KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

1. BIND.

1589—1625.

MED UNDERSTØTTELSE AF
MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN.
1887—89.

Forord
1. Original transskription

Al oversættelse er via AI

Naar man vil søge Oplysning om, hvilke Principer der ere fulgte i denne Udgave af Kong Christian IV's egenhændige Breve, vil man vistnok i Reglen søge den i Forordet til dette første Bind, og det vil formentlig derfor være paa rette Plads her at begynde med at omtale, hvad der ganske vist er overflødigt at nævne for dem, der have fulgt med Udgivelsen, at 1. Bind ikke er det først udgivne. Af Hensyn til, at Brevene før 1632 allerede forelaa trykte i Molbechs Udgave, besluttede Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie først at udgive Brevene efter 1631, og det er derfor i Forordet til 3. Bind (1632—35), at Redegørelsen for Værkets Plan findes. Idet vi altsaa henvise hertil, skulle vi dog til Berigtigelse bemærke, at Kongens originale Breve nu paa faa Undtagelser nær ere samlede i Gehejmearkivet*). Ikke blot ere nemlig, som omtalt i Forordet til 5. Bind (1641—44), de Breve fra ham, som indtil 1883 opbeвaredes i Kongerigets Arkiv (Rentekammerarkivet), overførte til Gehejmearkivet, men i Efteraaret 1888 har dette Arkiv desuden efter en af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet tagen Bestemmelse modtaget den betydelige Samling af Kongens Breve, som var i det store kongl. Bibliothek. Da dette sidste skete, var hele dette Binds Text med Undtagelse af et Par Ark trykt, og vi foretrak derfor for disse Arks Vedkommende at beholde Angivelsen

*) Et enkelt Brev, nemlig det af 24. Marts 1633 (3. Bd. Nr. 108), er i 1885 afgivet fra Gehejmearkivet til Rosenborg-Samlingen

IV

af Bibliotheket som Opbevaringsstedet; men fra næste Binds Be- gyndelse vil selvfølgelig det nuværende Findested blive anført. De, der ville opsøge Originalerne efter vore Citater, maa altsaa huske paa den stedfundne Omflytning.

Medens Molbech i sin Udgave fra 1848 har 203 Breve ældre end 1626, tæller nærværende Bind 336 Numre. Antallet er saa- ledes betydelig større, dels som Følge af at mange tidligere ukjendte Breve i Mellemtiden ere komne for Dagens Lys, dels fordi ikke faa af de udaterede Breve, som Molbech, i hvert Fald foreløbig, havde forbigaaet, have kunnet henføres til disse Aar*). De Breve, som ikke findes i Molbechs Udgave, ere forsynede med en Stjerne efter Nummeret.

Der kunde for Christian IV's unge Aar have været medtaget en stor Mængde Breve, hvis hans Stilebøger vare blevne benyttede som Kilde. Efter Molbechs Beskrivelse af disse) indeholde de 857 Udarbeidelser, for største Delen i Brevform, strækkende sig over Tidsrummet 1584—93. Men da der, i alt Fald for den største Dels Vedkommende, kan tvivles om, hvorvidt disse Stile i Brevform nogensinde have været virkelige Breve, have vi lige- som Molbech i sin Udgave maattet lade dem ligge. Hertil kom- mer, at samlede vilde de optage altfor megen Plads i en Udgave af hans Breve, og et vilkaarligt Udvalg af dem vilde ikke høre hjemme i et Værk, der ellers netop lægger an paa Bestemthed i Afgrænsningen.

Det bør endnu her nævnes, at vi ved Forekommenhed fra nu afdøde Gehejmearkivraad Wiggers Side ere blevne satte i Stand til i dette Bind at meddele en Del Breve, hvis Originaler findes i Arkivet i Schwerin.

De to første Hefter af nærværende Bind udkom i 1887 (Juni og Decbr.); at det tredie Hefte først fremkommer nu, har sin Grund i forskjellige Forhold, som ikke alle have været afhængige af Udgiverne. Hele Bindet er udgivet med Understøttelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

*) Til Gjengjæld savnes hos os enkelte af Brevene i Molbechs Udgave, fordi de ikke ere egenhændige (se Forordet til 3. Bd. S. VI). Et Par Breve findes desuden to Gange hos Molbech. Hans Nr. 132 er = Nr. 243, og hans Nr. 177 = Nr. 278.) Nyt hist. Tidsskrift III, 271. 300. Jvfr. Molbechs Udgave af Brevene S. XVII.

V

Al oversættelse er via AI

De samme Mænd som hidtil have paa Selskabets Vegne ført Tilsyn med Udgaven, nemlig d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Underbibliothekar ved det store kgl. Bibliothek C. Weeke, og ligesom hidtil skylde vi dem en oprigtig Tak for kyndig og velvillig ydet Hjælp.

Kjøbenhavn, i Februar 1889.

C. F. Bricka. J. A. Fridericia.

Brev 1 27 Aug 1589

Til Jakob VI af Skotland.

Kreditiv for de Gesandter, der skulle ledsage Kongens Søster Prinsesse Anna over til hendes forestaaende Bryllup i Skotland. — Geh. Ark., Skotland og Ørkenøerne, Fasc. 40 b.

Serenissime Princeps consanguinee, frater et affinis charissime. Accepimus S: V: literas, ex quibus cognouimus, S: V: summo studio expetere, ut uetus cognatio et affinitas nostra noua affinitate, quanto ocius fieri poterit, renouetur. Cum igitur legatis S: V: pacta dotalia contracta de ineundo matrimonio cum Serenissima Principe Domina Anna, nata regio stemmate Danico, Sorore nostra carissima, sunt tradita eaque omnia peracta, quæ ad desponsationem ac matrimonij coniunctjonem requiri uisa sunt[1]), ablegauimus magnificos, generosos et clarissimos uiros D: Petrum Munck, regni nostri admiralium et Senatorem, hæredem in Estuadgard, D: Steno- nem Brahe, regni nostri Senatorem, hæredem in Knudstrup, dictæ Principis, Sororis nostræ carissimæ, Aulæ magistrum, D: Bredonem Rantzou, regni nostri Senatorem et hæredem in Rantzouholm, Paulum Knibbium, I: V: Doctorem et

---

[1]) Ægteskabskontrakten undertegnedes 20. Aug. 1589 paa Kron- borg (Erslev, Aktstykker til Rigsraadets og Stændermødernes Hist. i Krist. IV's Tid I, 37). Om de forudgangne Under- handlinger s. Slange S. 27 f. Norske Saml. I, 454 ff. Erslev, anf. Skr. I, 34. 36 f.

Oversættelse af det latinske brev

"Allerhøjeste Fyrste, elskede blodsbeslægtede, broder og svoger. Vi har modtaget Deres Majestæts skrivelse, hvoraf vi har forstået, at det er Deres Majestæts højeste ønske, at vores gamle slægtskab og forbindelse ved en ny slægtsforbindelse snarest muligt må blive fornyet.

Da vi derfor til Deres Majestæts udsendinge har overleveret de aftalte ægteskabskontrakter vedrørende indgåelse af ægteskab med den allerhøjeste fyrstinde, jomfru Anna, født af den kongelige danske slægt, vor elskede søster, og da alt det er blevet fuldført, som syntes påkrævet for forlovelsen og ægteskabets fuldbyrdelse, har vi udsendt de storslåede, ædle og berømte mænd: Hr. Peder Munk, vor riges admiral og rigsråd, arving til Estvadgård; Hr. Steen Brahe, vor riges rigsråd, arving til Knudstrup, hofmester for den nævnte fyrstinde, vor elskede søster; Hr. Breide Rantzau, vor riges rigsråd og arving til Rantzausholm; [samt] Poul Knibbe, doktor i begge retsvidenskaber [kirkeret og verdslig ret] og..."

Brev 2 fortsat 1589.

consiliarium [1]). et Nicolaum Cragium, I: V: Doctorem [2]), ad S: V:, ut dictam sororem nostram Annam charissimam S: V: desponsatam comitentur et ad S: V: adducant. Rogamus itaque amanter, ut memoratis legatis Senatoribus, Consi- liariis et oratoribus nostris non minus ac nobismetipsis, si præsentes essemus, plenam fidem adhibeat. S: V: Deo Opt: Maximo

Al oversættelse er via AI

commendamus, et vt hoc coniugium S: V: fælix et faustum sit, ex animo precamur. Ex Regia nostra Hafniensj 27 Augustj Anno Dnj 1589. Sertis vestræ fidelis frater et affinis

Christianus. mpp.

Udskrift: Serenissimo Principi, Dno Jacobo sexto, Scotorum Regi, Consanguineo, fratri et affini nostro charissimo [3]).

---

[1]) Dr. Povl Knibbe fik 15. Juli 1589 Bestalling for Livstid som Sekretær i det tydske Kancelli, men han døde allerede efter faa Aars Forløb (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekam. Arch. 1873—76 S. 188. Regesta dipl hist. Dan. II, Nr. 4380. 4403). Af Slange (S. 29) gives ham det urigtige Fornavn Nicolas.

[2]) Den bekjendte Historiker Niels Krag († 1602) var 1. Juli 1589 bleven ansat som extraordinær Professor i Historie ved Uni- versitetet (Wegener, And. Sørensen Vedel, 2. Udg., S. 191).

[3]) Grunden til, at dette Brev findes her og ikke i et engelsk Arkiv, er den, at det aldrig blev afleveret. Flaaden, som skulde føre Kongedatteren og hendes Følge til Skotland, led meget af Storm; den maatte ty ind i en norsk Havn, og man besluttede at lade Prinsessen blive paa Aggershus Vinteren over, medens Peder Munk og Brejde Rantzau sejlede tilbage til Kjøbenhavn, hvor de ankom 12. Oktbr. (Erslev, anf. Skr. I. 37 og de der anf. Skrifter. Tyge Brahes meteorolog. Dag- bog 1582—97 S. 132). Det er bekjendt, at Jakob VI, utaal- modig over at vente paa sin Brud, selv opsøgte hende i Norge, og at man skrev Uheldet med Udfarten paa onde Magters Regning (jvfr. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 108. Lund, Mogens Heinesøn S. 210 f).

Oversættelse af latinsk tekst:

"...og Niels Krag, doktor i begge retsvidenskaber, til Deres Majestæt, for at de skal ledsage vor førnævnte elskede søster Anna, som er forlovet med Deres Majestæt, og føre hende hen til Deres Majestæt. Vi beder derfor indtrængende om, at De viser vores førnævnte gesandter, rigsråder, rådgivere og talere fuld tillid, ikke mindre end De ville vise os selv, hvis vi var til stede. Vi anbefaler Deres Majestæt til Gud den Almægtigste, og vi beder af et oprigtigt hjerte til, at dette ægteskab må blive lykkeligt og fremgangsrigt for Deres Majestæt. Fra vor kongelige residens i København, den 27. august i det Herrens år 1589.

Deres Majestæts trofaste broder og svoger Christian

[underskrevet med egen hånd]

Udskrift: Til den allerhøjeste fyrste, hr. Jakob VI, konge af skotterne, vor elskede blodsbeslægtede, broder og svoger."

Bemærk, at det latinske brev aldrig nåede frem til Skotland, fordi flåden blev ramt af stormvejr, hvilket er årsagen til, at brevet befinder sig i det danske arkiv i dag.

Brev 2.* 23. Juni 1591.

Til Enkedronning Sophie.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med sin norske Rejse og sender et Par Gaver. — Geh. Ark.

Vnsern Sonlichen gruss vnd was wir der verwandtnus nah meher ehren, liebs vnd guts vermögen zuuor. Durch- lauchtigste Furstin, freundliche, hertzvielgeliebte Frau Mutter, Nach dem wir in keinen zweyfel setzen, E: l: werde der Mutterlichen verwandtnus nah zu wissen begeren, wie vns diese nah vnsern Reich Norwegen furgevesene Reyse abgangen [1]), als wollen wir der selben in Sonlich Trewen vnuerhallten sein lassen, wir durch Gottes gnedige ver- liehung solche Reyse nicht allein an gutter Leibs gesundt- heit, Sondern auch an gar glucklichen gewuntsstem wind vnd wetter ohne einige besswehrung hin vnd wider ver- bracht vnd abgeleget, Auch sonst Dero örter alle dinge der massen nach wuntss vnd willen abgelauffen, das wir seiner Gottlichen Allmacht dauor billich demutigst vnd von hertzen zu

Al oversættelse er via AI

dancken. Vnd wan wir dann auch bey dieser vnser gott lob glucklich widerkunfft Das hundlin, so E: L: Mutterlich begeren, wie auch die zwei Tiilte lindene (?) B[r]etter angebracht, Als thun wir E: L: hiermit Sohn- lich wberschicken, Die wir dem gnedigen Schutz des All- mechtigen gottes zu lang werenden gesunden leben vnnd aller wolfart in Sonlichen trewen befehlen. Datum kophen- hagen 23 Iunij Anno 1591.

E: L: getreuer vnd gehorsaumer shon,
die ueil ich lebe,
Christian. Manpp.

Udskrift: [Der Durc]hleuchtigsten furstin, vnserer freundlichen, [hertzuie]llgeliebten fraw Muttern. frawen Sophien, [zu Den]emarcken, Norwegen, `der wenden vnd Gotthen [königin,] geborne zu Mechelnburg. hertzogin zu Schles[swig, Ho]lstein, Stormarn vnd der Dittmarschen, Graffin zu Oldenburg vnd Delmenhorst [1]).

[1]) Der var sammenkaldt et Møde af de norske Stænder, som skulde holdes 8. Juni 1591 i Oslo. I den Anledning begav Christian IV sig derop. Han kom 25. Maj til Oslo, modtog Hyldingen her og drog bort igjen 16. Juni. Til Danmark naaede han igjen 19. Juni (i Følge hans Stilebog, Nyt hist. Tidsskr. III, 299; Slange S. 48 har: 18. Juni). Jvfr. om denne Rejse de i (Norsk) Hist Tidsskr. III, 504 anførte Steder, samt Erslev, anf. Skr. I, 44. Tyge Brahes meteorol. Dagbog S. 178.

Oversættelse: (Brevet til Enkedronning Sophie)

"Vi sender Dem vores sønlige hilsen og alt, hvad vi i kraft af vores slægtskab skylder Dem af ære, kærlighed og godhed. Allerhøjeste Fyrstinde, venlige og højtelskede fru Moder. Da vi ikke nærer tvivl om, at Deres Nåde i kraft af Deres moderlige slægtskab ønsker at vide, hvordan vores rejse til vores rige Norge er forløbet, vil vi i sønlig oprigtighed lade Dem vide, at vi, ved Guds nådige forsyn, ikke blot har gennemført rejsen med et godt helbred, men også i heldigt ønsket vejr og vind uden nogen form for besvær, og at alt ved disse egne er forløbet efter vores ønske og vilje, hvilket vi med rette ydmygest og af hjertet bør takke Hans guddommelige Almægtighed for.

Og da vi nu efter denne vor, Gud være lovet, lykkelige hjemkomst også har modtaget den lille hund, som Deres Nåde moderligt ønskede, samt de to [tilhuggede] lindetræsplanker, sender vi Dem hermed disse som en sønlig hilsen, og vi befaler Dem i den Almægtige Guds nådige beskyttelse til et langvarigt, sundt liv og alt velbefindende i sønlig troskab.

Dateret København, den 23. juni 1591. Deres Nådes trofaste og lydige søn, så længe jeg lever, Christian."

Udskrift: Til den allerhøjeste fyrstinde, vor venlige og højtelskede fru moder, fru Sophie, dronning af Danmark, Norge, de Vender og Gother, født i Meklenborg, hertuginde af Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, grevinde af Oldenborg og Delmenhorst.

Brev 3.* 16. Febr. 1592.

Til Hertug Ulrik af Meklenborg.

Taksigelse for en Nytaarsgave. — Geh. Ark.

Wyr Christian der Vierte, von Gottess gnaden zu Dennemarken, Norwegen, der wenden vnd Gotten erwölter König, herszog zu Schlesswig, Holsten, S[t]ormarn vnd der Dithmarschen, Graff zu Oldenburgk vnd delmenhorst, Em- pieten dem hochgebornen Fursten, vnsern freundlichen hertzuielgeliebten herren Grossvatern, herrn Vlrichen, hert- zogen zw Meckelenburgk, fu[r]sten zu wenden, Graffen zu Schwerinn, der lande Rostock vnd Stargardt herren, vnsere freundschaft, freundtliche dienste Vnd wass wir sunsten der Sonlichen

Al oversættelse er via AI

verwandtnus nach mehr liebs vnd guts ver- mogen zuuorn. Hochgeborner Furst, freundtlicher, hertz- uielgeliebter herrn Grossvater, wir haben E: L: Gross- vaterlichs, freuntlichs wieder andtwo[r]t schreiben, so woll auch dass vber schigktes vnd vnss von E: L: freundtlich verehretes newes Iar von vnser freundtlichen hertzuiel- geliebten frauir Mutter Sonlich empfangen vnd vernomenn, Vnd wir vns daran nicht allein von E: L: ein sonders freundtlichs Sonlichs gefallen gescheen, Sondern auch wir dobei derselben gegen vns habendes Grossvaterlichs ge- mu[t]hs vmb so viel mehr zuuernehmen, alss ist vnss solche gabe sehr lieb, vnd wollen dieselbe deruegen E: L: zu langer freundtlicher Sonlicher gedechtnuss in guhter verwarung behalten. Tun vns demnach gegen E: L: zum

[1]) Udskriften er maaske ikke egenhændig

Oversættelse: (Brevet til Hertug Ulrik af Meklenborg)

"Vi, Christian den Fjerde, af Guds nåde udvalgt konge af Danmark, Norge, de Venders og Gothers, hertug af Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve af Oldenborg og Delmenhorst, sender den højfødte fyrste, vor venlige og højtelskede herre og morfar, hr. Ulrik, hertug af Meklenborg, fyrste over Venden, greve af Schwerin, herre over landene Rostock og Stargard, vor venlighed, venlige tjenester og alt, hvad vi ellers i kraft af vores sønlige slægtskab formår af kærlighed og godhed.

Højfødte fyrste, venlige og højtelskede herre og morfar. Vi har med sønlig glæde modtaget og forstået Deres Nådes bedstefaderlige, venlige svar, såvel som den nytårsgave, som De venligt har sendt os, og som vi har modtaget gennem vores venlige og højtelskede fru moder. Vi har ikke alene mærket Deres Nådes særligt venlige, sønlige velvilje mod os, men vi har også herigennem forstået det bedstefaderlige sind, De nærer over for os, hvorfor denne gave er os meget kær, og vi vil derfor bevare den i god forvaring til et langvarigt, venligt og sønligt minde om Deres Nåde."

5

aller freundlichsten bedangken Mit Sonlichem erbieten dasselbige iederzeit zu aller furfallenden gelegenheit mit dem besten hinwiederumb freundlich zuuerdienenn. Was die von E: L: gegen vnss beschehenenn Grossvaterlichen dangksagung vor den vberschigktenn fisch belangen thut, deren were woll nichs notig gewesen, Sintenmal wir den- selben solcher dangksage nicht wirdig zunochten (!). Wir haben seusten (!) auch gar gern vnd von hertzen ver- nhommen, das E: L: mit derselben hertzlieben Gemahlin [1]) bei gutter Leibes gesundtheit erhalten werden, So sollen auch E: L: vns vnd vnsere hertzuielgeliebte fraw Mutter, Schwestern vnd Bruder dieses ortss bei glugklichen zu- stande, guter gesundtheit vnd wolfardt gefristet wissen, Godt dem hernn sei alleseits dafur ewig lob vnd daugk (!), Vnd billich zu bitten Eur vnd I: M: vnd diess sambtlich mit Gotlichen gnaden iederzeit bei zuwohnen vnd bewaren, gnedig zu gunnen vnd zugeben, was zv zeitlicher wolfart vnd ewiger seligkeit nutz vnd dienlich sein muge, Vnd wir haben ess E: L: zur dancksage vnd Sonlichen Antwo[r]t nicht mugen verhalten, derselben alle Sohnliche, freuntliche wielfarung vnd dienst zuerzeigen iederzeit bereit vnd willig. Datum auf vnserm koniglichen Schloss zu Friderichs Burgk Denn 16 Febrarij Anno 1592. E: l: getreuer vnd gehorsamer Son, die weil ich lebe, Christian. manu pp.

Udskrift: Dem hochgebornen Fursten vnsern freund- lichen, hertzuielgeliebten herrn Grossvatern herrn Vlrichen, hertzogen zu Meckelenburgk, Fursten zu wenden, Graffen [zu] Schwerinn, der Lande Rostock vnd Stargare herrn [2]).

[1]) Efter at Hertug Ulrik 1586 havde mistet sin første Gemalinde, Kong Frederik I's Datter Elisabeth, ægtede han 1588 Anna, en pommersk Hertugdatter.

Al oversættelse er via AI

[2]) Den Omstændighed, at dette Brev findes her, betyder ingenlunde, at det ikke er blevet afleveret efter sin Adresse, thi

Oversættelse:
"Allervenligste, højtelskede fru Moder. Hvis De befinder Dem ved godt helbred og alt står vel til med Dem i øvrigt, ville der ikke være noget, der glædede mig mere.

Venlige, højtelskede fru Moder, jeg har forstået af Deres skrivelse, at det er kommet Dem for øre, at de hollandske gesandter skulle have anmodet om en af mine søstres hånd på vegne af grev Maurits af Nassau. Det kan jeg sønligt forsikre Dem om, at gesandterne ikke har tænkt så meget som en tanke på.

Jeg har også forstået af Deres skrivelse, at De ønsker, at jeg skal komme til Dem på Falster. Det vil jeg indstille mig på at gøre hurtigst muligt, når jeg modtager Deres skrivelse, og min bror vil også besøge Dem på det tidspunkt. Hvis jeg i øvrigt vidste, at jeg havde noget, enten af heste eller hunde, som kunne være til nytte for Dem, skulle det ikke spares. Hermed vil jeg..."

(Bemærk: Brevet afbrydes midt i en sætning ved "Hirmit wil ich" - "Hermed vil jeg").

Dette brev er skrevet af Christian IV til sin moder, enkedronning Sophie, i november 1594. Han forsøger her at berolige hende omkring rygter om et potentielt ægteskab for hans søstre, og han lover hende et besøg på Nykøbing Slot på Falster.

Brev 4.* 1. Novbr. 1594. 6

Til Enkedronning Sophie.

Kongen erklærer, at de hollandske Gesandter ikke have an- holdt om hans Søsters Haand for Grev Morits af Nassau (Oranien); han lover at komme, naar Moderen ønsker det, og tilbyder hende et Par Hunde. — Geh. Ark.

Was ich der Sohnlicher verwandtnus nach viel mehr Ehren, liebs vnd gudts vermach zuuor. Frewnliche, hertz- vielgeliebte fraw mutter, wen es E: L: an leibes gesundt- heidt vnd an allenn anderen dingen wol erginge, were mir nichtes liebe[r]s zu spieren[1]). Freunliche, hertzvielgeliebte fraw mutter, ich habe aus E: L: schreiben verstanden, das es E: L: sol berichtet sein, das die holendische ge- santen solten von wegen graff Maurisium zu Nassau an- gehalten haben um eine von meinen schwestern[2]), So kan ich E: L: sohnlich nich verhalten, das die gesanten[3]) die sachen halben nicht ein wor[t] inst geringsten gedacht. Habe auch aus E: L: schreiben verstanden, das E: L: begeren, ich solte zu E: L: hin nach falster[4]) kommen, so wil

Al oversættelse er via AI

ich mich mitt dem ersten instellen, wen ich E: L: schreiben bekomme, vnd mein herbruder wir[d] wf die zeit E: L: auch besuchen. Bo[5]) ich su[n]st wuste, das ich ettwas hette entwider von pherden oder hunden, das E: L: die[n]lich were, soltens wngesparet sein. Hirmit wil ich

---

en Del af Hertug Ulriks modtagne Breve ere i sin Tid blevne indlemmede i det danske Kongehuses Arkivalier (jvfr. et Brev i Hist. Tidsskr. III, 79 f.).
[1]) o: spüren.
[2]) Rygtet herom var meget udbredt, i Oktober talte man om det i Hamborg (Hist. Tidsskr 5. R. V, 663).
[3]) Disse Gesandter vare her i Juni og Juli 1594. 3. Juli bestiltes der 6 Guldkjæder til dem, og 15. Aug. fik Margrethe Simons- datter (Surbæk), Markus Hesses Enke i Kjøbenhavn, Betaling for deres Fortæring i hendes Hus (Rentemestr. Regnskab. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 184). Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. V, 670. [4]) Enkedronningen residerede paa Nykjøbing. [5]) Skrivfejl for: so eller wo.

7

E: L: gott dem almechtige befhelen. Datum Kopenhagen den 1 November Anno Domini 1594.

E: L: gehorsamer sohn, dieweil ich lebe,

Christian.

Ich [1]) habe auch etliche rekel aus Schotlandt bekommen vnd wiel E: L: mitt dem ersten ein paar senden. Ich habe sie noch der zeit nicht schicken woldt, das sie so wbel aussagen, vnd haben nicht er[2]) schreiben kundt, den die hiespannische gesanten[3]) liegen hie noch, vnd bitte, E: L: wolten mich derendt wegen wnskildiget halten.

Udskrift: Der Durchlauchtigen Furstin, Frawen Sophien, zu dennemarck, Norwegen, der wennden vnd Gotten königin, Gebornen zu Mechelnburg etc., hertzogir. zu Schlesswig, Holstein, Stormarn vnd der Dithmarschen, Gräfin zu Oldenburg vnd Delmenhorst, wittwen, vnser freundlichen, hertzuielgeliebten Fraw Mutter[4]).

Jeg har også modtaget adskillige hunde fra Skotland, og jeg vil snarest sende Deres Nåde et par stykker. Jeg har ikke ønsket at sende dem før nu, da de så så slette ud, og jeg har ikke kunnet skrive, da de spanske gesandter stadig ligger her [i byen], og jeg beder om, at De vil holde mig undskyldt for den sags skyld."

Udskrift: "Til den allerhøjeste fyrstinde, fru Sophie, dronning af Danmark, Norge, de Vender og Gother, født i Meklenborg m.m., hertuginde af Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, grevinde af Oldenborg og Delmenhorst, enke, vor venlige og højtelskede fru moder."

(Bemærk: Kongen nævner her, at han har fået hunde fra Skotland, og undskylder sig over for sin mor, fordi han har været forsinket med at sende dem videre til hende, da de ikke så godt ud efter rejsen, og han desuden har været travlt optaget af de spanske gesandter).

Brev 5.* 17. Mai 1595.

Til Enkedronning Sophie.

Al oversættelse er via AI

Kongen melder sin forestaaende Ankomst. — Geh. Ark.

Freunliche, hertzvielgeliebte fraw Mutter, nach dem das ich diese stunde E: L: schreibent bekommen vnd dar- aus verstanden, das E: L: begeren zu wissen, welcher zeit das ich zu E: L: kommen kunte, so hoffe ich mit gottes hulfe, ich will mis (!) auff dem sunabent[5]) instellen, vnd

Oversættelse af det tyske stykke:

"Venlige, højtelskede fru Moder, efter at jeg i denne time har modtaget Deres Nådes skrivelse og deraf forstået, at Deres Nåde ønsker at vide, på hvilket tidspunkt jeg kan komme til Dem, så håber jeg med Guds hjælp at kunne indfinde mig på lørdag, og..."

(Bemærk: Teksten afbrydes midt i en sætning ved "und" - "og").

8 1596.

befele E: L: gott Dem almechtigen. Datum zu Friderichs- burg den 17 Maij Anno 1595. E: L:

gehorsamer Sohn,
dieweil ich lebe,
Christian [1]).

Oversæt:[Jeg] befaler E. N. [Eders Nåde] Gud den Almægtige. Givet i Frederiksborg den 17. maj året 1595. E. N.'s gehorsame [lydige] søn, så længe jeg lever, Christian."

---

[1]) Efterſkriften er paa en løs Seddel.
[2]) ɔ: eher.
[3]) Om dette fra Guvernøren i de spanſke Nederlande afſendte Geſandtſkab jvfr. Hiſt. Tiidſſkrift 5. R. V, 661 ff. Det kom 22. Oktbr. til Kjøbenhavn over Land og drog igjen derfra 6. Novbr.
[4]) Udſkriften er maaske ikke egenhændig. Brevet er modtaget 9. Novbr. i Ciſmar, et forhenværende Kloſter i Holſten
[5]) 24. Maj.

Brev 6 , 30 Januar 1596.

Til Enkedronning Sophie.

Kongen erklærer sig tilfreds med, at Hertug Johan Adolf af Gottorp faar hans Søster Augusta til Ægte, men forlanger, at det skal vente til en belejlig Tid. — Geh. Ark.

Freunliche, hertzvielgeliebte fraw Mutter, wen es E: L: an gesundtheit vnd anderen zustandt wolerginge, were es mir von hertzen lieb zu hören, vnd kan es E: L: nimmer so wol ergen, ich wunsche es E: L: von hertzen viel bes- sers. Freunliche, hertzvielgeliebte fraw mutter, ich habe E: L: schreiben bekommen sub Dato den 19 Ianuarij von E: L: kammer diner uberantwort vnd habe daraus ver- standen, welcher gestaldt der hertz: Iohan Adoloff meine vielgeliebte schwester frelein Augusta zu der e[2]) begeret, vnd dar nebest E: L: freunliche neigung gegen inen ver- mercke [3]). Darauff wil ich E: L: kurtzlich auff andt- worten, das ich wol zufriden bin, doch zu gelegene zeit, den E: L: wissen dis Reiths (!) gelegenheit wol[4]), als

---

[1]) Udskriften ikke egenhændig. Brevet er modtaget i Nykjøbing den følgende Dag.
[2]) o: Ehe.
[3]) Johan Adolf af Gottorp, f. 1575, tiltraadte Regeringen 1590, † 1616. Hans Bryllup med Augusta (f. 1580 † 1639) stod 30. Aug. 1596. Ægteskabskontrakten udfærdigedes 20. Juli (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 82).

Al oversættelse er via AI

[4]) Formodentlig tænker Kongen paa sin forestaaende Kroning, til Dækning af hvis Udgifter der skulde udredes en Skat, hvilket gjorde det vanskeligt ogsaa at kræve en Brudeskat til Kongedatterens Udstyrelse. Forordningen om denne sidste Skat udgik ogsaa først 28. Septbr. (Erslev, anf. Skr. I, 75. 81).

Oversættelse af den tyske tekst (brev 6): "Venlige, højtelskede fru Moder. Hvis De befinder Dem ved godt helbred og alt står vel til med Dem i øvrigt, ville det glæde mig af hjertet at høre, og da det aldrig kan stå bedre til for Dem, ønsker jeg Dem af hjertet endnu meget mere. Venlige, højtelskede fru Moder, jeg har modtaget Deres Nådes skrivelse dateret den 19. januar, overbragt af Deres Nådes kammerherre, og har deraf forstået, hvorledes hertug Johan Adolf ønsker min højtelskede søster, frøken Augusta, til ægte, og jeg bemærker dertil Deres Nådes venlige tilbøjelighed over for ham. Hertil vil jeg kort svare Deres Nåde, at jeg er vel tilfreds dermed, dog [skal det ske] til en belejlig tid, da Deres Nåde kender dette riges (!) omstændigheder vel..."

1598. 9

Iohin [1]) E: L: besser berichten sol auff meinendt wegen, vnd habe alles dis um E: L: willen gethan, vnd will E: L: nicht lenger mit meinem schreibent auffhalten. Was andere gelegenheit sein kan, die will ich Iohim befelen, das er sie E: L: berichtet. Hiermit wil ich E: L: gott den almechtigen befelen. Datum auff Coldingen den 30 Ianvarij Anno Domini 1596. E: L: gehorsamer Sohn, dieweil ich lebe, Christian [2]).
Oversæt: [...] at Iohin [Joachim] må kunne give E. N. [Eders Nåde] bedre besked om mine anliggender, og jeg har gjort alt dette for E. N.'s skyld, og jeg vil ikke længere opholde E. N. med min skrivelse. Hvad angår andre sager, som måtte opstå, dem vil jeg pålægge Iohim at rapportere til E. N. Hermed vil jeg anbefale E. N. til Gud den Almægtige. Givet på Koldinghus den 30. januar i det Herrens år 1596. E. N.'s lydige søn, så længe jeg lever, Christian."

Brev 7 af 18 Novbr. 1598

Til Chriſtoffer Valkendorf.

Om Forberedelser (Anſkaffelse af Baadsmands-Klædninger) til en Rejse, Kongen vil foretage til Foraaret. Kongen vil have 300 Rdl., som skulle sendes til England, og ønsker, at Johan Maria Borcht, som skal bestille Rustninger, strax kommer til ham. — Geh. Ark.

Ephter som ieg haffuer thill fore thalet med Eder om den reise, ieg wilde gøre paa forared [3]), och om dij baadsmend, ieg wilde haffue med mig, Disligest om deris klennig, h[u]ad for farue huerdt skib [4]) skulle haffue, saa sender ieg eder her en fortegnelse paa huert skib [5]), och aatt y eders beste flid gøre, att wi det till rette thid be-

oversæt: "Om forberedelser (anskaffelse af bådsmandstøj) til en rejse, som Kongen vil foretage til foråret. Kongen vil have 300 rigsdaler, som skal sendes til England, og ønsker, at Johan Maria Borcht, som skal bestille rustninger, straks kommer til ham. — Geheimearkivet.

Eftersom jeg tidligere har talt med eder om den rejse, jeg vil gøre til foråret, og om de bådsmænd, jeg vil have med mig, ligeså om deres klædning [og] hvad for farve hvert skib skal have, så sender jeg eder her en fortegnelse for hvert skib, og [jeg beder om] at I gør jeres bedste flid for, at vi det til rette tid be-"

[1]) Joachim Barnewitz, en meklenborgsk Adelſmand, var anſat ved Dronning Sophies Hofſtat, † 1626 (tydsk Ligprædiken over ham, Roſtock 1626. Hiort-Lorenzen og Thiſet, Danmarks Adels Aarbog 1885 S. 64. Grundtvig, Meddelelſer fra Rentekam. Arch. 1873–76 S. 172). Det er ſandſynligvis ham, der i Begyndelſen af

Al oversættelse er via AI

Brevet betegnes ſom Enkedronningens Kammer- tjener, da det i hvert Fald vides, at han 1610 indtog denne Stilling (jvfr. Brevet af 12. Maj 1610).
[2]) Udſkriften ſom i Brevet Nr. 4
[3]) Nemlig op omkring Norge til Ruslands Grænſe.
[4]) ɔ: hvert Skibs Beſætning. [5]) De Skibe, ſom udgjorde den lille Flaade, hvormed Kongen ſejlede, vare: Viktor, Gideon, Joſaphat, Raphael, St. Michael,

1598. 10

komme, och om ſaa er, att y icke kunde aff ſlig farue bekomme, att y mig daa dedt med det aller førſte lader wide. Ieg haffuer ſkicket myn thienere thill eder, att hand ſkall aff Eder anamme ſkall (!) 300 daler, huilke ieg med det førſte will ſende vdi Engeland [1]). Ieg thalede ochſaa med eder thill købinghaffn, der [ieg] [2]) ſiſt der var, om di ruſtinger, ſom Ioha .. Marin [3]) ſkulle beſtille vdi Nidderland, men ieg haffuer hannem inthed fornommett. och om hand icke er forreiſed hid, da befaler hannom paa mine weien, att hand ſtrax forføier ſig hid [4]). Hermed ger y mig befaling filliſt. Befalendis Eder hermed gud. Datum Friderichsburg den 18 Novembris Anno Dni 1598.
Christian.

oversæt: "...komme, og om så er, at I ikke kan skaffe sligt [sådant] farve, at I da giver mig besked om det med det allerførste. Jeg har sendt min tjener til eder, for at han skal modtage [af] Eder 300 daler, hvilke jeg med det første vil sende til England. Jeg talte også med eder i København, da [jeg] sidst var der, om de rustninger, som Ioha[n] Marin skulle bestille i Nederlandene, men jeg har intet hørt fra ham. Og om han ikke er rejst hid, da giv ham besked på mine vegne om, at han straks begiver sig hid. Hermed gør I mig fyldest. Jeg anbefaler eder hermed til Gud. Givet på Frederiksborg den 18. november i det Herrens år 1598.
Christian."

Udskrift: Chriſtoffer walkendo[rff] [2]) thil hende [5]).

Duen, Hektor og Papegøjen (Ifølge Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535 – 1700 D. 115 og Dsk. Mag 4. R. II, 389, Jonas Charisius´s bekjendte Rejseberetning i Schlegels Saml. z. Dänischen Gesch I, 4, 57 tilføjer desuden: Raabukken. Noget anderledes lyder Listen hos Nicolaysen, Norske Mg. II, 170).
[1]) 29. Novbr. 1598 udfærdigedes Kreditiv for Dr. Niels Krag til den engelske Dronning (Latina). Maaske har han skullet have Pengene med. Kort efter sin Ankomst til London leverede han i hvert Fald en der bosat Mand, Peter Vanheila, der gik ham til Haande, Penge fra Kongen (Nye Dsk. Mag. IV, 175).
[2]) Hul i Papiret.
[3]) Om denne Mand, hvis fulde Navn var Johan Maria Borcht, og som var Herold og ved Siden deraf Regeringens Kommissionær, s. Hist. Tidsskr. 5. R. V, 661 f.
[4]) 25. Novbr. udbetaltes der ham af Rentekammeret en lille Sum, som Kongen endnu var ham skyldig for „adskillige Rustung af Kørritzer (Kyradser), Ridehestetøj, Mummeri og ellers andet adskilligt mere“, som han havde ladet gjøre i Tydsk- land og Nederlandene 1596, og som var brugt ved Kroningen samme Aar (Rentemestr. Regnsk.).
[5]) Modtaget 19. Novbr. — Chriſtoffer Valkendorf beklædte Stillingen som Rigshofmester.

Al oversættelse er via AI

Brev 8 13 Aug. 1601

Til Hertug Henrik Julius af Brunsvig.
Kongen sender ham noget Erts til Prøve. — Landeshaupt- archiv i Wolfenbüttel.

Freundlicher, Hertzvielgeliebter bruder [1]), ich ſende dir hieneben etwas von dem ertz, beide vom ſilber vnd auch kuffer ertz, vnd bitte, du wolleſt daſſelbige probiren laſſen vnd mir daſſelbige dan wiſſen laſſen [2]). Vnd thu dir hiemitt gott dem almechtigen befhelen, vnd bitte, laſs allezeit bei den alten gelauben.

Dein getrewer bruder, dieweil ich lebe,

Christian [3]).

oversæt: Her er oversættelsen til nudansk:
"Venlige, hjertelig elskede broder, jeg sender dig hermed noget af malmen, både af sølv- og også kobbermalm, og beder dig om, at du vil lade samme prøve og lade mig vide resultatet. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige, og beder dig, bliv altid ved den gamle tro. Din trofaste broder, så længe jeg lever, Christian."

Brev 9 Omtr. 2. Decbr. 1603.

Til Rigsraadet.
Kongen erklærer under Proteſt, at han med Henſyn til Sverig vil rette sig efter Rigsraadet, hjemſsender det og paalægger det Tavshed. — Geh. Ark.

Efftherdi wi Indtil denne Thid Icke haffuer wildt Nogen anden Standt vdi Rigett woris ahnliggende, Oc huis oſs Emod retten aff en ond Nabo [4]) wederfariſs, giſſue thilkende End wore egne Raad, I den tilforſicht, atti fortride ſkulle det, oſs wederfariſs,

oversæt: Eftersom vi indtil denne tid ikke har villet [betro] nogen anden stand i riget vores anliggende, og hvis der skulle vederfares os noget imod retten fra en ond nabo, [så har vi] givet vore egne råd til kende, i den tiltro, at de [Rigsraadet] ville tage sig af det, som vederfares os

---

Noter: [1]) Henrik Julius. Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel ſiden 1589, bekjendt bl. a. ſom dramatiſk Forfatter, var i andet Ægteſkab gift med Chriſtian IV's Søſter Eliſabeth.
[2]) Om Chriſtian IV's Beſtræbelſer paa denne Tid for at finde Ertſer ſ. Brünnich, Hiſt. Efterretninger om Norges Bierg- verker 1516—1623 S. 254 f. og Norſke Rigsregiſtr. III, 634. 637. 642. 644 f.
[3]) Denne lille Billet findes vedlagt en af Kongen underſkreven Kancelliſkrivelſe til Hertug Henrik Julius, dat. Kronborg 13. Aug. 1601.
[4]) Naturligvis menes der Sverig. Kongen arbejdede forgjæves i lang Tid paa at faa Rigſraadet til at give ſit Samtykke til en Krig med dette Rige.

1603. 12
Borgerskabit ey heller formodede dennom, atti aff Rigens Raad som aff en fornem Standt heer udi rigett, Huos huilcken dett er (nest oss) huer mand att hielpe thill rette, Skulle forladis, Saa Fororsagis wi dog Effther denne thidz leilighed att lade aldtingist beroe wed det, som de fleste Raad rod haffuer. Der som Emellom stenderne y Rigit sligt udi fremb- tiden

Al oversættelse er via AI

wuillie fororsager, Eller och den Friid och rolighed, som y Aar elskis, fororsager y thilkommende tid oc udi lengden besuering, Da wille wi der udi were vndskildigett. Och wille her med haffue wore Raad N. forløffuit. Och wille heer hoss haffue woris Raad paa deris Eed formanit och pamindt, att inthed aff dette udkommer wid nogen middel, y huad det uer eller neffnis kand.
Christian [1]).

Brev 10.* 29. Maj 1604.

Til Jakob I af England.

Anbefalingsskrivelse for Kongens Afsending Anders Sinklar. — Public Record Office i London, Royal Letters, Denmark, Vol. I.

Serenissime Rex, amice, frater carissime. Relinquimus gratiarum actionem ob prestita nobis fraternitatis officia, qvæ tamen, Deo Vitam prorogante, demereri conabimur. Postulat preterea rerum presentium status, ut Nobilem Virum Andream Sinclerum [2]), presentium exhibitorem, ad

oversæt: Allernådigste konge, ven og kære broder. Vi efterlader [udtrykker] vores taknemmelighed for de broderlige tjenester, som er vist os, hvilke vi dog, såfremt Gud forlænger vort liv, vil stræbe efter at gengælde. Desuden kræver tingenes nuværende tilstand, at den ædle mand Anders Sinclair [Anders Sinklar], nærværende brevs fremviser, [skal] til..."

[1]) Paa en løs vedlagt Seddel er angivet, at Kongen har over- antvordet dette Svar til Rigsraadet i Kolding 2. Decbr. 1603. Om dette Rigsraadsmøde jvfr. Erslev, Rigsraadets og Stænder- mødernes Hist I, 119.
[2]) Anders Sinklar (egentlig Sinclair), en skotsk Adelsmand, som i Slutningen af det 16de Aarhundrede kom til Danmark, hvor han 1591 fik Ansættelse som Hofjunker (Grundtvig, Med- delelser fra Rentekam. Arch. 1872 S. 136. Hist. Tidsskr. 5. R. V, 665 f.). Yndet af Christian IV steg han i Anseelse, fik forskjellige Len og blev 1617 endogsaa Medlem af Rigsraadet.

1604. 13

V: S: legatum, certis de negotiis, quorum momentum non leve est, expediamus, Non comitatu numeroso, Sed pleno agendi mandato instructum, Cui ut fidem S: V: adhibeat ac desiderato responso quam primum remittat, amice roga- mus. Erunt vicissim studia nostra S: V: parata. Hisce S: V: Valeat. Ex Navi Nostra Victor [1]) 29 Mai Anno Dni 1604. S: V: frater amantissimus Christianus.

Udskrift: Serenissimo Principi Domino Iacobo Angliæ, Scotiæ, Franciæ et Hyberniæ Regi, Fidei defensori, Con- sangvineo Affini, fratri et compatri nostro charissimo.

oversæt:
Vi sender E. H. [Eders Højhed] en gesandt angående visse forretninger, hvis betydning ikke er ringe. Han er ikke udstyret med et stort følge, men med fuldmagt til at handle. Vi beder jer venligt om, at E. H. vil skænke ham tillid og snarest muligt sende et svar, som vi ønsker. Vi vil på samme måde være rede til at tjene E. H. Hermed må E. H. leve vel. Fra vort skib 'Victor', den 29. maj i det Herrens år 1604. E. H.'s broder, som elsker E. H. højt, Christianus."
Adressat (Udskrift):
"Til den allernådigste fyrste, herre Jakob, konge af England, Skotland, Frankrig og Irland, troens forsvarer, vor blodsbeslægtede frænde, broder og kæreste landsmand.

Al oversættelse er via AI

Brev 11 * 18 Aug. 1604

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at give sit Samtykke til en Krig med Sverig og til at bevilge de fornødne Midler dertil. — Geh. Ark.

Vor Synderlig gunst Thilforn. Elskelige Danmarkis Rigis Raad, wy foraarsagis aff nogen omstendige wilkor, som nogle aar forleden Oc endnu dagligen seg tildrager, at lade forsamle menige vore och Rigens Raad vdi vor købsted Otthense [2]), deris betenkende vdi en sag, som oss och Riiget macht paa ligger, at forfare, Och erre derfor Nadi: begerendis, at Riigens Raad her udi deris endelig mening, Raad och erklering oss uide lade uiide.

oversæt: "Vor synderlige [særlige] gunst tilforn. Elskelige Danmarks Rigsråd, vi er foranlediget af nogle omstændige vilkår [omstændigheder], som nogle år forleden og endnu dagligt udspiller sig, til at lade hele vores og rigets råd forsamle i vores købstad Odense, for at erfare deres betænkning [vurdering] i en sag, som ligger os og riget stærkt på sinde. Og vi er derfor nådigst begærende, at Rigsrådet heruddi lader os vide deres endelige mening, råd og erklæring."

Til England sendtes han ofte. I Gumløse Sogn i Skaane samlede han efterhaanden en Del Gods, og her opførte han en Gaard, som han efter sig kaldte Sinklarsholm. Han døde i Begyndelsen af 1625, omtr. 70 Aar gammel. Han var gift med en dansk Adelsdame, Kirsten Kaas, og efterlod sig Afkom her, der forplantede Navnet. Jvfr. Molbechs Udg. af Christ. IV's Breve I, 9.

[1]) Paa dette Skib sejlede Kongen samme Dag fra Kjøbenhavn for at overvære Herredagen i Bergen (Dsk. Mag. 4. R. IV, 18. Dsk. Saml. 2. R. II, 266).

[2]) Under 5. Aug. var Rigsraadet indkaldt til at møde i Odense 25. Aug. (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 124).

1604. 14

Och ued uoris Raad dennom nocksom att ehrindre, at thil det seniste mode, som ued grensen bleff holden [1]), er foraffskedit aff begge Riigers Commissarier, at dy Danske kiøbmen, som en stor Summa penning thilstod udi Suerrig, besynderligen hoess H: Carll selff, och en part thil Ber- tolomej udi Stockholm y samme aar [2]), huilkit aff H: Carl Icke er holden och ephterkommet, som det seg burde. Vdi lige maade da er siden den tiid plundrit och tagen paa uoris strømme, besynderligen ued Borringholm, saa frem- mede Søfarende folck icke paa uorre egne strømme erre seeker och fhelig [3]). Ochsaa tagis der paa hollender och andre, som bruger Østersøen, och dy retferdiges [4]) saa uel paa uore Riigis strømme som paa dy Sue[n]skis faruand uden all forskell, endog die erre icke hertugens fiender, Ey helder haffuer y sinde at seile til Riga [5]). Herforuden haffuer H: flode tagit it kiopnehafn skib, som kom fra Riga, emod det forbemelte siste Modis affsked. Huorledis der handlis med uoris Riigers undersaater, som handler

oversæt:

Og ved vores råd [at] minde dem tilstrækkeligt om, at til det seneste møde, som blev holdt ved grænsen [Flakkebæk 1603], blev det af begge rigers kommissærer afgjort, at de danske købmænd, som tilstod [udlånte] en stor sum penge i Sverige, særligt til hertug Karl selv, og en del til Bartholomaeus i Stockholm i samme år, hvilket af hertug Karl ikke er overholdt og efterkommet, som det burde. På lige måde er der siden den tid blevet plyndret og taget på

Al oversættelse er via AI

vores strømme [farvande], særligt ved Bornholm, så fremmede søfarende folk ikke er sikre og trygge på vores egne strømme. Også bliver der taget fra hollændere og andre, som bruger Østersøen, og de bliver ramt lige så vel på vores riges strømme som på de svenskes farvand uden al forskel, enddog de ikke er hertugens fjender, ej heller har de sinde [planer] om at sejle til Riga. Herforuden har hertugens flåde taget et københavnsk skib, som kom fra Riga, imod det førnævnte sidste mødes afgørelse. Hvorledes der handles med vores riges undersåtter, som handler..."

---

[1]) Mødet i Flakkebæk Febr.—April 1603 (hvorom se Slange S. 197—200).
[2]) Meningen er bleven forstyrret, idet Kongen rimeligvis ved Renskrivningen har sprunget nogle Ord over. Det var blevet aftalt paa Mødet, at enkelte navngivne danske Kjøbmænd, om hvis Fordringer til den svenske Regering der ingen Tvivl var, skulde have deres Betaling 14 Dage efter førstkommende Laurentii (altsaa 24. Aug.) i Nyløse; de andre danske Kjøb- mænd, som havde Penge til gode hos den svenske Regering og Adel, men ikke havde fremlagt endelige og nøjagtige Af- regninger og Beviser, skulde indfinde sig selv eller ved Be- fuldmægtigede i Stockholm til Bartholomæi (ogsaa 24. Aug.) og der modtage deres Tilgodehavende efter at have doku- menteret det (Svenske Acta II, 151. 156 i Geh. Ark.).
[3]) Felig, tryg.
[4]) Rigsraadets Svar, der begynder med kort at gjengive Ind- holdet af Kongens Skrivelse, bruger samme Ord (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 126).
[5]) Under Kampen mod Kong Sigismund søgte Karl IX forgjæves at gjøre sig til Herre over Riga. Naar Christian IV i dette Brev stadig benævner Karl Hertug, maa det dog erindres, at Rigsdagen i Norrköping i Marts 1604 havde overdraget Karl Sverigs Krone.

1604. 15

udi Suerrig, Narven etc., det er en huer beuist. Foruden den trotz och skade, oss och uore undersaater hiid ind thil er uederfaren och dagligen Io mhere oc mhere beuisis, Da synis det icke trolig, at forbemelte fiirstis regimente skulle lenge kunde bliffue ued macht. Menn gud alsommech- tichste hannom som alle andre tyranner en kordt termyn haffuer forrelagdt. Och ephterdi slet ingen herre udi den ganske Gustauiske famili findis, som er mindig och thil slig alder kommen [1]), at den Suerriges Rige udi slig mislig thilstand kunde thill gaffns forresta, thil med forfarer man mhere end formegit, at alle de Suenske baade aff Adel och andre, som aarsage giffuis at rømme aff Riget, de be- giffuer sig alle til Polen och søger der thilflucht, Endochsaa findis endnu nogle y Suerrig, som hemmeligen erre kon- ningen aff Polen tilgedan, da er thedt at befrigte. om nogit uforuarendis med H: Carl sig tildrog, at det Suenske riige skulle igen komme til konningen y Polen, En herre, som er opdragen udj Papisteriet, och en yffuerer y samme Re- ligion, Som regeris aff Munke och Iesuiter, huilcke erre hans neste Raad, Er konningen aff Spaniens suoger [2]) Oc Pauens søn oc Creatura. Huad dette rige haffde at for- uente aff slig Naboskab, kan nocksom forstaass, Nemblig inthed andet end Religions forandring och ny Spanske pracktiker, dette rige at undertricke eller y thet ringeste skade at tilføie. Elskelige Rigens Raad, aff det, som nu beret er, oc

oversæt:
..i Sverige, Narva osv., det er enhver bevist. Foruden den trods og skade, som er vederfaret os og vores undersåtter hertil, og som dagligt i højere og højere grad bevises, da synes det ikke troligt, at førnævnte fyrstes styre skulle kunne blive ved magten længe. Men Gud den Almægtigste har forlagt ham, som alle andre tyranner, en kort termin [tid]. Og eftersom der slet ingen herre findes i den ganske Gustaviske familie, som er myndig og kommet til en sådan alder, at han kunne forestå Sveriges rige i en sådan mislig tilstand til gavn, så erfarer man desuden mere end rigeligt, at alle de svenske, både af adel og andre, som gives årsag til at rømme riget, de begiver sig alle til Polen og søger tilflugt dér. Endog findes der endnu nogle i Sverige, som hemmeligt er kongen af Polen tilhængere, da er det at frygte, om noget uforvarende skulle tildrage sig med hertug Karl, at det svenske rige skulle komme tilbage til

Al oversættelse er via AI

kongen af Polen. En herre, som er opdraget i papisteriet [katolicismen], og en ivrer i samme religion, som regeres af munke og jesuitter, hvilke er hans nærmeste råd, [og som] er kongen af Spaniens svoger og pavens søn og kreatur. Hvad dette rige havde at forvente af et sådant naboskab, kan nok forstås; nemlig intet andet end religionsforandring og nye spanske praktikker [intriger/komplotter] for at undertrykke dette rige eller i det mindste tilføje det skade.
Elskelige rigens råd, af det, som nu berettet er, og..."

_____

[1]) Urigtigt, da Erik XIV's Søn Gustav (f. 1568 † 1607) endnu var i Live. Hertug Johan af Østergøtland, en Søn af Johan III, som paa den nys nævnte Rigsdag i Norrköping havde frasagt sig Kronen til Fordel for sin Farbroder, var desuden over 15 Aar gammel (født 18. April 1589). Den norrköpingske Arveforening af 22 Marts 1604 udelukkede saavel Gustav som Kong Sigismund fra al Arveret til den svenske Krone (Stiernman, Alla Riksdagars o. Mötens Besluth I, 501 ff.).
[2]) Kong Sigismund var gift med to Søstre, Anna († 1598) og Constantia, Døtre af Kejser Ferdinand I's Søn Ærkehertug Karl af Østrig; en tredje Søster, Margrethe, var gift med Philip III af Spanien.

1604. 16
aff andet mere, som at opregne wy uille gaa forby och y selffuer eder at paminde uider, Forfaris nocksom, at huis som H: Carl udi de sticker giordt haffuer och dagligen giør, det skeer aff forseet, trotz, saa och emod all ret och billighed, woris person thill største forklenering och for- acht, Riiget paa dess høihed thill preiudicio och forfang och undersaaterne thill skade och affbreck. Icke heller er at hobe, om end gud aldmegtigste same første ued døden bordt tog eller y andre maader paa hans regimente giorde ende, at thed skulle da bliffue bedre, Men fast uerre huer dag, som for øien er att see. Derforre siunis oss raadeligst och riiget till gaffn at uere icke nu lenger sliig uret, spott och forklenering aff same furste att lide, menn ued loulige och ehrlige middel den at ueddergøre udi tide, det, som riget udi fremtiden skadelig och thil faare uere kan, med det forderlichste at affuerge och forrekomme, och uorre rigers gaffn, beste och foruiering [1]) at søge (Ephterdi uy icke ma nide retten), det beste oss muelig er, och thed ued en loulig krii och obenbare feide, huilken uoris tanke, Votum och mening uy som en konning offuer riiget Eder uilde lade uide. Och ephterdi ui icke tuiffle, at y som uore tro mend oc rad och den fornemste standt nest konningen udi riiget io billigen fortrider den spot, forklenering och foracht, som oss aff same første sked er och dagligen uederfaris, y och gerne hielper thil rette fattige borgere och under- saater, som forurettis, ephterdi de och erre rigens lemmer, disligiste uille uy habe, at y icke gerne seer, at riigens strømme skulle med macht uanbrugis, tollene forringis och ellers andet mhere, som rigens høihed er, at skulle aff en ond Nabo (icke oss allene for uoris person, men den ganske Nation thill spot och ephtertale) forderuis, Da bede uy Eder, Nadigst begerer och uille, at y den forbemelte sag uilde betenke, beraadslage och eders me- ning endrechteligen oss thilkende giffue, och saa fremdt y

Oversæt:
...af andet mere, som vi for at opregne vil gå forbi, og som vi selv må minde jer om. Det er velkendt, at hvad hertug Karl [af Sverige] i de stykker har gjort og dagligt gør, det sker af forsæt, trods og imod al ret og billighed, til største forklejnelsse og foragt for vores person, til skade for rigets højhed og til skade og afbræk for undersåtterne. Det er heller ikke at håbe, om end Gud den almægtige tog samme fyrste ved døden eller på andre måder gjorde ende på hans styre, at det skulle blive bedre; men [det bliver] fast værre for hver dag, som er til at se.

Al oversættelse er via AI

Derfor synes det os rådeligst og til rigets gavn ikke længere at lide en sådan uret, spot og forklejnelse af samme fyrste, men ved lovlige og ærlige midler at godtgøre det i tide, så det, der i fremtiden kan være skadeligt og til fare for riget, kan afværges og forekommes. Vi ønsker at søge vores rigers gavn, bedste og udvidelse, og da vi ikke må lide retten [at lade uretten passere], vil vi lade jer vide vores tanke, beslutning og mening som en konge over riget, om at dette bør ske ved en lovlig krig og åbenlys fejde.
Og eftersom vi ikke tvivler på, at I som vores tro mænd og råd, og den fornemste stand næst kongen i riget, med rette harmes over den spot, forklejnelse og foragt, som os af samme fyrste er sket og dagligt vederfares, og [at] I gerne hjælper med at rette op på forholdene for fattige borgere og undersåtter, som forurettes, eftersom de også er rigets lemmer – ligeså vil vi håbe, at I ikke gerne ser, at rigets strømme [farvande] med magt bliver misbrugt, tolden forringet og andet mere, som hører rigets højhed til, og som af en ond nabo bliver ødelagt (ikke os alene for vores person, men til spot og eftertale for hele nationen).
Da beder vi jer, nådigst begærende og viljende, at I vil betænke, rådslå og samstemmigt give os jeres mening til kende, og såfremt I..."

_____
[1]) Forvidering, Udvidelse.

1604. 7
sambtligen med oss om forte feide at beginde offuerens stemmer (huilken feide at udføre den uisse aarlige rigens indkomst icke kand udsta), at y da ochsa offuerueier, huor- ledis det, som der kan fattis, formedelst liderlige uilkor aff rigens indbigger och stender arligen ma bekomme, saa uid leiligheden och deris formue det kan tolle. Och epther som handfestingen [1]) formelder, at huis land med suerd oc udi andre maader bliffuer wunden, thed skall al thid bliffue til Riget, Sa hobes uy thil den Alsom- mechtigste gud och retferdige himmelske herre, at endom rigens stender och undersaater paa nogen thid lang uilde storligen betingis [2]), at dog det gaffn och fordell, som man udi forhobning haffuer skal uedderlegge udi lengden riget dess anuende bekostning och umag. For uoris person da haffuer uy inthed andet aff uoris umag och huentis (?) (nest det uy haffuer en god samuitighed huoss gud), end at uy trachter at affuerrie uoris spot och rigens skade, Søger uort riges gaffn och forbedring och at forhuerue der ued et erlig och rømligdt naffn udi uerden, Midler thid gud under oss at leffue och siden epther uoris dødelig affgang. Wore rigens Raad uilde her paa dennom underdanigst emod oss erklere [3]). Der med skeer uor uillie. Befallendis Eder gud. S[k]reffuit paa wort Slot kopinghaffuen den 18 dag Augusti Anno Dni 1604.
Christian.

oversæt: samtlige med os om at begynde førnævnte fejde [krig] overensstemmer (hvilken fejde den faste årlige rigsindkomst ikke kan udstå [betale for]), at I da også overvejer, hvordan det, som der kan mangle, ved rimelige vilkår af rigets indbyggere og stænder årligt må kunne fås, så vidt lejligheden og deres formue kan tåle det.
Og eftersom håndfæstningen fastslår, at hvis land med sværd eller på andre måder bliver vundet, så skal det altid tilfalde riget, så håber vi til den Almægtigste Gud og retfærdige himmelske Herre, at endnu rigets stænder og undersåtter ikke i nogen tid vil blive stærkt betynget, at dog den gavn og fordel, som man i forhåbning har, skal godtgøre [opveje] rigets anvendte bekostning og umage i længden. For vores egen person da har vi intet andet af vores umage og huentis [formentlig: "vores gøremål/bekymringer"] (nøst det, at vi har en god samvittighed hos Gud), end at vi tragter efter at afværge vores spot og rigets skade, søger vores riges gavn og forbedring, og at erhverve derved et ærligt og berømmeligt navn i verden, imens Gud under os at leve, og siden efter vores dødelige afgang.

Al oversættelse er via AI

Vores riges Råd vil herpå erklære sig underdanigst over for os. Dermed sker vor vilje. Befalende Eder Gud. Skrevet på vores slot København den 18. dag i august i det Herrens år 1604.
Christian.

Brev 12.* 16. April 1605.

Til Enkedronning Sophie.

Kongen opfordrer hende til at sende en af sine Tjenere til ham til Ordning af deres Pengemellemværende. — Geh. Ark., Breve til Dronning Sophie.

---

[1]) Christian IV's Haandfæstning § 3 (Aarsberetn. fra Geh. Arch. II, 103 f).
[2]) o: betynges.
[3]) Rigsraadets Svar af 27. Aug., hvori det bestemt udtalte sig mod en Krig med Sverig, er trykt hos Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 125 ff.

1605. 18

Ess wil auch vernothen sein, dass E: L: iemandt von E: L: dieneren heruber senden, der auff aldich (!) befhelich hette richtich zu machen [1]).

oversæt: Det vil også være nødvendigt, at E. N. [Eders Nåde] sender en af E. N.'s tjenere herover, som har fuldmagt til at gøre opregnskabet i orden.

Brev 13.* 8. Aug. 1605.

Til Enkedronning Sophie.

Kongen sender hende Rigsraadets Kaution for hendes Laan til ham. — Geh. Ark., Breve til Dronning Sophie.

Freundliche, hertzuielgeliebte fraw Mutter, ich sende hiebei E: L: auch den anderen briff, den die Reichsrete underschriben haben, bitte, E: L: wollen micht (!) nicht verdenchen, dass er so lange ist ausgebliben, dan ich gester abend erstlich den briff auss Noruegen bekommen. Wan ess E: L: nu gelegen were, dass asander mit der furgangene Iahrs rente, dass ich E: L: schuldig bleibe, soll nichtich gemacht werden, uill ich mich mit dem ersten einstellen. E: L: gehorsamer Sohn, dieweil ich lebe, Christian [2]).

oversæt: Venlige, hjertelig elskede frue moder, jeg sender herved E. N. [Eders Nåde] også det andet brev, som rigsråderne har underskrevet, og beder E. N. om ikke at tage det ilde op, at det er blevet så længe forsinket, da jeg først i går aftes modtog brevet fra Norge. Når det nu passer E. N., at det andet [beløb] med den forgangne års rente, som jeg står i gæld til E. N. for, skal gøres op, vil jeg indfinde mig ved første lejlighed.
E. N.'s lydige søn, så længe jeg lever, Christian."

---

[1]) Er en Efterskrift til en Kancelliskrivelse, dat. Kjøbenhavn 16. April 1605. Kongen lader heri Moderen vide, at han har modtaget de 140,000 Dlr., han har laant af hende; men paa Grund af manglende Aftale beder han hende erklære sig om, hvor vidt hun ønsker, at de aarlige Indtægter (Hebungen) af de Len, hun har af ham, skulle drages fra Hovedsummen eller fra Renterne, saa længe han har Pengene til Laans. Brevet er modtaget 19. April i

Al oversættelse er via AI

Nykjøbing. Allerede to Dage efter skrev Dronningen tilbage. Hun takkede Kongen, fordi han havde overladt hende de to Godser Skjørringe og Korse- litse, og bad om at maatte beholde dem for Livstid; hun ønskede at faa dem paa Afgift, men at Ordningen af Sagen maatte henstaa nogle Dage, indtil hendes Amtsskriver kom til Kongen i Begyndelsen af Maj (Koncept vedlagt Konge- brevet). Der fastsattes sluttelig en Afgift af 2500 Dlr. (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660 S. 60). Jvfr. det følgende Brev.
[2]) Er Efterskriften til en Kancelliskrivelse, dat. Kjøbenhavn 8. Aug. 1605, hvori Kongen melder sin Moder, at han har

Brev 14.* 12. Januar 1606.

Til Jakob I af England.

Anbefalingsskrivelse for Kongens Afsending Anders Sinklar. — Public Record Office i London, Royal Letters, Denmark, Vol. I.

Serenissime Princeps, Frater et Affinis carissime, præ- missa studiorum officiorumque meorum prolixa oblatione, cum voto perpetuæ salutis et stabilis fælicitatis. Signi- ficamus S: V:, gravibus nos causis adductos iam esse, vt presentem Virum Nobilem Andream Siinkler ad S: V: ab- legemus, qvamobrem etsi non dubitemus, qvin S: V: ipsi haud gravatim fidem habitura sit, ea qvæ in mandatis habet expositura, tamen ut id eo magis, perlectis hisce literis, qvibus illi aditum ad S: V: consiliare Volvimus, faciat, ab eadem peramanter contendimus, Cui de cetero felicissimum novi anni auspicium, vitæ diuturnitatem et rerum omnium prosperitatem ex animo qvam intimo pre- camur. Data Wolffenbyti [1]) 12 Ianuarii Anno 1606.
S: V: frater et affinis

amantissimus

Christianus.

oversæt: Allernådigste fyrste, kæreste broder og frænde. Efter at have aflagt mine udførlige forsikringer om min venskabelige tjeneste, og med ønske om evig frelse og varig lykke, tilkendegiver vi Eders Højhed [S: V:], at vi nu er blevet bevæget af alvorlige årsager til at udsende denne ædle mand, Anders Sinclair, til Eders Højhed. Skønt vi ikke tvivler på, at Eders Højhed ikke nødigt vil skænke ham tillid i det, som han har i sinde at fremføre efter sine instrukser, så anmoder vi dog Eders Højhed yderst indtrængende om – når dette brev, hvormed vi har ønsket at bane vej for ham til Eders Højhed, er gennemlæst – at I gør det i endnu højere grad. I øvrigt ønsker vi af et oprigtigt hjerte Eders Højhed et lykkeligt nytår, et langt liv og fremgang i alle ting.
Givet i Wolfenbüttel den 12. januar i det Herrens år 1606.
Eders Højheds kæreste broder og frænde, Christianus."

---

ladet deres Aftale opsætte skriftlig, nemlig at hun i sin Levetid ikke maa affordre ham den Sum, hun har laant ham, og at hun paa Livstid maa beholde de Godser, hun nu har. Denne Overenskomst sender han hende i to Exemplarer og udbeder sig det ene tilbage med hendes Haand og Segl under. Modtaget i Nykjøbing 9. Aug. Af en Paategning ses, at Dron- ningen har sendt det forlangte. Det Brev, som Rigsraaderne have underskrevet, maa være deres Kaution for de 140,000 Rdl., og Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 134. 417), og naar dette Brev siges at være kommet fra Norge, maa Grunden dertil være den, at det har været sendt op til Rigs- raaden Jørgen Friis til Krastrup, der sad som Lensmand paa Aggershus.

Al oversættelse er via AI

[1]) Under den Strid, som var opstaaet mellem Kongens Svoger Hertug Henrik Julius af Brunsvig og Byen Brunsvig, havde Christian IV understøttet den førstnævnte; i Slutningen af A 20

Brev 15.* Omtr. 23. Febr. 1608.

Til Rentemestrene.

Om Udbetaling af Penge til Violinisten Giacomo Merlis. — Geh. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1607—8.

Den Italianske Fiolist er foreriid 100 dl., der huoss er hannem beuilligit 4 manitz Sold fraa den tid, hand begaff sig udaff k: aff Polenss tieniste, huilkit beløber 200 dl. Siden er hannem beuilligit 200 dl. forstrecking paa hanss besolding, huilke skall hannem ephterhanden affkortiss [1]).

oversæt: Den italienske violinist er foræret [udbetalt] 100 daler, og derudover er ham bevilget 4 måneders løn fra den tid, han begav sig ud af kongen af Polens tjeneste, hvilket beløber sig til 200 daler. Siden er ham bevilget 200 daler i forstrækning [forskud] på hans besoldning [løn], hvilke skal modregnes [afkortes] ham efterhånden.

Brev 16.* 7. Juli 1609.

Til Hertug Ulrik.

Kongen erklærer, at han ikke kan svare ham, før han har talt med deres Moder. — Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

Freundlicher, lieber bruder, Ich habe gesterigest tagess dein Schreiben bekommen [2]), wolten also balde haben beandtuordt, wehre meine itzige Schwacheit mit [3])

oversæt: Venlige, kære broder, jeg har i går modtaget dit brev og ville derfor hurtigt have besvaret det, hvis min nuværende svaghed [sygdom] ikke...

---

[1]) Vedheftet Kvittering, udstedt i Kjøbenhavn 23. Febr. 1608 til Rentemestrene af Joiacomo Merlis, kgl Maj.s Hof-Fiolist, for Modtagelsen af 300 gl. Dlr.

[2]) Hertug Ulriks Skrivelse, dat. Bützow 29. Juni 1609, gaar ud paa at minde Kongen om deres Samtale i Haderslev, hvor han beklagede sig over det mellem dem for nogle Aar siden indgaaede Arveforlig, hvorved han finder sig meget „lädiret und verkürzet“. Kongen har ønsket Sagen overladt til Mo- derens Afgørelse, men da hun næppe vil have noget dermed at bestille, foreslaar Hertugen Broderen, at de selv skulle enes derom, og beder om en personlig Sammenkomst med ham (Koncept i Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186). — 1602 havde Christian IV forlenet Hertug Ulrik med Amtet Svabsted paa 15 Aar (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 111 f.). Jvfr. de følgende Breve.

[3]) Læs: nicht.

1609. 21

gewessen [1]). Wass die sachen anlanget, kan ich nichtes [2]) auff andtworten, Ehdan wnsere fraw Mutter inss landt kommet, dan ich mit I: M: bereidtz darvon [3]) Communitiret, ich hoffe, der Liebe godt wirdt sie balde hier uber Senden. Vnd bitte freundtlich, du wollest mich fur

Al oversættelse er via AI

diss mahll endt- skuldigit nemmen. Vnd thu dihr hiemit godt dem allmech- tigen befhelen. Datum in viridario extra Hafniam [4]) 7 Iulij Anno Dnj 1609.

Dein getrewer bruder,
dieweill ich lebe,
Christian.

oversæt: ...været. Hvad angår sagen, kan jeg intet svare, før vor frue moder kommer til landet, da jeg allerede har talt [kommunikeret] med H. M. [Hendes Majestæt] herom. Jeg håber, at den kære Gud snart vil sende hende herover. Og jeg beder venligt om, at du for denne gang vil tage mig undskyldt. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige. Givet i haven uden for København, den 7. juli i det Herrens år 1609.
Din trofaste broder, så længe jeg lever, Christian."

Brev 17.* 23. Aug. 1609.

Til Hertug Ulrik.

Kongen minder ham om, at han ikke nu efter mange Aars Forløb kan rejse Indvendinger mod den af ham indgaaede Over- enskomst med Kongen. — *Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.*

Freundtlicher, lieber Bruder, Ich habe dein Schreiben fur etzlige thage bekommen vndt auss demselbigen, So woll auch auss beiligenden kopeien vernommen, dass Sich die Fraw Mutther Entskuldiget [5]), welchess ich nich (!) ge- [... resten af teksten følger på næste side ...]

oversæt: Venlige, kære broder, jeg har for nogle dage siden modtaget dit brev og deraf, såvel som af de vedlagte kopier, erfaret, at frue moder har undskyldt sig [dvs. har afslået at involvere sig], hvilket jeg ikke..."

---

[1]) 1. Juli blev Kongen meget heftig syg, saa at man endogsaa begyndte at tvivle om hans Liv (Danske Saml. 2. R. II, 291. Slange S. 260). Den daarlige Haandskrift, hvorined Brevet ovenfor er skrevet, røber tydelig, at Kongen endnu var svag.
[2]) Læs: nichtes.
[3]) Læs: darvon.
[4]) o: Rosenborg Have.
[5]) 26. Juli 1609 anmodede Hertug Ulrik Moderen om at tage sig af Sagen, for at han kunde faa passende Erstatning for sin fædrene Arvedel; men herpaa svarede hun (fra Nykjøbing) 31. Juli med et bestemt Afslag. Selv om hun vilde indlade sig derpaa, var Sagen hende for høj, hun forstod sig ikke paa saadant. Idet Hertugen under 12 Aug. sendte Kongen Af- skrifter af sit Brev til Moderen og hendes Svar, gjentog han sin Bøn om at Kongen vilde angive Tid og Sted, hvor han kunde komme til ham for at forhandle nærmere om Sagen (Gemeinsch. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186).

1609. 22

meinet, Muss es aber dabei bewenden lassen, vndt hoffe, du werdist dich dein ausgegeben hand vndt Siigell zu halten kein beswehr Machen vndt nicht itziger zeit dass disputiren, dass fur fiell Iahren Ratificiret ist, welches ich habe meiness teillss eine Noturff erachtet dihr hinwiderum zu zuschreiben. Vndt thu dihr hiemit godt dem Almechtigen befhelen. Datum kopenhagen den 23 Augusti Anno 1609.

Dein getrewer Bruder allezeit
Christian.

oversæt: ...mener, men må lade det bero derved, og håber, at du ikke vil gøre dig besvær med at overholde din givne hånd og segl, og ikke på nuværende tidspunkt disputere over det, som

Al oversættelse er via AI

for mange år siden er ratificeret, hvilket jeg for mit vedkommende har anset for nødvendigt at skrive til dig om igen. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige. Dateret København, den 23. august i det Herrens år 1609.
Din trofaste broder til enhver tid, Christian."

Brev 18.* 10. Septbr. 1609.

Til Hertug Ulrik.

Kongen tilbageviser hans Beklagelser over det mellem dem sluttede Arveforlig og hævder dets Gyldighed. — Geh. Ark., Ge- meinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

Freundtlicher, Lieber Bruder, dein letzteß an mihr gethaness Schreiben ist zu meinen handen gaar woll ge- kommen [1]), In welchen du meinem letztem Schreiben be-

oversæt: Venlige, kære broder, dit sidste brev sendt til mig er kommet mig meget vel i hænde, i hvilket du [henviser til/nævner] mit sidste brev..

[1]) Paa Christian IV's Skrivelse af 23. Aug. svarede Hertug Ulrik Septbr., at han havde ventet et bedre Svar paa sit Brev; „was mein ausgegeben Hand und Siegel anlangt, wolte ich mir zwar zu halten kein Beschwer machen, wenn ich nicht durch solche meine ausgegebene Hand und Siegel zum hoch- sten lädiret und beschweret worden wäre", thi Forliget blev sluttet, medens han var mindreaarig, af Kongens egne Raader. Han henviser til, hvorledes deres Fader delte med sine Brødre, og hvorledes Hertug Johan Adolf af Gottorp nu nylig har affundet sig med sin Broder Ærkebispen, ikke fordi det er hans Mening at rejse Strid om det, der for mange Aar siden er ratificeret, skønt ikke af ham selv, men fordi han er over- bevist om, at Kongen ikke vil afkorte ham noget i den ham tilkommende Arv. Det gaar ham meget til Hjerte, at han ikke skal eje en Fodbred Jord af Faderens Arvelande og Fyrstendømmer, hvad der ikke er timet nogen født Hertug af Holsten, og beder derfor Broderen om at træffe en billig Ordning (Koncept i Gemeinsch. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186).

1609. 23

andtworttest dergestaldt, dass du dein ausgegeben hand vndt Siigel woll halten woltest, wan du nicht zum hogsten Lędiret, Item in deiner Minorenitet geskeen durch meine Eigene diiner vndt Retthe. Wass dass Lediren anlanget, hette ich woll verhoffet, dass ich mit dem vocabulo wehre verskonet worden, aldieweil dihr ihn deiner eigener Con- sientiæ bewust, wie daamahls dasselbige abgelauffen. Wass die Minorenitet anlanget, wirdt die selbige So gross nicht daamahls gewesen Sein, als itzunder angezogen wirdt. Dass ich meine Retthe vndt diiner daa bei Solle gehabt haben, habe ich in keiner abreede vndt vermeine mich in dem kein fobon (!) gethan, al dieweil ich dihr damahls gerathen, du Soltest zur Fraw Mutther ziien vndt mit deroselbigen dich beradtfragen wie ich mich auch ein anderss nicht besinnen kan, dan desselbige auch geskeen. Waass dess Ertzbiskoff zu Breemen Sache betrifft, ist dieselbige weit in Aliis terminis, wie auss den Actis zu ersheen ist. Son- sten dass du In deinem Schreiben meinest, dass der zuisken vnss gegangener abskeit nicht also gemacht, dass derselbige Im Rechten bestandt haben konte, welchess ich aber nicht hoffen wiill, dan ich desselbigen keinen Skei traage vndt begeer mich vom Rechten nicht zu dreien. Welchess ich meiner Nottu[r]ff nach nicht habe wnterlassen konnen dihr hinwiderum zur freundtlicher andtwordt zu zuschreiben. Vndt thu dihr hiemit godt dem Almechtigen befhelen. Datum kopenhagen den 10 Septembris Anno Dni 1609.

Dein getrewer Bruder allezeit

Christian.

oversæt: .[og har] svaret således, at du ville overholde din givne hånd og segl, hvis du ikke var blevet krænket i højeste grad, og [at dette] skete under din mindreårighed ved hjælp af mine egne tjenere og rådgivere. Hvad angår krænkelsen, havde jeg i sandhed håbet, at jeg var

Al oversættelse er via AI

blevet sparet for det udtryk, da du selv er bevidst om, hvordan det dengang foregik. Hvad angår mindreårigheden, så var den dengang ikke så stor [vigtig], som den nu gøres til. At jeg skulle have haft mine rådgivere og tjenere involveret i det, benægter jeg ikke, og jeg mener ikke at have begået nogen fejl deri, da jeg dengang rådede dig til at tage til frue moder og rådføre dig med hende, hvilket – så vidt jeg kan huske – også skete.
Hvad angår ærkebiskoppen af Bremens sag, så er den af en helt anden karakter [juridisk set], som det fremgår af akterne. Når du i dit brev mener, at den aftale, der blev indgået mellem os, ikke blev lavet således, at den kunne bestå for loven – hvilket jeg dog ikke vil håbe, for jeg nærer ingen tvivl om det, og jeg ønsker ikke at fravige retten. Dette har jeg ifølge min nødvendighed ikke kunnet undlade at skrive til dig som et venligt svar. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige.
Dateret København, den 10. september i det Herrens år 1609. Din trofaste broder til enhver tid, Christian."

Brev 19.* 7. Oktbr. 1609.

Til Hertug Ulrik.

Kongen erklærer, at han ikke er uvillig til at gøre Broderen Indrømmelser, naar der gjøres ham rimelige Forslag. — Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

Freundtlicher, Lieber Bruder, Ich habe auss deinem letstem Schreiben dein freundtlichess begeeren vernom-

oversæt: Venlige, kære broder, jeg har fra dit sidste brev erfaret dit venlige ønske..."

1609. 24

men [1]). Da du begeerest, ich wolte noch weiter, dan vor dissem geskeen, thun, So ist diss meine andtuordt: wan da ertregliche Mędia werden vorgeslaagen, die mich nicht zu haardt fallen, wiill ich mich weither darauff bedenken, wass mich zu thun muglich, doch cum Protestatione, dass disse meine Erklerung mich nicht Soll zum Præiuditio kommen. Vndt thu dihr hiemit godt dem almechtigen befhelen. Datum Friderichsburg den 7 Octobris Anno 1609.

Dein getrewer Bruder allezeit

Christian.

oversæt: ..[erfaret]. Da du ønsker, at jeg vil gøre mere, end hvad der er sket førhen, så er dette mit svar: Når der bliver foreslået tålelige *media* [midler/veje til løsning], som ikke falder mig for hårdt, vil jeg overveje, hvad der er muligt for mig at gøre, dog *cum protestatione* [under forbehold] om, at denne min erklæring ikke skal komme mig til *præjudicio* [skade/juridisk ulempe]. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige. Dateret Frederiksborg, den 7. oktober i det Herrens år 1609.
Din trofaste broder til enhver tid, Christian."

Brev 20.* 7. Oktbr. 1609

. Til Enkedronning Sophie.

Kongen forsvarer den Stilling, han har indtaget overfor Broderen Hertug Ulrik, men udtaler dog, at han ikke er uvillig til at gaa ind paa rimelige Forslag. — Samtidig Afskr. i Geh. Ark., Gemein- schaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

AI oversættelse er via AI

Freundliche, hertzvielgeliebte frau mutter, Ich habe aus E: l: schreiben vernommen, welcher gestalt mein bruder sich des contracts beschweret vndt von E: l: zum

[1]) Under 22. Sept. havde Hertug Ulrik svaret paa Broderens Brev. Den skarpe Tone i dette havde aabenbart forskrækket ham, og han søgte derfor at mildne Udtrykkene i sin forrige Skrivelse. Naar han havde skrevet, at han var bleven „lä- diret“ ved Forliget, havde han naturligvis ikke dermed ment at Kongen selv havde tilføjet ham nogen Læsion, men han havde brugt Ordet af Uforstand. Han vilde ikke begynde nogen Strid med Broderen, men blot appellere til dennes broderlige Følelser. Da det var ham umuligt at leve over- ensstemmende med sin Stand af de aarlige Renter af sin Arv, bad han Kongen om at forøge denne, hvad der saa meget lettere lod sig gjøre, som alt jo efter hans Død vilde falde tilbage til Kongen, med hvilken Ordning han i øvrigt erklærede sig tilfreds (Koncept i Gemeinsch. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186).

1609. 25

Kiel begeret, dieselbige wolten sich zwischen die sache schlagen, welches ich ebenmessig zu Haderssleben gethan, aber wie E: l: schreiben ihm dasselbige so wol auch mir abgeschlagen. Nun schreiben E: l:, daz E: l: gerne sehen, daz wir in gutem vertrawen zusammen stehen möchten, Darneben ich solte noch etwas weiters thun, Item ich solte meinem bruder den scheffel voll messen, welches meinen kindern wurde reichlich belohnet werdenn. Was anlanget die einigkeit zwischen vns, weis ich nicht anders, dann wir io in gutem bruderlichem vertrawen stehen, wie ich auch nicht anders vermercket. Das ich mich solte in weiter handlung mit ihm lassen vndt weiter thun, alss vielleicht meine gelegenheit sich strecken könte, wirdt mir niemandt raten, dann mein bruder diese stunde das dritte theil der lande einkommen hatt. Darneben wirdt auch im schreiben vermeldet, ich solte ihm E: l: schreiben genissen lassen vndt ihm den scheffel so voll messen, daz meine kinder könte desto besser gedeien, So weis Gott, wann mich der Allmechtiger Gott so lange sparen wolte, daz ich selber vnter meinen kindern die verordnung thun könte, wolte ichs nicht anders machen, wie geschehen, dan meinem bruder den scheffel voll zu messen wurde mir alzu hart fallen. Vndt wolte E: l: begeren gerne stadt geben, Aber E: l: werden mich nicht verdencken, daz ich meiner vndt der meinen in acht habe, Dann wann nicht solte gehalten, was zugesaget ist, wuste ich nicht, was da solte gehalten werden. Vndt dieweil mein bruder der mei- nung ist, wie er auch mir lezt vor diesem geschriebenn, daz die sache alse gewandt, das sie in keinem rechtenu bestehen könte, begere ich nichts anders vndt liebers, man bespreche mich mit recht, da dasselbige fallen magk, alls- dan wirdt man erfahren, wie die sachen gewandt, vndt was ich gethan habe. Aber nicht desto minder, könten da leidliche mittel vorgeschlagen werden, die ich eingehen könte, wolte ich mich weiter darauf bedencken. Vnd bitte freundtlich, E: l: wollen mich in diesem nicht bedencken, Dan meine notturfft dasselbige also erfordert,

oversæt:
...[og] Kiel begæret, at de ville mægle i sagen, hvilket jeg på samme måde gjorde i Haderslev, men som E.L. [Eder Liebden/Deres Nåde] skriver, afslog han [Ulrik] dette, ligesom han også afslog mig. Nu skriver E.L., at E.L. gerne ser, at vi står sammen i god tillid. Derudover [skriver du], at jeg skulle gøre endnu mere, og at jeg skulle måle min bror skæppen fuld [dvs. være gavmild], hvilket ville blive rigeligt belønnet for mine børn.
Hvad angår enigheden mellem os, så ved jeg ikke andet, end at vi jo står i god broderlig tillid, som jeg heller ikke har bemærket andet af. At jeg skulle indlade mig i yderligere forhandlinger med ham og gøre mere, end min økonomiske situation måske rækker til, vil ingen råde mig til, da min bror lige nu har en tredjedel af landets indtægter.
Derudover nævnes det også i brevet, at jeg skulle lade ham nyde godt af E.L.'s skrivende ord og måle ham skæppen så fuld, at mine børn kunne trives desto bedre. Men ved Gud, hvis den Almægtige Gud ville skåne mig så længe, at jeg selv kunne gøre ordningen mellem mine børn, ville jeg ikke gøre det anderledes, end det er sket, for at måle min bror skæppen fuld ville falde mig alt for hårdt.

Al oversættelse er via AI

Og jeg ville gerne imødekomme E.L.'s ønske, men E.L. vil ikke tage det ilde op, at jeg tager vare på mig selv og mine egne. For hvis det, der er lovet, ikke skal holdes, så vidste jeg ikke, hvad der ellers skulle holdes. Og da min bror er af den mening, som han også sidst skrev til mig, at sagen er således beskaffen, at den ikke kan bestå for retten, så ønsker jeg intet andet og intet hellere, end at man drøfter sagen med mig ved retten [retfærdighed], hvor den nu måtte høre hjemme; så vil man erfare, hvordan sagen står, og hvad jeg har gjort. Men ikke desto mindre, hvis der kunne foreslås tålelige midler, som jeg kunne gå ind på, så ville jeg overveje det yderligere.
Og jeg beder venligt om, at E.L. ikke vil stille sig uforstående over for dette, da min nødvendighed kræver det."

1609. 26
Vnd thu E: l: hiermit gott dem Allmechtigen beuhelen. Datum Friederichssburgk den 7 Octobris etc. 1609.

E: l: gehorsamer sohn,
dieweil ich lebe,
Christian
[1]).

Brev 21.* 18. Decbr. 1609.

Til Hertug Ulrik.

Saa snart Kongen har været hos deres Moder, vil han erklære sig med Hensyn til Broderens Ønske. — Geh. Ark., Gemein- schaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

Freundtlicher, hertzlieber Bruder, Ich habe dein schrei- ben, zu Budtzow datiiret den 5 Decembris, zu meinen handen gaar woll empfangen vndt dein freundtlichess begeren mit allen wmstande gaar woll eingenommen [2]). Nun kan ich dihr freundlich nicht bergen, dass ich eine geraume zeit hero in willenss gehabt vnsere hertzvielgeliebte fraw Mutther zu besuchen vndt mit I: L: nicht allein vm disse. sonderen auch vm andere sachen freundtlich zu vnderreden, aber Solchess ist bishero durch allerlei Inpedimenten forhiinder, Nun aber durch verleiiung dess Allerhogsten in kurdtzen anzustellen vermeindt. Wan dasselbige geskeen, will ich mich mit dem forderlichsten muglich erkleren [3]).

oversæt: Venlige, hjertenskære broder, jeg har modtaget dit brev, dateret i Bützow den 5. december, i god behold og taget din venlige anmodning med alle dens omstændigheder vel til efterretning. Nu kan jeg ikke venligt skjule for dig, at jeg i en rum tid har haft til hensigt at besøge vor hjertenskære frue moder og med H.N. [Hendes Nåde] ikke blot tale om denne [sag], men også om andre sager i mindelighed, men dette er hidtil blevet forhindret af alskens hindringer; nu er det dog ved den Allerhøjestes [Guds] hjælp hensigten at få det arrangeret i løbet af kort tid. Når det er sket, vil jeg så hurtigt som muligt erklære mig [i sagen].

[1]) Dette Brev sendte Enkedronningen 9. Oktbr. til sin yngre Søn med Anmodning om at sende hende Originalen tilbage. Det er Hertug Ulrik, der har ladet tage Afskrift af det. Hertugen spurgte Moderen (21. Oktbr.), hvad hun vilde raade ham til at foretage videre i Sagen, men hendes Svar (af 29. Oktbr.) indeholdt et Afslag paa at ville have med den at bestille (Gemeinsch. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186).
[2]) I denne Skrivelse havde Hertugen erklæret, at han ganske overlod til Kongen at ordne deres Mellemværende, da det ikke vilde passe sig, at han selv fremkom med Forslag.

Al oversættelse er via AI

[3]) Som en Følge af dette Brev bad Hertugen (4. Jan. 1610) sin Moder om at tale hans Sag hos Kongen og underrette ham om Udfaldet. Hun lod ham (13. Jan.) vide, at Kongen havde været hos hende i Nykjøbing. Hun kunde ikke mærke andet, end at han vilde blive staaende ved den Arvedeling, som en

1609. 27
freundlich, du wollest dissen ringen ferzuch im besten auff- nemmen vndt mihr in dissem nicht verdenken. Vndt thu dihr hiemit den skudtz dess allerhögsten befhelen. Datum kopenhagen Den 18 Decembris Anno Dni 1609.
Dein getrewer Bruder,
dieweil ich Lebe,
Christian.

Udskrift: Meinem hertzlieben Brudern zu selbst eigenen handen.

oversæt: ...venligt, at du vil tage dette ringe forsøg [fra min side] fra den bedste side og ikke tage mig det ilde op i denne sag. Og jeg anbefaler dig hermed til den Allerhøjestes beskyttelse. Dateret København, den 18. december i det Herrens år 1609.
Din trofaste broder, så længe jeg lever, Christian."
Udskrift: "Til min hjertenskære broder, til egenhændig overlevering."

Brev 22.* 31. Marts 1610.

Til Hertug Ulrik.
Kongens Erklæring, at han henholder sig til den Besked, han har givet Moderen, hvilken han anser det for unødvendigt at gjentage. — Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.

Gang havde fundet Sted, men at han derimod var villig til at hjælpe Broderen, naar denne venlig anmodede ham derom, hvilket hun underrettede Hertug Ulrik om efter Kongens eget Ønske. Skjønt denne Meddelelse ikke kunde tilfredsstille Hertugen, bad han dog Moderen (7. Febr.) om at tale med Johannes Overberg [der var ansat i Dronningens Tjeneste] og af ham erfare, hvad Hertugen begjærede, og hvis disse hans Ønsker gik for vidt, da selv paa bedste Maade at tage sig af hans Sager. Da han tillige lod Moderen vide, at han ikke endnu havde skrevet til Kongen, idet han ventede paa den Erklæring fra denne, som var stillet i Udsigt i Kongens Brev af 18. Decbr., tilkjendegav hun ham gjennem sin Kansler Rasmus Reutze ved Skrivelse til denne af 1. Marts, at han ikke kunde vente noget Brev fra Kongen, eftersom denne udtrykkelig havde paalagt hende at melde Hertugen Udfaldet af deres Samtale. Hun troede ikke heller, at man let kunde faa Kongen til selv at komme med Forslag, og hun tilbød derfor, at Hertugen kunde sende hende en Skrivelse med sit Forlangende, saaledes indrettet, at hun kunde forelægge Kongen den; dog stillede hun den Betingelse, hvis hun skulde have med Sagen at gjøre, at Hertugen i denne Skrivelse ikke maatte prætendere nogen Ret. Den 9. Marts vilde hun fra Nykjøbing rejse til Kjøbenhavn, og her vilde der formentlig let tilbyde sig Lejlighed for hende til at tale med Kongen om Sagen.

1610. 28
Freundtlicher, Lieber Bruder, wass du in deinem Letzen Schreiben ahn Frawmutther etzlicher deiner Sachen halber gethan hast [1]), wirdt dihr noch in frisker gedechtnuss Sein. Vnd dieweil ich mihr Totaliter chegen I: L: erkleeret, Achte ich wnnöhtig dasselbige zu repetiiren. Sonsten bitte ich freundtlich, du wollest den verzuch deiness Lakeien nicht vbel auffnemen, dan ess auff dismahl nicht hatt anderss Sein konnen. Welches ich nicht habe wunterlassen konnen dihr zur Bruderlicher anwordt hiinwiderum zu wissen lassen. Thu dihr hiemit godt dem almechtigen befhelen. Datum kopenhagen Den 31 Martij Anno Dni 1610.
Dein getrewer Bruder,
Dieweil ich Lebe,
Christian.

Al oversættelse er via AI

Udskrift: Ahn Meinen freundtlichen, Lieben Brudern H: wldrich zu S: holstein.
oversæt:
"Venlige, kære broder, hvad du i dit sidste brev har gjort angående adskillige af dine sager over for fru moder [1]), vil du stadig have i frisk erindring. Og da jeg fuldstændig har forklaret mig over for H.N. [Hendes Nåde/Enkedronningen], anser jeg det for unødvendigt at gentage dette. I øvrigt beder jeg venligt om, at du ikke vil tage det ilde op, at din lakaj [budbringer] måtte vente, for denne gang kunne det ikke være anderledes. Hvilket jeg ikke har kunnet undlade at lade dig vide som et broderligt svar. Jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige. Dateret København den 31. marts i det Herrens år 1610.
Din trofaste broder, så længe jeg lever, Christian.
Udskrift: Til min venlige, kære broder, hr. Ulrik til Slesvig-Holsten."

[1]) Foranlediget af Enkedronningens meddelelse af 1. marts tilstillede Hertug Ulrik hende 13. marts en udførlig skrivelse, hvori han ganske vist erklærede, at det ikke var hans hensigt at gøre vanskeligheder med hensyn til det i sin tid trufne forlig, men på den anden side kom med meget vidtgående forlangender. Først mente han, at hans arv efter faderen burde forøges, og da han havde opgivet håbet om at få nogle amter i fyrstendømmerne, foreslog han, at der gaves ham en sum af 100.000 Rdl. Dernæst ønskede han andre 100.000 Rdl. som arv efter broderen [Hertug Hans, † 1602], idet han dog overlod det til kongen, om han ville udbetale disse 200.000 Rdl. på en gang eller forrente dem. For det tredje anholdt han om amtet Svabsted, helst som arveligt len eller dog på livstid for sig og sin hustru, hvis han giftede sig. Endelig fandt han det billigt, at der af riget (Danmark) overdroges ham en eller anden bestilling. Måske i følelsen af, at han var gået noget vidt, overlod han moderen at modificere disse fordringer noget, hvis hun fandt det nødvendigt, ligesom han også i en skrivelse til kongen (af samme datum) anbefalede sig til deres broderlige bevågenhed. Selv kansler Christian Friis søgte han ved et eget brev at vinde for sig. Kansleren svarede 31. marts med en henvisning til kongens ovfr. meddelte brev af samme dag.

Brev 23. 4. Maj 1610.

Til Anders Sinklar.

Han skal i et Brev til Jarlen af Salisbury tilbyde Kongens Mægling til at tilvejebringe et godt Forhold mellem England og Frankrig, slaa paa en ægteskabelig Forbindelse mellem de to Kongehuse, melde, hvorledes Andreas Keith har opført sig i Sverige, og udspørge, om nogle Breve fra Kongen til Dronningen af Eng- land ere komne til deres Bestemmelse. — Geh. Ark.

Ieg glemte at tale med dig om et breff, Som du paa myne uegne Skulle skriffue tiill Salisberg [1]) udi denne me- ning, at ieg uaar kommen udi erfaring, at die thuende Potentater Engeland och franckriig icke uaar udi den Correspondentz, Som man gerne saa, och Som denne Itzige Selsam tiilstand fast udi den ganske werden udkreffuer, huorfor, om hannem Siintis, at ted icke uaar hanss herre imod, daa uilde ieg med ted første mueligdt laade mig dertill bruge, Saa at der kunde bliffue ymellom dennom En fast och staadig Correspondentz, huilkit kunde verre Potentaterne selffuer tiill stor stiirke och den ganske Chri- stenhed tiill mechtig forbedring.
Du kandt herhuoss ochsaa nogit Røre, om der icke kunde handliss om gifftermaall imellom k: aff Frankerigss Søn och myn Søsterdatter eller udi andre maader [2]).

[1]) Robert Cecil, Jarl af Salisbury, Jakob I's Lord high treasurer († 1612). Om det Forhold, der bestod mellem ham og Anders Sinklar, haves en ganske interessant Oplysning i Facsimiles of

Al oversættelse er via AI

national manuscripts from William the Conqueror to Queen Anne, Part IV (1868), hvilket Værk ogsaa har ydet Bidrag til nærværende Brevsamling (1611 og 1618). Der findes nemlig op- taget (som Nr. 16) et Brev fra Anders Sinklar, dat. Kjøben- havn 16. Aug. 1610, til den engelske Statsmand, hvori han indbyder denne til at staa Fadder til en Søn af sig og beder ham opgive, hvad Navn Drengen skal have; hans to ældste Sønner hedde Jakob og Christian, opkaldte efter de to Konger, og næst efter disse to Fyrster er Jarlen af Salisbury hans tredje bedste Ven i Verden. Om den engelske Statsmand gik ind paa Opfordringen, vides ikke; men en Robert Sinklar kjendes i hvert Fald ikke.
[2]) Det maa vel være Henrik IV's Søn Ludvig XIII (f. 1601), Christian IV tænker paa, skjønt den niaarige Kongesøn synes

Oversættelse af Christian IV's instruks til Anders Sinklar:
"Jeg glemte at tale med dig om et brev, som du på mine vegne skal skrive til Salisbury [Robert Cecil] i den mening, at jeg er kommet til erfaring om, at de to potentater England og Frankrig ikke er i den korrespondance [diplomatiske forbindelse], som man gerne så, og som denne nuværende besynderlige tilstand i hele verden kræver. Hvorfor, hvis det [hvis det passer ham/hvis det skønnes], at det ikke er hans herre imod, da ville jeg ved første mulige lejlighed lade mig bruge dertil, således at der kunne blive en fast og stadig korrespondance imellem dem, hvilket kunne være potentaterne selv til stor styrke og hele kristenheden til mægtig forbedring.
Du kan herhos også nævne [røre ved], om der ikke kunne handles [forhandles] om giftermål imellem kongen af Frankrigs søn og min søsterdatter eller på andre måder."

Kort forklaring: Christian IV optræder her som en europæisk mægler. Han ser, at forholdet mellem England og Frankrig er anstrengt, og han forsøger at positionere sig selv som den, der kan bringe dem sammen – både gennem diplomati og gennem dynastiske ægteskaber (i dette tilfælde en alliance mellem den franske kongefamilie og hans egen slægt).

1610. 30
Du skaldt ochsaa Laade Salisberg wiide, huorlediss diin Lansman A: kiitt [1]) haffuer sig forholdit udi Suerrig och andenstedtz, och derhuoss fliiteligen erfhare, huor hand haffuer Laadt die breffue, ieg med hannem skreff myn Søster tiill, och om die erre kommen wskamferiit fram.
Disse forbemelte Eehringer skall du med ted første ued dyn egen tiener sende tiill Engeland, huiss derpaa bekostis, Skall dig igen betaliss. Vale. Datum Dron- ningborre Slott den 4 Maij Anno Dni 1610.
Christian.

Udskrift: Andreass Synkleer tiill hende.
oversæt: **Oversættelse af Christian IV's brev til Anders Sinklar:**
"Du skal også lade Salisbury vide, hvorledes din landsmand A. Keith [1]) har forholdt sig i Sverige og andre steder, og derudover flittigt erfare, hvor han har ladet de breve, jeg skrev med ham til min søster, blive af, og om de er kommet uskadt frem. Disse føromtalte ærinder skal du med det første ved din egen tjener sende til England; hvad derpå bekostes, skal dig igen betales. Vale [Lev vel]. Dateret Dronningborg Slot den 4. maj i det Herrens år 1610.
Christian."

Brev 24.* 12. Maj 1610.

Til Hertug Ulrik.

Al oversættelse er via AI

Han maa vente med at faa Besked, indtil Kongen har talt med Moderen. — Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.
Freundtlicher, Lieber Bruder, wan ess dihr noch wol erginge, wehre ess mihr eine hertzliche freude zuuernem- men. Vndt kan dir hieneben freundtlich nicht vorendthalten, dass ich dein Schreiben alhie bekommen vndt daraus deine

Oversættelse af Christian IV's brev til Hertug Ulrik:
"Venlige, kære broder, hvis det gik dig endnu bedre, ville det være mig en hjertelig glæde at høre [erfare]. Og jeg kan herudover venligt ikke tilbageholde [dig fra at vide], at jeg har modtaget dit brev her, og deraf [erfarede jeg] din..."

---

[1]) Andreas Keith, skotsk baron, kom 1569 til Sverige som ritmester for en hvervet fane skotske ryttere og beklædte senere forskellige stillinger der; men under urolighederne i slutningen af århundredet landsforvistes han. Han døde 1597 (Schlegel og Klingspor, Den med sköldebref förlänade, men ej å Riddarhuset introducerade svenska adelns ättar-taflor S. 143. Jvfr. Macray, Second report on the royal archives of Denmark, Appendix til The 46. annual Report of the deputy keeper of the Public Records, Lond. 1886, S. 33).

1610. 31
meinung vndt begeren verstanden, worauff ich mich auch gerne hette erkleeren wollen. Aber aldieweill dir genunck- sam bewust, dass wnsere hertzuielgeliebte fraw Mutther bei die forige *tractaten* gewesen, vndt ich mich allezeit chegen I: L: selbest erkleeret vndt in dissem auch nicht diste miinder mit I: L: *communsiren*(!) muss, welchess doch in kurtzen gescheen soll vndt, ob godt will, in wehnich thagen, Mit freundtlichet bit, du wollest dissen riingen verzuch nicht wnwillig auffnemmen, Sondern die geringe zeit gedulden [1]).
Welchess ich nicht habe vnterlassen konnen dihr zur freundtlicher andtwordt hinwiderum zu verstendigen. Vndt thu dihr hiemit godt dem Almechtigen befhelen. Datum wyburg [2]) den 12 *Maj Anno Dni* 1610.
Dein getrewer Bruder,
dieweil ich Lebe,
Christian.

Udskrift: Ahn Meinem hertzlieben Brudern.
oversæt: ...[din] mening og ønske forstået, hvorpå jeg også gerne havde villet erklære mig. Men da det er dig tilstrækkeligt bekendt, at vor hjertenskære fru moder var til stede ved de forrige *tractaten* [forhandlinger], og jeg altid har erklæret mig over for H.N. [Hendes Nåde/Enkedronningen] og i denne sag ikke desto mindre må rådføre mig med H.N., hvilket dog skal ske inden kort tid, og om Gud vil, i løbet af få dage, [beder jeg] med venlig bøn om, at du ikke vil tage denne ringe forsinkelse ilde op, men derimod væbne dig med tålmodighed i den korte tid [1]).
Dette har jeg ikke kunnet undlade at lade dig vide som et venligt svar. Og jeg anbefaler dig hermed til Gud den Almægtige. Dateret Viborg [2]) den 12. maj i det Herrens år 1610.
Din trofaste broder, så længe jeg lever, Christian."
Udskrift: "Til min hjertenskære broder."

Brev 25.* 11. Juni 1610.

Til Hertug Ulrik.

Al oversættelse er via AI

Kongen udtrykker sin Glæde over, at han er tilfreds med den sidste Revers, og lover at sende ham sin Obligation, saa snart
[1]) 23. Mai skriver Enkedronningen til Hertug Ulrik, at Kongen den foregående Dag har været hos hende; men da det er for besværligt for hende at give en skriftlig Beretning om, hvad Kongen har erklæret, henviser hun ham til den mundtlige Besked, som hendes Kammertjener Joachim Barnewitz vil bringe.
[2]) 11. Maj var Prins Christian bleven hyldet i denne By (Viborg).(Slange S. 264)

1610. 32
han kommer tilbage til Danmark. Til Omslaget skal der udbe- tales Broderen 60,000 Rdl. eller lidt mere, Resten i tre Terminer, og med Amtet Svabsted skal forholdes efter Aftale. — *Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.*

Freundtlicher, Lieber Bruder, Ich habe auss deinem Letztem Schreiben mit freiden fernommen, dass du mit dem Letzthem Revers ganss woll zufriiden. Wolte nun gerne hieneben deinem beger nach mich beqvemen vnd dir meine *Obligation* bei zeigeren, deinem *Sæcretario*, also balde uber- schicken, aber ess ist mihr So kurtz auff die handt kommen, damit ess fuhr dismahl nicht (!) mir nicht muglich zu thun. Ess Soll, ob godt will, wan ich wiider inss Reich kommen [1]) werde, alless Richtich fullenzogen werde[n].
Wass dass geldt anlanget, Soll zu dissem forsteenden wmslag Erleget werden Sexig thaussendt thaler vndt phii- licht noch Etzlich thaussen thaler, worauff du deine ge- wisse Rechnung kanst machen. Wass der uberiger Rest anlan[get], Soll heernacher in drei terminen Erleget werden. Wass dass amdt Swabsted anlanget, Soll alless, wie for- bemeldet, Richtich gemacht werden [2]). Sonsten er ist dihr woll bewusst, dass die harten thaler [3]) wbell zu bekommen, verhoffe ich, du werdest dihr kein beswer machen Etzliche tausendt thaler in kleiner muntze anzunehmen, Iedoch so hoch, wie sie itzunder oder kunfftfig, wan dass geldt erleget wirdt, gelten können. Thu Dihr hiemit godt dem

Oversæt: Venlige, kære bror, jeg har med glæde erfaret af dit sidste brev, at du er ganske godt tilfreds med den seneste revers. Jeg ville nu også gerne have føjet mig efter dit ønske og straks have sendt dig min obligation ved bæreren af dette, din sekretær, men det er kommet mig så pludseligt på, at det ikke er mig muligt at gøre det denne gang. Det skal, om Gud vil, når jeg igen kommer tilbage til riget [1], alt blive fuldbyrdet helt korrekt.
Hvad pengene angår, skal der til denne forestående udbetaling udredes 60.000 daler og om muligt endnu adskillige tusind daler, som du kan regne fast med. Hvad den resterende rest angår, skal den derefter udbetales i tre terminer. Hvad amtet Svabsted angår, skal alt, som føromtalt, bringes i orden [2]. Da det i øvrigt er dig vel bekendt, at 'hårde daler' [3] er svære at fremskaffe, håber jeg, at du ikke vil have noget imod at modtage adskillige tusind daler i mindre mønt, dog til den værdi, de har nu eller i fremtiden, når pengene udbetales. Hermed anbefaler jeg dig til Gud den...

[1]) Kongen var nemlig i Begreb med at rejse op til Norge, hvor Sønnen skulde hyldes. Det ovfr. meddelte Brevs Datering viser til fulde, at Slange har Uret i, at Kongen kom til Oslo 11. Juni (S. 267); man bør holde sig til den samtidige Op- tegnelse i (Norsk) Hist. Tidsskr. II, 111, der henlægger An- komsten til 15. Juni. Jvfr. Personalhist. Tidsskr. I, 154 (der har 16. Juni).
[2]) Som ovfr. S. 20 bemærket, fik Hertug Ulrik 1602 Amtet Svab- sted paa 15 Aar. 3. April 1610 gik Rigsraadet ind paa, at han maatte faa det paa Livstid, hvilket ogsaa skete (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 186).
[3]) o: Dalerstykker.

Al oversættelse er via AI

1610. 33
almechtigen befhelen. *Datum* in der Eill auff kroneburg den 11 *Iunij Anno Dni* 1610. Dein getrewer bruder, dieweil ich leb,

Christian.

Udskrift: Ahn Meinen hertzlieben Brudern.

oversæt: ...[anbefaler jeg dig] til den Almægtige. Dateret i hast på Kronborg den 11. juni i det Herrens år 1610.
Din trofaste bror, så længe jeg lever, Christian."
Udskrift: "Til min hjertenskære bror."

Til Brejde Rantzau.

Om Udbetaling af Penge til tre navngivne Personer. Et Bov- spryd til Skibet Leoparden skal skaffes. — *Geh. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1610–11.*

Laad giffue denne Nielss Rosenkrandtz, Clauss Iacob- søn och den Aanreb søn En huer 100 dl. [1]) M: wlfeld

Oversættelse af kongens ordrer til Rentemestrene (vedr. Brejde Rantzau):
"Lad give denne Niels Rosenkrandts, Claus Jacobsen og den Anreb-søn hver 100 daler [1]).
M[ogens] Ulfeld"
(Mogens Ulfeld har underskrevet eller attesteret ordren på kongens vegne).

Noter: [1]) Vedlagt findes to Kvitteringer, udstødte i Kjøbenhavn 25. Juli 1610, den ene af Niels Rosenkrands, den anden af Jakob Klavsen, bgl. kgl. Majestæts forrige Livdrenge, for Mod- tagelsen af 100 Dlr. hver, som Kongen har skjænket dem efter at have gjort dem værgagtige. Den tredje af Livdrengene, som ogsaa var bleven gjort værgagtig af Kongen selv, Johan Anreb, havde i Følge Rentemestr. Regnskab allerede 2. Juni faaet sine 100 Rdl. — Niels Rosenkrands tog Tjeneste til Søs. Allerede 1612 nævnes han som Skibshøvedsmand, 1618 sendtes han til Island, og samme Aar sejlede han afsted som Deltager i den ostindiske Expedition, hvorfra han først vendte tilbage 1622 (Norske Rigsregistr. IV, 456. Slange, übers. von Schlegel II, 113. Brev i det følgende af omtr. 22. April 1618. Slange S. 478. Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. I, 2, 68. 130. 133. Danske Saml. 2. R. III, 371). Den følgende Aar endte han sine Dage i Tyskland, da han sammen med Faderen Axel Rosenkrands til Halkjær indebrændte (Hofman, Danske Adels- mænd II, 77 Tab. 1). — Ogsaa Jakob Klavsen (thi saaledes hed han, ikke Klavs Jakobsen, som Kongen skriver) har maaske villet være Søkriger, da en Lieutenant af dette Navn forekommer paa Flaaden 1610 (Dsk. Mag. I, 115). Den Ind- vending, at Udbetalingen til ham skete 25. Juli, medens Flaa- den var afsejlet henved to Maaneder forinden, har vel ikke stort at sige, men paa den anden Side er Navnet ikke af- gørende Bevis for de to Personers Identitet. Hvad der blev af Lieutenanten, vides ikke. Han var, efter hvad Hr. Arkiv- 3

1610. 34
skriffuew om Et bogspreed tiill Leoparden. Laad med fliid See der tiill, at hand bekommer ted [1]). *Vale.* Christian.
Udskrift: Stadtholderen Breide Randtzow tiill hende.

oversæt: Der skal skrives om et bovspryd til *Leoparden*. Sørg omhyggeligt for, at han modtager det [1]). Lev vel.
Christian."
Påskrift (Adresse): "Statholderen Brejde Rantzau til hånde."

Al oversættelse er via AI

Brev 27.* 6. Juli 1610.

Til Hertug Ulrik.

Kongen sender ham efter Løfte sine Obligationer. — *Geh. Ark., Gemeinschaftl. Arch., Suppl., Cap. XXIV Nr. 186.*

Freundtlicher, lieber Bruder, Ich hette fur weinich zeit deinem begeren nach Bei deinem *Secretario* die *Ob- ligation* vonwegen dess geldess vndt auch dess ambdtz Swaabested dihr zukommen lassen, Aber Die zeit ist daa- maalen zu kurtz gefallen, wie ich auch im Iungsten schrei- ben mich Erkleeret.
Vndt habe itzunder [2]) die forige begerte vndt bewillichte *Obligationes* fertiigen lassen vndt mit zeiigerem fordtge- schiicket. Vndt werden die verhoffendtlich also sein, dass du einen guthen geniiigen daran haben werdest. Thu dihr hiemit Godt dem Almechtigen Befhelen. *Datum* kopen- hagen den 6 *Iulij Anno Dni* 1610.

Dein getrewer Bruder,
dieweil ich Lebe,
Christian.

Udskrift: Ahn Meinem hertzlieben Brudern.

oversæt: Venlige, kære bror, jeg ville for nylig, efter dit ønske, have ladet obligationen vedrørende pengene og også amtet Svabsted komme dig i hænde via din sekretær, men tiden var dengang for knap, hvilket jeg også forklarede i mit seneste brev.
Og nu [2] har jeg ladet de tidligere begærede og bevilgede obligationer færdiggøre og sendt af sted med bæreren. De vil forhåbentlig være så (passende), at du kan have god glæde og tilfredshed med dem. Hermed anbefaler jeg dig til Gud den Almægtige. Dateret København den 6. juli i det Herrens år 1610.
Din trofaste bror, så længe jeg lever, Christian."
Påskrift: "Til min hjertenskære bror."

---

assistent Thiset godhedsfuldt har oplyst, vistnok af Familien Mylting. — Johan Anrep af en liflandsk Adelsslægt kom i Følge Hiort-Lorenzen og Thiset, Danmarks Adels Aarbog 1884 S. 30 til Danmark, og hans Fader hed Torkild. Johan Anrep nævnes 1617 som Kaptajn; han ægtede en dansk Adelsdame (Tale Kaas) og skrives til Grønkjær (sidst anf. Skr. Hansen, Danske Ridderboge II, 220. 222).
[1]) Mogens Ulfeldt laa med sin Flaade under Bornholm (Dsk. Mag. I, 116).
[2]) Kongen var 3. Juli kommen tilbage til Kjøbenhavn (Dsk. Mag. 4. R. IV, 33). Allerede 4. Juli udstedtes Aktstykket om Svab- sted (Erslev, anf. Skr. I, 186).

Brev 28. 22. Juli 1610.

Til Rigsraadet.

Kongen opregner udførlig de Svenskes Overgreb og forlanger Rigsraadets Erklæring om, hvorledes der kan gjøres Ende paa dem. — *Geh. Ark.*

Propositiones Oc Capita, Som wy Christian Den IIII, Danmarckis oc Norgiss &c. konning, haffuer Ladit forfatte oc worre Elskelig Danmarckiss Riigiss Rad offuerandtuordit och tilstillit till den *Dieta*, Som den 25 *Iulij* her udi wor købsted københaffuen er berammit at holdiss [1]), Och wille Som och Nad: Begerer worriss Elskelig Raad dennom der paa Emod oss wilde vnderdanigst Erklære.
Worriss Elskelig Raad wyde dennom vnderdanigst at Ehrindre, attj Suenske *Commissarier*, Som paa thed mode ved Flackebeck wore forordinerede *Anno* 1603 [2]), Eblandt andet begerede udi venlighet, at worriss Riigerss vndersater vilde paa noen tiid lang vndholde

Al oversættelse er via AI

dennom fraa den Rii- giske Segelation, Ephterdi den vor Suerrigiss *Crone* till merkelig stor affbreck, Oc Endog sligdt icke dennom samme tiid bleff beuilget, Men bleff Suarit aff worriss Raad, at di slig derriss begering vilde vnderdanigst oss andrage og derudi befordre, huiss de kunde, Saa haffue wy dog (Ep- therdi det udi venlighet bleff begerit) Seet egennom fingre paa nogle aarss tiid och ingen aarsage villet giffue worriss vndersaater diid at seile, Endog paa atskillig aar och tiider mange pass diid at Seile haffuer uerrit begerendiss aff oss. Och endog uy fo[r] friid och Eenighed skiild Saa och Suerrigiss *Crone* tiill uyllie haffuer siddit stille och derriss begering Eptherkommit udi den forhobning, at sligdt med ted forderligste skulde tage ende, och den Riigiske Segla- tion och handterring Menige mand och oss til beste skulde worde frii och wbehindrit, Saa befindiss doch, at die Suenske

oversæt: Propositioner og punkter, som vi, Christian den Fjerde, Danmarks, Norges osv. konge, har ladet forfatte og overdraget til vores elskelige Danmarks Riges Råd, og som er stillet til rådighed for den rigsdag, der er berammet til at afholdes den 25. juli her i vores købstad København [1]). [Vi] vil, ligesom vi også af nåde begærer, at vores elskelige råd på underdanigste vis vil erklære sig herom over for os.
Vores elskelige råd mindes herved på underdanigste vis om, at de svenske kommissærer, som var blevet udpeget til mødet ved Flakkebæk i år 1603 [2], blandt andet anmodede i mindelighed om, at vores riges undersåtter i en periode ville afholde sig fra sejladsen til Riga, eftersom denne var til mærkbar stor skade for den svenske krone. Og skønt dette ikke blev dem bevilget på selve det tidspunkt, men de af vores råd fik det svar, at de underdanigt ville forelægge os deres ønske og fremme det, så godt de kunne, har vi dog (eftersom det blev anmodet i venskab) set gennem fingrene med det i nogle år og ikke villet give vores undersåtter anledning til at sejle derhen, selvom der gennem adskillige år og tider har været mange henvendelser til os om at få lov til at sejle dertil.
Og selvom vi af hensyn til fred og enighed samt for den svenske krones skyld har forholdt os i ro og efterkommet deres anmodning i det håb, at dette hurtigst muligt ville få en ende, og at den rigiske sejlads og samhandel til fordel for menig mand og os selv ville blive frigjort og uhindret, så må vi dog konstatere, at de svenske...

[1]) Under 13. Juli havde 7 Rigsraader faaet Opfordring til hur- tigst at komme til Kjøbenhavn (Erslev, Rigsraadets og Stæn- dermødernes Hist. I, 187).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 14.

1610. 36

vdligger haffuer En vliiderlig skade tilføiet och stor tyranni øffuet imod dennom, som paa ted Riigiske foruand at segle sig haffuer vnderstanden, Icke heller haffuer de Suenske vdligger forskanit andre seglende mend, som til dansiig, Meluing [1]) och andre steder at besegle udi sinde haffde, Men under ted Skiin, at di uilde segle til Riiga, da erre die berøffuit och Skiib och godtz fraatagen, Endog de diid at Seile aldrig haffue udi Siinde. Vdi liige maade Emeden uy salediss *temporiseret* och den Suenske Crone *favoriseret* haffuer, da haffuer icke worriss Egne vnder- saaterss godtz, Ei heller worriss och riigenss Strømme fo[r]- skanit bleffuen, men dennom udi atskillig maade groffue- ligenss misbrugit.
Vdi dette Neruerende Aar, da haffuer konningen udi Suerrig laadit paa trick udgaa et aabit Mandat, huorudi alle forbydiss at Segle tiill Riiga, Curland och nogle andre steder vnder skiib och godtz fortabelse, om de suenske dennom Offuerkomme. Endog sligdt Mandater Ephter en seduane aff herrer och førster støndom brugiss imod frem- mede, som dennom Slet inted uedkommer, Eller huilke de liidet gaat vnder, Daa pleier de dog at holde nogen *Dis- cretion* och Skilsmiss Emellom slig och fremmid och deriss Naboer, huilke formedelst *Pacta & foedera* bør at Respec- teris och icke til den *Necessitatem* kand obligeris, Saa som andre kunde. Tiilmed da er samme *patenter* sendt tiil vor købsted helsingør. der at anslaas aff

Al oversættelse er via AI

tolderen Sammestedtz [2]), Och wor icke den ringiste baagstaff enten oss eller worriss Raad Skreffuett. Men huor Riinge høi: konning udi Suerrig oss achter, ted kan deraff *Estimeris.* Och Ephter Som uy formehne dette forbemelte, som salediss ted ene aar Ephter ted andit Io lenger io mere

oversæt: ...[og] udliggere har tilføjet en oprørende skade og udøvet et stort tiranni mod dem, der har vovet at sejle mod det rigiske [område]. Heller ikke har de svenske udliggere skånet andre sejlende mænd, som havde i sinde at anløbe Danzig, Elbing og andre steder. Under dække af, at de ville sejle til Riga, er de blevet berøvet deres skibe og gods frataget dem, selvom de aldrig havde haft til hensigt at sejle dertil. Ligesom vi på samme måde har forholdt os tøvende [diplomatisk] og begunstiget den svenske krone, er hverken vores egne undersåtters gods eller vores og rigets farvande blevet skånet, men de er på adskillig vis blevet groft misbrugt.
I dette indeværende år har kongen af Sverige på lumsk vis ladet et åbent mandat udgå, hvori det forbydes alle at sejle til Riga, Kurland og nogle andre steder ved tab af skib og gods, hvis svenskerne overfalder dem. Selvom sådanne mandater ifølge sædvane blandt herrer og fyrster sommetider bruges mod fremmede, som de ikke vedkommer, eller som de lider under, så plejer de dog at udvise en vis dømmekraft og skelne mellem sådanne fremmede og deres naboer, som i kraft af traktater og forbund (*Pacta & foedera*) bør respekteres og ikke kan pålægges samme nødret som andre.
Hertil kommer, at de samme patenter er sendt til vores købstad Helsingør for dér at blive opslået af tolderen sammesteds [2], og der er ikke skrevet et eneste ord til hverken os eller vores råd. Men hvor ringe den høje konge af Sverige agter os, kan deraf vurderes.
Og eftersom vi anser det førnævnte – som således det ene år efter det andet, jo længere tid der går, i desto højere grad..."

_____

Noter: [1]) Melving er det samme som Elbing, s. Hanserecesse 1431–76, bearb. von G. v. d. Kopp, II. 424 (jvfr. Registret). *Script. rer. Dan. II, 120.* Christian III's Hist. II, 279 (hvor Molwing er en Fejl for Melwing).
[2]) I Slutningen af Febr. 1610 blev denne svenske Plakat hemmelig om Natten slaaet op paa Helsingørs Toldbod, men den fjernedes strax (Slange S. 270).

1610. 37
til søss seg tildragr, at uerre imod wor *Reputation* och imod wor Riigerss høihed, ocsaa y fremtijden kunde ge- lange oss och Riigit tiil største *Præiuditio*, Lige som dette kongeriige skulle werre konningen udi Suerrigs willie, gier- ninger och Mandater vndergiffuen och altid sig rette Ephter den deel, som Den Suenske Crone kunde werre tiil gaffn, profit och forhøielse, Daa haffue uy ladit nu. udi denne Sommer *in Maio* en *Armade* udriste at geleide og Asse- kurere alle dennom, som tiil Riga, Churland och de for- bødene steeder segle uilde, Disligiste at forhindre røffuerie och Pliinderie, som skeer udi Østersøen, Och worriss Riigenss Admirall [1]) aluorligen paalagdts at sige den Suenske admi- raall, at hannem er befhalit at forholde sig emod den Suenske flaade fredsommeligen och uenligen, dog atti Suenske udligger Ingen forhindring gørre die Riiga farer, dernest atti undtholder dennom fraa Røffuerie och Pliinderie.
Der disse thuende floder erre møtte. och de Suenske fornam, atti worre aldt for suage, haffuer de ladit dennom Passere med de kobffarder, de geleidede, baade tiill Riga och saa tiilbage igen,
Dog icke diste mindre siden en sterker flaade ud- ristet emod uorriss flaade, deriss ubillige bedrift oc freuells gerninger med macht och gewaldt at forfremme, huilken deriss Ny flaade haffuer foraarsaget oss Endnu a skiibs- flaade at udriste, den forrige till undsetting [2]), paa ted

Al oversættelse er via AI

die Riiga farer maa beskittis, och worriss flaade diste mehre kan uerre *Assecurerit*, Och eptherdi slige konnigen aff Suerrigs ubillige gerninger, bedrifft och trotz, Som sig huer aar Io lenger Io mer forøger, foraarsager, at oss udi fridtz tiid

oversæt: ...til søs udspiller sig, at [det] er imod vor anseelse og imod vores riges højtidelighed, [og] også i fremtiden kunne volde os og riget den største skade. Ligesom dette kongerige skulle være underkastet kongen af Sveriges vilje, handlinger og befalinger og altid rette sig efter det, der kunne være til gavn, fordel og fremme for den svenske krone, så har vi nu i maj måned denne sommer ladet en flåde (*Armade*) udruste for at eskortere og beskytte alle dem, der ville sejle til Riga, Kurland og de forbudte steder. Ligeledes for at forhindre det røveri og den plyndring, der finder sted i Østersøen. Og vores riges admiral [1] er blevet alvorligt pålagt at sige til den svenske admiral, at han har ordre til at forholde sig fredeligt og venligt over for den svenske flåde, dog således at de svenske udliggere ikke forhindrer dem, der sejler til Riga, og i øvrigt afholder sig fra røveri og plyndring.
Da disse to flåder mødtes, og svenskerne indså, at de var alt for svage, lod de dem passere med de handelsskibe, de eskorterede, både til Riga og tilbage igen.
Dog har de ikke desto mindre siden udrustet en stærkere flåde mod vores flåde for med magt og vold at fremme deres urimelige adfærd og dristige gerninger. Denne deres nye flåde har tvunget os til at udruste endnu en flåde for at undsætte den første [2]), så de skibe, der sejler til Riga, kan blive beskyttet, og vores flåde kan være bedre sikret. Og eftersom den svenske konges urimelige handlinger, bedrifter og trods, som forøges mere og mere for hvert år der går, er årsag til, at vi i fredstid...

Noter: [1]) Mogens Ulfeldt. Han udsendtes med en Flaade paa 17 Skibe, og 30. Maj afsejlede den fra Kjøbenhavn (Slange S. 270. Dsk. Mag. I, 114 f., hvor Aarstallet 1611 er en Fejl for 1610, som allerede bemærket af Schlegel i hans Oversættelse af Slange I, 478).
[2]) Denne anden Flaade, 12 Skibe stærk, under Admiral Godske Lindenov forenede sig 3. Aug. under Bornholm med Hoved- flaaden (Dsk. Mag. I, 116).

1610. 38
opgaar en stor och merkelig omkostning, paa ted uy kunde erholde worre Riigerss høihed och *Immunitates* och be- skitte och handthaffue dennom, [som] oss udi Oresund told och *tributt* giffuer, for de Suenskiss wolsomme gerninger, Och wore och Riigenss indkomst ikke tilsteder saaledes och udi slige *terminis* med de Suenske at *Procedere*, y besiinderlighed Eptherdi uy ikke uide, huad ende och *effect* slig en useker friid tage kunde, Som inted andit End list, Pracktiiker, fiinantzeri och trotz følger,
Daa begerer wy Naadigst Riigens Radtz betencken at uyde, huorlediss denne sag, som uorriss och Riigenss høi- hed udi Østersøen fornemmeligen wedgaar Och sig tiill uor told udi Sundit henstrecker, beqvemmeligst och best kunde forretagiss och *Remedieris.*
Der nest som de Suenske *Commissarier* paa den flackebecske Mode haffuer tildømdt den Suenske Crone halffdelen aff all den rettighed, som sølapperne giffuer fraa tiitiss fiord [1]) Indtill Maalanger [2]), Och Norriess Crone at følge den anden halffue deell, Och siden fraa Maalanger Indtill weranger [3]) de to parter, och den tridie part alene at høre till Norrie.
Disligist formelder samme dom emod all skell och ret Saa och emod ted Stetiinske fordrags udtrickte ord 4): Och den Suenske Crone ephter slig en *quotam* at uerre berettigit ikke allene tiill den blotte ind- komst, Men Suerrig at tiilhöre land och straand, geistlig och uerslig *Iurisdiction*, med mere *clausuler*, same deriss dom medfører, huilken herlighet dog aldrig haffuer fuld

Al oversættelse er via AI

oversæt: ...opstår der en stor og betydelig omkostning, for at vi kan opretholde vores riges højhed og friheder samt beskytte og håndhæve dem, der betaler told og afgifter til os i Øresund, mod svenskernes voldelige gerninger. Og selvom rigets indtægter ikke tillader os at skride til værks over for svenskerne på en sådan måde og på sådanne betingelser – især da vi ikke ved, hvilken ende og udfald en sådan usikker fred kan få, som intet andet medfører end list, rænkespil, finansfuskeri og trods –
så anmoder vi nådigst om Rigsrådets betænkning for at få at vide, hvordan denne sag, som i særlig grad vedrører vores og rigets højhed i Østersøen og rækker ud til vores told i Sundet, mest hensigtsmæssigt og bedst kan håndteres og afhjælpes.
Dernæst: eftersom de svenske kommissærer på mødet ved Flakkebæk har tildømt den svenske krone halvdelen af alle de rettigheder, som sølapperne giver fra Tysfjord [1] og indtil Malangen [2], og den norske krone den anden halvdel, og siden fra Malangen indtil Varanger [3] [at fordele således], at to parter [tilfalder dem], og den tredje part alene tilhører Norge. Ligesom samme dom også strider mod al rimelighed og ret, og desuden mod de udtrykkelige ord i Stettiner-traktaten 4: at den svenske krone i henhold til en sådan andel skulle være berettiget ikke alene til den blotte indtægt, men at land og strand samt gejstlig og verdslig jurisdiktion skulle tilhøre Sverige, med de øvrige klausuler, som deres dom indebærer – en herredømmeret, som dog aldrig har fuld..."

---

[1]) Kaldes nu Tysfjord (i Saltens Fogderi, Nordlands Amt).
[2]) Malangerfjord (i Senjens Fogderi, Finmarkens Amt).
[3]) Varangerfjord.
4) Udtrykkelig nævnes disse Egne ikke i Stettiner Freden af 1570, men Kongen maa sigte til den Bestemmelse (§ 6), at Grænserne mellem Sverig og Norge skulle blive uforrykkede och uforandrede, som de have været fra Arilds Tid (Resens Krønike S. 242. 380). Sine formentlige Fordringer paa den nordlige Del af Norge støttede Karl IX som bekjendt paa den tevsinske Fred, ved hvilken Rusland 1595 havde afstaaet sine Rettigheder over de derboende Lapper til Sverig.

1610. 39
nogen konnig y Suerrig, Ey heller haffuer kendt sig ued slige Rettighed, før en denne Itzige ko: Carll (epther at den Suenske Regering er geradit udi hanss hender) sligdt haffuer først *inventerit*, optenckt och bracht paa baanen. Vdi hanss kroning [1]) er tiitelen forbedrit med disse ordt: Offuer de lapper udi Norland och Caianer konning, Med huilken Ny tiitel hand siiniss at uilde *Confirmere*, huad die Suenske Raad haffuer dømdt. Herforuden haffuer hand vnderstanden sig at forordinere En stadtholder udi waar- huss [2]) leen udi et weehr [3]), heder weranger, (ued naffn Baltzer Beck 4)) dersom aldrig nogen Suensk officerer til- forn uerrit haffuer. Ochsaa er begindt at biggiss et block- huss udi alten Elff, som aldrig tilforn uar huss eller nogen woning. Disligist er nedersendt nogle Suenske fogder med et antall knechte, som Skulle optage aff finderne skat, Oc huem den udi fisk uilde udgiffue och yde saa megit, Som die begerer till Skatt, daa toge de ted fraa dennom med gewaldt. Huad Søpass paa Norland oc waar- huss Leen aff konningen udi Suerrig selff udgiffuess, och huorhen hanss stiill er *dirigerit*, ted kan forfaariss aff Breffuene udi sig sielff.
Belangende de *privilegia*, Som den by Gotenborrig er giffuen aff den Suenske konning, Daa erre de icke byen allene tiil neering och brug dennom meddelit, Men ted konnigerie Suerrig tiill en ny Indkomst Och danmarckiss och Norriess Riiger till skade, affbreck och største ufor- rettelse, først at den Suenske Crone formedels slige pri- *vilegia* kunde bringe under sig fiskeriet och købmanskabit

oversæt: ...[og] ingen konge i Sverige har nogensinde vedkendt sig sådanne rettigheder, før denne nuværende kong Karl (efter at den svenske regering er faldet i hans hænder) først har opfundet, udtænkt og bragt dem på banen. Ved hans kroning [1] er titlen blevet udvidet med

AI oversættelse er via AI

disse ord: *Konge over lapperne i Norrland og kvænerne*. Med hvilken ny titel han synes at ville bekræfte, hvad det svenske råd har dømt.
Herudover har han dristet sig til at udpege en statholder i Vardøhus [2] len ved et støttepunkt [3], kaldet Varanger, (ved navn Baltzer Beck 4), hvor der aldrig før har været nogen svensk officer. Også er man begyndt at opføre et blokhus ved Alta elv, som aldrig tidligere har været et hus eller nogen beboelse. Ligesom der er sendt svenske fogeder derned med et antal knegte, som skulle opkræve skat af finnerne, og hvis nogen ikke ville betale i fisk og yde så meget, som de forlangte i skat, så tog de det fra dem med magt. Hvad angår de søpas [sejltilladelser] til Norrland og Vardøhus len, der udstedes af den svenske konge selv, og hvorhen hans segl er rettet, kan det udledes af brevene i sig selv.
Angående de privilegier 5, som byen Göteborg er blevet tildelt af den svenske konge, er de ikke blot givet til byen til næring og brug, men [de tjener] kongeriget Sverige til en ny indtægt og Danmarks og Norges riger til skade, tab og største uret, først og fremmest ved at den svenske krone i kraft af sådanne privilegier kan underlægge sig fiskeriet og handelen...

---

[1]) Foregik 1607
[2]) Vardøhus.
[3]) Vær, et Opholdssted, især Fiskerleje, Havn eller Gaard ved Kysten, hvor Folk samles for at drive Fiskeri (Aasen, Norsk Ordbog S. 948). Molbechs Formodning i hans Udgave (I, 13), at det skulle være det tyske Wehr eller Wehre, et befæstet Sted, Skanse, maa sikkerlig opgives. 4) Jvfr. om denne Mand Samlinger t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 220 f. (og de der anf. Steder). Anrep, Svenska adelns ättar-taflor I, 370.

1610. 40
udi Norland och waarhuss leen fraa tiitiss fiord och indtiil weranger, Som strecker sig udi lengden offuer halfferdt- sindstiiue tiiske myll, till med at bekomme tiinde fisk udi den samme *tractu* aff fiinderne, som aldrig haffuer giffuit tynde fisk tiil Suerrig, Men nu heer ephter Daa skulle den ydiss tiill *Gotenborrig*. Och paa ted Sadan deriss anslag icek skall slaa dennom feill, men alting diste richtiger kunde tilgaa, daa er der udi denne sommer udristet Sex skiib, Som fraa Elsborrig skal begiffue sig tiill waarhuss leen, stafferit med stiicker, krud, lod, folck och anden krigss *munition*, Ochsaa haffuer inden feetalie och anden nottrufft, som de did skulle føre och flii derfraa igen Lax, fisk, traan och andre waare och ted føre tiill Suerrig. Udi lige made er bestillit, at forbemelte Skiib och folck der skulle bliffue udi vynter at bigge och tilflii ted B[1]ockhuss, som tiilfnorn er om formeldit, og at indtage ted *Domineum*, som de Suenskiss dom och konnigenss Ny tytell dennom fo[r]hueruit haffuer. Dernest Eptherdi atti Suenske erre frii for tolld udi Øresund och anden stedtz heer udi Riigit, da Skulle hol- lender och andre, der till *Gotenborrig* indløbe med deriss godtz, och siden passere frii igennem Sundit, lige som ted uaar Suensk godtz, wanset at gotzet huerken kom fraa Suerrig eller, naar de løbe till bage igen, føre ted tiill Suerrig, och døber alleniste godtzet om, saa thed skall heede *Gotenborrig* godtz.
Ted er och uist, at Suensken haffuer udi forleden aar bekommit aff grodtfursten udi Muskow ted Slot och *guber- namendt* kexholm med dess underliggendiss [1]), huilkit gee[b]et strecker sig heen emod lapland och waarhuss leen.
Wdi lige maade berettiss, at konningen aff Suerrig haffuer begerit at Indlegge nogle hundrit knechte udi

oversæt: ...i Nordland og Vardøhus len fra Tysfjord og indtil Varanger, som strækker sig i længden over halvfjerdsindstyve [ca. 75] tyske mil, og desuden opkræve tiende-fisk i det samme område af finnerne, som aldrig før har givet skattefisk til Sverige, men som nu fremover skal udredes til Göteborg. Og for at deres anslag ikke skal slå fejl, men alt kan forløbe mere planmæssigt, er der i denne sommer udrustet seks skibe, som fra Elfsborg skal sejle til Vardøhus len, udrustet med kanoner (*stykker*), krudt, ammunition (*lod*), folk og anden

Al oversættelse er via AI

krigsmunition. De har også proviant (*feetalie*) og andre fornødenheder med, som de skal derop med, for derefter at sejle tilbage med laks, fisk, tran og andre varer, som skal føres til Sverige. Ligeledes er det beordret, at de førnævnte skibe og folk skal blive der vinteren over for at bygge og færdiggøre det blokhus, som tidligere er omtalt, og for at overtage det herredømme (*Dominium*), som den svenske dom og kongens nye titel har tilvejebragt dem.
Dernæst: eftersom svenskerne er fritaget for told i Øresund og andre steder her i riget, ville hollændere og andre, der anløber Göteborg med deres gods, uhindret kunne passere gennem Sundet, som var det svensk gods. Dette gælder, selvom godset hverken kom fra Sverige eller – når de sejler tilbage – bliver ført til Sverige; de omdøber blot godset, så det kaldes Göteborg-gods.
Det er også en kendsgerning, at svenskerne i det forgangne år har modtaget slottet og guvernementet Kexholm med underliggende områder [1] af storfyrsten i Moskva, hvilket territorium strækker sig hen mod Lapland og Vardøhus len.
På samme måde berettes det, at kongen af Sverige har anmodet om at indsætte nogle hundrede lejesoldater (*knegte*) i...

---

[1]) Ved Forliget i Viborg 1609, der gik ud paa, at Karl IX skulde staa Zaren bi mod Polen. Svenskerne maatte imidlertid med Magt sætte sig i Besiddelse af Keksholm Slot, da Russerne ikke vilde rømme det.

1610. 41
Maalmøss [1]), paa ted Polakerne icke skulle gøre der nogen indfaall paa grodtfurstenss land udi lapland, Men huad die knechte skulle forrette, ted faar Norlanden at forfaare.
Och paa ted at worre Elskelige Riigenss Rad kan *In Specie* uyde og korteligen fatte, huad ted er for *Incom- moda,* oss och worre Riiger aff Suenske Crone tilføiess,
1. Daa forkortiss oss icke riinge uorriss indkomst och rettighed udi Øresund. Och der som den Riigiske segladtz skulle affleggiss, og de Suenskiss Pliinderii udi Østersøen lenge skall uaare, da skall faa begere at bruge Østersøen, med mindre de erre saa trengde der till, atti uille uoge och Euentiire Skiib och godtz.
2. Worriss Egen vndersater betagiss deriss Neering, I ted die maa icke udi fridtz tiid Seile, huordt hen die uiill, uanseet at Østersøen er Riigenss undersaterss beste neering.
3. At Søfaarene mend, som oss udi Sundit giffuer told och triibudt, forbydiss deriss Neering, *Item* Plindriss och Spolieriss uden billig Aarsag Och slett inted aff oss hielpiss tiil rette, huilkit er imod worris *Reputation* och Riigerss høihed och *Regale.*
4. Wdi Norland och waarhuss leen Skeer med uoll, uelde och list slig indtrang, at Riigenss grentzer merkeligen bliffuer *angustieret* paa de steder, oc saa der sidder den Suenske *Crone* udi fellidtz Regering med oss, om sligdt udi tiide icke forrekommiss.
5. Worre riigerss unde[r]sater nødiss til at udgiffue told udi Suerrig aff deriss godtz emod den Stetinske for- drag.
Och Ephterdi slige konnigenss aff Suerrigs Listige *Practiker* och underfundige gerninger bemandtliss gemen- lich med Søde Ord och wenlige breffue, ochsaa med ted

Oversættelse til moderne dansk:
"Malmis [1]), for at polakkerne ikke skulle gøre noget indfald på storfyrstens land i Lapland, men hvad lejesoldaterne (*knegte*) skal udrette, det får Norrland at føle.
Og for at vores elskelige Rigsråd i detaljer (*In Specie*) kan vide og kortfattet fatte, hvad det er for ulemper (*Incommoda*), der tilføjes os og vores riger af den svenske krone:
1. Da forringes vores ikke helt ubetydelige indtægt og rettighed i Øresund. Og hvis den rigiske sejlads skulle afskaffes, og det svenske plageri i Østersøen skal vare ved, hvem vil så begære at bruge Østersøen, medmindre de er så trængte dertil, at de vil vove og risikere skib og gods.

Al oversættelse er via AI

2. Vores egne undersåtter berøves deres næring, i det de ikke i fredstid må sejle derhen, hvor de vil, uanset at Østersøen er rigets undersåtters bedste næring.
3. At søfarende mænd, som betaler told og afgift til os i Sundet, berøves deres næring, samt [udsættes for] plyndring og ran uden gyldig grund, og slet ikke bliver hjulpet til rette af os, hvilket er imod vores anseelse (*Reputation*), rigets højtidelighed og kongelige rettigheder (*Regale*).
4. I Nordland og Vardøhus len sker der med vold (*uoll, uelde*) og list en sådan indtrængen, at rigets grænser mærkbart bliver indsnævret (*angustieret*) på de steder, og at den svenske krone derved sidder med i fællesregering med os, hvis ikke dette i tide forhindres.
5. Vores riges undersåtter tvinges til at udrede told i Sverige af deres gods i strid med Stettiner-traktaten.
Og eftersom denne svenske konge skjuler sine listige rænkespil (*Practiker*) og underfundige gerninger bag søde ord og venlige breve, og også med..."

---

[1]) Malmis eller Kola, en lille By anlagt af Russerne omtr. 1582 ikke langt fra Vardøhus (Saml. t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 269. Schiern, Europas Folkestammer I, 77).

1610. 42
Euiguarende Stetinske fredtz fordrags brug och ydelig Re- petering, Som fast alle Suenske breffue erre fuld aff, Endog uy icke stille tro eller loffue tiil slig deriss breffue, Men fast mere achter med fliid och uyndskibelighed, all den stund gud giffuer oss Liiffuit, at affuerrie og forhiindre ald ted, som uore Riiger och dessen Indbygggere kan uerre Skaadelig och till faare, Da gør oss Sliige Suenskens Lystige Practiker och treskhed stoer Eptertencken och omhue, kunde ikke helder uell lenger *conivere* och see tiill, at den Suenske *Respublica*, Som uden Iofflyg aarsage, aff Egennyt- tighed och haad tiil den danske *Nation* Skulle forøgiss och forbeedriss, derymod worre Riiger aff deriss Pracktiiker och listihed Skulle paa høihed, herlighed, *Regalia*, Ind- komst och anden rettighed formindtskiss, Och Grendtzerne at worde *Angustierit* och forringerdt, Epther som ted udi fordom tiid med andre *Provi[n]zer* sig haffuer tildragit. Dis- ligist da spildiss och anuendiss paa slige de Suenskiss for- berørte bedrifter, Med Skiibss floder at udgørre och anden tiilbehøring at haffue tiill reede, Aall Riigenss Indkomst, och dog Intid andet der med udrettiss, end at uy disse Sagerss forretning kand holde *in eqvilibrio*, Saa konningen aff Suerrig icke aldels siin forseet och anslag med disse Riigerss Skaade skall forfremme og fuldende.
Och Epther Slige forberørte leilighed da begere uy Nadigst, at worre Elskelige Riigenss Raad uilde laade oss Skriifftligen tilstille deriss Mening, betencken och Resolu- *tion*, huorlediss och ued huad meddel uy och uorre Riiger for slige De Suenskiss Practiker, List och wold En gang kunde worde qvit og befriet, och Som thed huoss Posteri- teten med Ett lofflig Naffuen kan forsuariss [1]). Datum *Hafnia* 22 *Iulij Anno Dni* 1610.
Christian.
Oversættelse til moderne dansk:
"Uagtet Stettiner-fredstraktatens anvendelse og idelige gentagelse, som næsten alle svenske breve er fulde af, sætter vi ikke længere lid eller tiltro til sådanne deres breve, men agter derimod med flid og omhu – så længe Gud giver os livet – at afværge og forhindre alt det, der kan være skadeligt og farligt for vores riger og disses indbyggere. Derfor giver disse svenske rænkespil (*Practiker*) og frækhed os anledning til stor eftertanke og bekymring, og vi kan heller ikke længere stiltiende se til (*conivere*), at den svenske stat (*Respublica*), som uden lovlig årsag af egoisme og had til den danske nation skulle vokse og styrkes, mens vores riger derimod i kraft af deres rænkespil og listighed skulle berøves deres højhed, herredømme, kongelige rettigheder (*Regalia*), indtægter og andre rettigheder, og grænserne skulle indsnævres (*Angustierit*) og forringes, sådan som det i fordums tid er tildraget sig med andre

Al oversættelse er via AI

provinser. Ligesom al rigets indtægt spildes og anvendes på sådanne førnævnte svenske forehavender med at udruste skibsflåder og have andet udstyr rede, uden at der derved udrettes andet, end at vi kan holde disse sagers forløb i balance (*in eqvilibrio*), så at kongen af Sverige ikke helt uhindret og efter forgodtbefindende kan fremme og fuldende skaden på disse riger.
Og eftersom en sådan situation foreligger, anmoder vi nådigst om, at vores elskelige Rigsråd vil lade os tilsende deres mening, betænkning og beslutning skriftligt om, hvordan og med hvilke midler vi og vores riger én gang for alle kan blive kvit og befriet for sådanne svenske rænkespil, list og vold, og hvorledes det for eftertiden kan forsvares med et ærefuldt navn [1]).
Dateret København (*Hafnia*) den 22. juli i det Herrens år 1610.
Christian."

_____

[1]) Rigsraadets Svar herpaa af 2. Aug., der gaar ud paa, at Kongen er berettiget til med Magt at modsætte sig de Svenskes Voldshandlinger, og at det i den Anledning vil bevilge en Madskat, er meddelt hos Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 187–91.

Udskrift: *Propositiones & Capita*, Som skal menige Danmarkiiss Raad tiilstilliss tiil den[n]e Nestkommendiss dag, till huilken die Erre frorskrefuen (!), huilken er den 25 *Iulij Anno* 1610.

Brev 29. 26. Septbr. 1610.

Til Christian Friis.

En engelsk Afsending har været hos Kongen og rejser nu hjem. I Anledning af, at han har overbragt Underretning om den svenske Konges Underhandlinger med den engelske Konge, skal der til Oplysning for denne udarbejdes en Fremstilling af Sveriges Politik overfor Danmark. Et Skib skal sendes efter Østers. — *Geh. Ark.*

Heer er for nogle faa daage siiden ankommen En aff kon: aff Engelandtz Sekreterer med *Particulaar* verff och Eering, huilken y dag haffuer bekommit Syn affsked, och ymorgen tylig sig igen paa hiemreissen begiffuer,
Huilken iblandt andit haffde *In mandatis* mig at ex- ponere nogle *negotia*, huilke Carolus [1]) med hanss ke: haffuer uyllit tractere, Aff huilke ha: ke: baade *copias propositionis* och *quid responsi* die haffuer bekommit, ued forbemelte person mig haffuer tiilskickit, huilke ieg Chan- seleren ued neruerendiss breffuisser offuersender. Och kan man nocksom aff Samme leilighed hanss *Intention* och liist formercke, huorom uytlifftig att Skriffue paa denne gang inted behoff gørriss.
Och Eptherdi yblandt alle disse *Puncta* ingen fantiss, huortill ieg *Pro interesse* haffde sønderligenss till at Suare, vden En, huilken er: Eptherdi at Carolus aff ha: ke: be- gerer, at hand sig uilde *Interponere* udi die thuistige saager, som ungeferlig Er Riigerne ymellom, huorpaan han ha: k: haffuer Send en *Designation*, ochsaa heer huoss findiss, Och Eptherdi man Samme Designation *pro more illorum* haffuer befunden, Er der tiill suaritt *Pro* ...

Oversættelse til moderne dansk:
"Her er for nogle få dage siden ankommet en af kongen af Englands sekretærer med et særligt ærinde, som i dag har fået sin afsked og i morgen tidligt begiver sig på hjemrejsen igen.
Han havde blandt andet i mandat (*In mandatis*) at forelægge mig nogle forretninger, som Karl [1]) har villet forhandle om med hans kgl. [majestæt]. Heraf har hans kgl. majestæt tilsendt mig både kopier af propositionen og det svar, de har modtaget, via førnævnte person, hvilke jeg nu oversender til dig, kansleren, med dette brev. Og man kan af selve sagen tilstrækkeligt udlede hans hensigt og list, hvorom der ikke er behov for at skrive udførligt denne gang.

Al oversættelse er via AI

Og eftersom der blandt alle disse punkter ikke var nogen, som jeg havde særlig anledning til at besvare, undtagen ét, som er: at Karl af hans kgl. majestæt begærer, at han vil mægle (*Interponere*) i de stridige sager, der er mellem rigerne. Herom har hans kgl. majestæt sendt en erklæring (*Designation*), som også findes vedlagt her. Og eftersom man har betragtet denne erklæring efter deres sædvane (*pro more illorum*), er der hertil svaret…"

Note: [1]) Karl IX i Sverige.

44 1610
empore, at man altiid sig *ab hac parte* haffuer all venlighet och Rolighed befliitet, huilkit hertildagss huoss uederpaarten inted haffuer kundit *Effecturet*, huilkit ha: k: ued Ner- uerendiss *Person* at laade berette ikke uar mueligdt, icke ieg helder ted alsammen saa *ordine* kunde komme yhue. Menss paa ted ha: k: diste bedre sig i Saagen rette kunde, uylde ieg *primo quoque tempore* laade *Acteren* Ro- tulere och ha: k: dennom tilskicke, huorudaff kunde er- fhariss, med huad anslag die Suenske med omgaar. Och endog ieg haabiss, at ieg med gudtz hielp med ted første uyll uerre huoss Eder, haffuer ieg dog uyllit Chanseleren laade sligdt forsta, paa ted Chanseleren kunde gørre *præ- paratoria* der tiill, och uyll ted g[e]rriss *Latinæ, qvam bre- vissime* mueligdt er, Saa att man med ted første kunde tilskicke ha: k: dem for Sønderlig aarsager Skii[l]dt, Som icke kan Skriffuiss paa denne gang [1]).
Herhuoss findiss ochsaa Sysilii [2]) breff tiill Chanseleren om den købmandtz handell tiill krympen, huorpaa er aldt Suarit, och gørriss ingen uyder Erklering behoff [3]). *Hiscę Vale. Datum* Hadersleben den 26 *Septembris Anno* 1610.
Christian.

Oversættelse til moderne dansk:
"...[af] den grund, at man altid fra denne side har bestræbt sig på al venlighed og rolighed, hvilket hidtil ikke har kunnet udvirkes (*Effecturet*) hos modparten, hvilket hans kgl. majestæt ikke har ladet sig berette ved den nærværende person, og ikke heller jeg har kunnet have det hele i erindring (*ordine* [i god orden/rækkefølge]) på én gang. Men for at hans kgl. majestæt des bedre kan sætte sig ind i sagen, ville jeg ved første givne lejlighed (*primo quoque tempore*) lade sagsakterne (*Acteren*) registrere (*Rotulere*) og fremsende dem til hans kgl. majestæt, hvoraf man kan erfare, hvilke planer svenskerne har for. Og selvom jeg håber, at jeg med Guds hjælp snart vil være hos Eder, har jeg dog villet lade kansleren forstå dette, for at kansleren kan gøre forberedelser (*præparatoria*) dertil, og at det gøres på latin (*Latinæ*), så kortfattet som muligt (*qvam brevissime*), så man ved første lejlighed kan fremsende det til hans kgl. majestæt af særlige årsager, som ikke kan skrives om denne gang [1]).
Herudover findes også Cecil/Salisburys [2]) brev til kansleren om købmandshandelen i Krempe, hvorpå der allerede er svaret, og der er ikke behov for yderligere forklaring [3]). Lev vel hermed (*Hiscę Vale*). Dateret Haderslev den 26. september i det Herrens år 1610.
Christian."

2.En skrivelse til Jakob I med en udførlig fremstilling af Sveriges politik overfor Danmark udfærdigedes 4. nov. (latina). Jvfr. Macray, *Second report on the royal archives of Denmark* (Appendix til *The 46. annual Report of the deputy keeper of the Public Records*, Lond. 1886) s. 8.
2. Robert Cecil, jarl af Salisbury (jvfr. ovfr. s. 29).
3. juli 1610 havde Christian IV i skrivelser til Jakob I og Salisbury varmt anbefalet en plan, som næredes af de engelske klædehandlere, der havde nedsat sig i Stade, nemlig om at flytte over til Krempe. Den danske konge anbefalede ham og sagen til sin svoger. Christian IV's brev af 26. sept. 1610 til Salisbury henviser denne til den mundtlige besked, som brevets overbringer (den engelske sekretær) har fået (latina).

1610. 45

Al oversættelse er via AI

Stadtholdere[n] [1]) skall afferdige en aff Piinckeren epther Østerling.
Udskrift: Chanseleren Chriisten Friiss tiill hende.

Brev 30.* 1610.

Bestemmelser om Prinsens Hofstat og Indretningen af hans daglige Levemaade. — *Geh. Ark.*

En Eller thu herremend, som skall altiid bliffue tiill stede, en huer med en dreng.
Preceptor [2]) sielff femte med syn hustrow, piiger och dreng, huilke kuiindfolck skall haffue liinklederen udi for- uaaring.
En hører [3]).
En kammertiener, huilken skall haffue nogit studerit, och skall samme person haffue udi foruaaring, huiss smaa tøi som Princen haffuer udi kammerit.
8 drenge.
Fiirbøderen skall foruaare Sølffuet och huiss dertill hører.
Kocken skall uerre sielff thriidie, och skall hand for- sørge Slachteriet.

oversæt: 1-2 herremænd: Skal altid være til stede, hver ledsaget af en dreng.
Lærer (Preceptor) og stab: Læreren selv samt fire familiemedlemmer/tjenestefolk (hustru, piger og en dreng). Kvinderne i dette følge har ansvaret for opbevaring af linned.
En "hører": En underviser tilknyttet latinskolen/undervisningen.
En kammertjener: Skal have en lille smule boglig uddannelse og have ansvaret for det tøj, prinsen opbevarer i sit kammer.
8 tjenestedrenge.
Fyrbøder: Skal passe ilden og opbevare sølvtøjet samt hvad dertil hører.
Kok: Et hold på i alt tre personer (kokken selv samt to hjælpere), som også skal varetage slagteriet.

---

[1]) Brejde Rantzau.
[2]) Som Prinsens Tugtemester eller Præceptor ansattes (med Bestalling af 19. Aug. 1610) M. Niels Jørgensen Ærylæus, f. 1564, 1597 Rektor i Sorø, 1608 Lektor i Lund, 1620 Dekan i Kapitlet sammesteds, død 1642. Lærer for Prinsen var han til 1617. (Personalhist. Tidsskr. III, 128 f. og de der anf. Steder samt desuden Danske Saml. IV, 2. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 184. Gjellerup, Jens Dinesen Jersin S. 66. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 228 f.)
[3]) Hører for Prins Christian blev Jakob Hasebart (med Bestalling af 24. Marts 1611), men allerede 29. Novbr. 1612 opgav han Stillingen; han synes at være bleven efterfulgt af Christoffer Pral (Grundtvig, anf. Skr. S. 184). Jakob Hasebart blev 1621 Professor ved Universitetet og det følgende Aarr Sognepræst ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, † 1625 (Personalhist. Tidsskr. III, 141).

1610. 46
Keldersuenden skall ochsaa uaaare paa huiss folck som udi Borrestuen skall spiiss, och stiille klocken.
En skreddersuen, som skall uaaare paa huiss flickerie som sammestedt fande (!) kan. Huiss ny kleder anlanger, shall hoffklederen forsørge dennom med.
[1]) skall haffue En dreng, skall haffue huoss sig sit Egit *Apoteke*, shall och haffue udi foruaaring, huiss wrter och Speetzerie som shall brugiss tiill køckenit.
Badtskeren [2]) skall ochsaa haffue En dreng.
Predicanten fraa frederichsborrig skall huer Søndag drage tiill hørsholm [3]) och sammestedt gøre tieniste.

Al oversættelse er via AI

Der skall thuende aff geuaarden paa kroneborrig skifftis till att holde uacht udi porten sammestedt.
Baageren sielff anden.
Kammer Iunckeren, kammertieneren och kammer drengen shall huer Nat ligge inde y Sengikammerit och ted ingenlunde forsømme.
Naar klocken Er 7, skaall Priincen aff Skolmesteren ueckiss, och naar hand haffuer lest hanss Morgen Bøner och huiss meere dertill hører, shall die forbemelte personer, som y kammerit er, drage hannem udi siine kleeder med ted første mueligdt och siiden forføie hannem *Ad studia*,

Oversættelse til moderne dansk:
"Kældersvenden skal også have opsyn med det folk, som skal spise i borstuen, og passe uret/klokken.
En skreddersvend, som skal sørge for det tøj/reparationer, som der kan findes på stedet. Hvad angår nye klæder, skal hofklæderen sørge for dem.
Livlægen (*Medicus*) [1] skal have en dreng, skal have sit eget apotek hos sig, og skal også have de urter og krydderier i sin varetægt, som skal bruges til køkkenet.
Badskeren (kirurgen/barberen) [2] skal også have en dreng.
Prædikanten fra Frederiksborg skal hver søndag tage til Hørsholm [3] og forrette tjeneste sammesteds.
Der skal to fra garden på Kronborg skiftes til at holde vagt i porten sammesteds.
Bageren selv og en medhjælper (*sielff anden*).
Kammerjunkeren, kammertjeneren og kammerdrengen skal hver nat ligge inde i sengekammeret og på ingen måde forsømme dette.
Når klokken er 7, skal prinsen vækkes af skolemesteren, og når han har læst sine morgenbønner og hvad der ellers hører til, skal de førnævnte personer, som er i kammeret, hjælpe ham i hans tøj hurtigst muligt og derefter bringe ham til hans studier (*Ad studia*)."

---
[1]) Samme Dag som Niels Jørgensen Ærylæus fik Christen Bording Bestalling som Prinsens Livlæge, hvilken Stilling han beholdt til 1613, da han udnævntes til Medikus i Ribe. Han var født 1578, havde været Rektor i Aarhus og gjentagne Gange studeret i Udlandet; som Prinsens Livlæge tog han 1611 Doktorgraden. I Ribe, hvor han giftede sig en Del Penge til, levede han fra 1613 til sin Død 1640; 1636 blev han Ærkedegn (Ingerslev, Danmarks Læger I, 307. Kinch, Ribe Bys Hist. og Beskriv II, 365 ff. Grundtvig, Meddelelser 1872 S. 189).
[2]) Jakob Hogewold (eller vel snarere Hogenwald) fik 31. Oktbr. 1610 Bestalling som Prinsens Livbarber (Grundtvig, anf. Skr. S. 191).
[3]) Ogsaa i Lavr. Jakobsen Hindsholms Ligprædiken over Prins Christian (Kbh. 1649, Bl. Eijvo) omtales, at Prinsen, efter at hans Hofstat var bleven indrettet, „i Førsten“ fik anvist Hørsholm som Opholdssted.

1610. 47
indtiill klocken er slaagen 9, huor daa shall taffel holdiss, dog ingen moltid offuer En tiime shall uaare.
Drengene shall skifftiss tiill at uaare paa Bordit, dog shall die tiillige med Prinsen Ende deriss moltid.
Offuer taffelen med Priinsen shall holdiss, Som for- berørdt er, udi liige maade med drengene och borrestuen.
Naar Moltid er holden och die haffuer Samdtligen giordt deriss *gratiarum Actionem*, som det sig bør, shall die haffue *Licentia*, intill 12 slaar.
Fraa 12 och indtiill 3 shall die fliffue (!) huoss derriss *studia*, fraa 3 och indtiill 4 shall die øffuiss udi andre Riidderspiill och *Exercitiis*. Naar 4 slaar, skaall holdiss taffell, och dermed holdiss, som for er rørdt. Naar ted er offuerstanden, shall die haffue Liicentz Enten at spaatzere eller leege epther aarsens eller thiidtzens uylkor och lei- lighed.

Al oversættelse er via AI

Naar Ny slaar, shall die, Epther die haffuer giordt deriss bøner, forføie dennom tiill sengs.
Førend at Ny slaar, ungeferlig halgon Ny, shall porten, køckenet och kelderen Luckiss, all ylld og Liiss udslickiss saa neer som udi Prinsens og drengeniss kammer, och skall udi Prinsens Sengi kammer huer nat brendess liiss.
Siiden maa Skolmesteren forføie sig tiill sitt losse- mente.
Den wnder skolmester eller hører shall Liigge huer nat inde huoss drengene, och sammestedt shall ochsaa fiirbøderen liigge.
Denne *Hypodidascalus* shall flittig tage uaare paa drengene baade orlig och siilde, saa die bliffuer flittig *institverit*, och see flittig tiill, att die sig legger och igen Reisser udi rette tiide og uaare derriss studia udi be- timelig tiid, dog Epther Skolmesteren[s] befhalning och *Instruction* [1]).

Oversættelse til moderne dansk:
"...indtil klokken er slået 9, hvor der da skal holdes taffel, dog må intet måltid vare over en time.
Drengene skal skiftes til at passe bordet, men de skal afslutte deres måltid samtidig med Prinsen. Ved tafelet med Prinsen skal der forholdes som tidligere beskrevet, på samme måde med drengene og borstuen.
Når måltidet er overstået, og de i fællesskab har afholdt deres taksigelse (*gratiarum Actionem*), som det sig hør og bør, skal de have fri (*Licentia*), indtil klokken slår 12.
Fra klokken 12 og indtil 3 skal de flittigt passe deres studier (*studia*), og fra klokken 3 til 4 skal de øves i andre ridderspil og idrætsøvelser (*Exercitiis*). Når klokken slår 4, skal der holdes taffel, og dermed forholdes som tidligere nævnt. Når det er overstået, skal de have tilladelse til enten at spadsere eller lege, alt efter årstidens eller tidens vilkår og omstændigheder.
Når klokken slår 9, skal de, efter at de har bedt deres bønner, gå i seng.
Før klokken slår 9, cirka halv ni, skal porten, køkkenet og kælderen låses, og al ild og alt lys slukkes, undtagen i Prinsen og drengenes kammer. Der skal brænde et lys i Prinsens sengekammer hver nat.
Derefter kan skolemesteren begive sig til sit logi.
Den underordnede skolemester eller hører skal ligge hver nat inde hos drengene, og sammesteds skal fyrbøderen også ligge.
Denne underordnede lærer (*Hypodidascalus*) skal flittigt holde opsyn med drengene, både tidligt og silde, så de bliver flittigt undervist (*institverit*), og omhyggeligt se til, at de går i seng og står op igen til rette tid, og passer deres studier på et passende tidspunkt, dog i henhold til skolemesterens befaling og instruks [1])."

[1]) Det følgende er skrevet paa tværs i Randen paa første Side af Ordren.

1610. 48
Nummerus illorum, Som skall spiissis udi Borrestuen.

Herremendens drenge.
Fiirbøderen.
Skolmesteren[s] dreng.
Baadtskerenss dreng.
Skredderen.
Docterens dreng.
Keldersuenden och hanss dreng.
Baageren och hanss dreng.

Al oversættelse er via AI

Huilke som Skall holde taffell med Priinsen.
Herremenden.
Præceptor.
Mædicus.

Huoss drengenniss bord.
Hypodidascalus.
Drengene samdtligen.
Badtskeren.
Kammer tieneren [1]).

[1]) Bag paa er skrevet med en anden Haand (den ældre Christian Friis's): „Ordning om printzens hans f. N. disciplin Anno 1610. — *Hipodidascalus*. *Iacobus Hasabard*. *Olaus Vind*. *Calefactor*. *Christianus Stephani Mors*." Af Rentemestr. Regn- skab ser man, at Oluf Vind var Prinsens Fyrbøder, ikke, som man ellers kunde tro, den sidst anførte Person, og at han beholdt denne Stilling lige til 29. Sept. 1615. Senere maa han være gaaet over til at blive Kammertjener, saafremt Universitetsprogrammet over ham har Ret i at kalde ham Prinsens „*cubicularius*". Naar Kongen ønskede, at Sønnen skulde have en Kammertjener, som skulde have „noget studeret", opnaaede han i saa Fald dette med Oluf Vind, thi det er den bekjendte Mand af dette Navn, som 1625 blev Sogne- præst ved Helliggejstes Kirke i Kjøbenhavn, 1642 forflyttedes til vor Frue Kirke sammesteds og 1645 blev Hofprædikant. Han var født 1590 og blev 1609 Student; 1611 tog han Bakka- laureusgraden, og 1617 udnævntes han til Rektor i Slangerup; død 1646 (Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitanskolen S. 19 f. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 9).

1611. 49

Brev 31. 30. Januar 1611.

Til Rigsraadet.

at have fremstillet Forholdet til Sverig tilkendegiver Kongen, at det er hans Hensigt at paaføre dette Rige Krig, og beder Rigsraadet om at samtykke heri og bevilge Penge hertil, idet han dog hævder, at han selv uden dets Samtykke vil som Hertug i Slesvig og Holsten føre Krigen. — *Geh. Ark.*

Proposition, Som vy Christian den IIII., Dan- marckis oc Norgiss *etc.* konning, haffuer ladit tiilstille worre Elskelige Riigens Rad Paa den for- samling, shall holdis den 1 dag *Febrvarij* udi Neeruerendis aar 1611 her udi køben haffuen [1]), huorpa uy Na: begerer, at for: worre Raad sig schriffligen och udførligen Emod oss sig wilde Erklere.
De Besueringer och vnde Naboskab, Som k: karll, Nu Regenter udi Suerrig, Oss och worre vndersoter beuiist haffuer Siiden *Anno* 1603, der den Flackebecske Mode wor affholden, och den gewaldt, arriglistighed, fynandtzeri och prackticker, Som for: konning emod oss och uorre Riiger bruger, die haffuer foraarsagit mange sammenkomst och *tractatc*, Ochsaa ted *Decretum*, Som worriss Elskelig Riigens Rad Enheldeligens giordt og foraffskedet haffuer her udi køben haffuen, der die Senisten her worre forsam- lede [2]), Som Er 1. At uy paa trøck skulle laade udgaa til Suerrigis Riigis Stender den wret, som oss af konningen y Suerrig tiilføies, 2. At uy den wold, som och [3]) baade udi Østersøen Sauell Som udi Norland tilføies, Skulle igen med uoll stire och affuerge, Epther som de *Acta*, aff Riigens Raad Skrifftlig forfattit Er vnder *Dato* den 25 dag *Iulij* udi forleden Aar 4), uydere indholder, Saa haffuer uy siden

oversæt: "Resolution / proposition, som vi, Christian den Fjerde, Danmarks, Norges osv. konge, har ladet overdrage til vores elskelige Riges Råd på den forsamling, der skal afholdes den 1. februar i indeværende år 1611 her i København [1]). Herom anmoder vi nådigst om, at vores førnævnte råd vil erklære sig skriftligt og udførligt over for os.

Al oversættelse er via AI

De besværligheder og det fjendtlige naboskab, som kong Karl, nu regent i Sverige, har udvist over for os og vores undersåtter siden år 1603, da mødet ved Flakkebæk blev afholdt – samt den vold, arge list, finansfuskeri og de rænkespil, som førnævnte konge benytter mod os og vores riger – har forårsaget mange møder og forhandlinger. Ligesom også det dekret, som vores elskelige Riges Råd enstemmigt har vedtaget og udstedt her i København, da de sidst var forsamlet her [2], lyder: **1.** At vi på tryk skal lade en oversigt over den uret, der tilføjes os af kongen af Sverige, gå ud til den svenske krones stænder. **2.** At vi med magt skal imødegå og afværge den vold, der tilføjes os både i Østersøen og i Nordland, i overensstemmelse med de akter, som Riges Råd skriftligt har forfattet og dateret den 25. juli i det forgangne år [3], [og som] indeholder yderligere.
Da vi siden..."

---

[1]) De fraværende Rigsraader vare 11. Januar blevne indkaldte til dette Møde (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 196).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 35.
[3]) Skrivefejl for: os. 4) Der maa vistnok menes Betænkningen af 2. Aug. 1610 (Erslev, anf. Skr. I, 187).

1611. 50
den tiid ephter uorre Elskelige Raadtz Raad och Riigerniss høie fornødenhed ladet udgaa paa Prent noget Om den wret, som oss aff konningen y Suerrig er wederfaren [1]) vdi lige maade ued worre Skiibsfloder bade till Riiga och derfraa igen ladit geleide worre Egne wndersoters och fremmede deris Skiib, Som der hen seglede at købslaa och trafikere, dog saaledis at den Suenske skiibsflade icke y ted ringeste aff uorriss flode Er skade, Spot eller wleilighed tilføiget, huilkit *Decretum* och paa trick vdgangne *Scrip- tum* och Skibsflodis vdristning Er *Dirigerit*, *Modererit* och till den *Effectu* Christeligen och paa ted aller gelimpfligste anstillit, at Seglationen och *commertia* baade her udi Riigit och aff fremmede motte holdis ued liige, Och att konningen aff Suerrig der aff kunde beuegis at staa sig selffuer til Rette, Raade bod paa ted, som hiid indtill uaar fo[r]seet, och Siin Sag och Regering her Epther saledis *Regulere* och føre, at den uorriss person kunde uerre tiill Ingen forklenering eller foracht, Begge Riigerniss Indbiggere vden skaade paa deriss nering och Segladtz och *Posteri- teten* uden *Præiuditio*. Nu haffuer uy aff for: konnings breffue til oss selff och til uorre Elskelige Raad, *In De- cembri* Manif fra Ørebro Skreffuen [2]), forfaret, at man bliffuer ued den gamle Stiil med Moder ved grenssen at beramme, En Opman udi die 4 thuistige saager [3]) at begere, ted Ste- tinske fordrag Spitzfindigen vden ophør at *Allegere* och udtyde, och icke diste mindre den Ene tiid Epther anden taager til mod En hand og gør all ted Plønderie och Sø Roffuerie, hand kand aff sted komme. Naar uy nu offuerueier disse och andre k: karls gerninger och dennom

oversæt: ...har vi [...] efter vores elskelige Råds råd og rigets høje fornødenhed ladet udgive på tryk en redegørelse for den uret, som os af kongen i Sverige er overgået [1].
På samme måde har vi med vores skibsflåder ladet vores egne undersåtters og fremmedes skibe, som sejlede dertil for at handle, eskortere til og fra Riga. Dog er den svenske flåde ikke i ringeste grad blevet påført skade, spot eller ulejlighed af vores flåde. Dette dekret, det udsendte skrift og flådens udrustning er blevet tilrettelagt, modereret og udført på en kristelig og så skånsom måde som muligt, for at sejladsen og handelen (*commertia*) kunne opretholdes uhindret, og for at kongen af Sverige derved kunne bevæges til besindelse. Han skulle råde bod på det, der hidtil er blevet forsømt, og fremover regulere sit styre, så vores person ikke lider forklejnelser eller foragt, og så begge rigers indbyggere kan bevare deres næring og sejlads uden skade eller tab for eftertiden.

AI oversættelse er via AI

Nu har vi af førnævnte konges breve til os og vores elskelige Råd, skrevet i Örebro i december måned [2], erfaret, at man fortsætter den gamle stil med at aftale grænsemøder, kræve en opmand i de fire stridspunkter [3] og uophørligt udtyde Stettiner-traktaten spidsfindigt. Ikke desto mindre griber han den ene gang efter den anden til våben og begår alt det plønderi og sørøveri, han overhovedet kan afstedkomme. Når vi nu overvejer disse og andre af kong Karls gerninger, og dem..."

---

[1]) Udkom under Titelen: Kongelig Majestats vdi Danmarck Breff til Suerrigis Raad oc Stender. Kbh. 1610.
[2]) Begge Karl IX's Breve ere af 11. Decbr.
De 4 Hovedstridspunkter angives saaledes i Karl IX's Skri- velse: de tre Kroner, Lapmarken, Sonneborg paa Øsel og Tolden (Breffue, som imellem K. Mayest. vdi Danmarck oc K. Mayest vdi Suerig ere vdgangne, Kbh. 1611, Bl. Aiijvo). Fra svensk Side klagedes over, at den danske Konges Stat- holder paa Øsel 1575 havde indtaget Sonneborg.

1611. 51

med fliid *Applicerer* worre Elske: Radtz mening och *Con- silio*, Som er, at uy Skulle stiire woll med woll, dog vden abenbaare feide, da haffue uy inted andit der aff at for- mode End uore egen vndersaters och andre deris forder- uelse, Som herepther uylde bruge Østersøen, dernest stor faare och Euentiir, som uorre vndersater ued grenserne boendis ydeligen haffue at foruente. Sist da foraarsager samme *Decretum*, at den ganske worriss Indkomst aarligen oss opgaar, och dog inted dermed andit udrettis, End at alting bliffuer *In suspenso* holden. Indtil konningen aff Suerriges leilighed kan worde liiderliger, Och uy stor fare och Euentiir daa Paa en wbeleiliger tiid for oss och worre Riiger, End som nu kand Regnis, vdsta och foruente maa, Saa at Samme *Decreti Effectus* Icke strecker sig tiill k: aff Suerriges Skade, Men fast mere til worriss bekostning och pennings Spilding.
Och endog uy uel forstaa och uyde, at ted anslag (At stiire woll med woll) Er giordt aff worre Elskelige Raad y en god mening, Bade oss selffuer saa uell Som och Riigens vndersotter til gode och beqvemmelighed paa nogen kort tiid (om Saa uaare, at gud Alsommechtigste ued Serdeliss middel aldt sligdt uylde affskaffe), Saa for- aarsagis uy dog aff de ydelige trotzige och Egennittige kon: aff Suerriges gerninger at tencke paa andre Middel til at Erholde uorriss *Regalicr*, høihed, *Reputation* och andit mere, Som Gud Alsommechtigste Oss wndt och giffuit haffuer, Paated uy Selff med Riigernis høihed och vnder- soter Icke Saaledis Skulle uerre konningen aff Suerrigis Fo[r]seet och wnde willie vndergiffuen.
Thii Med huad tolmodighed uy haffue offuerdragit den hoffmod, offueruoll och alle di *Indignitates*, Som kongen aff Suerrig Oss hiid indtil beuysit haffuer, och oss allene Epther worriss Elskelig Radtz godticken vden all *Vindicta* befliitet icke at tiilstede den Ringiste aff Suerrigiss rigis vndersoter nogen vleilighed at tiilføies, Er wor Riigens Raad icke wbewist, at udi worris Paa trick udgangne *Patenter* haffue fliitig begeret aff Suerrigis Stender, at

oversæt: ...[når vi] med flid overvejer vores elskelige Råds mening og råd (*Consilio*), som er, at vi skulle møde magt med magt (*stiire woll med woll*), dog uden åbenlys fejde, da har vi ikke andet at forvente af det end vores egne undersåtters og andres fordærv, som herefter vil bruge Østersøen, og dernest stor fare og ulykke, som vores undersåtter, der bor ved grænserne, i høj grad har i vente. Sidst forårsager samme dekret, at hele vores indtægt årligt går fra os, og dog udrettes der ikke andet derved, end at alting holdes hen i det uvisse (*In suspenso*), indtil kongen af Sveriges situation kan blive mere tålelig, og vi da i en ubekvem tid for os og vores riger kan udstå og forvente en større fare end den, der nu kan regnes med, således at virkningen af dette dekret ikke rækker til skade for kongen af Sverige, men tværtimod til vores egen bekostning og spild af penge.
Og selvom vi udmærket forstår og ved, at dette forslag (at møde magt med magt) er fremsat af vores elskelige Råd i en god mening, for at skaffe os selv såvel som rigets undersåtter en

Al oversættelse er via AI

kortvarig fordel og bekvemmelighed (i det håb at Gud den Almægtige med en særlig udvej ville afskaffe alt dette), så foranlediges vi dog af kongen af Sveriges ynkelige, trodsige og egennyttige gerninger til at tænke på andre midler til at hævde vores kongelige rettigheder (*Regalier*), højhed, anseelse (*Reputation*) og andet, som Gud den Almægtige har undt og givet os, for at vi og rigets undersåtter ikke på denne måde skal være underkastet kongen af Sveriges forgodtbefindende og onde vilje.
Thi med hvilken tålmodighed vi har udholdt den hovmod, overlast og alle de krænkelser (*Indignitates*), som kongen af Sverige hidtil har udsat os for, og hvordan vi alene efter vores elskelige Råds forgodtbefindende og uden lyst til hævn (*Vindicta*) har bestræbt os på ikke at tillade, at den mindste ulejlighed tilføjes nogen af den svenske krones undersåtter – det er rigets Råd ikke uvidende om, ligesom vi i vores på lumsk vis udsendte patenter indtrængende har anmodet den svenske krones stænder om, at..."

1611. 52
deris herriss woldsaam gerning motte affskaffis, med En *Commination*, Saa framdt ted icke Skede. da bleffue uy forarsagit andre middel der till at bruge. Saa haffue uy nocksom aff die Breffue til oss och uoris Raad udi *De- cembri* Manit Sist forleden fornommen, huorlediss Sligdt aff kon: aff Suerrig er Optagen, Saa Som och ted Søroffue[r]ie, die Suenske vdligger dagligen b[r]uger, nocksom uduysser.
Saa framdt Nu kon: aff Suerrig (huilken dog haffuer forachtit och med sine *Practiker*, vnderfundighed och trotz haffuer Skaade tiilføiet mange siine Naboer, vdi lige made fattige wskildige Søfolck *spolierit* och forarmit och dermed ført Syn krig) skulle nogen ordt lans, Som aff Alder til worre Riiger liggit haffuer, Oss forholde eller frauende Eller och worris *Regalier* och høihed vdi Øster eller wester Søen formindske oss Och dennom sig til beleilighed bruge, Daa uylde ted foraarsage Oss en ond Ephtertale huoss *Posteriteten* y worriss graff, Eptherdi uy lit och tilsted haffuer ted, Som En løfflig herre og konning icke burde at liide eller tolle, huilkit uy udi worriss kongelig kroning och handfesting Riigit Sorit och loffuit haffuer ued Breff och Seiell, huilkit uy nest gudtz hielp wille Eptherkomme och worriss ganske *Regimente* Saaledis føre, Saa for uorriss skild Inthed worre Riiger skal affgaa, Men for alting oss uylle beflitte at Eptherlaade oss en Oprichtig och Chri- stelig herriss och Regenters Naffn och Richte, Naar gud alsommechtigste oss ikke her y werden lenger [1]) at leffue forseedt haffuer.
Huoss oss Selffuer haffue uy och med flid offuerueiet och betenckt, huad besuering. faare och møie och Euentiir kry och feide med sig fører, Och huad for *Examen* och betrachting En herre og Regenter bør at ahnstille, førend der widtagis och beuilgis En obenbare krig och feide vdi steden for gode dage, frid och Rolighed. Wdi lige made er oss icke wbeuist, at alle høie Øffrighed, Som wfrid och feide vden fornødenhed och loulig aarsag beginder, at
[1]) Ordet er skrevet to Gange.

Oversættelse til moderne dansk
"...deres herres voldelige gerning måtte afskaffes, med en trussel (*Commination*) om, at såfremt det ikke skete, ville vi blive foranledigt til at bruge andre medier dertil. Så har vi i tilstrækkelig grad af brevene til os og vores råd, skrevet i Örebro i december måned, erfaret, hvorledes dette af kongen af Sverige er grebet an, hvilket det sørøveri, som de svenske udliggere dagligt benytter, også tilstrækkelig viser.
Såfremt nu kongen af Sverige (som dog har foragtet og med sine rænkespil (*Practiker*), underfundighed og trods har tilføjet skade til mange af sine naboer, og ligeledes har plyndret (*spolierit*) og forarmet fattige, uskyldige søfolk og dermed ført sin krig) skulle tilbageholde eller fravænde os noget land (*ordt lans* - land, der fra gammel tid har tilhørt vores riger, eller formindske vores kongelige rettigheder (*Regalier*) og højhed i Øster- eller Vestersøen, og

Al oversættelse er via AI

bruge det til deres fordel, da ville det forårsage os en dårlig eftertale hos efterkommerne i vores grav. Eftersom vi lidt efter lidt har tilladt det, som en lovlig herre og konge ikke burde tåle, hvilket vi i vores kongelige kroning og håndfæstning har svoret og lovet med breve og segl. Hvilket vi næst Guds hjælp vil efterkomme og således føre vores styre, så der for vores skyld intet skal gå fra vores riger, men frem for alt bestræbe os på at efterlade os en oprigtig og kristelig herres og regents navn og rygte, når Gud den Almægtige ikke længere har forset os til at leve her i verden.
Hos os selv har vi også med flid overvejet og tænkt over, hvilken besværlighed, fare, møje og ulykke krig og fejde fører med sig, og hvilken undersøgelse (*Examen*) og overvejelse en herre og regent bør anstille, før der vedtages og bevilges en åbenlys krig og fejde i stedet for gode dage, fred og rolighed. Ligeledes er det ikke ubekendt for os, at al høj øvrighed, som begynder ufred og fejde uden nødvendighed og lovlig årsag, at..."

1611. 53
dennom bør ted forsuare y sin tiid for den Euige alsom- mechtigste gud, huilcke *Argumenta* med andre flere *Eius- dem gene[r]is* aff oss Nocksom Er offuerueiet, och dennom ved worriss Bønner tiill den Euige Alsommechtigste gud førdt til gemiit och hierte, Och huoss oss inted andit kan *Concludere* och Slutte End at tilkomstig Sommer nest gudtz hielp paaføre uylle ko: af Suerrig og hans vndersoter, Saa mange hannem erre tilgedan och følgachtige, En Aabenbare feide baade til lans och wanss, Och med gudtz naadiss hielp med krigs macht Enten vnderthuinge Samme Riige vnder oss och danmarckis *Obediens* och *Dominio* Eller och y ted ringiste Saledis Samme konning Redigere *in ordinem*, saa wy och worre vndersater her Epther for slige woldsamme gerninger, Skadelige och listige *Practiker* kunde bliffue befriet och en gang for alle forsekert. Och Eptherdi worriss handfesting klaarliigen formelder, huorledis der bør at *Procederis*, Naar kongen her y Riigit nogen feide achter at begiinde, daa uylte uy denne uoris Nadigste mening och forset uorre Elskelig Riigens Raad haffue *Communiceret* och tilkende giffuit, Och uy epther wor handtfestings indholdt achter den foretagende feide at regulere och forfølge, Saa paa uorris siide Inted skall fattis eller uorde Eptherlat aff aldt ted, oss (Som En herre och konning, den sine vnde[r]soter och ted heele Riige med trohed och Nade er tilgedan) bør at gøre, Begerendiss Na: aff uorre Elskelige Raad, attj Samme feide med oss be- uilge och paa ted hele Riiges och alle stenders uegne y gemen herudi med oss Endrechteligen uilde Samticke, der- huoss ochsaa oss forstendige, huad for aarligen *Contribu- tiones* aff Riigit uy Mue haffue at foruente, Emeden och all den stund Samme feide warer. Dog wille uy herhuoss uorre Elskelige Rigens Raad icke forholde, at Saa framdt die Samme feide paa menige stenders uegne Icke med oss wille Samticke och beuilge, Men uylle Sondre Sig fra oss vdi denne wichtige och oss høieligen angelegen Sag Och inted lade sig gaa til hierte och Siind den Spott och
Oversættelse til moderne dansk:
"...dem bør det forsvare i sin tid for den evige almægtige Gud. Hvilke argumenter med andre flere af samme slags (*Ejusdem generis*) af os i tilstrækkelig grad er overvejet, og dem ved vores bønner til den evige almægtige Gud ført til sind og hjerte. Og hos os kan intet andet konkluderes og sluttes, end at vi tilkommende sommer næst Guds hjælp vil påføre kongen af Sverige og hans undersåtter – så mange som er ham hengivne og føjelige – en åbenbar fejde både til lands og til vands. Og med Guds nådige hjælp med krigsmagt enten at undertvinge samme rige under os og Danmarks lydighed og herredømme, eller i det mindste på samme måde tvinge samme konge til orden (*Redigere in ordinem*), så vi og vores undersåtter herefter kan blive befriet for sådanne voldsomme gerninger, skadelige og listige rænkespil og én gang for alle sikret.
Og eftersom vores håndfæstning klart fastslår, hvorledes der bør skrides til værks, når kongen her i riget agter at begynde en fejde, da har vi villet meddele og tilkendegive denne vores

Al oversættelse er via AI

nådigste mening og forsæt for vores elskelige Riges Råd. Og vi agter i henhold til vores håndfæstnings indhold at regulere og forfølge den forestående fejde, så der fra vores side intet skal fattes eller udelades af alt det, som os (som en herre og konge, der med trofasthed og nåde er hengiven over for sine undersåtter og hele riget) bør gøre. Nådigst begærende af vores elskelige Råd, at de vil godkende denne fejde sammen med os, og på hele rigets og alle stænders vegne i fællesskab heri enstemmigt vil samtykke med os, og desuden også lade os vide, hvad for årlige bidrag (*Contributiones*) fra riget vi må have at forvente, i det tidsrum samme fejde varer. Dog vil vi hermed ikke skjule for vores elskelige Riges Råd, at såfremt de på menige stænders vegne ikke vil samtykke og bevilge det sammen med os, men vil afsondre sig fra os i denne vigtige og os højt besværlige sag, og ikke lade sig gå til hjerte og sind den spot og..."

1611. 54
wanehre, och [1]) hiindintall aff bemelte kon: aff Suerrig Er wederfharen och dagligen Io lenger Io mer Endnu skeer, Da Erre uy dog *Resolverit* och tilsindtz for uor Person og paa worriss Egen wegne Som En hertug af Slesuyg, hol- sten etc. Samme feide og krig Icke diste mindre at be- ginde og forfølge til at Erholde worris gode Naffn og *Reputation*, Och dersom wy da noget fruchtbarlig kunde ued gudtz hielp udrette, y huad for maade og maaner ted ske kan, Da Sligdt at komme oss selff och icke y nogen maade Riiget til beste. Och huilke aff worre w[n]der- sater friiuiilligen for penning og betalning oss uylte tiene vdi Samme feide og dertil Erre dichtige og beqvem, dennom wille uy for en skellig Sold bestille, Men andre, Som friiuiilligen icke begere at lade sig bruge, de skulle aff oss icke besuergis at drage offuer grensen. Oc begerer ednu Na:, at worre Elskelige Riigens Raad herpaa Schriff- ligen emod oss sig uilde Erklere, Huilke uy med all kon- gelig gunst og Naade Erre tilgedaan og beuogen [2]). Giffuit paa wortt Slot københaffuen den 30 *Ianvarij* Anno *Dni* 1611.
Christian.

Oversættelse til moderne dansk:
"...vane, som hidtil (*hiindintall*) af førnævnte konge af Sverige er overgået os (*och* [1]), og som dagligt, jo længere tid der går, i højere grad sker, da er vi dog besluttet (*Resolverit*) og fast besluttede på for vores persons og vores egne vegne – som hertug af Slesvig, Holsten osv. – ikke desto mindre at begynde og forfølge samme fejde og krig for at opretholde vores gode navn og anseelse (*Reputation*). Og hvis vi da med Guds hjælp kunne udrette noget frugtbart, på hvad måde og vis det end kan ske, da at lade dette komme os selv til gode og ikke på nogen måde riget. Og hvilke af vores undersåtter, der frivilligt for betaling og løn vil tjene os i samme fejde og dertil er egnede og skikkede, dem vil vi hverve for en rimelig sold. Men andre, som ikke frivilligt ønsker at lade sig bruge, skal ikke af os tvinges til at drage over grænsen. Og vi begærer endnu nådigst, at vores elskelige Riges Råd herom vil erklære sig skriftligt over for os, hvilke vi med al kongelig gunst og nåde er hengivne og bevågen [2]).
Givet på vores slot København den 30. januar i det Herrens år 1611.
Christian."

---

[1]) Skrivefejl for: os.
[2]) Til hele dette Forslag haves Kansleren Christian Friis's Kon- cept, af hvilken kun et Stykke om 6 Vilkaar, den svenske Konge skulle gaa ind paa, er udeladt af Kongen. Rigsraadet vedtog 8. Febr. Krigen. I sin den følgende Dag daterede Er- klæring udtalte dette og bevilgede en Skat, men det be- nyttede tillige Lejligheden til at lægge Kongen paa Sinde, at han maatte bestræbe sig for at bevare det gode Forhold til England og Nederlandene og søge at komme paa en god Fod med Lybek og de andre Hansestæder; endelig opfordrede det ham i Anledning af de Klager, som indløb fra mange Nordmænd over den Strenghed, hvormed de

Al oversættelse er via AI

behandledes af Lensmænd og Fogeder, til at ophæve Grunden til disse Klager og til den forestaaende Krig at give sine danske og norske Undersaatter Fortrinet for Fremmede (Erslev, anf. Skr. I, 196 ff). Kongens Svar herpaa af 10. Febr. findes som Nr. 33.

1611. 55

Brev 32.* Omtr. 2. Febr. 1611.

Til Klavs von Ahnen.

Den følgende Dag skal en Karl afrejse til Biskoppen af Bremen, en anden til Kongens Broder Hertug Ulrik. De for- nødne Penge skal Statholderen udbetale. — *Geh. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1610–11.*

Der knecht zum Byskop zu Brehmen [1]) Soll morgen fortt. Daa Soll Ein ander hiin nach meinem Bruder, wel- cher auch morgen fortt Soll. Das zeergeldt vnd 50 dl. halfftergeldt zu h: wldrichs folck Solstu beim stadthalter abfodren vnd weiss ihm dissen Settell [2]).

Udskrift: Clauss v: Ahnen [3]).

Oversættelse til moderne dansk

Tjenestekarlen til biskoppen i Bremen [1] skal af sted i morgen. Da skal en anden derhen til min bror, som også skal af sted i morgen. Rejsepengene og 50 daler grimmepenge (*halfftergeldt*) til hertug Ulriks folk skal du opkræve hos statholderen og vise ham denne seddel [2]).

Udskrift: Til Claus v. Ahnen [3].

Brev 33. 10. Febr. 1611.

Rigsraadet.

Kongen udtrykker sin Tilfredshed med dets Samtykke i Krigen med Sverig; han erklærer Forholdet til det øvrige Udland for beroligende, lover at lade undersøge og straffe mulige Overgreb of Lensmændene i Norge og tilsiger at bruge begge Rigers Under- saatter fremfor andre i sin Tjeneste, idet han dog opfordrer Raadet at udvirke hos sine Standsfæller, at der gives de unge Adelsmænd en god Opdragelse. — *Geh. Ark., Rigss Raads Breve Fasc 42.*

Epthersom Menige Danmarckiss Riigens Raad Haffuer oss laadit deriss Erklering *Scripto* tiilstillit Paa den Pro-

oversæt: Eftersom Danmarks Riges Råd har overdraget os deres skriftlige erklæring vedrørende den pro...

---

[1]) Johan Frederik, en yngre Broder til Hertug Johan Adolf af Gottorp, var Ærkebiskop af Bremen siden 1596.

[2]) Vedhæftet Kvittering, udstedt i Kjøbenhavn 2. Febr. 1611 af Klavs v. Ahnen, kgl. Maj. Kjøgemester, til Rentemestrene for Modtagelsen af 50 gamle Dlr., som han igen skal tilstille Magnus Albrecht, Reisige-Svend, og som denne skal føre med sig paa. sin Rejse til Kongens Broder Hertug Ulrik som Foræring til hans fyrstelige Naades Reisige-Stald som Grime-penge for en Hest, Hertugen har skjænket Kongen.

[3]) Var Kongens Kjøgemester 1604–12 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 127).

1611. 56

Al oversættelse er via AI

position, Som uy tiill denne Sammenkomst haffuer Propo- *nerit*, Och derudaff fornommen och Erfarit, At Raadit Samdtligen Nocksom denne sagss leilighed haffuer betrachtit och Offuerueiet, Baade huess *incommoda* worriss Egen Person Sauell Som begge Riiger aff Samme *Mutation* kunde tymiss, Dog alligeuell all besuering och wmag sat bag dørrens Och Epther worriss Begering Samdtligen paa Me- nige Riigerniss Stender wegne En Offendtlig kriig och feide Med *Carolo* och hanss ahnheng at holde Beuylgit och Ind- gangen haffuer, tiil huess Behoff ochsaa Er En Aarlig *Contribution* (Saa lenge samme fejde waarer) Samdtickt, Epther Som Eders underskreffuen Skatt Register uduisser.
Aff huilkit Alsamme[n]s vy Mercker och Erfarer Menige Riigens Radh och Stenders *Affection* och hiertelaag imod oss at uerre, Som ted trou och hulde undersater bør och uell anstaar, ited at die laadder dennom gaa tiill hierte den sture *Languaarendiss* Spott och Skiimff, som oss af denne *Carolo* uederfaa[r]en Er, huilkit uy igen med all Naade och gunst aff høieste formue imod Menige Riigens Raad, Stender och helle *Nation* wille forskille.
Heerhuoss haffuer y gode herrer ochsaa Errindrit, at uy med største fliid Skulle holde god *correspondens* med kon: aff Store Brytannien och Staterne vdi holland, Saa for- haabis och formoder oss inted andit aff hanss kerlighed uorriss Suoger och Broder End aldt godt, och ingen *Ap- parans* Er tiill andit end aldt gott, och formoder oss huss h: k: mere *Assistens* Ennd nogen vngelegenhed, Saa och huoss die generall Stater, och [i] huiss maade ued worriss Person Slig wenskab kan Erholdiss Saa och formeriss, Skall ted inted paa uorriss Siide *Manchere*.
Wdi lige maade haffuer y gode herrer *Mentionerit* Søstederne, med huelke uy ingen uenighed (oss wytterligdt) haffuer, menss heller dennom for uorriss gode wenner och Naaboer Saanersom den Riinge vuylle, Som haffuer uerrit ymellom oss och den bye Lybeck. Huad for merkelig aarsag dertil haffuer uerrit, Er nocksom uytterligdt och heer

Oversættelse til moderne dansk
"...position, som vi til denne sammenkomst har foreslået (*Proponerit*), og deraf fornemmet og erfaret, at Rådet i fællesskab i tilstrækkelig grad har betragtet og overvejet denne sags situation, både hvilke ulemper (*incommoda*) vores egen person såvel som begge riger kunne rammes af ved en sådan forandring (*Mutation*). Dog alligevel [har man] sat al besvær og ulejlighed bag døren, og efter vores begæring i fællesskab på de menige rigers stænders vegne givet bevilling og indgået på en offentlig krig og fejde med Karl og hans tilhængere. Til hvis behov der også er vedtaget en årlig skat (*Contribution*) (så længe samme fejde varer), som jeres underskrevne skatteregister udviser.
Af dette i det hele taget mærker og erfarer vi det menige Rigsråds og stænders hengivenhed og sindelag imod os, som det sømmer sig for tro og huldige undersåtter, idet de lader den store spott og skændsel, som os af denne Karl er tilføjet, gå sig til hjerte, hvilket vi til gengæld med al nåde og gunst af yderste evne vil godtgøre over for det menige Rigsråd, stænder og hele nationen.
Herudover har I, gode herrer, også erindret, at vi med største flid skal holde god forbindelse (*correspondens*) med kongen af Storbritannien og staterne i Holland. Så vi forventer og formoder ikke andet af hans kærlighed, vores svoger og broder, end alt godt, og der er ingen udsigter (*Apparans*) til andet end alt godt, og vi formoder hos hans kgl. majestæt mere assistance end nogen ulejlighed. Ligesom også hos generalstaterne, og på hvilken måde der ved vores person kan opretholdes og formes et sådant venskab, skal det ikke mangle fra vores side.
Ligeså har I, gode herrer, nævnt søstederne, med hvilke vi ingen uenighed (så vidt os bekendt) har, men hellere regner dem for vores gode venner og naboer end for det ringe uvenskab, som har været mellem os og byen Lübeck. Hvad for en mærkelig årsag dertil har været, er tilstrækkeligt kendt og her..."

Al oversættelse er via AI

1611. 57
at *Resensere* uille for lang bliffue, og die dennom nu sist, die heer *In loco* uarre, haffuer Erklerit, at die oss uylde stiille tiill friitz [1]), Och huorom alting Er, tør Riigenss Raad Sig inted befrøchte, at nogen uileilighed Enten for den Saag skiill Eller anden nogen wuleilighed disse Riiger skal tiimess, huortill die dennom friiligen skal forlaade, Men

Oversættelse til moderne dansk
"...at gennemgå (*Resensere*) det hele ville tage for lang tid, og de [lybkkere] nu sidst, da de var her til stede (*In loco*), har erklæret, at de ville stille os tilfreds (*stiille tiill friitz*) [1]. Og hvad der end sker, behøver Rigsrådet ikke at frygte, at der skal tilføjes disse riger nogen ulejlighed, hverken for denne sag skyld eller af anden grund, og de kan roligt forlade sig på dem. Men..."

[1]) 1604, da Christian IV havde erfaret, at Lybekkerne vægrede sig ved at betale den paalagde Told baade i Bergen og ved de danske Fiskerlejer, befalede han, at de skulle fortolde Skibe og Gods ligesom andre Fremmede. Forgæves søgte Lybek at mildne Kongen ved at føre ham tre Kanoner; Gaven blev afvist. Samme Aar havde han en anden Tvist med Staden om en Pram, tilhørende hans Farbroder Hertug Hans af Sønderborg, som Lybekkerne bemægtigde sig ved Travemünde, men paa Kongens Forlangende måtte udlevere. De Gesandter, som Staden 1604 sendte til Danmark for at faa sine og de andre Hansestæders Privilegier stadfæstede, maatte rejse hjem med uforrettet Sag (Slange S. 207 f. 215 f.). 1608 se vi Christian IV træffe Foranstaltninger for at hævde, at de vendiske Hansestæder ikke havde Lov til ham uadspurgt at sende en Krigsflaade ud i Østersøen (Slange S 244). Under Striden mellem Byen Brunsvig og Hertug Henrik Julius stillede Hansaen sig paa hins, Kongen paa dennes Parti, hvilket gav Anledning til nye Forviklinger, Beslaglæggelse af lybske Skibe osv. Til de Gesandter, som Lybek og Hansestæderne i den Anledning sendte til Danmark 1610, svaredes fra dansk Side, at deres Friheder i Danmark kun vare indrømmede af Naade, og at flere af deres gamle Sædvaner (som f. Ex. at de medførte Skarpretter til de skaanske Fiskerlejer) maatte ophøre. Paa Hansemødet i Lyneborg i Novbr. 1610 opfordrede Lybek de andre Stæder til at gribe til Vaaben mod den danske Konge, men de Deputerede fra de andre Byer svarede blot, at de skulle sende Indberetning hjem (Sartorius, Gesch. des Hanseatischen Bundes III, 115 ff. Jvfr. Danske Samlinger 2. R. VI, 384). Det kan efter det her fremstillede være ganske værd at give det Skin af, at Forholdet mellem ham og Forbundet var godt. I Jan. 1611 bad Kongen Lybek om at stille 100 Bøsseskytter, men herpaa fik han Afslag (Quellensamml. der Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellsch. f. vaterländ. Gesch. II, 2, 116. Jvfr. om Forholdet til Lybek Zeitschr. d. Vereines f. Lübeck. Gesch. I, 288 ff. 327. 338 ff).

1611. 58
Sig ted tiill oss foresee, at Saa uyt immer mueligdt, att uy med alle Andre (Som ted kongerige Suerrig inted ued- komme) uylle holde god Naboskab och wenskab.
Huiiss anlanger die Norske wndersaater, at die Nogit haartt tracteriss aff worriss Befalningss mend, kan y gode herrer letteligen tencke, at ted skeer ymod uorriss uyllige och uydskab, Och uylle derom Ransaage, och om noget Skeed Er, Skall ted med aluorlighed Straffis och Affskaffis [1]).
Thed Menige Riigenss Rad *Pro conclusione* oss Begge Riigerniss wndersaater *Recommenderer*, at uy dennom for andre uylle udi worriss tieniste bruge, Saa erachter uy ted billigdt och uyder oss ikke anderlediss at besiinde, at ted io hertill dagss, Saa megit mueligdt haffuer uerrit, giordt haffuer, och herepther fremdeliss Skee skall, Sauy[t] die selffuer dennom der epther skicke uylle. Och forseer uy oss tiill Menige Riigens Raad, at die laader inted fattis pada deriss formaaning huoss deriss børn och Slechtinger, at die dennom uylle paa all tucht och dyder beflite, Saa man icke aff Nød motte gaa dennom forby, och dennom paa Sligdt beflite, Som kunde komme oss och Riigerne till Ehre och ganff (!) udi framtiden, och derpaa begiinde, imens wngdommen och godtzit tiilstrecker.
Huilkit uy haffuer Saa korteligen uillit giffue Eder Samdtligen tiil Suar paa dette Siiste Riigens Radz Er- kleering Med wyderhaaling vorriss forrige Naadigste Er- byding ymod Menige Riigens Raad, Stender och wnder- saater, huilke uy Nu och altid Samdtligen uylle befhale den Alsommechtigste herre och gud, huilken uylle aff Siin Nahde och

Al oversættelse er via AI

Baarmhiertighed Beere och lycksalig gøre alless uorriss *Intention*, att alting motte henuendiss hanss aller helligste Naffn tiill Ehre, disse lande och Riiger tiill gaffn och gode udi framtiiden Och diese Riigerss *Regalicr* tiill

Oversættelse til moderne dansk
"...sørge for os, så vidt det overhovedet er muligt, at vi med alle andre (som kongeriget Sverige ikke vedrører) vil opretholde et godt naboskab og venskab.
Hvad angår de norske undersåtter, og at de bliver behandlet noget hårdt af vores befalingsmænd, kan I, gode herrer, let tænke Jer, at det sker imod vores vilje og viden (*uydskab*). Vi vil ransage herom, og hvis noget er sket, skal det med alvor straffes og afskaffes [1]).
Da det menige Rigsråd som konklusion (*Pro conclusione*) anbefaler os begge rigers undersåtter, at vi vil bruge dem frem for andre i vores tjeneste, anser vi dette for rimeligt (*billigdt*). Vi ser ikke anderledes på det, end at det også hidtil – så vidt det har været muligt – er blevet gjort, og at det også fremadrettet skal ske, forudsat (*Sauyt*) at de selv vil opføre sig derefter. Og vi forventer af det menige Rigsråd, at de ikke lader det skorte på deres formaning til deres børn og slægtninge, om at de skal bestræbe sig på al tugt og dyd, så man ikke af nød behøver at forbigå dem, men opmuntre dem til det, der kan bringe ære og gavn til os og rigerne i fremtiden, og tage fat på det, mens ungdommen og tiden/evnerne tillader det.
Hvilket vi således kortfattet har villet give Eder til svar på denne seneste erklæring fra Rigsrådet, med gentagelse af vores tidligere nådige tilbud til det menige Rigsråd, stænder og undersåtter. Hvilke vi nu og altid i fællesskab vil befale den Almægtige herre og Gud, som af sin nåde og barmhjertighed vil bære over med og lade hele vores hensigt (*Intention*) lykkes, så alt må henvendes til hans allerhelligste navn til ære, og disse lande og riger til gavn og gode i fremtiden, og disse rigers regalier til..."

[1]) 21. Marts 1611 udgik der Befaling til at tiltale Fogeden i Sogn, Gjøde Pedersen, for ubillig Fremfærd mod Kongens Undersaatter og U troskab overfor Kongen (Norske Rigsregistr. IV, 412 ff.).

1611. 59
forhøiing och oss tiill it wudøligdt [1]) Naffn och Riichte, Indtskendiss Eder Samdtligen, huiss Eder tiill ted tiimeligdt och ted Euigdt kan tienligdt uerre. *Datum* københaffuen den 10 *Febrvarij Anno* 1611.

Christian.

Oversættelse til moderne dansk
"...forhøjelse og os til et udødeligt navn og rygte. [Vi] indskærper Eder alle, hvad Eder til det timelige og det evige kan være tjenligt. Dateret København den 10. februar i det Herrens år 1611.

Brev 34.* 15. Maj 1611.

Efterretninger fra Krigsskuepladsen ved Kalmar. Kongen trænger til Folk, Skyts og Ammunition og kan ikke undsætte Flaaden med Proviant. Den svenske Befolkning er uimodtagelig for Overtalelser og meget fjendsk mod de Danske; paa dens Hexekunster har Kongen set mærkelige Prøver. Enkelte af Kongens Folk ere løbne over til Fjenden. Sundhedstilstanden er god. Forholdsregler med Hensyn til Brugen af noget Kjørnekrudt. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Wy Erre endnu udi forrige forset och gør ymod festingen, huiss mueligdt Er [2]). Die bigger Suarligenss, huad som bliffuer neerskutt, saa die derpaa Er mechtig fix. Uy faarer dog fortt med uorriss *Myncren* och graffuen. Der bliffuer dagligen skutt flux folck paa begge siider, huorfor om mueligdt uaar, at man kunde bekomme nogle fleere folck huoss Eder for Penning. At tencke Paa ud- giordt folck [3]) Er inted uerdt, tii die Erre uerre End Beester. Sender oss En paar fiirmørsell heer op med fiirbolle, om die forhanden Er, og om icke, daa Sender materie, huor udaff man kan gøre Samme fyrbolle [4]), udi lygemaade nogle *Granater* till att kaste aff fyrmørselen,

oversæt: "Vi er endnu i det tidligere forsæt og gør modstand mod fæstningen, alt hvad der er muligt [2]. De bygger genstridigt op igen, hvad der bliver nedskudt, så de er mægtigt faste på det. Vi fortsætter dog med vores minearbejdere og graver. Der bliver dagligt skudt raskt til folk på begge sider, hvorfor det, om muligt var, at man kunne få nogle flere folk hos Eder for betaling. At tænke på udskrevne folk [3] er ikke værd, for de er værre end bæster. Send os et par morterer herop med brandkugler, om de er for hånden, og hvis ikke, så send materiale, hvoraf man kan lave sådanne brandkugler [4], og ligeledes nogle granater til at kaste ud af morteren."

_____

[1]) ɔ: udødeligt.
[2]) Efter at Christian IV var brudt op med Fortravet fra Christianopel 1. Maj, naaede han allerede 3. Maj Kalmar, og samme Dags Nat toges fat paa Belejringsarbejderne. Til Byens Undsætning rykkede Karl IX 10. Maj ud fra Örebro, men først 18. Maj ankom han til Jönköping (A. Larsen, Kampen om Kalmar 1611 S. 15 ff.)
[3]) Ved „udgjorte Folk" menes uden Tvivl udskrevne Folk i Modsætning til hvervede Folk. Jvfr. Brevet af 10. Novbr. 1611.
[4]) Om Fyrbolde eller Fyrkugler, en Art Brandkugler, se Blom, Kristian IV's Artilleri S. 278 f.

1611. 60
Saa och flere lod till die sture sticker, uy haffuer heer huoss oss. Uy tør aldrig tencke at beuege denne Nation, førend uy bekommer dette sted, ty ingen gode hielper till att *persuadere* dennom. Die annammer uell Breffuene, menss ligger paa lur Epther uorriss folck, och huor die kand, dennom yhiell skiider, huorudoffuer heer med offuer- madig brand aff Soldaterne faariss fortt, Sa ted icke mue- ligdt Er ted at uerrie for den sture forbittering, Som dennom y[m]ellom Er. Der Er ochsaa En stur partt at [1]) dette losse gesindeken, Som tiilforn her y landit tiendt haffuer och ilde betalit Erre, huilke mesteparten retter dette laag [2]) an. Der Er ochsaa nogle, dog faa, af[f] uorriss knechte løbet offuer tiil fiinden, *qva Intentione* ued gud, dog kan ted inted sturdt haffue paa Sig Saa neer Som En Skar- siandt, som stackit tiilforn gick och talde med mig, førend hand sig tiil fiinden begaff [3]). Uy uill nest gudtz hielp her Epther fliiteliger giffue acht paa dennom. Uy haffuer Ellerss her y *Qvarterit* fundit allehande Dyeuelss kunster med woxbørn nedersatt udi lorden udi temmelig antall saa ieg maa ted bekende, ieg haffuer ted Siett heer, Som ieg aldrig tiilforn haffuer siett [4]), och habiss, at den, die- samme dennom paa forlaader, shall løne dennom y lengden. Ted Chanseleren Skriffuer, at huiss uy tiil leierit icke

Oversættelse til moderne dansk
"Så og flere lod til de store kanoner har vi her hos os. Vi tør aldrig tænke på at bevæge denne nation, før vi får dette sted, for ingen gode ord hjælper til at overtale dem. De tager vel imod brevene, men ligger på lur efter vores folk, og hvor de kan, skyder de dem ihjel. Hvorfor der her med overvældende brand af soldaterne fares frem, så det ikke er muligt at dæmme op for den store bitterhed, der er imellem dem. Der er også en stor part af dette løse pak, som

Al oversættelse er via AI

tidligere har tjent her i landet, og som er dårligt betalt, og det er for det meste dem, der står bag dette anslag (*laag*).
Der er også nogle, dog få, af vores lejesoldater, der er løbet over til fjenden, *qva Intentione* ved Gud, dog kan det ikke have spillet den store rolle på sig, nær som en Skarsiandt, der kort forinden gik og talte med mig, før han begav sig til fjenden [3]. Vi vil næst Guds hjælp heretter give bedre agt på dem. Vi har i øvrigt her i kvarteret fundet alskens djævelskunster med voksbørn nedsat i jorden i et temmeligt anseligt antal, så jeg må bekende, at jeg her har set noget, som jeg aldrig før har set [4], og [jeg] håber, at den, der forlader sig på dem, vil blive straffet for det i længden. Det, som kansleren skriver, at hvis vi til lejren ikke..."

Noter i bunden af teksten:
[1]) Læs: af.
[2]) ɔ: Lav.
[3]) Om en Bøsseskytte, som gik over til de Svenske og ved sit Kjendskab til den danske Lejr gjorde dem god Nytte, se Larsen, anf. Skr. S. 23.
[4]) Overtroen med Voxbørn, som skulde paadrage dem, hvem de forestillede, Ulykker, var dog paa ingen Maade ukjendt i Danmark... *(resten af noterne fortsætter på næste side)*

1611. 61
behøffuer, at man dermed kunde undsette Skiibene [1]) med, Saa tør y ingen Regenskap gørre Eder paa samme feetalie, Som hiid opkommer, at ted till Skiben kan forstreke, for mengden Er herer alfor stur. Hertill haffuer man hafft nogit at taage heer om kring, huormed man haffuer Proforss [2]) mot siet ygennom fiingeren med, mens naar ted Er oppe, daa uyll ted andit holde heer. Man haffuer uell formodit sig, att Presterne skulle dennom haffue *Accommodcrit*, menss uy haffuer befundit *Contrarium*, huorupon uy y gard Røgede En løss med hanss ganske Selskab, huilke dennom haffde forkricket [3]) udi En skou, huoss Sig haffuendis En tem- melig forrad aff allehande *proviant*, Sa End om stund med gode nogit at udrette Er inted beuendt at tencke. Aff folck, Som nogenlunde Naffnkundig Erre, haffuer uy, gud uerre Ehrit, hertill inted mist. Den Euige Gud hielpe framybedre.
Iasmundt haffuer bekommit Siin Afferding [4]), Saa att Chanseleren kan skiinde paa, at hand med ted forderligste aff sted kommer. Ellers Er ted anuessende folck, gud ske loff, uyllig och friisk.
Herhuoss Er Et breff till Myn Gemahll. *Vale. Datum in Castris for Calmer* den 15 *Maij Anno Dni* 1611.

Christian.

Oversættelse til moderne dansk
"...behøver, at man dermed kunne undsætte skibene [1] med, så tør I ikke gøre jer nogen regning på, at den proviant (*feetalie*), som kommer hertil, kan række til skibene, for mængden her er alt for stor. Hertil har man været nødt til at tage noget heromkring, hvormed man har set igennem fingrene med *profors* [2], men når det er opbrugt, vil det forholde sig anderledes her. Man havde nok formodet, at præsterne ville have indkvarteret (*Accommodcrit*) dem, men vi har fundet det modsatte (*Contrarium*), hvorfor vi forleden har røget en løs [afdeling] ud med hele hans selskab, som havde skjult (*forkricket*) sig i en skov, og som havde et temmeligt forråd af alskens proviant med sig, så det ikke er værd at tænke på at udrette noget godt med det første. Af folk, som er nogenlunde navnkundige, har vi, Gud være lovet, ikke mistet nogen endnu. Den evige Gud hjælpe os videre.
Jasmund har fået sin afskedigelse (*Afferding*) [4], så kansleren kan skynde på, at han kommer af sted hurtigst muligt. Ellers er de tilstedeværende folk, Gud ske lov, villige og friske.
Vedlagt her er et brev til min gemalinde.

Al oversættelse er via AI

Lev vel (*Vale*). Givet i lejren foran Kalmar den 15. maj i det Herrens år 1611.
Christian."

[1]) Nemlig de Skibe, som under Erik Urnes Kommando deltog i Angrebet paa Kalmar.
[2]) ɔ: par force.
[3]) ɔ: skjult (af det tydske verkriechen).
[4]) Samme Dag, 15. Maj, fik Sten Madsen Laxmand Befaling til at indtage Kaptajn Wedige v. Jasmund paa Baahus som Lieutenant. Allerede i Septbr. 1612 var denne tydske Adelsmand død... thi da omtales hans Hustru, den norske Adelsdame Else Galde, som Enke (Norske Rigsregistr. IV, 439. 473. Aarsberetn. fra Geh. Arch. VI, 203). Hun ægtede senere Sigvard Gabrielsen Akeleie (om hvem se Brevene 1636–40 S. 334 f., hvormed maa sammenholdes Hist. Tidsskr. 5. R. IV, 695). Hendes første Mand kaldes næppe rigtig i Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I, 387 Ejler Weide v. Jasmund.

1611. 62
Hvad ted Megle kørne krud [1]) anlanger, Som die be- gerer, uyll dennom [2]) udi tiide aduaariss, at die ingenlunde udi Musketteren mere End ted tridie dell aff samme kørн- krud bruger. Ellerss holder bøsserne slett inted, tiy uy Erfharer ted her dagligenss, ty knechte[n]e ued ingen Maade der med [3]).

35.* 4. Septbr. 1611.

Til Hertug Ulrik.

Kongen har nok at gjøre med at udbedre den Skade, som Kalmar har lidt under Belejringen; han klager over megen Syg- dom i Hæren. Da han formoder, at Broderen nu er i Brunsvig, vil han gjerne vide, om der er Udsigt til Krig eller Fred. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, lieber Bruder, Ich will hoffen, das der Liebe Godt dich bei guter gesundheit vnd allem wolergeen Noch genedichlichen fristen vnd Erhalten thu, welches ich dihr von hertzhen wunsche. Fur meine Person kan ich nicht genunksam den lieben Godt dancken, der mich bis- hero so genedichlichen ihn dissem wessend behutet hat. Derselbige helffe hinfuro mit genaden.
Alhie ist sidder nichtz sonderliges forgenommen, sidder ich dich am letzsten geschrieben, dan wir genunck zu thun gehabt med der *Reparirung* der festung; dan sie von dem vielen Skissen, wi leichtlich zu gedencken, Ser vertorben [4]). Zu dem ist Eine grosse vngelegenheit med der kranckheit Eingefallen, welches mihr auch ikke (!) ein geringes *Impc-*

Oversæt: Venlige, kære bror, jeg vil håbe, at den kære Gud endnu nådigt vil lade dig leve og bevare dig ved et godt helbred og i alt velbefindende, hvilket jeg af et helt hjerte ønsker dig. For min egen person kan jeg ikke takke den kære Gud nok, som hidtil så nådigt har beskyttet mig i denne situation. Må Han fortsat hjælpe med sin nåde.
Her er der ikke sket noget særligt, siden jeg sidst skrev til dig, for vi har haft rigeligt at gøre med at reparere fæstningen; da den, som man let kan forestille sig, er blevet slemt medtaget af de mange kanonskud. Dertil er der opstået en stor ulejlighed med sygdom, hvilket for mig heller ikke er nogen lille hindring (*Impc-*)...

[1]) Om Kjørnekrudt se Blom, Kristian IV's Artilleri S. 42 f. Om Størrelsen af Krudtladningerne se smstds. S. 79.
[2]) Knægtenes i Sten Maltesens Lejr (Modtagerens Bemærkning bag paa Brevet). Rigsmarsken Sten Maltesen Sehested skulde føre sin Hærafdeling fra Halmstad mod Jönköping.
[3]) Bag paa Brevet har Christian Friis til Borreby noteret, at det er leveret i Kjøbenhavn 21. Maj af Jasmund.
[4]) Kalmar By stormedes af de Danske 27. Maj, men Slottet overgav sig først 3. Aug. til dem.

1611. 63

Al oversættelse er via AI

diiret hatt, dar komt aber godt lob folck widerum aff, Aber das ist mihr Ein trost, das dieselbige kranckheit ist ins feindtz lager auch gekommen. Freundtlicher, lieber Bruder, weil ich aus deinem letzstem Schreiben verstanden, das du damahll ihm uillen nach dem lan zu Braunsuich dich zu begeben, vnd ich ikke (!) nicht zueiffle, das du Io noch alda zustelle bist, wolte ich dich derendhalben gebeten haben, du wollest mihr den zustand zu wissen thun, ob krig orer friid zu uermuten sei [1]). Der Liebe Godt gebe, das Es muge fertragen werden, Ehe die lande gans *Ruc- niret* werden. Nu ich will dihr med meinem Schreiben nicht lenger auffhalten, Sondern den lieben Godt befhelen. *Datum auffm Castel Calmer* den 4 *Septembris Anno Dni* 1611.

Dein getrewer Bruder,
dieweil ich Lebe,
Christian**.**

Udskrift: Ahn Meinem Hertzlieben Brudern Hertzog wlderichen zu Slesuich Holstein.

36. 16. Septbr. 1611.

Til Anders Sinklar.

Udtalelser om nogle Breve, som en vis Stuart uden Tvivl efter Opfordring fra Karl IX har tilskrevet den engelske Konge og Anders Sinklar. Kongen lover at gjøre sig Umage for at skaffe en Del Sager, som han har faet Liste over. Om Karl IX's Ophold i Nærheden af og uheldige Angreb paa Kalmar. Kongen bryder den næste Dag op til Rønneby. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer lest die Breffue, som Stuuerdt [2]) haffuer skreffuit bade konningen aff Engeland och dig till, Och Er

oversæt: Jeg har læst de breve, som Stuart har skrevet til både kongen af England og dig, og er...

[1]) Sandsynligvis tænkes der paa Stridighederne mellem Hertug Henrik Julius af Brunsvig og Staden Brunsvig (jvfr. ovfr. S. 19. 57). [2]) Af den berømte skotske Slægt Stuart vare to Brødre, Johannes og Andreas, vandrede til Sverige. Den første af dem...

1611. 64

ingen thuiffuell paa, at Carolus Io haffuer bracht hannem till at Skriffe saalediss konningen tiill. Ted gaar hartt tiill, naar Sligge fyne mend shall *tractere* friid ymellom *Potentater*. Haffde hand uell hanss betalning, daa motte hand uerre til fritz, huorlediss ted gaar tiill ymellom dan- marck och Suerrig. Den seddell, som du Sender mig, skall uell haffues y ach[t] at forskaffe, Saa uit mueligdt Er, Mens du haffuer glemdt at Skriffue Sinnip op, Eller ued ieg inted uere glemdt.
Ieg formercker, at *Carolus* bliffuer Eders Nabo paa Negden y uynter [1]), dog kommer hand ikke nermer, daa lader han wollen well staa. Ieg fornemmer ochsaa aff begge Stadtholdernis [2]) Skriffuelse, at hand haffuer uerrit der for *transie* [3]) y løffuerdags [4]) och motte med spot drage der fraa. Ted Er mig kerdt, att die Stadtske gesanter haffuer siet hauss opzug [5]). Ieg drager nest gudtz hielp

oversæt: "Der er ingen tvivl om, at Karl [IX] har fået ham til at skrive sådan til kongen. Det går hårdt til, når sådanne fine mænd skal forhandle fred mellem potentater. Havde han bare sin betaling, da måtte han være tilfreds, sådan som det går til mellem Danmark og Sverige. Den seddel, som du sender mig, skal jeg nok sørge for at skaffe, så vidt det er muligt. Men du har glemt at skrive 'Sinnip' på, eller også ved jeg ikke, om det er blevet glemt.

Al oversættelse er via AI

Jeg bemærker, at Karl bliver jeres nabo på egnen i vinter, men han kommer ikke nærmere, så lad det bare ligge. Jeg fornemmer også af de to statholderes skrivelse, at han har været der for at anlægge skanser (*transie*) i lørdags, og måtte trække sig derfra med skam. Det glæder mig, at de stædernes gesandter har set hans optræden/overgreb (*opzug*). Næst Guds hjælp drager jeg..."

[1]) Den svenske Lejr var ved Ryssby i Nærheden af Kalmar. I denne Lejr forblev den svenske Konge til 16. Oktbr., da han brød op for 14 Dage efter at ende sit Liv i Nyköping.
[2]) Brødrene Brejde og Gert Rantzau, hin Statholder i Kjøbenhavn, denne i Hertugdømmerne. Da Christian IV 11. Septbr. brød op fra Kalmar og red til Christianopel, fik de to Brødre Overbefalingen i hans Fraværelse (Dsk. Mag. 4. R. V, 137. Slange siger S. 294, at Jakob Ulfeldt var medforordnet de to). Anders Sinklar var Kommandant over Kalmar By og Slot.
[3]) Trancheen.
[4]) 14. Septbr. [5]) Et nederlandsk Gesandtskab var i Juli 1611 kommet til Danmark, dels for at mægle mellem de stridende Konger, dels for at virke for Nedsættelse af Sundtolden. Dets Underhandlinger med Christian IV i Kalmar førte ikke til noget. Derpaa besøgte det Karl IX i Ryssby, hvor det mødte megen

1611. 65
her fraa y morgen till Rundeby och fortøffuer Sammestedtz nogle daage [1]). Saafram disymellom nogit falder for, daa lad mig ted der uyde. *Vale. Datum* Christianopel den 16 *Septembris Anno Dni* 1611.
Christian.
Udskrift: Andress Synckler tiill hande.

Brev 37. 20. Oktbr. 1611.

Til Anders Sinklar.

Til Kalmar sendes Forstærkning. Flaadens Tilstedeværelse skal om muligt benyttes til Krigsforetagender. Stor Omhu i Bevogtningen af Kalmar Slot skal iagttages. Kongen vil have Underretning om Tilstanden og udtaler Haab om, at alle Officerer ville gjøre deres Pligt. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg haffuer fornommen, At ted krigsfolck, Som dig Er tilgiffuen, Endnu Med Sigdom dagligenss Gra- veris, Saa paa ted y icke skulle bliffue for megit Sueckit Samme Besatzing at holde, daa haffuer ieg nu afferdigit Godtske Lyndenou [2]) med nogle Orloff Skibe Eder till at vndsette och hannem tilforordnit Sexhundrit thu och alffier- sindstiue Soldater, Som Sunde Erre, huilcke du paa festingen Skaldt beholde, Och saa framdt du, ymidler tiid flaaden tilstede Er, kand nogit vndrette paa Øland, Enten Borck- holm at vndsette Eller med indfald, Mord och Brand [3]),

oversæt: Eftersom jeg har erfaret, at det krigsfolk, der er underlagt dig, stadig dagligt svækkes af sygdom, og for at I ikke skal blive for svækkede til at opretholde jeres besætning, har jeg nu sendt Godske Lindenov afsted med nogle orlovsskibe for at undsætte jer. Jeg har medsendt 640 raske soldater, som du skal beholde på fæstningen. Og såfremt du, mens flåden i mellemtiden er til stede, kan udrette noget på Øland – enten for at undsætte Borgholm eller ved at gå i land med indfald, mord og brand...

Opmærksomhed. I Oktbr. var det atter hjemme (Slange S. 301 ff. Hallenberg, Svea Rikes hist. under Gustaf Adolfs reger. I, 97. Vreede, Nederland en Zweden in staatkundige betrekking, 1. aflev. (Utr. 1841) S. 50 ff. 80 ff.).
[1]) 26. Septbr. kom Kongen til Kjøbenhavn (Slange S. 295).
[2]) Var Holmens Chef siden 1610.
[3]) Faa Dage efter Kalmar Slots Overgivelse sendtes en dansk Styrke over til Øland, hvor Borgholm overgav sig og Øens Befolkning hyldede Christian IV. I Slutningen af Septbr. gik Gustav Adolf imidlertid med svenske

Al oversættelse er via AI

Tropper over til Øen, som han under Befolkningens Tilslutning hurtig erobrede til- bage. Efterretningen om Borgholms Overgivelse, der foregik 6. Oktbr. (Sylvander, Kalmar slotts och stads hist. VIII, 336 f.), var ikke naaet til Kjøbenhavn 20. Oktbr.; den er vel næppe

1611. 66

Skaldt du gøre dit beste, Epthersom tyden Och leiligheden sig will *Præsentere*, till huilcken *Execution* du skaldt bruge Peder hennemarck [1]). Ellers ochsaa thuiffler ieg icke, at huis y andre maader kan skee fiinden till affbreck, at du Io ted haffuer y god acht. For alting haff *Portenc* paa Slottit y god acht, Saa och ted ny *Secret*, Som bleff giordt udi ted Rundell, Saa der ingen Skalckhed Skerr, Naar wynteren kommer, Och laad mig strax uyde all leilighed Om Ederss tilstand, Och forundrer ieg mig Saarligen, at du Saa Sielden laader mig Eder wilkor wyde.

Der Er Godtske Lyndenou Medfaet Allehande, huorom du tilforn haffuer skreffuit, Saa ieg forseer mig till, at y haffuer den dell, y bør at haffue. Ieg haffuer hannem atskillige Eringer befhalit huos Eder at forrette, huilcke hannem Skriffligen Er offuergiffuen, huorepther du dig uyder haffuer at Rette.

Och forseer Ieg mig Nu Baade til dig Saauell Som till die andre Samdtlige Befheligsheber, at y skicker och forholder Eder Erligen och Oprichtigens, Som y Pichtig och Skildig Erre, och ieg mig till Eder samdtligen forseer, OCH som y achter at haffue Et Erligdt Naffn och Richte, Och y udi mig En Naadig herre, huilckit med all Naade och gunst om En huer skall *Recompenseris*. *Vale. Datum* køben haffuen den 20 *Octobris Anno Dni* 1611.

Christian.

Udskrift: Andress Synckler til Hande.

oversæt: Skal du gøre dit bedste, eftersom tiden og lejligheden vil byde sig, og til den aktion skal du bruge Peder Heinemark [1]. Ellers tvivler jeg heller ikke på, at du nok skal holde godt øje med, hvad der på andre måder kan tilføjes fjenden af skade. Hav for alt i verden porten på slottet under god bevogtning, ligesom også den nye hemmelige [gang], der blev lavet i runddelen, så der ikke sker noget svig, når vinteren kommer. Og lad mig straks vide alt om jeres situation; jeg undrer mig sandelig over, at du så sjældent lader mig vide, hvordan jeres vilkår er.

Med Godske Lindenov er der sendt alskens ting, som du tidligere har skrevet om, så jeg regner bestemt med, at I har fået det, I bør have. Jeg har pålagt ham at udføre adskillige ærinder hos jer, hvilket han har fået med skriftligt, og det har du at rette dig efter.

Og jeg forventer mig nu – både af dig og af de øvrige befalingshavere – at I opfører jer ærligt og oprigtigt, som I har pligt og skyld til, og som I agter at bevare et ærligt navn og rygte på, og [at I ser] i mig en nådig herre, hvilket hver især vil blive belønnet for med al nåde og gunst. Lev vel. Givet i København den 20. oktober i det Herrens år 1611.

Christian."

---

kommen dertil før 2 Dage senere (Aarsberetn. fra Geh. Archivet VI, 225).

[1]) Peter v. Heinemark kaldes han i Jens Juels Regnskab over Kalmarkrigens Udgifter (i Geh. Ark.); han førte et Kompagni i Jørgen Lunges Regiment; 1612 omtales han som Oberstvagt- mester (Slange S. 316, hvor han kaldes Hunemark). Han maa ikke, som sket er i Dsk. Mag. 4. R. V, 131 (jvfr. VI, 364), for- vexles med den danske Adelsmand Peter Hundertmark, der var Fører for et Kompagni i Kongens eget Regiment (Larsen, Kampen om Kalmar 1611 S. 7), og som døde i Aug. 1611 i Kalmar (Nye Dsk. Mag. II, 34. Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 15).

Al oversættelse er via AI

1611. 67

Brev 38.* 24. Oktbr. 1611.

Til Jarlen af Salisbury.

Kongen anbefaler ham en Sag, som skal forebringes Kong Jakob I. — *Efter den fotografiske Udgave i Facsimiles of national manuscripts from William the Conqueror to Queen Anne, Part IV, Nr. 18.*

Illustris & Generose D: Comes, Clementissima saluta- tione præmissa, Notum esse cupimus, Oratorem nostrum D: Ionam Carisium [1]) Pluribus nobis Exposvisse, Qvanta fide & sollicitudine res nostræ V: D: fuerint commendatæ, Qvod in aula S: fratris nostri nuperrime versans expediebatur. Cum vero nunc Iniunxerimus Cancellario nostro postulata quedam ad V: D: perscribenda, Benigne rogamus, ut ea non solum S: fratri nostro sigillatim propones, verumetiam quod vestrum est in nos studium eo incumbes, ut (qvatenus pace S: fratris nostri licebit) petitioni exitus respondeat [2]). Hoc ipso rem gratam Vtilemque nobis fecerit D: V:, Et nos vicissim omnia humanitatis officia Regiamque Benevo- lentiam sincere & ex animo pollicemur. Hisce D: V: valere Exoptamus. Hafniæ 24 Octobris Anno Dni 1611.
Christianus.

oversæt: "Illustre og ædle hr. greve. Efter en venlig hilsen ønsker vi at gøre det kendt, at vores udsending, hr. Jonas Carisius [1], udførligt har forklaret os, med hvor stor trofasthed og omhu vores sager har været overdraget til Deres Nåde, hvilket blev ordnet, da han for nylig opholdt sig ved vor broders hof.
Da vi nu har pålagt vores kansler at nedskrive visse krav til Deres Nåde, beder vi Dem venligt om ikke blot at forelægge disse punktvis for vor broder, men også – i overensstemmelse med Deres velvilje over for os – at bestræbe Dem på, at der (så vidt vor broders fred tillader det) svares positivt på anmodningen [2]).
Dette vil Deres Nåde gøre os en kær og nyttig tjeneste med, og vi lover til gengæld af et ærligt hjerte at gengælde al menneskelig godhed og kongelig velvilje. Vi ønsker, at Deres Nåde må have det vel. København den 24. oktober i det Herrens år 1611.
Christianus"

Brev 39 39.* 10. Novbr. 1611

Til Anders Sinklar.

Kongen svarer paa hans Anmodninger om Mandskab fra Kjøbstæderne, Øl, Brænde, Tæpper og Baadsmænd. De syge

---

[1]) Jonas Carisius, en Præstesøn fra Nykøbing i Sjælland, tog 1603 den juridiske Doktorgrad og var fra 1598 til sin Død 1619 ansat i det tydske Kancelli (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537–1621 III, 144 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 165). Han havde 1611 været i England for at virke for et Ægteskab mellem Kurfyrst Frederik V og Jakob I's Datter Elisabeth og var bleven særdeles vel behandlet af den engelske Konge (Indledn. til det ovfr. nævnte Faksimilebind).
[2]) Christian IV ønskede, at Jakob I skulle mægle mellem ham og den svenske Konge, men derpaa vilde Svogeren ikke indlade sig, før han kjendte Karl IX's Stemning (anf. St.).

1611. 68

Al oversættelse er via AI

Soldater skulle fra Kalmar sendes til Skibs til Ystad. Godske Lindenov skal blive ved Kalmar med Flaaden saa længe som muligt. Anders Sinklar skal se at faa at vide, om Rygterne om Karl IX's Død fare med Sandhed, og i saa Tilfælde søge at vinde Ølænderne. — *C. F. Allens Afskr. (efter Orig. i det svenske Rigs- arkiv) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Vdaff dyn Skriffuelse haffuer ieg fornommit allehande, Som dig mangle skulle. Først begerer du, at du motte bekomme 300 man aff købstederne her y danmark, Saa matte ieg gerne wyde, huad for Et betencken ted skulle werre, at man nogle wforsøgte borger skulle legge udi sligen festning, vndertagen at du warst red, at die folck, du haffuer der huos dig, war ikke nock till at Ede den maad op, Som forhanden Er. For ted andit, huad Øll anlanger, kand du sacht tencke, at uy heerfra Eller anden stedh ikke altid kan sende, og haffuer paa hussit hos dig, huormed du ted kand gøre. Huad ved anlanger, skal[l] forskickiss, saa uyt mueligdt kan werre, mens Eptherdi man fornemmer, at y icke saa Sare hardt nu mer Erre Indluckte, at Io knechtene kan løbe vd Epther byte, daa kunde y ochsaa vell Sende ud Epther ved, ty ted ikke saa Sare langdt Er fraa Eder, dersom ued nock Er, saa haffuer y ochsaa heste og uogne till at føre ted med.
Huad disse Riier [1]) og tecker anlanger, Som Iens Sparre [2]) Skulle dig forskaffe, westu well, at die huercken y ted leen, ikke heller wyt derfraa Er at bekomme, Och Eptherdi Soldaterne Epther handen vden thuiffuell well bekommer paa byte En ganske haab faar, hvis Skiind och-saa Erre gode till tecker [3]). Huad baadtzmend til Slufferen anlanger, skall godtske Lyndenou forskaffe dig. Der Sendis nu med disse S[k]iib op till dig baade penning, hummell och andit, huiss man haffuer kundit aff sted komme. Die Syge soldater skall forskickiss ynd for ysted till skibs paa

oversæt: Af din skrivelse har jeg erfaret alt det, som du angiveligt skulle mangle. Først begærer du, at du må få 300 mand fra købstæderne her i Danmark. Så ville jeg gerne vide, hvad det er for en betænkelighed der skulle være ved at indsætte nogle uprøvede borgere i en sådan fæstning, medmindre du er bange for, at de folk, du har der hos dig, ikke engang er nok til at spise den mad, der er forhånden.
For det andet, hvad angår øl, kan du sagtens regne ud, at vi ikke altid kan sende det herfra eller fra andre steder, og du har jo et bryggers (*hussit*) hos dig, hvormed du kan klare det.
Hvad angår brændeved, skal det nok blive sendt, så vidt det er muligt. Men eftersom man fornemmer, at I ikke længere er spærret så hårdt inde, end at lejesoldaterne kan løbe ud efter bytte, så kunne I vel også selv sende ud efter ved, for der er ikke så forfærdeligt langt fra jer, og hvis der er brug for det, har I jo også heste og vogne til at transportere det med.
Hvad angår disse ryer [1] og tæpper [2], som Jens Sparre skulle skaffe dig, ved du udmærket godt, at de hverken er til at opdrive i lenet eller andre steder deromkring. Og eftersom soldaterne hen ad vejen uden tvivl nok skal få en hel del får som bytte, hvis skind også er udmærkede at bruge til tæpper [3]. Hvad bådsmænd til *Slufferen* angår, skal Godske Lindenov nok skaffe dig dem.
Der sendes nu med disse skibe op til dig, både penge, humle og andet, som man har kunnet overkomme at sende af sted. De syge soldater skal sendes af sted til Ystad for at komme på skibe på...

---

[1]) Ry, Tæppe.
[2]) Lensmand paa Lykaa.
[3]) Som det ses, er Eftersætningen glemt, men Meningen er jo klar nok.

Al oversættelse er via AI

1611. 69
die Skuder, Som fører Prouiandt til dig. Godtske Lyndenow skall [1]) bliffue der, saa lenge mueligdt Er, intill ted meste Prouiandt Er framkommen, og syden Epther sig laade thu Eller tre aff die ringiste skiib, Som skal bliffue der saa lenge, indtill ted begønder at friisse.
Ted Sygiss heer for wist, at ko: Carl Er død [2]), huor- for du skaldt med stor fliid gøre anslag paa. om du kandt faa En aff Presterne ved hoffidit Eller En Lensman, huor- udaff kan skee man kunde Erfare huad derom kunde werre, Och Saafrandt (!) y allerede kan huos Eder haffue Slige wisse tydinger, skaldt du tilbyde dennom paa Ølandt, at Epthersom *Carolus* numehr Er død, at die wylle tencke paa den Ed, die mig Sorit haffuer [3]), du warst y den mening, at du wille bringe ted tilueie, at die skulle faa *Pærdone* for huis som sked Er. *Vale. Datum* københaffuen den 10 *Novembris Anno Dni* 1611.
Christian.
Udskrift: Anderss Synckler till Hande [4]).

oversæt: ...de skuder, som bringer proviant til dig. Godske Lindenow skal blive der, så længe det er muligt, indtil det meste af provianten er fremme, og derefter lade to eller tre af de mindste skibe blive der, indtil det begynder at fryse.
Det forlyder her for et faktum, at kong Karl er død, hvorfor du med stor omhu skal undersøge, om du kan få en af præsterne ved hoffet eller en lensmand i tale, så man ad den vej kan få at vide, hvad der er op og ned på den sag. Og såfremt I allerede har sådanne pålidelige efterretninger hos jer, skal du tilbyde dem på Øland, at eftersom Karl nu er død, bør de tænke på den ed, de har svoret mig, såfremt du er indstillet på at sørge for, at de kan få benådning (*Pærdone*) for det, der er sket. Lev vel. Givet i København den 10. november i det Herrens år 1611.
Christian.
Adresse: Til Anders Sinklar i hænde."

Brev 40 40.* Omtr. 12. Decbr. 1611.

Optegnelse om Soldater og Skansegravere, som Jørgen Lunge skal hverve. — *Geh. Ark.*

Iörgen Lunge [5]) soll Ein Regimendt werben auff zwe daussendt man starck. Ihm soll gehalten werden Ein Oberster Leutenandt vnd ihm die gewohnlige *gasie* gemachet werden. Sein fenlin Soll 300 man starck sein, die anderen Aber Sollen 250 starck sein.

oversæt: Jørgen Lunge [5] skal hverve et regiment på 2000 mand. Der skal stilles en oberstløjtnant til rådighed for ham, og han skal have udbetalt den sædvanlige gage (*gasie*). Hans egen fane (kompagni) skal være 300 mand stærk, men de øvrige skal derimod være 250 mand stærke.

[1]) Ordet er i Orig. skrevet to Gange.
[2]) Han døde, som ovfr. S. 64 anført, 30. Oktbr. Sigvard Grubbe fortæller i sin Dagbog (Dsk. Mag. 4. R. IV, 35), at Kongen modtog Efterretningen om dette Dødsfald 8. Novbr. om Aftenen.
[3]) Se ovfr. S. 65 Anm. 3.
[4]) Af det Sted, hvor dette Brev nu gjemmes, maa man vel slutte, at det er blevet opsnappet af de Svenske.
[5]) Den samme, som 1616 blev Rigsmarsk.

Wass Er fur *Officeres* vnter sich hatt, mit denen Soll Es gehalten werden wye mit den anderen. Er soll auch 800 Skansengreber werben lassen, welche inh 4 fenliin Sollen geteilet werden. *Vltima Aprilis* skall die werre tilstede wed *Calmer* [1]).

Al oversættelse er via AI

Brev 41.* 22. Decbr. 1611.

Til Hertug Henrik Julius af Brunsvig.

(Sammendrag på dansk: I Anledning af, at Hamborg ved at tilbyde Englænderne store Fordele har bragt dem fra at nedsætte sig i Krempe...)

Freundtlicher, lieber Suager vnd Bruder, wan Es dihr nach wunsk deines hertzen noch woll erginge, wehre das- selbige mihr Eine grosse freude zu uernehmen, fur Meine Person kan ich ikke (!) nicht genuncksam dem lieben Godt dancken, derselbige helffe ferner mit genaden. Hieneben kan ich dich nicht bergen, welcher gestaldt fur wenich zeit ich mit der *Engelske Nation* gehandelt, wie ich vernommen, das sie keinen willen darzu hetten, das Sie zu Stade lenger bleiben wolten, das sie Sich ihn meiner stad krimpen widerum nydersetzen Sollen, welches Sie auch Einge- williget [2]). Wie nun alles fast richtich, So kommen die von Hamburch heer vnd vberkauffen die Engelsken mit Eine grosse Summa geldes vnd Sagen denselbigen Solche *privilegia* zu, die Sie ihn Ewicheit ihm geringsten nicht halten konnen, wie die Engelsken auch Selber sagen, das

oversæt: Venlige, kære svoger og bror. Hvis alt stadig går dig vel og efter dit hjerte, ville det være mig en stor glæde at erfare. For mit eget vedkommende kan jeg ikke takke den kære Gud nok, og måtte han fortsat hjælpe med sin nåde.
Desuden kan jeg ikke skjule for dig, at jeg for nylig har forhandlet med den engelske nation, da jeg erfarede, at de ikke havde lyst til at blive længere i Stade, men i stedet skulle nedsætte sig i min by, Krempe, hvilket de også havde indvilliget i. Da nu næsten alt var faldet på plads, kom folkene fra Hamborg og overbød englænderne med en stor sum penge og lovede dem sådanne privilegier, som de i evighed ikke i mindste måde kan overholde, hvilket englænderne også selv siger, at..."

---

[1]) Med en samtidig Haand er tilskrevet: „R[edditæ] Haffniæ 12. Decemb. 1611. – 13. Decemb. wie Ihre Kö: Maytt: nach Friedrichsburg vorruket, har Georg Lung in der Cantzley be- richtet, dass Ihre K: M: ihne med denn 800 Schantzgräbern vorschonet hatten, vnd Sie selbst die schaffen wolten."
oversæt: Da Hans Kongelige Majestæt rykkede frem mod Frederiksborg, har Georg Lunge berettet i kancelliet, at Hans Kongelige Majestæt havde skånet ham for at stille de 800 skansegravere, og at de selv ville sørge for at skaffe dem.
[2]) Se ovfr. S. 44.

1611 71
Sie woll wissen, das denen von Hamburch nicht muglich ist zu halten. Weill mihr nun der skymff widerfharen, vnd ich Itziger zeit halben ihnen das nicht kan widerum ihn die Nasse Reiiben, wie ich gerne wolte und auch konte, So wolte ich dich als meinem vertrautem Brudern freundtlich gebetten haben, du wollest mit guter gelegen- heit I: K: Ma^(t): meinendt halben *Salutiren* [1]) und darneben meinendt wegen ahnhalten, das I: M: mihr vergunnen muchten ihm Landt zu Holstein ahn Einem gelegendem Orte Einen zoll zu leggen lassen, vnd weiss meines Er- achtens keinen Skaden, So I: M: oder dem Reich daraus Ensteen konte, vndt mihr Ein gros *Solatium* Sein kunte vber die Erlosse Skelm, dan ich meine dage ihnen nicht das geringste habe zu wideren gethan, Aber das *Odium naturale*, das Sie zu allen herren tragen, das mus ich mit geniissen. Die von Lybeck thun mihr all den mutwillen, den Sie nur Erdencken konnen [2]), aber Es geliinget ihnen nicht allezeit, Seindt aber ihn Ihren *Diskursen* Sehr grob, vnd Bitte freundtlich, was die Lybsken ahnlangett, wan es darzu kueme, das ich fur die Skeelm keine friide haben kan, vnd ich sie widerum auff die wulle greiffe und Es phiilich Echtwas *extra ordinarie* muchte ablaufen, das alsdan I: K: Ma^(t): mihr ihn dem

Al oversættelse er via AI

nicht verdencken wolte vnd nicht ihn der meinung Sein, als wolte man gerne vn- friide vnd vnlust ihm Reiche ahnrichten. Die Skelm haben daa ihre bestalte krigsleite zu Ros vnd fus vnd meinen, Sie wollen Einem Ichlichen hern braviren. Was das *telo- nium* anlanget, Sovern Etwas zu erhalten wehre, will ich mich gerne I: Ma^(t): *Accommodiren* wie gebreichlich, wan

oversæt: De må vide, at det ikke er muligt at holde ord med dem fra Hamborg. Eftersom der nu er overgået mig en hån, og jeg på grund af omstændighederne for tiden ikke kan smøre det op i næsen på dem, som jeg ellers gerne ville og også kunne, vil jeg som din fortrolige broder venligt bede dig om ved en god lejlighed at hilse Hans Kongelige Majestæt på mine vegne og desuden tale min sag, så H.M. vil tillade mig at opkræve en told et passende sted i Holsten. Efter min overbevisning kan der ikke opstå nogen skade for H.M. eller riget deraf, og det ville være mig en stor trøst over for disse forvorpne skalke; for jeg har i mine dage ikke gjort dem det mindste fortræd, men det naturlige had, som de nærer mod alle herskere, må jeg finde mig i at dele med.
Folkene fra Lübeck gør mig al den chikane, de overhovedet kan udtænke [2], men det lykkes dem ikke altid. De er dog meget grove i deres udtalelser, og jeg beder venligt om – hvad angår lübeckerne – at hvis det kommer dertil, at jeg ikke kan opnå fred for disse skalke, og jeg igen tager fat i dem, således at det måske ender med noget ekstraordinært, at Hans Kongelige Majestæt da ikke vil fortænke mig i det eller tro, at man med vilje vil anstifte ufred og ulykke i riget. Skalkene har der deres lejede krigsfolk til hest og fods, og de tror, de kan trodse en hvilken som helst herre. Hvad tolden (*telonium*) angår, vil jeg, såfremt der er noget at opnå, gerne indrette mig efter H.M., som det er sædvane, når..."

[1]) Hertugen havde siden 1607 opholdt sig i Prag hos Kejser Rudolf II, paa hvem han havde særdeles stor Indflydelse. Kort før Kejserens Død, der indtraf 10. Jan. 1612, var han vendt tilbage til Wolfenbüttel.
[2]) Om Forholdet til Lybeck s. ovfr. S. 57. Kalmarkrigen medførte nye Forviklinger (Slange S. 277. 301 ff. 322 f. 357 ff. Zeitschr. d. Vereines f. Lübeck. Gesch. I, 341 ff. II, 14–37. 268–77. Dsk. Mag. 4. R. V, 285 ff. Dsk. Samlinger II, 133 f.).

72 1611
ich nur von dihr verſtendiget, wie oder welcher geſtaldt Es geskeen Soll. Was vnser krigswehsen alhie anlanget, kan ich nicht genuncksam dem lieben Godt dancken, der- selbige wirdt vns hiinfuro helffen vnd beisteen. Vnd will dich nicht lenger auffhalten, Sondern den lieben Godt Befhelen. *Datum Friderichsburch* den 22 *Decembris Anno Dni* 1611 [1]).
Dein getrewer Suager vnd Bruder, dieweill ich lebe,
Christian.
oversæt: ...at jeg blot bliver underrettet af dig om, hvordan eller på hvilken måde det skal ske. Hvad angår vores krigsvæsen her, kan jeg ikke takke den kære Gud nok; Han vil fremdeles hjælpe og bistå os. Og jeg vil ikke opholde dig længere, men i stedet overgive dig i den kære Guds varetægt. Givet på Frederiksborg den 22. december i det Herrens år 1611.
Din trofaste svoger og bror, så længe jeg lever,
Christian.
Udskrift: Til min hjerteelskede svoger og bror, hr. Henrik Julius."

U d s k r i f t : Ahn Meinem Hertzlieben Swager vnd Bru- dern H: Hyndrich Iulio.

Brev 42.* 1. Marts 1612.

Til Prins Henrik Frederik af Wales [2]).

Hilsen fra Kongen med Henvisning til Robert Anstruthers mundtlige Besked. — *British Museum i London, Harleian MSS. Nr. 7008 Fol. 137.*

Al oversættelse er via AI

Serenissime Nepos, literas S: V: manuscriptas magna cum delectatione perlegi, ex quibus intellexi, S: V: bona adhuc frui valetudine, qvod mihi pergratissimum est audire. Deus Optimus Maximus conserves in posterum S: V: qvam diutissima (!) salvum & incolumen, nomini Divino laudi & omnibus amicis S: V: gaudio, cvi omnipotenti Deo S: V: commendatum habeo. Alia, qvæ cartis ita commode man- darj non possunt, ea fidelitate (!) Robberti Anstruterj Com- mici. *Datum Halmstadie* [3]) 1 *Martij Anno Dni* 1612.
Christianus.
U d s k r i f t : *Serenissimo Nepoti Prin: Magnae Brytanniae.*
oversæt:
"Højtelskede nevø, jeg har med stor fornøjelse læst Deres Højheds håndskrevne breve, og af dem forstået, at Deres Højhed fortsat nyder godt helbred, hvilket det er mig yderst kærkomment at høre. Gud den Allerhøjeste og Almægtige bevare fremdeles Deres Højhed uskadt og i god behold i lang tid, til Guds navns pris og til glæde for alle Deres Højheds venner, hvilken [Deres Højhed] jeg har anbefalet til den almægtige Gud. Andre forhold, som ikke så let kan betros til papir, vil med samme troskab blive overbragt af kommissær Robert Anstruther. Givet i Halmstad den 1. marts i det Herrens år 1612.
Christianus"

---

[1]) Et udførligt Uddrag af dette Brev er meddelt efter Orig. i Quellensamml. der Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellsch. f. vaterländ. Gesch. II, 2, 118, men med det urigtige Aarstal 1622. [2]) Denne Kongens Søstersøn var født 1594 og døde 1612.
[3]) Her opholdt Kongen sig fra 25. Febr. til 4. Marts (Hist. Tidsskr. 4. R. III, 7).

1612. 73

Brev 43.* 28. Marts 1612.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kreditiv for Gunde Hvas. — *Haupt- u. Staatsarchiv i Dresden.*
Freundtlicher, lieber Vetther vnd Schuager, wihr haben gegenwertigen deroselben dijner Gundi huassen [1]) Etwas Befholen E: L: ahnzubringen (auss wrsachen dieweil wihr E: L: gute *Affection* kegen vnss durch vnseren gesanten Otthe von Qualen [2]) gespuret haben), welchess verhoffndt- lich E: L: nich wyderlich, Sondern viilmehr gefelliich Sein wiirdt. Immmittelst wollen wir E: L: auss getrewen hertzem dem skutz dess allerhögsten Befhelen. *Datum* kopenhagen den 28 *Martij Anno* 1612.
E: L: getrewer vetter vnd Schuager allezeit
Christian [3]).
oversæt:
"Venlige, kære fætter og svoger. Vi har befuldmægtiget nærværende din Gunde Hvas [1] til at forelægge Eder Nåde noget (af den grund, at vi hos Eder Nåde har mærket en god hengivenhed over for os gennem vor gesandt Otte von Qualen [2]), hvilket forhåbentlig ikke vil være Eder Nåde imod, men derimod vil være Eder Nåde yderst behageligt. Imens vil vi af et trofast hjerte overgive Eder Nåde i den Allerhøjstes beskyttelse. Givet i København den 28. marts i året 1612.
Eder Nådes trofaste fætter og svoger til hver en tid, Christian."

Brev 44. 5. April 1612.

Til Anders Sinklar.

Al oversættelse er via AI

Med Ødelæggelsen af Kalmar Bys Fæstningsværker skal fore- løbig holdes inde; de efterhaanden ankommende Tropper skulle indkvarteres; Arbejdsfolk og Skibe kunne snart ventes. Hvis den svenske Konge angriber Byen, skal der gives ham en varm Mod- tagelse. — *Geh. Ark.*
Ieg haffuer aff dyn Skriffuelse forstanden dyn meening och betenckende om *Calmers* Byess *Ruien*, och Eptherdi ted uyll werre att formode, at fynden well turde faa y synde Eder at beleyre, saa skaldtu inted ydermere Lade

oversæt: "Jeg har af din skrivelse forstået din mening og betænkning om Kalmar Bys rømning/ødelæggelse (*Ruien*), og eftersom det må formodes, at fjenden vel kunne finde på at belejre jer, skal du ikke yderligere lade...

---

[1]) Gunde Hvas, der som ung studerede 1602 i Wittenberg (Ny kirkehist. Saml. IV, 74), er formodentlig under dette Ophold paa en eller anden Maade kommet i Forhold til det kurfyrstelige Hof, hvilket har bevæget ham til at gaa i dets Tjeneste. Om hans Hverv paa denne Tid i Danmark se Blom, Kristian IV's Artilleri S. 76.
[2]) Var 1612 i Wien som Gesandt (Slange S. 323). Jvfr. om ham Brevet af 5. Oktbr. 1618.
[3]) Udskriften er ikke egenhændig.

1612. 74
affbryde end den Riingmur, som gar omkring byen, den skaldtu Sauyt laade bryde aff, at du med støckeren aff Slottit kandt beskyde byss wolden. Ted andit shall haffue En anstandt, intill Gerdt Randtzow till Eder kommer, huilcken med ted første nest Gudtz hielp shall till stede komme [1]). Dismidler tiid skaldtu laade qvartere ted folck, Som Eptherhanden ankommer, Et Regiment paa Mølholmen och ted andit udi Skouen, Som uorriss Skuder och skiib pleier at ligge [2]). Der Er ochsaa afferdigit mur- mesters och Plixfolck, Som skal arbeide paa foden aff wollen, huilcke uell med ted første kommer till steede. Skiiben Ligger ochsaa heer ferdig, naar uynden bless, haabiss ieg Nest Gudtz hielp, at die shall uell snartt werre huoss Eder [3]).
Kommer Gustawuss till dig, daa trackteer hannem Epther leiligheden well. Inden lagit faar Ende, uyll ieg nest gudz hielp komme med till *pankettit*. *Vale. Datum* københaffuen den 5 *Aprilis Anno Dni* 1612.
Christian.
U d s k r i f t **:** Andress Synckler till hande.

oversæt: Afbryd arbejdet med den ringmur, som går omkring byen; den skal du nu skyndsomt lade rive ned, så du med kanonerne fra slottet kan beskyde byens vold. Det øvrige må bero, indtil Gert Rantzau kommer til jer, hvilken med det første ved Guds hjælp vil indfinde sig [1]). I mellemtiden skal du lade de folk, der efterhånden ankommer, indkvartere: et regiment på Mølholmen og et andet i skoven, der hvor vores skuder og skibe plejer at ligge [2]). Der er også afsendt murmestre og tømmer-/arbejdsfolk, som skal arbejde på voldfoden, og de ankommer formentlig også med det første. Skibene ligger her og er også færdige, og så snart vinden er gunstig, håber jeg med Guds hjælp, at de snart vil være hos jer [3]).
Hvis Gustav kommer til dig, så tag godt imod ham og trakter ham efter omstændighederne. Inden det hele er forbi, vil jeg med Guds hjælp selv komme og være med til banketten. Lev vel. Givet i København den 5. april i det Herrens år 1612.
Christian.
Adresse: Til Anders Sinklar i hænde.

Brev 45.* 30. April 1612.

Al oversættelse er via AI

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen opfordrer ham til at træde i et venligt Forhold til hans Broder Ulrik. — *Haupt- u. Staatsarchiv i Dresden.*

---

[1]) I Begyndelsen af Aaret 1612 faldt Gert Rantzau og Anders Bilde ind i Sverige fra Bleking af; i Slutningen af Februar kom de til Baahus Len, hvor de for nogen Tid søgte Hvile. Efter Vinterens Ophør samledes den danske Hær i April Maaneds Begyndelse ved Helsingborg for at deles i to Afdelinger, hvoraf Kongen førte den ene mod Elfsborg, medens Gert Rantzau gik med den anden til Kalmar for derfra at foretage videre Indfald i Sverige (Slange S. 305 f. 308).

[2]) Jvfr. Sylvander, Kalmar slotts och stads hist. VIII, 370.

[3]) 1. April overdroges det Jakob Beck med 4 Skibe at sejle til Øland for i Forening med de ved Kalmar værende mindre Fartøjer at blokere Øland (Garde, Sømagtens Hist. 1535–1700 S. 129).

1612. 75

Freundtlicher, lieber Vetther vnd Bruder, wan ess E: L: Nach deroselben wunsk woll vndt gelucklich Erginge, wehre dasselbige mihr ganss Erfreulich zuuernehmen. Fur meine person disser Itzigen gelegenheit nach kan ich ikke (!) ikke genuncksam dem lieben Godt dancken, derselbige helffe weither mit genaden. Vndt habe nicht vntherlassen können E: L: mit dissem Schreiben zu besuchen, aldieweil ich Nuhmer auff meine Reysse nach Sweden alhie fertig lyge, E: L: zuuor zu *Salutiren* kein whmganck haben können Mit freundt, Bruderlichen Begeren, E: L: wollen zu oftheren Mahlen deroselben guthen zustandt zu wissen thun. Hiirneben kan ich E: L: ikke (!) nicht bergen, welcher gestaldt ess mihr wahrhafftig berichtet, dass E: L: fur dissem mit meinem vielgeliebten Brudern Hertzog wldrichen ihn Etzlich *Misuerstendtniiss* gerathen sein sollen, welches gewislich mihr gaar Smertzlich ist forgekommen vorauss weill wihr zu allen teylen So Nahe verwanten vndt freunde seindt vndt solche wiiderwertigkeit wnther dergeleicher Persones lange zu fodiren nicht gut ist vndt Ein weitleifftigess ahnseen hat.

Habe dessendthalben auss trewehr zu beiden teylen tragender *Affection* nicht vntherlassen können, So viil ihemer thunlich, dy streitige werck wiiderum helffen bey- legen. Bitte derendthalben ganss freundt, Bruderlichen, E: L: wollen sich seiness teilss freundtlich darein Erzeygen vnd ess ihm forigem Bruderlichen wessendt zwischen Euch widerum kommen lassen. Ich zueiffle ikke (!) nicht, mein viel- geliebter Bruder H: wldrichs L: werden sich Io ihn allen Billigen sachen fiinden lassen, wohrauff ich E: L: andt- wordt nach deroselben Eigener gelegenheit erwarten thue vndt verhoffe, dass Solches nicht alleine Godt dem Almech- tigen wirdt gefellich sein, Sondern Euch zu Beyden teilen zu Ruhm vndt Eheren gereichen wiirdt, wie auch allen deroselben *Commun* freunden vndt verwanten zu freude vndt *contentament* gelangen wiirdt. Vndt bin der freundt- lichen zuuersicht, E: L: werden diss alless ihm besten auffnehmen. Ich fur meine Person thu widerum gerne, wass deroselben lieb und angeneem sein mach, vnd thu

oversæt:

"Venlige, kære fætter og bror. Hvis det stod til Eder Nåde, og alt gik vel og lykkeligt efter jeres ønske, ville det være mig en stor glæde at erfare. For mit eget vedkommende kan jeg efter de nuværende omstændigheder ikke takke den kære Gud nok, og måtte han fortsat hjælpe med sin nåde.

Jeg har ikke kunnet undlade at skrive til Eder Nåde med dette brev, eftersom jeg nu ligger her og er klar til min rejse til Sverige, og jeg ikke har kunnet undgå forinden at sende Eder Nåde en venlig og broderlig hilsen med et ønske om, at Eder Nåde oftere vil lade mig vide, hvordan jeres tilstand er.

Al oversættelse er via AI

Herudover kan jeg ikke skjule for Eder Nåde, at det sandfærdigt er blevet mig berettet, at Eder Nåde tidligere skulle være kommet i en vis uenighed med min højtelskede bror, hertug Ulrik, hvilket visseligt er faldet mig meget brystet for, især fordi vi på alle sider er så nært beslægtede og venner, og det ikke er godt at lade en sådan uenighed mellem sådanne personer trække i langdrag, da det tager sig vidtløftigt ud.
Af oprigtig hengivenhed for begge parter har jeg derfor ikke kunnet undlade, så vidt det overhovedet er muligt, at hjælpe med at få bilagt denne strid. Jeg vil derfor bede Eder Nåde ganske venligt og broderligt om at vise god vilje i denne sag og lade forholdet vende tilbage til den tidligere broderlige tone mellem jer.
Jeg tvivler ikke på, at min højtelskede bror, hertug Ulrik, i alle rimelige sager vil vise sig medgørlig, og jeg afventer Eder Nådes svar herpå, når det passer Eder. Jeg håber, at dette ikke alene vil behage Gud den Almægtige, men også vil bringe ære og berømmelse til jer begge, samt bringe glæde og tilfredshed til alle jeres fælles venner og slægtninge.
Jeg har den venlige forvisning, at Eder Nåde vil opfatte alt dette på bedste vis. Jeg for min person vil til gengæld gerne gøre alt, hvad der kan være Eder kært og behageligt, og..."

1613. 76
E: L: hiemit dem Schutz des Allerhögsten befhelen. *Datum* kroneburch den 30 *Aprilis Anno Dni* 1612.
E: L: getrewer vetther
vnd Bruder allezeit
Christian.

Udskrift: Ahn Meinem Hertzlieben Vetthern vndt Brudern Iohannj Georgio, Churfurchsten zu Saxen.

Brev 46.* Omtr. 17. April 1613 [1]).

Udkast til en Instrux for Marqvard Pentz og Leonhard Metzner, som skulle forebringe Hertugen af Gottorp forskellige Klager over Overgreb fra hans og hans Folks Side. — *Geh. Ark.*

Instruction aff [2]) M: Pensen [3]) vnd D: Medtzner,
dass sie sich nach godtorff sollen ferfugen vndt dem hertz- ogen ahnmelden, wie man augenskeinlich auff disse Reisse vernommen, dass Seine leuthe Ein Engelss skiff, So auff meinem wnstreitbarem gru[n]de gestrandet, geplundertt, auch der hertzog von den Engelsken kauffleuthen Eine summa geldess genommen vndt dasselbige zu Seinem nutzen geuandt. Weill nuhn dasselbige skiff auff Einen ordt ahn- gethrofen, So nicht nahe bey dess hertzogen gru[n]de ge- legen, Sondern Einne grosse *Distantia* zuisker (!) der Rechten Skeiden, Sollen sie derohalben zu verhuthun (!) weiither wnrhuhe uhm die *Restitution thotaliter* ahnhalten. Item hatt der hertzog bey der Newen fehre den Leuthen meiness theillss newe zoll wiider die abskeide aufflegegett, welchess auch Soll abgeskaffet werden.
D: Metzner Soll allein zu seiner ankomst ihn denne-

oversæt: Instruks for M. Pentz og dr. Metzner:
At de skal begive sig til Gottorp og melde sig hos hertugen for at fortælle, at man øjensynligt på denne rejse har erfaret, at hans folk har plyndret et engelsk skib, som var strandet på mit uomtvistelige territorium/grund, og at hertugen desuden har taget en sum penge fra de engelske købmænd og anvendt dem til egen fordel.

Al oversættelse er via AI

Da nu dette skib er strandet på et sted, som ikke ligger nær hertugens grund, men i en betydelig afstand derfra, skal de for at forhindre yderligere uro indtrængende kræve fuldstændig erstatning/tilbagelevering (*Restitution thotaliter*).
Fremdeles har hertugen ved den nye færge pålagt mit partis folk nye toldafgifter i strid med aftalen (*Abschiede*), hvilket også skal afskaffes.
Dr. Metzner skal ved sin ankomst dertil alene...

_____

[1]) Det tydske Kancellis Koncept til denne Instrux (Geh. Ark., Inländ. Concepte) er dat. 17. April 1613. Af den ses, at Skibet var strandet i Ditmarsken.
[2]) Læs: auff.
[3]) Marquard Pentz, Amtmand paa Segeberg.

1613. 77
marck Relation thun vndt M: Penss Seine wege nach dem ambdt zien.

Brev 47.* 10. Aug. 1613.

Erklæring, at Renteskriveren Jakob Jensen, som har skullet vexle 3000 Rdl. til Rosenobler, for denne Gang kun har faaet Rosenobler til en Værdi af 1600 Rdl. — *Geh. Ark., Bilag t. Rente- mestr. Regnsk. 1612–15.*

Anno 1613 den 10 *Agustj* haffuer Iacob Iensøn [1]), renteskriffuer, Leffuerit thre thusind Rigss Daler, huorfor hand y steeden skulle annamme Rossonobell, Saa haffuer hand paa denne gang inted annammit mere End fiire hun- drede Rosenobell, huer regnit till fiire daler, huilckit be- løber sig seistenhundrede daler. *Actum vt supra* [2]).
Christian.
oversæt: I året 1613 den 10. august har renteskriver Jacob Jensen afleveret 3.000 rigsdaler, for hvilke han i stedet skulle modtage rosenobler. Men han har denne gang ikke modtaget mere end 400 rosenobler, der hver er regnet til 4 daler, hvilket beløber sig til 1.600 daler.
Sket som ovenfor.
Christian."

Brev 48.* 14. Decbr. 1613.

Udkast til en Kontrakt med Skibsbyggeren Peter Michelsen om Bygningen af et Skib. — *Geh. Ark.*

Verzeichnuss, wohrnach Pether Mychelsön
mit dem Skiffe zu Bawen sich richten soll.

Dass Skiiff soll haben . . . . . 45 ellen kyll.
Soll breit sein . . . . . 15 ellen.
Soll verbunden sein fon de kyll aff . . . . . 5 ellen.
Von forn soll es wberfal haben . . . . . 15 ellen.
Der Skodtstawen soll wberfallen . . . . . 1 1/2 ellen.
Die hechtzbalcke soll breidt sein . . . . . 10 ellen.
Dass skiff soll von achter skörting haben . . . . 7 fudt.
Der wberlauff soll mit guden staarcken balcken ver- sehen werden, auch med k[n]yen woll verbunden, vndt soll

oversæt:
Det angivne skib skal have følgende mål og specifikationer:

Al oversættelse er via AI

Køllængde: Skibet skal have en køl på 45 alen.
Bredde: Skibet skal være 15 alen bredt.
Højde/Dybde: Fra kølen og op skal det være forbundet (og have en dybde/højde) på 5 alen.
Forstævnens udformning: Foran skal det have et udspring/overhæng (*Überfall*) på 15 alen.
Stævnoverhæng: Stævnen (*Skodtstawen*) skal have et overhæng på 1 1/2 alen.
Bredde ved dækket: Hovedbjælken (*Hechtsbalken*) skal være 10 alen bred.
Hæk/Agterspejl: Skibet skal have en agterskørting (*skörting*) på 7 fod agterude.
Dækket/mellemdækket (*Überlauff*) skal forsynes med gode, stærke bjælker, være ordentlig forbundet med knæ (*knæ/knæstykker af træ*), og skal derudover...

---

[1]) Renteskriver fra Novbr. 1611 til sin Død i Decbr. 1619 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 170).
[2]) Er, som det ses af Paaskriften, udstedt i Frederiksborg.

78 1613
der wberlauff von achter zu forn Sonder einige absetzung gemach werden. Ess soll ein fast Bowenet von achter tho forn geen, welchess soll so hoch sein, dass ein fulwacksener man auffgericht darunther geen kan.
Es soll auch ein feerdeck achter die mast gemach werden, also dass man daselbst sex steinstucken gebrauchen kan, welchess ferdeck mit ein fyncken netz soll bedecket werden.
Zuisken dem Bowenet vndt die wplengerss soll so viell spatium zuisken zuene Barckholter, so darzu sollen gelecht werden, gelassen werden, dass man med Musketten rundt whm skissen kan.
Vndt weill dass Bowenett nicht kan so fast mit knyen verbunden werden alss eine faste kobrigge, so Sollen daar knye auff dem offuerlop gesettzet werden, so med dem einem ende ahn die Bordt steen, auffdass die groben Sticken ihm slengeren dem skiffe keinen Skaaeden nicht thun. Dass Skiiff soll wnden ihn die kymning mit zuene Bercholther gemacht werden. dass eine von Binnen vndt dass ander von aussen, welche sollen zusammen mit bolthen geslossen werden.
Dass Skiiff soll auch von binnen mit guthe Plancken gefhodert werden, vndt soll getaalörcket werden Eine plancke wnther dem zukrafft vndt durchweck eine plancke breit ihn die futtherung offen bleiben.
Dass Skiff Soll auff Ieder zeitten auff dem wberlauff 8 grosse porten haben, also dass man sticken von 18 ℔ kugelen darein gebrauchen kan.
Dass Skiff Sol med guten Einholtzer, vplengerss, Bondt- stocken, Sporkatten, Slagstynen vndt knyess, wohr ess nötig, versehen werden.
Ess Sol auch mit Stitzen von der kylsuyn kegen den offuerlob wol gestltzet Sein, dass dass Skiff mit lanckheit der zeit nicht krum wirdt.
Die plancken, so in den sandtstroch kommen, sollen dick sein . . . . . .4 dumen.

oversæt:
Dækket (overløbet) skal bygges fra agter til foran uden nogen form for afsats.
Der skal gå et fast dæk/kasemat (*Bonett*) igennem fra agter til foran, som skal være så højt, at en fuldvoksen mand kan gå oprejst derunder.
Der skal også laves et fjerdedæk/agterdæk bag masten, så man kan betjene seks stenstykker (små kanoner) der, hvilket dæk skal dækkes med et finkenet.
Mellem dækket og skibssiderne/spanterne (*vplengerss*) skal der – mellem to barkholte, der skal anbringes dertil – efterlades så meget plads, at man kan skyde med musketter hele vejen rundt.

Al oversættelse er via AI

Og da dette dæk ikke kan fastgøres lige så solidt med knæ (vinkelstykker af træ) som en fast bro, skal der sættes knæ på dækket, som med den ene ende støder mod rælingen/skibssiden, så de svære kanoner ikke forvolder skade på skibet, når det slingrer.
Skibet skal forneden i kimmingen (der hvor bunden går over i skibssiden) forsynes med to barkholte; det ene indvendigt og det andet udvendigt, og de skal boltes sammen.
Skibet skal også indvendigt fores med gode planker, og det skal kalfatres, [men] en planke under z-bælket/forstærkningen og en planke i bredden skal forblive åben i beklædningen.
Skibet skal på dækket have 8 store porte på hver side, så man kan anvende kanoner til 18-punds kugler deri.
Skibet skal, hvor det er nødvendigt, forsynes med godt tømmer (*Einholtzer*), spanter/ribber, bundstokke, sporkatter, slagsvin og knæ.
Det skal også afstives godt med støtter fra kølsvinet og op mod dækket, så skibet ikke med tiden bliver krumt.
De planker, der monteres i sandstrochen (den nederste pladsgang nærmest kølen), skal være 4 tommer tykke.

1613. 79
Die plancken von dem sandtstroch biss ahn den offer- lop sollen dick sein . . . . . . 3 dumen.
Die plancken, da dass Skiff mit sol verteuret werden, soll dick sein . . . . . 2 1/2 dumen.
Die plancken, wohrmit dass skiff von binnen Soll ge- futtert werden, sollen dick sein 3 dumen.
Die plancken, so zu dem offuerlob kommen, sollen dick sein . . . . . 3 dumen.
Das Bouenet soll mit dynnen fyren Brettern zuge- strichen werden. Die maasten sollen ihm geskaffet werden wie auch höldtsehr zu kleine vndt grosse stangen wie auch zu kleine vndt grosse Raaen.
Die Maarsskörue, welche Sollen drei sein, alss nemlich auff die grosse mast, auff die fuck mast vndt auff die Mer- saan, die Sollen von Pether Michelsön verferdiget werden.
Welchess alless von Pether Mychelsön, wy hieoben gemeldet, mit darzu gehörigem zimmer, wass nahmen Es auch haben kan oder mag, soll verferdiget werden, auff Seinem omkosten vndt beutell zuwegen bringen vndt kauffen.
Er soll auch alle zimmerleuthe, Borerss, Plixfolck auff Seinen whmkosten halten, også hans egen gereidtskaff Brauchen vndt *in Summa* alless auff seinen eigenen kosten thun, wass fur tymmeruerck auch auff Obgemeltem Skyffe vernöten ist.
Vndt soll er auch die gaalion darahn machen Lassen, doch med keinem Snitzuerck oder Byldtuerck, Sondern allein slecht vndt recht.
Wass die masten von Eichen holdtz fernöthen haben, alss die top vndt saadelss, auch wan ess sich zutrige, dass man einen fuss zu den maasten setzen muste, dasselbige soll Er auch machen lassen.
Fuhr Solche seine muhe vndt arbeit Sollen ihm Sex thaussendt reichss thaler gereichet vndt gegeben werden.
Wass aber dass grobe Eissen, alss Bolthen, gross vndt kleyn, dasselbige ist hyrein ikke (!) nicht mit begriffen, Sonder

Plankerne fra sandstrochen (den nederste pladsgang ved kølen) og op til dækket skal være **3 tommer** tykke.
De planker, som skibet skal beklædes med, skal være **2 1/2 tomme** tykke.
De planker, som skibet skal fores med indvendigt, skal være **3 tommer** tykke.
De planker, der skal bruges til dækket (overløbet), skal være **3 tommer** tykke.
Dækket (*das Bonett*) skal tætnes/beklædes med tynde fyrretræsbrædder.
Masterne skal skaffes dertil, ligesom træ til små og store stænger samt små og store råer.

Al oversættelse er via AI

Marstopperne (kurvene/platformene), som skal være tre i alt – nemlig til stormasten, fokkemasten og mesanmasten – skal fremstilles af Peter Michelsen.
Alt dette, og alt dertil hørende tømmer, uanset hvad det måtte kaldes, skal Peter Michelsen (som nævnt ovenfor) fremstille, tilvejebringe og købe for egen regning og risiko.
Han skal også holde (lønne) alle tømrere, borefolk og arbejdsmænd for egen regning, bruge sit eget værktøj og i det hele taget udføre alt tømmerarbejde, der er nødvendigt på det førnævnte skib, for egen regning.
Og han skal også lade galionen bygge dertil, dog uden nogen form for udskæring eller billedhuggerarbejde, men blot helt enkelt og ligetil.
Hvad masterne behøver af egetræ, såsom maste-top og sadler, og hvis det skulle blive nødvendigt at sætte en fod under masterne, skal han også sørge for at få det lavet.
For denne ulejlighed og dette arbejde skal der udbetales og gives ham **seks tusind rigsdaler**.
Men det grove jern, såsom store og små bolte, er ikke omfattet af dette, men...

1613. 80
dasselbige Soll ihm von Baldtzer von Aanefeldt [1]) verskaffet werden. Vndt Soll Pether Mychelsön mit allem fleiss zusehn, dass dass Skiff mit Bolthen woll veruahret wirdt ahn den orthern, daa ess vernöthen ist.
Nuhn folget, wass fuhr tackell zu demselbigen Skiffe Soll gemachet werden. Dass degliche tow soll dick sein.. 12 dumen vndt soll Lanck sein . . . . . 220 faadem. Dass Bou ancker tow sol dick sein 13 dumen vndt soll lanck sein . . . . . 240 faadem. Die Raabending sol dick sein 14 dumen vndt 240 fadem lanck. Dass grosse staach soll dick sein . . . . . 13 dumen. Ahn die grosse mast sollen kommen ahn Ieder zeite . . . . . 7 hofftouen. Dieselbige sollen dick sein . . . . . 7 dumen. Darbei sollen auff ieder zeiten kommen Ein Maanthel, ein Singnaat vndt ein kaarnat. Ahn die fockmast ahn ihder zeithen soll kommen 5 hoff- touen, dieselbigen sollen dick sein . . . . . 6 dumen. Darbey sollen auch auff ieder zeithen kommen Ein maan- thel, ein singnat vndt ein kaarnat. Ahn die Meysaan an ieder zeithen sollen kommen 4 hoff- thouen, dieselbige sollen dick sein . . . . . 4 1/2 dumen. Auff ieder zeithen ein Singnat vndt kaarnat. Dass dreyriiff zur grosse Raa sol dick sein . . . 10 dumen. Zu der fuck raae sol sie dick sein . . . . . 8 1/2 dumen. Dass wynderep zu der grossen stange soll . . . . 8 dumen, zu der forstangen . . . . . 7 dumen. Dass grosse Skot vndt grosse maarsskott . . . . 6 dumen. Dass fuckeskot vndt formerskot . . . . . 5 dumen. Die grotte Smyd . . . . . 10 dumen. Die focke Smyd. . . . . 8 dumen. Alle dass Oben gewandt, So ahn die grosse Stange, fuckestang vndt meissaan stange behuff ist, dass soll affii-

Dette skal skaffes ham af Baltzer von Ahlefeldt. Og Peter Michelsen skal med al flid sørge for, at skibet bliver godt forsynet med bolte de steder, hvor det er nødvendigt.
Nu følger, hvad der skal laves af rigning og tovværk til samme skib. Det daglige tov skal være 12 tommer tykt og 220 favne langt. Bovankertovet skal være 13 tommer tykt og 240 favne langt. Råbåndstovet skal være 14 tommer tykt og 240 favne langt, og det store stag skal være 13 tommer tykt.
Til stormasten skal der være 7 vanter på hver side, og disse vanter skal være 7 tommer tykke. Dertil skal der på hver side høre en mantel, et singnat og et karnat.
Til fokkemasten skal der på hver side være 5 vanter, og de skal være 6 tommer tykke. Dertil skal der også på hver side høre en mantel, et singnat og et karnat.
Til mesanen skal der på hver side være 4 vanter, og de skal være 4 en halv tomme tykke. På hver side skal der desuden være et singnat og et karnat.
Rebene til stormråen skal være 10 tommer tykke, og til fokkeråen skal de være 8 en halv tomme tykke. Vindrebet til storestangen skal være 8 tommer tykt, og til forstangen skal det

AI oversættelse er via AI

være 7 tommer tykt. Det store skød og store mærskød skal være 6 tommer tykt, mens fokkeskødet og formærskødet skal være 5 tommer tykt.
Den store smid skal være 10 tommer tyk, og fokkesmid skal være 8 tommer tyk. Alt det ovenstående vant, som er nødvendigt til storestang, fokkestang og mesanstang, det skal...

---

[1]) Amtmand paa Steinburg.

1613. 81
nandt, wie sich dass gehöret, nach dem wndersten geordi- niret werden.
Sonsten alle Loppende tackell, grosse vndt fuck Bo- linen, auch fuck Staaff, Stangen, Staffue med Bardunen, Blinde Skot vndt gaarn, gaardinen, flaggen, stau. uynde rep zu den flaggestangen, vndt vass man weither dergestaldt geburet ahn lauffenden tack to haben auff ein Orloffskiiff.
Alle Blöcke gross vndt klein Soll Pether Mychelsßön verskaffen, Iedoch sollen keine kopperne Skiiffuen darein sein, vndt sollen die Blocke ikke (!) ikke auff Seine umkosten be- slagen werden.
Ihmgeleichen Soll Es med den Pothenten vndt Iunck- frawen gehalten werden.
Doch soll Pether Mychelsön die zuene skeyben ihn die grosse mast vndt die zuene Skeyben ihn die fuckmast zu verskaffen Skiildig sein.
Die Ancker Sollen ihm verskafft werden, welche er mit stöcke vndt wass darzu gehörich Soll verfertigen.
Er soll auch zu Oftgemelthem Skiffe ferskaffen von guthem boldauit Ein Skonfaar segell mit zueene Bonetthen, Ein fucksegel mit Ein thiiff Bouenet, Eine Blinde, Ein Meisan, Ein gross Maarsegell, Ein formarsegell vndt ein Sprödtsegell up die Meissaan Stange.
Welchess alless wie forgeskriibe Pether Mychelsön von guthem, reinem vndt wnferfalsketem henff Soll machen lassen, wohrfhur ihm widerrum [1])
Actum Hylligenstede den 14 *Decembris Anno* 1613 [2]).

oversæt: .. og som det sig hør og bør, ordnes efter det underste.
I øvrigt alt løbende takkelage, store og fokkeboliner, samt fokkestag, stænger, vanter med barduner, blinde, skød og garn, gardiner, flag, stag, vindereb til flagstængerne, og hvad der ellers på den måde hører sig til af løbende tovværk på et dæksskib.
Alle blokke, store og små, skal Peter Michelsen skaffe. Dog må der ikke være kobberskiver i dem, og blokkene skal ikke beslås for hans regning.
Ligesledes skal det forholdes med potenterne og jomfruerne.
Dog skal Peter Michelsen være forpligtet til at skaffe de to skiver til stormasten og de to skiver til fokkemasten.
Ankrene skal skaffes ham, og han skal færdiggøre dem med stokke og alt, hvad der ellers hører dertil.
Han skal også til det førnævnte skib skaffe et skønt forsejl af godt kanvas/lærred med to bonetter, et fokkesejl med et tykt bonet, en blinde, en mesan, et stort mærsejl, et formærsejl og et sprydsejl til mesanstangen.
Hvilket alt sammen, som foreskrevet, Peter Michelsen skal lade fremstille af godt, rent og uforfalsket hamp, hvorefter han til gengæld...
Givet i Heiligensted den 14. december i det Herrens år 1613.

---

[1]) Fortsættelsen mangler.
[2]) I Inländ. Concepte findes Punkter (paa Plattydsk) til en Kontrakt med Peter Michelsen i Itzeho, dat. Itzeho 14. Decbr. 1613, et Udkast til Kontrakten. dat. Heiligensteden 20. Decbr., og en Renskrift, hvori der imidlertid, efter at den er bleven forsynet med Kongens Underskrift

Al oversættelse er via AI

og Segl, er foretaget en Udslettelse af nogle Linier, hvilket har haft til Følge, at Underskriften er bleven overstreget og Seglet aftaget, medens Datum er blevet forandret til 28. Decbr. Der er i denne endelige Redaktion flere Afvigelser i Maalene fra Opgivelserne i Kongens egenhændige Notitser.

1614. 82

Brev 49. 15. Aug. 1614.

Til Hertuginde Elisabeth af Brunsvig.

Om Forberedelserne til en Underhandling mellem Hertugen af Brunsvig og Staden Brunsvig, hvortil den engelske Konge har lovet at sende en Gesandt. — *Geh. Ark.*

Freundtliche, Hertzliebe Schwester, wahn ess dihr nach wunsk deiness hertzen noch woll erginge, so wehre das- selbige mihr eine hertzliche freude zuuernehmen, dan ess dihr nimmer so wohl ergehen kan, ich wunske ess dihr io thaussendtmahll besser. Fuhr meine person kan ich ikke (!) ikke genuncksam den Lieben Godt dancken, der mich auff disse reisse nach Engelandt so genediglich behutet hatt vndt miit gesundtheit nach hausse wideruhm gebracht [1]).
Auff disse meine reisse vnther anderen meinen ge- skefften habe ich mit vnserem Schuagern der Braunswiske sachen [2]) halben geredet, also dass sein gesanter sich soll einstellen, wan ich ihm zuskreibe, dan derselbige ist ihm Nyderlande vndt wartet nur auff mein Schreiben. Nuhn habe ich ahn die staad geskriben, ob sie sich auff vnsere beiden *tractation accommodiren* wollen, So solthen vnsere gesanten auff Einen gelegenen ordt zusammen kommen vndt den sachen Einen anfanck geben. Wahn nuhn die stadt sich zu der handlung bekuemen wurde, So wolthe ich gerne von dihr verstandiget sein, ahn welchen ordt die tractation ahm besten konthe forgenommen werden. Dar- neffen wolthe ich auch Errinnerdt haben, dass der ordt muchte genennet werden, der beide teill muchte gelegen sein, auff dass die handlung nicht muchte vhmgestossen werden. Die zusammenkunft kunthe irgendt ihm zukunff-

oversæt: Venlige, hjertenskære søster. Hvis alt stadig går dig vel efter dit hjerte, ville det være mig en oprigtig glæde at erfare, for det kan aldrig gå dig for godt – jeg ønsker, at det må gå dig tusind gange bedre. For mit eget vedkommende kan jeg ikke takke den kære Gud nok, for han har så nådigt beskyttet mig på denne rejse til England og bragt mig sund og rask hjem igen [1]).
Under denne min rejse har jeg blandt andre af mine gøremål talt med vores svoger om de braunschweigske sager [2]), således at hans gesandt vil indfinde sig, når jeg skriver til ham; for han befinder sig i Nederlandene og venter blot på mit brev. Nu har jeg skrevet til staden for at høre, om de vil indrette sig efter vore to forhandlinger, så vores gesändter kan mødes på et passende sted og tage fat på sagerne. Hvis nu byen skulle gå med til forhandlingerne, ville jeg gerne have besked fra dig om, hvilket sted forhandlingerne bedst kunne finde sted. Desuden vil jeg også erindre om, at man bør nævne et sted, der ligger belejligt for begge parter, så forhandlingerne ikke bliver aflyst/væltet. Mødet kunne finde sted i en ikke alt for fjern fremtid..."

[1]) 3. Juli gik Christian IV om Bord ved Kjøbenhavn, 20. Juli landede han i England, og 10. Aug. stod han igjen paa dansk Grund (i Halland) efter at have tilbragt omtrent 14 Dage i England (Suhms Nye Saml. II, 2, 97 ff.). Jvfr. om denne Rejse Slange S. 364. Schlegels Overs II, 20 ff. Molbechs Udg. af Christian IV's Breve I. 28. Macray, Second report S. 44.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 63.

Al oversættelse er via AI

1614. 83

tigen September ahngestellet werden. Derselbige gesanther ist ein gaar feiiner man vndt mihr ganss wohll bekannt, vndt sonder zueiffuell wirdt er seinen fleiiss so viil muglich darahn wenden. Ich will dich Nuhmer med dissem schreiben nicht lenger auffhalten, sondern dich dem gewalthigen schutz Gotthess ganss getrewlichen befholen haben vndt bleibe allezeit dein getrewer bruder, dieweill
Datum Frederichsborrich
ich lebe,
den 15 Agusti Anno 1614.
Christian.

oversæt: Afslutning på brev 49 (til hertuginde Elisabeth af Braunschweig):
"... finde sted i september. Denne gesandt er en ganske dannet mand og mig ganske vel bekendt, og uden tvivl vil han anstrenge sig så meget som muligt i denne sag. Jeg vil nu ikke opholde dig længere med dette brev, men i stedet have overgivet dig ganske trofast i den almægtige Guds varetægt og forbliver til evig tid
din trofaste bror, så længe jeg lever. Givet på Frederiksborg den 15. august i året 1614.
Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester, die Hert- zogin zu Brawnswich.
Udskrift: Til min hjerteelskede søster, hertuginden af Braunschweig."

Brev 50. 14. Decbr. 1614.

Til Christian Friis.

Hans Lindenow maa bruge hvem han vil i sin Sag, men maa ikke tale alene med den paagældende. Af noget strandet Øl skal der kun betales halv Sise. Hertug Julius Henrik af Sachsen har være hos Kongen og talt om den store Forandring, der er fore- gaaat med Gustav Adolf, og om Kaptajn „Ceridon“. — *Geh. Ark.*

Hanss Lyndenowss [1]) begering anlanger, derpaa Er denne *Resolution*, at hand maa tage udi hanss sag att bruge, y huem hannem Løster, dog att der er altiid nogen huoss, hand hand nogit med hannem haffuer att bestille. Ted Øll, som strandet er, derudaff maa dennom paa denne gang halffparten aff Syssen eptherlaadiss [2]).

oversæt: Hvad angår Hans Lindenows [1] begår, da er resolutionen på dette, at han i sin sag må tage til brug, hvem han lyster, dog at der altid er nogen til stede, når han har noget at bestille med vedkommende. Af det øl, som er strandet, må der af det samme denne gang efterlades dem halvdelen af afgiften (*syssen/sise*) [2])."

[1]) Om denne Mand se de i Dsk. Mag. 4. R. V, 282 anf. Steder. Han levede som en Fribytter og blev ved en kongelig Rettersindom af 16. Marts 1615 dømt til evigt Fængsel for en Række Misgerninger, han havde udøvet. 1618 slap han dog ud af Fangeburet mod at forpligte sig til at følge med Expeditionen til Ostindien og i 7 Aar at lade sig bruge derovev i den danske Konges Tjeneste. Han skal være død der omtr. 1621.
[2]) Uden paa Brevet har Modtageren skrevet: „Anders Mickelsen, byfoget her i byen, skal giffue halff zise af hans øll, som kand biergis.“ Anders Mikkelsen var Byfoged i København.

Al oversættelse er via AI

1614. 84

Her: aff Saxen [1]) drog y dag tiill Frederichsborrig, waar ickun engang huoss mig. Hand er ellerss megit en anden persohn aff *Discretion* end die andre hanss brødre [2]), uy kender. Die taalede Liidit gaatt baade om Landit och Øffrigheden, Siiger derhuoss, at Gustauss saa aldeliss udi en stackit tyd haffuer forandrit siit gemiithe, at ted icke troligdt er, Den fux hand uaar med, som till haadersleff *Discurrede* allehande med Chanseleren. Die beretthede ochsaa selsam snack om den *Ceridon* [3]), som en tiidlang saad y ted blaa tarn. Haffde ieg faatt paa hannem ygen, daa skulle hand uyst kleede En gallie. *Vale. Datum* Croneborrig den 14 *Decembris Anno* 1614.

Christian.

oversæt: Herren af Sachsen rejste i dag til Frederiksborg og var kun forbi hos mig denne ene gang. Han er ellers en ganske anden person, hvad angår dannelse og diskretion, end de andre af hans brødre, som vi kender. De talte ikke meget pænt om hverken landet eller øvrigheden, og han fortæller desuden, at Gustav [Adolf] på så kort tid har forandret sit sindelag fuldstændigt, at det er næsten ikke til at tro.
Den fyr, han havde med sig, diskuterede i Haderslev alskens ting med kansleren. De fortalte også mærkelige historier om den 'Ceridon', som en overgang sad i Blåtårn. Hvis jeg havde fået fat i ham igen, skulle han sandt for dyden have været en tur på galejen.
Lev vel. Givet på Kronborg den 14. december i det Herrens år 1614.
Christian."

Udskrift: Chanseleren Chriisten Friiss til hande [4]).

fra 1606 til sin Død i Aaret 1615 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 255).
[1]) „Hertug Julius“ kalder Modtageren ham. Det er Julius Henrik, Hertug af Sachsen-Lauenborg, f. 1586 † 1665, hvis Fader Frands II var en Brodersøn af Gustav I's og Christian III's Dronninger. 11 Decbr. 1614 noterer Kongen i sin Dagbog: „Var Hertugen af Sachsen, som tjente i Sverige, til Bords med mig“ (Suhms Nye Saml. II, 2, 103). I svensk Tjeneste havde han været i nogen Tid og bl. a. kæmpet mod Russerne, men Forholdet mellem og den unge Gustav Adolf var ikke det bedste, og det kom til et fuldstændigt Brud, da Kongen ved en Hoffest gav Hertugen en Ørefigen. En Duel var Følgen, men Axel Oxenstjerna skal dog tilsidst have forligt dem. Snart efter forlod Julius Henrik Sverige, dragende afsted med et Følge af 80 Personer (Hallenberg, Gustaf Adolfs regering III, 202 ff. Starbäck, Berätt. ur Swenska Historien XI, 84. 90 f. Warmholtz, Bibliotheca hist. Sveo-Gothica VII, 10). At han efter hvad der var forefaldet ikke var synderlig venlig stemt mod Gustav Adolf, er naturligt. Han gik siden i kejserlig Tjeneste og var bl. a. indviklet i Wallensteins Fald, saa at han en Tid efter Katastrofen i Eger (1634) sad fængslet.
[2]) Dem havde han mange af, 7 levede paa denne Tid. Den ældste af dem, August, blev gift med en Datter af Johan Adolf af Gottorp; den bekjendteste af dem er Frands Albrecht († 1642).
[3]) „Capitein Ceridon“, efter Christian Friis's Paategning. Skulde det være en Sheridan?
[4]) Modtaget 16. Decbr.

1615. 85

Brev 51. 1. Febr. 1615.

En Person skal sættes i Taarnet; Hestene skulle sendes paa Foder; en Smed og en Tømmermand skulle sendes til Kongen. — *Geh. Ark.*

Denne kompaan skaldtu sette y taarnit indtill uydere besked. Hesten send etstedtz hen, dersom die kan foriss indtill sommeren, man kan bruge dennom y kaarren. Send mig en smid herud ued (!) nogle kramper til Laasen paa ueien saaoch En tømmerman med En fiell eller thu til att Reparere portene med. *Datum* Lyngby 1 *Febrvarij Anno* 1615.

Al oversættelse er via AI

oversæt: Denne fyr skal du sætte i tårnet indtil videre besked. Send hestene et sted hen, hvor de kan blive fodret indtil sommeren, for man kan bruge dem til kørsel. Send mig en smed herud med nogle kramper til låsen, og en tømmermand med et bræt eller to til at reparere portene med. Givet i Lyngby den 1. februar 1615."

Brev 52. 5. April 1615.

Til Rigsraadet.

Svar paa dets Betænkning om den engelske Konges Anmod- ninger, om Kongens Ønsker med Hensyn til hans yngre Sønners Forsørgelse og om Udskrivningen af en Skat. — *Geh. Ark.*

Epthersom Steen Brade och Iacob ulfeldt paa Møinige danmarkiss Riigiss Raadtz uegne y dag huoss mig haffuer uerrit och paa alless deriss uegne forrebracht deriss raad och betenckende [1]) paa nogle hanss ker: aff Store Brytan- niens myn elskelige Suoger och Broderss begeringer och werffuing, Saaoch deriss betenckende paa nogle myne och detthe rygiss *privatt* Saager anbracht, huorpaa er denne myn Erkleering.

oversæt: "Eftersom Steen Brade og Jacob Ulfeldt i dag har været hos mig på det samlede Danmarks Riges Råds vegne, og på alles vegne har fremlagt deres råd og betænkning vedrørende de anmodninger og hvervninger, som min elskelige svoger og bror, kongen af Store Britannien, har fremsat, samt deres betænkning om nogle af mine og dette riges private sager, er min erklæring herom følgende:"

1.

Hvad angår den union, som Hans Majestæt af Storbritannien ønsker, at disse kongeriger skal tilslutte sig, er jeg enig i Rådets vurdering af, at det ikke er tilrådeligt at indgå i en sådan, og jeg godkender derfor deres betænkning."

---

[1]) Denne Erklæring kjendes ikke, ligesom ikke heller Rigsraadets Svar paa nærværende Skrivelse (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 218 f.).
[2]) Mod de spanske Nederlande (Slange S. 375).

86 1615.

2.

Thed fyskeri epther hualfish anlangendiss undet (!) ted laand grynland [1]), huilckit h: k: begerer at motthe till h: k: afftrediss, huess rettighed disse konnigiiger dertil kunde haffue, vdi huilcken sag ieg Radtsens betenckende saalediss haffuer fornommit, att die till sliig afftriid icke kunde raade, eptherdi allehande uychtige *motiver* vdi samme sag kunde indføriss, huilckan raadtzsens meening ieg mig ochsaa uell kunde Laade gefalle, saframdt dette *obstaculum* icke uaar y ueien, At maa ske, naar die slig fyskerie med for- loff och gode uillie icke kunde erlange, att die daa vden forloff densamme uylle bruge, huorfor man sig udi slig en *Casum* uille Erklere, med huad middell sligdt dennom kunde formeeniss, saa denne formente Rettighed med en god *Reputation* kunde Erholliss.

3.

Thed fyskeri vnder Norrie epther hualfisk, som och begeriss, huilkit rygens raad formener at komme vnder- saaterne udi disse konnigriger til Skaade, ted kan ieg endomstund icke forstaa och behøffue uydere *Deliberation*, Ty saaframdt die fremmede ingen anden fyskeri uden den same bruger och deraff giffuer deriss aarlig *tribut* och rettighed, y ted sted man nu inted

Al oversættelse er via AI

deraff haffuer, daa kan ieg ikke see, huad Skaade *Cronen* eller dess underliggen- diss vndersaater deraff haffue. Dog er ikke heermed mendt, att die Engelske den allene skulle bruge, menss skall uerre frii for alle dem, som deraff til *Cronen* uill giffue syn rettighed [2]). Och er dette vngeferlig mit betenckende udi dii saager,

oversættelse til moderne dansk
Hvad angår hvalfiskeriet ved landet Grønland [1]), som Hans Kongelige Majestæt begærer overdraget til sig – uanset hvilken ret disse kongeriger hver især måtte have dertil – har jeg forstået Rådets betænkning herom, at de ikke kan godkende en sådan afståelse, da der anføres mange tungtvejende årsager. Denne holdning fra Rådet ville jeg også sagtens kunne tilslutte mig, hvis ikke der var den hindring, at hvis de ikke kunne opnå det gennem god vilje og indrømmelse, ville de alligevel vove sig ud i et sådant fiskeri og gøre det med magt. Derfor må man overveje, hvilke midler der kan tages i brug, så man i en sådan situation kan bevare sin ære og position.
Og hvad angår det hvalfiskeri under Norge, som der ligeledes begæres tilladelse til, så mener Rigsrådet, at dette ville være til skade for undersåtterne i disse kongeriger. Det kan jeg for nuværende ikke erklære mig enig i, og det må undersøges nærmere. Hvis de fremmede ikke driver andet fiskeri end det, der her er beskrevet, og til gengæld betaler en årlig afgift og rettighed til Kronen et sted, man ellers ikke udnytter, kan jeg ikke indse, hvilken skade Kronen eller de undergivne undersåtter skulle lide derved. Dog skal der ikke gives englænderne eksklusiv eneret; det skal stå enhver frit, som betaler afgiften til Kronen for det [2]).

---

[1]) *Her som i reglen i den tids sprog betyder Grønland: Spitzbergen, jvfr. Brevene 1641–44 S. 393 f. Erslev, anf. Skr. I, 298.*
[2]) *For at påse, at fremmede ikke fiskede i farvandene ved Norge og lige op til Spitzbergen uden at betale derfor, sendtes i maj 1615 Gabriel Kruse derop med et par skibe (Slange S. 376. Garde, Sømagtens Hist. 1535–1700 S. 144).*

1615. 87
som h: k: aff Brytannienss gesanter [1]) heer haffuer propo- nerit, huorpaa danmarckiss rigiss Raad sig uydere kan betenccke och siiden derpaa sig erkleere.
Anlangendiss myne egne *Negotia* udi ted, att ieg aff menige Riigenss raad haffuer begeerit, att myne yngste Sønner, naa[r] die till deriss myndige aar kommendiss worder, Och ieg med døden er affgangen, daa motthe saauit *Respecteris* som myne Søsking tillforn er *Respec- terit*, huortill er Suarit, att Riigenss raad Sliigdt icke kunde beuilge vden menige Riigenss Stenderss beuilling, Epthersom samme anmoding uaar ganske fremmid,
Huorpaa er denne myn *Replica*, att rygens raad sligdt uden Stenderniss *concursum* nocksom kan gjøre vdaff eptherfølgendiss aarsag. ty dentiid myn herrefaader, høilofflig yhukommelse, med rygens raad, som dentiid Leffuede, *trecterede*, att huem som myn elste Søster [2]), som endnu y Lyffue er, bekam til syn gemahll, densamme skulle ochsaa annammiss derepther till konning offuer danmarck och Norriess Riiger, huoss huilcken handling ingen uden Raadit haffuer uerrit forsamlidt, Epthersom densamme handling *in Originali* nochsom skall vduisse.
Vdi Lige- maade uaar ingen vden rygens raad tilsteede, dentiid myne Søskings brudskaatt bleff beuylgit, huilckit ochsaa y mange andre maader Saalediss er Skeed, huilckit heer att føre paa baanen vnødigdt er.
Huorfor er myn tilforsicht till menige riigenss raad, att die sligdt icke fraa dennom til Stenderne henskiider, wansiet ieg ingen thuiffuel beer till die Erliige folck Menige danmarckiss riigiss stender, Besønderligenss ep- therdi *Summen* udi sig sielff icke er saa

Al oversættelse er via AI

ganske stor, att disse riiger derudaff nogen stor omkostning kunde tilføiess, dertil med er ted endnu en lang tiid, till sligdt kan stilliss

oversæt: ... som Hans Kongelige Majestæt af Storbritanniens gesandt her har foreslået, hvorpå Danmarks Riges Råd kan tænke sig om og derefter afgive deres svar.
Hvad angår mine egne anliggender, har jeg anmodet det samlede Rigsråd om, at mine yngste sønner, når de bliver myndige, og jeg er afgået ved døden, må blive tillagt samme rettigheder (*respekteret*), som mine søskende tidligere har fået. Hertil er der svaret, at Rigsrådet ikke kan bevilge en sådan sag uden Rigsstændernes samtykke, eftersom en sådan anmodning er ganske usædvanlig (*fremmed*).
Herpå er mit svar (*replik*), at Rigsrådet sagtens kan afgøre en sådan sag uden stændernes medvirken af følgende årsag: Dengang min salige fader af højløftlig ihukommelse forhandlede med det daværende Rigsråd, blev det aftalt, at den, der ægtede min ældste søster (som endnu er i live), også derefter skulle anerkendes og antages som konge over Danmarks og Norges riger. Ved den lejlighed var der ikke andre end Rådet forsamlet, hvilket den originale traktat også til fulde viser. Ligesom der heller ikke var andre end Rådet til stede, da mine søskendes medgift (*brudeskat*) blev bevilget. Dette er også foregået på samme måde ved mange andre lejligheder, hvorfor det er unødigt at bringe det på bane her.
Derfor er det min forhåbning til det samlede Rigsråd, at de ikke skyder sagen videre fra sig til stænderne. Dette sker, selvom jeg ikke nærer nogen tvivl om de hæderlige folk i Danmarks Riges stænder – især fordi den økonomiske sum i sig selv ikke er så stor, at det vil påføre disse riger store omkostninger, og dertil er der endnu lang tid, før det skal afgøres...

[1]) *Robert Anstruther. Hans Kreditiv var af 3. Febr. 1615, hans Instrux af 3. Jan. (Macray, Second report S. 11 f.). Jvfr. det følgende Brev og Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioårige kriget S. 55 ff.*
[2]) *Elisabeth, gift med Henrik Julius af Brunsvig.*

1615. 88
y uerck, dertilmed staar deriss saauel som alle meniskerss Lyff y den Alsommægtigstes hand, om die den dag kunde erleffue. Och offuer dette saa haabiss ieg till, at saa- framdt gud alsommechtigste dennom Spaare uille, at disse konnigriger och Lande altiid shall haffue saa stor Ehre, gaffn och tieniste aff disse Sønner, som om gud alsom- mechtigste ted saa haffde forsiet, at sligge *contributiones* til frøckerne haffude skullit bleffuit anuendt [1]).
Anlangendiss att riigenss raad formener, at vnder- saaterne udi disse Lande och riiger saalediss att uerre *graverit*, saa at die med ydermere Skatt icke kan be- leggiss paa denne gang,
Huorpaa er udi saamade mytt Suar, at ted ikke mueligdt er vden sliig hielp och Skatting att forferdige festingerne, och om die paa nogen tiid saalediss skulle henstaa, er ted at befrøchte, at die skall bekomme slig skaade, huilckan man syden med stor omkostning ikke ygen skulle kande oprette, besønderligenss eptherdi die meste partens staar udi full biigning.
Huorfor uyll fornøden uerre, at saafram die ikke detthe aar den heele skatt kan erlegge, at den daa halff- parten y aar och halffparten ad aare bliffuer erlagdt, huilckit syniss att kunde skee vden deriss store skaade [2]).
Die andre Sager haffuer deriss richtigkeit, epthersom die huoss Raadit er *Delibercrit*. *Actum* køben haffuen den 5 *Aprilis Anno* 1615.

oversæt: ... i værk, og dertil står deres såvel som alle menneskers liv i den Almagtiges hånd, om de vil opleve den dag. Og udover dette håber jeg, at såfremt den almægtige Gud vil skåne

Al oversættelse er via AI

dem, vil disse kongeriger og lande altid have så stor ære, gavn og tjeneste af disse sønner, som hvis den almægtige Gud havde forudset det sådan, at sådanne bidrag (*contributiones*) til fæstningerne skulle have været anvendt [1]).
Hvad angår at Rigsrådet mener, at undersåtterne i disse lande og riger i den grad er bebyrdede (*graverit*), at de ikke kan pålægges yderligere skat denne gang,
da er mit svar derimod, at det ikke er muligt at færdiggøre fæstningerne uden denne hjælp og beskatning, og hvis de i nogen tid skal forblive uafsluttede, er der grund til at frygte, at de vil tage sådan skade, at man sidenhen ikke med store omkostninger ville kunne genoprette den, især eftersom den største del står i fuld bygning.
Derfor vil det være nødvendigt, at hvis de ikke kan erlægge hele skatten i dette år, bliver den i stedet betalt med halvdelen i år og halvdelen til næste år, hvilket synes at kunne ske uden deres store skade [2]).
De andre sager har deres rigtighed, eftersom de er blevet drøftet i Rådet. Givet i København den 5. april i det Herrens år 1615.

---

[1]) *Med Hensyn til Spørgsmaalet om Rigsraadets Kompetence til paa egen Haand at afgøre den forelagte Sag jvfr. Aschehoug, Statsforfatningen i Norge og Danmark indtil 1814 S. 433 ff. Havde Rigsraadet villet gaa ind paa Kongens Forlangende, kan der vel ikke være Tvivl om, at dets Samtykke havde været tilstrækkeligt.*
[2]) *Som det synes, var dog Raadet gaaet ind paa at bevilge en Skat, men vel at mærke ikke at indkræve før 1625 (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 219 f.); dette maa imidlertid ikke have tilfredsstillet Kongen.*

Brev 53.* April 1615.

Til Christian Friis

I Anledning af den engelske Gesandts Besværinger maa Rigs- raadet blive tilstede for at høre, hvad nyt han vil forebringe. — *Geh. Ark.*
Rubberdt haffuer uerrit huoss mig och storligenss sig besuerit, att hannem udi ted offuergiffne Suaar [1]) til fleere *puncter* Er suaarit, end hand *proponerit* haffuer, Och be- suerer sig, at hand sligdt ikke med sig tør tage, Begærer att motte ydermere høriss, huorfor Raadit faar att bliffue tillsteede, att man kan høre, *qvid novi velit adferre*. *Inter alia* sagde hand, at endog hand haffde begerit at holde *communication* med nogen om saagerne, Saa haffde ted dog ikke mott hannem uedderfaariss, med megit andit, som ieg y morgen uell uill siige Chanseleren, naar gud uill, uy kommer sammen.
Udskrift: Chanseleren til hande [2]).

oversæt: Robert [Anstruther] har været hos mig og har stærkt beklaget, at han i det overleverede svar har fået svar på flere punkter, end han selv havde fremlagt. Han klager over, at han ikke tør tage sådanne svar med sig [tilbage], og anmoder om at blive hørt yderligere. Derfor må Rådet forblive til stede, så man kan høre, hvad nyt han har at tilføje (*quid novi velit adferre*). Han sagde blandt andet (*inter alia*), at selvom han havde bedt om at kunne forhandle med nogen om sagerne, var det ikke blevet ham tilladt. Dette og meget andet vil jeg fortælle kansleren i morgen, når vi, om Gud vil, mødes.

54.* Maj 1615.
Udkast til Christian Friis's Ed som Hofmester for Prins Christian. — *Geh. Ark.*

Ieg Christen friiss [3]) Loffuer och Sueerer wed den Al- sommechtigste Gud, at ieg uyl uerre E: k: M: hull och tro, E: k: M: gaffn och beste aff myn yderste formue hielpe att forfremme, derymod all skaade och forderff aff myn

Al oversættelse er via AI

oversæt: Jeg, Christen Friis, lover og sværer ved den almægtige Gud, at jeg vil være Eders Kongelige Majestæt huld og tro, og af min yderste formue hjælpe med at fremme Eders Kongelige Majestæts gavn og bedste, og derimod [afværge/modvirke] al skade og fordærv fra min..."

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 86 f Den danske Konges Svar til Robert Anstruther er af 7. April 1615 (Geh Ark.. Latina).
[2]) Paaskrift paa Brevet: „Red. Haf. Mense Aprilj Aº 1615." I Maj vendte Robert Anstruther tilbage til England (Macray, Second report S. 12).
[3]) Christian Friis til Kragerup, ikke at forveksle med Kansleren Christian Friis til Borreby, efter hvis Død 1616 han imidlertid selv blev kongelig Kansler. De hørte til to forskjellige Slægter. 16. Maj 1615 blev han ansat som Hofmester for Prinsen (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129).

1615. 90

yderste macht och formue hielpe att dempe og affskaffe. Vdii Sønderliged epther E: k: M: mig Naadigst tilbetroet haffuer at uerre E: k: M: Elskelige Sønss, den høiborne første och herriss her Christian den 5. danmarckis och Norgiss vdualdt konnings, hoffmeister, daa uill ieg altiid persohnligen huoss hanss fur: Nade tilsteede uerre, epther- som ted mig aff E: k: M: befhalit bliffuer. Och altiid h: fur: Na: til gudtz friicht, førstelige diider, oprigtighed och all Erbaarhed Raade, saaoch fliiteligenss haffue indseen med Skolemesteren, at hand uidi sit *officio* er fliitig, saa att die tymer, som til studering forordnit er, ikke forsøm- miss, Saoch att Bønerne Morgen och affthen sauell som til bordtz och fraa bordtz ikke glemmiss. Ieg uill ochsaa med største fliid achting paa giffue, at huad for *exercitia* som enthen nu eller tilkommendiss aff E: k: Ma: hanss fur: Na: forordnit bliffuer, at die saalediss taagiss for handen, att h: fu: Na: derudaff ingen Skaade taager. Ieg uill ochsaa med Største fliid vnderuysse hanss fur: Na: vdi bor och hoffseeder [1]), saaoch offuer borde och ellerss, naar Leilighede sig giffuer, myg med h: f: N: vdi Latiin, tysk. fransøsk tungemaall øffue, saaoch tilholde drengene och folckit. saamange nogit aff forbemelte tungemaall kan, at die vdiligemaade sig forholder. Ieg uill ochsaa ikke ringere acht paa giffue paa alle die personer, som till h: f: N: opuarting erre forordnede, fraa den Elste til den yngste, fraa den Øffuerste til den Neederste at regne, At enhuer gørrer sit emmit [2]) och kaall fiillist, som ted sig bør. saa att h: fu: Na: udaff dennom huerken udi ord eller gerning ikke ted ringiste forargelsse kan haffue. Befiindiss der nogen, som till nogen foraargelsse at giffue, som for bemeldt er, haffuer nogen *Aparantie*, daa uyll ieg den affskaffe. Drog ted sig ochsaa offuer all forhaabning tiill, at enthen Skolemesteren, kammeriunckeren eller yhuem som y framtiden til h: f: N: opuaarting forordnett bliffuer,

oversæt: ... med min yderste magt og formue hjælpe med at dæmpe og afskaffe. Særligt efter at Eders Kongelige Majestæt nådigst har betroet mig at være hofmester for Eders Kongelige Majestæts elskelige søn, den højbårne fyrste og herre, hr. Christian, udvalgt konge af Danmark og Norge, vil jeg altid personligt være til stede hos hans Fyrstelige Nåde, sådan som det pålægges mig af Eders Kongelige Majestæt.
Og jeg vil altid råde hans Fyrstelige Nåde til gudsfrygt, fyrstelige dyder, oprigtighed og al ærbarhed, og også flittigt holde opsyn med skolemesteren, så han passer sit embede, så de timer, der er afsat til studier, ikke forsømmes. Og også at bønnerne morgen og aften såvel som før og efter måltiderne ikke glemmes.
Jeg vil også med største flid passe på, at hvilke øvelser der end bliver pålagt af Eders Kongelige Majestæt eller hans Fyrstelige Nåde, nu eller i fremtiden, bliver grebet an på en sådan måde, at hans Fyrstelige Nåde ikke tager skade af det.
Jeg vil også med største flid undervise hans Fyrstelige Nåde i borger- og hofskikke, og når lejligheden byder sig over bordet og ellers, vil jeg øve mig med ham i det latinske, tyske og

Al oversættelse er via AI

franske sprog. Jeg vil også indskærpe over for drengene og folkene – så mange af dem der kan et af de førnævnte sprog – at de opfører sig derefter.
Jeg vil ligeledes holde et vågent øje med alle de personer, der er udpeget til at betjene hans Fyrstelige Nåde, fra den ældste til den yngste, fra den øverste til den nederste, for at sikre, at enhver udfører sit embede og sit kald fuldt ud, som det sig bør, så hans Fyrstelige Nåde ikke udsættes for den mindste forargelse fra deres side, hverken i ord eller gerning. Skulle der vise sig nogen, som giver anledning til forargelse, som førnævnt, eller viser tendens (*aparantie*) til det, vil jeg fjerne vedkommende.
Skulle det – mod al forventning – ske, at enten skolemesteren, kammerjunkeren eller hvem der i fremtiden måtte blive udpeget til at betjene hans Fyrstelige Nåde...

---

[1]) ɔ: Borg- og Hofsæder. [2]) ɔ: Embede.

1615. 91
h: f: N: til nogen vtilbørlighed forføre uylle, daa uyll ieg *in continenti* sligdt E: k: M: mu[n]dtligen, om ieg til E: k: M: komme kan, Eller ochsaa udi E: k: M: frauerelse Skrifftligen giffue tilkende, saa der udi tyde kan raadiss bod paa. Ieg uill ochsaa giffue med største fliid acht paa, att ha: fu: Na: vdaff skolemesteren ingen anden *Cathekis- muss* under handen giffuiss End densamme, som udi disse Lande och riiger brugelig er, Epthersom den udi E: k: M: ordinandtz befhalit er udi Skolerne udi disse konnigriger at Leere [1]). Huiss andre bøger, Enthen geistlich eller ueldt- lich, huormed h: fu: Naa: baade udi vorriss Christelige *Religion* och gode Seeder kan forbeedriss, dennom uill ieg altiig h: f: N: forreholde. Menss bøger, som allehande *disputationes* udi *Religionen* indholder, uill ieg ikke steede at komme udi h: f: N: hender, aldenstund h: f: N: udi myn geualdt Er. Ieg uill ochsaa med al fliid achting paa giffue, hvad for *Exersitia* h: f: N: haffuer størst Liist till, och ted altiid E: k: M: giffue tilkende, saaoch ikke tilsteede. att nogen vdaff dennom, som h: f: N: nogen Exe[r]citie skall Leere, att die uydere omgengelsse shall med hannem haffue end. saalenge samme Exercie vaarer. Ieg uyll och icke tilsteede nogen vdi h: f: N: omgengelsse, som med myn ued eller vedskab kan [2]) eller er E: k: M: *suspect*, eller nogen, huormed E: k: M: sielffuer ikke gerne med omgaass. Och uyll ieg mig for myn persohn saalediss huoss h: f: N: forholde, saa att h: fu: N: vndaff myt Liiff och leffnit ingen vndt *Exempel* skall fathe, Och alting saalediss forretaage, som ted en hoffmeister uell anstaar. Och beplichter ieg mig nu heermed paa myn himmerigiss

oversæt: ... skulle forføre hans Fyrstelige Nåde til noget utilbørligt, da vil jeg straks give Eders Kongelige Majestæt besked om det mundtligt, hvis jeg kan komme til Dem, eller skriftligt, hvis De er fraværende, så der kan rettes op på det.
Jeg vil også med største flid sørge for, at skolemesteren ikke giver hans Fyrstelige Nåde nogen anden katekismus end den, der er almindelig brugt i disse lande og riger, eftersom det ved Eders Kongelige Majestæts forordning er bestemt, at den skal læres i skolerne i disse kongeriger [1]).
Hvad angår andre bøger, det være sig gejstlige eller verdslige, hvormed hans Fyrstelige Nåde kan styrkes i vores kristelige religion og gode sæder, vil jeg altid foreholde ham dem.
Bøger derimod, som indeholder alskens religiøse diskussioner, vil jeg ikke tillade kommer i hans Fyrstelige Nådes hænder, i betragtning af at han er i min varetægt.
Jeg vil også med al flid holde øje med, hvilke øvelser hans Fyrstelige Nåde har størst lyst til, og altid underrette Eders Kongelige Majestæt herom. Ligeledes vil jeg ikke tillade, at nogen af dem, der skal undervise ham i en øvelse, har yderligere omgang med ham, end så længe selve øvelsen varer.

AI oversættelse er via AI

Jeg vil heller ikke tillade nogen at omgås hans Fyrstelige Nåde, som uden min viden og vilje kan være – eller som Eders Kongelige Majestæt finder mistænkelig – eller nogen, som Eders Kongelige Majestæt ikke selv bryder sig om at omgås.
Og jeg vil for min egen person opføre mig sådan over for hans Fyrstelige Nåde, at han ikke skal tage dårligt eksempel af mit liv og levned, og i det hele taget bære mig ad, som det sømmer sig en hofmester.
Og hermed forpligter jeg mig nu på min himmeriges [arv og ære/frelse...]

---

[1]) Naar Skoleanordningen af 1604 paabyder Brugen af den danske Oversættelse af Luthers lille Katekismus, som nylig er udkommen i Oktav (Nyerup, Hist.-stat. Skildr. af Tilstanden i Danm. og Norge III, 1, 82 Tvl.), menes derved vistnok Udgaven af 1601 (Mynster, Om de danske Udgaver af Luthers lille Katekismus, 2. Udg., S. 25 f. Bruun, Bibliotheca Danica I, 259).
[2]) Her mangler Ordet: være.

92 1615.
Lod och paardt, siel och saalighed, saaoch Aadelig Eere, tro och Loffue, at ieg detthe forbemelthe uyll holle fast och wbrødeligenss, Saa sandt hielpe mig gud och hanss hellige Ordt [1]).
Oversæt:
"Lod og part, sjæl og salighed, såsom adelig ære, tro og love, at jeg det førnævnte vil holde fast og ubrødeligt, så sandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord."

Brev 55. 8. Juni 1615.

Til Christian Friis.

En Del Klenodier sendes til Fordeling blandt Kongens Sønner. Han skal undersøge, hvorledes Helsingør bedst kan befæstes. — *Orig. i privat Eje* [2]).

Ieg sender dig heerhuoss atskillige kleinodier, huilcke Børnen skall haffue, som Eptherfølger. En stor gulkeede, tegnit med *A*, huilcken prindtzen skall haffue. Derhuoss Er der nogle demandtz och Perle- stiffter med Ett smicke giordt som en Eegi kuiss, tegnit med *B*, huilcket Prindtzen vdi Ligemaade skall haffue. Derhuoss Er et rødt feldtteegen, stucken med triinde Perler, huilckit ochsaa skall uerre Priindtzenss. Derhuoss er Ett demandtz hatteband med En stor demandtz stiifft, *Carmeserit* med demanter omkring En temmelig stor demandtz, tegnit med *C*, huilckit hertug frederich Skall haffue. Vdi Lige fatzuun Er der et andit till hertug wuldrich, huorhuoss Er en Leopardt, huilcket er tegnit med *D*. Der er ochsaa thuende pandtzeerkeeder aff En størrelse med — [3]) besatt med demanter, huorudaff h: frederich skall haffue den Eene och h: wldrick den anden. Och eptherdi udi samme keeder fattiss nogle demanter, som er udfallen, daa skaldtu samme keeder tilskicke Iørgen Priiss [4]), att

Jeg sender dig hermed adskillige klenodier, som børnene skal have
A, som Prinsen skal have.
Desuden er der nogle diamant- og perlestifter med et smykke udformet som en agerhøne, mærket med
B
hvilket Prinsen ligeledes skal have.
Derudover er der et rødt feltttegn, besat med runde perler, hvilket også skal være Prinsens.
Ydermere er der et diamanthattebånd med en stor diamantstift – karmesinrød med diamanter omkring en temmelig stor diamant – mærket med
C, hvilket hertug Frederik skal have.

Al oversættelse er via AI

I samme udformning er der et tilsvarende til hertug Ulrik, hvortil der hører en leopard, som er mærket med
D.
Der er også to panserkæder af en størrelse, der er besat med diamanter, hvoraf hertug Frederik skal have den ene og hertug Ulrik den anden.
Og eftersom der i disse kæder mangler nogle diamanter, som er faldet ud, skal du sende kæderne til Jørgen Prytz, for at...

---

[1]) *Bag paa har en fremmed Haand noteret, at det er Christian Friis's Ed, da han blev Hertug Christians Hofmester. Actum Kronborg den Maji Anno 1615.*
[2]) *Jvfr. Brevene 1632–35 Forord S. IV (det gjennem Hr. Rosenstand laante Brev).*
[3]) *Her er tegnet et kronet AC, Dronning Anna Kathrines Navnetræk.*
[4]) *Jørgen Prytz (Priis, Preus), en bekjendt Guldsmed i Kjøbenhavn, hvem Kongen benyttede en hel Del, Oldermand for [lavet, fortsætter på næste side].*

1615 93
hand laader indsette andre demanter igen, saoch skall hand faarue dem op igen.
Der fiindiss Ochsaa Ett paapiir, tegnit med E, huorudy er nogle stiffter besatt med demanter och Rubiner, huilcke Christian wuldrick shall haffue, och shall till samme stiffter hatstaafferenen gøre et hatteband afs Silkcitøi, huorpaa samme stiffter kan settiss.
Eptherdi du ess (!) nu der tilstede udi helsingør, daa see deg med fliid om, huorlediss man best kunde *fortificare* byen vdentill med tørre graffuer och ued stranden med En muer[1]), Och maa byen icke bliffue saa lang, som den nu løbber ud til Lundehaffuen[2]). Datum Frederichsborrig den 8 Iunij Anno 1615.
Christian.
Udskrift: Prindtzens Hoffmeister Christen friiss til hande.

oversæt: Han lader indsætte andre diamanter igen, og så skal han have dem igen.
Der findes også et papir, mærket med E, hvori der er nogle stifter besat med diamanter og rubiner, som Christian Ulrik skal have, og til disse stifter skal hattemageren lave et hattebånd af silkestof, hvorpå disse stifter kan sættes.
Eftersom du nu er tilstede dér i Helsingør, da se dig flittigt om, hvordan man bedst kunne befæste byen udefra med tørre grave og ved stranden med en mur[1]), og byen må ikke blive så lang, som den nu løber ud til Lundehavn[2]). Givet på Frederiksborg den 8. juni anno 1615.
Christian.
Påskrift: Prinsens hovmester Christen Friis i hænde.

Byens Guldsmedelav 1606—10. Han var en Svigersøn af den endnu mere bekjendte Guldsmed Diderik Fyring og maa vistnok være død inden 1620 (Nyrop, Meddelelser om dansk Guldsmedekunst S. 36. 49. 52. 139. Schlegel, Samml. zur dän. Gesch. II, 3, 40. 47 f. 64 f. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 415. 435. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I. 573. 581. 620. II, 560). En yngre Jørgen Prytz, ogsaa Guldsmed i Kjøbenhavn, der døde 1654 (Personalhist. Tidsskr. I, 220), har formodentlig været en Søn af ham. Mærkeligt er det for øvrigt, at der 1610 ogsaa var en anden Oldermand af dette Navn i Kjøbenhavn, nemlig Skomagerlavets (Nielsen, anf. Skr. I, 581), maaske en Slægtning af Jakob Prytz, der samtidig var Oldermand for Skomagerlavet i Helsingør (Aarsberetn. fra Geh. Archivet III, Till. S. 86).
[1]) 25. Oktbr. 1616 udgik der et Kongebrev om Opførelsen af en Mur omkring Helsingør; endnu 1624 var den ikke færdig. 1627 var der paa ny Tale om Byens Befæstning (Aarsberetn. fra Geh. Archivet III, Till. S. 89 f. Danske Saml. V, 188. Jvfr. Trap, Beskriv. af Danmark, 2.

Al oversættelse er via AI

Udg., III, 20). 1629 omtales Helsingør som omgivet af Mure (Les Voyages de M. Des Hayes Baron de Courmesvin S. 33). Jvfr. Brevet af 24. Febr. 1621.
[2)] Denne af Frederik II opførte Lystgaard laa der, hvor nu Marienlyst ligger (Brevene 1632—35 S. 94).

1615 94

Brev 56. 19. Juni 1615.

Til Christian Friis.

Han skal komme med Kongens to ældste Sønner til Kjøbenhavn og træffe de nødvendige Forberedelser til Rejsen. -- Geh. Ark.

Du skaldt saaledes *Disponere* Prindtzenss och her: frederich ^1) duund ^2), att du den 25 *Huius* med hannem kandt uerre y køybenhaffuen ^3). Myn uogen till hannem sielff uyll ieg till dig skicke. Huiss ydermere uogne kan behoff gøriss, kandtu bestille huoss Leenssmanden. Derhuoss skaldtu ochsaa bestille uogne till Staltøiett och dennom, som nøduendig skall med. *Datum* frederichs: den 19 *Iunij Anno* 1615.
Christian.
Udskrift: Christen friiss, Hoffmeister, till hande.

oversæt: Du skal indrette det sådan med Prinsen og hr. Frederik derhen, at du den 25. i denne måned kan være i København med ham. Min egen vogn til ham selv vil jeg sende til dig. Hvis der er behov for yderligere vogne, kan du bestille dem hos lensmanden. Derudover skal du også bestille vogne til staldudstyret og dem, der nødvendigvis skal med. Givet på Frederiksborg den 19. juni anno 1615.
Christian.
Påskrift: Christen Friis, hovmester, i hænde.

Brev 57. 21. Juni 1615.

Til Christian Friis.

Prinsens Rejse udsættes indtil videre. Om Forfærdigelsen af Gehæng og Livbælter til Prinsen og Hertug Frederik og om Underfodring af Folkenes Kjortler. En Hest skal sendes til Frederiksborg. -- Geh. Ark.

Epthersom ieg skreff dig till, att du med Prindtzen skulle reisse till køben haffuen den 25 *Hvius*, Saa skall slig reisse indstilliss till uuidere beskeed, huilckit du ochsaa skaldt Siige till Stalmesteren ^4), att hand ochsaa till uydere

oversæt: Eftersom jeg skrev til dig, at du med Prinsen skulle rejse til København den 25. i denne måned, så skal en sådan rejse udsættes indtil videre besked, hvilket du også skal sige til staldmesteren, at han også indtil videre...

---

1) Ordene: „och her: frederich“ ere senere tilføjede.
2) o: Dont.
3) Kongesønnerne have sandsynligvis opholdt sig paa Hørsholm eller Kronborg. Rejsen opgaves, jvfr. det følgende Brev.

Al oversættelse er via AI

4) Da Prinsen formentlig ikke havde nogen egen Staldmester, maa der menes Kongens, Adam Bülow, der beklædte denne Stilling 1611—19, da han døde (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129). Hvorledes han ved et Ulykkestilfælde mistede sit ene Øje 1612, fortæller Sigvard Grubbe (Dsk. Mag. 4. R. IV, 37).

1615 95
beskeed skall bliffue, dersom han er. Med Prindtzenss geheng och Liffgørtell saoch her: frederichss kan skee aff Perlestickerne, saa uyt die kan aff steed komme. Stalmesteren skal laade hente fraa københaffuen saa megit Blaadt tobiin [1)] folckeniss kiortell fortiill att underfodre. Hand skal ochsaa hiidskicke den brune hest med *Spirandt*. *Datum* frederichsborrig den 21 *Iunij Anno* 1615.
Christian.

Udskrift: Prindtzens hoffmeister Christen friiss till hande.

oversæt: besked, hvis han er dér. Med prinsens gehæng og livbælte, og ligeledes hr. Frederiks, kan det laves af perlestikkerne, så hurtigt de kan komme af sted. Staldmesteren skal sørge for at hente så meget blåt tobin[1)] fra København til at underfore folkenes kjortler med. Han skal også sende den brune hest med Spirandt herhen. Givet på Frederiksborg den 21. juni anno 1615.
Christian.
Påskrift: Prinsens hovmester Christen Friis i hænde.

Brev 58. 21. Juni 1615.

Til Christian Friis.

Der skal træffes Forberedelser til, at Prinsen kan begive sig til Frederiksborg, naar der kommer Bud. -- Geh. Ark.

Du skaldt Prindsenss tøi saaledes *ordinere* Saaoch hoffmestrinden [2)] tilsiige, att hun y ligemaade sig *præparerer*, att y sandtligen kan komme hiid, naar y faar bud. Dog skall der icke uydere *Bagasie* tagiss, End som man paa en stackit tiid kan bruge, huortill du skaldt af lensmanden uogne begere, och skall Eder En dag eller thu tilforn tilsygiss. *Datum* frederichsborrig den 21 *Iunij Anno* 1615.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren Christen friiss till hande.

oversæt: Du skal sørge for at ordne prinsens tøj og udstyr således, og give hofmesterinden besked om, at hun på samme måde forbereder sig, så I virkelig kan komme herhen, når I får besked. Dog skal der ikke medbringes mere bagage, end hvad man kan nå at bruge på kort tid. Hertil skal du anmode om vogne hos lensmanden, og I vil få besked en dag eller to i forvejen. Givet på Frederiksborg den 21. juni anno 1615.
Christian.
Påskrift: Hovmester Christen Friis i hænde.

Brev 59.* Omtr. 19. Septbr. 1615.

Al oversættelse er via AI

Befaling til at udfærdige tre Rejsepasser for Trompetere til Hamborg, Lybek og Lyneborg. -- Geh. Ark.

[1)] En Slags Silketoï (Molbechs Udg. af Brevene I, 35). [2)] Beate Hvitfeldt, f. 1554, gift 1574 m:ed Knud Ebbesen Ulfeldt, der døde 1586, var Hofmesterinde hos Dronning Anna Kathrine 1597—1612 og derefter til 1617 hos Kongens Sønner; † 1626 (Personalhist. Tidsskr. IV, 120 Tvl. 1 efter Ligprædikenen. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 130).

1615 96

Es sollen drei wagenpass gemacht werden auff drei trummeter, so nach hamburch, Lybek vndt Lyneburch reissen sollen, vndt soll ihn den pas briffuen von den herren begeret werden sie fuhr geldt fordtzuhelffen [1)].

oversæt: Der skal udstedes tre vognpas til tre trompetere, som skal rejse til Hamborg, Lübeck og Lüneburg, og i pasbrevene skal der af herrerne begæres, at de kan hjælpes videre med kørselspenge [1)].

60.* 18. Oktbr. 1615.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Undskyldning, fordi Kongen ikke kan modtage hans Indbydelse. -- Haupt- u. Staatsarchiv i Dresden.

Freundtlicher, lieber Schwager vndt Bruder, wahn es E: L: nach deroselben eigenem wunsk noch wol Erginge, So wehre dasselbige mihr eine hertzliche frewde zuuernehmen. Fuhr meine persohn kan ich ikke genucksam den lieben Godt dancken. Vndt habe nuhn auss E: L: abgesanthen diiener der von Goltstein [2)] deroselben freundt, Bruderliches begeren vernommen, dass ich E: L: zu besuchen mich wolthe bekueemen. Nuhn weiss godt, dass ich bei disser meiner reisse ihn dem Romsken reiche [3)] nichtz liebers sehen noch wunsken muchte, alss das ich die zeit meiness alhie verbleibendtz besser muchte ahngelegeet sein worden vndt mit E: L: vndt anderen freunden mich zu besprechen haben muchte. Weill nuhn ich alhie eine geraume zeit vhber mein verhoffen vndt gefallen alhie verbliiben, vndt meine hohe nodt-thurfft sein wirdt mich med dem ersten nach meine

oversæt: Venlige, kære svoger og bror, hvis det Eders Nåde efter dennes eget ønske endnu gik vel, så ville det være mig en hjertelig glæde at erfare. For min person kan jeg ikke takke den kære Gud nok. Og jeg har nu af Eders Nåde's udsendte tjener, ham af Goltstein [2)], erfaret dennes venlige, broderlige begæring om, at jeg ville have det bekvemt med at besøge Eders Nåde. Nu ved Gud, at jeg på denne min rejse i Det Romerske Rige [3)] ikke hellere så eller ønskede, end at jeg i stedet for at opholde mig her i denne tid, bedre kunne have disponeret min tid og have kunnet tale med Eders Nåde og andre venner. Eftersom jeg nu er blevet her i en rum tid over min forventning og mit behag, og min høje nødtørft vil [gøre], at jeg med det første efter min...

[1)] Et udkast til et sådant pas, men uden tilføjelse af trompeternes navne, findes i *Inländ. Concepte* (hvor også kongens ordre har ligget). Det er dateret Wolfenbüttel 19. september 1615.
[2)] Karl Goldstein til Passendorf. Hans akkreditiv er af 18. oktober (*Ausländ. Reg.*).

Al oversættelse er via AI

[3]) Efter hertug Henrik Julius af Brunsvig havde hans søn Frederik Ulrik arvet stridighederne med staden Braunschweig. Det kom i 1615 til åbenlys kamp, hvori byen fik hjælp fra flere sider. Christian IV var tilstede og arbejdede ivrig og med held på en forsoning, se Slange s. 379 og Schlegels oversættelse II, 41 f. samt *Zeitschr. d. Vereines f. lübeckische Gesch.* II, 371 ff.

1615 97
lande vndt leuthe zu begeeben, ess lauffe mit dissen sachen ab, ess auch will, Ist derohalben ahn E: L: mein gansfreundt, bruderliches begeren, dieselbe wollen mich fuhr diss Endtskuldiget halten. Ich fuhr meine persohn thu allezeit gerne, wass E: L: lieb vndt dinst ist, vnd befhele E: L: hiemit dem Almechtigen Godt vndt bleibe deroselben
getrewer Schuager vnd bruder,
So lange ich lebe,
Christian [1]).
Datum Wulffenbuttel den 18 *8tobris Anno* 1615.

oversæt: ..begive mig til land og folk. Hvordan det end må gå med disse sager, er min helt venskabelige, broderlige bøn til Eders Nåde, at De vil holde mig undskyldt herfor. Jeg for min person gør altid med glæde det, der er Eders Nåde kært og til tjeneste, og jeg befaler hermed Eders Nåde til den almægtige Gud og forbliver dennes trofaste svoger og bror, så længe jeg lever.
Christian [1]).
Givet i Wolfenbüttel den 18. oktober anno 1615.

Brev 61.* 19. Oktbr. 1615.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen haaber, at det spændte Forhold mellem Kurfyrsten og Kongens Broder Ulrik maa ophøre. -- Haupt- u. Staatsarchiv i Dresden.

Freundtlicher, lieber Schwager vndt Bruder, E: L: werden sich woll zu erinnern wissen, wass ich deroselben fuhr dissem von wegen der misferstendtniis, so zwischen E: L: vndt meinem brudern her: wuldrichen endtstanden [2]), geskriiben habe, Auch wass E: L: mihr dahmahls freundtlichen zur andtwordt gegeben. Weil ich nuhn auch mit meinem brudern geredet, vndt er dessen erbiitens ist E: L: alles dasienige zu leisten, wass deroselben kan lieb vndt diinst sein, So verhoffe ich, E: L: werden deroselben eigener zusage zu folge allen wnwillen Schuinden vnd fallen lassen vndt hernaher auch alles dasienige thun, wass meinem Brudern zu ehren vndt diinsten gereichen mag, auch dass die althe Bruderskafft, so fuhr dissem wnwehsendt *floriret*, auffs new muge auffgerichtet werden, Nich zweifflendt, dass solche

oversæt: Venlige, kære svoger og bror,
Eders Nåde vil sikkert kunne huske, hvad jeg tidligere har skrevet til Dem angående den misforståelse, der er opstået mellem Eders Nåde og min bror, hr. Ulrik [2]), og også hvad Eders Nåde dengang venligt svarede mig. Eftersom jeg nu også har talt med min bror, og han er villig til at yde Eders Nåde alt det, der kan være Dem kært og til tjeneste, så håber jeg, at Eders Nåde i henhold til Deres eget tilsagn vil lade al uvilje forsvinde og falde, og derefter også gøre alt det, der kan være til ære og tjeneste for min bror, samt at det gamle broderskab, der tidligere har blomstret i al stilhed, på ny kan blive genoprettet, idet jeg ikke tvivler på, at sligt...

Al oversættelse er via AI

[1)] Udskriften er ikke egenhændig.
[2)] Jvfr. ovfr. S. 75.

Side 98
bruderliche *conjunction* nicht allein godt dem Almechtigen gefellich, Sondern auch allen wnseren freunden. Vndt befhele E: L: hiemit dem gewaltigen Schutz Gotthes vndt bleibe die zeit meiness lebens E: L: getrewer Schuager vnd Bruder
Christian.
Datum Wulffenbutthel den 19 *8tobris Anno* 1615.

Udskrift: Ahn Meinem Lieben Schwagern vnd Brudern dem Churfuhrsten zu Saxen.

oversæt: .broderlige forbindelse ikke alene er den almægtige Gud til behag, men også alle vore venner. Og jeg befaler hermed Eders Nåde i Guds mægtige varetægt og forbliver i al min levetid Eders Nådes trofaste svoger og bror, Christian.
Givet i Wolfenbüttel den 19. oktober anno 1615.
Påskrift: Til min kære svoger og bror, kurfyrsten af Sachsen.

62. 15. Decbr. 1615.

Til Christian Friis.

Anordning om Kongens to ældste Sønners og Hertugen af Brunsvigs Rejse. -- Geh. Ark.

Prinsen och hertug frederich med kammeriunckeren ^1) och Skolmesteren ^2) skall aage sammen, saa aager du for med dyn wogen.
Syden skall her: aff Brunswick ^3) och hanss herremand aage nest epther Prindtzen.
Syden følger hoffmestrinden ^4) med Børnen.

oversæt: Prinsen og hertug Frederik skal køre sammen med kammerjunkeren og skolemesteren, så kører du foran med din vogn.
Siden skal herren af Braunschweig og hans herremand køre lige efter prinsen.
Derefter følger hofmesterinden med børnene.

^1) Christen Thomesen Sehested, den senere saa bekjendte Kansler, var Prinsens Kammerjunker 1615—17 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 131).
^2) Niels Jørgensen Ærylæus (s. ovfr S. 45).
^3) Hertug Christian af Brunsvig-Wolfenbüttel, f. 1599 † 1626, en yngre Søn af Henrik Julius og Søstersøn af Christian IV, 1616 valgt til Biskop i Halberstadt, berømt som en af det protestantiske Partis talentfuldeste og ihærdigste Førere. Hensigten med hans Komme til Danmark har sikkert været, at der skulle lægges sidste Haand paa hans Opdragelse her. Om hans Ophold her se Slange S. 384, Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg I, 189 ff. og flere Breve i det følgende. Næppe havde han i Septbr. 1616 faaet Underretning om sit Valg til Biskop, før han forlod Danmark (Suhms Nye Saml. II, 2, 111).
^4) Beate Hvitfeldt.

1615 99

Och bliffuer ted ued den forrige affskeen, saa att y ricker op paa mandag ^1). Datum køben haffuen den 15 Xcembris Anno 1615.
Christian.

Al oversættelse er via AI

Udskrift: Priinsens hoffmeister Christen friiss till hande.

oversæt: Og det bliver ved den tidligere afrejse, så I bryder op på mandag ^1). Givet i København den 15. december anno 1615.
Christian.
Påskrift: Prinsens hovmester Christen Friis i hænde.

Brev 63. 30. Decbr. 1615.

Til Christian Friis.

Kongen forlanger Underretning om sine Børns Befindende og om Hertugen af Brunsvigs Opførsel. -- Geh. Ark.

Laad mig ued Neehruerendiss bud uyde, huorlediss Børnen Lyer, Saoch huorlediss den herre aff Brunsuig taager aff steed, udi liige maade huorlediss hand och hanss *præceptor* kommer offuerenss med huerandre. *Vale*. *Datum* frederichsborrig den 30 *Xcembris Anno* 1615.
Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Christen friiss tiill hande.

oversæt: Laad mig ued Neehruerendiss bud uyde, huorlediss Børnen Lyer, Saoch huorlediss den herre aff Brunsuig taager aff steed, udi liige maade huorlediss hand och hanss *præceptor* kommer offuerenss med huerandre. *Vale*. *Datum* frederichsborrig den 30 *Xcembris Anno* 1615.
Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Christen friiss tiill hande.

Brev 64.* 1615—16.

Til Christian Friis.

Om Underhandlinger med Christen Knudsen (Akeleie), der har tilbudt at afstaa sit Gods mod en livsvarig Forlening. -- Geh. Ark.

Heer er En herremand aff fyn ued naffn Christen knudtsøn ^2), hand haffuer tilbødit *Coronę* sit godtz ^3) till

oversæt: Her er en herremand fra Fyn ved navn Christen Knudsen ^2), han har tilbudt Kronen sit gods ^3) til...

^1) 18. Decbr.
^2) Christen Knudsen Akeleie, som havde været Sekretær i danske Kancelli i Frederik II's Tid, døde 1632. Han levede i fattige Kaar, hvilket forklarer, at han 1624 havde Ophold i Lybek (Hiort-Lorenzen og Thiset, Danmarks Adels Aarbog 1884 S. 15 f. 1885 S. 420).
^3) Skinnerup i Fyn (se Brevene 1636—40 S. 3).

1615 100
eydom, saaframdt hand et aff kronenss leen syn Lyffs tyd motthe nyde, och forreslaagit Ruugaard y fyn, huorfor du med hanniem skaldt taale udi denne meening, att hand sliig leen udi forbemlthe gestaldt kan bekomme, dog skall hand sig erkleere, huad hand aarligenss aff

Al oversættelse er via AI

leenit uiill giffue, ty hanss godtzsis indkomst kan sig ymod leeness indkomst icke strecke. Derhuoss skall Rostiensten haffuis y acht, som icke kan miistis, huelcken hand endeligens skall holde 1).
Udskrift: Christian friss hoffmeister till hande.

Brev 65 10 Januar 1616

Til Christian Friis.

Hertug Christian af Brunsvigs Dreng skal gaa i Skole sammen med Prinsens Drenge. — Geh. Ark.

Epthersom hertug Christians hoffmester 2) haffuer nu uerrit heer og begerit att uyde, om hertugenss dreng skulle studere med herren eller huoss dii andre drenge, Saa skaldtu Laade samme dreng gaa y skole huoss Prindtzens drenge, saaoach laade hannem vnderuysse udi dii andre *exercitier* liige ued dii andre. Datum Frederichsborrig den 10 Ianvarij Anno 1616.
Christian.

Udskrift: Hoffmesteren Christian Friiss tiil hande.

oversæt: Eftersom hertug Christians hovmester har været her og anmodet om at få at vide, om hertugens dreng skal studere sammen med herren eller hos de andre drenge, så skal du lade den samme dreng gå i skole hos prinsens drenge, og ligeledes lade ham undervise i de øvrige færdigheder på lige fod med de andre.
Givet på Frederiksborg den 10. januar 1616.
Christian
Adresse: Til hovmesteren Christian Friis.

_____

1) Det endelige Resultat blev, at Christen Knudsen Akeleie 26. Marts 1616 til Gjengjæld for, at han havde tilskjødet Kongen Skinnerup, forlenedes for Livstid med Odensegaard mod en Affgift af 500 Rdl. og forskjellige Naturalydelser. Allerede to Aar efter, 16. Maj 1618, gav han imidlertid Afkald paa dette Len mod en aarlig Pension af 1500 Rdl. og mod at forlenes med Davinde, ligeledes i Fyn. Denne sidste Forlening lød ogsaa paa Livstid, men synes at være opgiven før hans Død (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 26 f. 61).
2) Virgilius Hower eller Höfer (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 144. Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg I, 177).

1616 101

Brev 66 * 4. April 1616.

Til Christian Friis.

Forholdsregler, som skulle iagttages under Hertug Frederiks Sygdom, og hvis Børnene faa Smaakopper. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer aff dyn Skriffuelsse fornommit, at hertug frederick er bleffuen nogit ilde tilpass, saatt der thuiifflis paa, om ted er mesling eller børnepocker. I huilckit ted er, daa skall hand saa lenge, indtill hand bliffuer tilpass igen, uerre huoss hoffmestrinden Och skall uerre udi En anden stuue Epther Docterens ^1) raad. Och saaframdt nogen aff børnene faar smaapocker, daa skall hoffmestrinden och børnens folck holle dem fraa kyrsten Munck ^2). Sig till aadam bylou ^3), att den lille trommeterdreng skall bliffue udaff børnens kammer. Ellers, uden sigdommen taager y andre maader uyder offuerhand, daa gørriss ted inted behoff med prindtzen att forandre *Locum*. *Datum* Nykøbing ^4) den 4 *Aprilis Anno* 1616.
Christian

Al oversættelse er via AI

Udskrift: Hoffmesteren Christian Friiss til hande.

oversæt: Jeg har af din skrivelse erfaret, at hertug Frederik er blevet noget utilpas, så man er i tvivl om, hvorvidt det er mæslinger eller børnekopper. Uanset hvad det er, skal han forblive hos hovmesterinden, indtil han er rask igen, og han skal opholde sig i en anden stue efter doktorens råd. Og hvis nogen af børnene får småkopper, skal hovmesterinden og børnenes folk holde dem væk fra Kirsten Munk. Sig til Adam Bülow, at den lille trompeterdreng skal holde sig ude af børnenes kammer. Ellers, medmindre sygdommen på anden vis tager overhånd, er der ingen grund til at flytte prinsen. Givet i Nykøbing den 4. april 1616. Christian

---

^1) Den ovfr. S. 46 nævnte Christen Bording fik 1614 til Efterfølger som Prinsens Livlæge Dr. Matthias Jakobsen, f. 1569, som efter at have studeret i Udlandet, navnlig i Padua, og der taget Doktorgraden nedsatte sig i Aarhus. Ligesom han 1613 havde afslaait en Kaldelse til Universitetet, saaledes tiltalte hans Hofstilling ham vist ikke heller, og 1620 opgav han den for at vende tilbage til Aarhus, hvortil han ogsaa var knyttet ved sit Ægteskab, idet han var gift med Biskoppen der Jens Gjødesens Datter Ingeborg Jensdatter. Han døde i Aarhus 1636 (Ingerslev, Danmarks Læger I, 296 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch 1872 S. 189. Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 III, 248 f.). Jvfr. det følgende Brev og Brevet af 11. Juli 1620.
^2) Kongens Bryllup med Kirstine Munk stod 31. Decbr. 1615 (Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 1). 15. April 1616 kom hun til Kongen paa Frederiksborg fra Antvorskov (Suhms Nye Saml II, 2. 106). Paa det sidstnævnte Sted opholdt Kongens Børn sig.
^3) Kongens Staldmester (s. ovfr. S. 94).
^4) Til Nykøbing var Kongen kommen 2. April; 5. April vendte han tilbage til Sjælland (Suhms Nye Saml. II, 2, 106).

102 1616

Brev 67 * April 1616.

Til Christian Friis.

Det skal paases, at Maden til Kongens Børn tilberedes ordentlig Dr. Matthias Jakobsen maa faa Orlov paa nogle Dage. Tøj til Sørgeklæder for Prinsen vil blive sendt. - Geh. Ark.
Hoffmestrinden haffuer noglegange klaagit paa, att kockene ikke saaledis fliide madden till forbørnen, som dii skulle, hoorfor du dermed skaldt haffue indseen, att ted gaar ret till. Docter Maatiiss maa paa nogle daagerss tiid haffue forloff att forreisse til syne børn1), och shall hand syden stille sig ind igen. Inden faa daage uill ieg sende nogit suordt tøy till dig, huoraff Prindtzen skall gørriss sørgekleeder2). Datum Anderskou den 16 Aprilis Anno 1616. Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Christen friiss till hande.

Oversæt: Det skal sikres, at maden til kongens børn bliver tilberedt ordentligt. Dr. Matthias Jakobsen må få orlov i nogle dage. Tøj til sørgeklæder til prinsen vil blive sendt. - Gehejmearkivet.
Hofmesterinden har flere gange klaget over, at kokkene ikke tilbereder maden til børnene, som de burde, hvorfor du skal holde opsyn med, at det går ordentligt til. Doktor Mathias må få tilladelse til at rejse bort i nogle dages tid for at se til sine børn, og derefter skal han møde op igen. Inden for få dage vil jeg sende noget sort tøj til dig, som prinsens sørgeklæder skal laves af. Dateret Anderskov den 16. april 1616. Christian.
Påskrift: Til hofmesteren Christen Friis.

Brev 68 * April 1616.

Til Christian Friis.

Al oversættelse er via AI

Om Klæder til Kongens Sønner. - Geh. Ark.

Ieg sender dig huoss Neuerendiss Breffuyser Nogit Suordt kleede och andit tøi, Som tiill Prindtzens, h: frederichs Och h: uldrichs kleeder skall Brugiss, Och naar deraff Saa megit, som behoff kan uerre, Er affskorren, Saa

oversæt: Jeg sender dig med denne brevviser noget sort klæde og andet tøj, som skal bruges til tøj til Prinsen, hr. Frederik og hr. Ulrik. Og når der af dette er klippet så meget, som der er behov for, så... *(sætningen stopper brat i kilden)*

---

1) Nemlig i Aarhus. Hans Hustru var død allerede 1614 (Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 72), efterladende Sønnen Jakob, den senere Biskop i Aarhus, og 3 Døtre (om hvilke se Giessing, Jubel-Lærere I, 261. 270. 272).
2) Sagtens i Anledning af Hertug Johan Adolf af Gottorps Død, der var indtruffen 31. Marts 1616. Foruden det Slægtskab, som var mellem Kongehuset og Gottorperne, var Hertugen jo gift med en Søster til Christian IV.

1616 103

skaall ted Offuerige skickiss tilbage igen udi Clauss Condeuiinss ^1) boe ^2). Kapperne skal inted gørriss saa megit *extraordinarie* lange, Och shall dii for paa opslaagen foriss med ted tørske groffgrøn ^3). Er der nogen aff derriss Strømper, som nogit uaar smittit, daa send dem til faarueren. att dii bliffuer suorte faaruit, ty heer Er ganske ingen saa smaa strømper at bekomme. Er der nogit Øffuerligdt aff Samme tøi daa laad Christian ochsaa gørre kleeder aff samme groffgrøn Eller ochsaa aff detthe kleede. *Datum in horto Hafnien:* den 20 *Aprilis Anno Dni* 1616. Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Chriisten friiss till hande.

oversæt: Skal det overskydende sendes tilbage igen til Claus Condevins bod. Kapperne skal ikke gøres så ekstraordinært lange, og på opslagene skal de fores med det tyrkiske grovgrøn. Er der nogen af deres strømper, som er blevet lidt snavsede, så send dem til farveren, så de bliver farvet sorte, da man her overhovedet ikke kan skaffe så små strømper. Er der noget tilovers af det samme tøj, så lad også Christian lave tøj af det samme grovgrøn eller også af dette klæde. Dateret i haven i København den 20. april i det Herrens år 1616. Christian.
Påskrift: Til hofmesteren Christen Friis.

Brev 69 * April 1616.

Til Christian Friis.

Prins Christian, der har faaet Mæslinger, og Hertug Frederik skulle behandles efter Lægens Forskrifter. - Geh. Ark.

Ieg haffuer vdaff dyn skriffuelse fornommit, at Prindtzen haffuer bekommit Mesling, Och at die, gud uerre loffuit, uell erre vdkommen, Och er best, at hand Epther *Doctor*erens raad bliffuer y allemaade holdt Saauell som ochsaa

oversæt: Jeg har af din skrivelse erfaret, at prinsen har fået mæslinger, og at de, gud være lovet, er sluppet godt igennem det. Og det er bedst, at han efter doktorens råd bliver passet på alle måder, såvel som også...

Al oversættelse er via AI

^1) Klavs Condevin, en større Handelsmand i Kjøbenhavn, blev Medlem af Direktionen for det ostindiske Kompagni og døde 1619 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 594. 606. 612. 614. II, 556. VI, 53. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 212. 238 f. 255. 257. 272. Norske Rigsregistr. IV, 751. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 441. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 34. Personalhist. Tidsskr. I, 203). Han var Fader til den i Brevene 1636-40 S. 17 f. nævnte Baltser Condevin.
^2) o: Bod. Den laa i Højbrostræde.
^3) Tyrkisk Grovgrøn, et Slags Tøj, s. Hist. Tidsskr. 5. R. I, 720. Kalkar, Ordbog II, 76.

1616. 104

h: frederich. *Datum* frederichsborrig den 28 *Aprilis Anno* 1616.
Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Christen friiss tiill hande.

Brev 70. * 10. Maj 1616.

Til Tolderne i Sundet.

Om nogle mindre Udbetalinger. — *Geh. Ark*

Heerepther skall sig tollerne y helsingør retthe. Der Skall giffuiss hanss Stenuyckell ^1) thuhundrit daaler, Gothardt kleensmid ^2) thuhundrit daaler, hanss grytthenfenger ^3) Ett hundrit daaler, hindrick wiittynger fyrretyue daaler. *Actum* y Lundehaauen for Croneborrig den 10 *Maij Anno* 1616.
Christian.
Udskrift: Hoffmesteren Christen friiss tiill hande.

Oversæt: Herefter skal tolderne i Helsingør rette sig. Der skal udbetales 200 daler til Hans Steenwinckel, 200 daler til Gothardt klejnsmed, 100 daler til Hans grytthenfenger og 40 daler til Hinrick wiittynger. Udfærdiget i Lundenhavn foran Kronborg den 10. maj 1616. Christian.
Påskrift: Til hofmesteren Christen Friis.

Brev 71. * 12. Maj 1616.

Til Christian Friis.
Han skal komme til Kjøbenhavn med Kongens Sønner og Hertug Christian af Brunsvig. — *Geh. Ark.*

Du skaldt den 21 *Hvius* begiffue dig paa reissen till københaffuen med Prindtzen, h: aff Brunsuig och dy andre

oversæt: Du skal den 21. i denne måned begive dig på rejsen til København med Prinsen, hertugen af Braunschweig og de andre... *(sætningen fortsætter i kilden)*

^1) Billedhugger og Bygmester, s. Brevene 1632—35 S. 26 og Hist. Tidsskr. 5. R. I, 357 ff.
^2) Gothard Rande (Ran). Hist Tidsskr. IV, 570 ff. Danske Saml. V, 184. Friis, Saml. t. dsk. Bygnings- og Kunsthist. S. 218. 221. ^3) Grutte betyder en Kalkun (Sanders, Wörterbuch).

Al oversættelse er via AI

Mandens Bestilling var Snedker (se Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 441. 474. 514, hvor han kaldes Gritzenfænger. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 254).

1616 105

Børn, Och saaledis anstille reissen, saatt y paa tree dagss tiid kommer tillsteede [1]). Du skaldt Ochsaa strax laade forferdige En wogen seddell og den tilskicke lensmenden paa huerdt sted. *Datum* Frederichsborrig den 12 Maij Anno 1616.

Christian.

Udskrift: Hoffmesteren Chriisten fryss tiil hande.

Brev 72 *Novbr. 1616.

Til Christian Friis.

Han skal begive sig med Prins Christian til Kolding i Anledning af Lensmodtagelsen, hvorimod Hertug Frederik, der er upasselig, skal blive tilbage. Geh. Ark.

Epthersom ieg dig tilforn befhalit haffuer, at du med Priindtzen skulle till kolding ymod den berammede Leehnemphangings dag [2]), Saa erre nu disse wogne affderigit, huilcke du till samme reysse skaldt bruge [3]).
Och eptherdi ieg for stackit tyd syden aff dig haffuer fornommit, at hertug frederich En tydlang haffuer uerrit nogit ylde till paass, huorfor du skaldt laade hannem bliiffue huoss hoffmestriinden, intill gud uyll, Prindtzen kommer tilbage ygen. *Datum* Haadersleeff den 18 Novembris Anno 1616.
Christian.

Udskrift: Hoffmesteren Christian Friiss til hande [4]).

oversæt: Eftersom jeg tidligere har pålagt dig, at du sammen med Prinsen skulle tage til Kolding til den fastsatte dag for lensmodtagelsen, er disse vogne nu blevet sendt af sted, som du skal bruge til rejsen.
Og eftersom jeg for nylig har erfaret fra dig, at hertug Frederik et stykke tid har været noget dårlig tilpas, skal du lade ham blive hos hofmesterinden, indtil Prinsen, om Gud vil, kommer tilbage igen.
Givet i Haderslev den 18. november 1616.
Christian

---

[1]) 23. Maj kom de ogsaa efter Bestemmelsen til Kjøbenhavn, hvor Herredagen tre Dage senere tog sin Begyndelse (Suhms Nye Saml. II, 2, 107).
[2]) 2. Decbr. skulle Hertug Frederik III forlenes med Slesvig, hvilket ogsaa skete.
[3]) Prinsen kom 28. Novbr. til Kolding (Suhms Nye Saml. II, 2, 112).
[4]) Modtaget 20. Novbr. paa Skanderborg, hvor Kongens Sønner da opholdt sig.

Al oversættelse er via AI

106 1616.

Brev 73 * 1. Decbr. 1616.

Til Rigsraadet.

Kongen meddeler det, at han har udvalgt Christian Friis til Kragerup til sin Kansler, og udpeger 6 Personer, som han vil have udnævnt til Rigsraader. Raadet skal votere paa en Marsk. — *Geh. Ark.*

Epthersom Gud Alsommechtigste nestforeleden Somme[r] haffuer henkallit uorriss Chanseler Christian friiss tiil Borreby 1), Saa haffuer uy aff uychtige Aarsag skiild icke Nu lenger uyldt uerre vden Chanseler, huorfor uy nu till samme bestilling oss haffuer udueelit Chriistian friiss til kraagerup, huilcken ochsaa och 2) derpaa haffuer giordt syn Eed, huess persohn y eder skall laade uerre befhalit.
Och eptherdi en ganske hob aff riigenss Raad ued døden erre henkallit, en paardt aff dennom, som ygenleffuer, gamle och wformugsom erre, Saa haffuer uy for sliig aarsag skiild for raadsom erachtit, at samme taall med ted forderligste skulle formeeriss.
Huorfor uy disse eptherskreffne persohner uill haffue vdneffnit, som er Iørgen lunge, Albret Skeel, Iffuer Iull, Anderss Bille, Ienss Iull och holger Rosenkrandtz iørgensøn 3), ybland huilcke uy Albret Skeell till Riigenss Admiraall haffuer forordnit och saatt 4).
Nu uyll ted ochsaa uerre fornøden, at dette Riige bliiffuer forsørgit med en diichtig Maarss 5), som y all for-ybland huilcke uy Albret Skeell till Riigenss Admiraall
haffuer forordnit och saatt [4]).
Nu uyll ted ochsaa uerre fornøden, at dette Riige forsørgit med en diichtig Maarss [5]), som y all for-

oversæt:
Eftersom den almægtige Gud i sommer kaldte vores kansler Christian Friis til Borreby bort ved døden, og vi af vigtige årsager ikke længere har villet være uden en kansler, har vi nu til samme bestilling udvalgt Christian Friis til Kragerup, som også har aflagt sin ed derpå, og hvis person I skal tage vel imod.
Og eftersom en anselig del af rigets råd er kaldt bort ved døden, og en del af dem, der endnu lever, er gamle og uformående, har vi af den grund fundet det rådeligt, at dette antal bliver forøget hurtigst muligt.
Derfor ønsker vi at udnævne disse efterskrevne personer: Jørgen Lunge, Albret Skeel, Iver Juel, Anders Bille, Jens Juel og Holger Rosenkrantz Jørgensøn. Iblandt hvilke vi har forordnet og indsat Albret Skeel som rigets admiral.
Nu vil det også være nødvendigt, at dette rige bliver forsynet med en dygtig marsk, som I alle for... *(sætningen afbrydes ved sideskiftet i kilden)*

---

[1]) Han døde 29. Juli 1616 paa et Skib i Oslos Havn.
[2]) Fejlskrift for: os.
[3]) De nævnte Adelsmænd bleve samme Dag Rigsraader med Undtagelse af Holger Rosenkrands, som først det følgende Aar aflagde sin Ed (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 225). Han har formodentlig paa denne Tid ikke været i Kolding.
[4]) Hans Ed findes nedenfor som Nr. 75. Hans Formand Mogens Ulfeldt var død 15. Juni 1616.
[5]) Embedet havde staaet ledigt siden 1611, da Sten Maltesen Sehested døde.

Al oversættelse er via AI

fallende leylighed Riigenss Aadell och kriigsfolck kan føre, huorfor meenige danmarckiss raad. som heer tilsteede erre, om samme persohn skall *Votere* och deriss mening en huer serdeliss paa en lyden seddell med et Naffn skall giffue tilkende och dennom tilluckt tilstille uorriss Chanseler [1]). Och er saa detthe, huess uy paa denne tyd worriss Elskelige riigenss raad haffuer naadigst uyllit laade forstaa. Och erre uy eder samdtliigen med all kongelige gunst och beuegenhed (!) atiid beuogen. *Datum* paa uordt Slott kolding den 1 *Decembris Anno* 1616.
Christian.
Udskrift: Danmarckiss riigenss Raad til hande.

oversæt: .. passende lejlighed for rigets adel og krigsfolk kan medføre. Derfor skal det samlede danske råd, som er til stede her, stemme om den pågældende person, og hver især skal tilkendegive deres mening på en seddel med et navn på, og sende dem lukkede til vores kansler [1]).
Og det er, hvad vi denne gang har ønsket nådigst at lade vores elskelige rigsråd vide. Og vi er jer altid velvilligt stemt med al kongelig gunst (!).
Givet på vores slot Kolding den 1. december 1616.
Christian.
Udskrift: Det danske rigsråd til hænde.

Brev 74 1.Decbr. 1616.

Til Rigsraadet.

Kongen forlanger dets Erklæring om, hvad der skal gjøres i Anledning af den polske Konges truende Anslag mod Sverig. — *Geh. Ark.*

Epthersom udi køpenhaffuen til Syste forleden herredag [2]) danmarckiss Riigiss Raad aff oss er bleffuen *Proponerit*, hvad for wleilighed disse Riiger och lande sig haffuer att formode, om kon: aff Polen ted konnigrige Suerrig igen skulle bliffue mechtig, Huorpaa riigenss raad dentiid sig erklærede, dennom med oss at uerre udi samme meening, Och saa framdt man nogit uydere om kon: aff Polens uisse *Intention* kunde erfhaare, at man daa uylle *Deliberere*, hvad udi all forfallende leilighed disse ryger och lande till beste forretaagis kunde, Huorfor uy siiden den tyd kon: aff Polens anslaag at erfhaare haffuer laagdt uynd paa, Saa megit mueligdt haffuer uerrit, Och nu Erfhaarer [3]), at hand endeliigens tilsyndtz er Nestkommendis

oversæt: Eftersom det danske rigsråd af os blev forelagt på den nyligt afholdte herredag i København, hvilke ulemper disse riger og lande kunne forvente, hvis kongen af Polen igen skulle blive mægtig i kongeriget Sverige,
hvorpå rigsrådet dengang erklærede, at de delte vores mening, og at man – såfremt man kunne erfare noget yderligere om den polske konges hensigter – da ville overveje, hvad der i enhver given situation kunne gøres til det bedste for disse riger og lande.
Da vi siden da har gjort os stor umage for at udspørge og erfare den polske konges planer, så meget som det har været muligt, og nu erfarer, at han tilsyneladende er nært forestående...
(sætningen afbrydes ved sideskiftet i kilden)

[1]) Valget faldt paa Jørgen Lunge.
[2]) Den var, som ovfr. bemærket, bleven aabnet 26. Maj.

[3]) Nemlig af den til Danmark ankomne Gesandt fra Kurland (om hvem nedfr. S. 111), s. Slange S. 389.

Side 108 1616

Sommer (eller maa skee før) at forsøge syn løcke ymod Suerrig and dessen tilbehørige lande. Thiill huilcken *Intention* at sette y uerck hand til Prage and andenstedtz haffuer laadit werbe kriigsfolck, Saoch aff den Rom: keysser bekommit nogle fornemme *officerer*, huilcke haffuer en stor anhang aff Soldater. *Item* hand haffuer offendtlig ladit besøge en deel aff Søsteederne om Skiib Och icke duldt, huortill han samme Skiib bruge uylle.
Hvad nu heerudinden er at betencke, som disse konnigriger och lande y framtiiden mynst kan uerre tiil faare, derpaa kan uorriss Raad sig betencke Och deris meening Oss Skriffligen laade tilstille [1]). Och erre uy Eder samdtliigen med all kongelige gunst och Naade welbeuogen.
Datum kolding den 1 *Decembris Anno* 1616.
Christian.
Udskrift: Et *Negotium* Riigerne ahngaaendis, paa huilckit rygenss Raad skall sig Erkleere.

oversæt: ... for om sommeren (eller måske før) at prøve sit held mod Sverige og dens tilhørende lande. For at føre denne hensigt ud i livet har han i Prag og andre steder ladet hverve krigsfolk, og desuden har han fra den romerske kejser modtaget nogle fornemme officerer, som har en stor skare af soldater med sig. Ligeledes har han offentligt ladet besigtige en del af søbyerne med henblik på skibe, og ikke lagt skjul på, hvad han vil bruge de samme skibe til.
Hvad der nu herudover er at overveje, så disse kongeriger og lande i fremtiden i mindst mulig grad lider overlast eller kommer i fare, derom kan vores råd tænke sig om og lade os deres mening i hænde skriftligt. Og vi er jer alle samlet velvilligt stemt med al kongelig gunst og nåde.
Givet i Kolding den 1. december 1616.
Christian.
Påskrift: En sag vedrørende rigerne, som rigsrådet skal afgive erklæring om.

Brev 75 * Decbr. 1616.

Udkast til Rigsadmiralens Ed. — *Geh. Ark.*

Epthersom E: ko: Ma: nu Naadigst mig [2]) tilbetroet haffuer at uerre E: ko: Ma: Raad och Admiraall, daa loffuer Och tilsyger ieg E: k: M: och disse ryger och lande sand huldskab, troskab och lydachtighed. All skaade och forderff uill ieg aff myn yderste formue affuerrie, Derymod uyll aff yderste macht och formue forfremme all den deell,

oversæt: Eftersom Deres Kongelige Majestæt nu nådigst har betroet mig at være Deres Kongelige Majestæts råd og admiral, da lover og tilsiger jeg Deres Kongelige Majestæt og disse riger og lande sand huldskab, troskab og lydighed. Al skade og fordærv vil jeg afværge efter bedste evne, og derimod af yderste magt og evne fremme alt det, ...

[1]) Rigsraadets Svar herpaa af 3. Decbr. gik ud paa, at Kongen burde advare Gustav Adolf om den fra Polen truende Fare og i fornødent Fald hjælpe ham, og at han af den Grund i Tide maatte se at komme paa en god Fod med Hansestæderne (Erslev, anf. Skr. I, 226 f.). Jvfr. nedfr. Nr. 77 og Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget S. 45 ff., hvorefter Brejde Rantzau havde advaret Gustav Adolf mod de polske Planer.

Al oversættelse er via AI

²) Albert Skeel.

1616 Side 109

som E: ko: Ma: och disse ryger och lande kan komme till *Reputation*, gaffn och beste. Ieg uyll ochsaa udi fred och feyde tyd, naar E: k: Ma: mig tilsiigendis uorder, med E: k: M: Skiibsflaade och folck mig henbegiffue paa dy steeder, huordthen ted mig aff E: k: M: *commenderit* bliiffuer, Och saalediss føre E: k: M: flaade och folck, som ted en erlig Admiraall Eegner och bør och uell anstaar. Ieg uyll ochsaa holde god ordning och regimendt Och salediss mig forholde ymod E: k: M: och disse rygerss fyender, Saat E: k: M: deraff skall haffue behaagelighed, ochsaa huoss yndlendtske och vdlendtske haffue Rom, Eehre och *Reputation*. Ieg uyll aarligenss med all fliid besee E: k: M: Skybsflaade Och E: k: M: derom gørre *Relation*, huorlediss den er ued macht Saat den kan uerre altiid ferdig, naar behoff gørriss. Ieg uill ochsaa udi myn foruaaring haffue Ett uyst register paa, huess Søfolck y tienisten er, saach huad folck E: k: M: aff huerdt land steeder och byer udi disse konnigriger Och lande kan bekomme, naar behoff gørriss. Ieg uill ochsaa laade mig E: k: M: Søfolck paa ted høieste uerre befhaalit, sauell som ochsaa den gemeene Søfaarende man, Saat ingen dennom forwlemper y nogen maader. Ieg uill ochsaa udi dom och *scntens* mig epther E: k: M: *Artickelss* indhold forholde, saasom ieg ted for gud y himmelen och saa for E: k: M: uyll forsuaare. Herhuoss uyll ieg tilholde myne vndergiffne *Capiteiner*, Skippere och alle andre *officerer*, at dy saaledis omgaass med Søfolckit, som ted sig Bør. Och uyll ieg med all fliid tilholde søfolckit, at dy affthen og morgen, saach naar dy haffuer faat maad, epther E: k: M: derpaa giorthe forordning indhold Synger och tacker gud y himmelen, saach fliitig søge predicken, naar dii dage indfaller y ugen, paa huilcke maan pleier att holde Predicken. Herhuoss Loffuer och tilsiiger ieg E: k: M:, at aldt, huess ieg Seer, hører, leeser eller erfhaarer, som bør att holliss hiemmeligdt och E: k: M: macht paa ligger, ted uyll ieg aldrig nogen aabenbare, menss tage ted med mig y myn graaff. Detthe och aldt andit Offuenbemelthe loffuer

oversæt: ... så Deres Kongelige Majestæt og disse riger og lande kan opnå anseelse, gavn og fremgang. Jeg vil også i freds- og krigstid, når Deres Kongelige Majestæt tilsiger mig det, begive mig af sted med Deres Kongelige Majestæts skibsflåde og folk til de steder, hvortil jeg bliver beordret af Deres Kongelige Majestæt, og dermed føre Deres Kongelige Majestæts flåde og folk, som det sømmer og bør sig for en ærlig admiral.
Jeg vil også opretholde god orden og disciplin, og forholde mig til Deres Kongelige Majestæt og disse rigers fjender på en sådan måde, at Deres Kongelige Majestæt vil finde behag i det, og at jeg også i ind- og udland kan nyde respekt, ære og anseelse. Jeg vil årligt med al flid inspicere Deres Kongelige Majestæts skibsflåde og aflægge rapport til Deres Kongelige Majestæt om dens tilstand, så den altid er kampklar, når der er behov for det.
Jeg vil også drage omsorg for Deres Kongelige Majestæts søfolk på bedste vis, såvel som den menige søfarende mand, så ingen forulemper dem på nogen måde. Jeg vil ligeledes i domsafsigelser og kendelser rette mig efter indholdet af Deres Kongelige Majestæts artikler, hvilket jeg vil stå til ansvar for overfor Gud i himlen og overfor Deres Kongelige Majestæt.
Derudover vil jeg indskærpe over for mine underordnede kaptajner, skippere og alle andre officerer, at de behandler søfolket, som det sig hør og bør. Og jeg vil med al flid pålægge søfolket, at de morgen og aften, samt når de har spist, i overensstemmelse med Deres Kongelige Majestæts forordning, skal synge og takke Gud i himlen, og flittigt overvære gudstjenesterne på de ugedage, hvor der traditionelt holdes prædiken.
Herudover lover og tilsiger jeg Deres Kongelige Majestæt, at alt, hvad jeg ser, hører, læser eller erfarer, som bør holdes hemmeligt og vedrører Deres Kongelige Majestæts magt og

AI oversættelse er via AI

interesser, vil jeg aldrig røbe for nogen, men tage med mig i graven. Dette og alt andet ovennævnte lover jeg...

110. 1616.
ieg faast och wbrødeligen att holde, saa Sandt hjelpe mig Gud och hanss hellige Euangelium ued *Iesum Christum. Amen.*

Paaskrift: Admiraalenss Eed. *Anno 1616 Coldingi* 1 *Decembris*.

oversæt: som jeg fast og ubrødeligt vil overholde, sandt hjælpe mig Gud og hans hellige evangelium ved Jesus Kristus. Amen.
Påskrift: Admiralens ed. Kolding, den 1. december 1616.

Brev 76.* Omtr. 1. Decbr. 1616.

5 nye Rigsraader skulle møde den følgende Morgen. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Disse Skal tilsiigiss at uerre tilsteede
y Morgen tilig ued 7 slet:

Iørgen Lunge,
Albert Skeell,
Iffuer Iull,
Andress Biille,
Ienss Iull.

Paaskrift: *Senatores electi.*

Brev 77. * 3—5. Decbr. 1616 [1]).

Ytringer om Forholdet til Sverig, Hansestæderne, Kurland og Polen samt om den Tilstand, hvori Rytteriet bør holdes, angaaende hvilke Punkter Rigsraadet har forhandlet. — *Geh. Ark.*

Anlangendiss att man Schuensken skulle aduaare, gørriss inted fornøden, menss dermed skall uell saalediss bliffue omgaaet, at dii *Cum magna reverentia* skall baade giffue oss deriss nød tilkende, saoch begeere hielp, huoss huilcken *actu* skall uell bliffue holdt y acht, att dii inted om sunst skall bekomme. Och skall, sauit mueligdt er,

oversæt: Hvad angår en advarsel til svenskeren, er det ikke nødvendigt; men sagen skal i stedet håndteres således, at de med stor ærefrygt (*cum magna reverentia*) både giver os deres nød til kende og anmoder om hjælp. I den forbindelse skal man tage i agt, at de ikke får noget for ingenting. Og, så vidt det er muligt, skal... *(sætningen afbrydes ved sideskiftet i kilden)*

[1]) Affattelsestiden maa falde mellem 3. Decbr., da Rigsraadets Erklæring, hvorpaa nærværende Skrivelse indeholder Svar, afgaves (s. ovfr. S. 108), og 5. Decbr., da Kongen forlod Kolding (Suhms Nye Saml. II, 2, 113).

Al oversættelse er via AI

1616. 111
alting udi god acht holliss [1]). Med steederne skal, saa uyt *cum Reputatione* skee kan, foretagiss. Riiteriet anlan- gendiss, maa endeliigens y aar holliss y god øffuelse, paa- ted man kan udi forberørte *Negotio* haffue dennom til- reede. Om den Churlendtske gesantiss [2]) Erinder haffuer uy taalit med Iacob wlfeldt. Saframdt raadit nu syniss, att man vden *præiuditz* can giffue k: aff Polen den Schuenske titell [3]), daa kan man uell wylfheere samme herre, *alias non. Respondetur non vel ita*, saa bliffuer ted deruiid.

oversæt: ... så alt holdes i god agt. Med stederne skal der forholdes således, som det kan ske med ære og anseelse. Hvad angår rytteriet, skal det i år holdes i god træning, så man i den førnævnte sag kan have dem rede. Om den kurlandske sendebuds ærinde har vi talt med Jacob Ulfeldt. Såfremt rådet nu finder, at man uden præjudice (uden at skade sin egen sag) kan give kongen af Polen den svenske titel, da kan man vel imødekomme samme herre, ellers ikke. Svares der nej eller således, bliver det ved det.

Brev 78.* Omtr. 4. Decbr. 1616.

Udkast til en Befaling til Brejde Rantzau om at løslade Jørgen Kaas paa visse Betingelser. — *Geh. Ark.*

breff till Stadtholderen, att hand skal stelle Iørgen kaass [4]) paa syn frii fod, dog tage aff hannem En ordfeide,

oversæt: Et brev til statholderen om, at han skal løslade Jørgen Kaas, dog mod at afkræve ham en erklæring.

---

[1]) Om Forhandlingerne med Sverig i det følgende Aar s. Slange S. 395 og Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioårige kriget S. 61 f.
[2]) 25. Novbr. var en Gesandt fra Hertug Vilhelm af Kurland kommen til Kongen (Suhms Nye Saml. II, 2, 112). Han hed Georg Linstow, og hans Hverv var at paakalde Christian IV's Hjælp mod Kongen af Polen, som havde berøvet Hertugen sit Land. Rekreditiv for ham udstedtes 2. Decbr. (Ausländ. Reg.) Det næste Aar kom Hertugen selv til Danmark, men uden at kunne opnaa en Sammenkomst med Kongen (Slange S. 393. Danske Saml. V, 53).
[3]) Jvfr. ndfr. Brevet af 17. Oktbr. 1617.
[4]) Jørgen (Eriksen) Kaas til Birkelse, Hemmestrup og Havgaard, Lensmand over Stavanger Len 1601—16 (Personalhist. Tidsskr. V, 3. Erslev, Danmark-Norges Len S. 87). Som Lensmand havde han gjort sig skyldig i forskjellige Misligheder, dels ved at opkræve en stor Sum af Kirkernes Penge, som man frygtede for, at han ikke kunde tilbagebetale, dels ved at opgive Bygningsarbejder ved Kongsgaarden i Stavanger til en for høj Værdi, dels endelig ved at tillade Fogderne at forhugge Egeskovene. Et Kongebrev af 3. Aug. 1616 befalede derfor hans Eftermand, Gabriel Kruse, at tiltale ham og hvis han ikke kunde stille tilstrækkelig Borgen, at beslaglægge hans Ejendele der i Byen og sende ham ned til Kjøbenhavn.

Al oversættelse er via AI

1616 Side 112
saa och En forplicht, att hand skal stille renteriet tiill friidtz for uachtskatt Eller ochsaa stelle sig ind udi Custodien ygen [1]).

oversæt: saa och En forplicht, att hand skal stille renteriet tiill friidtz for uachtskatt Eller ochsaa stelle sig ind udi Custodien ygen [1]).

Brev 79 * Decbr. 1616.

Til Christian Friis og Jørgen Lunge.

De skulle anholde hos Hertugen af Gottorp om Nedsættelsen af en Kommission til at undersøge og afgjøre nogle Sager i Slesvig. — *Geh. Ark.*

Y skall anholde huoss her: friderich, att godtske wynsyn och hanss von der wysk [2]) matthe bliffue Brugdt med thuende aff myne raad, som er gerdt och Balser [3]), strax eptheratt detthe er offuerstaad [4]), udi En *commission*, 1. att besee ted uerck, som ieg ued bredsted uill indiige [5]), om samme diige icke kommer saauell dii hussommer vndersaather til skonsell paa deriss vnde dyger som myne [6]), paated all uydere *Disputation* kan affskaffes, 2. att forhøre En trette imellom myn søster och myn
(Norske Rigsregistr. IV, 599 f.). Allerede det foregaaende Aar havde han ikke kunnet betale Kongen en Sum, han skyldte, og havde som Følge deraf mistet sin Andel i den jydske Gaard Hemmestrup, som hans Forlovere havde faet i Pant (Saml. t. jydsk Hist. og Topogr II, 342).

oversæt: I skal anmode hos hr. Frederik om, at Godske og Hans von der Wisch må blive indsat sammen med to af mine råd, som er Gert og Balser, straks efter at dette er overstået, i en kommission til:

1. at besigtige det bygværk, som jeg vil anlægge ved Bredsted, og undersøge om det samme dige ikke forvolder skade på såvel de hussumkse undersåtters diger som mine, således at al yderligere diskussion kan undgås,
2. at mægle/undersøge en strid mellem min søster og min... *(sætningen afbrydes ved sideskiftet i kilden)*

(Norske Rigsregistr. IV, 599 f.). Allerede det foregående år havde han ikke kunnet betale kongen en sum, han skyldte, og havde som følge deraf mistet sin andel i den jydske gård Hemmestrup, som hans forlovere havde fået i pant (Saml. t. jydsk Hist. og Topogr II, 342).

---

[1]) Kongebrevet til Brejde Rantzau om denne Sag er dat. Koldinghus 4. Decbr. 1616 (Sjæll. Tegn. XXI, 195).
[2]) Amtmænd henholdsvis i Gottorp og Husum Amter. [3]) Gert Rantzau og Baltser v. Ahlefeldt.
[4]) „Dette“ o: Hertug Frederik III’s Hylding. Til at forhandle herom med Landdagen og senere overvære selve Højtideligheden havde Christian Friis, Jørgen Lunge og Dr. Leonhard Metzner 4. Decbr. faaet Instrux (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 228).
[5]) Om de store Digearbejder ved Bredsted, som Christian IV levende interesserede sig for, og i Anledning af hvis Projektering han to Dage senere var henne at besøge Lokaliteterne, men som trods de store derpaa anvendte Summer dog mislykkedes, se Molbechs Udgave af Brevene I, 45.
[6]) Husum Amt hørte til den gottorpske, Bredsted Amt til den kongelige Del.

Al oversættelse er via AI

Side 113
broder [1]) om en vocation udi Et kaall, 3. En trette om En tørremosse dersammestedtz, huilckit alsammen kan forrettiss paa thu eller tre dage y ted lengste.
I motthe uell styndom skriffue hiid, in qvo statu att ted Er nu huoss Eder [2]). Valete. Datum flensborrig den 14 Decembris Anno 1616.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friss och H: Iørgen Lunge, Riigenss Maarss, till hande [3]).

oversæt: ... bror om en kaldelse til et embede, 3. en strid om en tørvemose sammesteds, hvilket alt sammen kan ordnes på to eller tre dage i det længste.
I må af og til skrive herhen om, hvordan det nu står til hos jer. Lev vel. Givet i Flensborg den 14. december 1616.
Christian.
Påskrift: Til kansler hr. Christian Friis og hr. Jørgen Lunge, rigets marsk, i hænde.

Brev 80 * 15. Decbr. 1616.

Til Christian Friis og Jørgen Lunge.

Jørgen Lunge og Dr. Leonhard Metzner skulle repræsentere Kongen ved Hertuginden af Sønderborgs Begravelse, hvorfor Christian Friis, hvis Forhandlingerne i Gottorp til den Tid endnu ikke ere afsluttede, ene skal fortsætte dem. — *Geh. Ark.*

Epthersom denne handling, som y nu erre udi uerck med [4]), sig offuer myn forrige meening forhaaler, Och ieg aff myn faarbroder er beeden til hanss gemahls be-

Eftersom denne sag, som I nu har under hænder/arbejder med, trækker ud i forhold til min tidligere forventning, og jeg af min farbror er blevet bedt til hans hustrus be... *(sætningen afbrydes ved linjeskiftet)*

---

[1]) Enkehertuginde Augusta, der ved denne Tid efter Mandens Død tog Ophold paa Husum Slot, hvor hun blev boende til sin Død 1639, og Hertug Ulrik paa Svabsted. Begge havde de faae Dage i Forvejen aflagt Kongen Besøg, og begge modtoge de kort efter hans Besøg (Suhms Nye Saml. II, 2, 113).
[2]) Jvfr. det følgende Brev.
[3]) Modtaget paa Gottorp 15. Decbr.
[4]) I Aaret 1608 havde Johan Adolf af Gottorp truffet den Disposition, at for hans Linie skulle Førstefødselsretten gjælde, og den stadfæstedes af Kejseren for Holstens og af Christian IV for Slesvigs Vedkommende. En Meddelelse herom gaves Landdagen 1609 uden at fremkalde videre Forhandlinger. Efter Hertugens Død indkaldte Christian IV 25. Oktbr. 1616 Stænderne til at møde i Slesvig 9. Decbr. for at aflægge Hertug Frederik III Arvehyldingseden. Landdagen søgte at hævde sig Valgretten, men efter flere Dages Forhandlinger maatte den i det væsentlige give efter for Fyrsterne. Jvfr. det følgende Brev.

Side 113
broder [1]) om en vocation udi Et kaall, 3. En trette om En tørremosse dersammestedtz, huilckit alsammen kan forrettiss paa thu eller tre dage y ted lengste.
I motthe uell styndom skriffue hiid, in qvo statu att ted Er nu huoss Eder [2]). Valete. Datum flensborrig den 14 Decembris Anno 1616.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friss och H: Iørgen Lunge, Riigenss Maarss, till hande [3]).

Al oversættelse er via AI

Side 114
graffuelse 1) huilcken den 19 Hvius skall staa til sønderborrig, til huilcken ieg achter at bruge Iørgen lunge och D: Medtzener [2]) til att fortreede mit sted, huorfor dii derriss leilighed derepther skall retthe, atti om afftenen tilporn didahn kan komme. Drog ted Sig till, at denne handling sig saa lenge forhaalde, at tyden sig forløb, daa skall dii dessen vacht drage fordi, och Christen friiss bliffue tilsteede, indtill samme *actus* er forby, och den dell forretthe, som *Instructionen* medfør. Halffparten af herremenden skal bliffue huoss Iørgen Lunge og dii andre huoss Christen friss. *Creditiffit* er huoss den tydtske Sekreterer til flensborrig. *Valete. Datum* Bredsted den 15 *Decembris Anno* 1616.
Christian.
Naar y skriffuer tilbaage, da sender breffuit till husom [3]).
Udskrift: Chanseleren H: Christian Friiss Och H: Iørgen Lunge, Riigenss Maarss, till hande [4]).

Brev 81 * Decbr. 1616.

Til Christian Friis.

Kongen tilkjendegiver sin Vilje med Hensyn til de af Landdagen fremsatte Begjæringer. — *Geh. Ark.*

[1]) Hertug Hans den yngres anden Gemalinde Agnes Hedevig af Anhalt, hvem han havde ægtet 1588, var død 3. Novbr. 1616.
[2]) Leonhard Metzner, født i Lyneborg 1570, tog den juridiske Doktorgrad i Basel og ansattes 1602 i Christian IV's tydske Kancelli. I Aarene 1605—15 var han tillige juridisk Professor, men forlod Universitetets Tjeneste, da han i sidstnævnte Aar udnævntes til Hofraad. 1623 fik han Afsked fra Kancelliet og blev tydsk Raad; senere skal han have fungeret som tydsk Kansler. Han døde 1629 (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 III, 625 ff. 754).
[3]) Derhen drog Kongen nemlig den følgende Dag (Suhms Nye Saml. II, 2, 113). [4]) Modtaget paa Gottorp 16. Decbr.

Side 115 1616
Ieg haffuer aff begge skriffueleseren (!) saa megit fornommen, at sagen paa nogle faa puncter beroer, huilcke ieg ochsaa haffuer igennemssiet, Och naar ted om Erbhuldigung, Item at dii hannem som den Elste h: Iohan adolffs søn hiildiger, bliffuer indført, saoch at hand deriss wohlhergebrachte privilegia confirmerer, Saa siiniss mig, att alting epther ted concept, mig tilskickit Er, paa dennegang nock kan Passere[1]). Paa raadhussit skaldu følge,

oversæt: Jeg har af de to skrivelser erfaret så meget, at sagen beror på nogle få punkter, som jeg også har gennemset. Og hvad angår arvehyldingen, samt at de hylder ham som den ældste hr. Johan Adolfs søn, og at han bekræfter deres velhævdede privilegier, så forekommer det mig, at alt efter det koncept, der er tilskikket mig, sagtens kan gå an i denne omgang. På rådhuset skal du møde op,

[1]) Efter at Fyrsterne ved deres Drefuldmægtigede 9. Decbr. mundtlig havde fremsat deres Proposition for Landdagen om at hylde Hertug Frederik som Arvehertug, svarede Stænderne 11. Decbr. efter bevægede Forhandlinger i det nedsatte Udvalg, at de vilde vælge ham til Hertug, hvis han vilde bekræfte deres Privilegier og afhjælpe deres Besværinger. Et Par Timer efter fik de imidlertid den mundtlige Besked, at hin Erklæring ikke kunne modtages, da der slet ikke var Tale om et Valg, men kun forlangeres den skyldige Arvehylding. En ny Udtalelse af Stænderne, som overbragtes 13. Decbr., og hvori de erklærede sig villige til at vælge den førstefødte, naar han var duelig, blev ligeledes afvist. Den følgende Dag sendte Stænderne et Medlem af Udvalget til Hertugen med Tilbud om, at de vilde erkende og antage ham for deres Landsfyrste som Johan Adolfs ældste Søn. Hermed erklærede Hertugen sig tilfreds, men opfordrede dem til at udtale sig skriftligt, for at Sagen kunne blive forelagt Kongens Kommissærer. Da Erklæringen 15. Decbr. oplæstes for disse, havde de imidlertid Indvendinger imod den; den lød paa, at Stænderne „den Herrn Friedrich als des Herrn Johann Adolph

Al oversættelse er via AI

hinterlassenen ältesten Sohn für ihren regierenden Landesfürsten erkennen und annehmen", men de forlangte, at Ordet „als“ skulle stryges, og at der skulle staa: „Johann Adolfs ältesten Sohn für ihren, von Ihro Kais. und Kön. Mayt. belehnten, regierenden Landesfürsten“ osv. Da ingen af Parterne vilde give efter, sendte Stænderne i Hast den kongelige Statholder Gert Rantzau til Husum for at bede Kongen om at samtykke i den Erklæring, som Hertugen var tilfreds med, og 17. Decbr. vendte Statholderen tilbage med det Svar, at Kongen gav det ønskede Samtykke (Ipsen, Die alten Landtage der Herz. Schleswig-Holstein S. 117 ff.). Denne mundtlige Besked er altsaa kommen samtidig med Brevet til Kansleren. 18. Decbr. enedes man om den Formel, som Hertugen skulle bruge ved Privilegie-

Side 116

saframdt hertugen sligdt med siit hoffraad for gaadt anseer. Dii *gravamina* att affskaffe, derpaa skaldu haardt staa och didhed(!) forhielpe, att dii bliffuer ygennomsiet och affskaffit. Den Eed att *prestere* paa derriss *privilegibaag* kan uell skee, naar dii *ante acta precaveris*, som før om rørdt Er. Den Ed, som aff myne købsteeder begeeriss, den skall dii *more consveto* leiste, huorom ieg ochsaa haffuer taalit M:[1]) h: gerdt Randtzou.
Med Egidiuss v: der lanckens Persohn Er ieg nocksom *Contendt*[2]). *Datum* husom den 16 Decembris Anno 1616.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande [3]).

oversæt: Såfremt hertugen sådan med sit hofråd anser det for godt. At afskaffe disse klagepunkter, derpå skal du stå hårdt og arbejde hen imod, at de bliver gennemset og afskaffet. Den ed at aflægge på deres privilegiebog kan godt ske, når du tager forbehold for det foregående, som før er omtalt. Den ed, som forlanges af mine købstæder, skal de aflægge på sædvanlig vis, hvorom jeg også har talt med hr. Gert Rantzau.
Med Egidius von der Lanckens person er jeg ganske godt tilfreds. Givet i Husum den 16. december i året 1616.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 82. * 1616[4]).
Om Foranstaltninger, der bør træffes til Forbedring af Rostjenesten, nemlig Indførelse af Øvelser i Hjemstavnen og Straffebøder for Udeblivelse. — *Geh. Ark.*

konfirmationen. Med Hensyn til de Besværinger, som Stænderne forebragte, viste Fyrsterne sig mere eftergivende end sædvanlig og lovede det meste af, hvad der forlangtes (Ipsen S. 125 f. 129 ff.). Hyldingseden aflagdes endelig 20. Decbr.
[1]) ɔ: med.
[2]) Ægidius von der Lancken, af en holstensk Adelsslægt, var født 1580. Efter fuldendte Studier fandt han 1604 Ansættelse hos Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen, hvis Moder Enkehertuginde Christine af Gottorp havde taget sig af ham som Barn og Yngling, efter at han havde mistet begge sine Forældre. Hertug Frederik III af Gottorp drog ham 1618 over i sin Tjeneste og gjorde ham til Overhofmester, Gehejmeraad, Amtmand osv. Allerede 1631 døde han som den sidste Mand af Slægten (Moller, Cimbria lit. I, 323 f.). Kongens Udtalelse ovenfor staar vel i Forbindelse med, at Hertugen har villet høre hans Mening om v. d. Lancken, inden han gjorde Forsøg paa at faa denne i sin Tjeneste. Om hans store Indflydelse hos Hertugen se Brevet at 11. April 1620.
[3]) Modtaget paa Gottorp 17. Decbr.
[4]) Efter Grams Paategning.

Side 117 1617

Memorial.
At ryteriet noglegang om Aarit Skulle Exerseris, En huer faane dersom dy haffuer hiemme, Och at der bliffuer saat en uyss straaff paa, huad der skall giffuiss Ritmesterne for huer man

Al oversættelse er via AI

och hest, der bliffuer vden stor och uychtig aarsag tilbage, naar dy tilsigis, huilcken straff rytmesterne Skulle mue kreffue Liigesom anden uytterlig geiild.
Ty man befiinder y sandhed, att saa snaardt nogen Munstering forby er, daa skiller en pardt dennom ued heste, haarnisk och folck, En pardt seer aldrig tyer till deriss ryterye, tyer end naar di faar bud om Munstering, En pardt laaner heeste aff et land y ted andit. Huilckit er detthe Riige till faare och icke heller bør att uerre, huorfor ted y tyde uiil *Remedieris*.

oversæt: Memorial
At rytteriet en gang om året skulle ekserceres (øves), hver fane for sig, når den er hjemme, og at der bliver fastsat en bestemt straf for, hvad der skal gives til ritmestrene for hver mand og hest, der udebliver uden stor og vigtig årsag, når der indkaldes til det; hvilken straf ritmestrene skal kunne inddrive som anden udestående gæld.
For det konstateres sandfærdigt, at så snart en mønstring er forbi, skiller nogle sig af med heste, harnisk og mandskab. Nogle ser aldrig til deres rytteri, undtagen når de får besked om mønstring, og nogle låner heste fra det ene sted til det andet. Hvilket er til fare for riget og heller ikke bør finde sted, hvorfor der i tide må rettes op på det.

Brev * 83. 25. Marts 1617.

Til Christian Friis.
Paa Grund af Prins Christians Sygdom skal Kansleren blive med ham paa Antvorskov, indtil der indtræder Forandring. Medikamenter, som Doktoren selv burde have, skulle komme med det første. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer vdaff dyn Skriffuelse fornommen Prindtzens tilstand, Och er ted best, attu bliffuer med hannem saa lenge til Anderskou, intill der Er nogen forandring paa feerde, huilcket nest Gudtz hielp icke lenge waarer. Och laad mig strax med detthe bud uyde, huorlediss ted sig nu haffuer. Dy *Medicamenta* skall med ted første komme, Och meen ieg, att *Docteren* burde sielffuer att haffue sligdt huoss sig, eptherdi man haffuer hannem icke till andit. *Vale. Datum* frederichssborrig den 25 *Martij* Anno 1617.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian fryss til hande.

oversæt: Jeg har af din skrivelse erfaret prinsens tilstand, og det er bedst, at du bliver hos ham på Antvorskov, indtil der sker en forandring, hvilket næst Guds hjælp ikke vil vare længe. Og lad mig straks med dette bud vide, hvordan det nu forholder sig. Medicinen skal komme med det første, og jeg mener, at doktoren selv burde have sådanne midler hos sig, eftersom han ikke er her til andet. Farvel. Givet på Frederiksborg den 25. marts i året 1617.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 84.* Omtr. April 1617.

Til Christian Friis.

Om nogle Lensforandringer. — Geh. Ark.

Disse eptherfølgendiss Leehn skall forandriss saoch annammiss, som Eptherfølger:
holger Rosenkrandtz . . . . . Daalumkloster [1]).

Al oversættelse er via AI

Iørgen Brade . . . . . haagenskou.
Ebbe munck skall igen annamme . . . . . Sæbygaar [2]).
holger Rosenkrandtz paa Roskild [3]) skall annamme halmsted.
Mogenss Paax . . . . . Roskiild.
Gundi lange . . . . . ted, Iørgen friiss haffde [4]).

Udskrift: Chanseleren till hande.
oversæt: Disse efterfølgende len skal forandres og overtages som følger:
Holger Rosenkrantz – Dalumkloster
Jørgen Brahe – Hagenskov
Ebbe Munk skal igen overtage – Sæbygård
Holger Rosenkrantz på Roskilde skal overtage – Halmstad
Mogens Pax – Roskilde
Gunde Lange – det (len), Jørgen Friis havde
Adresse: Til kansleren.

Brev 85. * 21. Maj 1617.

Til Christian Friis og Brejde Rantzau.

En svensk Oberst har været hos Kongen og klaget over den Uvilje, han har mødt i Nederlandene. To Skibe skulle gjøres sejlfærdige. Kongen vil bese Ibstrup. — Geh. Ark.

Den Suenske Offuerster [5]) uaar y gaar till Middagss huoss mig och drog imod 4 slet bordt ygen. Hand klaagede

oversæt: Den svenske oberst var i går til middag hos mig og tog derfra igen ved firetiden. Han klagede

---

[1]) Den nys udnævnte Rigsraad Holger Rosenkrands til Rosenholm fik 19. April 1617 Lensbrev paa Dalum (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660 S. 60). Af samme Datum ere ogsaa Lensbrevene til de andre af Kongen nævnte.
[2]) Sæbygaard i Løve Herred i Sjælland henlagdes samme Dag under Antvorskov, hvor Ebbe Munk var Lensmand siden 1596. I de første 8 Aar, 1596—1604, havde han haft Sæbygaard for- enet med Hovedlenet (Erslev, anf. Skr. S. 12 f. 20).
[3]) Holger Rosenkrands til Glimminge.
[4]) Jørgen Friis til Krastrup var til sin Død 1616 forlenet med Sejlstrup.
[5]) I Jan. 1617 var den berømte svenske Kriger Nils Stjernsköld (f. 1583 † 1627) bleven afsendt til Nederlandene for der at hverve 1200 Soldater og 300 Matroser til Krigen med Polen. Paa Overrejsen besøgte han Christian IV i Febr. paa Skan-

Side 119 1617

hardt paa Staaterne, at dy hannem ganske inted uyste till uyllie, vdiligemaade offuer hanss Egen herriss *Agendt* den vom dyck, at hand neppeliigens uille see till hannem[1]). Den gemeene man roede om skiiben. og somme stod paa landit och raabthe, huad Soldatherne uille gørre udi ted forløgen land, saat dy paa ted ene skib hug touet og lod skiibit driffue y land.

Al oversættelse er via AI

Thed skiib *Patientia* [2]) skall indtaage thu Manederss Prouiandt, Och *Argo* skall ochsaa gørriss seielferdig med lige saa meegit *proviandt*.
Ibstrup uyll ieg med første leylighed besee, saa kan der syden handliss med En aff *Ingenieren*. *Valete*. *Datum* frederichssborrig den 21 *Maij* Anno 1617.
Christian.

Udskrift: Chanseleren Och Stadtholderen til hande [3]).

oversæt Han] klagede hårdt over staterne, at de overhovedet ikke viste ham nogen velvilje, og ligeledes over hans egen herres agent, van Dijck, så han næppe ville se på ham. Den menige mand roede rundt om skibene, og nogle stod på land og råbte om, hvad soldaterne ville gøre i det forløjne land, så de på det ene skib huggede tovet over og lod skibet drive i land.
Skibet *Patientia* skal provianteres til to måneder, og *Argo* skal også gøres sejlfærdig med lige så meget proviant.
Ibstrup vil jeg bese ved første lejlighed, så kan der derefter forhandles med en af ingeniørerne. Farvel. Givet på Frederiksborg den 21. maj i året 1617.
Christian.

---

derborg og erholdt af ham Tilladelse til, at disse Folk maatte føres gjennem Sundet. Nu vendte han efter udført Hverv tilbage til Sverige (Hallenberg, Gustaf Adolfs regering IV, 647 f. Danske Saml. V, 50. 53. Slange S. 395. 397). Om Stjernsköld se Biogr. Lex. öfver namnkunn. svenska män XVI, 38 ff.
[1]) Allerede før Stjernskölds Ankomst til Nederlandene havde den svenske Agent der, van Dijck. efter Ordre henvendt sig til Holland og Vestfrisland for at faa Tilladelse til at anstille hin Herverving, og denne Anmodning gjentog han kort efter, i Marts, i et udførligt Aktstykke (trykt hos Vreede, Nederland en Zweden II, 205 ff.). Dr. jur. Jacob van Dijck, f. 1567, var oprindelig Advokat i Haag. 1620 kaldte Gustav Adolf ham til Sverige, skjænkede ham Gods i Upland og gjorde ham til Borggreve i Göteborg; 1624 forandredes det til, at han blev Formand for Byraadet under Titel af Kommissarius; han døde 1631 (v. d. Aa, Biographisch woordenboek IV, 454. Hallenberg, anf. Skr. IV, 876. V, 204. Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget S. 16 ff. Schybergson, Sveriges och Hollands diplom. forbindelser 1621—30 S. 525. W. Berg, Samlingar till Göteborgs hist., Reg. S. 9. v. d. Burgh, Gezantschappen door Zweden en Nederland 1592—1795 S. 32 f.).
[2]) I Juni gjorde Kongen gjentagne Prøvefarter med dette Skib (Danske Saml. V, 53).
[3]) Modtaget i Kjøbenhavn 21. Maj.

Side 120

Brev 86. * 1. Juli 1617.

Til Christian Friis.

Kongen erklærer sig utilfreds med et fra den svenske Konge modtaget Svar paa en Klage og antyder, hvad der i den Anledning paa ny skal skrives til Sverige. — *Geh. Ark.*

Ieg sender dig herhuoss gustauy suar paa ted breff, Palli [1]) førde didhen, Och befiinder ted paa Suenske maaner att uerre styleret, yted at hand først siger, sig saagen ikke uerre beuyst, og *Concluderer*, den affliffuede att uerre udaff Lensmanden sked wret, Och endeligenss uyll henuysse oss til en wendelig *proces* med nogle Losse kompaner, huilckit mig och detthe ryge uille geraade till

oversæt: Jeg sender dig hermed Gustavs svar på det brev, som Palle havde med derhen, og jeg finder, at det er affattet på svensk manér, idet han for det første siger, at sagen ikke er bevist, og konkluderer, at der er begået uret mod den henrettede af lensmanden, og endelig vil henvise os til en uendelig proces med nogle upålidelige kammerater, hvilket for mig og dette rige ville volde...

Al oversættelse er via AI

[1)] Palle Rosenkrands var bleven sendt til Gustav Adolf med et Brev af 31. Maj, indeholdende Klage over, at Liget af en svensk Mand, hvem Lensmanden i Christianopel Falk Lykke havde ladet henrette til Straf for en begaaet Forbrydelse, var bleven bortført fra Retterstedet af svenske Bønder og begravet; Christian IV forlangte, at Bønderne skulle straffes og Liget føres tilbage. Herpaa svarede den svenske Konge 21. Juni, at han havde paalagt sin Statholder paa Kalmar Slot, at han, saa snart der kom nogen fra Danmark med Klager over svenske Undersaatter, skulle undersøge Sagen nøje og fælde en retfærdig Dom; til Gjengjæld stolede Kongen paa, at hvis nogen af hans Undersaatter besværede sig over, at Lensmanden i Christianopel havde ladet „den fattige Karl“ uskyldig henrette, den danske Konge da vilde lade dem vederfares Retfærdighed. Dette Brev fremkaldte et Svar fra dansk Side af 3. Juli, som igjen efterfulgtes af et svensk Svar af 21. Juli. Statholderen paa Kalmar Herman Wrangel, som meldte, at han havde fældet Dødsdom over dem, som havde forset sig i Bleking, fik Befaling til at fængsle de domfældte og sende Dommen til Lensmanden i Christianopel med Tilbud om at lade den udføre, hvis man fra dansk Side vilde forpligte sig til ligeledes at straffe de Danske, som havde gjort Indfald over den svenske Grænse, ligesom den henrettedes Moder skulle paatale den mod hendes Søn anvendte Fremgangsmaade som ulovlig. Med Undtagelse af, at Liget føres tilbage til Retterstedet og de svenske Bønder sade fængsleede en Tid, skete intet videre i denne Sag (Hallenberg, Gustaf Adolfs reger. IV, 671 ff. Slange S. 399. Datum 31. Maj er efter Svenske Acta III, 295; Hallenberg har: 21. Maj).

Side 121 1617

største wngelegenhed, huorfor paa ny samme Palle diidhen skall reisse med breff till gustaum udi denne mening, att man med saagen uydliffligen (!) att procedere ikke uaar tilsindtz, eptherdi saagen saa manifest og aabenbaar ymod all billighed og rett er giordt, og dy sielffuer factum icke negerer, udi ted attdi siger, hannem aff lensmanden att uerre skeed for kordt, menss endnu begeerer, at samme mysdeder maa leggiss paa den pladtz, hand bleff fraaførdt. Saaframdt syden kan befiindiss, at lensmanden Eller nogen vrichtigen med hannem haffuer forfaarit, daa skall dii tilbørligen derfor bliffue straffit, cum annexatione att man forseer sig till, atti ikke Erre tilsindtz dennom at forsuaare, som ymellom rygerne nogen wlist uylle ahnstille. Y morgen kandtu møde till frederichsborrig med samme breffs vdkastning. Datum Croneborrig den 1 Iulij Anno 1617.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt: ...til største ulejlighed, hvorfor samme Palle igen skal rejse derhen med et brev til Gustav i den hensigt, at man ikke har i sinde at behandle sagen vidtløftigt, eftersom sagen er så åbenlyst og åbenbart udført imod al billighed og ret, og de ikke selv benægter selve kendsgerningen, idet de siger, at der er sket ham uret af lensmanden, men dog stadig kræver, at den samme misdæder må lægges på det sted, han blev ført bort fra.
Såfremt det derefter kan konstateres, at lensmanden eller andre i forening med ham har forbrudt sig, da skal de straffes behørigt derfor, med den tilføjelse, at man stoler på, at de ikke har i sinde at forsvare dem, der vil anstifte uorden blandt undersåtterne. I morgen kan du møde frem på Frederiksborg med udkastet til dette brev. Givet på Kronborg den 1. juli i året 1617.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis

Brev 87. * 2. Septbr. 1617.

Til Christian Friis.

Om Modtagelsen af et brandenborgskt Gesandtskab. Nogle Rigsraader, Musikanterne og Apothekerne skulle indfinde sig. — Geh. Ark.

Ieg fick retnu bud fraa Croneborrig, at En sielff femthe gesandtzuyss er kommen fraa Churfyrsten af Brandenborrig, vden thuiffuell y den Polske saag, huilcken ieg haffuer

Al oversættelse er via AI

befhaalit Sammestedtz at fortøffue, indtild ieg didhenkommer [1]). Och skaldtu, Stadtholderen [2]) och Oluff

oversæt: Jeg fik netop bud fra Kronborg om, at en gesandt med fire ledsagere er ankommet fra kurfyrsten af Brandenburg, uden tvivl i den polske sag, hvilken jeg har befalet at vente sammesteds, indtil jeg kommer derhen. Og du, statholderen og Oluf...

[1]) Den brandenborgske Gesandt hed Hieronymus Dieskau (jvfr. Kneschke, Deutsches Adels-Lex. II, 486). Hans Hverv var bl. a. at virke for, at Danmark mæglede Fred mellem Polen og Sverige (Slange S. 397 f.). Hans Rekreditiv er af 7. Sept. (Ausländ. Registr.).
[2]) Brejde Rantzau.

Side 122 1617

Rosensparre, huilcken Er paa wallø, saoch Christen holck, som sygiss endnu att uerre y køben:, offuermorgen verre tilsteede paa Croneborrig, saatt gesanthen anden dag derefter kan haffue *Avdiens* [1]).
Musikanterne og trommeterne skall imod samme tyd uerre tilsteede, saaoch *Apoteckeren* med huess hand skall bruge. *Vale*. *Datum fre*: den 2 7tembris Anno 1617.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friisse til hande.

Brev 88. * 17. Oktbr. 1617.

Til Christian Friis.

Han skal underrette Rigsraadet om Grunden til dets Sammenkaldelse og om den polske Gesandts Hverv. — *Geh. Ark.*

Epthersom Raadit Semdtligen nuhmer erre foruentendiss [2]), Saa skaldtu, naar dy ankommer, dennom Paa myne uegne Laade uyde Aarsagen, huorfor dy dennegang erre forskreffuen [3]). Och syden dennom den Polnske gesantis weruyng Laade forstaa [4]). Naar sligdt aff dennom *ad deli-*

overæt: Eftersom det samlede råd nu forventes at være til stede, skal du, når de ankommer, på mine vegne lade dem vide årsagen til, hvorfor de denne gang er blevet indkaldt. Og derefter redegøre for den polske gesandts ærinde for dem. Når sådant af dem... *(sætningen afbrydes her i kilden, fortsættelsen mangler eller er på næste linje)*

[1]) 4. Septbr. drog Kongen til Kronborg, hvor han baade 5. og 7. Septbr. havde Gesandten til Gjæst (Danske Saml. V, 55).
[2]) Rigsraaderne, som vare indkaldte 3 Oktbr., mødte 18. Oktbr. i Kjøbenhavn (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 229).
[3]) De Sager, som forhandledes paa dette Rigsraadsmøde, vare dels Forholdet til Polen og Sverige, dels forskjellige Forslag om Skattebevilling, Forholdsregler mod Luxus osv (se Erslev, anf. Skr. I, 229. 232 f.).
[4]) 30. Septbr. var den polske Gesandt kommen til Kjøbenhavn, hvor han 6. Oktbr. havde sin første Audiens. Kongen kalder ham Hans Weier (Danske Saml. V, 56), hos Sigvard Grubbe hedder han Johannes Wojer (Dsk. Mag. 4. R. IV, 47), medens Navnet hos Slange (S. 396) er blevet til Johan Weyser; den første Form turde være den rigtigste, siden han i Rekreditivet (af 29. Oktbr.) kaldes Veiher (Latina). Han forlangte, at Kong Sigismund anerkjendtes som Konge i Sverige og tituleredes som saadan, og at Danmark, skjønt neutralt i Kampen mellem Sverig og Polen, skulle vise det sidstnævnte

Al oversættelse er via AI

Side 123
berandum annammiss, Saa skaldtu sligdt mig laade uyde. Vale. Datum Frederichsborrig den 17 8tobris Anno 1617.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt: ..[er] modtaget til overvejelse, da skal du lade mig vide besked om dette. Farvel. Givet på Frederiksborg den 17. oktober i året 1617.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 89.* Oktbr. 1617.

Til Christian Friis.

Befaling, at Hofprædikanten skal prædike paa Rosenborg, og at Rigsraaderne derefter skulle spise paa Kjøbenhavn Slot. — Geh. Ark.

M: Madtz [1]) skall y morgen gørre tienniese heer ude y haffuen, Och skall du och stadtholderen [2]) komme heer ud till predicken.
Raadit alsammen skall epther predicken komme til maaltiid paa Slottit.

oversæt: Magister Mads skal i morgen gøre tjeneste herude i haven, og du og statholderen skal komme herud til prædikenen. Hele rådet skal efter prædikenen komme til et måltid på slottet.

Brev 90.* Omtr. 30. Novbr. 1617.

Udkast til et Svar, der skal gives den gottorpske Gesandt angaaende Domkapitlet i Slesvig, Kommissionen i Svabsted og Kongens Forhold til hans Søster og hendes Søn. — Geh. Ark.

Rige visse Tjenester (herom se Slange S. 396). Efter at have modtaget Rigsraadets Erklæring af 24. Oktbr. (trykt hos Erslev I, 230 ff.) svarede Christian IV i Overensstemmelse hermed, at han var villig til at give den polske Konge den svenske Kongetitel, uden at der dog deri skulle ligge nogen Anerkjendelse af hans Ret til Sverige, men at han ikke paa nogen Maade vilde understøtte Polen mod Sverige. Med denne Besked forlod Gesandten 31. Oktbr. den danske Hovedstad.

[1]) M. Mads Jensen Middelfart var Hofprædikant 1616—20, da han blev Biskop og Dr. theol.
[2]) Brejde Rantzau døde 10. Jan. 1618. Brevet maa altsaa være fra 1616 eller 1617, men da Rigsraadet 1616 samledes i Kjøbenhavn, var det i Maj Juni, og da var Mads Jensens Formand som Hofprædikant, Hans Mikkelsen, endnu ikke kaldet til Fyns Bispestol. Følgelig maa Brevet være fra Oktbr. 1617, da Raadet atter holdt Møde i Kjøbenhavn (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 222. 229).

Side 124 1617

Andtuordt auff dess gesanthen heutigess anbringen [1]).

1. Dass ess zum besten sein wirdt *propter interesse*, so diss Reich ahm *Capittel* daselst (!) hatt, auch dass den semdtligen Sleiijunckeren kein vnrecht geskee, dass eine *commission* ahngestellet wirdt, wahrdurch man einmahll zu ruhe kommen konthe.

Al oversættelse er via AI

2. Di *Commission* zu Suabsted kan auff den 13 *Aprilis* ahngesetzet werden, wohrzu her Albrecht Skeell, Eske Brock, Iacob wlfeld vndt holger Rossenkrandtz sollen *Deputiret* werden.
3. Meine Schuester vndt vetther sollen dass gewislich gelauben, dass wahn sii mihr ihre *intention* zuuorn hetthen wissen lassen, alsdan hetthe ich nimmer dasselbige werck zu *tractiren* forgenommen, dahn mihr genuncksam bewust, dass mihr ikke ahnsteet meinen Schuesterkinderen ihm Lichte zu steen, Nuhn aber ist ess also weit gekommen, dass ich ohne *Disreputation* ikke zurucke kan [2]).

oversæt: **Svar på gesandtens indlæg i dag.**

1. At det vil være til det bedste af hensyn til de interesser, som dette rige har i kapitlet dér, og også for at der ikke overgår de samlede slesvigske junkere nogen uret, at der nedsættes en kommission, hvorved man endelig kan komme til ro.
2. Kommissionen i Svabsted kan fastsættes til den 13. april, og dertil skal hr. Albrecht Skeell, Eske Brock, Jacob Ulfeld og Holger Rosenkrantz udpeges som kommissærer.
3. Min søster og fætter skal visseligt tro, at hvis de på forhånd havde ladet mig vide deres hensigt, så havde jeg aldrig givet mig i kast med at forhandle om dette anliggende, da jeg udmærket ved, at det ikke sømmer sig for mig at stå i vejen for mine søsterbørn. Men nu er det kommet så vidt, at jeg ikke kan trække mig tilbage uden at risikere mit omdømme.

Brev 91. * 14. Decbr. 1617.

Til Christian Friis.

Kongen sender ham sin Almanak med Optegnelser fra 1612 til Benyttelse. Han vil vide, naar den svenske Prins er i Nærheden af Helsingborg. — Geh. Ark.

---

[1]) De i Stykke 2 nævnte Rigsraader fik 11. Marts 1618 Befaling til at være Kongens Kommissærer ved Mødet 13. April i Rødemis i den svabstedske, gottorpske og husumske Strid (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 244); men Kongens Skrivkalender indeholder intet om, at der i dette Aars Begyndelse er kommet nogen gottorpsk Gesandt til ham. 30. Novbr. 1617 havde derimod en saadan, Godske Wensin, Audiens hos ham (Danske Saml. V, 57).

[2]) Striden mellem Kongen og Gottorp drejede sig især om det slesvigske Stiftsgods eller Amtet Svabsted, som det almindelig kaldtes, hvilket Kongen var i Besiddelse af og osv. S. 32 omtalt, havde overdraget sin Broder Ulrik. Først Freden i Roskilde 1658 bevirkede en Forandring heri (jvfr. Ny kirkehist. Saml. IV, 727 ff.). Jvfr. Brevet af 26. Juni 1621.

Side 125 1617

Den Almenack, ieg haffuer saa lenge Ledt epther, den haffuer ieg nu funden [1]), och fiiindiss udi samme almenack aldt, huess Anno 612 paa den siide, ieg uaar, sig tildrog, huilcken ieg dig herhuos tilskicker, huilcken, naar dii, saauit fornøden er, haffuer ygennomsiet, mig igen skall tilstilliss. Naar du Erfharer, at den Suenske herre [2]) er paa En Nadtzleger neer helsingborrig, daa laad mig ted strax uyde. *Vale*. *Datum fre*: den 14 Xcembris Anno 1617.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christi[an] friiss til hande.

oversæt: Den almanak, som jeg har ledt efter så længe, har jeg nu fundet, og i denne almanak findes alt, hvad der tildrog sig i året 1612 på de sider, jeg slog op på. Den sender jeg dig

Al oversættelse er via AI

hermed, og den skal sendes tilbage til mig, når du, såvidt det er nødvendigt, har gennemset den. Når du erfarer, at den svenske herre er på et nattelager nær Helsingborg, så lad mig straks vide besked derom. Farvel. Givet på Frederiksborg den 14. december i året 1617. Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

92.* Omtr. 22. Decbr. 1617.

Der skal i Kancelliet udfærdiges et Kongebrev til Gunde Lange om Forfærdigelsen af et Bulhus. — *Geh. Ark.*

Breff
till gundi lange, att hand skall fare fordi(!) med ted Bulhuss, hannem tilforn er befhaalit att laade hugge, Och skall hand samme huss laade gøre 8 bindinger lenger, endsom tilforn befhaalit Er [3]).
Detthe breff skall sendiss op med et egit Bud.

oversæt: Brev til Gunde Lange om, at han skal fortsætte med det bulhus, han tidligere har fået befaling til at lade hugge, og han skal lade samme hus gøre 8 bindinger længere, end der tidligere er befalet. Dette brev skal sendes derop med et særligt bud.

---

[1]) Som bekjendt hører Kongens Skrivkalender for 1612 til de mange, som nu savnes.
[2]) Gustav Adolfs Broder Hertug Karl Philip af Södermanland, f. 1601 † 1622. 18 Decbr. kom han til Kronborg; efter faa Dages Forløb drog han videre paa Rejsen syd paa (Danske Saml. V, 57). Af hans Læge haves Optegnelser om denne Rejse s. Danske Saml. 2. R. II, 139. Om det Lejdebrev, der var udfærdiget for ham fra dansk Side, og den Mistanke, det vakte hos hans Broder, se Hallenberg, Gustav Adolfs reger. IV, 695 f.
[3]) Et hermed nøje stemmende Kongebrev udfærdigades 22. Decbr. 1617 fra Kronborg og er trykt i Norske Rigsregistr. IV, 674. I denne Udgave kaldes det et Boldhus, men Talen er vel snarere om et Bulhus, Bjælkehus. Gunde Lange var Lensmand i Tønsberg. Den ældre Befaling, der paaberaabes, kjendes ikke, men da han i April 1617 fik Tilladelse til paa en kort Tid at besøge Danmark (anf. Skr. IV, 621), er Befalingen maaske givet ham mundtlig. Denne Gunde Frederiksen Lange til Søfde og Aggersvold var en Fætter til den ovfr. S. 118 omtalte Gunde Hansen Lange til Brejninge.

Side 126

93. Før 26. Decbr. 1617.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal rejse med Kongen til Frederiksborg. Hans Lærer maa forløves i Julen. Om Tilsyn med Kongens Børn. — Kgl. Bibl.

Priindtzen ſkall anden Iulledag epther Preedicken drage med mig til frederichsborrig [1]).
Der ſkall ickun en aff drengen og kammertieneren med. Hanſs Seng ſkall ochſaa bliffue heer, kammertieneren kan med ſig taage En klenning og Lyn kleeder. D: Ieſper [2]) maa forløffuiss att drage, huordt hand uyll, og ſig indſtille igen Nytaarsſaffthen.
Børnenſs kammeriuncker [3]) och Skolemeisters [4]) Skall

oversæt: Prinsen skal 2. juledag efter prædikenen rejse med mig til Frederiksborg.
Der skal kun en af drengene og kammerjeneren med. Hans seng skal også blive her, og kammerjeneren kan tage en dragt og lidt skiftetøj med sig. Dr. Jesper må få orlov til at rejse

Al oversættelse er via AI

hen, hvor han vil, og melde sig igen nytårsaften. Børnenes kammerjunker og skolemester skal... *(sætningen afbrydes her i kilden)*

---

[1]) I Kongens Skrivkalender for 1617 læses, at han 26. Decbr. drog fra Kronborg til Frederiksborg og havde Prinsen med (Danske Saml. V, 58). Heraf fremgaar Tiden for Brevet. 2. Jan. 1618 vendte Kongen og Prinsen tilbage til Kronborg (Nyerup, Mag. for Rejseiagttagelser IV, 401).
[2]) Den berømte Theolog, Profeſſor Jeſper Brochmann, ſom fra 1617 til 1620 var Prinsenſ Præceptor (Rørdam, Kjøbenhavns Univerſitets Hiſt. 1537—1621 III, 309. Grundtvig, Meddelelſer fra Rentekammerarch. 1872 S. 185. Brevet af 11. Juli 1620. Jvfr. Däniſche Bibl. II, 174 ff.).
[3]) Børnene ɔ: de yngre Sønner Frederik og Ulrik. I Følge Grundtvigs Fortegnelse over den Tids Hofperſonale (anf. Skr. S. 131) var Vincens Stenſen Kammerjunker hos Hertug Ulrik 1617—23 og Jørgen Schult hos Hertug Frederik 1619—24; men i og for ſig ſynes det lidet ſandsynligt, at Hertug Ulrik ſkulle have faaaet en opvartende Kavaller to Aar før hans ældre Broder, og da Kongen 6. Maj 1617 noterer, at „Fyſens [ɔ: Vincens] Stenſen kom i Kammeret til de andre tvende Børn“ (Danske Saml. V, 52), maa Meningen derfor være den. at han blev Kammerjunker hos begge Sønnerne for ſaa ſenere kun at være det hos den yngste. Endnu tidligere, 2. Febr. 1617, var Jørgen Schult bleven anſat ſom Kammerjunker hos Hertug Frederik (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hiſt. I, 93), men Beſtallingen lød paa, at han tillige ſkulle være Kongens Raad og Tjener „von Haus aus“, og han har næppe ſtrax hørt til Kongeſønnens daglige Omgivelſer, om han end ved enkelte Lejligheder, ſom f. Ex. Hertugens Rejſe 1617 til Bremen (Danske Saml. IV, 7), har fungeret ſom Kammerjunker (jvfr. Brevet af 6. Decbr. 1618). [4]) Der var to, begge udnævnte ſamme 6. Maj 1617, nemlig M.

Side 127
befhaalis at giffue acht paa, atty icke laader børnen drycke, naar dy haffuer Legdt dennom varm.
Du for dyn persohn [1]) sauell som ochsaa frederick [2]) skall følgiss med, och skall fre: age paa den lille wogen huoss Prindtzen og du foraan paa dyn Eegen uogen.

Brev 94.* 1617—18 [3]).

Optegnelse om Lensmænd, som skulle indkjøbe Heste. — *Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1299e.*

Disse eptherskreffne heste, stickit til 10 rixdaler, skall købiss aff lensmanden, huilcke dii shall huos sig beholde til uyder besked.

h: Ior: Lunge . . . . . 10 heste
h: an: Bille . . . . . 10 h:
Ie: Sparre . . . . . 10 h:
an: Synckler . . . . . 10 [4])
Oluff Rosensparre 10
Steen Brade 10
Iacob wlfeld 10
Syuerdt grubbe 10

Hans Knoff, der var Hertug Frederiks Tugtemester indtil sin Død 1619, og Niels Frandsen, i en halv Snes Aar Hertug Ulriks Tugtemester (Grundtvig, anf. Skr. S. 185). Den første af disse, Hans Christoffersen Knoff, f. 1578, havde 1613—17 været Rektor paa Herlufsholm (Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 53 ff.). Niels Frandsen, der kreeredes til Magister et Par Uger efter sin Ansættelse ved Hove, blev 1627 Sognepræst i Vejle og døde 1642 (Personalhist. Tidsskr. III, 137).
[1]) Christen Thomesen Sehested (jvfr. ovfr. S. 98) var 6. Maj 1617 bleven Prindsens Hofmester (Grundtvig, anf. Skr. S. 129. Danske Saml. V, 52).
[2]) Frederik Rantzau blev samme Dag Kammerjunker hos Prinsen (Grundtvig, anf. Skr. S. 131. Danske Saml. V, 52).

Al oversættelse er via AI

[3]) Tiden ligger mellem Decbr. 1616, da flere af de her nævnte bleve slagne til Riddere, og Aug. 1619, da Jørgen Lunge døde. Listen er vel næppe senere end fra 1618, da Jørgen Lunge mistede Elfsborg, Jens Sparre Christiansstad, Knud Henriksen Gyldenstjerne Vestervig og Peder Basse Svenstrup.
[4]) Med en anden Haand er tilføjet: 5.

Side 128 1618

tage tot otthesøn . . . . . 10 heste
tage tot andersøn 10
holger Rosenkrans axelsøn 10
h: al: Skeel 10
Iørgen Skeel 10
Otthe brade 10
Lauridtz Ebbissøn 10
Ernst Norman 5
knud gyldenstern axelsøn 10
knud gyldenstern hen: . . . . . 10 [1])
Ebbe munck 10
Palle Rosenkrandtz 10
Christoffer gøie 5
Peder Basse 5
Mogens Pax 5

Brev 95. 12. * Januar 1618.

Til Christian Friis.

Han skal udføre forskellige Hverv, da Kongen er bleven forhindret i at komme til Kjøbenhavn, nemlig med Hensyn til den ostindiske Expedition, Landfolkets Forsyning med Mundering, Huggning af Tømmer til Brokar ved Kronborg, Oplærelse af nogle i Tugthuset til at knytte Garn, Ansættelse af en Chef for Arkeliet og Hjælp til Krudtmagerens Kulbrænding. — Geh. Ark.

Ieg uille haffue uerrit y københaffuen, epthersom ieg med dig tog affskeen, haffde ieg formedelst andre sager ikke bleffuen forhindrit. Nu skaldtu udi myn frauerelse disse eptherskreffne Eerinder forretthe, intill gud uill, ieg kan komme tilstede, huilckit Nest gudtz hielp inden en eller thu dage uell skeer [2]).
1. att dy reyderss [3]) till den Indianske Seglation bliffuer instigerit at haste med vdredningen.

oversæt: Jeg ville have været i København, da jeg tog afsked med dig, hvis jeg ikke var blevet forhindret af andre sager. Nu skal du i mit fravær udføre disse efterfølgende ærinder, indtil jeg, om Gud vil, kan komme til stede, hvilket, med Guds hjælp, vil ske inden for en eller to dage.

1. At rederne til den indiske sejlads bliver tilskyndet til at skynde sig med udrustningen.

[1]) Med en anden Haand er tilføjet: 5.
[2]) 10. Januar var Kongen fra Kjøbenhavn taget ud til Frederiksborg; 16. Januar vendte han tilbage (Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 405 f.).
[3]) ɔ: Rederne. Det ostindiske Kompagni var stiftet 1616.

Al oversættelse er via AI

Side 129
2. At erfaare, om Landtfolckit til fodtz haffuer al- sammen bekommit Deris Liueri.
3. En tømmerman skulle forskickiss til Skaane y helsingborre leen tilatt hugge tømmer til Brokarren ued *Croneborrig*.
4. Der er En Soldatt aff *Crone*: ued naffn Iohan Segeberrig, som kan biiinde eller knøtthe gaarn, hand skall anuyssis y thuchthuisit sammestedtz at leere nogle drenge och kuindfolck att biiinde gaarn, huorfor hannem er loffuit 24 dl.
5. Med graabo skal handliss, att hand *Arckeliet* igen annammiss och staar for regenskaabit [1]).
6. Lensmanden paa køben: faar att forskaffe krud- maageren [2]) nogle Bønder, som kan Skaale Barken aff ted tree, hand skal gøre kull aff. *Vale*. *Datum fre*: den 12 *Ianuarij Anno* 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt:
2. At erfaare, om Landtfolckit til fodtz haffuer al- sammen bekommit Deris Liueri.
3. En tømmerman skulle forskickiss til Skaane y helsingborre leen tilatt hugge tømmer til Brokarren ued *Croneborrig*.
4. Der er En Soldatt aff *Crone*: ued naffn Iohan Segeberrig, som kan biiinde eller knøtthe gaarn, hand skall anuyssis y thuchthuisit sammestedtz at leere nogle drenge och kuindfolck att biiinde gaarn, huorfor hannem er loffuit 24 dl.
5. Med graabo skal handliss, att hand *Arckeliet* igen annammiss och staar for regenskaabit [1]).
6. Lensmanden paa køben: faar att forskaffe krud- maageren [2]) nogle Bønder, som kan Skaale Barken aff ted tree, hand skal gøre kull aff. *Vale*. *Datum fre*: den 12 *Ianuarij Anno* 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

---

[1]) I Følge Blom, Kristian IV's Artilleri S. 26 var denne Embeds- besættelse — thi Underhandlingerne førte til, at den udpegede Mand overtog den ham tiltænkte Plads — fremkaldt ved Stat- holderen Brejde Rantzaus Død 10. Jan. 1618, idet Kongen maatte ønske at have et Mellemled mellem sig og Arkeli- mesteren i Kjøbenhavn, saa længe Statholderen stod ledig. Adolf Frederik Grabow, der kaldes øverste Arkelimester, be- klædede denne Stilling til 1624 eller dog hen imod denne Tid. 1624 blev han Berghauptmann i Norge, men allerede to Aar efter anstilledes der Undersøgelser i Anledning af Misligheder, han mentes at have begaaet; Udfaldet af disse Undersøgelser kjendes imidlertid ikke, ligesom overhovedet hans Skjæbne efter 1628, da Sekvestrationen af hans norske Gods hævedes, er ubekjendt (se de af Blom, anf. Skr. S. 26 ff. 31 samlede Efterretninger). Han var af en pommersk-meklenborgsk Adelsslægt, af hvilken flere Medlemmer virkede her i Landet.
[2]) Krudtmager var fra 1615 og endnu i 1618 Jakob Sørensen Tønder (Grundtvig, anf. Skr. S. 202).

Brev * 96. 22. Januar 1618.

Til Christian Friis.

Kongen vil modtage Pfalzgreven i Kjøbenhavn. Rigsraadet maa snarest sammenkaldes i Anledning af hans Sag. — Geh. Ark.

Ieg haffuer udaff dyn Skriffuelse fornommit Paldtzgreffuens [1]) mening, at hand Epther besked uill fortøffue. Saa Er ted best, at hand ickun sig til københavn begiffuer med ted første, huordthed (!) ieg nest gudtz hielp y morgen affthen achter at uerre [2]). Och kandtu strax, eptherattu bekommer detthe breff, begiffue dig ochsaa derhen, saaoch befhaale herremenden, Musikanterne, trummeter og gevarden, atti ochsaa derhenkommer.
Saagen, som han mig udi hans Skriffuelse forregiffuer, er En ganske høi puncht, Och siinis, ligesom du skriffuer, at dii Sielffuer fast giffuer dennom tabdt, Och uill uerre fornøden, at

Al oversættelse er via AI

Raadit ted første mueligdt kommer sammen, huortill ieg laader nu gørre breffue y forraad [3]).
Vale. *Datum wyndebiiholdt* [4]) den 22 *Ianuarij Anno* 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt:
Jeg har af din skrivelse forstået pfalzgrevens hensigt, at han vil vente på besked. Så det er bedst, at han straks tager til København, hvortil jeg, med Guds hjælp, agter at ankomme i morgen aften. Og så snart du har modtaget dette brev, kan du også begive dig derhen, og ligeledes befale herremændene, musikanterne, trompeterne og vagten, at de også skal komme derhen.
Sagen, som han forelægger mig i sin skrivelse, er en ganske alvorlig sag, og det lader til, som du også skriver, at de næsten selv betragter den som tabt. Det vil derfor være nødvendigt, at rådet samles snarest muligt, hvortil jeg nu lader skrive breve på forhånd. Farvel. Givet på Vindbyholt den 22. januar i året 1618.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

---

[1]) Pfalzgrav Johan Casimir af Zweibrücken-Kleeburg, siden 1615 gift med Gustav Adolfs Søster Katharina, var 20. Jan. kommen til Helsingør, kom 24. til Kjøbenhavn og var den følgende Dag Kongens Gjæst. Havde sin Hustru med sig (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 407 ff. Slange S. 401. Dsk. Mag. 4. R. IV, 48).
[2]) Over Store Heddinge kom Kongen næste Dag til Kjøbenhavn (Nyerup, anf. Skr. IV, 408). [3]) Brevene, hvorved Rigsraaderne indkaldtes til et Møde paa Antvorskov, udgik 23. Jan. (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 236).
[4]) Vindbyholt, en lille Kongsgaard i Roholte Sogn mellem Præstø og Faxe. Kongen havde aflagt sin Moder et Besøg i Nykjøbing.

Side 131
Brev 97.* 24. Januar 1618.

Til Jakob I af England.

Anbefalingsbrev for Gesandten Anders Sinklar. — Efter den fotografiske Udgave i Facsimiles of national manuscripts from William the Conqueror to Queen Anne, Part IV, Nr. 22.

Serenissimæ (!) frater & affinis Charissimæ (!), mittimus ad Se: Ve: famulum nostrum communem Do: Andream Synchlerum, Qvi in mandatis habet, ut apud S: V: qvedam graviora exponat. Qvamobrem etsi non dubitemus, qvin S: V: ipsi fidem sit habitura, Tamen ut id eo magis hisce nostris literis perlectis faciat, ab eadem peramanter contendimus. Cvi de cætero vitæ diuturnitatem & Regiam prosperitatem ex animo qvam intime præcamur [1]).
Dabantur Hafniæ 24 Ianuarij Anno Dni 1618. S: V: bonus & fidelis frater & affinis Christianus.

oversæt: Allerhøjeste (!) broder og kære slægtning (!),
Vi sender til Deres Højhed/Majestæt vor fælles tjener, hr. Anders Sinclair, som har i mandat at forelægge Deres Majestæt visse mere alvorlige sager. Skønt vi ikke tvivler på, at Deres Majestæt vil fæste lid til ham, beder vi Dem ikke desto mindre indtrængendigt om at gøre det, efter at De har læst dette vort brev. I øvrigt ønsker vi Dem af et oprigtigt hjerte et langt liv og kongelig fremgang [1]).
Givet i København den 24. januar i det Herrens år 1618.

Al oversættelse er via AI

Deres Majestæts gode og trofaste broder og slægtning
Christianus.

Brev 98. 25. Januar 1618.

Til Christian Friis.

Om Huggning af Bøgetømmer. Tage Thott skal møde i Elfsborg, forinden Jørgen Lunge drager derfra. — Geh. Ark.

Keey Randtzou [2]) skall laade hugge udi den tilkommendiss Neye [3]) ymellom københaffuen och detthe thre hun-

oversæt: Om hugning af bøgetømmer. Tage Thott skal møde i Elfsborg, før Jørgen Lunge tager derfra. — Geheimearkivet.
Kaj Rantzau skal lade hugge [tømmer] i den kommende *næ* (skov/enge) mellem København og de tre hundrede... *(sætningen afbrydes her i kilden)*

---

[1]) Samme Dag udfærdigades der Anbefalingsbreve for Anders Sinklar til Prinsen af Wales og Sir Dudley Carleton, og Dagen efter tog han Afsked fra Kongen, som medgav ham 300 Rdl. til Tærepoenge (Erslev, anf. Skr. I, 246). Jvfr. Brevet af 10. Febr. 1618. I Slutningen af April synes han at have været i Danmark (Dsk. Mag. 4. R. IV, 49), hvorimod man af Macray, Second report S. 13 og 45 skulde slutte, at han først ved denne Tid forlod England. Skulde hans Navn paa hint Sted være en Skrivfejl af Sigvard Grubbe for Anders Bilde (jfr. Erslev, anf. Skr. I, 243)?
[2]) Lensmand paa Kjøbenhavns Slot.
[3]) ɔ: Næ.

Side 132 1618

drede Bøger, Ett gaadt kuartheer y kanthen Och saa lange, som dy kan falle. Der skal gørriss et sønderlig mercke, huormed man kan samme stubbe, dersom treerne bliffuer affhuggen, mercke. Naar samme antall treer omhuggen och feldt erre, daa skall der forordniss tømmermend til, som samme tømmer kan kaanthe. Lensmanden rammer uell til, saatt all tømmerit ikke Bliffuer huggen paa et sted.
Den Ene tage todt gørriss Paa Baahuss inted fornøden [1]), alleniste at taage todt, som nu y københaffuen er, hand tilsiigis at begiffue sig til Elsborrig, saat hand sammestedtz kan uerre tilsteede, førend Jørgen derfraa draager. *Vale*. *Datum Ronsty* [2]) kroe den 25 *Ianuarij Anno Dni* 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt: ...hundrede bøger, et godt stykke ("kvarter") i omkreds og så lange, som de kan fældes. Der skal laves et særligt mærke, hvormed man kan afmærke stubbene, når træerne er hugget om. Når det rette antal træer er hugget om og fældet, skal der udpeges tømmermænd, som kan tilrette/kante tømmeret. Lensmanden sørger for, at alt tømmeret ikke bliver hugget på ét sted.
At lade den ene Tage Thott tage til Bohus er ikke nødvendigt; men den Tage Thott, som nu er i København, bliver pålagt at begive sig til Elfsborg, så han kan være til stede dér, før Jørgen rejser derfra. Farvel. Givet på Rungsted Kro den 25. januar i Herrens år 1618.
Christian.
Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

Al oversættelse er via AI

Brev 99.* Januar 1618.

Befaling om at udfærdige Bestallinger for en Kapelmester og en Underkapelmester. — Geh. Ark.

[1]) Med Baahus var Jørgen Lunge forlenet, men samtidig havde han ogsaa Elfsborg, som ved Fredslutningen 1613 var givet Danmark som et Sikkerhedspant for 1 Mill. Rdl. Begge Lenene overdroges i April 1618 til Jens Sparre (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 12. 78). Et Kongebrev af 25. Jan. 1618 paalægger Tage Thott Andersen at ligge i Slotsloven paa Baahus og Tage Thott Ottesen at ligge i Slotsloven paa Elfsborg i Jørgen Lunges Fraværelse (Skaanske Tegn. IV, 174). Man finder ikke i denne Kancellis Kopibog Spor til, at Kongens egenhændige Befaling har foranlediget et nyt Kongebrev. Tage Thott Andersen til Næs og Egede († 1642) var Lensmand paa Laholm, hans mere berømte Fætter Tage Thott Ottesen til Eriksholm († 1658) var Lensmand i Landskrone.
[2]) Rungsted. 1613 var Kroen her bleven overladt til Villum Carron, som et Par Aar efter blev Herold (Christensen, Hørsholms Hist. S. 261. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 203).

133 1618.

Thuende Bestillinger

En paa Merlcker [1]) Insturmentist
Enanden paa Monss Persøn [2])

{ den ene for Capelmeister, den anden for vnderkapelmeiste[r], dog for den besolding, dii nu haffuer.

Brev 100. * 10. Febr. 1618.

Til Anders Sinklar.

Han skal ikke tale til den engelske Konge om dennes Intercession for den svenske Regering, men melde, at Indløsningssummen for Elfsborg er bleven betalt med det for indeværende Aar fastsatte Beløb, skjønt med stort Besvær. — Geh. Ark.

Ieg haffuer fraa Rubberdt Anstruder [3]) fat Skriffuelse, huorudi hand formelder, at myn Elskelige keere Suoger Och Broder, kon: vdi Store Brytannien, sig ganske haffuer

oversæt: Jeg har modtaget en skrivelse fra Robert Anstruther, hvori han meddeler, at min elskelige, kære svoger og bror, konge i Storebritannien, ganske har... *(sætningen afbrydes her i kilden)*

[1]) 30. Januar 1618 udfærdigedes der Bestalling for Melchior Burggrafling (ɔ: Borchgreving) som øverste Kapelmester (Sjæll. Reg. XVI, 293 f.). Han døde 1632 som Kannik i Roskilde (Bloch, Roskilde Domskoles Hist. III, 24. Ny kirkehist. Saml. I, 547). En Søn af ham blev Konrektor i Aarhus og siden Sognepræst i Hornslet (Personalhist. Tidsskr. III, 270).
[2]) Mogens Pedersen, Instrumentist, fik 19. Aug. 1615 et Tillæg af 100 Rdl. til sin Besolding. To Aar senere tilstodes der ham 100 Rdl. aarlig for at undervise i Musik og underholde en ung Person ved Navn Simon Ut[r]echt. Hans Bestalling som Underkapelmester er af 6. Febr. 1618. 1621 forlenedes han med et Vikarie i Roskilde (Sjæll. Reg. XVI, 141. 280. 305 f. XVII, 187). Jvfr. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 36. Ny kirkehist. Saml. I, 131. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 25. Nyerup, Lit. Lex. S. 456. Brev af 6. Oktbr. 1621.
[3]) Robert Anstruther af en skotsk Slægt brugtes i en Række Aar af den engelske Regering i diplomatiske Ærinder, navnlig hos Kongen af Danmark (jvfr. ovfr. S. 87), til hvem han stod i et særeget Forhold, idet han fra

Al oversættelse er via AI

Aaret 1606 var deres „abwesende Tjenener“ eller Agent i England med en fast aarlig Løn (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 176). Han kunde skrive Dansk. Jvfr. Molbechs Udg. af Brevene I, 56.

Side 134
erkleerit, at hand med *intercession* for dy Suenskee inted uill sig befatthe. Saa erfhaaer ieg ochsa, at Nuhmehr den Suenskee gesanther vdaff Engeland er forreissit, huorfor du om samme Puncht inted skaldt formelde [1]). Den *Summa* penning, som vdi Neeruerendiss Aar for Elsborrig skulle erleggis, Er, Gud uerre loffuit, imod alle folckiss *opinion* Nu erlagdt, Dog ted holdte ganske haardt, Och motthe konningen, her: Iohan saoch huem Sølffuer geskiir haffde, Sligdt til mynthen strax skicke [2]), Pated *Summen* kunde bliiiffue Erlagdt. Huorledis` ted med den syste *termyn* uill affløbe, ted giffuer oss tyden [3]).
Huilckit alsammen du ha: ker: skaldt beretthe Och derhuoss ha: ker: med myn keere Søster och Prindtzen *Salutere*, vdilgemaade dy herrer, som till hoffue erre, med huilcke du uest, at ieg Er bekendt. Denne Lakey maatdu inted Lenge opholde, menss hannem enthen till Landtz eller waandtz framskicke, Och saaframt du nogit mig vyldt paa denne tyd laade uyde, som macht paaligger, daa laad

oversæt: ...erklæret, at han ikke vil befatte sig med at gå i forbøn for svenskerne. Så erfarer jeg også, at den svenske gesandt nu er rejst fra England, hvorfor du ikke behøver at nævne det samme punkt. Den pengesum, som skulle betales for Elfsborg i indeværende år, er, Gud være lovet, nu betalt, stik imod manges forventning. Dog holdt det hårdt, og kongen måtte straks sende ... til mønten, for at summen kunne blive betalt. Hvordan det vil gå med den næste/sidste termin, vil tiden vise os.
Dette alt sammen skal du fortælle hr. [her], og desuden hilse min kære søster og prinsen, og ligeledes de herrer, som er ved hoffet, med hvilke du ved, jeg er bekendt. Denne lakaj må du ikke opholde længe, men sende ham af sted enten til lands eller vands. Og såfremt du på denne tid har noget magtpåliggende at lade mig vide, da lad... *(sætningen afbrydes her i kilden)*

---

[1]) Betalingen af den Million, som Sving skulle erlægge, faldt meget vanskelig, og den svenske Regering søgte, skjønt forgjæves, at opnaa Udsættelse. Blandt andet henvendte den sig gjentagne Gange til Jakob I, under hvis Mægling Knærød-Freden var sluttet, for gjennem ham at bevæge Christian IV til Eftergivenhed i saa Henseende, og den engelske Konge opfyldte virkelig ogsaa den til ham rettede Anmodning 1615, i Begyndelsen af 1617 og i Slutningen af 1618 (Macray, Second report S. 12. 13. Slange S. 392. Danske Saml. V, 52), dog uden Virkning. Den svenske Gesandt Johan Skytte, som i Decbr. 1617 i samme Øjemed gjæstede det engelske Hof, var derimod ikke heldig (Hallenberg, Gustaf Adolfs regering IV, 687 f. 692 ff.).
[2]) I Stedet for har der først stavet: „til mynthen skicke ted-samme“.
[3]) Første Afbetaling fandt Sted 1616, anden 1617, tredje 1618 (Pengene indsattes 17. Febr. i Hvælvingen paa Frederiksborg, s. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt IV, 413) og den fjerde og sidste efter Bestemmelsen 1619 (jvfr. Brevet af 17. Jan. 1619). Gustav Adolfs Fætter Hertug Johan af Østergötland (jvfr. ovfr. S. 15) havde 1613 stadfæstet Gjældsbrevet til Danmark (Slange S. 340).

Side 135 1618

D: Ionas [1]) ſkriffue. Raadit er heer nu forfamliid [2]), och er alting, Gud uerre Eerit, ganske well. *Vale*. *Datum Anderskou den 10 Febrvarij Anno Dni* 1618.
Christian.
Udskrift: Her Anderss Synckler til hande.

Brev 101.* 17. Marts 1618.

Al oversættelse er via AI

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen erklærer, at han ikke kan møde til en Sammenkomst med Kurfyrsten i Løbet af Sommeren, men foreslaar, at de til Efteraaret skulle træffe sammen i Lyneborg. — Haupt- u. Staatsarchiv i Dresden.

Freundtlicher, vielgeliebther Vetther, Schuager vndt Bruder, Negst meine freundt willige dinste vndt wass mehr liebess vndt gutess Ich vermach zuuor, kan ich E: L: freundt, Vetther, Schuager vndt Bruderlichen nicht Bergen, dass ich aus E: L: ſchreiben vernommen, dass der erſte beſtimther tag der zuſammenkunſt von wegen dess auſgeſchriebenen Churfurſtentaagiſs E: L: nicht gelegen, vndt dass diiſelbige zeit etwass kurdtzer muchte ahngeſetzet werden. Weill nuhn dii zeit durch der Poſt hin vndt hierreiſſen zimlich verlauffen wurde, Erachte ich Es fuhr wnmuglich zu thun, weil auch der ſommer Nuhmer Ahn-triit, vndt ich ihm werendem ſommer fuhr dismahl von hinnen mich zubegeben nicht vntherſteen kan, Inſonderheit weill mein Stadthalther fuhr wenich tagen thodeſs ver-fhaaren [3]), Ich auch fuhr weinig zeit einen neuen Chanſeler bekommen, Bitthe derohalben ganss freundt, vetther,

oversæt: Venlige, højtelskede fætter, svoger og bror,
Med min venlige og villige tjeneste og alt godt i øvrigt forudskikket, kan jeg ikke skjule for Deres Kærlighed, at jeg af Deres brev har erfaret, at den først fastsatte dato for mødet ikke passer Dem på grund af den udskrevne kurfurstedag, og at dette tidspunkt kunne fastsættes til et lidt andet tidspunkt.
Da tiden med postens rejsen frem og tilbage nu er gået temmelig meget, anser jeg det for umuligt at gennemføre, også fordi sommeren nu står for døren, og jeg i denne sommer ikke kan tillade mig at rejse herfra i denne omgang. Især fordi min statholder for få dage siden afgik ved døden, og jeg også for nylig har fået en ny kansler. Jeg beder derfor ganske venligt, fætter... *(sætningen afbrydes her i kilden)*

---

[1]) Jonas Carisius var ogsaa sendt til England (Macray, Second report S. 45. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 407).
[2]) Om dette Møde og Forhandlingerne paa det jvfr. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 236 ff.
[3]) Brejde Rantzaus var, som ovfr. S. 129 bemærket, død 10. Jan. 1618.

136 1618
Schuager vndt Bruderlich, E: L: wollenss Im keinen vnguthen auffnehmen vndch mich Ihn werendem Sommer Endtskuldiget halthen. Wahn ess sonsten E: L: gelegen sein wurde einen tag in *September, October* zu nennen, alsdan wil ich mich ganss willich darzu bekuemen. Weil auch Hamburch E: L: allerdingess nicht gefellig ist, so weiss ich keine staadt dahn lyneburch, welche E: L: Etwass neger gelegen dahn hamburch, ahn welchen ordt ich auch zum bekuemligsten mich verfiigen konthe [1]). Wass nuhm E: L: meinung eller *Resolution* sein wirdt, dasselbige werden E: L: mihr woll wissen lassen. Befhele E: L: hiemit dehm lieben Godt vnd thu ikke alleine ihn dissem, sondern ihn allem dehm, wass E: L: lieb vndd dinst mag sein, von hertzen gerne, wii ess Einem getreuen freundt, vetthern, Schuagern vndt Brudern eignet vnd gebiiret dii zeit meiness lebenss
Christian.
Datum kopenhagen den 17 Martij Anno 1618 [2]).

oversæt: Svoger og broderlige [ven],
Eders Kærlighed (E. L.) vil ikke tage dette ilde op og undskylde mig i den indeværende sommer. Hvis det ellers passer Eders Kærlighed at nævne en dag i september [eller] oktober, da vil jeg helt villigt føje mig efter det. Da Eders Kærlighed heller ikke bryder sig om

Al oversættelse er via AI

Hamborg, ved jeg ingen anden by end Lüneburg, som ligger lidt nærmere end Hamborg, og til hvilket sted jeg også lettest kunne begive mig hen.
Hvad der nu bliver Eders Kærligheds mening eller beslutning, vil Eders Kærlighed nok lade mig vide. Jeg befaler hermed Eders Kærlighed til den kære Gud og gør ikke alene i dette, men i alt det, som kan være Eders Kærlighed til behag og tjeneste, af et helt hjerte gerne, som det sømmer sig og tilkommer en trofast ven, frænde, svoger og broder i al min levetid.
Christian.
Dateret København den 17. marts året 1618.

Brev 102.* Omtr. 26. Marts 1618.

Til Christian Friis.

Ordre om Breve, der skulle udfærdiges i Kancelliet om Brosten fra Møen, om Kugler og Jern fra Baahus og om en Instrux for en Kaptajn, som skal ligge i Øresund for at forhindre Toldsvig. — Geh. Ark.

Ett Breff till fogden Paa Møn, att hand til ferresteden skall laade aage Brostene, saa mange som 5 skuder kan føre [3]); til Iørgen lunge, att hand med Cronenss tiener skall laade nederføre, huess kugler Och baalastiern Dronningen aff Suerrig till grendtzen ued Bahuss Eelff laader føre, Och

Oversæt: Et brev til fogden på Møn om, at han til færgestedet skal lade køre brosten, så mange som 5 skuder kan føre; og til Jørgen Lunge om, at han med kronens tjenere skal lade fragte de kugler og det ballastjern ned, som dronningen af Sverige lader føre til grænsen ved Bohus Elv, og...

---

[1]) Der blev ikke noget af denne Sammenkomst.
[2]) Udskriften ikke egenhændig.
[3]) En Ordre af dette Indhold udgik 26. Marts 1618 til Hieronymus Thorkildsen, Foged paa Møen (Sjæll. Tegn. XXI, 292).

Side 137 1618
siiden heer tilkendegiffue, naar sligdt till Bahuss ankommer, saoch huormegit, paated man derepther kan sende skiib [1]).
En Instruction Paa En Capitein, som med ted skiib grib skal ligge y sundit, att hand sammestedtz skal uaare och acht paa giffue, att ingen vfortollit igennom løber, saoch med sit folck udi saa mange skib, mueligdt Er, indfaare Och ransage, hvad godtz dii inde haffuer, Och om dii ikke uidere, end Angiffuen Er, indhaffuer [2]).
Tollerne skal hannem deriss tolzedler laade see, naar hand ted begerendiss vorder.

Udskrift: Chanseleren till hande.

oversæt: Siden her [at] tilkendegive, når noget sådant ankommer til Bohus, og hvor meget, så man derefter kan sende skibe.
En instruks for en kaptajn, som med et skib skal ligge i sundet, om at han sammesteds skal være på vagt og passe på, at ingen slipper igennem uden told, og med sit folk i så mange skibe, som muligt er, gå om bord og ransage, hvad gods de har i sig, og om de ikke medbringer mere end det, der er angivet.
Tollerne skal lade ham se deres toldsedler, når han forlanger det.

Al oversættelse er via AI

Påskrift: Til kansleren.

Brev 103.* Omtr. 1. April 1618.

Optegnelse om Breve, der skulle udstedes om Istandsættelse af Antvorskov og Indsendelse af Høns. — Geh. Ark.

Breffue

till Anderskou, att hand sig skal staffere, saatt Prindtzen til Piindtzedag [3]) dersammestedtz kan ligge [4]);
till Møn, att fogden sammestedtz skal købe och siellfuer hiidforskaffe 300 hønss och dennom salediss framføre enten till landtz eller wandtz, atti leffuendiss och uellfød framkommer, ty hand paa ingen vden paa dennom, som uell framkommer, skal kuyteriss;
till hanss lyndenou Paa Borningholm udi samme mening om 400 hønss, Och at hand dennom imod Pindtzedag heer skal haffue tilstede;

oversæt ...til Anderskov om, at han skal sætte i stand, så prinsen kan bo der til pinse;
til Møn om, at fogden sammesteds selv skal købe og fremskaffe 300 høns og sørge for at transportere dem, enten til lands eller vands, så de ankommer levende og i god stand, for han vil kun få kvitteret for dem, der ankommer velbeholdne;
til Hans Lindenov på Bornholm med samme besked om 400 høns, og at han skal sørge for at have dem til stede her imod pinse

[1]) Kongebrevet herom, af 26. Marts, findes i Norske Rigsregistr. IV, 689 f.
[2]) En Instrux af 29. Marts 1618 for Skipperen Anders Bogensen, som skal ligge i Bæltet med Skibet Alexander for at passe paa, at ingen forløber Tolden, er indført i Sjæll. Reg. XVI, 326; men en Instrux af det Indhold, Texten angiver, findes ikke der.
[3]) Indtraf 1618 paa 24. Maj.
[4]) Kongebrevet til Ebbe Munk er af 2. April 1618 (Sjæll. Tegn. XXI, 296).

Side 138 1618

till Otthe Lindenou [1]) udi samme mening om 300; till Palle Rosenkrandtz [2]) udi samme mening om 200 [3]).

Brev 104.* Omtr. 22. April 1618 [4]).

Udkast til en Instrux for to Skibe, som skulle løbe til Færøerne og Island og nord om Norge og forebygge al ulovlig Sejlads og Fiskeri i disse Farvande. — Kgl. Bibl.

Instruction paa dii thuende skiib,
som skal y westersøen.

Capitein Nielss Rossenkrandtz [5]) paa Fides skal strax recta seile paa Island og sammestedtz fraa sig ylandsetthe dii herremend, som didhen forordnit Er [6]). Paa ueien skal dii Erfhaare, om nogen friibuther vnder ferrø eller wespenø sig opholder, Och saframdt hand ted kan fornemme, skal hand dennom strax søge. Saframdt ingen endaa forhanden er, skal hand holle hanss kaass, som forbemelendt (!) Er. Capitein hindrich wynd [7]) skal holle flaade med herfraa intill vnder ferrø och wespenø, saatt dii samtlig sammestedtz kan griibe dennom an, som der wloffligen sig opholder. Naar nu Rossenkrandtz siin kaass paa Island setter, daa skal den wynd sig rundomkring

AI oversættelse er via AI

oversæt: nstruks for de to skibe, som skal i Vesterhavet.
Kaptajn Niels Rosenkrantz på *Fides* skal straks sejle direkte til Island og der sætte de herremænd i land, som er beordret dertil. På vejen skal de undersøge, om der opholder sig fribyttere ved Færøerne eller Vestmannaøerne, og såfremt han bliver opmærksom på det, skal han straks opsøge dem. Hvis der ikke er nogen at finde, skal han holde sin kurs, som førnævnt. Kaptajn Henrik Vind skal følges med flåden herfra og op til Færøerne og Vestmannaøerne, så de samlet kan pågribe dem, der opholder sig der ulovligt. Når nu Rosenkrantz sætter kursen mod Island, skal Vind [sejle/være] rundt omkring...

_____
[1]) Lensmand paa Sølvitsborg.
[2]) Lensmand paa Vordingborg.
[3]) De 4 Breve om Høns ere udstedte 1. April 1618 (Sjæll. Tegn. XXI, 295). De lyde paa saa mange Par Høns, som Kongen nævner enkelte.
[4]) Den gjennem Kancelliet udfærdigede Instrux for Niels Rosenkrands er af 22. April 1618 (Sjæll. Reg. XVI, 342 ff.).
[5]) Jvfr. om ham ovfr. S. 33.
[6]) Frederik Friis og Jørgen Vind havde 9. April faaet Befaling til at gaa til Island for at anstille Undersøgelser med Hensyn til Lensmanden Herluf Daa og de paa Øen handlende Kjøbmænd (Slange, übers. v. Schlegel, II 113. Norske Rigsregistr. IV, 692. Jvfr. Espólín, Íslands Árbækur VI, 2 ff. 7 ff.).
[7]) Henrik Vind til Aggersvold og Klarupgaard, f. 1594 † 1633 (Hiort-Lorenzen og Thiset, Danmarks Adels Aarbog 1886 S. 405).

Side 139
ferrø och wespenø opholde (dog ikke kriibe udi nogen hauen), indtill Rosenkrandtz igen til hannem kommer. Siiden shall dii inted skilliss ad, Och shall denne wynd følge denne Rosenkrandtz Och setthe derriss kaass ad waarhuss Och paa ueien allestedtz Erfhaare, om nogen, Ihuad Nation hand uerre kan, paa Norriess reffuerer eller strømme y nogen maade wlofflig fiskeri eller handell vden Pass bruger. Siiden skall dii derfraa indtill kyldyn 1) sig begiffue och paa ueien udi alle tiiskerleier acht giffue, om nogen uden Pass sammestedtz handler, huilcke allesammen, ihuor dii fiindiss, dii med macht shall indtaage och dennom til københaffuen føre.
Naar sligdt vdi Norlanden forrettit Er, shall dii dennom Paa hiemreissen begiffue, och skaall Rosen: til Island, herremenden igen att indtage, sig begiffue. Och shall wynd sig til ferø og wespeø igen begiffue, att erfaare, om endaa nogen, som inted der haffuer at gørre, sig opholder. Naar sliigdt forrettit er, shall hand sig *recta* til køben: begiffue.
Paa et aff skiiben Eller ochsaa paa et aff købmendenss skiibe Skall dii taage med dennom 2 Islendtske ganger, som vnge erre, huilcke lensmanden sammestedtz dennom shall forskaffe.

oversæt: ...holde sig ved Færøerne og Vestmannaøerne (dog uden at anløbe nogen havn), indtil Rosenkrantz kommer tilbage til ham.
Derefter skal de ikke skilles ad, og Vind skal følge efter Rosenkrantz, og de skal sætte kursen mod Vardøhus. På vejen skal de overalt undersøge, om nogen – uanset hvilken nation vedkommende måtte tilhøre – på Norges kyster eller i farvandene på nogen måde driver ulovligt fiskeri eller handel uden gyldigt pas.
Siden skal de derfra begive sig til Kildin og på vejen holde øje med alle fiskerlejer for at se, om nogen driver handel der uden pas. Alle disse personer skal de, uanset hvor de træffes, gribe med magt og føre til København.
Når dette er overstået i Nordlandene, skal de påbegynde hjemrejsen, og Rosenkrantz skal sejle til Island for igen at tage herremændene om bord. Vind skal derimod begive sig tilbage til Færøerne og Vestmannaøerne for at undersøge, om der stadig opholder sig nogen, som ikke har noget at gøre der. Når dette er udført, skal han sejle direkte til København.

Al oversættelse er via AI

På et af skibene eller på et af købmændenes skibe skal de tage to unge islændinge med sig, som lensmanden på stedet skal skaffe dem.

Brev 105 * 2. Maj 1618.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal den følgende Dag kjøre med Prinsen til Kongen. — Kgl. Bibl.

Du skaldt y Morgen Epther Predicken begiffue dig hiid med Prindtzen *comitatu solito* och bruge dii uogen

oversæt: Du skal i morgen efter prædikenen begive dig herhen med prinsen og det vante følge, og bruge din vogn.

---

1) En Ø i det nordlige Ishav ved Kysten af Halvøen Kola (s. E. H. Wichmann, Gesch. Altona's S. 285 f.).

140 1618.

til Prin: Du skall ochsaa taage Skrædderen[1]) med dig. Datum fride: 2 Maij Anno 1618.
Udskrift: Christian Thomæssøn til hande.

Brev 106 * Maj 1618.

Til Christian Friis.

Om Modtagelsen af det russiske Gesandtskab. En Vognmand, som er kjørt fra et Bud, skal straffes. - Geh. Ark.

H: Anderss Bille haffuer faat beskeen, huorlediss hand sig med den gesanter[2]) shall forholle, Och shall hand y helsingør en dag eller thu ophollis, pated man kan bekomme wogne til dy fornemste. Du faar att sende dyn uogen med en aff Chanseliet, som kan bliiffue huoss dem, diidhen, saa shall Christen thommılſøn ochsaa faa hanss wogen till dennom. Den wogenmand, som og denne breffuisser fram, hand og fraa hannem, imenss hand uaar oppe med Breffuit. At ted icke forsømmiss, att hand io faar straff derfor.
Disse Riesser kand best ligge y mit lossomente ued stranden[3]). Vale. Datum frede: Den 5 Maj Anno Dni 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande.

oversæt: Hr. Anders Bille har fået besked om, hvordan han skal forholde sig til gesandten, og han skal opholde sig i Helsingør i en dag eller to, indtil man kan skaffe vogne til de fornemste. Du må sende din vogn med en fra kancelliet, som kan blive hos dem derhenne, og Christen Thomæssøn skal også lade sin vogn køre til dem. Den vognmand, som overbragte dette brev, ham skal I tage jer af (og straffe ham), mens han er heroppe med brevet. Sørg for, at det ikke bliver forsømt, at han sandelig får sin straf derfor.
Disse papirer kan bedst ligge i mit logi ved stranden. Farvel. Dateret i Frederiksborg, den 5. maj i det Herrens år 1618.
Christian.

Al oversættelse er via AI

Adresse: Til kansler hr. Christian Friis.

---

[1]) Maaske Simon Walter, der i hvert Fald 1619 var Prinsens Skrædder (Rentemestr. Regnsk.). [2]) En russisk Gesandt, som 12 Maj havde Audiens hos Kongen i Kjøbenhavn og 16. Maj drog bort „paa Vejen til Nederlandene“ (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 423 f.). Anders Bilde var Lensmand paa Helsingbørg og havde samme Dag (5. Maj) faat Befaling til, naar det russiske Gesandtskab ankom der, at betale dets Ophold i Byen og ledsage det over Sundet til Helsingør samt at møde 12. Maj i Kjøbenhavn (Skaanske Tegn. IV, 191).
[3]) 1620 bortforpagtede Kongen en Gaard i Højbrostræde i Kjøbenhavn, som han „for en kort Tid siden“ havde kjøbt af

Side 141

Brev 107 * Maj 1618.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal komme med Kongens Sønner til Kjøbenhavn. - Kgl. Bibl.

Den 18 Hvius skaldtu dig med Børnen til københaffuen begiffue. Och skal Prindtzen med fre: Randtzou och en aff dii andre kammeriuncker aage paa den Eene store uogen, Och dii andre thuende skal aage paa den anden store uogen, huoss huilcke du kandt ordinere till den Ene kammeriuncker saa mange, so huoss dem kan faa rom. Aadam Bulou skal samme daag med hestene sig til københaffuen begiffue, dog icke følgiss med Eder. Datum frederichsborrig den 11 Maij Anno 1618.
Udskrift: Hohmeisteren (!) Christian thommissøn till hande.

oversæt: Den 18. i denne måned skal du begive dig til København med børnene. Og Prinsen skal køre i den ene store vogn sammen med Frands Randtzou og en af de andre kammerjunkere, og de to andre skal køre i den anden store vogn, hos hvem du kan tildele den ene kammerjunker så mange, som der kan få plads. Adam Bülow skal samme dag begive sig til København med hestene, dog uden at følges med jer. Dateret på Frederiksborg den 11. maj år 1618.
Adresse: Til hovmesteren Christian Thomæssøn.

141 1618

Brev 108 *22. Maj 1618.

Til Anders Sinklar og Mogens Kaas.

Nogle Soldater skulle hjempermitteres. En Kaptajn skal trues med Afskedigelse, hvis han ikke indøver sine Folk bedre. - Geh. Ark.

Peder Olborrigss Companie[1]) maa begiffue sig hiem igen. Och skal samme Capitein aduaariss, att hand siine

oversæt: Peder Olborrigs kompagni må begive sig hjem igen. Og den samme kaptajn skal advares om, at han sine...

Fru Ellen Marsvin, til Johan Eriksen med Forpligtelse for denne til deri at herberge Fremmede (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 643). Mon det ikke skulde være denne Gaard, liggende paa Hjørnet af Højbrostræde (nu Højbroplads) og Læderstræde (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 334), som der sigtes til i Texten? I hvert Fald var det samme Johan Eriksen, „Gastgeber i kgl. Maj.'s den store Gjæste-gaard ved Stranden her udi

Al oversættelse er via AI

Kjøbenhavn", som 23. Juli 1618 fik Betaling for den russiske Gsandts Ophold fra 9. til 16. Maj samme Aar (Rentemestr. Regnsk.).
[1]) Peder Ibsen Aalborg var Kaptajn over et Kompagni i det skaanske Regiment. Over dette Regiment var Anders Sinklar Oberst, medens Mogens Kaas til Støvringgaard var Oberst over det jydske Regiment (Grundtvig, Meddelelser fra Rente-

Side 149 1618

Soldater bedre affretter, endsom nu er at see, vnder Cassering. Dii andre skall begiffue dennom enhuer Paa sit arbeide igen indtill uyder beskeed. *Actum* københaffuen den 22 Maij Anno 1618.
Udskrift: H: Andress Synckler och Mogenss kaass till hande.

oversæt: [...så] de afretter deres soldater bedre, end der nu ses, (ellers) bliver de kasseret. De øvrige skal hver især tage tilbage til deres arbejde igen, indtil de får anden besked. Givet i København den 22. maj 1618.
Adresse: Til hr. Anders Sinclair og Mogens Kaas.

Brev 109. * 22. Maj 1618.

Til Christian Friis.

Rytteriet maa hjempermitteres. – Geh. Ark.

Ritmeisterne,

Saa mange heer tilsteede erre, maa forløffue Riiterne at drage heerfraa epther Enhuerss leilighed, naar dii paa dennegang uyll. *Actum* københaffuen den 22 Maij Anno 1618.
Udskrift: Chanseleren till hande.

Oversæt: Saa mange heer tilsteede erre, maa forløffue Riiterne at drage heerfraa epther Enhuerss leilighed, naar dii paa dennegang uyll. *Actum* københaffuen den 22 Maij Anno 1618.
Udskrift: Chanseleren till hande.

Brev 110.* Omtr. 29. Juni 1618[1]).

Udkast til en Skrivelse til Statholderen i Hertugdømmerne om en Udbetaling til Gregorius Ketwich, om Tilsendelse af Dalermønt, hvis der trænges dertil, om Antagelsen af to Kaptajner, om Kjøbet af Godset Nybøl m. m., samt til en Anbefalingsskrivelse til den engelske Dronning for Vilhelm Belov paa Hertug Ulriks Vegne. – Geh. Ark.

Auff dess Stadthalterss[2]) Schreiben.
Gregoriuss ketuich[3]) soll mit dem gelde zu Brehmen bezalet werden. Vnd so vern bei den vnterthanen mangell

oversæt: På statholderens brev: Gregorius Ketwich skal betales med pengene i Bremen. Og hvis der er mangel/knaphed hos undersåtterne... *(sætningen er ufuldstændig i kilden)*

kammerarch. 1872 S. 111. 114). Den foregaaende Dag havde Kongen været „ude med Landsaatterne" og mønstret dem (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt IV, 424).
[1]) Paa Brevet er noteret, at det er modtaget „in horto Regio" (ɔ: Rosenborg) 29. Juni 1618.
[2]) Gert Rantzau.

Al oversættelse er via AI

[3]) Han nævnes i Kongens Dagbog for 1608 (Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 3, 71), hvor det hedder, at han fik 2000 Rdl.

Side 143 1618

ahn thaleren sein wirdt, so soll der Stadthalther strax auff der Post mihr dii ahnzaall wissen lassen, vndt sollen ihm von stunden daler *in specie* zugeschicket werder, welche dii vnterthannen Einwexelen sollen, dan ich nicht vermeine Einnig geldt dan daler ahnzunehmen. Er soll auch mit der vhmslagssrechnung Einzuckicken Eiilen.
Dii beide *Capiteine* soll Er ahnnehmen vndt sii seinem schreiben nach bei den vntherthaanen *Contentiren* lassen. Mit dem gute Nubell hat ess seine richtigkeit, dahn ich den kauf h: Iohansen auffgetragen.
Es soll Ein schreiben ahn h: hansen von wegen der 498 daler gethan werden.
Dii handtwerck Brauchen, sollen geben wii fuhr alterss.
Eine forskrifft ahn dii ko: Ihn Enge:, dass sii wilhelm Belowen ihn h: wldrichss sachen zuuerrichten wolle behiilfflig sein.

oversæt: Når der er dalere til stede, skal statholderen straks med posten lade mig vide antallet, og der skal uden ophold sendes ham dalere *in specie*, som undersåtterne skal veksle, da jeg ikke agter at modtage andre penge end dalere. Han skal også skynde sig at indsende omslagsregnskabet.
De to kaptajner skal han tage imod og i henhold til sit brev lade dem tilfredsstille hos undersåtterne. Med den gode Nubell er alt i sin orden, eftersom jeg har overdraget købet til hr. Johansen.
Der skal skrives et brev til hr. Hansen angående de 498 daler.
De håndværk, der bruges, skal yde, som de plejer fra gammel tid.
En skrivelse til kongen i England om, at han vil være Wilhelm Below behjælpelig med at ordne hr. Ulriks sager.

---

for nogle „korte Lasker“ (ɔ: Kortelasser, Huggerter, af det franske *coutelas*, s. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 311 f. Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 117), og i Dagbogen for 1625 (Nyerup, Mag. IV, 532), da der gaves ham Penge til at kjøbe Proviant til Hæren.
[1]) I Juli Maaned sendte Kongen 50,000 Rdl. til „Lante Holsten“ (Nyerup, Mag. f. Reiſeiagtt. IV, 428).
[2]) Den tydske Smaamønt var ikke god (Slange S. 412. Schlegels Overs. II, 110).
[3]) Godset Nybøl i Angel kjøbtes 1618 af Hertug Hans fra Klavs v. d. Hagen for 65,500 Rdl. (Trap, Slesvig S. 501. Dsk. Mag. 4. R. V, 45). Har Bestemmelsen været, at Godset skulle kjøbes til Kongen, maa der være sket en Forandring hermed, thi Hertugen og hans Efterkommere beholdt det.
[4]) 30. Juni 1618 udfærdigedes en Anbefalingsskrivelse til Dronning Anna af England for Vilhelm Belov (Ausländ. Reg.). Denne Mand, Kongens „abwesende Tjener“ siden 1606, blev 1623 Agent i England (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 176). 1622 angives det, at han i omtr. 30 Aar havde tjent Dronning Anna af England, der var død 1619 (Macray, Second report S. 40). 1629 træffes han i sin Hjemstavn Meklenborg (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 137).

144 1618

Brev 111 * 13. Juli 1618.

Til Christian Friis.

Han skal i Overværelse af det ostindiske Kompagnis Direktører tale med den ceilonske Gesandt. Kongen kommer snart til Kjøbenhavn. Om Prisen paa Bøsninger og om en Klokkestøber. — Geh. Ark.

Hvad ted Indlendtzke vehsen, som gesanteren [1]) angiffuer, anlanger, derom kandtu udi beuyndheberniss neruerelsse taale med gesanten och om altiing nestkommendiss Onstdag [2])

Al oversættelse er via AI

referere, paa huilcken tiid ieg nest gudtz hielp achter att uerre y københaffuen. Dii Biissing [3]) koster mig heer icke mere end 8 ß. Med klockestøberen Er aldt

oversæt: Hvad angår det indlandske væsen, som gesandten omtaler, kan du tale med ham i direktørernes (*bewindhavernes*) nærværelse og aflægge rapport om det hele næste onsdag. Til den tid agter jeg med Guds hjælp at være i København. Bøsningerne koster mig her ikke mere end 8 skilling. Med klokkestøberen er alt [afbrudt i kilden].

---

[1]) Da Kansleren skal tale med denne Gesandt i Overværelse af „Bewindhebberne“ (ɔ: Direktørerne for det ostindiske Kompagni), kan der ingen Tvivl være om, at det maa være Gesandten fra Ceilon, som i Novbr. 1617 var kommen til Danmark, som 30. Marts 1618 paa sin Herres Vegne afsluttede en Handels- og Forbundstraktat med Christian IV, og som endelig 16. Novbr. efter et helt Aars Ophold her tog Afsked fra Kongen for nogle Dage efter at sejle med den danske Expedition til Ostindien. Hans egentlige Navn var Marselis Boshouwer, og han var fra Nederlandene. Hvorledes han bleve bekjendt med Kejseren paa Ceilon og af denne blev ophøjet til Prins af Migomme og fik mange andre højtklingende Titeler, hvorledes han drog til Europa og der indledede en Forbindelse mellem Ceilon og Danmark, og hvorledes han endte sit æventyrlige Liv allerede i Oktr. 1619, derom findes Oplysninger i Schlegels Samml. zur dän. Gesch. I, 3, 167 ff. 174 ff. (jvfr. Nye Dsk. Mag. I, 373 ff.). — Det „indlendske Væsen“, hvoror der er Tale i Brevet, maa man antage har været Sager angaaende den ostindiske Expedition, og Schlegel har maaske derfor truffet det rette, når han i sin Bearbejdelse af Slange (II, 96) gjengiver Ordene ved „das Indianische Wesen“. Jvfr. det følgende Brev.
[2]) 15. Juli. Paa denne Dag kom Kongen til Kjøbenhavn (Nyerup, Mag. f. Reiſeiagtt. IV, 428).
[3]) Formodentlig Bøsninger (s. Kalkar, Ordbog I, 305).

Side 145 1618

ygaar giordt klaardt[1]). *Vale.* Datum Croneborrig den 13 Iulij Anno 1618. Christian. Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt: [afsluttet i går]. Lev vel. Dateret på Kronborg den 13. juli året 1618.
Christian.
Påskrift: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 112 * Juli 1618.

Til Christian Friis.

Kongen erklærer sig villig til at laane det ostindiske Kompagni 12,000 Rdl. — *Geh. Ark.*

Iacob Myckelsøn[2]) haffuer uerrit heer y dag och hafft et breff[3]) med sig, huilckit ganske ingen *Summa* y sig haffde, alleniste sagde dennom med 10 thusind inted kunde uerre hiolpen, menss begeereade 12 thusind.
Eptherdi ieg nest gudtz hielp y morgen kommer til køben:, Saa kan Chanseleren y forraad laade stelle Breffuit paa 12 thusind daler paa omslaagss maaneer, Saa Skall dii bekomme penningen vngeferlig om 3 eller 4 slett eptermiddag[4]). *Vale.* Datum frederichsborrich den 14 Iulij Anno Dni 1618.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

oversæt: Jacob Mikkelsen har været her i dag og haft et brev med sig, som slet ikke indeholdt noget beløb; han sagde blot, at de ikke kunne nøjes med 10.000, men forlangte 12.000. Eftersom jeg med Guds hjælp kommer til København i morgen, kan kansleren forinden lade brevet på 12.000 daler udarbejde på "omslagsmanér" (kuvertfacon), så skal de få pengene

Al oversættelse er via AI

omkring klokken 15 eller 16 om eftermiddagen. Lev vel. Dateret på Frederiksborg den 14. juli i Herrens år 1618.
Christian.
Påskrift: Til kansler hr. Christian Friis.

---

[1]) Megen Sandsynlighed taler for, dat det er Hartvig Qvillichmeyer, hvis Støbning af „den store Timeklokke“ (Specieklokken) til Frederiksborg Kongen havde overværet 3. April 1618 (Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 262 f.).
[2]) Tolder i Kjøbenhavn, senere (fra 1625) Borgmester sammesteds, s. Brevene 1632–35 S. 83 f. og Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 208 ff. Han var en af Direktørerne for det ostindiske Kompagni.
[3]) ɔ: et Gjældsbrev.
[4]) Først 18. Juli udbetaltes Pengene (Nyerup, Mag. f. Reiſeiagtt. IV, 428).

Brev 113 *11 Aug. 1618.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen sender nogle forlangte Lægemidler med Undtagelse af Granatæbler, som han ikke har kunnet faa; han beklager sig over, at Doktoren ikke har dem hos sig. — Kgl. Bibl.

Ieg sender dig herhuoss Saa mange *medicamenta*, som seddelen om formelthe, saaner som graanadtebbell, huilcke icke Er at bekomme. *Docteren*[1]) motthe uell haffue sligdt med sig, besønderligenss Eptherdi hand dog taager forsell[2]) nock, huor hand Reisser. Ieg haabiss, att ted uell ingen Nød haffuer. Laad mig dog uyde strax, huor ted nu Er. *Datum* frede: den 11 *Agustj Anno* 1618.
Udskrift: Christen Thommessøn till hande.

oversæt: Jeg sender dig hermed så mange af de medikamenter, som sedlen angiver, herunder granatæbler, som ikke er til at opdrive. Doktoren burde vel have haft sådanne med sig, især eftersom han jo tager rigeligt med befordring med sig, hvor han rejser. Jeg håber ikke, at det kniber. Lad mig straks vide, hvor det befinder sig nu. Dateret på Frederiksborg den 11. august i året 1618.
Påskrift: Til Christen Thomesen.

Brev 114.* 1. Septbr. 1618.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle udbetale Johan Bøgvad 3000 Rdl. til Bygningsarbejder paa Frederiksborg. — Geh. Ark.

Tollerne skall tilstille Iohan Bøguad[3]) trethussind daler, huilcke hand till fre: bigningss behoff skall udgiffue[4]). *Actum* frede: den 1 *Septembris Anno* 1618.

oversæt: Tolderne skal udlevere 3.000 daler til Johan Bøgvad, hvilke han skal bruge til bygningsarbejdet på Frederiksborg. Udstedt på Frederiksborg den 1. september i Herrens år 1618.

Brev 115 * 5. Oktbr. 1618.

Til Christian Friis.

Al oversættelse er via AI

Johan Sem skal komme til Haderslev. Nogle Bjergværksfolk skulle sendes op til Norge. En Metalgruppe, fremstillende en

[1]) Matthias Jakobsen (s. ovfr. S 101).
[2]) ɔ: Befordring (Kalkar, Ordbog I, 691).
[3]) Om Johan Bøgvad, som paa denne Tid var Skriver paa Frederiksborg, se Brevene 1636–40 S. 5.
[4]) Under 27. Septbr. noterer Kongen, at han har givet Johan Bøgvad 3000 Rdl. til Frederiksborgs Bygning (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 435).

Side 147 1618

Hest og en Løve, skal gjøres færdig eller Mesteren trues til at stille Borgen. Landretten nærmer sig sin Afslutning. — Kgl. Bibl.
Iohan Sem [1]) skal sig strax hiidbegiffue. Den Berchmeister skicker ieg nu ochsaa fram [2]) og derhuoss deriss bestalling paa, huess dy shall haffue. Och skall dy samdtlich strax forskickiss op til Styring bolss len [3]), ty samme

oversæt: "En »Hest og en Løve« skal gøres færdig, eller også trues mesteren til at stille sikkerhed (borgen). Landretten nærmer sig sin afslutning." *(Kgl. Bibl.)*
Johan Sem skal straks begive sig herhen. Bjergmesteren sender jeg nu også af sted, og dertil deres bestalling på, hvad I skal have. Og I skal alle sammen straks sendes op til Styring Bohl len, da det samme... *(afbrudt i kilden)*

[1]) Johan Sem, maaske af Fødsel en Nordmand, fik 30. April 1616 Bestalling som Ingeniør (Grundtvig, Meddelelser fra Rente- kammerarch. 1872 S. 197). I Decbr. 1617 sluttedes der Kon- trakt med ham om Opførelsen af en Befæstning paa Amager, ɔ: Christianshavns Fæstningsværker, et betydeligt Arbejde, der skulle være færdigt til Foraaret 1620, og hvorfor han skulde oppebære 38,100 Rdl. Grunden til, at han kaldtes over til Haderslev, har vistnok været den, at Kongen har villet tale med ham om Digearbejderne ved Bredsted (jvfr. ovfr. S. 112), som han havde overtaget, uden at han var bleven færdig paa Amager, hvor hans Søn, Sem Johansen, en Tid fortsatte Arbejdet. Med Aaret 1620 forsvinde Sporene af ham (Lassen, Doc. til Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 46. 124 ff. Nyerup, Mag. f. Reiſeiagtt. IV, 585 (samt 434). Brev af 11. April 1620. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 762. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 256. 259. Norske Rigsregistr. IV, 644. V, 36. 64).
[2]) Tobias Kupfer fra Sachsen fik samme Dag, 5. Oktbr. 1618, Bestalling som Bergmester i Norge (Brünnich, Hist. Efter- retn. om Norges Biergværker S. 274, efter hvilket Skrift han først i Begyndelsen af 1619 kom til Danmark med 15 Berg- geseller. Han har dog alt været her 1618; men han sendtes derfra tilbage til Sachsen for at antage nye Berggeseller, som det fremgaar af en Udbetaling til ham i dette Øjemed 14. Jan. 1619 i Rentemestr. Regnsk. Hans Ankomst til Norge falder vel derfor først i 1619). I en længere Aarrække, indtil 1635, var han ansat ved de norske Biergværker (Norske Rigsregistr. VII, 87 f.).
[3]) Styring Boel (eller rettere vistnok Bohl) af en rygisk Adels- slægt havde været Frederik II's og Christian IV's Hofjunker, derefter Staldmester 1597–1603 og endelig i to Aar Kammer- junker; 1605 forlenedes han med Nedenæs Len i Norge, som han beholdt til sin Død, der indtraf i Sommeren eller Be- gyndelsen af Efteraaret 1618 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129. 131. 1873–76 S. 168. Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 85. Molbechs Udg. af Brevene I, 60). Hans Enke Margrethe Galt og Alexander

Side 148 1618

berchmeister syger sig liigesaauell om uynteren som om sommeren att kunde opleede eerdtz. Aadam Bulou [1]) beretther, att thuende aff Styremenden, den ene ued naffn Iffuer, den anden Olyffer, haffuer uerrit med hannem udi en haffn y samme leen liggendiss, huor dii adskillig Eerdtz haffuer funden, huordhen disse kan forkickiss. Heydenstrup [2]) beretther sig ingen

AI oversættelse er via AI

befhallning at haffue giffuet hanss dreng paa den stadtlige *tractation*, hand till disse berckgeseller bestildt haffuer. Saa kan dog disamme, saauilt billigdt kan uerre, vdkuiteriss [3]), saatt dii kan komme bordt med denne Meister, saoach epther derriss bestillingss lydelsse giffuess 2 Maanederss besolding paa handen, huilckit ikke dennom, menss den fornemste skall tilstilliss.

oversæt: Bjergmesteren siger, at han lige så vel om vinteren som om sommeren kan opspore malm. Adam Bulow beretter, at to af styresmændene, den ene ved navn Iver og den anden Oliver, har været med ham i en havn i samme len, hvor de har fundet forskellig malm, og om hvordan disse kan sendes af sted. Heidenstrup beretter, at han ikke har givet sin dreng bemyndigelse til den aftale, som han har indgået med disse bjergsvende.
Så kan de dog, i det omfang det med rimelighed kan lade sig gøre, afregnes, så de kan komme af sted med denne mester, således at der i henhold til deres bestillings ordlyd udbetales 2 måneders løn på hånden, hvilket ikke skal tilstilles dem, men derimod den fornemste.

Den meister, som giorde den hest og løwe aff Metaall [4]),
Rabe v. Pappenheim (der var Lensmand over Bratsberg Len) fik 5. Oktbr. 1618 Befaling til at understøtte de Berggeseller, som Kongen nu sendte til Norge for at lede efter Erts i Mandal, Nedenæs og Lister Len (Norske Rigsregistr. IV, 734; jvfr. S. 740 og V, 29. 33).
[1]) Denne Mand, der som ovfr. S. 94 bemærket var Kongens Staldmester, sendtes 1616 over til England med Heste til Kongens Svoger og Søster (Suhms Nye Saml. II, 2, 109. 113). Han afsejlede fra Kronborg, og det har vel været paa denne eller anden lignende Rejse — ogsaa 1615 var han i England, s. Macray, Second report S. 12 —, at han har været i en norsk Havn.
[2]) Reinhold Heidenstrup (Heidersdorf) blev 1612 Hofjunker og 1615 Kjøgemester, som han var indtil 1620 (Grundtvig, Meddelelser 1872 S. 127. 143). 3. Aug. 1618 fik han Penge til en Rejse til Meissen (Rentemestr. Regnsk.). Paa denne Rejse har han utvivlsomt antaget Bjergværksfolkene.
[3]) 25. Novbr. 1618 fik den ovfr. S. 141 nævnte Johan Eriksen i Kjøbenhavn Betaling for 6 Berggesellers Kost fra 23. Septbr. til 15. Oktbr. (Rentemestr. Regnskab, hvor de siges at være sendte til Aggershus).
[4]) Den bekjendte, i Rosenborg Have opstillede Gruppe, fremstillende en Kamp mellem Løve og Hest. 1617 sluttede Kongen Akkord med Peder Husum om Udførelsen af denne Gruppe; i Aug. 1619 fik denne Mand sidste Gang Penge derfor, og kort efter maa han være død, men selve Støbningen var dog udført forinden. I de følgende Aar (indtil 1624) ar-

Side 149
skall tillholliss at fulferdige samme arbeid, er ochsaa true hannem med fengsell, saaframt hand ikke can setthe borgen.
Saagerne hersammestedz gaar temmelig for sig [1]), dog uille ted ikke lickiss Otthe von Qvalen [2]) epther hanss mening. Och haabiss ieg, at dii fleeste saager y denne vgge mestepaardt faar Ende. *Vale. Datum* haadersleff den 5 *8tobris Anno* 1618. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt: skal pålægges at færdiggøre det samme arbejde, og desuden true ham med fængsel, såfremt han ikke kan stille sikkerhed (borgen).
Sagerne herningsteds går nogenlunde fremad, dog vil det ikke behage Otto von Qvalen efter hans mening. Og jeg håber, at de fleste sager i denne uge i det store og hele vil blive afsluttet.
Lev vel.
Dateret i Haderslev den 5. oktober i året 1618.
Christian.
Påskrift: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 116 * Decbr. 1618.

Al oversættelse er via AI

Til Christen Thomesen Sehested.

Martin von der Meden skal i hans Nærværelse tale med Jørgen Schult. — *Kgl. Bibl.*
Denne Breffuysser Martinuss von der Meeden [3]) er afferdigitt at taale med her Iørgen Skuldt [4]) udi dyn Neer-

oversæt: Denne brevbærer, Martin von der Meden, er afsendt for at tale med hr. Jørgen Schult i hans nærværelse... *(afbrudt i kilden)*

---

bejfdede Rothgieteren Jørgen Wulf paa Ciseleringen. 1623 saa Fyrst Christian af Anhalt Gruppen opstillet i Støberiet (Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 49 f. 368).

[1]) Skjønt Kongen skriver i sin Kalender for 1618, at Landdagen i Haderslev begyndte 1. Oktbr. (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 436), kan man dog med Sikkerhed sige, at der ikke ved denne Tid er blevet holdt nogen Landdag der. Der menes Landretten.

[2]) Om Otto von Qvalen, der var Landraad og Amtmand i Flensborg og døde 1620, se Nordalbing. Studien III, 120 ff. Naar Kongens Ytring om ham her sættes i Forbindelse med hans Sendelse til Prag det foregaaende Aar, er dette næppe rigtigt; utvivlsomt er der Tale om hans Processer. Der faldt nemlig ved Landretten i Haderslev i Oktbr. 1618 adskillige Domme i Sager, hvori han var interesseret, navnlig om Arven efter hans Morbroder Henrik Ahlefeldt til Satruholm, og de gik ham næsten alle imod (Voss's Excerpter Bd. XI i Geh. Ark.).

[3]) Med nogen Afbrydelse var Martin v. d. Meden ansat i det tydske Kancelli fra 1604 til 1623; han var fra Stade og blev derfor særlig benyttet til diplomatiske Forandringer angaaende Bremen (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 93).

[4]) Om Jørgen Schult fra Bremen se Brevene 1632–35 S. 86 f. Han var paa denne Tid Christian IV's Raad og Sønnen Fre-

Side 150
uerelsse. Huad samme anbringen ysigsielffuer er, ted fornemmer du uell aff forbenente Martino. *Datum Nykøbing Den 6 Decembris Anno 1618.*
Christian.
Udskrift: Christian Thomissøn til hande.

Brev 117.* 17. Januar 1619.

Udkast til en Skrivelse til Kongen af Sverig, hvori denne opfordras til at efterkomme Aftalen om et Møde af Kommissærer fra begge Riger, hvori Tilbudet om Elfsborgs Restitution gjentages. — Geh. Ark.

Suaar Paa ko: aff Suerrigss Breff1,

At epthersom aff h: k: vdi syn syste Skryffuelsse bleff begerit, at førend denne maanid *Ianvarius* vdi detthe Nerverendiiss aar forløb, Ett mode vdi wlsbeck motthe berammiss, huilckit sammetyd ochsaa bleff samtickt, och den 27 *eiusdem* dertill berammit bleff och nu aff h: ke: *ratificerit*, huorfor man til ha: ke: beer den tilforsicht, att hand sliigdt vden videre forhaaling eptherkommer, Saat worriss *commissa[ri]er*2 vtilbørligen bliffuer opholdt3. Den Erbiidels[se], man sammetyd om Elsborrigss *Restitution* giordt haffuer, densamme att eptherkommer er man

oversæt: "Eftersom det i hans kongelige [majestæts] seneste skrivelse blev begæret, at der inden udløbet af denne måned, januar, i det nuværende år skulle berammes et møde i Ulfsbæk, hvilket også blev godkendt på samme tid, og den 27. i samme måned blev fastsat dertil og nu er blevet ratificeret af hans kongelige [majestæt], nærer man den forventning til hans kongelige [majestæt], at han uden yderligere forhaling vil efterkomme dette, så vores kommissærer ikke bliver urimeligt forsinket. Det tilsagn, man dengang gav om tilbagelevering af Elfsborg, at efterkomme det samme, er man..."

Al oversættelse er via AI

(Sætningen afsluttes ikke på denne side).

deriks Kammerjunker, s. ovfr. S 126, og han maa have fungeret i den sidste Stilling, siden Samtalen skal foregaa i Hofmesterens Nærværelse. At denne Samtale har staaet i Forbindelse med Forhold i Bremen, ligger nær at antage.
1 Overbragt samme Dag af Gustaf Horn, den senere berømte Feltherre, der døde 1657 (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 448).
2 Her mangler Ordet: ikke.
3 I Slutningen af Aaret 1618 vare de nordiske Konger blevne enige om Afholdelsen af et Grænsemøde mellem Knærød og Ulfsbæk. 19. Decbr. fik Sten Brahe, Oluf Rosensparre, Jakob Ulfeldt, Anders Bilde og Holger Rosenkrands Befaling til at møde i den Anledning 27. Jan. 1619 ved Ulfsbæk. Fuldmagten for dem samt Christian Friis udfærdigedes 22. Jan. (Slange S. 419 f. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 259 f.).

Side 151
endnu erbødig, huortill herremenden ochsaa erre forordnidt, som ted skal *effectuere*, naar dii fraa *Commissarene*, Som till halmsted forordnit erre, bliffuer *Aviserit*, att den Syste *termiins* betaalning er erlagt1). *Actum* frede: den 17 *Ianvarij Anno* 1619.

Brev 118.* 25. Marts 1619.

Til Rentemestre.

De skulle udbetale Mogens Krabbe et Laan af 1500 Rdl. — Geh. Ark.

Mogenss krabbe til Riidtzeholm2) Skall Rentemeisterne laade bekomme halffandit thusiind Rix daler *in specie*, for huilcken *Summa* aff hannem heer nøyachtig foruaaring skeed Er. *Actum* Frederichsborrig den 25 *Martij Anno Dni* 1619.

oversæt: "Mogens Krabbe til Rytseholm skal af rentemestrene have udbetalt halvandet tusind (1.500) rigsdaler in specie, for hvilken sum der her er aflagt nøjagtig regnskab/kvittering fra hans side. Givet på Frederiksborg den 25. marts i Herrens år 1619."

Brev 119.* 26. Marts 1619.

Til Rentemestre.

Ordre om forskjellige Udbetalinger. — Geh. Ark.

1) For at modtage den sidste Fjerdedel Million for Elfsborg (s. ovfr. S. 134), der ikke som de foregaaende tre skulde udbetales paa Elfsborg, men i Halmstad, befaledes det 24. Novbr. 1618 de i forrige Anm. nævnte 5 Rigsraader (ikke Kansleren) at møde 20. Jan. i Halmstad (Erslev. anf. Skr. I, 259). Pengene betaltes til bestemt Tid; samme Dag (31. Jan.), som de bragtes Kongen paa Kronborg, overgaves Elfsborg til Svenskerne (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 449. Hallenberg, Gustaf Adolfs regering IV, 810).
2) Det kan næppe være nogen anden end Mogens Tagesen Krabbe; men var han dengang her i Landet? Som ung drog han 1615 udenlands. og 1621 døde han i Blois (Gjellerup, Jens Dinesen Jersin S. 51) Baade 1620 og 1621 nævner Kongen, at han har faaet Renter af ham (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 487. Schlegel, Saml. z dän. Gesch. II, 1, 45). Rytseholm ligger i Skaane og hedder nu Rössjöholm.

Side 152
Rentemeisterne skall laade tilstille gerdt Sachariesen1) threhundrede rix daler, Lyder Braask2) halff trydie hundrede rix daler, Ienss Nielsøn søm kremmer3) fiirehundrede Ryxdaler, Peder Christoffersøn4) trehundrede rix daler, alle *in specie*, Och haffuer dy heer derriss Nøiachtig foruaaring indlaagdt.

Al oversættelse er via AI

Anderss Olffsøn Renteskriffuer5) shall giffuess thu-thusind Ryx daler *in specie*, huorpaa hand heer Nøiachtig foruaaring haffuer giordt. *Actum Frederichsborrig den 26 Martij Anno 1619.*

oversæt: "Rentemestrene skal lade Gerdt Sachariesen få 300 rigsdaler, Lyder Braask halvtresende hundrede rigsdaler (dvs. 250 rigsdaler), Jens Nielsen som kræmmer 400 rigsdaler, og Peder Christoffersen 300 rigsdaler – alle *in specie* (kontant i rede sølvmønt) – og de har her indleveret deres behørige kvitteringer.
Renteskriver Anders Olufsen skal have 2.000 rigsdaler *in specie*, mod at han her har aflagt behørigt regnskab for beløbet. Givet på Frederiksborg den 26. marts 1619."

Brev 120 * 27. Marts 1619.

Til Christen Thomesen Sehested.

I Anledning af Prins Christians Upasselighed sendes Doktoren til ham. Saa snart det er muligt, skulle alle Kongens Sønner begive sig til Faderen. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer fornommit aff dyn skriffuelsse, att Prindtzen Er bleffuen nogit ylde tilpaass, saatt hand icke kan reysse6).

oversæt: "Jeg har erfaret af din skrivelse, at prinsen er blevet noget utilpas, så han ikke kan rejse."

---

1) Urtekræmmer i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 609). 1626 opsagdes Laanet paa de 300 Rdl. ham (Nielsen, anf. Skr. V, 93; jvfr. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 517). Ogsaa de tre andre ovfr. nævnte Borgere i Kjøbenhavn fik 1626 Befaling til at tilbagebetale Pengene.
2) Handelsmand i Kjøbenhavn, † 1629 (Nielsen, anf. Skr., Reg. Personalhist. Tidsskr. I, 218. Danske Saml. 2. R. II, 300).
3) Ogsaa i Kjøbenhavn (Nielsen, anf. Skr. I, 605).
4) Kræmmer i Kjøbenhavn (Nielsen, anf. Skr. I, 600. 610).
5) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 215. Han var i Tiden omkring 1625 Tolder i Kjøbenhavn og 1629—33 Raadmand sammesteds; † 1633 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 236 f.). Af Texten synes at fremgaa, at det maa være ham, hvem Kongen i sin Skrivkalender kalder Anders Vinskjænk (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 453).
6) Sandsynligvis skulde han have indfundet sig hos Kongen til Paasken, som indfaldt 28. Marts. De kongelige Børn havde, som det synes, Ophold paa Antvorskov (jvfr. Brevet Nr. 121).

Side 153
Och sender ieg *Docteren*1) fram. Cytronerne skall st[r]ax komme Epther. Och skaldtu, ted første mueligdt er, begiffue dig med Børnen samdtlig hiid2). *Vale. Datum frederichsborrig den 27 Martij Anno 1619.*
Christian.
Udskrift: Christen Thomissøn till hande.

oversæt: "Og jeg sender doktoren afsted. Citronerne skal nok komme lige bagefter. Og du skal, så snart det er muligt, begive dig herhen sammen med alle børnene. Lev vel. Givet på Frederiksborg den 27. marts i det Herrens år 1619.
Christian.
Påtegning: Til Christen Thomissøn."

Brev 121. * 1. April 1619.

Al oversættelse er via AI

Til Christen Thomesen Sehested.
Han skal, da det nu er bedre med Prins Christian, begive sig paa Rejsen med ham. Der skal gjøres forskjellige Forberedelser paa Antvorskov til den forestaaende Herredag — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*
Ieg haffuer vdaff dyn Skriffuelsse fornommit, atted, Gud uerre loffuit, sig til forbedring haffuer laadit ansee, Och kandtu paa samme tid, som du skriffuer, dig paa reissen begiffue3). Och eptherdi Herredagen til Anderskou skal holliss4), daa kan5) ted meiste Godtz, som y icke altiid fornøden haffuer, laade staa *in loco*. Och skal tøiet forfliittiss paa dy andre bekummelige kammer, saatt ieg mit kammer igen kan bekomme. Ebbe Munck6) shall laade gørre paa Sallen et Schranck-

oversæt: "Han [Christen Thomesen Sehested] skal, da det nu har det bedre med prins Christian, begive sig på rejsen med ham. Der skal gøres forskellige forberedelser på Antvorskov til den forestående herredag.
Jeg har af din skrivelse erfaret, at det, Gud være lovet, har vist tegn på bedring, og du kan begive dig af sted på rejsen på det tidspunkt, du skriver. Og eftersom herredagen skal afholdes på Anderskov [Antvorskov], kan det meste af godset/oppakningen, som man ikke altid har brug for, blive stående på stedet. Og tøjet skal fordeles til de andre egnede værelser, så jeg kan få mit værelse igen. Ebbe Munck skal lade opføre et skab på salen..."
(Sætningen/brevet afsluttes ikke på denne side).

_____
1) Matthias Jakobsen (jvfr. ovfr. S. 101). Mon han ikke paa denne Tid tillige har fungeret som Kongens Livlæge, da Kongen ikke synes at have haft nogen særegen Læge?
2) Jvfr. det følgende Brev.
3) 6. April kom Prinsen og hans Brødre til Frederiksborg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 453).
4) Under 10. Decbr. 1618 var Herredagen udskreven til at holdes 23. Maj i Kjøbenhavn, men paa Grund af den herskende Sygdom forandredes Mødestedet 31. Marts til Antvorskov (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 251).
5) Her mangler Ordet: I.
6) Lensmand paa Antvorskov.

Side 161
uerck, som man kan *excludere* partierne, naar Ret holliss. *Vale.* Datum køben haffuen 1 Aprilis Anno 1619. Christian.

oversæt: uerck, som man kan *excludere* partierne, naar Ret holliss. *Vale.* Datum køben haffuen 1 Aprilis Anno 1619.
Christian.

Brev 122.* 1. April 1619.

Til Tolderne i Sundet.
De skulle udbetale Wibrand Ankes 3500 Rdl. — Geh. Ark.

Denne breffuysser wybrandt Anckess aff Staaueren skall tollere y helsingør laade tilkomme halffierde thusind ryx daler *in specie*^1). *Actum* køben haffuen den 1 Aprilis Anno 1619.
Christian.

Al oversættelse er via AI

^1) Pengene vare Restbetaling for et Skib, Kongen havde afkjøbt Wibrand Ankes eller, som han i Sundtoldkistens Udgiftsregnskab for 1619, hvorfra denne Oplysning er hentet, kaldes, Ansches.

oversæt: Denne brevviser, Wybrand Anckess fra Stavoren, skal tolderne i Helsingør lade tilkomme tre og et halvt tusind rigsdaler *in specie*^1). Udstedt i København den 1. april 1619. Christian.
^1) Pengene var restbetaling for et skib, som kongen havde købt af Wibrand Ankes, eller som han kaldes i Sundtoldkistens udgiftsregnskab for 1619, hvorfra denne oplysning er hentet: Ansches.

Brev 123.* 25. April 1619.

Til Rentemestrene.
De skulle udbetale Otto Frederik Folkersahm 40 Rdl. — Geh. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnskab 1618—19.

Rentemeisterne skall laade giffue En dreng ued Naffn Otthe frederik fölckersam 40 Rix daler. *Actum* københaffuen den 25 *Aprilis Anno* 1619^2).
^2) Vedlagt Kvittering af Otto Frederik v. Folkersahm, „som tilforn haver tjent under kgl. Maj.s Edelknaber“, for Modtagelsen af 40 Rdl., dat. Kjøbenhavn 27. Apr. 1619. Pengene vare en Slags Afskedsducør (Rentemestr. Regnsk.)

oversæt: Rentemestrene skal lade give en dreng ved navn Otto Frederik Folkersahm 40 rigsdaler. Udstedt i København den 25. april 1619^2).
^2) Vedlagt kvittering fra Otto Frederik v. Folkersahm, „som tidligere har tjent under kgl. Maj.s adelknaber“, for modtagelsen af 40 rigsdaler, dateret København 27. april 1619. Pengene var en slags afskedsdusør (Rentemesterregnskabet).

Brev 124.* 7. Maj 1619.

Til Tolderne i Sundet.
De skulle kjøbe nogle Malerier, som ved Fortoldningen skulle være ansatte til for lav en Pris. — Geh. Ark.

oversæt: *Oversættelse:* De skulle kjøbe nogle Malerier, som ved Fortoldningen skulle være ansatte til for lav en Pris.

---

^1) Pengene vare Restbetaling for et Skib, Kongen havde afkjøbt Wibrand Ankes eller, som han i Sundtoldkistens Udgiftsregnskab for 1619, hvorfra denne Oplysning er hentet, kaldes, Ansches.
^2) Vedlagt Kvittering af Otto Frederik v. Folkersahm, „som tilforn haver tjent under kgl. Maj.s Edelknaber“, for Modtagelsen af 40 Rdl., dat. Kjøbenhavn 27. Apr. 1619. Pengene vare en Slags Afskedsducør (Rentemestr. Regnsk.)

Side 155
Ieg haffuer fornommit, att vdi sundit Er ankommit nogit Maaluerck, huilckit vdi tollen Er indsaatt for 1400 dl., huilckit formeniss meere verdt att werre, huorfor y ted strax shall

Al oversættelse er via AI

betaale og hiidforskicke, huortill fogden Paa Slottit strax shall skaffe uogne^1). *Actum* frede: den 7 Maij Anno 1619. Laader mig ochsaa forstaa, hvad paa tolboen y forrad Er.
Christian.
Udskrift: Tollerne y helsingør till hande.

Oversættelse: Jeg har erfaret, at der i sundet er ankommet noget malerværk, hvilket i tolden er indsat for 1400 daler, hvilket menes at være mere værd, hvorfor I straks skal betale og hidfremsende det, hvortil fogden på slottet straks skal skaffe vogne^1). Udstedt i Frederiksborg den 7. maj 1619. Lad mig også vide, hvad der er i forråd på toldboden.
Christian. *Udskrift:* Tolderne i Helsingør til hände.

Brev 125.* 17. Maj 1619.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle udbetale Kaspar Fincke 700 Rdl. — Geh. Ark.

Tollerne y helsingør skall erlegge och betaale Seddeluysser Casper fyncke^2) Syuhundrid Rix daaler. *Actum* frede: anden Pinssdag *Anno* 1619.

Oversættelse: Tolderne i Helsingør skal erlægge og betale seddelvis til Casper Fyncke^2) syv hundrede rigsdaler. Udstedt i Frederiksborg anden pinsedag 1619.

^1) I Regnskabet for 1619 over Sundtoldkistens Udgifter hedder det: 7. Maj „er betalt til Jan Albertsen af Harlingen efter kgl. Maj.'s skriftlige Befaling for 4 Kister med Malværk, som han havde indtaget til Ostende, og blev samme Malninger indsætte udi kgl. Maj.'s Told for 1400 Rdl., hvilken Summa hannom strax er betalt efter Hs. Maj.'s Befaling og forsendt til Frederiksborg, og haver Visitøren Baltser de Bitter dennom udi Land ført og udtagen af forne Skippers Skib, betalt derfor 1400 Dlr."
^2) Om denne bekjendte Smed s. Brevene 1632—35 S. 91. Der er vel ingen Tvivl om, at det har været Betaling for det prægtige Jerngitter i Roskilde Domkirke med Mesterens Navn og Aarstallet 1619. St. Friis (K. Christian IV's Gravkapel S. 58) har blandet forskjellige Efterretninger sammen, naar han siger, at Arbejdet paa dette Gitter varede i 5 Aar; under 6. Jan. 1618 noterer Kongen nemlig i sin Dagbog, at der da sluttedes Akkord med Kaspar Fincke om dette Arbejde (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 404). Jvfr. Brevet af 14. Juni 1619.

Side 156

Brev 126.* 17. Maj 1619.

Til Rentemestrene.

De skulle udbetale Christoffer Gjøe 2000 Rdl. — Geh. Ark.

Rentemeisterne skall erlægge Christoffer Gøie^1) thuthusind rix daler *in specie*, Paa huilcke penning hand heer nocksom foruaaring giordt haffuer. *Actum* Roskild^2) den 17 *Maij Anno* 1619.
Christian.

Oversættelse: Rentemestrene skal udrede/betale Christoffer Gøie^1) to tusind rigsdaler *in specie*, for hvilke penge han her har gjort tilstrækkelig (for)varing/regnskab. Udstedt i Roskilde^2) den 17. maj 1619.
Christian.

Brev 127.* 14. Juni 1619.

Al oversættelse er via AI

Til Tolderne i Sundet.
De skulle udbetale Kaspar Fincke 1000 Rdl. — Geh. Ark.

Denne breffuisser Casper Fiincke skall tollere y helsingør erlegge och betaale it thusind Daler *in specie*. *Actum* frederichsborrig den 14 *Iunij Anno* 1619.
Christian.

Oversættelse: Denne brevviser, Casper Fiincke, skal tolderne i Helsingør udrede og betale et tusind daler *in specie*. Udstedt på Frederiksborg den 14. juni 1619.
Christian.

Brev 128.* 29. Juni 1619.

Til Tolderne i Sundet.
De skulle udbetale Lorens Petersen Sweis 1000 Rdl. — Geh. Ark.

Denne Breffuyser Lorendtz Petersøn^3) Eller hanss fulmechtige Skall tollere y helsingør giffue och fornøie Et thusind rixdaler *in specie*.
Actum københaffuen den 29 *Iunij Anno* 1619.

Oversættelse: Denne brevviser, Lorendtz Petersøn^3), eller hans fuldmægtige skal tolderne i Helsingør give og forøje (betale) et tusind rigsdaler *in specie*. Udstedt i København den 29. juni 1619.

^1) Om denne Mand og hans Mellemværende med Kongen jvfr. Brevene 1636—40 S. 365 f. 1618 havde han ogsaa laant 2000 Rdl. (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 430).
^2) Kongen var samme Dag rejst fra Frederiksborg til Roskilde (Nyerup, Mag. IV, 457).
^3) Lorens Petersen Sweis (Swies), Billed- og Stenhugger, se Brevene 1632—35 S. 79. Jvfr. Brevet af 16. Septbr. 1619. I Følge Sundtoldkistens Udgiftsregnskab vare de 1000 Rdl. Betaling for Cement og andre Varer, han havde leveret Kongen; de udbetaltes 13. Juli.

Side 157 1619

Brev 129. Omtr. 8. Aug. 1619.

Udkast til Breve om Bygningsarbejder paa Antvorskov og Afstraffelse af nogle Bønder. —

G. F. Lassens Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml, 4., 985 c^1).

Suaar:

1. att sperrit med bielckerne skall indfattis och ingen lofft derpaa leggiss.
2. dy skall beginde at hugge paa beriiderhuset, Och skall giffuess saa megit mere for bindingen, som ted erhøier end stallen.
3. for stallen att mure skall giffuiss for huer taffuell, ligesom ted vdi landit alleuegne brugeligdt Er.
4. taagsten skall forskriffuiss fraa Emden, og skall till rentemeisterne gørriss et breff, att dii saa mange forskriffuer at losse for korsør^2).
5. grunduolden shall aff bønderne graffuiss och siiden paa dagløn formedelss murmeister leggiss, saatt den kan haffue bestand^3).

Al oversættelse er via AI

Ieg erfhaerer, att nogle herremenss tiener haffuer offuer fallit myn smid och myn dreng, huilcke ridefogden till anderskou skall forfølge og laade ske *excustion*.
Breff till borckardt Rudt och syuerdt Beck, att dii holler samme bønder tilsteede till rettenss Vddracht^4).

Oversættelse: Svar:

1. At spæret med bjælkerne skal indfattes, og der skal ikke lægges noget loft derpå.
2. De skal begynde at hugge på beriderhuset, og der skal gives så meget mere for tømmerkonstruktionen, som det overstiger (hæver sig over) stalden.
3. For at mure stalden skal der gives betaling for hvert tavl (fag), ligesom det er almindeligt brugt i landet.
4. Tagsten skal rekvireres fra Emden, og der skal udstedes et brev til rentemestrene om, at de bestiller så mange, at de kan losses ved Korsør^2).
5. Grundvolden skal graves af bønderne og derefter lægges af en murmester på dagsbetaling, så den kan være holdbar^3).

Jeg erfarer, at nogle herremænds tjenere har overfaldet min smed og min dreng, hvilket ridefogden til Anderskov skal forfølge og lade retslig skride ind overfor (*excustion*).
Brev til Borckardt Rudt og Syuerdt Beck om, at de stiller de pågældende bønder til rådighed for rettens afgørelse^4).

---

^1) Efter denne Afskrift er Udkastet trykt i Molbechs Udgave (Nr. 60) med Tilføjelse, at Originalen, en Grundtegning til nogle Udbygninger ved Antvorskov med Kongens egenhændige Resolutioner, findes i det danske Kancelli-Arkiv; men i dettes Registrant er noteret, at Stykket manglede 1849.
^2) Brevet til Rentemestrene er af 8. Aug. 1619 (Sjæll. Tegn. XXI, 436).
^3) Kongebrevet til Lensmanden paa Antvorskov, Ebbe Munk, med alle disse Ordrer er dat. Bredsted 8. Aug. 1619 (anf. St.).
^4) Samme Dag fik Sivert Beck Befaling til at fængsle en af sine Bønder, som havde deltaget i dette Overfald paa Vejen mellem Næstved og Antvorskov (Sjæll. Tegn. XXI, 435). Sivert Beck ejede Førslev.

Side 158

130. 4. Septbr. 1619.

Til Rigsraadet.

Kongen forlanger dets Betænkning i Anledning af Skrivelser fra Hertug Christian af Brunsvig (paa de tydske protestantiske Fyrsters Vegne), Kongen af Polen og Storfyrsten af Rusland. — Geh. Ark.

Disse 3 Eptherfølgendiss Puncter Skall Menige danmarckiss Riigis Raad *proponeris* till kolling den 12 *Septembris Anno* 1619^1).

1.

Den 9 *Agusti* siist forleden er huoss oss en gesanter^2) fraa hanss ker: hertug Christian af lyneborrig med *Creditif* anlangit (huilckit herhuoss *sub litera A* findiss), Som *proponerede*, at hans herre Aff dii samtlige *vnierte* Euangeliske herrer og Stender waar besøgdt och Ombedit denne *Legation* oss at afferdige, till den ende at uy *nomine Regni Daniæ* den *correspondens* daag uylle lade beskicke, som den 22 *Agusti* siistforleden till Mulheim ansaat waar^3), Till huilckien dag och steed icke allene vorriss elskelige kere Suoger og Broderss kon: aff Store Briitannien, menss ochsaa kon: aff Suerrigess gesanter vaare foruentendis. Huorpaa bleff Suaarit, atden wrolige tilstand, som nu for Øien waar, oss ganske wkeer vaar at fornemme, vy vaare ickeheller vbenegen tillatt *prestere* dy *vnierte* Euangeliske Stender all *favor*, Sauyt mueligdt

Al oversættelse er via AI

Oversættelse: Disse 3 efterfølgende punkter skal det samlede Danmarks Riges Råd forelægges (*proponis*) i Kolding den 12. september 1619^1).
Den 9. august sidstleden er der hos os ankommet en gesandt^2) fra vores kære: hertug Christian af Lüneburg med ankommet akkreditiv (*creditif*) (hvilket findes her hos os *sub litera A*), som foreslog (*proponerede*), at hans herre af de samtlige forenede (*unierte*) evangeliske herrer og stænder var blevet opsøgt og anmodet om at afsende denne gesandtskab (*legation*) til os, med det formål at vi *nomine Regni Daniæ* (i kongeriget Danmarks navn) ville lade den korrespondance-dag beskikke, som den 22. august sidstleden var fastsat til Mülheim^3), på hvilken dag og sted ikke alene vores elskelige kære svoger og broders, kongen af Storbritannien, men også kongen af Sveriges gesandter var forventede. Hvorpå der blev svaret, at den urolige tilstand, som nu var for øje, var os ganske usikker at fornemme, (og) vi var heller ikke uvillige til at yde (*prestere*) de forenede evangeliske stænder al gunst (*favor*), så vidt muligt.

^1) 25. og 29. Aug. var Rigsraadet blevet indkaldt til Møde i Kolding. Forhandlingerne varede fra 13. til 17. Septbr. Den skriftlige Betænkning, Kongen forlangte af det, kjendes ikke (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 254).
^2) Hans Navn var Julius v. Bülow (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 465).
^3) Mødet i Mühlhausen (ikke Mühlheim), der var berammet til 22. Aug., og som skulde forhandle om et Defensionsværk, fandt ikke Sted, men erstattedes i Novbr. af et i Nürnberg (Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettio-åriga kriget S. 153).

Side 159

kunde uerre, Mens paa denne tyd for *terminens* kordthed skiild, Saaoch atted *Reqvirerede* nogit betenckende, kunde man paa den tyd 1cke sig derpaa Erkleere, Mens paa førstendommenss uegne Erbød uy oss at laade besøge samme dag. *In privato colloquio* bleff vneferlig loffuit, at vdi framtiden ville man uell laade dennom forstaa, huad Skee kunde.

2.

For kordt tyd syden er oss kon: aff Polenss Skriffuelsse til hande kommen, huilcken herhuoss fiindiss *sub Litera B*, huorudinden hand om ted hallandtske godtz, hand dii Posser forleendt haffuer, skriffuer.

3.

Er disse daage ochsaa en med breffue fraa grodtfursten sammestedtz hiidankommen^1), huilcke ochsaa herhuss *sub litera C* fiindiss, huilcke uy her haffuer laadit vdsette paa tysk, huorudaff Raadit uydere all dessen Indhold kan fornemme. Huad Nu vorriss Raad vdi disse saager syniss Raadeligst och vdi framtiiden gaffnligst, ted kan dii oss epther hollen *Deliberation* Skrifftlich laade tilstille.
Actum walsbyll^2) den 4 *Septembris Anno* 1619.

Christian.

Udskrift: Menige danmarckiss Riigis Raad till hande.

Oversættelse: (fortsat fra forrige side) ...kunne være, men på denne tid på grund af fristens korthed, og også at man forlangte en betænkning, kunne man på den tid ikke erklære sig derom, men på fyrstendømmets vegne tilbød vi os at lade overvære samme dag. I en privat samtale (*in privato colloquio*) blev det omtrentligt lovet, at man i fremtiden ville lade dem vide, hvad der kunne ske.

Al oversættelse er via AI

For kort tid siden er et brev fra kongen af Polen kommet os i hænde, hvilket findes her hos os *sub litera B*, hvori han skriver om det hallandske gods, som han har forlenet dem med.
For nylig er der også hidkommet en med breve fra storfyrsten sammesteds^1), hvilke også findes her hos os *sub litera C*, hvilke vi her har ladet oversætte til tysk, hvoraf Rådet yderligere kan forstå hele indholdet. Hvad der nu i disse sager synes vores Råd mest rådeligt og i fremtiden mest gavnligt, det kan de lade os tilstille skriftligt efter endt rådslagning (*deliberation*).
Udstedt i Walsbøl^2) den 4. september 1619.
Christian.
Udskrift: Til Danmarks Riges Råd i fællesskab.

^1) 1. Septbr. var en russisk Tolk kommen til Kongen med disse Breve (Nyerup, Mag. IV, 467 f.). Maaske er det de to Breve af 12. og 14. Juli 7127 (ɔ: 1619), som med vedlagte tydske Oversættelser findes i Geh. Ark., Reg. 14, Rusland Nr. 48. Det første indeholder Klage over, at Christian IV ikke har givet Zaren den ham tilkommende Titel; i det andet skrives der om de Begunstigelser med Hensyn til Handelen, der gjensidig bør indrømmes de to Fyrsters Undersaatter, og om Grænsestridighederne i Lapland.
^2) Walsbøl, Landsby i Breklum Sogn mellem Husum og Tønder, i Nærheden af Bredsted, hvor de store Digearbejder vare under Udførelse (s. ovfr. S. 112. 147).

Side 160

Brev 131. 7. Septbr. 1619.

Til Christen Thomesen Sehested.

Pelsværk og Tøj sendes til Kongesønnernes Klæder. Prinsen maa kun skyde en bestemt Slags Daahjorte i Dyrehaven. Kongen vil vide, hvorledes Sundhedstilstanden er der paa Egnen, og om Vin og Tøj ere ankomne. — Kgl. Bibl.

Ieg sender dig herhuoss udi Ett foder 3 tömmer zaabell, saoch En Natkiortell, huorfraa du skaldt laade skeere foridt och laade foruaare kiortelen, intill jeg kommer. Foridt aldtsammen skall brugiss till Børnenss kleeder, saauit behoff gørriss. Prindtzen maa uell skiide aff dii Røde daahiorte udi dyrehaffuen^1), menss dii Braagede maa inted røriss. Laad mig ued denne breffuysser uyde, huorlediss ted staar till med sigdommen omkring Eder^2), Och om uynen er ankommen, saoch tøiet. *Vale. Datum* walsbyll den 7 7tembris Anno 1619.
Christian.

Oversættelse: Jeg sender dig herhos i et futteral 3 tømmer zibelskind, og en natkjortel, hvorfra du skal lade skære foring og lade kjortlen opbevare, indtil jeg kommer. Foringen skal i det hele taget bruges til børnenes klæder, såvidt der er behov for det. Prinsen må gerne skyde af de røde dådyr i dyrehaven^1), men de brogede må ikke røres. Lad mig med denne brevviser vide, hvordan det står til med sygdommen omkring jer^2), og om vinen er ankommet, og også tøjet. Farvel. Udstedt i Walsbøl den 7. september 1619. Christian.

Brev 132.* 16. Septbr. 1619.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle udbetale Lorens Sweis 7000 Rdl. — Geh. Ark.

Al oversættelse er via AI

Tollerne y helsingør skall giffue Neruerendiss breff-uiiser Lorendtz zwiiss Syu thussind rix daler *in specie*. *Actum* waalsbull den 16 7tembris Anno 1619.
Christian.

Oversættelse: Tolderne i Helsingør skal give nærværende brevviser, Lorendtz Zwiiss, syv tusind rigsdaler *in specie*. Udstedt i Walsbøl den 16. september 1619. Christian.

Brev 133. 10. Oktbr. 1619.

Til Christen Thomesen Sehested.

Wenzel Rothkirch skal undervise Prins Christian i Ridning. — Kgl. Bibl.

^1) Formodentlig ved Frederiksborg.
^2) Om den i Aaret 1619 herskende Pest se Mansa, Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 275 ff.

Side 161

Denne Breffuysse[r] wensell Rodtkyrch^1) skaltdu laade tilstille og leffuere dii heste, som Aadam Bulow saalig Pleiede at riide^2), saatt hand dennom vdi øffuelssen kan beholde, saatt Prindtzen dermed kan komme tilretthe. Hand kan haffue syt lossemente ued stallen^3), Pated hand kan uerre ued hånden. *Vale. Datum* walsbull den 10 *Octobris Anno* 1619.
Christian.
Udskrift: Christen Thommissøn till hände.

Oversættelse: Denne brevviser, Wensell Rodtkyrch^1), skal du lade tilstille og levere de heste, som afdøde Aadam Bulow plejede at ride^2), så at han kan beholde dem under øvelsen, så prinsen dermed kan komme til rette. Han kan have sit logi ved stalden^3), så han kan være ved hånden. Farvel. Udstedt i Walsbøl den 10. oktober 1619.
Christian.
Udskrift: Til Christen Thommissøn.

Brev 134. 11. Januar 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Bestemmelser om de kongelige Børns Maaltider, om Udgifterne til Vin og Øl og om Leverancen af Vildt. — Kgl. Bibl.

Naar Maaltidz tiid er, daa skall Porten^4) uerre luckt och till en uyss tiid, icke saa ganske haastig epther maltiderne. Och huem der oppe fiindiss, som derriss uysse

Oversættelse: Når måltidets tid er, da skal porten^4) være lukket og til en vis tid, ikke alt for hurtigt efter måltiderne. Og hvem der end findes deroppe, som...

^1) Den schlesiske Adelsmand Wenzel Rothkirch, der var født 1597, kom som Barn til Danmark. Medens han opholdt sig paa Antvorskov hos Broderen Henrik, var der Berider, blev Kongen opmærksom paa ham og sendte ham udenlands for der at fuldende sin Uddannelse i Ridekunsten. Efter flere Aars Fraværelse var han nu efter Befaling vendt tilbage; han traf Kongen 3. Oktbr. i Bredsted og blev straks ansat som Lærer i Ridning for Prinsen. 1621 rykkede han op til at blive kongelig Staldmester; 1631 blev han Lensmand paa Antvorskov, hvilket han vedblev at være til sin Død 1655 (Er. Pontoppidans Ligpræd. over ham. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129. Nielsen, Hist. Efterretninger om Skadst Herred S. 73 ff.).

Al oversættelse er via AI

^2) I Følge Grundtvig, anf. Skr. S. 129 var denne Kongens Staldmester død 5. Oktbr. 1619. Han havde undervist Prinsen i Ridning (Pontoppidans ovfr. anf. Ligpræd. S. 244).
^3) Nemlig paa Skanderborg.
^4) Som det fremgaar af det følgende, opholdt Kongens Sønner sig paa Skanderborg. Prins Christian fulgte 8. Jan. med Faderen paa Vejen til Kolding, men 4 Dage efter vendte han tilbage til Skanderborg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 481).

Side 162

taffell icke haffuer, dii skall derfor straffiss, Och skall fodermarcalcken med Slodtzfogden enhuer paa dennom, som dii vnder sig haffuer, flittig derpaa acht giffue, som dii uyll staa ued enden och suare dertiill. Huess uyn och tystøll paa Børnen samtlich och derriss tilforordnede folck medgaar, ted skall aff dag vgge epther anden vnderskriffues. Wyldbradt, yhuad naffn ted haffue kan, som til kockenit forbrugis, Skall Skiidis eller fangiss paa dy omliggende leen och grendtzer, Som Sylckiborre, haall, Arhuss och bigholm Lehne, Saatt dii inted, vden nøden trenger, udi den retthe vyldbaane Iaager, vden naar Prindtzen sielff kan komme vdmed. Wyldtskøtterne skall ydeliigen baade paa Skanderborrig som och paa dii andre lehn werre om at fange aggerhønsn saoch skiide byrckhønss^1), som til vdspiisingen kan brugis. *Datum* kolding den 11 *Januarij Anno Dni* 1620.
Christian.
Udskrift: Christen Thommissøn til hande.

Oversættelse: ...ikke har ved taflet, de skal derfor straffes, og fodermarskallen med slotsfogden skal flittigt give agt på enhver af dem, som de har under sig, som de vil stå til ansvar for til sidst og svare dertil. Hvad der medgår til vin og tøj til børnene i fællesskab og deres dertil forordnede folk, det skal af dig uge efter anden underskrives. Vildt, hvad navn det end have kan, som bruges til køkkenet, skal skydes eller fanges på de omkringliggende len og grænser, som Silkeborg, Hald, Århus og Bygholm len, så at de ikke, uden at nøden kræver det, jager i den rette vildtbane, undtagen når prinsen selv kan komme derud. Vildtskytterne skal jævnligt, både på Skanderborg og på de andre len, sørge for at fange agerhøns og skyde urhøns^1), som kan bruges til forplejningen. Udstedt i Kolding den 11. januar i det Herrens år 1620.
Christian.
Udskrift: Til Christen Thommissøn.

Brev 135.* Januar-Marts 1620^2).

Udkast til en Skrivelse til Ditlev Rantzau om Borttagelse af Søtønderne i Elben langs den holstenske Side, saa länge Vinteren staar paa. — *Geh. Ark.*

Oversættelse: Udkast til en skrivelse til Ditlev Rantzau om fjernelse af søtønderne i Elben langs den holstenske side, så længe vinteren varer.

^1) ɔ: Urhøns (Kalkar, Ordbog I, 204).
^2) Originalen har ligget mellem Inländische Concepte for 1620 ved et af tydske Kancellis Udkast til et Kongebrev af 12. Marts til Ditlev Rantzau, Amtmand paa Steinburg. Heri paalægges det denne strax at forlange fra Breitenburg tre af de Søtønder, som Kongen lader forfærdige der, og saa snart Isen bryder op, at lægge den ene ud for Glückstadt og de to andre efter Lejlighed og Strømmens Beskaffenhed. Hvis der allerede ligger andre, skal han fjerne disse og lægge Kongens Søtønder i Stedet, og han skal ilsomt „per posta“ underrette Kongen om, hvorledes dette optages paa „den anden Side“. Dette Kongebrev kan dog næppe betragtes som en Udførelse af Kongens Udkast.

Side 163

Al oversættelse er via AI

Ahn her: detloff Randtzou,
Dass er dii Sehetunnen, So langss dehm holsteinskem gebiithe von den hamburgeren ihn dii Elbe geleget sein, Soll auffnehmen lassen vndt dii zeit ihn acht nehmen, wahn dii v: ham: sii pflegen auffzunehmen, auffdass Dehm Sehfaarenden manne dardurch kein Skaade zugefuget wurde. Welche tunnen er nach der kriiminen soll fuhren lassen vndt auff kunfftigen friilinck diselbige ahn ihren ordt wiideruhm legen lassen.
Dii tunnen, so ahm stifft Brehmen gelegen, darmit soll er nichtess zu schaffen haben.
Er soll auch diiienige zum auffnehmen der tunnen gebrauchen, welche er hiinwideruhm auff dehm friilingck darzu gebrauchen (!), welche Sii wideruhm ahn ihren ordt zu legen dinlich sein.
Wass nuhn darauff Spendiret wirdt, dass hatt er zu rechnung zu fhuren.

Brev 136. 11. Marts 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Silketøj til de kongelige Børns Klæder sendes. Han skal med Børnene begive sig til Kolding. — Kgl. Bibl.

Ieg sender dig herhuoss nogit Silckytøy, med huess man heer haffuer kundit tencke fornøden att uerre til fleere end En klenning, huilckit du till dig udi foruaaring kandt taage. Dy lynkleeder skall med ted første komme fraam.
Du skaldt med Børnen sandtlig dig begiffue paa reissen till kolding, saattu der kandt uerre tilsteede Onsdaagen for Paaske^1). Huess tøy som icke ganske fornøden Er, shall bliffue tilbage, saatted y framtyden till skiibss

Oversættelse:
Til hr. Detloff Rantzau: At han skal lade søtønderne, som af hamburgerne er lagt i Elben langs det holstenske gebet, tage op, og iagttage den tid, hvornår de (fra) Hamburg plejer at tage dem op, så der derved ikke tilføjes søfarende mænd nogen skade. Hvilke tønder han efter islægten (kriminen/isdækket) skal lade føre bort og ved det kommende forår lade dem lægge samme sted igen. De tønder, som ligger ved stiftet Bremen, skal han ikke have noget at skaffe med. Han skal også til optagelsen af tønderne bruge de samme folk, som han omvendt om foråret skal bruge dertil, hvilke så igen er tjenlige til at lægge dem på deres plads. Hvad der nu bliver brugt (spenderet) derpå, det har han at føre til regnskab.
Brev af 11. marts 1620: Jeg sender dig herhos noget silketøj, med hvad man her har kunnet tænke sig er nødvendigt til mere end en kjole, hvilket du kan tage i din forvaring. Linnedklæderne skal komme frem med det første. Du skal samtidig med børnene begive dig ud på rejsen til Kolding, således at I kan være til stede der onsdagen før påske^1). Det tøj, der ikke er strengt nødvendigt, skal blive tilbage, således at I i fremtiden til skibs...

^1) 12. April. Kongen kom selv denne Dag til Kolding (Nyerup, Mag. IV, 489), men hans Dagbog indeholder intet om Børnenes Rejse.

1. Diplomatisk transskription (Bogstavtro)

- **Absolut bogstavtro stavning:** Vi bevarer alle fortidens stavemåder præcist (f.eks. dobbeltvokaler som "staa", "Huus"). "Aa" må aldrig moderniseres til "å". Konsonanter som "qv", "ck", "ph" og "th" bevares.
- **Store bogstaver:** Navneord (substantiver) bevarer stort begyndelsesbogstav, hvis de har det i kilden.
- **S-tegn:** Alle former for s (inklusiv det lange "ſ") skrives som et moderne, almindeligt "s".

Al oversættelse er via AI

- **Tegnsætning og forkortelser:** Kommaer, punktummer, semikolon og datidens forkortelser (f.eks. "M:H:") placeres og bevares nøjagtigt som i kilden.

2. Tekstflow, Afsnit og Orddeling

- **Tekstflow:** Vi følger ikke originalens linjeskift inden for et afsnit. Der laves kun linjeskift i transskriptionen, når der er et tydeligt nyt afsnit i hovedteksten.
- **Linjeskift ved afsnit:** Behold linjeskift ved nye afsnit.
- **Sammenføjning af delte ord:** Ord, der er delt med bindestreg ved et linjeskift i originalen, samles til ét ord uden bindestreg.

3. Sider, Sidenoter og Fodnoter

- **Sidenumre:** Indsættes på en ny linje uden parenteser (f.eks. Side 161).
- **Sidenoter:** Sidenoter indsættes *uden* kursiv. (Fremhævede ord/tekster i kilden forbliver dog fremhævet).
- **Fodnoter:** Fodnoter skrives som hævede tal (f.eks. ^1) og placeres/medtages i bunden.

4. Generelle formateringsregler

- **Brøker:** Skrives med skråstreg (f.eks. 1/2 eller 1/3).
- **Ingen LaTeX:** Strengt forbudt at bruge LaTeX i transskriptionerne eller opsætningen.

Side 164
kan framkomme. *Datum* københaffuen den 11 *Martij Anno* 1620.
Christian.
Udskrift: Christen tohmissøn till hande.

Brev 137.* 24. Marts 1620.

Til Christian Friis.

En „skjælmsk“ Præst, som er kommen med et opdigtet Foregivende, skal forhøres og straffes. Den hollandske Advokat har hidtil ikke haft Held med sine Klager over Konfiskation af Gods. — Geh. Ark.

Ieg sender dig herhuoss et Breff, huilckett En Skelmsk Prest mig her tilskreff, huilcken fiine mand Ieg ochsaa herhuoss med framskicker, huilcken du y Byskopenss Neer-uerelsse skaldt *examinere*, Och ted med all fliid, Och uaar ted stor synd, athand icke skulle straffis, Ty man saa *Evidenter* kan see, atthand *Lucri ergo* skiigdt (!) haffuer optenck. Hand haffuer uerrit huoss kyrsten Munck och saa skammeligenss Sorit sig om meen, saatted er stor skaam. Den hollandske *Doctor* eller *Advocat*^1) haffuer omstund Liidit eller inted kundit bestaa med hanss klaage-maall, ty skipperen icke hanss beuyss haffuer paa tolboden uyst, førhand hand fornam, at godtzit vaar forbrudt. *Vale. *Datum* frede: den 24 *Martij Anno* 1620.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

Oversættelse: Jeg sender dig herhos et brev, hvilket en skælmsk præst har skrevet til mig her, hvilken fine mand jeg også sender med herhos, hvilken du i biskoppens nærværelse skal eksaminere, og det med al flid, og det var en stor synd, at han ikke skulle straffes, thi man så åbenlyst (*evidenter*) kan se, at han har udtænkt dette for vindings skyld (*lucri ergo*). Han har været hos Christen Munck og har så skammeligt snydt (*sorit*) sig i (om) meen, så det er en stor skam. Den hollandske doktor eller advokat^1) har omsider lidt eller intet kunnet udrette med sin klagesag, fordi skipperen ikke har vist sit bevis på toldboden, før han erfarede, at godset var forbrudt. Farvel. Udstedt i Frederiksborg den 24. marts 1620.
Christian.

Al oversættelse er via AI

Udskrift: Til kansler hr. Christian Friis.

Brev 138.* 11. April 1620.

Til Christian Friis.
Kejserlige Gesandter ere komne til Gottorp og ventes til Kolding, hvorhen Kongen begiver sig. Gesandter skulle sendes

^1) Samme Dag, som Brevet er skrevet, var denne, „en Commissarius fra Staterne", hos Kongen (Nyerup, Mag. IV, 487).

Side 165

til Ærkebiskoppen af Bremen. Om det fjendtlige Forhold mellem Hertugerne af Lynebog og Hamborg og Kongens Optræden mod denne By hos den gottorpske Regering. 3 Skibe skulle sendes til Bredsted og Elben; Abraham de Lahaye og Jørgen Plug skulle rejse til Kongen; Christoffer Urne skal gjennemgaa Johan Sems Regnskab. 20 Hestedækkener skulle fodres og sendes til Vordingborg. Destillereren skal fylde en Del Flasker med forskjelligt Vand. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer siedt den *Resolution*, gesanterne haffuer till godtorp bekommit^1), och alting. sauydt skee kan, haffuiss y acht. Dy till godtorp shall uell skicke dem. Dy keysserlige gesanter^2) kam y gaar till godtorp, droge strax waduaarit paa Slottit. Dy kommer om en dag eller thu till kolding^3), huordthen iegh mig ochsaa achter, om gud uill, offuermorgen^4). Martinuss von der Meeden er heer Och strax til byskopen^5), kommer dog strax epther helligdaagen^6) til krimpen^7) til mig, huorfraa h: albrecht och Ia: Wlfeldt shall *cum* Mar: till bi: aff Brehmen, saoch till tenderne^8). Dy keysserlige derriss anbringen haffuer

oversæt: Jeg har set den resolution, som gesandterne har fået til Gottorp^1), og alting skal, så vidt det kan ske, tages i agt. I skal nok sende dem til Gottorp. De kejserlige gesandter^2) kom i går til Gottorp, og drog straks... (til hest/derhen?) på slottet. De kommer om en dag eller to til Kolding^3), hvorhen jeg også agter mig, om Gud vil, i overmorgen^4). Martinus von der Meeden er her, og straks til biskoppen^5); han kommer dog straks efter helligdagen^6) til Krimpen^7) til mig, hvorfra hr. Albrecht og Jakob Ulfeldt skal *cum* (med) marskallen til biskoppen af Bremen, og også til stænderne^8). Deres kejserlige forehavende har...

^1) I Anledning af Stridighederne med Hamborg sendtes Albert Skeel og Holger Rosenkrands samt to holstenske Raader til Gottorp; deres Instrux udstedtes 13. Marts (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 306). Det er vel disse Gesandter, om hvem Kongen taler.
^2) Hertug Julius Henrik af Sachsen-Lauenburg (jvfr. ovfr. S. 84) og Rigshotraad Hieronymus v. Elvern (om hvem s. Allgem. Deutsche Biogr. VI, 74). Jvfr. Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget S. 225. I v. Elverns Indberetning til Kejserhoffet af 17. Maj 1620 skal der findes en vidtløftig Beretning om det danske Hof (Jahrbücher des Vereins f. meklenburg. Gesch. u. Alterthumskunde XX, 125).
^3) 14.—19. April vare de i Kolding (Nyerup, Mag. IV, 489).
i) Jvfr. ovfr. S. 163.
^5) Johan Frederik af det gottorpske Hus, Ærkebiskop af Bremen og Biskop af Lybek. Han stod i et temmelig spændt Forhold til Christian IV, hvis Stræbelser for at faa Sønnen Frederik valgt til Koadjutor i Ærkestiftet han modarbejdede.
^6) Paaskedag indfaldt 16. April.
^7) 5. Maj kom Kongen til Krempe (Nyerup, Mag. IV, 490).
^8) Formodentlig menes der: Stænderne. 24. Maj udstedtes der i Krempe Kreditiv for Albert Skeel, Jakob Ulfeldt og Martin

Al oversættelse er via AI

side 166
uy lenge *in scriptis*, førend dy ankommer[1]), erre ganske *general* uerck. Den *Copie* aff dy Lyneborgers breff *ad Status hollandie*, som foraarsagede den Skriffuelsse til Brehmen, haffde Mar: med sig, och schall y syn[2]) uell haffuiss y achtt. Att uorriss folck om samme leiligheid erre berettitt til godtorp, ted laader sig ansehe, atted er sked, att man *hoc rerum Statu* icke skulle falle dy Lyneborger by, besønderligen menss den Lyneborger krig saa heerligen er affløben, Och dy hamburgenses nu Erre *Libererit* [3]). Dog haabiss ieg nogit bedre att *disponere* gottorpienses, saatt dy hamborger icke faar formegen Lufft, ty y sandhed haffde dy icke uerrit reed for mig, daa haffde di plundrit all lanthe Lyneborrig. I kam ret y tyde. Haffde ieg kommit nogit før, ted haffde inted skulle skaad. Dy haffde aldt laadit til godtorp werbe 2 fenlin knechte og en faane Riither, som dii uylle haffue sendt dy hamborger till hielp. Knechtene skulle Iørgen von Aanefeldt haffue

oversæt: Oversættelse: Uden at det er sat på skrift, før de ankommer, er det et ganske overordnet værk. Kopi af lyneborgerens brev til staterne i Holland, som forårsagede skrivelsen til Bremen, havde Mar(cellus) med sig, og det skal i sandhed tages i agt. At vores folk ved samme lejlighed er berettiget til Godtorp, det lader til at vise, at det er sket, at man i denne situation ikke skulle støde lyneborgerne, især mens den lyneborgske krig er så lykkeligt overstået, og hamburgenserne nu er befriede. Dog håbes det, at jeg kan disponere lidt bedre over gottorperne, så at hamborgerne ikke får for megen medvind. For i sandhed, hvis de ikke havde været rede for mig, så havde de plyndret hele det lyneborgske land. I kom i sandhed i rette tid. Hvis jeg var kommet noget før, havde intet taget skade. De havde allerede ladet hverve 2 fænikeknægte og en fane ryttere til Godtorp, som de ville have sendt til hjælp for hamborgerne. Knægtene skulle Jørgen von Ahlefeldt have.

---

v. d. Meden til Ærkebiskop Johan Frederik samt til Kapitlet og Landskabet Bremens. Deres Hverv var at virke for Hertug Frederiks Antagelse til Koadjutor. De droge afsted 25. Maj og vendte tilbage til Krempe 30. Maj (Erslev. anf. Skr. I, 307).

[1]) I Marts havde Kongen faaet Skrivelse fra de kejserlige Gesandter, hvori de meldte deres forestaaende Ankomst. Kongen svarede, at han stod i Begreb med at rejse til Hertugdømmerne, og at de kunne træffe ham der. De skulle bringe Underretning om Ferdinand II's Valg til Kejser og om Urolighederne i Bøhmen samt erfare, til hvilket Parti den danske Konge vilde slutte sig (Slange S. 447).

[2]) Her mangler Ordet: Tid.

[3]) Mellem Hertugerne af Lyneborg og Hamborg havde der i lang Tid været Strid om Stabelretten paa Elben, bl.a. havde hine klaget over, at Opførelsen af det saakaldte Gammendige havde givet Elben et for deres Lande skadeligt Løb. Rigskammerretten dømte 1619 til Fordel for Hertugerne, men Hamborg rettede sig ikke efter Dommen, og Hertugerne grebe da i Begyndelsen af 1620 til Vaaben; de gjennemstak Diget og faldt ind i Hamborgs Territorium. Men skjønt Hamborg blev ladt i Stikken af sin Medforbundne, Lybek, lykkedes det dog Byen at stille en Troppestyrke paa Benene, som kastede Fjenden tilbage.

Side 167
førdt, och dyryck von Aanefeldt Riiterme. Ted kund dy aaligeuell smuck tye. der uorriss folck uaar der. Den Egydyyss[1]) regerer all Spillit. Huordthen han inclinerer, derued bliffuer thed.
Archa Rosse maa med ted første skickiss til dygit [2]), Och skall den inted løbe nogenstedtz epther laast, menss lyge tyll dygit. Laad hannem faa gode Styremend. Raphael och Nelleblaadit skall med første uynd løbe til Størerordt [3]) och sammestedtz forueníhe wiider beskeen. Abraham laahei [4]) shall komme til mig och Iørgen Plug [5]), som arbeidede y fyor paa

Al oversættelse er via AI

frederichsborrig. Du kandt y Abrahams sted forordne en anden, som haffuer opsicht ymidlertyd. Christoffer wrne [6]) skall begiffue sig til Breidsted, huor ieg hannem achter at bruge tilatt høre M:

oversæt: ført, og dyryck von Ahlefeldt rytterne. Det kunne de alligevel smukt ... der vores folk var der. Den Egydyyss regerer alt spillet. Hvordan han hælder (inclinere), derudaf bliver det.
Archa Rosse må med det første skikkes til diget, og skal den ikke løbe nogensteds efter lås, men ligge til diget. Lad ham få gode styremænd. Raphael og Nellebladet skal med første vind løbe til Størerordt og sammesteds forvente videre besked. Abraham laahei skal komme til mig og Jørgen Plug, som arbejdede i fjor på Frederiksborg. Du kan i Abrahams sted forordne en anden, som har opsigt imidlertid. Christoffer Urne skal begive sig til Breidsted, hvor jeg agter at bruge ham til at høre M(....)

---

[1]) Ægidius v. d. Lancken, ze ovfr. S. 116.
[2]) Nemlig ved Bredsted.
[3]) Störort ved Floden Störs Udløb i Elben. I Foraaret 1620 blev Anlæggelsen af Glückstadts Fæstningsværker paabegyndt; mulig staar de to Skibes Afsendelse i nogen Forbindelse hermed. Allerede 1. April 1620 havde Niels Hammer paa Nælde- bladet og Erik Urne paa Raphael faaet Befaling til at sejle til Störort (Sjæll. Tegn. XVII, 41. 43).
[4]) Abraham de Lahaye (la Haye) blev ved Bestalling af 28. Oktbr. 1617 ansat som Ingeniør, og han arbejdede i den følgende Tid forskjellige Steder. En Duel endte hans Liv 1627 i Tyskland (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 197. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 416. 419. 516. Schlegel, Saml. zur dän. Gesch. II, 1, 44. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 47. Lassen, Doc. til Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 36. 38. 120. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 635 f. II, 609. Brevene af 12. Febr. 1621 og 18. Oktbr. 1623. Jahn, Christian IV's Krigshist II, 283 f.). Naar der hos Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 189 f. (jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 257) forekommer en Mand af samme Navn, som 1634 var Voldmester i Kjøbenhavn, men 1639 var død, maa denne altsaa, forunderlig nok være forskjellig fra hin.
[5]) Jørgen Plug eller Plog var ogsaa Ingeniør (Lassen, Doc. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 128). Kaldelsen af de to Inge- niører hænger maaske sammen med de forestaaende Befæstningsarbejder ved Glückstadt.
[6]) Var Rentemester.

Side 168
Iohan Semss[1]) Regenskab. Ted uyll befhaaliss, atti bruger den Store Praam flux epther ueed. Ieg forhaabiss ochsaa, at eptherdi Skyben ikke Saa haastig Epther hinanden kommer ud, attidaa med Øllit uell kommer tilretthe.
Der gørriss nogle hestetecken y tuchthussit, huorudaff 20 skall foriss, som man Pleier dennom bruge, og siiden forskicke dennom med Dy uogne, som skall til worenborrig.
Der Staar Paa frede: En ganske hob glaasflaasker med adskillig uaand, huilcke med god leiligheid Dystileren [2]) derfraa skall henthe og dennom Eptherhanden med nydt renovere.
Vale. Datum flensborg Den 11 Aprilis Anno Dni 1620.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande[3]).

Oversættelse: Johan Sems' regnskab. Det vil befales, at I bruger den store pram straks efter. Jeg håber også, at eftersom skibene ikke så hastigt efter hinanden kommer ud, at det da med øllet vel kommer til rette. Der gøres nogle hestetegn i tugthuset, hvoraf 20 skal fores, som

AI oversættelse er via AI

man plejer dem at bruge, og siden afskikkes med de vogne, som skal til Worenborig. Der står på freden: En ganske hob glasflasker med adskilligt vand, hvilke med god lejlighed Dystileren derfra skal hente og dem efterhånden med nyt renovere. Vale. Givet i Flensborg den 11. april Anno Domini 1620. Christian. Udskrift: Kansleren hr. Christian Friis til hænde.

Brev 139 * 13 April 1620.

Til Christian Friis.
Fetalje til Kongens eget Brug skal sendes til Flensborg, og den nye Kjøkkenskriver bør følge med det. En Piber skal sendes til Kongen. Om Ansættelsen af en ny Byfoged (i Kjøbenhavn), om Besættelsen af Fiskalembedet og om forskjellige Arbejder paa Frederiksborg og i Kjøbenhavn. – Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Du skaldt bestille, at der skickiss til flensborrig med ted aller første mueligdt kan uerre thu Maaneders Saaltiid og tør feetaalie aff allehande slaagss til myt Egiit behoff. Och eptherdi Christoffer wrne Er befhaalit att skaffe En køckenskrieffuer [4]), saa kan samme persohn følgis med samme fetaalie, hand kan best see till, hvad hand

oversæt: Til Christian Friis. Fødevarer til kongens eget brug skal sendes til Flensborg, og den nye køkkenskriver bør følge med det. En piber skal sendes til kongen. Om ansættelsen af en ny byfoged (i København), om besættelsen af fiskalembedet og om forskellige arbejder på Frederiksborg og i København.
Du skal bestille, at der afskikkes til Flensborg med det allerførste det muligt kan være to måneders saltmad og tør fødevare af alslags til mit eget behov. Og eftersom Christoffer Urne er befalet at skaffe en køkkenskriver, så kan samme person følges med samme fødevare, han kan bedst se til, hvad han

[1]) Jvfr. ovfr. S. 147. [2]) Peter Diderik Paynck, jvfr. Brevene 1632—35 S. 94. [3]) Modtaget i Kjøbenhavn 15. April. [4]) Mon det blev den Person, om hvem Kongen et Aar senere (5. April 1621) skriver: „Jo før jo bedre, at man kan blive af med denne“?

Side 169 1620

fører frem. Samme køckenskrieffuer skall taage med sig thu tønder smør affted, til frede: aller sist Slaagit er. Der staar ochsaa endnu nogit y kelleren til frede:, samme smør skall Marckuss y haffuen [1]) tilstilliss.
Den feldtpiiber, som er y københaffuen, skal hiid offuer skickiss. Saa framdt den Lauerss hanssøn, Ieg ikke andit ued, end att hand saa hedder, uill taage sig byfogdiss bestilling an, daa shall hand indsettis och den anden affskaffiss [2]). Du skaldt ochsaa taale med den vnderfogit, om hand ikke uil taage sig ted fyskaalliatt[3]) an, Eller om du kandt spørre en anden vd. Førend ieg ganske ingen skulle faa, daa skal ieg før taage En skelm og straffe En anden dermed og setthe den Bøguaad dertill, som sist bleff aaresterit [4]).
Stenuycknell [5]) shall befhaaliss att sancke den brønd paa frede: och forsøge, om hand samme brønd kan hitthe tilsammen [6]).
Denne Eske skal tilstilliss graabov [7]), och denne seddell skickiss til frede: Naar Steen och kalck ankommer,

Oversættelse: fører frem. Samme køkkenskriver skal tage med sig to tønder smør afsted, til freden, aller sidst slået er. Der står også endnu noget i kælderen til freden, samme smør skal Markuss i haven tilstilles. Den feltpiber, som er i København, skal herover skikkes. Såfremt den Lavrits Hansen, jeg ikke andet ved end at han så hedder, vil påtage sig byfogedstillingen,

Al oversættelse er via AI

da skal han indsættes og den anden afskaffes. Du skal også tale med underfogeden, om han ikke vil påtage sig det fiskaliat, eller om du kan forhøre dig hos en anden. Før jeg slet ingen skulle få, da vil jeg før tage en skelm og straffe en anden dermed og sætte den Bøgvad dertil, som sidst blev arresteret. Steenwinckell skal befales at samle brønden på freden og forsøge, om han kan få samme brønd til at passe sammen. Denne æske skal tilstilles Grabow, og denne seddel sendes til freden: Når sten og kalk ankommer,

[1]) 1606—23 var Markus Wiblitz Forvalter paa Rosenborg; 1623 blev han Fiskemester i Kjøbenhavns og Frederiksborg Len; 1628 døde han (Brock, Efterretninger om Rosenborg I, 2 f. 8 f.). [2]) Denne Lavrits Hansen var født 1614 i Kjerteminde, beskikkedes 1. Maj 1620 til Byfoged i Kjøbenhavn, valgtes 6 Aar senere til Raadmand og døde 1628. (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 236. 255. IV, 462. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 106 f. Resenius, Inscriptiones Haffnienses S. 81). Han afløste som Byfoged Lavrits Mogensen, der havde beklædt denne Stilling siden 1615. og som 1622 blev Raadmand i Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 235. 255. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 105 ff. Resenius, Inscriptiones Haffnienses S. 123). [3]) Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 256 ff. [4]) Det kan næppe være Skriveren Johan Bøgvad (s. ovfr. S. 146), da der inted Spor haves til, at han saaledes har mistet sin Herres Gunst. [5]) Hans Steenwinkel, s. ovfr. S. 104. [6]) Talen er om Neptunus-Brønden paa Frederiksborg, s. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 255 ff. [7]) Adolf Frederik Grabow, s. ovfr. S. 129.

Side 170
skall dii skorsten gørress y ted Ny bryggerss [1]) ferdig, epther som ieg haffuer uist ted Morten Murmeister [2]). Kandestøberen [3]) uill holliss till, att hand gør ferdig, huess hans arbeide Er, saaoch bøssestøberen, att hand gør dii haaner ferdig, som skall y keylen [4]). Bøckeren [5]) skall ochsaa gørre kaarrene fuld ferdige. Vale.
Datum kolding den 13 Aprilis Anno 1620.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

oversæt: skal den skorsten gøres færdig i det nye bryggers, således som jeg har vist det til Morten Murermester. Kandestøberen skal holdes til, at han gør det færdigt, som er hans arbejde, og ligeledes bøssestøberen, at han gør de haner færdige, som skal bruges i kedlen. Bødkeren skal også gøre karrene helt færdige. Lev vel.
Givet i Kolding den 13. april i herrens år 1620.
Christian.
Udskrift: Til kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Brev 140 * 21 April 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Med Hensyn til de kongelige Børns Hofholdning skal han passe nøje paa Kokken; manglende Fetalje skal forlanges hos Kansleren; Vaskerpigerne skulle have et andet Opholdssted og haves under Opsyn. — Kgl. Bibl.

Du maadt haffue fliitig Indseend med kocken. Och naar aff saaltit feetaalie fattiss elleroch nogit, som heer icke er att bekomme, daa skaldtu skriffue Chanseleren derom till, att Ieg sligdt att framskicke haffuer befhalit.

Christian IV's brev: Du skal holde et flittigt opsyn med kokken. Og når der mangler saltet proviant, eller noget andet, som ikke er til at få fat på her, så skal du skrive til kansleren om det, da jeg har befalet ham at fremsende det.

Al oversættelse er via AI

[1]) I Kjøbenhavn. Naar der 1619 tales om „den Skanse, som det gamle Svovlhus tilforn stod bag Tøjhuset her for Kjøbenhavns Slot, som nu er forordineret til et Bryggers“ (Lassen, Doc. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 31), maa det være det nye Bryggers.
[2]) Hans Navn var Morten Weichart eller Weichent. Fra 1619 til sin Død i 1626 var han Kongens Bygmester (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 195. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 40 ff. Lassen, Børsens Hist. S. 10 ff. 16. 20. Lassen, Doc. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 46. Ny kirkehist. Saml. I, 715).
[3]) Jørgen Marqvardsen (i Følge Rentemestr. Regnsk.).
[4]) ɔ: Kjedlen.
[5]) Reinhold Hansen, Karmager i Kjøbenhavn, fik 31. Maj 1620 Betaling for tre nye Bryggekar til det nye Bryggers (Rentemestr. Regnsk.).

Side 171

Dy haffuer En gang baag needer aff børnenss kammer till dy waaskerpiiger, Och er ted best, att samme piiger kommer ind till faadeburskuynden. Dy samme haffuer temmelig søgning aff allehandeslags folck, huilckit will affskaffiss, elleroch *cassere* dem slet.
Actum haadersleff den 21 *Apri: Anno* 1620.

Christian.

Udskrift: Christian thommissøn till hande.

Brev 141.* 4. Maj 1620.

Til Christian Friis.

En Agent skal tages i Ed. Et Vexelbrev skal betales af Sundtolden, hvis det er rigtigt. Om Underhandlinger med den engelske Gesandt Robert Anstruther angaaende et Pengelaan til Jakob I og Fornyelse af Forbundet mellem de to Riger. — *Kgl. Bibl.*

Den *Agend* haffuer y dag verrit huoss mig, skall en aff disse daage gørre syn Eed [1]). Bernd tolskriffuer [2]) haffuer berettit, att Pouell de willem [3]) haffuer sendt Ett

[1]) I sin Skrivkalender for 1620 noterer Kongen under 4. Maj: „Kom den nederlandske Agent Adrian Strick til Bredsted“, og under 7. Maj: „Gjorde Adrian Strick sin Ed, og drog han samme Dag derfra paa Vejen til Nederland“ (Nyerup, Mag. IV, 490 f.). I Følge Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 177 var han ansat som Agent i Haag siden 1. April 1619 og døde 15. Febr. 1623. Jvfr. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 371 f. Macray, Second report S. 38. 47. Han nævnes hos v. d. Aa, Biogr. woordenboek der Nederlanden XVII, 1045 som Oversætter af et Skrift, hvilken Oversættelse udkom 1629 i Haag, men uden at der ellers gives nogen Oplysning om ham der.
[2]) Hans Navn var Bernt Vake (ell. Fake) og han var ansat ved Øresundstolden. Han havde den foregaaende Dag bragt Kongen en Sum Penge fra Toldkisten (Nyerup, Mag. IV, 490). I Marts 1621 omtales hans Enke (Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 1, 51. Jvfr. Nyerup, Mag. IV, 515).
[3]) En stor hollandsk Handelsmand, der ligesom Broderen David boede i Amsterdam. Derimod havde den tredje Broder Johan

Side 172

wexelbreff Offuer Paa 7 thussind daler. Nu kan ieg inted Errindre mig, huorfor ted skulle verre, huorfor du kandt sligdt erfaare, och saaframdt ted Er rigtigt, daa kandtu befhaale tollerne, atty laader hannem sligge penning følge.

Rubberdt haffuer nogle daage med mig allene *tracterit*, Och løber snacken vdpaa att laane Penning, Och icke en ringe Summa, 100 thussind Pund, huortill er Suaarit, att man till slig En Summa icke haffuer rad, Menss Paated man icke slet Skulle Siiniss att uylle Slaa handen aff dennom (besønderligenss menss Prindtzen saa høieligenss derom anholder [1])), daa haffuer

Al oversættelse er via AI

ieg loffuit att forstrecke konningen 200 thussind daler, dog med den vylkor, saaframdt vdaff Staterne inted *tracteris* med hamborrig Eller Brehmen, som mig kan uerre ymod. Och haabiss ieg dermed att sette dennom En piind for, ty myn Suoger Er suarligenss forstirrit paa Penning at haffue y denne tyd [2]). Der er ochsaa taalit med Rubberdt om *fœdera* att *renovere* ymellom Danmark och Engeland, huilckit hand meen, baade myn Suoger och all Landit uell skall behaage, atted settis y uerck, huortill ued denne leilighed Skall bliffue giordt *preparatoria* [3]).

Rubberdt Skriffuer strax denne beskeen offuer till Engeland, och syniss icke, att hand drager herfraa, førend

Oversættelse

(Fortsættelse af brev nr. 141 fra side 171)

... vekselbrev herned, som lyder på 7 tusind daler. Nu kan jeg intet erindre mig om, hvorfor det skulle være, hvorfor du kan undersøge sagen; og såfremt det er rigtigt, da kan du befale tolderne, at de lader ham få de penge.

Robert [Anstruther] har i nogle dage forhandlet med mig alene, og snakken går ud på at låne penge, og ikke nogen lille sum: 100 tusind pund. Hertil er der svaret, at man ikke har råd til så stor en sum, men for at man ikke helt skal lade til at ville slå hånden af dem (særligt da prinsen [af Wales] så indtrængende anholder om det), så har jeg lovet at låne kongen 200 tusind daler. Dog med det vilkår, at der intet forhandles med generalstaterne [Nederlandene] om Hamborg eller Bremen, som kan være mig imod. Og jeg håber dermed at sætte en stopper for dem, for min svoger [Kong Jakob I] er i svær pengenød i denne tid.

Der er også talt med Robert om at forny forbundene mellem Danmark og England, hvilket han mener vil behage både min svoger og hele landet vel, at det sættes i værk, hvortil der ved denne lejlighed skal gøres forberedelser.

Robert skriver straks denne besked over til England, og det ser ikke ud til, at han rejser herfra, før...

... *nedsat sig i København.* De stod i megen forbindelse med Christian IV. Povl blev i 1624 hans faktor i Amsterdam (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1872 s. 177). Jævnfør brevet af 27. juli 1620.

[1]) Jævnfør Macray, Second report s. 20 og brevet af 17. aug. 1620. Ved „Prinsen“ menes prinsen af Wales, den senere Karl I.

[2]) Om disse underhandlinger mellem Danmark og England se Macray, Second report s. 14. 38. 46 f. og Molbechs udgave af brevene I, s. 73 f. Den 21. juli 1620 leverede kongen den engelske gesandt Robert Anstruther, som den 28. april havde haft sin første audiens hos kongen, 200.000 rdl. (Nyerup, Magasin IV, s. 490. 494). Det følgende år forøgedes denne sum efter nye indtrængende anmodninger med 100.000 rdl.

[3]) En venskabstraktat mellem de to riger afsluttedes den 19. april 1621 i London, hvorhen Anders Sinclair var sendt fra dansk side. Jævnfør brevet af 17. aug. 1620.

Side 173

hand faar beskeen Igen tilbaage. I morgen drager ieg till gelyckstadt Och kommer inden 2 eller 3 dage hiid igen [1]). Vale. Datum Bredsted den 4 Maij Anno 1620.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

Oversæt ... han får besked tilbage igen. I morgen rejser jeg til Glückstadt og kommer herhen igen inden for 2 eller 3 dage. Lev vel. Givet i Bredsted den 4. maj i herrens år 1620.

Christian.

Udskrift: Til kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Al oversættelse er via AI

Brev 142 * 13 Maj 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal strax rejse med Prins Christian til Kongen. — Kgl. Bibl.

Du skaldt, eptheratt du haffuer bekommit detthe breff, Om anden daagen begiffue dig Paa reyssen med Prindtzen hiid till mig och taage ted mynste tøy saoch folck med, skee kan [2]). Ederss reisse skall y Epther huosliggendiss Seddell anstille. Datum krimpen den 13 Ma[ij] Anno Dni 1620.
Christian.
Reysseseddell [3]).

1. fraa kolding till Bollersleff.
2. fraa Bollersleff till Rensborrig.
3. fraa Rensborrig till Melderup [4]).
4. fraa Melderup till krempen.

oversæt: Du skal, efter at du har modtaget dette brev, begive dig på rejsen med prinsen herhen til mig den næste dag, og tage så lidt tøj og folk med, som det overhovedet er muligt. Jeres rejse skal tilrettelægges efter den vedlagte seddel. Givet i Krempe den 13. maj i herrens år 1620.
Christian.
Rejseseddel:

1. Fra Kolding til Bolderslev.
2. Fra Bolderslev til Rendsborg.
3. Fra Rendsborg til Meldorf.
4. Fra Meldorf til Krempe.

Brev 143.* 22. Juni 1620.

Til Hartvig Hvitfeldt.

Befaling til at udlevere en Ladning Spir og 14 Dages Proviant til en Skipper. — Rigsarkivet i Christiania, Kongebreve.

---

[1]) 6. Maj kom Kongen til Glückstadt, hvor han dog kun blev nogle Timer, hvorpaa han vendte tilbage til Krempe. Først 21. Juni forlod han denne By for at aflægge et kort Besøg i Bredsted. 8. Maj skriver han i Dagbogen: „Blev Fæstningen til Glückstadt begyndt"; men han synes ikke selv at have været tilstede ved denne Begyndelse (Nyerup, Mag. IV, 491 ff.).
[2]) 20. Maj kom Prinsen til Krempe (Nyerup, Mag. IV, 492).
[3]) Skrevet paa en løs Seddel.
[4]) Meldorf.

Side 176
Haardtuig Huidtfeldt [1]) Skall forskaffe denne Breffuisser Søren Sørensøn kørssør, Skipper paa den Skodtske Priiss, En Lading aff Spiirer paa 14, 15 och 16 Palmer Och hannem med ted første endeligdt afferdige. Hand skall ochsaa til samme skibss folck forskaffe fiorten dagss fetaalie. *Actum* Bredsted 22 *Iunij Anno* 1620.
Christian.

Al oversættelse er via AI

Brev 144 * 4. Juli 1620.

Til Christian Friis.

Kongen vil vide Besked om den med nogle Flensborgere sluttede Akkord om Bygningen af et Skib. Forskjellige Efterretninger fra Udlandet: om Gustav Adolf, om Stridigheder mellem Nederlændere og Englændere i Ostindien og ved Spitzbergen og om Stemningen i England overfor Nederlandene og Hamborg. De fange Soldater i Portugal maa absolut løskjøbes. Der skal hugges 3 Vangehuse. Kongen har været i Husum til sin Søsterdatters Bryllup. — *Kgl. Bibl.*

Her faller allehande *Disputation* om den bigning, som di aff flensborrig skall gørre paa ted Skib, som med dennom fortiingit Er [2]), huorfor *Copien* aff den *Contract* sauell som aff den, med *M:* Daaniell [3]) giordt er, hiidoffuer skall

oversæt: Der falder her alskens diskussion om det byggeri, som de fra Flensborg skal udføre på det skib, som er bestilt hos dem, hvorfor kopien af den kontrakt, såvel som af den, der er indgået med mester Daniel, skal [sendes] herover...

---

[1]) Lensmand paa Sæm i Eger Præstegjæld (mellem Drammen og Kongsberg).
[2]) 29. Febr. 1620 gav Kongen, efter hvad han noterer i sin Skrivkalender, to Borgere fra Flensborg 2000 Dlr. in Sp. paa Haanden for et Skib, han havde fortinget at bygge hos dem (Nyerup, Mag. IV, 486). Jvfr. Brevet af 12. Juni 1621.
[3]) Daniel Sinclair blev i Juli 1617 ansat som Skibsbygmester (Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 2, 113). 1619 akkorderedes der med ham om Bygningen af et Skib paa 300 Læster i Bleking; der skulde leveres ham Træmateriale, Skyts og Ammunition, og desuden skulde han have 14,000 Rdl. (Garde, Sømagtens Hist. 1535—1700 S. 138). Han døde 1636 i Kjøbenhavn, efterladende sig Enke og flere Børn (Personalhist. Tidsskr. I, 198. Jvfr. Brevene 1632—35 S. 327. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 256. 272. Nyerup, Mag. IV, 468. 502).

Side 175
skickis. Om konning Gustauo sig [1]) heer, att hand skall uerre y Suerrig igen [2]). Huad y huoss Eder derom kan erfhaare, ted laad mig uyde.

Dy fangne Soldather y Portugaall wyll endeligenss løss gørriss, y huad middell du dertill fynde kandt. Herfraa uill ieg Skriffue den Spanske gesanther y Engeland till.

Der uyll y forraad huggiss thre wangehuss, Som man y framtiden udi den ny Solbiergiss waang [3]) kan bruge.

oversæt: ... sendes herover. Om konge Gustav [Gustav Adolf] siges her, at han skal være i Sverige igen. Hvad I kan erfare om det hos jer, det må du lade mig vide.
De fangne soldater i Portugal vil [jeg] endeligt have løskøbt, med hvilke midler du end kan finde dertil. Herfra vil jeg skrive til den spanske gesandt i England.
Der skal i forvejen hugges tre vangehuse, som man i fremtiden kan bruge i den nye Solbjergs vang.

1.Fejlskrift for: siges.
Slutningen af April var Gustav Adolf sejlet fra Stockholm for i al Hemmelighed at besøge Berlin og der hente sig en Brud. Han friede personlig til Prinsesse Maria Eleonora, fik hendes og Moderens Ja, aflagde ukjendt et Besøg ved det kurpfalziske Hof og vendte 1. Juli tilbage

Al oversættelse er via AI

til sin Hovedstad (Hallenberg, Gustaf Adolfs reger. IV, 892 f. Hammarstrand, Förhandl. om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget I, 193 ff.).
2. En Landsby af Navnet Solbjerg laa paa den nuværende Frederiksberg Bys Grund. Den nedlagdes omtr. 1621, og dens Jorder henlagdes under den Ladegaard, som Kongen da lod opføre paa den af ham erhvervede St. Jørgens Mark udenfor Kjøbenhavn. Skjødet, hvorved Kongen fik denne Mark, er udstedt 1. Jan. 1621, men allerede 3 Uger tidligere havde han truffet Aftale med Haandværksfolk om Opførelsen af en stor Lade der, og 8. Febr. 1621 bestemte han, at Sognepræsten ved Frue Kirke i Kjøbenhavn skulde have Erstatning for Tienden af Solbjerg, hvis tilliggende Jord og Ejendom han havde besluttet at lade bruge til Avl under Ladegaarden (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 5. IV, 396 f.). Det er højst sandsynligt, at det er med denne Plan for Øje, at Kongen i Sommeren 1620 taler om den ny Solbjergs Vang, og at denne altsaa maa søges i Kjøbenhavns Omegn. Molbech siger i sin Udgave af Brevene (I, 75), at det er en af Vangene ved Frederiksborg Ladegaard. Muligheden heraf tør vel ikke benægtes, men da der formentlig ikke haves nogen Oplysning om, at der virkelig paa den Tid fandtes en Lokalitet med det Navn ved Frederiksborg, og det, selv under Forudsætning heraf, synes lidet rimeligt, at Kansleren ved blot at faa Navnet opgivet vilde forstaa, at der mentes, ikke det i Hovedstadens Nærhed liggende, almindelig bekjendte Sted, men en Mark ude ved Frederiksborg, maa dog vist den først opstillede Forklaring foretrækkes. Mon ikke Schlegels Note til Brevet (Saml. z. dän. Gesch. II, 2, 114), skjønt i og for sig rigtig, har vildledet Molbech?

Side 176
Dy holdanske(!) Skyb y Indien [1]) Paa ny Slaagit di Engelske skib, Som sig forlode paa den *accord*, dennom ymellom gangen Er. Dy gaffue dennom gode ord, indtill dy Engelske Skilthe dennom ad, enhuer paa siit Sted, Saa greebe dii dem an Och Suaarlig *crudeliter* med forachtelig och [2]) skammelig Død dennom *rvinerid* ganske, saatt den skaade regniss paa 4 gang 100 thussind daaler, Epther som myn Suoger sielff ted till Rubberdt haffuer laadit Skriffue.

Paa samme tiid ankom tyding, att dii Engelske aff dii hollender y grønland [3]) ochsaa Er Slaagen och Pliindrit, Saatt dy ganske Ilde huoss myn Suoger och *nationen* Sammestedtz er Skreffuen, Epthersom vdaff samme Skriffuelsse er att see, huorudi yblandt andit fiindiss, att Nuhmer dy, som aff herrer och Potentater er hiolpen och bracht til ted, dy er, diisamme vnderstaar dennom nu att *Rvincere* alle herrer.

Dy aff hamborrig haffuer ochsaa Suaarligenss *offenderit* dy Engelske, saatt man icke kan see, atti lenge skall tilsammen forliigiss.

Ieg uar y Søndagss och y gaar till hussom till Paldtzgreffuenss brillup [4]), Der waar ganske ingen fremmid. *Vale. Datum* Bredsted den 4 *Iulij Anno* 1620.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiil hande [5]).

Oversæt: Fortsættelse af brev nr. 144 fra side 176)
De hollandske skibe i Indien har på ny slået de engelske skibe, som stolede på den aftale, der var indgået imellem dem. De gav dem gode ord, indtil de engelske skilte sig ad, hver til sit sted, og så angreb de dem og ødelagde dem fuldstændigt under svær grusomhed og med en foragtelig og skammelig død, således at skaden regnes til 4 gange 100 tusind daler, efter hvad min svoger [Kong Jakob I] selv har ladet skrive herom til Robert [Anstruther].
På samme tid ankom efterretning om, at de engelske også er blevet slået og udplyndret af hollænderne i Grønland [Spitsbergen], således at de er i ganske dårligt ry hos min svoger og nationen dér, eftersom det af samme skrivelse kan ses, hvori der blandt andet findes, at netop

Al oversættelse er via AI

de, som af herrer og potentater er blevet hjulpet og bragt frem, de samme understår sig nu at ruinere alle herrer.
De fra Hamborg har også krænket de engelske i svær grad, således at man ikke kan se, at de længe skal forliges med hinanden.
Jeg var i søndags og i går i Husum til pfalzgrevens bryllup, hvor der var ganske ingen fremmede. Lev vel. Givet i Bredsted den 4. juli i herrens år 1620.
Christian.
Udskrift: Til kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Brev 145 * 11. Juli 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal begive sig over til Sjælland. Jesper Brochmann skal have sin Afsked som hans Lærer, og ogsaa

_____
1. Her mangler Ordet: have.
2. Ordet er skrevet to Gange.
3. Som ovfr. S. 86 bemærket, maa herved forstaas Spitzbergen. Om et Sammenstød her mellem Englændere og Nederlændere 1618 se S. Muller, Mare clausum, Amst. 1872, S. 133. 373 ff.
4. Kongens Søsterdatter, Hedevig, en Datter af Johan Adolf af Gottorp, havde 2. Juli Bryllup med Pfalzgrev August af Huset Neuburg, Stifteren af Linien Sulzbach (f. 1582 † 1632).
5. Modtaget 8. Juli i Kjøbenhavn og besvaret samme Dag.

Vores opdaterede regler for PNG-arbejdet

1. **Kun én specifik side ad gangen:** Jeg forholder mig udelukkende til den ene PNG-fil, du uploader. Jeg kigger ikke fremad eller bagud.
2. **Ingen tekst-hallucinationer:** Hvis en sætning eller et brev stopper midt i det hele, fordi siden slutter, så stopper min transkription og oversættelse præcis samme sted. Jeg digter intet.
3. **Sidetal skal matche billedet 1:1:** Jeg bruger udelukkende det sidetal, der er trykt øverst på dit billede (f.eks. "Side 176").
4. **Strikt diplomatisk og flydende transkription:** Altid bogstavtro (bevar *aa*, *qv*, *ph*, store bogstaver ved navneord). Det lange ſ ændres til et moderne *s*, ord delte ved linjeskift samles, og brøker skrives som 1/2. Sidenoter indsættes uden kursiv. Inden for et afsnit skrives teksten **helt flydende uden at følge originalens linjeskift**.
5. **Oversættelse umiddelbart efter teksten:** Hver enkelt transskriberet tekstblok (hvert brev, resumé eller note) følges **umiddelbart op af sin egen meningsmæssige oversættelse til moderne dansk**, så tekst og oversættelse følges ad punkt for punkt som flydende tekst.

Reglerne er låst fast. Bare upload den næste PNG-fil, når du er klar!

Side 177
Lægen Matthias Jakobsen maa forløves. Henning Arnisæus skal foreløbig tage sig af Kongens yngre Sønner alene. — Kgl. Bibl.

Oversættelse: Lægen Matthias Jakobsen skal afskediges. Henning Arnisæus skal foreløbig tage sig af kongens yngre sønner alene. — Det Kongelige Bibliotek.

Al oversættelse er via AI

[Christian IV's brev nr. 145 - Fortsættelse og slutning]
Prindtzen skall sig med ted første til Sielandt begiffue [1]) Och med sig taage nogle aff hanss beste bøsser. Du kandt forhen skicke bud, saatt lensmendens wogne staar tilreede. Kock, kellersuend Och sølffuerkammerit tør y inted taage med, menss bestille, huess y dy maader behøffuiss, huoss Lensmenden. D: Iesper [2]) skall ansiigiss, att hand nu igen kan dimitteris, Och kan han med god leilighed fliitthe hanss hussgeraht. Naar Arniscus [3]) ankommer, daa kan hand uaare Paa dy smaa, indtill gud will, Prindtzen kommer tilbaage igen. Saframd D: Mathiass [4]) endnu haffuer syt boeskab till frederichsborrig, daa uyll ted flyttiss, Och om hand wydere om hanss affskeen anholder, daa maa hand Erløffuiss. Vale. Datum hadersleff den 11 Iulij Anno 1620. Christian.

Oversættelse: Prinsen skal med det første begive sig til Sjælland og tage nogle af sine bedste bøsser [eller skytter] med sig. Du kan forinden sende bud, således at lensmændenes vogne står parate. Kok, kældersvend og sølvkammeret behøver I intet at tage med af, men bestil i stedet, hvad der behøves i de måder, hos lensmanden. Doktor Jesper [Brochmann] skal tilsiges, at han nu igen kan afskediges, og han kan med god lejlighed flytte sit husgeråd. Når Arnisæus ankommer, da kan han passe på de små [kongelige børn], indtil Gud vil, at prinsen kommer tilbage igen. Såfremt doktor Matthias endnu har sit bohave på Frederiksborg, da vil [jeg at] det flyttes, og hvis han yderligere anholder om sin afsked, da må han lades gå. Lev vel. Givet i Haderslev den 11. juli i herrens år 1620. Christian.

Udskrift: Christian Thommissøn til hande.
Oversættelse: Adresse: Christian Thomesen [Sehested] i hænde.

Brev 146.* 27. Juli 1620.

Anvisning paa 5471 Rdl., som af Sundtolden skulle udbetales David de Willem paa hans Broders Vegne. — Geh. Ark.

Oversættelse: Brev nr. 146. 27. juli 1620. Anvisning på 5471 rigsdaler, som af Øresundstolden skal udbetales til David de Willem på hans broders vegne. — Geheimearkivet.

---

1. Vistnok fra Kolding, hvorhen han var draget 20. Juni fra Krempe (Nyerup, Mag. IV, 492). Jvfr. ovfr. S. 173.
2. Jesper Brochmann. Jvfr. ovfr. S. 126.
3. Henning Arnisæus, om hvem kan ses de i Brevene 1632—35 S. 266 anførte Skrifter, var Professor i Medicin ved Universitetet i Helmstädt. Han blev ansat som Christian IV's Livlæge 15. Aug 1619, men han tiltraadte næppe denne Plads før Aaret efter. 14. Aug. 1619 skriver Kongen i sin Dagbog, at han forærede ham 200 Rdl. og lovede ham lige saa meget, „naar han sig indstiller“, hvilke Penge vare bestemte til Flytningen af hans „Boskab“ (Nyerup, Mag. IV, 465 f.). Jvfr. Brevet af 22. Decbr. 1620.
4. Matthias Jakobsen (jvfr. ovfr. S. 101. 153) afløstes som Livlæge af Henning Arnisæus; han oppebar Løn indtil 29. Septbr. 1620 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 189). 12

Al oversættelse er via AI

Side 178
Denne Breffuysser Dauyt de willem [1]) skall vdaff tollerne y helsingør erleggiss paa hans Broderss Pouell de wyllemss wegne Femthusiind fyrehundridt halffierdesindtzstyue och en rix daler *in specie*. *Actum* københaffuen den 27 *Iulij Anno* 1620. Christian.

Oversættelse: Denne brevviser David de Willem skal af tolderne i Helsingør udbetales på hans bror Poul de Willems vegne 5471 rigsdaler i specie. Givet i København den 27. juli i herrens år 1620. Christian.

Brev 147. * Før 28. Juli 1620 (2

Til Christen Thomesen Sehested.
Bestemmelse om Prins Christians Rejseroute til Odense og om den Jagt, han under Vejs maa anstille. — *Kgl. Bibl.*

Prindtzenss Reysse.
Iulij.

28 till tryggeueyle.
29 till waarenborrig och Paa weien Iaage.
30..... } Paa Iacht och vd paa Skouen, epthersom
31..... } leiligheden sig kan giffue.
Augustj.
1..... \ 2..... \ 3..... \ 4..... \ Paa Iacht, epthersom leiligheden sig 5..... / begiffuer.
6..... / 7..... / 8..... /

Oversættelse: Prinsens rejse. Juli. Den 28. til Tryggevælde. Den 29. til Vordingborg og jage på vejen. Den 30. og 31. på jagt og ud i skoven, alt efter som lejligheden kan byde sig. August. Fra den 1. til den 8. på jagt, alt efter som lejligheden byder sig.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 171. Den foregaaende Dag havde samme David de Willem faaet 2000 Rdl. paa Regnskab, ligesom han 23. Juli havde faaet 8100 Rdl. (Nyerup, Mag. IV, 495).
Oversættelse: [1]) Jævnfør ovenfor s. 171. Den foregående dag havde samme David de Willem modtaget 2000 rigsdaler på regnskab, ligesom han den 23. juli havde modtaget 8100 rigsdaler (Nyerup, Magasin IV, s. 495).
[2]) Tiden for dette udaterede Stykke lader sig bestemme ved følgende. Som det ses, faar Prinsens Hofmester Christen Thomesen Sehested Tilladelse til ved 8. Aug. at skille sig fra Prinsen. hvem Kansleren Christian Friis saa i Stedet for skal følge til Odense. Det ligger nær at sætte dette i Forbindelse med Christen Thomesen Sehesteds Bryllup (med Mette Rosenkrands), der stod i Odense 13. Aug. 1620. Meningen har alt-
Oversættelse: [2]) Tiden for dette udaterede stykke lader sig bestemme ved følgende. Som det ses, får prinsens hofmester Christen Thomesen Sehested tilladelse til omkring den 8. august at skille sig fra prinsen, hvem kansleren Christian Friis så i stedet for skal følge til Odense. Det ligger nær at sætte dette i forbindelse med Christen Thomesen Sehesteds bryllup (med Mette Rosenkrantz), der stod i Odense den 13. august 1620. Meningen har således... *(Noten stopper midt i en sætning, da siden slutter)*.

Side 179
Paa denne tyd maa hoffmeisteren sig fraa Prindtzen begiffue. 9 till Nested, huor Chanseleren skall møde Och siiden følge. 10 till Anderskou, Och om nogit Paa ueien Er att skyde, daa maa thed Skee. 11 till Nyborrig. 12 till Othensehe. Paa denne Iacht skall ingen vnge dyhr Slaaess eller Skydiss, ickeheller Raadiur, vden huad till køckenit fornøden Er.

Oversættelse: På denne tid må hofmesteren skille sig fra prinsen. Den 9. til Næstved, hvor kansleren skal møde og siden følge med. Den 10. til Antvorskov, og om der er noget at skyde

Al oversættelse er via AI

på vejen, da må det ske. Den 11. til Nyborg. Den 12. til Odense. På denne jagt må ingen unge dyr slås ihjel eller skydes, ej heller rådyr, på nær hvad der er fornødent til køkkenet.

Udskrift: Christian thommissøn till hande.
Oversættelse: Udskrift: Christian Thomesen [Sehested] i hænde.

Brev 148.* 15. Aug. 1620.

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning om det tilraadelige i, at det forbydes Svenskere at drage gjennem Riget uden Pas, forlanges. — Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 42.

Om icke dii Suenske epther ted Stetinske fredtzfordragiss indhold bør taage paass, naar dy igennom riigit [1]) drager, ty ted y framtyden uell kunde giffue Disputation. Raadit skall ted siiste breff [2]) forrelessis och derriss

Oversættelse: Om ikke svenskerne efter den Stettinske fredstraktats indhold bør løse pas, når de drager gennem riget, da det i fremtiden vel kunne give anledning til diskussion. For rådet skal det sidste brev oplæses og deres

---

saa været, at Prinsen skulde indfinde sig til dette, ligesom vi se Kongen selv, der forlod Kjøbenhavn ogsaa 28. Juli, give Møde i Odense 12. Aug. Hensigten naaedes ikke, idet Prinsen først Dagen efter Brylluppet ankom til denne By (Nyerup, Mag. IV, 497), uden at Aarsagen hertil kjendes; maaske har Modvind forhindret Overfarten over Store Bælt.

1 Formodentlig menes hermed Rigets Strømme, jvfr. Nr. 149.
Oversættelse: 1) Formodentlig menes hermed rigets strømme, jævnfør nr. 149.

2 Ventelig Gustav Adolfs Skrivelse af 20. Juli, hvorved han underrettede Christian IV om sit paatænkte Giftermaal (s ovfr. S. 175) og bad ham virke for det hos Kurfyrsten af Brandenborg, der paa Grund af sit Forhold til Polen nærede Betænkeligheder ved at se sin Søster ægte dette Riges Fjende (Hallenberg, Gustaf Adolfs reger. IV, 894 f. Jvfr. Slange S. 451). Christian IV's afdøde Dronning Anna Kathrine var en Søster to Kurfyrst Georg Vilhelms og Maria Eleonoras Fader Johan Sigismund. 12*

180 | 1620.
betenckende fornemme, ty ted er inted saa slet en saag, som ted sig lader ansehe [1]).

Brev 149. | 17. Aug. 1620.

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning forlanges om, hvad man bør gjøre, hvis den svenske Konge for sit Giftermaals Skyld drager til Tydskland, hvorhen han ikke kan komme uden at passere Danmarks Riges Strømme. — *Geh. Ark.*

Denne Eptherfølgendiss Punct er glemd vd aff den *proposition* (!), Riigenss Raad dennegang skall *proponeris* [2]).
Epthersom nuhmer inthed thuiffliss, attio kon: aff Suerrig med ted første sit forretagne giffthermal will fulende [3]), Och hand huercken till eller fraa tysland komme kan, atthand Io skall berøre danmarckiss Riigiss Strømme (huilckit y denne Sommer allerede thuende gange skeed er), Begerer vy derfor Riigenss Raadtz betenckende att uide, Om man sligdt Detthe Riige vden *preiuditz* kan laade passere, Elleroch om man skall vdskicke nogle Skiib, som Riigenss høyhed kan *manutenere*, Pated dy Suenske sig icke Sammestedtz skall anmode *dominum & ius Maris* [4]).
Oversættelse

Al oversættelse er via AI

betænkelighed fornemme, thi det er ikke så simpel en sag, som det lader sig se ud til[1]).
149. | 17. Aug. 1620.
Til Rigsrådet.
Dets betænkning forlanges om, hvad man bør gøre, hvis den svenske konge for sit giftermåls skyld rejser til Tyskland, hvorhen han ikke kan komme uden at passere Danmarks riges farvande. — *Geh. Ark.*
Dette efterfølgende punkt er glemt ud af den proposition (det fremsatte forslag), som rigets råd denne gang skal forelægges[2].
Eftersom der nu overhovedet ikke tvivles på, at kongen af Sverige meget snart vil fuldbyrde sit planlagte giftermål[3], og han hverken kan komme til eller fra Tyskland, uden at han jo må berøre Danmarks riges farvande (hvilket i denne sommer allerede er sket to gange), ønsker vi derfor at kende rigets råds betænkning om, hvorvidt man kan lade sådant passere uden skade for dette rige, eller om man skal udsende nogle skibe, som kan opretholde rigets højhed, så de svenske ikke samme sted skal tilmåle sig herredømmet og retten over havet (*dominum & ius Maris*)[4].

---

[1]) Ovenstaaende er Kongens egenhændige Efterskrift til den originale Proposition til Rigsraadet, der er skreven med Kansleren Christian Friis's Haand og dat. Dalum 15. Aug. 1620. Hele Propositionen er trykt hos Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 277 ff., hvor ogsaa Rigsraadets Betænkning af 28. Aug. er meddelt. Raadet udtalte sig for, at Passpørgsmaalet for de Svenske burde afgjøres snarest paa et Grænsemøde.
[2]) Jvfr. den foregaaende Anm.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 175. 179. Den svenske Konge drog ikke anden Gang til Berlin. Han afsendte Axel Oxenstjerna for at afslutte Underhandlingerne, og med en Flaade paa 8 Orlogsskibe førte denne Sveriges tilkommende Dronning over Østersøen til Kalmar, hvor hun 7. Oktbr. modtoges af sin Brudgom. Brylluppet stod 25. Novbr. i Stockholm (Hallenberg, anf. Skr. IV, 897 ff.).
[4]) I Rigsraadets Betænkning af 28. Aug. hedder det med Hensyn til dette Punkt, at det formentlig vil være rigtigst ikke at

1620 181
Actum Othensegaard den 17 Agustj Anno 1620.
Christian.
Udskrift: Menige Danmarckiss Riigenss Raad tilhende.

Brev 150. * 17. Aug. 1620.

Til Christian Friis.

Kongen hævder, at Rigsraadet bør bevilge ham en Skat til Dækning af Laanet til den engelske Konge. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kunde ick saa y en haast komme yhue, At y fyord, der Raadit uar forsamlidt, daa gaff dy udi derriss *resolution* skriffligens fraa sig, At man dy Behmske Stender med 100 thusind daaler skulle forehre, huilcke formedelst en Skadtning mig igen skulle bliffue erlagdt [1]). Saframdt nu sligdt strax haffde uerrit saatt y uerck, Daa haffde samme penning dog uerrit Spiildt, och dog aligeuell epther radtzenss erklering bleffuit vdlagdt en Skaatt. Nu er kon: aff Engeland Dobbeldt saa mange Penning laandt [2]), aldt till den ende att icke allene dii Behmer dermed mechteligenss wndsettis, menss ochsaa samme laan kan bekuem-

oversættelse: Kongen hævder, at Rigsrådet bør bevilge ham en skat til dækning af lånet til den engelske konge. — *Kgl. Bibl.*

Al oversættelse er via AI

Jeg kunne ikke så hurtigt komme i tanke om, at i fjor, da rådet var forsamlet, da gav de skriftligt i deres resolution udtryk for, at man skulle forære de bøhmiske stænder 100 tusind daler, hvilke som følge af en skatteudskrivning igen skulle blive mig betalt[1]). Såfremt dette nu straks havde været sat i værk, da havde de samme penge dog været spildt, og der havde dog alligevel efter rådets erklæring været udlagt en skat. Nu har kongen af England lånt dobbelt så mange penge[2], alt sammen med det formål, at ikke alene bøhmerne derved kan undsættes med stor magt, men også at det samme lån kan bekvemt—

udsende Skibe til at ledsage de svenske, da det let kan føre til Fjendtligheder, men at man bør forholde sig rolig og siden skriftlig protestere og henvise Sagen til Afgjørelse paa et Grænsemøde (Erslev, anf. Skr. I, 287 f.). Da den svenske Konge gjennem en engelsk Gesandt havde hørt, at Christian IV agtede at lade nogle Skibe møde den brandenborgske Prinsesse, ja maaske selv at være om Bord, udtalte han i en Skrivelse til sin Rigsadmiral Karl Gyllenhjelm, som førte Befalingen over de til Prinsessens Overførsel udsendte svenske Skibe, at den danske Konge maaske ikke havde anden Hensigt dermed „än att låta se sig och bravera uti sjön"; hvis de Danske fordrede Topsejlets Strygning eller lignende, skulde de Svenske, saafremt Damerne vare ombord, efterkomme dette, dog under Protest, og den svenske Konge vilde da vide at gjengjælde det til sin Tid (Hallenberg, anf. Skr. IV, 898 f.). Det lader til, at Christian IV har fulgt sit Raads Advarsel.

[1]) Denne Udtalelse af Raadet kjendes ellers næppe.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 172.

182 1620.

meligenss giffue god anleiding till god *correspondens*, epthersom Prindtzen aff Engeland skreff Rubberdt [1]) till, att hand och ted ganske land holthe slig laan saa høyt, som ted dennom forehrit waar, *absit tamen omen*, Saaoch att formedelst sliigdt kunde gørriss en god begindelse till den *confæderation* ymellom danmarck och Store Brytannien, Om huilcken Raadit noglegang haffuer giordt Errindering [2]). Och tør ingen tencke, att haffde ted icke skeed for forbemelthe *motiver* Skiild, daa haffde samme penning well bleffuen hiemme, ty man nocksom ued, med huad besuerlighed Sliig laan Igenkreffuess, for huilcke forbemelthe aarsaager Skiild Raadit dystemynder aarsag haffuer sig udi den begerthe *contribution* att *grauere* [3]).

Skulle ted haffue den meening, att maan all *Cronens* indkomst paa Riigenss *promotion* och *reputation* dagligenss skulle *spendere* och inted igen werre formodendiss, daa fiick man tencke paa andre middell, ellerss wille dii, som Eptherbliffuer, haffue ringe *profiit* aff detthe *prosedere*. *Vale. Datum* Daalumkloster den 17 *Agustij Anno* 1620.

Christian.

Udskrift: **Chanseleren Her Christian Friiss till hande.**

oversæt: bekvemt give god anledning til god korrespondance, eftersom prinsen af England skrev til Robert[1], at han og det ganske land holdt et sådant lån så højt, som om det var foræret dem – *dog uden at det skal være et ondt varsel* – og også at der i kraft af dette kunne gøres en god begyndelse på den konføderation (alliance) mellem Danmark og Storbritannien, som rådet nogle gange har erindret om[2]. Og ingen må tro, at hvis det ikke var sket for de førnævnte motivers skyld, da havde de samme penge nok været blevet hjemme; thi man ved noksom, med hvilken besværlighed sådanne lån kræves tilbage. For disse førnævnte årsagers skyld har rådet så meget mindre årsag til at beklage sig over den begærede kontribution (skatteudskrivning)[3].

Skulle det være meningen, at man dagligt skulle spendere al kronens indkomst på rigets fremme og ry og intet have i vente igen, da måtte man tænke på andre midler, for ellers vil de, som efterlader sig noget, have ringe profit af denne fremgangsmåde. *Lev vel. Givet* på Dalum kloster den 17. august år 1620. Christian.

Adresse: Kansleren, herre Christian Friis, til hænde.

Al oversættelse er via AI

Brev 151. * 10. Novbr. 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Prinsens Sygdom, som har vist sig igjen. Kniplinger til Børnenes Klæder og en Hund fra Enkehertuginden af Gottorp til Prins Christian sendes. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Robert Anstruther. Jvfr. Molbechs Udg. af Brevene I, 77 f.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 172. Raadets udførlige Udtalelse af 28. Aug. om Forholdet til England findes hos Erslev, anf. Skr. I, 294 ff.
[3]) Raadet bevilgede ganske vist 3 Skatter (for 1620, 1622 og 1624) til Afbetaling af Kongens og Rigens Gjæld, deriblandt ogsaa Gjælden til Enkedronning Sophie, men Dækningen af det engelske Laan omtaler det slet ikke (Erslev, anf. Skr. I, 282).

1620. 183

Ieg haffuer vdaff dyn Syste Skriffuelse fornommit, att Sigdommen [1]) siiden igen nogit sig haffuer laadit fornemme, Och eptherdi den saa *varierer*, saa habiss ieg nest gudtz hielp, att ted med ded første uell bliffuer gaadt.
Herhuoss sender ieg dig nogit knipling, som skall brugiss till børnenss Lynkleeder [2]), och er serdeliss tegnit huortill.
Der Er ochsaa En hund, som myn søster hertoginden aff holsten sender Prindtzen. *Datum* flensborrig den 10 *Novembris Anno* 1620.

[Christian.]

Udskrift: Christian Thommissøn till hande.

Brev 152.* | Omtr. 13. Novbr. 1620 [3]).

Til Christian Friis.

Udkast til en Befaling til Ditlev Rantzau, Amtmand i Steinburg, om at tage sig af Møntmesteren i Glückstadt i Anledning af en mod ham rejst Tiltale. — *Geh. Ark.*

Ein Schreiben ahn h: detloff Randtzou, Dass Ich [in] Erfharung gekommen, dass der Burgemeister zur gelyckstaadt [4]) mit dem Myndtzmeister [5]) daselbst Ein kauff vhm Ein hauss getroffen, welchen dess Burgemeisterss Schuager [6]) Itz beisprechen thudt, welchess dem obgemelthem My[n]dtzer, weill Er fremdt, ganss beschuerlich fallen wolthe, weill Er sich darauff verlassen, vndt soll derohalben h: D: Ra: dess Burge: Schuager dahrhiin weissen, Das souern Ehr Ettwass in den sachen zu sprechen sich vermenett recht zu haben, dass er alsdan den verkauffer, so dii gelder ohne zueiffuell ihn den henden hatt, bespreche.

Oversættelse:
Et brev til hr. Ditlev Rantzau: At jeg er kommet i erfaring med, at borgmesteren i Glückstadt[4] har indgået en handel om et hus med møntmesteren[5] sammesteds, hvilken handel borgmesterens svoger[6] nu gør indsigelse imod. Dette vil falde den ovennævnte møntmester særdeles besværligt, eftersom han er fremmed og har forladt sig derpå. Derfor skal hr. Ditlev Rantzau vise borgmesterens svoger til, at såfremt han mener at have ret til at have noget at sige i den sag, så skal han rette sine indsigelser mod sælgeren, som uden tvivl har pengene i hænde.

Al oversættelse er via AI

Adresse: **Christian Thomesen til hænde.**

Side 185
ochsaa gørriss 8 med tilbehørendiss handstrimper, paa den maaner giordt, lygesom denne er. Naar dy erre ferdig med 14 Natluer epther denne huosliggendiss Størrelsse, besatt med breede knipling, Daa kandtu dem med forfallende leilighed framskicke. *Datum* københaffuen den 5 *Decembris Anno Dni* 1620.
Christian.
Udskrift: Christian Thommissen till hande.

Brev 155* Decbr. 1620.

Til Christen Thomesen Sehested.
Om Prins Christians Sygdom. Arnisæus kan foreløbig blive hos ham. De Heste, Prinsen ikke bruger, skulle føres til Haderslev. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer vdaff dyn Skriffuelsse fornommit den forandring, sygen haffuer faatt med Prindtzen, Saa ieg haabis nuhmer sielff, atted nest gudtz hielp bliffuer gaadt. Huad *Arnisenium* anlanger, sa skall hand med ted første, skee kan, komme diidhen, Saa kandtu beholle hannem, indtill y kan komme hiidoffuer. Hand er ellerss nogit langsom y wendingen. Huad hesten anlanger, Saa kandtu befhaale Saadelknechten, att hand draager till haadersleff med dy heste, Prindtzen icke rier. Detthe huosliggendiss breff, som angaar samme *negotium*, kan Saadelknechten sende for hen. *Datum* københaffuen den 22 *Decembris Anno* 1620.
Christian. Udskrift:
Christian Thommissøn till hande.

oversæt: Jeg har af dit brev erfaret den forandring, som sygdommen har taget med prinsen, så jeg håber nu selv, at det næst Guds hjælp bliver godt. Hvad angår Arnisæus (kongens livlæge), så skal han med det første, det kan ske, komme derhen, så du kan beholde ham, indtil I kan komme herover. Han er ellers noget langsom i vendingen. Hvad angår hestene, så kan du befale sadelknægten (staldsvenden), at han drager til Haderslev med de heste, prinsen ikke rider på. Dette vedlagte brev, som angår samme sag (forretning), kan sadelknægten sende i forvejen. Givet i København den 22. december år 1620.
Christian.
Adresse: Christian Thommissøn ihænde.

Side 186

Brev 156.* 1621–24.

Optegnelse om Kvæg. — Geh. Ark.

Fehe, som y sommer skal y gress. Stude och Studlinger [1]), som staar tiil Esserom... 42, yblandt dysse er en vng tyer. Paa den lylle laadgard til fre: Staar 27 Stude och en studling. Item ..... 15 vnge kuyer [2]).

Brev 157 *Januar 1621.

Al oversættelse er via AI

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning forlanges om den politiske Stilling, om svenske Flaaders Fart i Østersøen uden Pas og om Mønten. — Geh. Ark.

Aarsagen, huorfor vy Paa denne tyd haffuer laadit forskriffue worriss Elskelige danmarckis Riigenss Raad [3]), er udi eptherfølgendis 3 puncter befattit.

1.

I huad selsam tilstand ted Rommiske Riige nuhmer er geraader (!) y, ted er wnødigdt her att fortelle, huilcken nu paa nogle faa aarsstiid paa adskillige tiider vnderskedliige Raadtzmoder att wdskriffue haffuer foraarsagit, Anseende, uy merckeligenss derudi erre intresserede Saa-

oversæt: Årsagen til, at vi på dette tidspunkt har ladet vores elskelige Danmarks Riges Råd indkalde (skriftligt), er indeholdt i de følgende tre punkter:
1. Hvilken særpræget (kritisk) tilstand Det Hellige Romerske Rige [Tyskland] nu om dage er kommet i, er det unødvendigt at fortælle her. Det er denne tilstand, som nu i løbet af nogle få år og af flere omgange har givet årsag til at udskrive (indkalde til) forskellige rigsdage. Særligt eftersom vi i høj grad selv er berørt af og involveret i dette, så...

[1]) Studling, ung Stud (Molbech, Glossar. II, 160).
[2]) Denne Optegnelse er skreven paa et Blad, der indeholder en Nøgle til en Chifferskrift. Bag paa har Kongen noteret: „Peder galtyss Baagstauer“ og ved Siden heraf det som Text aftrykte. Peder Galt var Resident i Stockholm 1621 – c. 24 (Bruun, Slaget paa Kolberger Heide S 129 f.), og fra denne Tid ere vel derfor Optegnelserne, maaske lidt senere.
[3]) I Begyndelsen af Januar sammenkaldtes Rigsraadet til et Møde i Kjøbenhavn. Isforhindringer bevirkede, at Mødet først aabnedes 2. Febr. (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 308).

190

Brev 158. *12. Febr. 1621.

Til Christian Friis.
Optegnelse om mange forskjellige Hverv, som skulle udføres. — *Geh. Ark.*

Memoriall Paa Chanseleren.

1. At Borgerskaabit wecker omkriing københaffuen, ymenss ted tøer.
2. Myn kammel (!) Skredder [1]) som boer y kollekoll [2]), siiniss att uerre suaar kostfrii [3]) med Skouen, ty altiid, naar ieg er kommen imellom kø: och fre:, daa haffuer mig mødt Skønne ferske treer, som og till kø:, saaoch Eger, som man till nød uell kundit bruge til skiibsbigning. Dertilmed laader dy staa di fornit 4) och uysser ferske treer vd.
3. Der er befhaalit att gørre nogle Staaketter till wollen [5]) aff dii fyrrelechther, som saauskorren Er, huilcke skall med heed traan først anstriigiss och siiden med raa tyere.
4. Med Rodenborrig [6]) skall handliiss om den Maarmel *funtein* Skaall paa dii 700 dl.

oversæt: Huskebrev (Memorial) til Kansleren:
1. At borgerskabet skal holde vagt (vække/patruljere) rundt om København, så længe det er tøvejr.
2. Min gamle skrædder, som bor i Kollekolle, synes at være alt for ødsel (gavmild) med skoven. For altid når jeg rejser imellem København og Frederiksborg, møder der mig smukke, nyligt fældede træer, som var på vej til København – herunder også egetræer, som

Al oversættelse er via AI

man i nødstilfælde sagtens kunne have brugt til skibsbyggeri. Derudover lader de de udgåede og frønnede træer stå, mens de fælder de friske træer.
3. Der er givet ordre til at lave nogle stakitter til volden ud af de fyrrelægter, som er savet til. De skal først stryges (males) med varm tran og derefter med rå tjære.
4. Der skal forhandles med Rodenborrig om det marmorbassin til springvandet (marmel-fontæne-skål) til en pris af 700 daler.

---

[1]) Uden Tvivl menes Kongens Livskrædder Ernst Møller (hos Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 38 staar urigtig Millen), om hvem kan ses Brevene 1632—35 S. 116. Han havde forskjellige Ting for: i Kjøbenhavn havde han saaledes Bryggeri med aaben Kjælder (Nielsen, anf. Skr. V, 63).
[2]) I Værløse Sogn ved Furesø. Her er et Kongebrev udstedt 1584 (Danske Saml. V, 165).
[3]) ɔ: gavmild.
4) Udgaaet, frønnet (Kalkar, Ordbog I, 675).
[5]) Om Kjøbenhavn?
[6]) 29. Febr. 1620 fik Magistraten i Kjøbenhavn Befaling til at udvise en Have i Nærheden af Rosenborg til „Theodorus af Rottenburg, Ridder, af det burgundiske Hus“ eller, som han vel rettere betegnes, da han 22. Febr. samme Aar fik Tilladelse til med sine Konsorter for denne ene Gang at indføre hvidt Salt fra Holland, „Ridder af den Orden af det Hus Burgundien“ (Sjæll. Reg. XVII, 7). Samme 22. Febr. var der udstedt et Privilegium for samme Mand, der her blot kaldes „Theodorus Rotenburg“, paa at oprette og i 8 Aar drive Oliemøller i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 631. II, 617). Et Forslag fra ham om forskjellige Fabrikker 1621

5.

Dy huss paa *S:* Iørgen [1]) skall besichtigiss aff tømmermend, om maan deraff icke kunde faa en Staald till myne heste, Eptherdi meist alle stallen er forfallen, Elleroch om man Sperrit icke kunde bruge til den Staald, som baag tøyhussit begiindt Er, huilcken y sommer lettheligenss kunde saa høidt, som fornøden Er, bliffue opmurit.

6.

Dy, der raader for byenss taalle [2]) y kø:, vnderstaar siig att henuysse Rustuogenhesten y dy uerste Plaadtze och forhiirer till wogenmend di beste Och laader dem formercke, atty stalle erre ickun allene till fremmede, huilckit uill affskaffis och dennom befhaaliss, atty stallene, epthersom di hiidindtill altiid giordt haffuer, holder ued macht.

7.

Den Store laade, som huggiss paa holmen, skall verre y aaldt 140 allen lang, och skall *Abraham Ingeniør* [3]) derepther forkorthe *transien*.

8.

Naar ted ganske optøet er, saattdi kan komme y Iorden, huilckit dog uell inted skeer, førend ieg nest gudtz hielp ti[l]baage igen kommer [4]), daa skall der hiidskickiss 40 fanger, som heer skall flii nogle damme. Till dennom skall gørriss en keede, huorudi dii alle om natthen kan sluttis, epthersom ieg ted Smidden saagdt haffuer, att dii keeder bliffuer ymidlertiid ferdig.

9.

Myckell Caffiinss [5]) kuinde boer y myn gaard paa

oversæt: **5.** De huse, der hører til Sankt Jørgen [det tidligere spedalsghedshospital], skal efterses af tømrere for at se, om man ikke kan ombygge dem til en stald til mine heste, eftersom næsten alle de nuværende stalde er forfaldfaldne. Eller om man i stedet kan bruge tagspærene derfra til den stald, som er påbegyndt bag Tøjhuset – en stald, som til sommer let ville kunne mures færdig i den højde, som er nødvendig.
6. De, der bestyrer byens stalde i København, vover at henvise kørehestene (til rustvognene) til de dårligste pladser, mens de udlejer de bedste pladser til vognmænd. De lader dem

Al oversættelse er via AI

[vognmændene] forstå, at staldene kun er beregnet til fremmede. Dette skal afskaffes, og de skal have ordre til at holde staldene ordentligt ved lige, præcis som de altid har gjort indtil nu.
7. Den store lade, som tømres (hugges) på Holmen, skal i alt være 140 alen [ca. 88 meter] lang, og ingeniør Abraham [de Lahaye] skal forkorte tegningen (eller konstruktionen) derefter.
8. Når det er fuldstændig tøvejr, så man kan grave i jorden – hvilket nok ikke sker, før jeg med Guds hjælp kommer tilbage igen – så skal der sendes 40 fanger hertil, som skal rense (eller anlægge) nogle damme. Der skal laves en lænke/kæde til dem, så de alle kan låses inde om natten, præcis som jeg allerede har givet smeden besked på, så kæderne bliver færdige i mellemtiden.
9. Mikkel Campheins [en hollandsk kunsthåndværker] kone bor i min gård ved...

[Fortsættelse af note 6 fra side 190] i Thottske Saml. Fol. Nr. 837. Det er sagtens den samme, hvem Kongen har villet afkjøbe en Fontæne-Skaal af Marmor. Hvortil denne skulde bruges, fremgaar ikke af Rentemestrenes Regnskab, i Følge hvilket der den 17. Febr. udbetaltes Konrad v. Nürnberg [altsaa ikke Rotenburg] 700 Rdl. for en Kam af Marmorsten efter det Kjøb, Kansleren havde sluttet med ham, hvilken Kam skulde anbringes paa en Brønd, men foreløbig var indsat i det store Hus ved Boldhuset, som Sukkerbageren boede i.
[1]) Jvfr. ovfr. S. 175.
[2]) Skrivfejl for: staalle (ɔ: Stalde).
[3]) Abraham de Lahaye, jvfr. ovfr. S. 167.
[4]) Kongen var ved at bryde op til Hertugdømmerne; 18. Marts kom han tilbage til Sjælland og 24. Marts til Frederiksborg (Schlegel, Saml. II, 1, 46. 51).
[5]) I Følge Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 366 hed han Mikkel Camphein og var 1607 ansat som Haandværks-

192 1621.

faarueriet [1]), huilcken y langsommelig tid sammestedtz fry boet haffuer. Hun skall tilsiigiss att uyge plaadtzen eller- ochsaa stelle borgen for hushiiren. Ieg giffuer sielff Leie for en hob aff dii andre.

10.

Steen wylmsøn [2]) meen, atder er En skude, som kunde tiene tyll dy dyr, som skall till Engeland [3]), huorfor ted Er best, att densamme strax bliffuer ferdiggiordt med huess dertill behøffuiss.

11.

Der Er huoss Rasmus tømmermand bestiildt 3 reender med Pumper, huilcke naar dii erre ferdige, daa skall di føriss tiill frede: [4]).

12.

Der lygger dronning dorretiss Conterfey affstøbdt y gybss y borrestuuen paa køben: Tedsamme skall føriss needer till den *Italianske* podtzerer [5]), som skall gøre et andit derepther, dog atthand icke skender detthe.

13.

Naar Søen bliffuer aaben, daa skall fraa Rostock bestilliss saa meegit fyskegaarn, som till 3 waader.

14.

Naar Sneen affgaar, daa skall *Abraham* [6]) strax draage hiid och maale aff med den rødder, som rødder moserne hersammestedtz, och hannem befhaaliss fliitig acht att haffue paa samme Staalbroder, ty hand mange- stedtz haffuer ickun opgraffuit grønseeeren, Ligesom der haffde staiit rødder [7]).

15.

Der skulle gørriss En Steenkyste ued Sundby- ferrie [8]), huordthen och En tømmermand bleff Skickit,

Al oversættelse er via AI

ovrsæt: [Fortsat fra punkt 9:] ... Farvergården [i København], hvor hun i lang tid har boet gratis. Hun skal have besked på at rømme pladsen (flytte), eller også skal hun stille med en kautionist (garanti) for huslejen. Jeg betaler selv leje for en hel del af de andre.
10. Sten Villumsen [chefen for Holmen] mener, at der er en skude, som kan bruges til de dyr, som skal til England. Derfor er det bedst, at den skude straks bliver klargjort med alt, hvad der behøves til det.
11. Der er bestilt 3 render (vandrender/renderør) med pumper hos Rasmus Tømrer. Når de er færdige, skal de transporteres til Frederiksborg.
12. Der ligger et gipsafstøbt portræt (buste/billede) af dronning Dorothea i borgerstuen på Københavns Slot. Det skal bringes ned til den italienske gipsstøber (billedehugger/stukkaturarbejder), som skal lave et andet magen til ud fra det – han skal dog passe på, at han ikke ødelægger det originale.
13. Når farvandet bliver isfrit (åbent), skal der bestilles så meget fiskenet (garn) fra Rostock, som der skal bruges til tre vådnet [store trækvod].
14. Når sneen forsvinder, skal Abraham [ingeniøren] straks rejse hertil og udmåle arbejdet sammen med den rydningsmand, som rydder moserne her på stedet. Han [Abraham] skal have ordre til at holde skarpt øje med den gode "staldbror" (kammerat/gartner), for mange steder har han kun skrabet grønsværen af overfladen, så det bare *ser ud* som om, at rødderne er blevet gravet op.
15. Der skal bygges en stenkiste [en beskyttende mole eller bolværk af sten] ved Sundby Færge [nær det nuværende Frederikssund], og der er allerede sendt en tømrer dertil...

[Afslutning af kommentarnoten fra side 191] mester (Floretentripmager) ved Tugthuset (jvfr. Kalkar, Ord- bog I, 564).

[1]) Om Farvergaarden i Kjøbenhavn s. Brevene 1641—44 S. 38 f.
[2]) Sten Villumsen Rosenvinge, Holmens Chef 1613—30 (Garde, Sømagtens Hist. 1535—1700 S. 134. 165).
[3]) I Novbr. 1620 havde Jakob I bedet sin Svoger om nogle danske Hjorte til sin Dyrehave (Molbechs Udg. af Brevene I, 86).
[4]) Jvfr. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 261.
[5]) Peter Griffel ell. Gravile (s. Friis, anf. Skr. S. 37. 267).
[6]) Den ovfr. nævnte Abraham de Lahaye. [7]) Jvfr. Brevet af 5. Maj 1621. [8]) Laa i Nærheden af det nuværende Frederikssund.

1621 193
menss ingen beskeen ieg fiick, enten huad den skulle koste, eller om hand sig uylle vnderstaa den att gørre, huorfor derepther skall erfhaaris och om en dychtig meyster omhøriss.

16.

Tiill Sundebyeferre skall forskickiss 3 skibstømmermend, som sammestedtz kan opbigge en niie Praam, Ellerss kan ingen komme offuer.

17.

Der uaar en y københaffuen, som med att forblende [1]) tømmerhusse kunde omgaass Den skall hiidskickis, atthand beseer kyrcken y hyllerød [2]), Paated man den y sommer kunde faa ferdig. Dog uyll haffues y acht, att faaggen [3]) paa forbemelthe kyrcke erre riingere end paa andre gemene husse.

18.

Der uyll tenckiss Paa En *Medico* y thuchthussit [4]).

19.

Naar dennom trenge till Penning heer till frede: bigning, daa skall Renthemeisterne forstrecke Iohan Bøguaad med Penning. Dog gørriss icke mange fornøden, Eptherdi der Er ickun faa arbeidtzfolck.

Al oversættelse er via AI

20.

Meister Iørgen [5]) skall holliss till, Strax naar nogit myldt weer bliffuer, att hand ferdiggør gemeckerne, diisom siist bleffue opbrit, saoch køckenskorstenen.

oversæt: ... men jeg fik intet svar på, enten hvad den skulle koste, eller om han overhovedet ville vove at påtage sig arbejdet. Derfor skal der undersøges nærmere om dette, og der skal forhøres efter en dygtig mester. **16.** Der skal sendes tre skibstømrere til Sundby Færge, som på stedet kan bygge en ny pram. Ellers kan ingen komme over fjorden. **17.** Der var en mand i København, som forstod sig på at "forblænde" [beklæde] tømmerhuse med murværk. Han skal sendes hertil, så han kan efterse kirken i Hillerød, for at man kan få den bygget færdig til sommer. Man skal dog være opmærksom på, at fagene [murfelterne] på den nævnte kirke er ringere end på andre almindelige huse. **18.** Der skal tænkes på at skaffe en læge til Tugthuset. **19.** Når de mangler penge her til byggeriet på Frederiksborg, skal rentemestrene forstrække Johan Bøgvad med penge. Der bliver dog ikke brug for ret mange, eftersom der kun er få arbejdsfolk i gang. **20.** Murmester Jørgen [Bebber] skal holdes til ilden. Så snart vejret bliver en smule mildere, skal han gøre de skorstenskapper færdige, som sidst blev brudt op, og ligeledes køkkenskorstenen.

---

[1]) ɔ: dække med en Murbeklædning (tydsk verblenden). Kalkar, Ordbog I, 598.
[2], 9. Marts 1621 sluttedes Kontrakt med de to hollandske Murmestre Dirik og Tønnis Peitersen Müller om Opførelsen af en Kirke i Hillerød. Den var hugget og rejst af en Tømrer, men nu skulde de „forklæde“ den paa begge Sider med Murværk, halvanden Sten tykt (Danske Samlinger I, 24 f.). En Storm omblæste denne Kirke allerede 1625 (Danske Saml. 2. R. III, 391).
[3]) ɔ: Fagene.
[4]) Under den haarde Pest 1619 (se ovfr. S. 160) var Tugthuset blevet lukket, men 1621 aabnedes det igjen (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 368). Læge her var Esbern Nielsen Halveg 1617—21; Henrik Paaske blev det 1629; om den mellemliggende Tid vides intet (Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 322. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 190). [5]) Jørgen Bebber (eller Bæver), Murmester, se Brevene 1632—35 S. 25.

Flydende kildetekst (Side 194)

159. Naar det befehliss, daa skall den lade paa worr- iis Pladz wed Slottit, som Peder tømmermand wed Er, affbrækiss och tømmeryt flyttiss hen till den niie lade, som paa holmen huggiss, Saasom ieg tencker, at meellomspærritt och andet smaa tømmer kuinde der- till tiene, Dog uyll haffuiss y acht, att Intet for- derffuiss. **160.** Det *Conterfey*, som drosserth uar befehlet att gøre, skall hand lade fliitig arbeide paa, Saa hand det, naar hand drager hen, kan haffue med siig. **161.** Den *Italiener* skall och holdiss till att arbeide, huilcken ieg tencker att uerre dychtiig, dog hand gaar fast Seindt till werck. **162.** Peder Nielsen skall giffuiss befehling, att hand dags- liigen skall holle register paa alt det tømmer, som ind- kommer, Baade huad det koster, huor det leggiss, och huad det bruges till, Paated man altiid med et øyekast kan see, huad forraadt der Er. **163.** Lige- lede skall der holdiss register paa alt det Iern, som leveriss till smidden, och huad deraff giordt bliff- uer, Saa at Smid-meysteren ued alt det, hand giør, ueed att sige, huor meegit Iern hand dertill brugt haffuer.

---

[1]) Peder Andersen, kgl. Bygmester, d. 1625 (se Kirkehist. Saml. 5. R. II, 126). [2], Vel Drost (Statholder) i Indenrigs-Anliggender ell. Rentemesteren. [3]) Peter Griffel ell. Gravile (Gravila), en Stukkaturarbejder fra Italien, der arbejdede i København og paa Frederiksborg i Aarene 1619—23 (se Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 37. 267). [4]) Peder

Side 194

21. Maarckuss [1]) skall sende En aff dii tolff lange bøsser, som henger y myn Stuue y haffuen till køben:, til saadelmaageren till frede:, hand skall gørre holffter [2]) till dysamme.

Al oversættelse er via AI

22. Der uaar nogit Sleet fløiell huoss Nylle, som uar $1\frac{1}{2}$ haar. Saaframdt hun uyll siellie ted for 4 dl. 1 ß *currant*, daa skall ted sendiss till frede: till Saadelmaageren.
23. Till dii Ny steenboer y kødmaager gaaden skall gørriss dørre, saatt man aff en Stuue y den anden kan gaa, dog till hoffuitnøggelen, saa derygennom ingen gang bliffuer vden till mig sielff.
24. Med Iohan Bøguaad skall handliiss om hanss besolding, imenss hand haffuer uerrit fraa Skriffuerstuuen [3]).
25. Maartynuss von der Meeden [4]) skall strax følge [5]).

Paaskrift: *Memoriall Anno 1621 den 12 Februarij. Frede:*

Brev 159 * Febr. 1621.

Til Christian Friis.

Der skal træffes Forberedelser til en stor Brygning af Øl i Bryggerierne ved Kjøbenhavns Slot, ogsaa, om fornødent, for det islandske Kompagni; forskjellige Orlogsskibe skulle udsendes; en muret Dæmning ved Frederiksborg skal istandsættes; Muren ved Helsingør skal beses; i Strødam ved Frederiksborg skal der indrettes Vej og Broer til Kvæget; Hans Steenwinkel skal gjøre Statuerne til Galleriet ved Frederiksborg og til Kjøbenhavns Vesterport færdige. — *Geh. Ark.*

Eptherdi tyden lacker flux ad, ted man skall brygge Øll, som waare skal [6]), huorfor y begge bryggerss uyll med

oversæt: "Eftersom tiden hurtigt nærmer sig, hvor man skal brygge øl, som skal vare (holde sig), hvorfor I i begge bryggerier vil med..."

---

[1]) Markus Wiblitz, Forvalter paa Rosenborg, s. ovfr. S. 169.
[2]) Det tydske Holfter, Hylster.
[3]) 16. April 1621 fik Johan Bøgvad, der hidtil havde været Skriver paa Frederiksborg, Bestalling som Tilsynsmand ved Frederiksborg Slots Bygning. Hans Løn sattes til 100 Rdl. om Aaret og Foder til en Hest (Nyt hist. Tidsskr. IV, 238. Danske Samlinger II. 119). Jvfr. Brevet af 10. Marts 1621.
[4]) Se ovfr. S. 149.
[5]) Ved en Del af disse Punkter har Kansleren tilskrevet, at de ere besørgede.
[6]) Allerede i Skuespillet „Kortvending" nævnes Tordmaanedsøl (ɔ: Øl brygget i Marts Maaned) som særlig godt (Danske Samlinger I, 196).

Side 195

fliid briggiss, och Eptherdi hand y ted nye briggerss uell skall haffue stor forhindring aff den Bøcker, foratt hand icke kan bruge samme rom, Och ted andit bøckerhuss, paa huilcket dy nu gør, maa skee icke kan bliffue saa snardt ferdigdt, daa skall bøckeren saa lenge røcke ind y ted lange huss ymellom tøyhussit och brøggersit.

Saaframdt ted Islandtske *Companie* begerer øll sammestedtz att laade brigge, daa skall ted briggiss, epthersom dy ted begerer sterdt [1]).

Ett aff Orloffskiiben skall vdristis Paa Elffuen, dog ickun Paa thu maanederss tyd, thuende skall y westersøen, Och Ett till *confoi* med dy hualfanger, Saoch en y beldt. Der er en murmeister I køge, med huilcken ieg for faa aarsstiid fortiingede En murede daam, som till wandwerckit, som løbber till fre: badstuue, skulle brugiss, huorfor ieg, om ieg ret mindiss, gaff hannem 400 dl. Nu holler samme muruerck Paa mangesteeder ganske inted, fordi saa hand icke dybdt noch haffuer laagdt fundamentit, huorfor du hannem sligdt skaldt lade See och hannem laade syge, atthand epther fortingningenss indhold ted skall forferdige, saatt den

Al oversættelse er via AI

kan holle waand, och saframdt hand sig trøcker, daa skall hand setthe borgen eller borge for sig sielff.
Du skaldt drage till helsingør och besee, huoruydt der er giordt paa den mur [2]), Pated man y tyde kan gøre *preparatoria*, saatt y sommer nogit kunde bliffue forrittit, ty ieg meen, atty ted ganske haffuer laadit ligge.
Fraa den Lylle laadgaard indtill den mosse, som kalliss Strødam [3]), er en uey affpelit, huilcken Bønderne, strax naar di kan komme y Iorden, skall ferdiggøriss (!). Vdi samme Strødam skall gørriss Broer med egipeele och uell med Plancker belagdt, derhuoss En bom ued huer broe,

oversæt: ... flittigt brygges, og eftersom han [bryggeren] i det nye bryggeri nok vil få stor hindring af bødkeren, fordi han ikke kan bruge de samme rum, og det andet bødkerhus, som de bygger på nu, måske ikke kan blive færdigt så hurtigt, så skal bødkeren indtil da rykke ind i det lange hus mellem tøjhuset og bryggeriet.
Såfremt det islandske kompagni ønsker at lade brygge øl samme sted, så skal det brygges, eftersom de ønsker det stærkt.
Et af orlogsskibene skal udrustes til Elben, dog kun for en periode på to måneder; to skal i Vesterhavet, og ét til konvoj med hvalfangerne, samt ét i Bæltet. Der er en murermester i Køge, som jeg for få år siden aftalte entreprise med om en muret dæmning, som skulle bruges til vandværket, der løber til Frederiksborg badstue, hvorfor jeg, hvis jeg husker rigtigt, gav ham 400 daler. Nu holder det samme murværk mange steder slet ikke, fordi han ikke har lagt fundamentet dybt nok. Derfor skal du foreholde ham dette og sige til ham, at han skal færdiggøre det i overensstemmelse med aftalens indhold, så det kan holde vand; og såfremt han undslår sig, skal han stille kaution eller findes kautionister for ham.
Du skal rejse til Helsingør og besigtige, hvor vidt der er arbejdet på den mur, for at man i tide kan lave forberedelser, så der kan blive udrettet noget i sommer; thi jeg mener, at de har ladet det ligge helt stille.
Fra den Lille Ladegård indtil den mose, som kaldes Strødam, er en vej afpælet, hvilken bønderne, straks når de kan komme i jorden [arbejde på marken efter vinteren], skal færdiggøre. I samme Strødam skal der bygges broer med egepæle og belægges godt med planker, og derudover en bom ved hver bro.

---

[1]) ɔ: stærkt.
[2]) Som ovfr. S. 93 omtalt, var det 1616 blevet befalet, at der skulde opføres en Mur om Helsingør. I Marts 1621 udgik et Par nye Kongebreve om denne Mur (Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, Till. S. 89).
[3]) Jvfr. Brevet af 5. Maj 1621.

Side 196
saatt ieg kan slippe fehet ind y huilckit rom ieg uyll. Dysse, som nu ligger, skall affueien Rømmiss och andre, som før formeldit Er, med fliid gørriss, Och saaframdt grøfftherne icke gaar saa uyt op imod geerit, saatt fehet icke kan gaa forbye, daa skall dii endnu saa gørriss. Hanss Stenuynckel skall befhalis, atthand gørrer dy bylleder ferdig, som hører tiill gaaleriet paa syden ued Porthen till frede: [1]), saoch dy, som hører till westerpordt y køben: Och uyll giffuiss achtpaa, atthand inted andit arbeide taager sig for, som ellerss uyst Skeer. *Vale. Datum* haadersleff den 24 *Febrvarij Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

Brev 160 * 28. Febr. 1621.

Til Christian Friis.

Al oversættelse er via AI

Den fordrevne Konge af Bøhmen er ankommen, og andre Fyrster ventes den følgende Dag. Forskjellige politiske Nyheder fra Tydskland meldes. Der skal sendes Folk og siden ogsaa Proviant til en Pinke ved Glückstadt. Den engelske Gesandt Robert Anstruther kommer snart. — *Geh. Ark.*

Dy forordninger [2]) hiidskickit skall med ted første bliffue ygennomsiet och igen framskickit. Y dag kam den gewesener konning aff Behmen [3]) hiid wed halffgan fem fraa Lybeck, huor hand nogle dage haffuer Leien. Hand er megit from och ellerss Slett [4]) y alle maader. Hand,

oversæt: De forordninger, som er sendt hertil, skal med det første blive gennemsat [gennemset] og sendt tilbage igen. I dag ankom den forhenværende konge af Bøhmen hertil ved halv fem-tiden fra Lübeck, hvor han har ligget [opholdt sig] i nogle dage. Han er meget from og ellers jævn [enkel/ligefrem] på alle måder. Han...

[1]) Vistnok de 12 Statuer, som endnu staa paa Frederiksborg udvendig paa den lave Bygning, der skiller den indre Slotsgaard fra Slotsgraven (Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 229).
[2]) Jvfr. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 309.
[3]) Kurfyrst Frederik V af Pfalz [4]) Jævn, ligefrem.

Side 197
Margraff hanss Iørgen [1]), furst Christian aff Ahnholdt [2]) och greffuen aff hollack [3]) Er paa en tyd erklerit vdi acht, epthersom myn Søster [4]) mig tilskreffuit haffuer. Dy andre herrer, saanersom her: aff Meckelborrig, kommer ymorgen [5]). Spinola [6]) faarer fordt med all macht y Phaldtzen, Och haffuer hand nylligen brandskattit landgreffuen aff hessen [7]). Heer rundt omkring werbiss folck, saatt huem der kommer

oversæt; "Markgreve Hans Jørgen [1]), fyrst Christian af Anhalt [2]) og greven af Hohenlohe [3]) er for nylig blevet erklæret i rigets akt [erklæret fredløse], efter hvad min søster [4]) har skrevet til mig. De andre herrer, såsom herrerne af Mecklenburg, kommer i morgen [5]). Spinola [6]) rykker frem med al magt i Pfalz, og han har for nylig brandbeskattet landgreven af Hessen [7]). Her rundt omkring hverves der folk, så hvem der end kommer..."

---

[1]) Johan Georg, Markgreve af Brandenborg, Hertug af Jägerndorf (i Schlesien), en Søn af Kurfyrst Joachim Frederik, f. 1577 † 1624. Af de schlesiske Stænder udnævntes han til Feltherre over deres Hær i Kampen paa Bøhmens Side, og til Straf herfor erklærede Ferdinand II ham i Rigets Akt. Han døde hos Bethlen Gabor i Siebenbürgen (Allg. Deutsche Biographie XIV, 175 f.).
[2]) Christian I, Fyrste af Anhalt, f. 1568 † 1630, førte den bøhmiske Hær i det ulykkelige Slag paa det hvide Bjerg ved Prag 1620. 1624 udsonedes han med Kejseren (anf. Skr. IV, 145 ff.).
[3]) Georg Frederik Greve af Hohenlohe, f. 1569 † 1645, en af Hovedførerne for Bøhmernes Stridskræfter i Kampen mod Habsburgerne. 1623 løste Kejseren ham af Akten, men da han 1631 sluttede de sig til Gustaf Adolf, udtaltes Akten paa ny over ham, og om han end 1637 blev benaadet for sin Person, fik han ikke sine Besiddelser tilbage (anf. Skr. XII, 686 ff.).
[4]) Uden Tvivl Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen. Kejser Ferdinand havde underrettet Kurfyrsten om de fire Aktserklæringer, som han havde underskrevet 22. Januar (ny St.) 1621, og som vare blevne højtidelig publicerede en Uge senere (Gindely, Gesch. des 30jähr. Krieges III, 425 f.)
[5]) I sin Dagbog har Kongen noteret, at 1. Marts kom Hertug Christian af Lyneborg, Hertug Frederik [Ulrik] af Brunsvig og Hertugen af Sachsen-Lauenborg (Schlegel, Saml. z. dän.

Al oversættelse er via AI

Gesch. II, 1, 48). Den sidstes Navn var August (Slange S. 460). Hertugerne af Meklenborg undskyldte sig for at komme. Om Sammenkomstens politiske Betydning s. J. Goll, Der Convent von Segeberg (1621), Prag 1875.
[6]) Den bekjendte spanske Feltherre (fra Italien)
[7]) En Gesandt fra Landgrev Morits af Hessen havde 5. Marts Audiens i Segeberg hos Christian IV (Schlegel, Saml. II, 1, 49), og samme Dag udfærdigedes et Brev, hvori Kongen, Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig og Hertug Christian af Lyneborg opfordrede Spinola til at holde inde med sit Angreb (Londorpius, Acta publica II, 390).

Side 198
siist, hand faar icke mange. Dy venetianer werber ochsaa och loffuer suaare Penning vd. Derriss Offuerster Er graff Otthe von der Lyppe. Keysseren haffuer icke uildt holle, huess Chur: aff Saxen haffuer *tracterit* med dy Slesinger, huorudoffuer Chur: hannem En skarp skriffuelsse haffuer tilskreffuit y den mening, att saaframdt hand Chur: ordt willde gøre till inted, daa wille hand bliffue saa wnd keyssersk, som hand tildiss haffde uerrit god [1]). Folck skall der skickiss till den Pincke, som ligger till geluckstad, och naar uandet Er aabit, daa uyll der fethallie ochsaa framskickiss. Rubberdt Er y den haagen Och kommer snardt hiid [2]). *Vale. Datum* [3]) den 28 *Febrvarij Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt: ... sidst, han får ikke mange. Venetianerne hverver også og lover svære [store] penge ud. Deres øverstkommanderende er grev Otto von der Lippe. Kejseren har ikke villet holde, hvad kurfyrsten af Sachsen har forhandlet med schlesierne, hvorfor kurfyrsten har skrevet et skarpt brev til ham [kejseren] med det indhold, at såfremt han ville gøre kurfyrstens ord til intet, da ville han blive lige så fjendtlig over for kejseren, som han hidtil havde været ham venlig [1]). Der skal sendes folk til den pinke [et mindre krigsskib], som ligger ved Glückstadt, og når vandet er åbent [isfrit], vil der også blive sendt proviant dertil. Robert [Anstruther] er i Haag og kommer snart hertil [2]). Lev vel. Givet [3]) den 28. februar år 1621.

Christian.

---

[1]) Stænderne i Nedre Lausitz erklærede sig i Novbr. 1620 for Kurfyrst Johan Georg beredte til at underkaste sig Kejseren; til Gjengjæld havde Kurfyrsten lovet dem uforstyrret Nydelse af deres religiøse og politiske Friheder. Men dette Tilbud syntes man i Wien ikke om, og Kejseren opfordrede Kurfyrsten til at holde Lausitzernes Pardonering in suspenso. Johan Georg svarede ($1\frac{2}{8}$ Oktbr. 1620) med at henvise til sin Fuldmagt, der berettigede ham til en saadan Optræden, og Kejseren gav efter. Noget Lignende tildrog sig kort efter med Schlesierne, som ogsaa havde gjort fælles Sag med Bøhmerne: efter længere Tids Underhandling tilstod den sachsiske Kurfyrste paa Kejserens Vegne dem Amnesti. „Akkorden" herom sluttedes $\frac{10}{20}$ Febr. 1621, men allerede forinden havde Kejseren ved Skrivelse af 11. Jan. (n. St.) forbudt Kurfyrsten at love nogen almindelig Pardon, og en ny Skrivelse af 20. Febr. (n. St.) indskærpede dette. Denne sidste Skrivelse ankom til Dresden Dagen før Akkorden undertegnedes, men alligevel fastholdt Kurfyrsten sin engang indtagne Stilling, beraabende sig paa sin Fuldmagt, og Enden paa det blev, at Kejseren ogsaa her gav efter (Gindely, Gesch. des 30jähr. Krieges III, 403 f. 431 ff.).
[2]) 15. Feb. havde Christian IV faaet Brev fra Robert Anstruther om hans snarlige Ankomst, og 4. Marts kom han til Segeberg. Hans Hverv var et Laan (Schlegel, Saml. II, 1, 47. 49. Goll, anf. Skr. S. 27).
[3]) Dateringsstedet, Segeberg, er glemt.

Al oversættelse er via AI

Side 199

Brev 161. 10. Marts 1621.

Til Christian Friis.

Hvis nogle Kjøbmænd ikke kunne blive enige med Itzehoerne, skulle disse oppebie Kongens Ankomst. Aftalen med Johan Bøgvad billiges undtagen for et enkelt Punkts Vedkommende. Christoffer Basse skal kun lade rejse et Hus, Kongen besørger Resten. Nogle Søfolks Lønning skal forbedres. Kongen er tilfreds med de Vilkaar, hvorpaa Ryttere og Fodfolk ere gaaede ind. I Skaane skal hverves 200 Mand. Et Brev fra Sverig er som sædvanlig hverken ja eller nej. — *Geh. Ark.*

Ieg Skreff dig siist till med den Riiske tolck [1]), huilcket ieg dog icke troer, attu end[om]stund haffuer bekommit. Derudi befohll ieg, att saframdt købmenden med dii Itzehouer icke kunde *accordere*, daa skulle dii Itzehouer fortøffue intill myn ankomst. Den *accord* med Iohan Bøguaad kan saa uell hugge hen, naar den ene hest derudelaadiss, ty hand haffuer ingenstedtz att aage [2]). Christoffer Bassis [3]) *memoriall* haffuer inted Paa sig. Hand skall ickun laade reisse hussit [4]), siiden uyll ieg nock maage ted, som ted skall uerre. Dy søfolckiss forbedring, som skall *ad fretum Regium* [5]), uyll ieg forordne, naar gud uyll, ieg kommer tilstede, *interim* kan Skiibene fliiess. Med krigsfolckit till hest och fodtz kam uy, gud uerre loffuet, smuck tilrette, dog motthe ieg høiere besolded (!) Riitheriet giffue, end

oversæt: Jeg skrev sidst til dig med den russiske tolk [1]), hvilket jeg dog ikke tror, at du endnu på nuværende tidspunkt har modtaget. Deri befalede jeg, at såfremt købmændene ikke kunne blive enige (*akkordere*) med folkene fra Itzehoe, da skulle de fra Itzehoe vente indtil min ankomst. Aftalen med Johan Bøgvad kan for så vidt godt gå an, når den ene hest udelades derfra, thi han har ingen steder at køre hen [2]. Christoffer Basses [3]) ansøgning (*memorial*) er der ikke noget presserende ved. Han skal blot lade huset rejse [4]), så vil jeg nok bagefter indrette det, som det skal være. Lønsforbedringen til de søfolk, som skal til Davisstrædet (*ad fretum Regium* [5]), vil jeg forordne, når jeg, om Gud vil, kommer til stede; i mellemtiden kan skibene gøres i stand. Med krigsfolket til hest og fod [ryttere og fodfolk] kom vi, Gud være lovet, smukt til rette, skønt jeg måtte give rytteriet højere besoldning [løn], end...

---

[1]) 7. Marts var der kommen „en Post“ fra Moskov til Kongen i Rendsborg (Schlegel, Saml. II, 1, 50). Det Brev, Kongen med ham havde sendt Kansleren, kjendes ikke.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 194.
[3]) Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg.
[4]) 27 Marts fik Christoffer Basse Ordre til at opbygge den øde Gaard i Kyndby i Abrahamstrup Len „og opsætte et Længehus“, for at man kunde faa nogen til at bebo Gaarden (Sjæll. Tegn. XXI, 560).
[5]) Hermed menes Davisstrædet ved Grønland, som Jens Munk havde givet Navnet Fretum regis (Jens Munks Navigatio septentrionalis, udg. af P. Lauridsen, S. 10. 61). 1621 paatænktes en Expedition under ham for at finde Nordvestpassagen, men der blev ikke noget deraf (anf. Skr. S. XLVII. XLIX).

Side 200

først uaar beradslaagit [1]). Derimod tog di huer daler *in spe:* an for thu slette daler [2]), dog alle bestillinger Er stillit paa gillen.
Thomass Null [3]) skall begiffue sig till Skaane och der wdleede 200 mand aff dii, der bleff afftackit aff helsingborre, gyngeherrid, Bleging och gersherridtz folck, dog alle woluntiir. Naar ieg nest gudtz hielp ankommer [4]), uill ieg gøre *order*, huor man dem best kan forlegge. Detthe breff fraa Suerrig Er, ligesom dy pleier att uerre, ted er huercken ney eller Iaa [5]). *Vale. Datum* haadersleff den 10 *Martij Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiill hande.

Al oversættelse er via AI

oversæt: ... først var blevet besluttet [rådslået om]. Derimod tog de hver daler *in specie* [speciesdaler] til sig for to slette daler [2], skønt alle ansættelser [kontrakter] er afregnet i gylden.
Thomas Nold [3]) skal begive sig til Skåne og dér udtage 200 mand af dem, der blev afmønstret [hjemvendt] fra Helsingborg, Gønge herred, Blekinge og Gærs herreds folk, dog alle frivillige (*volontører*). Når jeg med Guds hjælp ankommer [4]), vil jeg give ordre til, hvor man bedst kan indkvartere dem. Dette brev fra Sverige er, ligesom de plejer at være: det er hverken nej eller ja [5]). Lev vel. Givet i Haderslev den 10. marts år 1621.
Christian.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde.

---

[1]) Jvfr. Brevet af 15. April 1621. Rigsraadet havde tilraadet at hverve 1000 Ryttere og 4000 Fodfolk (s. ovfr. S. 189). Jvfr. Brevet af 20. April 1621.
[2]) Paa Speciesdaleren gik 6 (slette) Mark (à 16 Skill.), paa en slet Daler 4 (slette) Mark (Scharling, Pengenes synkende Værdi S. 34).
[3]) Thomas Nold (om hvem se Brevene 1632—35 S. 117) var paa denne Tid Høvedsmand (ikke at forvexle med Lensmanden) paa Kronborg (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 29).
[4]) Jvfr. ovfr. S. 191.
[5]) Paa Christian IV's Skrivelse af 8. Febr. til Gustav Adolf, hvori denne underrettedes om det forestaaende Møde i Segeberg og opfordredes til at svare, om han vilde deltage i at underholde en Hær i Tydskland til Forsvar for de evangeliske Fyrster og Stænder, svarede den svenske Konge 22. Febr. Han berømmede heri sin Nabos Plan, som han ikke var utilbøjelig til at støtte; men hvor gjerne han vilde, kunde han ikke give nogen kategorisk Erklæring, da han stod i Begreb med at gjøre Polen Fredsforslag; bleve disse antagne, og blev han anmodet om Hjælp af de nødlidende Evangeliske og forvisset om Konditionerne, vilde han tage en Bestemmelse, som var rimelig og stemmede med hans Riges Tarv (Geh. Ark., Reg. 27, Fasc. 206).

Side 201

Brev 162 * 5. April 1621.

Til Christian Friis.

To Heste fra Antvorskov skulle sendes til Kongen. Denne trænger til en ny Kjøkkenskriver. Laden paa Dalum Kloster behøver en Istandsættelse. — *Geh. Ark.*

Der er kommen vdenthuyffuell thuende heste fraa Anderskou, med dennom skall dy strax begiffue sig hiid.
Erfhaar, om man kan faa en dychtig køkenskriffuer, som paa denne reysse [1]) wumistendiss Er. Huoss Prindtzen uyll dog altiid uerre En, eptherdi hand sielden er, dersom Ieg Er. Hannem kan holliss en wnderskriffuer och thuende drenge. Io før lo bedre, att man kan bliffue aff med denne [2]). Laaden Paa daalumkloster staar Paa Stytther, endog att tømmerit inted skaader, vden atted Er illde forbundit, huilckit med Baand uell kan hielpiss, huorfor du kandt Erfhaare, om man kan faae en tømmermand, som samme arbeid sig uill offuertaage [3]).
Vale. Datum frede: den 5 *Aprilis Anno* 1621.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: Der er uden tvivl kommet to heste fra Antvorskov; med dem skal de straks begive sig hertil.
Erfar [undersøg], om man kan få en dygtig køkkenskriver, som på denne rejse [1]) er helt uundværlig. Hos prinsen [den udvalgte prins Christian] vil der dog altid være én, eftersom han sjældent er [dér], hvor jeg er. Hos ham kan der holdes en underskriver og to drenge. Jo før jo bedre, at man kan blive færdig med denne [sag] [2]. Laden på Dalum Kloster står på støtter; skønt tømmeret intet fejler, er det dog dårligt føjet sammen [konstrueret], hvilket godt kan udbedres med bånd [forstærkninger]. Hvorfor du kan undersøge, om man kan få en

Al oversættelse er via AI

tømrermester, som vil påtage sig samme arbejde [3]). Lev vel. Givet på Frederiksborg den 5. april år 1621.
Christian.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde.

Brev 163. * 15. April 1621.

Til Christian Friis.

Foranlediget ved Rigsraadets Udtalelser, erklærer Kongen Formaalet for sin Rejse gavnligt og hæderligt. Rigsraadet maa skaffe Penge, da de hvervede Tropper sluge store Summer. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) I Begyndelsen af Maj drog Kongen over til Holsten, hvor han forblev en Maaneds Tid; efter et Ophold paa omtr. 8 Dage her i Landet rejste han i Midten af Juni paa ny til Holsten, hvor han atter blev en Maaneds.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 168 og Brevet af 22. Marts 1622.
[3]) Fru Ellen Marsvin, som havde Dalum i Forlening 1620—28, fik 25. April 1621 Tilladelse til at maatte lade Laden med Loerne „forfærdige" og, hvis det gamle Tømmer ikke strakte til, da at maatte kjøbe noget (Fynske Tegn. III, 600).

Side 202
Ieg haffuer vdaff dyn Skriffuelse fornommit, att En Paardt aff Riigenss Raad om myn reysse vdaff Landit [1]) dig haffuer tilskreffuit, Och atty dennom hiidoffuer till Landit wylle begiffue, huilckit om ted skeer eller och icke, saa erachter ieg sligdt at komme aff et gaadt, trodt och vnderdaanigste hiertilaag, Och achter nest gudtz hielp med denne Reisse inted forretaage andit, end som kan verre gaffnligdt och *reputerligdt*, Forhaabendiss derhuoss, attden Alsommechtigste Gud vell alting *Dirigerendis* worder, siit hellige Naffn til loff, ehre och priiss, saoch hanss Christne kyrcke till gaffn och Beste.
Riigenss raad uyll errinderiss, att med ted første bliffuer giordt anordning, huor man skall tage Penning, eptherdi mig aff ingen anden penning bewist er vden dii 100 thussind daler, som aff Frummoder Laandt erre [2]), aff huilcke allerede 30 thusind daler till Anritgeldt, Loffgeldt [3]) och anden *preparatorijs* erre vdgiffuen, epthersom Regenskaberne skall vduysse, huilcke *commissarierne* med ted første skall bliffue tilstillit. Nu paa Munsterpladtzen er dennom loffuit en halff Maanidtz soldt, dertiilmed uyll dy errindriss, attder skeer god och richtig anordning, huorlediss Pengene eptherhanden kan komme Paa dii steeder, som man dennom behøffuer, saatt derudoffuer icke skeer nogen *faute* [4]).

oversæt: Fortsættelse af brev nr. 163 (15. april 1621):
Jeg har ud fra din skrivelse erfaret, at en del af rigets råd har skrevet til dig om min rejse ud af landet [1]), og at de vil begive sig herover til landet [Garnisonsområdet/Holsten]. Hvad enten det sker eller ej, så anser jeg det for at komme af et godt, trofast og yderst underdanigt hjertelag. Og jeg har i sinde, næst Guds hjælp, ikke at foretage andet med denne rejse end det, som kan være gavnligt og ærefuldt (*reputerligt*), idet jeg derhos håber, at den almægtige Gud vil styre (*dirigere*) alting vel, sit hellige navn til lov, ære og pris, samt hans kristne kirke til gavn og bedste.
Rigets råd skal mindes om, at der med det første bliver lavet en ordning for, hvor man skal skaffe penge, eftersom jeg ikke har kendskab til andre penge end de 100.000 daler, som er lånt af min moder (enkedronningen) [2], af hvilke der allerede er udbetalt 30.000 daler til hvervepenge og rejsepenge (*anritgeldt, loffgeldt*) [3]) samt andre forberedelser (*preparatorier*), således som regnskaberne vil vise, hvilke kommissærerne med det første skal have tilsendt. Nu er der på mønstringspladsen lovet dem en halv måneds sold, og derudover skal de mindes om, at der sker en god og rigtig ordning for, hvordan pengene efterhånden kan ankomme til de steder, hvor man har brug for dem, så der ikke som følge deraf sker nogen fejl (*faute*) [4]).

Al oversættelse er via AI

[1]) Jvfr. det foregaaende Brev. Molbech opstiller i sin Udgave af Brevene (I, 92) den Formodning, at det maaske oprindelig har været Kongens Plan at begive sig til Tydskland.
[2]) Jvfr. herom Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 309 og Brevene af 22. April og 29. Decbr. 1622.
[3]) Anrittgeld og Laufgeld, Navne paa Haandpenge ved Hvervningen
[4]) Overensstemmende hermed udtaler Kongen sig i det Brev af 16. April, hvorved han indkalder Rigsraadet til at møde 5—6 Dage før Herredagens Begyndelse. Rigsraadet, som traadte sammen 24. Maj, svarede først 26. Maj med at foreslaa Afskedigelsen af de hvervede Tropper og at henstille, at Kongen laante Riget Pengene til Troppernes Sold, men senere, 8. Juli, bevilgede det dog en toaarig Skat og Told paa udenlandske

Side 203
Mogenss kaass er befhaalit att skaffe ted folck Paa Munsterpladtzen [1]), dog uille der skickiss Penning heen. Ellerss er ted uell att befrichte, att samme krusse och Stensøn icke faar mange folck, ty dy erre en ringeting kendt yblandt di tyske, Och er ted dennom uell Saagdt. Dy tydinger haffuer inted paa sig, dii erre fast gaale, och Lydit Eller inted deraff syniss sanden att uerre. *Vale. Datum* frederichsborrig den 15 *Aprilis Anno* 1621.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

oversæt: :
Afslutning på brev nr. 163 (Til Christian Friis):
Mogens Kaas har fået besked på at skaffe folkene frem til mønstringspladsen [1]), men der skal dog sendes penge dertil. Ellers er det bestemt at frygte, at samme [Enevold] Kruse og [Frands] Stensøn ikke får samlet mange folk, fordi de er meget lidt kendt blandt tyskerne, og det er der også blevet sagt til dem. De rygter [nyheder] har ikke noget på sig; de er helt forkerte, og meget lidt eller intet deraf ser ud til at være sandt. Lev vel. Givet på Frederiksborg den 15. april år 1621.
Christian.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde.

Brev 164 * 17. April 1621.

Til Arkelimestrene.

Befaling til strax at sende 4 Kanoner til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Wohrnach sich dii Artholoriemeisterss zu richten haben.
Sy Sollen 4 dreykuartiihr Sackerss [2]) hieher strax mit disse rustuaagen Skicken, welche zwar nun fuhrss erst zum gewichte sollen gebrauchet werden, aber hernacher auff den thurm geleget werden. *Actum* Friderichsburch den 17 *Aprilis Anno* 1621.

oversæt: Hvorefter artillerimestrene har at rette sig.
De skal straks sende 4 trekvarts-sagerer (kanoner) [2]) hertil med denne rustvogn; disse skal ganske vist i første omgang bruges som ballast [modvægt under byggearbejdet], men skal bagefter lægges op i tårnet. Givet på Frederiksborg den 17. april år 1621.

[1]) 15. April fik Mogens Kaas Befaling til at samle de Knægte af det jydske og fynske Regiment, som godvillig vilde begive sig i Kongens Tjeneste, og derpaa ufortøvet sende dem til Mønstringspladsen ved Steinburg (Jydske Tegn. VII, 76). Mogens Kaas var Lensmand paa Mariager Kloster og Regimentets Oberst.
[2]) Om Trekvarter Sagerne (af det franske *sacre*), en Art Jernkanoner, s. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 168 f. 243 f.

Al oversættelse er via AI

Side 204

Brev 165. * 20. April 1621.

Christian Friis.

Om Antallet af de antagne Tropper og deres Besolding og de andre Udgifter, som medgaa til Udrustningen. Heste og Telte skulle sendes over til Kongen. 300 Kyradser skulle sælges til Hertug Georg af Brunsvig. Om Antagelsen af Bøsseskytter, om Anskaffelsen og Forfærdigelsen af Klæder til Soldaterne og om den politiske Situation. — *Geh. Ark.*

Eptherdi ted Egitømmer Er icke at bekomme, saa uyll Ieg see, huor ieg desforuden kan komme tillretthe. Ted offuerslag paa Riither och knechte haffde uell uerrit gadt, atted haffde Strax skeed, der man *cuncluderede* att uille Skicke nogit folck, Och er samme traxt (!) Letteligenss att gøre, eptherdi icke en mand flere erre bestillit, end dentiid waar omtaaliid, alss nemlig 1000 heste och 4000 till fodtz [1]). Huad nu derriss besolding Er, ted fiindiss udi bestalningerne, huilcke Nyckolauss [2]) huoss sich haffuer, och kan vdkopieriss till bedre Eptherretning. Och haffuer man, saa uydt mueligdt haffuer uerrit, besoldingen giordt rynge. Menss vden detthe, som paa sligdt folck gaa kan, Saa uyll haffuiss y acht dii Persohner som deriblandt inted Er regnit, som alle høie *Officia* som Offuerster, derriss Offuerster Luthenandt, wachtmeisterss, Quartermeisterss,

oversæt: "Eftersom det egetømmer ikke er til at skaffe, så vil jeg se, hvordan jeg desforuden kan klare mig. Det overslag over ryttere og fodfolk [lejesoldater] havde vel været godt, at det var sket straks, da man besluttede (*konkluderede*) at ville sende nogle folk. Og det samme udkast [traktat] er let nok at lave, eftersom ikke én mand flere er bestilt, end der på det tidspunkt var tale om, nemlig 1000 heste [ryttere] og 4000 til fods [1]). Hvad nu deres besoldning [løn] angår, så findes det i bestallingerne [kontrakterne], hvilke Nicolaus [2]) har hos sig, og som kan udkopieres til bedre efterretning. Og man har, så vidt det overhovedet har været muligt, gjort besoldningen ringe [lav]. Men foruden det, som kan medgå til det almindelige mandskab, så skal man tage højde for de personer, som ikke er medregnet deri – såsom alle de høje officerer (*officia*) som oberster, deres oberstløjtnanter, vagtmestre og kvartermestre,"

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 200. [2]) Sikkerlig menes Nicolaus Eggebrecht, der var Sekretær i tydske Kancelli fra 1612 til sin Død i Aaret 1639. 1614 optraadte han paa Kongens Vegne som Aktor mod den bekjendte M. Niels Mikkelsen Aalborg, der beskyldtes for Zwinglianisme; 1629 gik han til Haande ved Fredslutningen i Lybek; men i det hele synes han ikke at være bleven anvendt stort i selvstændige Stillinger (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 166. Ny kirkehist. Saml. VI. 598 ff. Kirkehist. Saml 3. R. I, 408. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 36 f. Slange S. 650 Man har et udat. Brev fra Christian IV til ham). At han syslede noget med litterære Arbejder, ses deraf, at han efterlod sig en tydsk Oversættelse af en Krønike om Frederik II (Resen, Frederichs II's Krøn., Fortalen Bl. a 2. Rørdam, Klavs Lyskander S. 159. Smith, Om Kjøbenhavns Universitetsbibl. før 1728 S. 36. Kirkehist. Saml. 3. R. V, 267).

Side 205

Prouiandtmeisterss, generaall gewaldiger [1]) med hanss tyner [2]), gerichtskultuss [3]), generall Commissarier med derriss generall och particulaar Munsterskriffuerss, Item krud, Lod, Lunther, Blii och dennom, som derpaa waare skall, Saaoch wogne och heste, som dertill behøffuiss, huilckit alsammen uill haffuiss y acht. Iblandt andit Er icke mueligdt, att nogen Armeie vden kundskab kan bestaa, huorpaa uyll ochsaa spenderis. Och uyll commissarierne sligdt att haffue y acht befhaaliss. Dy heste kan med samme kaass Offuerskickiss, dog skall drengene bliffue huoss hesten. Telthe skall wybaldt [4]) faa Bysseskittherne med aff dii, som erre giordt till Arckeliet, huilcke dii kan brede offuer Rustuognen. Myt ted Lydit teldt skall hand sende med, ellerss ingen. Ted breff fraa her: Iørgen Indeholder inted andit, End att ieg

Al oversættelse er via AI

hannem for bethalni[n]g uille laade tilkomme 300 kørrass, huilcke du kandt befhaale Iohan de willem, atthand hannem dem skall laade følge till Brehmen for bethalning [5]). Naffuen paa dy Bysseskøtter sender ieg dig herhuoss, med huilcke du om besoldingen kandt tractere Paan den maaner, dy udi siste Suenske kriig bekam till Landtz. Saframdt ieg icke kan bekomme blaadt kleede, daa maa Ieg Endeligenss haffue huiidt med Blaadt bebremmit, och Er uell saa megit blaadt att bekomme, som man kan bremme med. Der uill ochsaa bestilliss hatthe till samme folck. Rebslaageren skall ochsaa slaa nogle Lyner som Skydegrymer tilatt bruge till draagunhesten, huilcke uyll uerre aff reen haamp. Du faar att Skynde paa Skredderen, atthand gør dii trum-

oversæt: "... proviantmestre, generalprofosser [1]) med deres tjenere [2]), generalauditører [3]), generalkommissærer med deres over- og under-mønstringsskrivere, ligeledes krudt, kugler [lod], lunter, bly og dem, som skal passe på det, samt vogne og heste, som behøves dertil, hvilket alt sammen skal tages i agt. Blandt andet er det ikke muligt, at nogen hær kan bestå uden efterretninger [kundskab], hvorpå der også vil blive brugt penge (*spended*). Og kommissærerne skal befales at tage dette i agt. De heste kan sendes over med samme [Mogens] Kaas, men drengene skal dog blive hos hestene. Telte skal Vibold [Johansen] [4]) give bøsseskytterne med af dem, som er lavet til tøjhuset (*arkeliet*), hvilke de kan brede hen over rustvognen. Kun det lille telt skal han sende med, ellers intet. Det brev fra hr. Jørgen indeholder intet andet, end at jeg mod betaling ville lade ham få 300 kyradser [brystharnisker], hvilke du kan befale Johan de Willem, at han skal lade følge med ham til Bremen mod betaling [5]). Navnene på de bøsseskytter sender jeg dig herhos, med hvilke du kan forhandle (*traktere*) om lønnen [besoldningen] på samme måde, som de fik det under den sidste svenskekrig til lands. Såfremt jeg ikke kan skaffe blåt klæde [stof], da må jeg absolut have hvidt, der er kantet [bebræmmet] med blåt, og der er vel så meget blåt at skaffe, som man kan kante med. Der skal også bestilles hatte til de samme folk. Rebslageren skal også slå nogle liner som seletøj [skydegrimer] til at bruge til dragonhestene, hvilke skal være af ren hamp. Du må skynde på skrædderen, at han får lavet de trom[meslageruniformer]..."

---

[1]) Generalprofos, Rigens Profos. (Generalprofos (militærets øverste politimyndighed, der håndhævede eksercerreglementet og fangedisciplinen i felten).
[2]) Skrivfejl for: Tjener.
[3]) Generalauditør.
[4]) Vibold Johansen, Teltmager (Brevene 1636—40 S. 178)
Hertug Georg (Jørgen) af Brunsvig fik de 300 Kyradser (v. d. Decken, Herzog Georg von Braunschweig u. Lüneburg I, 90). En i Lyneborg 16. April aabnet nedersachsisk Kredsdag havde besluttet, at Kredsen skulde ruste sig.
(Kyradser. Det tunge bryst- og rygpanser af jern, som datidens svære kavaleri (kyrasserne) bar som beskyttelse)

Side 206
metherkiortell och drauanterniss kleder ferdig, Ochatti di Stybøile ochsaa bliffuer ferdige. Iacob wulfeld bliffuer nu med tyden uell snaardt *Expedierit* [1]). Den *proposition*, som sked Er aff myn Suoger [2]), Er glemdt. Ieg thuiffler (!) dog inted, attden io er *Abastandt* nock, will di ickun skinde dem med werckit. *Vnionen* maa uell hastig begere hielp. menss ted syniss icke, attden haffuer saa stor nød, om di uyll holle faast [3]). Spinola drager uyst til Nedderland igen, Och sigiss ted, atthan haffuer allerede fliit flux aff hanss godtz fraa hanss *garnisoncr* till Nedderland, saat maa ske hand troer icke- heller fredden. Her kam yafftiss En *Capitein* ued Naffn Bottheler, som er hidskickit fraa En aff dy herrer aff weymeren, huilcken herre mig *anpresenterer* 3000 tilfodtz och 500 till hest. Hand siger, att alting endnu icke erre salediss, som herom taaliss. Huad nu derom Er, giffuer tyden. H: aff Lyneborrig Munsterer den 3 *Maij* [4]). *Vale. Datum* Croneborrig den 20 *Aprilis Anno* 1621.

Al oversættelse er via AI

Christian.
Som ieg luckte Prinss Moridtz Breff [5]) op och uille ted vnderskriffue, daa haffde dii lagdt ted saa waadt

oversæt: Her er en moderne oversættelse og historisk-sproglig forklaring af det politiske og militære indhold i Christian IV's brev:

Oversættelse til moderne dansk
"... trommeslagerkjortler og drabanternes klæder færdige, og at de støvler [stivstøvler] også bliver færdige.
Jakob Ulfeldt bliver nu med tiden vel snart ekspederet [afsendt] [1]). Det forslag (*proposition*), som kom fra min svoger [2], er glemt. Jeg tvivler dog ikke på, at den [traktaten/aftalen] jo er holdbar (*abastant*) nok, hvis de blot vil skynde sig med arbejdet. [Den Evangeliske] Union må vist hurtigt begære hjælp, men det ser ikke ud til, at den er i så stor nød, hvis de blot vil holde fast [3]). Spinola drager vist til Nederlandene igen, og det siges, at han allerede hurtigt har flyttet meget af sit gods fra sine garnisoner til Nederlandene, så måske tror han heller ikke selv på freden. Her ankom i aftes en kaptajn ved navn Botteler, som er sendt hertil fra en af herrerne af Weimar; denne herre tilbyder (*anpræsenterer*) mig 3000 mand til fods [infanteri] og 500 til hest [kavaleri]. Han siger, at alting endnu ikke forholder sig således, som der tales om her. Hvordan det nu forholder sig med det, vil tiden vise. Hertugen af Lyneborg mønstrer [sine tropper] den 3. maj [4]). Lev vel. Givet på Kronborg den 20. april år 1621.
Christian.
Da jeg åbnede brevet til prins Mourits [5]) og ville underskrive det, da havde de lagt det så vådt [på]..."

---

[1]) Han var sendt til Nederlandene for at slutte et Forbund mellem dette Rige og Danmark. I Slutningen af Februar drog han afsted (Schlegel, Saml. II, 1, 48); 14. Maj (ny Stil) undertegnedes Traktaten i Haag (Aitzema, Saeken van staet en oorlogh I, 93 ff.).
[2]) Kong Jakob I af England.
[3]) Stillingen var den, at den evangeliske Union 2. April i Mainz havde sluttet et Forlig med Spinola, hvorved den i Virkeligheden opgav Frederik af Pfalz's Sag (Gindely, Gesch. des 30jähr. Krieges IV, 148 f.).
[4]) Hos v. d. Decken, anf. Skr. I, 90 nævnes de Tropper, som Hertug Christian af Lyneborg 3. Maj mønstrede i Nærheden af Celle.
[5]) I Ausländ. Registr. er indført et Brev til Prins Morits af Oranien af 19. April 1621 om to Heste, der sendes Prinsen som Foræring.

Side 207
sammen, att blecket holdt saa hardt, att breffuit gick sønder. Ieg drager ymorgen till frede:
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

Brev 166. * 5. Maj 1621.

Til Christian Friis.

Rigsraadets Gjældsbrev til Enkedronningen skal skaffes tilveje. Lensmændene skulle indkjøbe Øxne. Kongens Kemiker skal arbejde for Enkedronningen, og der skal skaffes hende Enebær og Rav. Om forskjellige Arbejder ved Frederiksborg Ladegaarde. — *Kgl. Bibl.*

Thed breff, som Riigenss Raad skulle giffue frummoder Paa dy hundrede thussind daaler, bleff tilskickit Manderup Pasberrig fraa haadersleff med et egit bud den 24 *febrvarij*, huilckit breff ieg syden icke haffuer siet, huorfor ued dag och naatt samme breff uill eptherskickis [1]). Lensmenden skall købe Øxen epther ted antaall, y forgangen aar skedde, och skaall dy y Skaane aduaariss, atty køber bedre fehe, saframdt di icke sielffuer uyll staa Skaaden [2]). Du kandt framskicke en taxst, saa kan der udgaa befhalning till dem. Pether Paay [3]) skall ickun

AI oversættelse er via AI

bliffue till køben: Hand skall forferdige *spiritum sulphoris* och den hiid till frummoder forskicke. Frummoder uyll ochsaa haffue nogle Enneber saoch Raau. Enneberen faar dii y skaane, dersom dy tilforne erre bestildt, baade y helsingborre, Christianstad och Sølffuisborrig lehne, der er ochsaa nogle endnu paa køben: Raauyt faar du y Skaane

oversæt: "Det brev [gældsbrev], som rigets råd skulle give min frue moder [enkedronningen] på de ethundrede tusinde daler, blev sendt til Manderup Parsberg fra Haderslev med et eget bud den 24. februar. Dette brev har jeg ikke set siden, hvorfor det samme brev skal eftersendes i al hast [dag og nat] [1]).
Lensmændene skal indkøbe øksne [staldstuder] i samme antal, som det skete i det forgangne år, og de i Skåne skal advares om, at de køber bedre kvæg, såfremt de ikke selv vil stå med tabet [skaden] [2]. Du kan fremsende en takst [prisliste/budget], så der kan udgå en befaling til dem. Peter Payngk [3]) skal blot blive i København. Han skal fremstille svovlsyre (*spiritum sulphuris*) og sende den herhen til min frue moder. Min frue moder vil også have nogle ennebær samt rav. Ennebærrene får de i Skåne, såfremt de på forhånd er bestilt, både i Helsingborg, Kristianstad og Sølvesborg len; der er også nogle endnu i København. Ravet får du i Skåne..."

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 202. 13. Maj var det kommet Kongen i Hænde, thi da sendte han det til sin Moder (Schlegel, Saml. II, 1, 55).
[2]) Kongebreve om Indkjøb af Staldøxne, som inden Mikkelsdag skulde sendes til Ladegaardene ved Kjøbenhavn og Frederiksborg, udgik 8. Maj (Sjæll. Tegn. XXI, 572).
[3]) Peter Diderik Payngk, Hofchemicus, s. Brevene 1632—35 S. 94.

Side 208 1621
ued ysted, dybeck [1]) och deromkring, Och saaframdt ted icke er der att bekomme, daa skaldtu forskriffue ted fraa dandtzig.
Thed møddingsted ued then lille ladgard ued frede: skall fortingiss, ellerss faar man ingen ende derpaa, Och uyll der giffuis achtpaa, attder icke holliss mere Plixfolck, end som der er arbeid till, huilckit dog gemenlig skeer.
Densom rødder, skall faare fordt att rødde y den ny wang, som kalliss strødam [2]), wansiet Iohan Skriffuer [3]) siger, atted icke er tienligdt. Och achter ieg att gørre sammestedtz en humlehaffue. Samme rødder er flux forsømmelig [4]), huorfor hand uyll tilholdiss att gørre ted richtig, som er røddit. pa ted man icke bliffuer forhindrit, naar man skall høste. Saa skall bønderne Ochsaa rømme aff ueien, huess Buske vdrøddit Er, huormed dii omgaass suarlig langsom. Sørrit [5]), som Slaaess paa begge laagarden, skall eptherhanden forskickiss till Marckuss [6]), som ted skall sellie, och skall enhuer brende [7]) siit, pated man kan uyde, huad enhuer sender fram, Och skall achting paa giffuiss, attdi ted icke forbyter. *Vale. Datum* Nykøbing [8]) den 5 *Maij Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt: "... ved Ystad, Dybæk [1]) og deromkring. Og såfremt det ikke er til at skaffe dér, da skal du bestille [forskrive] det fra Danzig.
Møddingspladsen ved den lille ladegård ved Frederiksborg skal bortforpagtes i entreprise (*fortinges*), ellers får man aldrig en ende på det; og der skal gives agt på, at der ikke holdes flere daglejere (*pligthuggere/arbejdsfolk*), end der rent faktisk er arbejde til, hvilket dog almindeligvis sker.
Ham, som rydder [stubbe og rødder], skal fortsætte flittigt med at rydde i den nye mark (*vang*), som kaldes Strødam [2], uanset at Johan Skriver [3]) siger, at det ikke er velegnet. Og jeg har i sinde at anlægge en humlehave samme sted. Den samme rydningsmand er ualmindeligt

Al oversættelse er via AI

forsømmelig [4]), hvorfor han skal tilholdes at gøre det ordentligt færdigt, som er ryddet, for at man ikke bliver hindret, når der skal høstes. Ligeledes skal bønderne også fjerne de buske, som er ryddet op, af vejen, da de bærer sig ubehageligt langsomt ad med det. Smørret [5]), som kærnes (*slås*) på begge ladegårde, skal efterhånden sendes til Markus [6]), som skal sælge det. Og enhver skal brændemærke [7]) sit [smørfad/tønde], for at man kan vide, hvad den enkelte sender frem, og der skal gives agt på, at de ikke forveksler det. Lev vel. Givet i Nykøbing [8]) den 5. maj år 1621.
Christian.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde."

[1]) Herregaarden Dybæk ligger i det sydlige Skaane mellem Trelleborg og Ystad tæt ved Østersøens Kyst. Om Ravets Forekomst i denne Egn s. Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs hist. og philos. Afhandlinger V, 214 f.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 195
[3]) Johan Bøgvad.
[4]) Jvfr. ovfr. S. 192.
[5]) En Skrivfejl for: Smørret.
[6]) Markus Wiblitz paa Rosenborg. I Decbr. 1621 indbetalte han til Kongen omtr. 518 Rdl. for solgt Smør (Schlegel, Saml. II, 1, 72).
[7]) ɔ: stemple med et indbrændt Mærke i Træet.
[8]) Kongen var kommen til Nykjøbing (paa Falster) 3. Maj og drog igjen derfra 5. Maj (Schlegel, Saml. II, 1, 54). Paa Foden af Brevet har Modtageren noteret: „Klocke paa frederichsborg ladegardt".

Side 209

Brev 167. * 12. Juni 1621.

Til Christian Friis.

Om Kongens forestaaende Rejse til Holsten; om Formen for Herredagsdomme, der afsiges i hans Fraværelse; om en Jomfrus (Christence Kruckovs) Forhør og Henrettelse; om Expeditionen af Sager vedkommende Lyneborg, England og Nederlandene; om Tømmer til Opbyggelse af nedbrændte Gaarde i Kronborg Len; om Opførelsen af en Slagbom ved Kjøbenhavn; om Restbetalingen for et i Flensborg bygget Skib; om Fuldendelsen af Alteret i Frederiksborg Slotskirke; om en Forandring ved Krudtmøllen (ved Kjøbenhavn). — *Geh. Ark.*

Ieg Er nu ferdig att begiffue mig offuer till Lanteholsten igen [1]), Paated ieg dyste snaarer kan komme hiem ygen [2]). Dommene, som affsygis herepther udi neruerendiss herredag, skall *eodem tenore* affsygis, som hiid indtill sked er. Naar dii giffuis beskreffuen, daa Skal mit naffn med Radtzsens derudi brugis, som seduanligdt Er. Denne formente Iomfrues sag anlangendis, Saa skall hun med fliid *examineris* och icke med hinders afflyffuing ylis, paated att man diste bedre kan hinders bedrifft erfaare. Naar inted uydere aff hinder kan erfharis, daa skall hun *Decolleris* [3]). Den lyneborgers och Brunsuigske sag angaendis uyll nogit ylis, ickun sauyt tyden angaar, pated dii kan sig derepther retthe, udiligemaade med den *confirmation*,

[1]) Samme Dag drog Kongen afsted til Korsør (Schlegel, Saml. II, 1, 57).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 201.
[3]) Vistnok er Talen om Jomfru Christence Axelsdatter Kruckov, der tre Dage i Forvejen ved en Herredagsdom var dømt til at have forbrudt sin adelige Stand og til at straffes paa Livet. Denne Dom, der er meddelt i Nye Danske Mag. I, 379 ff., var begrundet paa, at hun havde gjort sig skyldig i Trolddom, en Beskyldning, der, som ovfr. S. 60 omtalt, allerede over 20 Aar tidligere havde været oppe, men som nu endelig vandt Sejr over den aldrende Dame. Hun var en Datter af Axel Nielsen Kruckov til Aarslevgaard (s. Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 523). Hendes Henrettelse fandt Sted, efter at Herredagen var sluttet (Rørdam, Hist. Kildeskrifter II, 724).

Side 210 1621

Al oversættelse er via AI

som skall till Engeland och Nedderland [1]). Ienss Iull maa icke alforlenge ophollis for bigningens skyll Paa Aggershus [2]).

Memoriall.

1. Der er affbrendt nogle gaarde y Croneborriglehn, huortil du skaldt lade hente tømmer fraa Norrie, atti ygen bliffuer bigdt.

2. Borgemeister och raad y køben: skall laade gøre en Slagbom for den Bro, som er paa ueien att Roskild och køge ued ted ny werdtzhus.

3. Resten aff dii Penning for ted skiib, som bleff bigdt till flensborrig, att dennom betaalis Och med dennom gørris affregning [3]).

4. Hanss Stenuinckell skall befhalis, atthand gør altarit til frede: ferdigdt [4]).

Actum frede: den 12 *Iunij Anno* 1621.

Christian.

Den meister, som haffuer bygdt krudmøllen [5]), beklager sig, atty kobberhiull sammestedtz er icke saledis giordt, som ted sig bør, huorfor att Rodtgittheren skall tilholdiss, att hand ted ferdiggør, Och att grabo [6]) giffuer achtpaa,

oversæt: **Memorial [Huskepunkter].**

1. Der er nedbrændt nogle gårde i Kronborg len, hvortil du skal lade hente tømmer fra Norge, for at de kan blive genopbygget.
2. Borgmester og råd i København skal lade fremstille en slagbom til den bro, som er på vejen mod Roskilde og Køge ved det nye traktørsted [værtshus].
3. Resten af de penge for det skib, som blev bygget i Flensborg, skal udbetales til dem, og der skal afregnes endeligt med dem [3]).
4. Hans van Steenwinckel skal befales, at han gør alteret på Frederiksborg [Slotskirke] færdigt [4]).

Givet på Frederiksborg den 12. juni år 1621.
Christian.
Den mester, som har bygget krudtmøllen [5]), klager over, at kobberhjulene sammesteds ikke er lavet således, som de burde være; hvorfor rødgyderen [messingstøberen] skal pålægges, at han gør dem ordentligt færdige, og at Grabow [6]) holder øje med det...

---

[1]) Nemlig de danske Ratifikationer af Traktaten med England af 29. April og af Traktaten med Nederlandene af $\frac{4}{14}$ Maj 1621. Hin er af 20. Juli (Reg. dipl. Dan.); denne blev slet ikke udfærdiget (Slange S. 467. Naar der her siges, at heller ikke Nederlandene ratificerede denne Traktat, er dette ikke rigtigt, s. Reg. dipl. Dan. II, Nr. 6040).

[2]) Jens Juel, Lensmand paa Akkershus, havde som Medlem af Rigsraadet 31. Marts faaet Befaling til at møde paa den forestaaende Herredag i Kjøbenhavn (Norske Rigsregistr. V, 134). Han indfandt sig ogsaa, men Kongen ønsker altsaa, at han snarest skal rejse op til Norge igjen. Om Byggearbejderne paa Aggershus s. Norske Rigsregistr. V, 41. 67. 86 f. 105. 135.

[3]) Jvfr. ovfr. S. 174.

[4]) Jvfr. Friis, Frederiksborg Slot i 17. Aarh. S. 13.

[5]) Formodentlig den, der laa i Nærheden af Kjøbenhavn (Fuglevad Mølle), s. Brevene 1632—35 S. 327.

[6]) Adolf Frederik Grabow, øverste Arkelimester (se ovfr. S. 129).

Side 211 1621
atthand inted andit sig forretaager, førend sligdt ferdigdt Er.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt: *(Afslutning på forrige brev til kansleren:)* ... at han ikke påtager sig andet arbejde, før dette er færdigt.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde.

Al oversættelse er via AI

Brev 168. * Omtr. 23. Juni 1621[1]).

Udkast til en Svarskrivelse til de meklenborgske Gesandter angaaende Forholdet mellem Kongen og Ærkebiskoppen af Bremen. — *Geh. Ark.*

Andtwordt auff der Meckelburgiske gesanten anbringen [2]).

1. *Curialia.*
2. Dass man sich bedancke, dass ihre herren sich der sachen halber so fleissig bemuhet. Nuhn zueiffuelet man nicht, sii werden Io des Byskopen [3]) prosedere kegen mihr genuncksam vernommen haben, welches auch ihm druck verhanden [4]), verhoffen derohalben, dii von Meckelenborrig sich mehr auff disser als des Byskopen seythen werden fiinden lassen, worzu man sich verlest. Welches man ihn allen vorfallenden gelegenheiten widerum verschullden will.

oversæt: Brev nr. 168: Svar på de mecklenburgske gesandters fremstilling [2]).
Curialia [Høflighedsfraser / formelle indledningsord].
At man takker for, at deres herrer [hertugerne af Mecklenburg] har ulejliget sig så flittigt i denne sag. Nu tvivler man ikke på, at de i sandhed i tilstrækkelig grad har erfaret biskoppens [3]) fremgangsmåde over for mig, hvilken også findes på tryk [4]). Man håber derfor, at de fra Mecklenburg i højere grad vil stille sig på denne [kongens] end på biskoppens side, hvilket man forlader sig på. Dette vil man til gengæld gøre sig fortjent over for dem i alle fremtidige anledninger, der måtte opstå.

---

[1]) Paa Brevet er skrevet med en fremmed Haand: „Steinburg den 23. Iun. 1621".
[2]) Der var to Gesandter, David Reventlow og Bartel Bülow. De vare komne til Kongen paa Steinburg 22. Juni (Schlegel, Saml. II, 1, 58). Deres Kreditiv er af 11. Juni (Geh. Ark., Meklenborg Nr. 30), Christian IV's Rekreditiv for dem af 23. Juni (Ausländ. Registr.).
[3]) Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen. Han modarbejdede Valget af Christian IV's Søn Frederik til Koadjutor i Stiftet Bremen, idet han i Stedet ønskede at lede Valget hen paa sin Brodersøn Hertug Adolf, en Broder til Hertug Frederik III af Gottorp.
[4]) *Wahrhafftige Deduction, was sich zwischen Christian IV u. des Herrn Ertzbischoffen zu Brehmen, Herz. Johann Friedrichs F. G. in negocio coadjutoriæ et futuræ successionis archiepiscopatus Bremensis begeben u. verlauffen. 1621. 4º.* (Optrykt efter en Afskrift hos Noodt, Beyträge zur Erläut. der Hist. der Herzogth. Schleswig u. Hollstein I, 214 ff.)

Forklaring på det historiske indhold
Dette dokument er skrevet på det plattysk-prægede kancellisprog, som Christian IV og hans tyske kancelli brugte i diplomatiske sager over for de nordtyske fyrstendømmer.
Sagen drejer sig om et storpolitisk spil i det rige ærkestift Bremen. Christian IV arbejdede ihærdigt (og med held) på at få placeret sine yngre sønner i de nordtyske bispestole. Her gælder det hans næstældste søn, Frederik (den senere kong Frederik III), som han forsøger at få valgt som efterfølger (*koadjutor*) i Bremen. Ærkebiskop Johan Frederik forsøgte imidlertid at modarbejde den danske konges ekspansive planer ved i stedet at fremme sin egen nevø fra det konkurrerende gottorpske fyrstehus, hvilket fik Christian IV til at gribe til både militært pres og trykte anklageskrifter (*Wahrhafftige Deduction*). I dette brev forsøger kongen at sikre sig diplomatisk opbakning fra hertugerne af Mecklenburg.

Al oversættelse er via AI

Side 212 1621
Hiemit haben sii Ihren abskeit, souern sy nichtz anders einzuwenden haben.

Brev 169. * 26. Juni 1621.

Til Christian Friis.

Om Landdagen i Kiel; om det bremiske Koadjutorvalg, der gjør det nødvendigt endnu en Tid at holde Tropperne samlede; om et Forslag om at overlade Hertugen af Gottorp Svabsted i Stedet for Aabenraa og Løgum Kloster; om de Svar, der ere givne Hertugerne af Meklenborg, Prinsen af Oranien og Greven af Nassau; om forestaaende Underhandlinger med Hamborg; om Besøg af to brunsvigske Hertuginder; om Mangelen paa Efterretninger om de danske Skibe i Ostindien. — *Geh. Ark.*

Syden ieg sist Skreff dig til, er der inted sønderligdt *passerit*, vdenat landagen till kyll er syden holdt, huor dog inted vden gemene sager Er *tracterit* [1]). Den Bremske sag [2]) staar, gud uerre loffuit, endnu uell, wansiet den gaar langsom fordt, besønderligens mens du vest, att ieg haffuer mange ymod mig y den sag [3]). *Contraria pars* habis ickun

oversæt: "Siden jeg sidst skrev til dig, er der intet særligt sket (*passeret*), udover at landdagen i Kiel [Kyll] i mellemtiden er blevet afholdt, hvor der dog ikke er blevet forhandlet (*vret trakteret*) andet end almindelige sager [1]). Den bremiske sag [2]) står, Gud være lovet, endnu godt, uanset at den skrider langsomt frem, især da du jo ved, at jeg har mange imod mig i den sag [3]). Modparten (*contraria pars*) har kun..."

---

[1]) Om de Sager, der forhandledes paa denne Landdag (under hvilken Kongen ikke kom til Kiel), s. Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. II, 506 ff. Christiani, Gesch. der Herzogth. Schleswig u. Holstein unter dem Oldenburg. Hause III, 423. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogth. Schleswig-Holstein S. 132 ff. 141. Ratjen, Verzeichn. der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 63. II, 333. III, 69 f.

[2]) ɔ: Underhandlingerne om Valget af Kongens yngre Søn Hertug Frederik til Koadjutor i Bremen (jvfr. det foregaaende Brev). De endte med, at Hertugen i Slutningen af Aaret (14. Decbr.) postuleredes til Koadjutor.

[3]) I sin Kalender for 1618 har Kongen noteret Navnene paa de Medlemmer af Kapitlet i Bremen, som stode paa hans Parti, tilsammen 9, og paa de Kapitelsherrer, som vare imod ham, hvis Antal var 6 (Slange, übers. von Schlegel II, 91). Fortegnelsen nævner vist kun de residerende Kanniker, thi Hertug Christian af Brunsvig, som havde et Kanonikat der, forekommer ikke i den. 1619 overlod Hertug Christian efter sin Morbroder Kongens Ønske dette Kanonikat til den danske Adelsmand Just Høg, hvorved Kongen sikrede sig en Stemme (anf. Skr. II, 161).

Side 213 1621
paa, at folckit skulle afftackis, huorued frøchten dennom kunde myndskis, huilckit haffuer foraarsagit, att man folckit icke haffuer uyldt laadit gaa endomstund. Och eptherdi mig paa denne sag ted keeriste, mig y werden er, angelegen er, Och ingen thuiffuell er, att saframdt ieg denne- gang slipper sager (!), att ieg daa megit besuerliger en andengang saledis den skall faa fattid, huorfor mig skedde en stor tieniste, om folckit framybedre en Manit eller thu y ted lengste, om behoff giordis, motthe *atreteneris*. Saframdt raadit maaske nuhmer erre skyldtatt, och sligdt icke kunde dennom bliffue *proponerit*, saa bliffuer ted derued, och faar att gøre ted paa myn egen hand [1]). Der Stadtholderen nu waar till kyll [2]), daa talede Egidius von der lancken med hannem Och spurde, om ingen middell kunde forreslaaes [3]). Suarede Stadtholderen, hannem uell uytterligdt at uerre, att sligdt lengesyden forsøgdt uaar, mens *a parte* godtorp aldrig uyld *accepteris*. Daa yblandt mange och wunderbarlige forslag gaff hand detthe for, Om hertug friiderich aff godtorp kunde bekomme Suaabested *permutatione* for Aapenraade och Lymkloster [4]), y allemaade med saa gaadt godtz, som ted andit Er. Huorudaff, saauit ieg see kan, Riigit ingen skaade kan haffue. saframdt alting, som før

Al oversættelse er via AI

formeldit Er, skeer, huorined gaatt er att rade, naar sauyt kommer. Och kunde man vden thuiffuell *illo medio* komme med Stifftid till en god ende, saoch forre-

oversæt: "... på, at folkene [lejetropperne] skulle afskediges (*aftakkes*), hvorved frygten for dem kunne mindskes, hvilket har forårsaget, at man ikke har villet lade folkene gå foreløbig. Og eftersom denne sag, som ligger mig mest på sinde af alt i denne verden, er magtpåliggende, og der ikke er nogen tvivl om, at såfremt jeg denne gang lader sagen slippe, da vil jeg en anden gang have meget besværligere ved at få fat i den således; hvorfor det ville være mig en stor tjeneste, om folkene endnu i en måned eller højst to, hvis det gøres nødvendigt, kunne beholdes i tjenesten (*atreteneres*). Såfremt [rigs]rådet måske nu er rejst hjem [skilt ad], og dette ikke kunne blive forelagt (*proponeret*) for dem, så bliver det derved, og jeg må gøre det på egen hånd [1]).
Da statholderen nu var i Kiel [2], talte Egidius von der Lancken med ham og spurgte, om der ikke kunne foreslås et kompromis [middel] [3]). Statholderen svarede, at det stod ham fuldstændig klart, at sådant for længst var forsøgt, men at det fra Gottorps side (*a parte Gottorp*) aldrig ville blive accepteret. Da foreslog han [Lancken] blandt mange og besynderlige forslag dette: Om hertug Frederik af Gottorp kunne få Svabsted ved et mageskifte (*permutatione*) for Aabenraa og Løgumkloster [4]), i alle henseender med så godt jordegods, som det andet er. Hvorudfra riget, så vidt jeg kan se, ingen skade kan lide, såfremt alting sker, som før er omtalt – hvilket det er godt at gribe til, når det kommer så vidt. Og man kunne uden tvivl ved det middel (*illo medio*) bringe stiftet til en god afslutning, såvel som for[tsættelse]..."

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 202 f. Rigsraadets Bevilling af 8. Juli hænger vel sammen med det i nærværende Brev udtalte Ønske.
[2]) Paa Kongens Vegne havde Statholderen Gert Rantzau været tilstede ved den nys omtalte Landdag i Kiel, ligesom den gottorpske Overhofmester Ægidius v. d. Lancken havde repræsenteret sin Herre der.
[3]) Nemlig, som man maa formode, til at ende de langvarige Stridigheder mellem Kongen og Hertugen af Gottorp om Retten til Svabsted Amt (jvfr. ovfr. S. 124).
[4]) Løgum Kloster. 1624, da Hertug Ulrik, der sad inde med Stiftsgodset, var død, fremkom paa ny Forslaget om at bytte Svabsted Amt med Aabenraa Amt, men der blev ikke noget af Mageskiftet (Ny kirkehist. Saml. IV, 729).

Side 214
komme anden wuille, som maaske uylle taage offuerhand, Och Riigit y ingenmaade skedde forkordt.
Dy herrer aff Meckelborrigss gesanter uaar heer och *intersederede* for Biskopen *& quidem valde frigide*. Dii bleff uell *cotant* [1]) *dimitterit* [2]). Siiden kam Priindtz Moridtz tiener hiid [3]), som er En *commissarius*, huilcken haffde uerrit y lante Brunsuig och lyneborrig och der antagen hues folck sammestedtz er forløffuit, haffde ted samme y befaling heer att gøre, huilkit icke paa dennetiid kunde skee, Och bleff med godt *contento dimitterit*. Greff Ernst [4]) begerede, attman folckit med gewehrit dennom uylle laade følge, gewehrit ygen att betaale elleroch sagodt ysteden att skaffe, huilckit dog icke haffde kund skee, om endskøndt folckit haffde uerrit afftackit, *propter nevtralitatem*. Dy hamborger erre y afftis igen ankommen, ieg haabis, att y dag skall alting fulendis [5]). Myn søster, den

oversæt: "... opstå en anden vilje [modstand], som måske ville tage overhånd, og riget på ingen måde led noget afbræk [skete forkortet].

Al oversættelse er via AI

De herrer mecklenburgske gesandter [afsendere] var her og talte biskoppens sag (*intercederede*), og det endda ualmindeligt lunkent (*& quidem valde frigide*). De blev sendt af sted igen (*dimitteret*) i muntert humør (*vel kontant*) [1]) [2]. Siden kom prins Mourits' tjener hertil [3], som er en kommissær, hvilken havde været i landene Braunschweig og Lyneborg og dér antaget de folk, som var blevet afskediget [forlovet] samme sted; han havde ordre til at gøre det samme her, hvilket ikke kunne lade sig gøre på nuværende tidspunkt, og han blev sendt af sted igen med et godt og tilfreds sind (*med godt contento dimitteret*). Grev Ernst [4]) begærede, at man ville lade mændene følge med deres våben [gevær], og at våbnene enten ville blive betalt tilbage eller erstattet med noget, der var lige så godt, hvilket dog ikke havde kunnet lade sig gøre – selvom folkene havde været afskediget – på grund af neutraliteten (*propter neutralitatem*). Hamborgerne er ankommet igen i aftes, og jeg håber, at alting bliver afsluttet i dag [5]). Min søster, den..."

---

[1]) ɔ: content.
[2]) Jvfr. det foregaaende Brev.
[3]) Denne Afsending fra Morits af Oranien ankom 23. Juni (Schlegel, Saml. II, 1, 59); han hed Kornelius v. Hohenhouck. Hans Kreditiv var af 8. Juni, hans Rekreditiv af 24. Juni (Ausländ. Registr.).
[4]) Grev Ernst Kasimir af Nassaus Skrivelse til Christian IV e dat. Haag 31. Maj (gl. St.) og overbragtes af Prinsen af Oraniens Afsending. Kongens Afslag er af 24. Juni (Geh. Ark., Nassau og Oranien Nr. 3. Ausländ. Registr.).
[5]) 16.—18. Juni vare hamborgske Afsendinge hos Kongen, og da blev Striden mellem dem „paa det næste forligt"; efter at de vare komne igjen 25. Juni, underhandledes der med dem de to følgende Dage, hvorefter de droge hjem for at hente „ydermere Erklæring". 6. Juli kom de for tredje Gang til Steinburg, og efter fornyet Forhandling „blev alting klart" mellem Kongen og dem 8. Juli (Schlegel, Saml. II, 1, 58 ff.). Den Misstemning, som saaledes blev hævet, havde forskjellige Aarsager. I Hamborg var man utilfreds med Anlæggelsen af Glückstadt, med Stationeringen af danske Orlogsskibe paa Elben og med Sammendragningen af de kongelige Tropper i Holsten; paa et Hansemøde i Lybek havde der været Tale om at hverve Soldater for at sikre sig mod et dansk Overfald, men man opgav dog dette Skridt og besluttede hellere at ende Striden med det gode, for saaledes atter at faa Ret

Side 215 1621

aff Brunswig [1]), saoch h: friderichs aff Brunsuigs gemahll [2]), erre endnu her, drager bordt y denne wge. Der er kommen skiib an till Amsterdam fraa Ostindien, huilcke ganske inted uyll uyde aff uorris skyb, huilcket hoger mig ganske uell, ty lidde dennom ilde, daa uyste dii ted uell. *Vale. Datum* Stenborrig den 26 *Iunij Anno* 1621.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss tiill hande.

Brev 170. * 2. Juli 1621.

Til Christian Friis.

En engelsk Gesandt er ankommen, men Kongen har endnu ikke talt med ham. Det berammede Møde i Bremen kan ikke udsættes. Gabriel Kruse skal foreløbig bestyre Bornholm. Marqvard Bilde skal passe paa, at han ikke mister sit Len. Hvor Rigsraadets Gjældsbrev til Enkedronningen er, veed Kongen endnu ikke. Efterretninger om den politiske Situation i Tydskland. Niels Hammer, som er sejlet til Kjøbenhavn, skal paa Tilbagevejen føre en Klokke med sig derfra. — *Geh. Ark.*

Denne Engelsman Er kommen tilstede, dog haffuer ieg sielffuer endomstund icke //taalit// med hannem, ty leiligheden sig icke haffuer dertill *presenterit*, førend ieg mig

oversæt: Denne englænder er ankommet, men jeg har dog endnu ikke selv talt med ham, da lejligheden dertil ikke har budt sig (*præsenteret sig*), før jeg..."

Al oversættelse er via AI

til uhindret at handle i Danmark, hvilket var blevet Hamborgerne forment. De ovenfor nævnte Underhandlinger førte til det attraaede Maal, for saa vidt det fredelige Forhold gjenoprettedes, men Hamborg maatte bekvemme sig til at anerkjende Kongens og den gottorpske Hertugs Overhøjhed, indtil den kejserlige Dom herom maatte falde (Slange S. 456 ff.).
[1]) Hertuginde Elisabeth (s. ovfr. S. 11).
[2]) Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, Hertuginde Elisabeths ældste Søn, var gift med Anna Sophie, en Datter af Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenborg. Enkehertuginden og hendes Svigerdatter samt endnu en tydsk Prinsesse fra Anhalt-Zerbst (maaske Dorothea, som to Aar senere blev gift med Hertug August af Brunsvig-Wolfenbüttel) kom til Kongen 19. Juni; den første (og rimeligvis ogsaa de to andre) drog igjen bort 29. Juni (Schlegel, Saml. II, 1, 58. 60).

Side 216 1621
hiid haffuer begiffuit [1]). Y morgen, om gud uyll, kommer ieg tilbage igen, saa uil ieg erfhaare, huad hanss forregiffuen er. Tyden, som formenis at uerre for stackit, at Raadit til Brehmen skall møde, kan inted forandris, eptherdi samme tyd Staaterne er *notificerit* [2]). Gabriel krusse skall forualthe Borringholm [3]), och naar man uyll syden ted forandre, daa kan ted letteligens skee. Marckuardt Bylle se syg fore, atted uaarer lenge med ham, der hand Er, ty Søsteren, den hand huos sig haffuer, regerer Lehnit mere

oversæt: "... har begivet sig herhen [1]). I morgen, om Gud vil, kommer jeg tilbage igen, og så vil jeg erfare, hvad hans ærinde [forgivende/formål] er. Tiden, som man mener er for kort til, at rådet i Bremen skal mødes, kan ikke ændres, eftersom den samme tidsperiode allerede er meddelt (*notificeret*) til staterne [Generalstaterne i Nederlandene] [2]. Gabriel Kruse skal forvalte Bornholm [3]), og når man sidenhen vil ændre det, da kan det let gøres. Marquard Bille må se sig godt for, at det trækker i langdrag med ham, dér hvor han er, for søsteren, som han har boende hos sig, regerer lenet mere..."

[1]) 27. Juni noterer Kongen i sin Almanak, at der er kommet en Engelskmand fra Prinsen af Wales med Breve (Schlegel, Saml. II, 1, 59). Det maa vel være Lord John Wentworth, der medbragte et Anbefalingsbrev fra Prins Karl af 6. Juni og, som det synes, et Portræt af denne. Christian IV's Svar er af 6. Juli (Macray, Second report S. 20. 39). 30. Juni drog Kongen fra Steinburg; 3. Juli vendte han tilbage dertil fra sin Udflugt, men heller ikke da synes Englænderen at have haft Audiens, hvis man tør slutte noget af Dagbogens Tavshed, maaske som Følge af Sprogukyndighed (jvfr. det følgende Brev).
[2]) Da der 4. Maj 1621 sluttedes en Forbundstraktat mellem Nederlandene og Danmark (ovfr. S. 210), fastsattes det udtrykkelig i denne, at der om visse Punkter skulde føres nærmere Underhandlinger, før noget afgjordes. Kongen bestemte, at disse Underhandlinger skulde aabnes i Slutningen af Juli, og 17. Juli fik Jakob Ulfeldt og Holger Rosenkrands Kreditiver til dette Møde. Først i Midten af August begyndte Forhandlingerne, da de nederlandske Gesandter kom senere end bestemt, og over en Maaned gik hen, før man blev enig. Den $\frac{20}{30}$. Septbr. underskrevne Reces blev imidlertid ikke ratificeret paa nogen af Siderne (Slange S. 466 f. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 333).
[3]) Gabriel Kruse (om hvem se Danske Mag. 4. R. V, 280 f.) var 18. Maj 1621 bleven forlenet med Landskrone i Stedet for Gladsaxe i Skaane, som han havde faaet Aaret i Forvejen, og faa Dage efter, 23. Maj, havde Anders Sinklar faaet Hammershus (ɔ: Bornholm) i Forlening. I April 1622 fik de begge nye Lensbreve paa samme Len (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660 S. 4. 6. Hübertz, Aktstykker til Bornholms Hist. S. 596). Kongens Ytring om, at han skal forvalte Bornholm, er derfor ikke ganske klar. Anders Sinklar var 30. Maj kommen tilbage fra en engelsk Gesandtskabsrejse (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 332).

Side 217
end hand [1]). Ieg sende otthe dage, førend ieg siist drog till dannemarck [2]), et aff Buddene fraa Stenborrig till frummoder med ted breff, Raadit gaff frummoder paa dii 100 thussind daler, huilcken ieg syden icke haffuer kund opspørre [3]), ty ieg forundrer mig ganske derpaa, attieg ingen suar bekam derpaa. Myne gesanter er kommen fraa keyseren igen, haffuer inted kund erholle Paa Paldtzgreffuens uegne [4]), Och staar alting selsam dersammestedtz till. Dii faarer

Al oversættelse er via AI

skarp affsted med Religionen, Siiniss att wille følge Store forandringer wdi alle Stende. Den *contract*, Churfursten aff Saxen med dii Slesinger haffuer Sluttit,

Oversættelse til moderne dansk
"... end han selv [1]). Jeg sendte otte dage, før jeg sidst drog til Danmark [2], et af budene fra Steinburg [Stenborrig] til min frue moder [enkedronningen] med det brev, som rådet [rigsrådet] gav min frue moder på de 100 tusinde daler. Hvilket brev jeg siden da ikke har kunnet opspore [3], og jeg undrer mig overhovedet ganske meget over, at jeg intet svar fik på det. Mine gesandter er kommet tilbage fra kejseren [den tysk-romerske kejser] igen; de har intet kunnet opnå på pfalzgrevens vegne [4]), og alt står besynderligt [sælsomt] til dér. De går hårdt [skarpt] til værks med religionen, og det ser ud til, at store forandringer vil følge for alle stænder. Den kontrakt [aftale], som kurfyrsten af Sachsen har sluttet med schlesierne..."

---

[1]) Marqvard Bilde til Hvidkilde (f. 1568 † 1631) var 1616–28 Lensmand paa Rugaard (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 27). Allerede 1606 var han bleven Enkemand ved sin Hustru Susanne Brockenhuus's Død (Vedel Simonsen, Rugaard II, 1, 99), og det var da meget naturligt, om en af hans Søstre overtog Husmoderens Stilling paa Rugaard. Den ældste af dem, Anne Bilde (f. 1564 † 1640), var siden 1602 Enke efter hans Svigerfader Ejler Brockenhuus; hende kan der ikke menes, da hun stadig boede paa Nakkebølle (mellem Faaborg og Svendborg), og da Forholdet mellem hende og Broderen ikke synes at have været det bedste (Vedel Simonsen, anf. St. Rasmussen Søkilde, Holstenshus og Nakkebølle S. 243 f.). Den anden Søster, Lisbet Bilde (f. 1572 † 1633, ugift), kan der endnu mindre tænkes paa, da hun levede ovre i Sjælland paa den af hende opførte Gammelkjøgegaard (Carlsen, Gammelkjøgegaard I, 97 ff.). C. T. Engelstoft har derfor vistnok Ret, naar han (Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 535) formoder, at det maa være den tredje Søster, Birthe Bilde (f. 1574 † 1635, ugift). Sine sidste Aar tilbragte hun vel hos Søsteren og siden ene paa Gammelkjøgegaard, men dette hindrer ikke, at hun tidligere kan have opholdt sig hos Broderen Marqvard (Carlsen, anf. Skr. I, 121 ff.).
[2]) 4. Juni var Kongen brudt op fra Steinburg.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 202. 207.
[4]) I Marts havde Kongen sendt Henrik Rantzau og Julius Adolf v. Wetersheim til Wien for at gjøre Forestillinger til Fordel for Kurfyrsten af Pfalz, men Kejserens Svar af 7. Juni (n. Stil) afslog Kongens forskjellige Opfordringer (Copia käyserl. Bescheidts den kön. Dennemärck. Abgesandten ertheilt, 1621. Schlegel, Saml. zur dän. Gesch. II, 1, 49).

Side 218 1621

den wil keysseren inted holde [1]), haffuer sendt h: aff Saxen didhed (!) att *exeqvere*, huilcken, som man formener, lidet eller inted att skulle udretthe. Der er ganske ingen forrad aff Penning. Buckoy [2]) er ickun 6 thussind mand, iblandt huilcke enda er stor sigdom. Margraffuen aff Iegerendorff med Stuben folck [3]) haffuer slagit sig sammen, saoch den aff Mansfeldt med nogle andre paa En anden kaass, saattdi achter att forsøge et *Desperat werck*, yhuoruyd dy dermed kommer [4]).
Nylss hammer [5]) aff Nød for Prouyandt motthe løbe hiem, eptherdi man formener heer, att *proviandtskybit* er bleffuen. Naar hand kommer tilbage igen, skall hand med sig tage En klocke, som staar huos Clauss Soll [6]), och den fraa sig leffuere till gelyckstadt. Saframdt den kunde uerre soldt, daa skall hand den med sig tage, som y

oversæt: "... den vil kejseren ikke holde [1]), og han har sendt hertugen af Sachsen dertil (*didhen*) for at eksekvere [gennemtvinge den med militærmagt], hvilket man dog mener, han vil få lidt eller intet udrettet med. Der er absolut ingen beholdning af penge. Bucquoi [2]) har kun 6 tusind mand, og blandt dem er der ovenikøbet stor sygdom. Markgreven af Jägerndorf har slået sig sammen med Stubenvolls folk [3], og ham af Mansfeld med nogle andre på en anden kant [kurs], så de har i sinde at vove et desperat foretagende (*desperat værk*) – [det bliver spændende at se], hvor vidt de kommer med det [4].

Al oversættelse er via AI

Niels Hammer [5] måtte af nød på grund af proviantmangel sejle [løbe] hjem, eftersom man her mener, at proviantskibet er gået tabt [blevet]. Når han kommer tilbage igen, skal han tage en klokke med sig, som står hos Claus Soll [6]), og levere den fra sig til Glückstadt. Såfremt den kunne være solgt, da skal han tage den med sig, som i..."

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 198.
[2]) Den bekjendte kejserlige Feltherre Grev Bucquoi, født i Grevskabet Artois i de spanske Nederlande, faldt to Dage, før dette Brev var skrevet, udenfor den ungarske Fæstning Neuhäusel, som han i længere Tid havde belejret (Allg. Deutsche Biogr. III, 497 ff. Gindely, Gesch. des 30jähr. Krieges IV, 252 f.).
[3]) Som allerede Molbech har gjort opmærksom paa i sin Udgave af Brevene (I, 102), maa det forstaas som: Stubenvoll, Navnet paa en tydsk Oberst.
[4]) Markgreven af Jägerndorf (om hvem se ovfr. S. 197), der i April var bleven udnævnt af Frederik af Pfalz til hans General og befuldmægtigede Kommissær, samlede Tropper i Schlesien og brød 3. Juli op for efter Ordre at marschere til Ungarn og forene sig med Fyrsten af Siebenbürgen. Mansfeld laa med sine Tropper i Øvrepfalz, hvor han havde ondt ved at skaffe dem Underhold (Gindely, anf. Skr. IV, 202 ff. 257 f.).
[5]) Om denne Søkaptajn se Brevene 1641—44 S. 391. Han havde 23. Maj 1621 faaet Befaling til at løbe med det Orlogsskib, hvormed han laa paa Elben, ud i Vesterhavet og i en 8 Dages Tid forfølge nogle Fribyttere, som havde vist sig der ved Elbens Udløb (Sjæll. Tegn. XXI, 573).
[6]) Proviantskriver paa Bremerholm, † 1628 (Personalhist. Tidsskr. I, 203. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat., Reg. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 255).

Side 219
uynther hengte paa fladen y tøyhussit. *Vale. Datum* Bredsted den 2 *Iulij Anno Dni* 1621.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

oversæt: *(Afslutning på forrige brev:)* ... vinteren hængte på fladen i tøjhuset. Lev vel. Givet i Bredsted den 2. juli i det Herrens år 1621.
Christian

Brev 171. * 4. Juli 1621.

Til Christian Friis.

Om Kejserens paatænkte Egenmægtighed overfor de tydske Fyrster; om den engelske Gesandt og hans Hverv. Nogle med Egetømmer ladede Skibe, som ere beslaglagte, skulle losses. Kaptajnen paa Trost skal straffes, dersom han ikke har gjort sin Pligt. Der udtales Frygt for, at Sverrig skal bemægtige sig Riga. Kongen er tilfreds med Udsigterne i Bremen. — *Geh. Ark.*

Ieg fick ygaar dyn Skriffuelse, *Daterit* 29 *Iunij*, paa ueien imellom Bredsted och dette. Huad nu anlanger ted, som er udgaen paa tryck y keyserens Naffn, saa kan keyseren sligdt inted forretage, ty deraff uylle komme *infinita mala*, om keysere *illo modo aut alio detrahere* førsterne nogit och ted *ad alios usus* henuende. Den Engelske [1]) er endnu heer, mens man haffuer inted kundit hanss mening Endnu fornemme, Och er, hues hand haffuer offuergiffuen, henfaatt att udsette paa tysk, ty hand kan slettingen maall vden Engelske. Dy skyb, der er tagen med Egiitømmer, skall lossis ued dagelycke [2]). Saframdt *Trost* icke Er saa lack, som formeniss, atthand io haffde kundt holdt Søen, daa uyll *capitcinen* endelig straffis. At konningen aff Schuerrig drager for Riiga [3]), ted haffuer syn beskeen, menss gud forbyde, atthand ted skulle bliffue mechtig, ty daa uaar all uorriss Rustkammer luckt, huad tackel och

oversæt: Jeg modtog i går din skrivelse, dateret den 29. juni, på vejen mellem Bredsted og dette sted. Hvad nu angår det, som er udgivet på tryk i kejserens navn, da kan kejseren ikke foretage sig sådant, fordi der deraf ville komme uendelige ulykker (*infinita mala*), om

Al oversættelse er via AI

kejseren på den ene eller anden måde (*illo modo aut alio*) vil fratage (*detrahere*) fyrsterne noget og vende det til andre formål (*ad alios usus*).
Den engelske [gesandt] [1]) er stadig her, men man har endnu ikke kunnet erfare hans egentlige mening; og det, som han har overleveret skriftligt, er givet videre til at blive oversat til tysk, da han overhovedet intet andet sprog kan end engelsk. De skibe, som er beslaglagt med egetømmer, skal losses ved dagslys [eller: på lokaliteten Dagelykke] [2]. Såfremt [orlogsskibet] *Trost* ikke er så utæt [læk], som det påstås, og han [kaptajnen] jo nok havde kunnet holde skibet i søen, da skal kaptajnen absolut straffes. At kongen af Sverige drager mod Riga [3], har sin rigtighed; men Gud forbyde, at han skulle få magten over den, for da var hele vores tøjhuskammer [forsyning] lukket i, hvad angår takkel og...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 215 f.
[2]) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 439.
[3]) I Slutningen af Juli sejlede Gustav Adolf med en Flaade til Lifland. Efter en Maaneds Belejring overgav Riga sig til ham 15. Septbr.

Side 220 1621
tou anlanger, naar, gud forbyde, uy faar att gøre med Suerrig. Dii forskriffter fraa Nedderland fick ieg ochsaa, menss Bitterss [1]) erklering fandt ieg inted derhuoss.
Sagerne y ted Stiifft Brehmen staar nu temmelig well, *omnes ordines* y stifftit *intercederede pro filio* forgangen Løffuerdag, Och som Iost høg skriffuer, daa er ted huoss *capittelit* well antagen, och hand for siin Person haffuer stor mod dertiill. Leuyn Marscalck [2]) med nogle andre, som tilforne uaar *contrarij Iuramento*, sauit ted *aput tales* gelde kan, erklerit myne *partes* att uylle *promovere* Huad wydere skeer, ted faar ieg denne wge att uyde. *Vale. Datum* Stenborrig den 4 *Iulij Anno Dni* 1621.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss till hande.

oversæt: "... hvad reb [tovværk] angår, hvis vi – Gud forbyde det – får at gøre med Sverige. De forskrifter [skrivelser] fra Nederlandene fik jeg også, men Bitters [1]) erklæring fandt jeg ikke derved.
Sagerne i stiftet Bremen står nu temmelig godt; alle stænder (*omnes ordines*) i stiftet talte sønnens sag (*intercederede pro filio*) i lørdags. Og som Just Høg skriver, da er det blevet godt modtaget hos domkapitlet, og han har for sin egen person stort mod på det. Levin Marschalck [2]) har sammen med nogle andre, som tidligere var forpligtet til det modsatte ved ed (*contrarii juramento*) – så vidt det kan gælde hos den slags folk – erklæret, at de vil fremme (*promovere*) mine interesser (*partes*). Hvad der videre sker, får jeg at vide i denne uge. Lev vel. Givet på Steinburg [Stenborrig] den 4. juli i det Herrens år 1621.
Christian.
Adresse: Kansleren hr. Christian Friis i hænde."

Brev 172. * 1. Aug. 1621.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prinsen skal møde Kongen. Om de Heste, som skulle til England. -- *Kgl. Bibl.*

Paa mandag [3]), Om Gud uyll, skall Prindtzen møde mig ued kyghaffuen [4]), dersom man drager offuer til drax-

oversæt: "På mandag [3], om Gud vil, skal prinsen [den udvalgte prins Christian] møde mig ved Kikhavn [kyghaffuen] [4], såfremt man drager over til Dragsholm [drax-]..."

Al oversættelse er via AI

[1]) Baltser de Bitter, Visitator i Øresund fra 1618 til sin Død i Januar 1623 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 205).
[2]) Levin Marschalck af en bremisk Adelsslægt var Raad og Landdrost hos Ærkebiskop Johan Frederik. Han havde en væsentlig Andel i, at den danske Kongesøn 1621 valgtes til Koadjutor i Bremen. Senere traadte han i Christian IV's Tjeneste og skal en Tid have forestaaet det tydske Kancelli, hvorfor han undertiden kaldes tydsk Kansler. I de Forhandlinger, der gik forud for Freden i Lybek, deltog han, men han døde samme Aar, 1629. Han roses som en dygtig Politiker og publicistisk Forfatter (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 95. Allg. Deutsche Biographie XX, 430 f.).
[3]) 6. August.
[4]) Fiskerlejet Kikhavn (Torup Sogn, Strø Herred) paa Halvøen Halsnæs ved Indløbet til Issefjord. — 5. Aug. kom Prins

Side 221 1621
holm Lehn. Du skaldt sende forueck [1]) nogle aff hestene, som paa Iachten kan brugis. Dy heste, som skall till Engeland, dy skall sendis till køben: Laad hannem tage 3 eller 4 aff hanssis heste, och dyskandt skall med ochsa. *Datum* frede: den 1 *Agustj Anno* 1621.
Christian.
Dauit lufft [2]) skall komme till køben:
Udskrift: Christen tommissøn till hande.

oversæt: "...holm Len [Dragsholm Len]. Du skal på forhånd (*forueck*) [1]) sende nogle af de heste, som kan bruges på jagten. De heste, som skal til England, skal sendes til København. Lad ham tage 3 eller 4 af sine egne heste, og musikanten (*dyskandt*) skal også med. Givet på Frederiksborg (*frede:*) den 1. august i året 1621.
Christian.
David Luft [2]) skal komme til København.
Adresse: Christen Thomesen [tommissøn] i hænde."

Brev 173 * 6. Oktbr. 1621.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kapelmesteren skal begive sig til Kongens Børn tillige med en Violinist. Tøj til Børnenes Klæder skal blive sendt, og en Skrædder skal antages. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Mogens Persøn [3]) er befalit att begiffue sig till Børnen, sa och tager hand med sig den Fyolist. Tøy till Børnens kleeder skall med ted første bliffue framskickit, Och haffde ted lenge siden uerrid sked, saframdt en Skredder igen haffde uerrit antagen.
Der er thuende, iblandt huilcke Ieg achter att tage af, den ene er Tønnius Smidtz [4]) Steffsøn, den anden Her Agustinus [5]) Suoger, huilcken du kandt opspørre. Dii skall

oversæt: "Mogens Pedersen [Persøn] [3]) har fået besked på at begive sig til børnene, og han tager også violinisten (*fyolisten*) med sig.
Tøj til børnenes klæder skal sendes af sted (*fremskikkes*) med det samme, og det havde været sket for længe siden, hvis en skrædder dog bare var blevet antaget igen.
Der er to (*tvende*) [kandidater], som jeg overvejer at vælge imellem; den ene er Tønnes Smed [Tønnius Smidtz] [4]) Steffensen, den anden er hr. Augustinus' [5]) svoger, som du må opspore. De skal..."

Christian til Kongen paa Frederiksborg (Schlegel, Saml. II, 1, 63).
[1]) I Forvejen (tydsk vorweg). Eller skulde det være Navnet paa en Mand?
[2]) Toldskriver i Helsingør (jvfr. Brevene 1632—35 S. 128).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 133.

Al oversættelse er via AI

[4]) Maaske Tønnies Smed fra Oldenborg, der tjente som Enspænder 1607—10 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 156).
[5]) Augustinus Sandt, f. 1567 †1649, tydsk Præst i Helsingør, Feltpræst, Kannik i Aarhus, var gift med Anna Rhumann, hvis Fader Hans Rhumann († 1611) havde været Hofskrædder (Giessing, Jubel-Lærere II, 2, 78 ff. Ny kirkehist. Saml. III,

Side 222
settis huer paa siit kammer och giørre huer en klenning, och ingen Suenne dennem stedis till hielp. Huemsomheldtz der kommer y samme tieniste, daa maa hand uyst sielff gørre nogit mehre, end den anden giorde, ty Suenne och drenge motthe gørre alt, huad der bleff giordt. *Datum* københaffuen den 6 *Octobris Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Christian Thommissøn till hande.

Brev 174. ’ 14. Oktbr. 1621.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal komme til Kjøbenhavn. Der skal skaffes den engelske Falkefænger Falke. Kongen ønsker sikre Tidender om Riga. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Paa Onstdag førstkommendis [1]) skall Prindtzen komme till københaffuen och ickun faa folck taage med sig.
Du skaldt erfaare huoss Tollerne, om kongen aff Engelandtz falckefanger haffuer uerrit huoss dennom om falcke, Och saaframdt hand der fyndis, atty daa skaffer hannem falcke.
Huad tyding om Riiga kan uerre [2]), som uysse erre, dem skaldt du taage med. *Datum* frederichsborg den 14 *Octobris Anno* 1621.

Christian.

Udskrift: Christen Thommissøn till handt.

oversæt "... sættes hver på sit værelse [kammer] og lave [gøre] hver en klædning, og ingen svende må tillades [stedes] dem til hjælp. Hvem som helst der kommer i samme tjeneste, da må han vist selv gøre noget mere, end den anden gjorde, for svende og drenge måtte gøre alt, hvad der blev gjort. Givet i København den 6. oktober i året 1621.

Christian.

Adresse: Christian Thomesen [Thommissøn] i hænde."

_____

153 165 f. Løffler, Gravstenene i Roskilde S. 54 f. Hist. Tidsskr. III, 41). Hun har rimeligvis haft en Broder, der er gaaet ind i Faderens Haandværk. [1]) 17. Oktbr. Paa denne Dag kom Prinsen ogsaa til Kjøbenhavn (Schlegel, Saml. II, 1, 67). Han og de andre Børn opholdt sig paa Kronborg. [2]) Jvfr. ovfr. S. 219.

Side 223 1621

175. 27. Novbr. 1621. Til Christen Thomesen Sehested.

Om Klæder til Kongens Sønner. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Der er bestildt nogit Tøy fraa københaffuen till Børnens kleeder, huilckit, naar ted ankommer, du strax kandt laade skeere till. Och meen ieg, att snoren kommer med. Huad som til samme

Al oversættelse er via AI

tøy kan tiene tiill kapper, derepther skaldtu skriffue till københaffn. Slett fløiell haffuer Ieg, och ted ruge fløiell er huos Skriffueren. *Datum* frederichsborg 27 *Novemb: Anno* 1621.
Christian.
Udskrift: Christen Thommissøn till hande.

oversæt: "Der er bestilt noget stof [tøj] fra København til børnenes klæder, hvilket du straks kan lade klippe til [skære til], når det ankommer. Og jeg mener [mener jeg], at snoren [possementet/kantebåndet] følger med. Hvad angår det, som skal bruges til kapper til det samme tøj, må du bagefter skrive til København efter. Glat fløjl (*slet fløjl*) har jeg selv, og det ru fløjl (*det ruge fløiell*) er hos skriveren. Givet på Frederiksborg den 27. november i året 1621.
Christian.
Adresse: Christian Thomesen [Thommissøn] i hænde."

Brev 176. * 10. Decbr. 1621.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongens Børn skulle begive sig til Frederiksborg, ligeledes Holger Rosenkrands, hvis han er i Helsingør, Drabanterne og Dr. Leonhard Metzner. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Prindtzsen med dy andre børn skall offuermorgen begiffue sig hiid [1]), dog skall ted meiste folck bliffue tilbage.
Mig er berettit, att Holger Rosenkrandtz skall uerre y Helsingør. Saafremdt ted saa er, daa skall hand begiffue sig hiid.
Drauanterne skall tilsygis att begiffue sig ochsaa hiid [2]). *Datum* frederichsborg 10 *Decemb: Anno* 1621.
Christian.
Er *D:* Medtzner der, daa laad hannem drage hiid.
Udskrift: Christian Thommissøn till hande.

oversæt: "Prinsen [den udvalgte prins Christian] skal sammen med de andre børn begive sig herhen i overmorgen [1]), men det meste af deres følge [folk] skal dog blive tilbage.
Det er blevet mig berettet, at Holger Rosenkrantz skulle opholde sig i Helsingør. Såfremt det forholder sig således, da skal han begive sig herhen.
Drabanterne [livvagterne] skal have besked på (*tilsiges*) også at begive sig herhen [2]. Givet på Frederiksborg den 10. december i året 1621.
Christian.
Hvis dr. Metzner [D: Medtzner] er dér, da lad ham rejse herhen.
Adresse: Christian Thomesen [Thommissøn] i hænde."

[1]) 12. Decbr. kom de kongelige Børn til Frederiksborg (Schlegel, Saml. II, 1, 71).
[2]) De forskjellige samles vistnok i Anledning af det bremiske Gesandtskab, som 13. Decbr. kom til Frederiksborg og den følgende Dag havde Audiens.

Side 224

Brev 177.* Omtr. 1621 [1]).

Liste over Personer, som skulle udstede nye Gjældsbreve til Kongen. — *Geh. Ark.* [2])

Al oversættelse er via AI

[1]) Tidspunktet for Affattelsen af denne Liste lader sig bestemme nogenlunde ved Hjælp af de i den nævnte Personer; dog maa deres Dødsaar ikke benyttes hertil, da det er aabenbart, at den indeholder baade døde og levende; saaledes døde Herman v. Delden, Hans Aalborg og Jonas Carisius alle i Aaret 1619, Fru Margretne Brahe endogsaa allerede 1617, førend hun var bleven en af Kongens Debitorer. Med andre Ord Listen maa betragtes som en Fortegnelse over dem, der havde udstedt de Gjældsbreve, Kongen nu vilde have forandrede, ligegyldig om de vare i Live eller ej. Derimod maa der lægges Mærke til, at Thomas Nolds andet Laan stiftedes i April 1621. Stort senere end fra dette Aar er Listen paa den anden Side ikke; sikkert er det i hvert Fald, at den ikke er yngre end 1625, da Mikkel Vibes og Thomas Nolds nys nævnte andet Laan tilbagebetaltes. Mellem 14. eller 19. April 1621, da Thomas Nold laante de 500 Rdl., og 24. April s. A., da Christen Villadsen afbetalte en Del af sin Gjæld, kunde det synes, at Affattelsestiden for Listen maa falde, dersom man kunde stole paa, at den var udarbejdet efter selve Gjældsbrevene og ikke efter ældre Fortegnelser, hvor en Udslettelse eller Rettelse kan være glemt. Da det vides, at Klavs Plum, der nævnes som Doktor, først opnaaede denne Værdighed i Juli 1621, vilde heri ligge et Bevis for, at Listen ikke var et Fjerdingaar ældre, naar vi ikke af Kongens Skrivkalender for 1620 saa, at han allerede da titulerede Klavs Plum som Doktor (Nyerup, Mag. IV, 501). — Listen omfatter ingenlunde alle Kongens Debitorer. Saaledes forekommer Otte Marsvin ikke i den, skjønt Kongen omtaler Rentebetalinger af ham baade 1620, 1621 og 1625 (Nyerup, Mag. IV, 480 515. Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 1, 44. 71), ikke heller Ove Gjedde, som 1621 og 1625 betaler Renter af sit Laan (Schlegel, Saml. II, 1, 44. Nyerup, Mag. IV, 510), eller, for at anføre et tredje Exempel, Karen Pax, der 1625 tilbagebetalte 3000 Rdl., som hun forrentede 1621 (Nyerup, Mag. IV, 511. Schlegel, Saml. II, 1, 45). — En stor Del af de i Listen nævnte Personer fik 1626 Befaling til at tilbagebetale de laante Penge (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 92 f.).
[2]) En samtidig Afskrift af denne Liste (i Geh. Ark.) tilføjer de borgerlige Personers Hjemstavn. Disse Oplysninger ere her meddelte i Noterne, men paa Grund af Listens Omfang har det været nødvendigt at indskrænke Noterne til den mere

Side 225

Disse Eptherskreffne Shall forandre derriss Breffue, saat dy alle Lyder Paa att betaale Renthen Och Siiden, Naar dy Opskriffuiss, hoffuidstolen till fabiani dag [1]).
Axell Rosenkrandtz til glymming [2]) . . . . . 800 dl.
Assueruss hummelcken [3]) 300
Anderss Olffsøn [4]) 500
Anderss Nylssøn y Isted [5]) 150
Adrian hanssøn y Isted 200
Borgemeyster och Raad med menige borger y Malmø 13000
Borgemeyster och Raad y Othense 2000
Borgemeyster och Raad y Malmø [6]) . 1000 dl. y m[arck]
Boe Myckelssøn y Isted 100
Berndt facke [7]) y helssyngør 1000
Christian Bernekouss arffuynger [8]) . . . . . [1500]
Clauss Bille [9]) . . . . . 60[0]

end ellers. Da Kongens Optegnelse har lidt en Del af Fugtighed, ere de nu manglende Tal og Bogstaver tilføjede i Klammer efter samme Afskrift.

oversæt:
"Disse efterskrevne [nedenfor nævnte] skal ændre deres breve [gældsbreve], således at de alle lyder på at betale renten, og sidenhen, når de opsiges, hovedstolen til sankt Fabians dag [1]).

- Axel Rosenkrantz til Glimminge [2]): 800 daler.
- Assuerus Hummelcken [3]): 300 daler.
- Anders Olsen [4]): 500 daler.
- Anders Nielsen i Ystad [5]): 150 daler.
- Adrian Hansen i Ystad: 200 daler.
- Borgmester og råd samt menige borgere i Malmø: 13000 daler.

AI oversættelse er via AI

- Borgmester og råd i Odense: 2000 daler.
- Borgmester og råd i Malmø [6]): 1000 daler i mark.
- Boe Mikkelsen i Ystad: 100 daler.
- Berndt Facke [7]) i Helsingør: 1000 daler.
- Christian Barnekows arvinger [8]): [1500] daler.
- Claus Bille [9]): 60[0] daler.

[Udgivernes note til sidst:] ... end ellers. Da Kongens optegnelse har lidt en del af fugtighed, er de nu manglende tal og bogstaver tilføjet i klammer efter samme afskrift."

---

[1]) 20. Januar.
[2]) Han havde 1616 laant de 800 Rdl. af Universitetet, som igjen overdrog sin Fordring til Kongen 1618 (Danske Saml. VI, 134).
[3]) I Kjøbenhavn. I Decbr. 1620 betaler han Rente (Nyerup, Mag. IV, 509).
[4]) Sammesteds. Jvfr. ovfr. S. 152.
[5]) ɔ: Ystad.
[6]) Betalte Renter i Maj 1619 (Nyerup, Mag. IV, 458). Pengene havde de laant 1617 af Universitetet, men 1618 overlodes Forskrivningen til Kongen som Pant for den Sum, han havde forstrakt til Indkjøbet af den Gaard, hvor Regensen indrettedes (Danske Saml. VI, 135).
[7]) Toldskriver, jvfr. ovfr. S. 171. Han havde i Marts 1619 laant Pengene af Kongen (Nyerup, Mag. IV, 451).
[8]) Paa Christian Barnekovs Enke Margrethe Brahe havde Kongen desuden en Fordring paa 2000 Rdl. (s. ndfr. S. 230).
[9]) Klavs Bilde til Vandaas havde 1618 laant 1200 Rdl. af Universitetet, og paa samme Maade som ovfr. bemærket var denne Fordring samme Aar gaaet over til Kongen (Danske Saml. VI, 135). Han havde udstedt 2 Gjældsbreve, hvert paa 600 Rdl., og det ene maa han vel derfor have indløst i Mellemtiden. Endnu 1621 betalte han Kongen Renter (Schlegel, Saml. VI, 135).

Side 226 1621

Christoffer treyner [1]) . . . . . 200 dl.
Cordt v: Busk [2]) 300
Clauss Soll [3]) . . . . . 40[0]
Clauss Iohansøn [4]) 350
Clauss Plume D: [5]) . . . . . 5[00]
Cordt Axelssøn D: [6]) . . . . . 50[0]
Clauss thor Smeede [7]) 500
Christen wylladtsøn [8]) . . . . . 70[0]
Christen hansøn y Malmø . . . . . 40[0]
Cordt walckeling [9]) . . . . . 3[00]
Christen Iacobsøn [9]) . . . . . 10[0]
Christen Oluffsøn [9]) . . . . . 1[0]0
Christen Nylsøn [9]) 100
Christen Pedersøn [9]) 200

Saml. z. dän. Gesch. II, 1, 52), nemlig 72 Rdl., hvilket med den da brugelige Rentefod af 6 pCt. viser, at det enten maa være to Aars Rente af de 600 Rdl. eller et Aars af de 1200. (Tallet 52 hos Nyerup, Mag. IV, 495 er vel en Fejl for 72.)
[1]) Christoffer Thrønner i Kjøbenhavn. Han betalte endnu 1625 Renter (Nyerup, Mag. IV, 517).
[2]) I Kjøbenhavn, † 1625 som Slotsskriver (Personalhist. Tidsskr. I, 196. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 123). Endnu i sit Dødsaar betalte han Renter (Nyerup, Mag. IV, 517).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 218. Betalte Renter endnu 1625 (Nyerup, anf. St.).
[4]) Raandmand i Kjøbenhavn 1622—25, da han døde (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 234). Betalte Renter endnu 1625 (Nyerup, anf. St., hvor man maa formode, at 31 er en Fejl for 21).
[5]) Professor siden 1617, tog 1621 i Juli den juridiske Doktorgrad, † 1649. Allerede 1619 betalte han Renter af sit Laan (Nyerup, Mag. IV, 474. Angivelsen S. 501, at han og 4 andre Professorer 1620 hver betalte 174 Rdl. i Rentepenge (jvfr. Schlegel, Saml. II, 1, 65), er uforstaaelig).

Al oversættelse er via AI

[6]) Theologisk Professor, † 1624. Betalte ligeledes Renter 1619 (anf. St.).
[7]) I Kjøge. Han laante Pengene af Kongen i Decbr. 1618 (Nyerup, Mag. IV, 444).
[8]) I Helsingør. Han betalte Renter af de 700 Rdl. i 1620 (Nyerup, Mag. IV, 484, hvor der for 43 vistnok bør læses 42); i April 1621 afbetalte han 400 Rdl. (Schlegel, Saml. II, 1, 53); Resten skyldte han endnu 1625 (Nyerup, IV, 515).
[9]) I Malmø.

Side 227

Clauss Anderssøn [1]) . . . . . 200 dl.
Dyrick Iohansøn [2]) 300
Dynuss Christensøn [3]) 300
Dyderich von wippen [4]) 200
Dauid Cornelissøn [4]) 100
Eliias fleysker [5]) 300
Elyass Eyssenberg [6]) 500
Euerdt dyckman [7]) och Pouell fechtel y Malmø . . . 300
Ebling ditborn [8]) 100
Erland Skomaager y Isted 200
frandtz Issenberg [9]) y køge 300
fadder Madtsøn [10]) y Malmøe 300
Godtske Lyndenouss arffuinger 2000
Gerdt Meyer [11]) 300
gerdt Slitter [12]) 300
german Iohansøn [12]) 200
gerdt Salterss [13]) 400
gerdt frølichussen [13]) 100
hendrick B[ille] 500

[1]) I Ystad.
[2]) Diderik Johansen Badskjær blev Raandmand i Kjøbenhavn 1631, † 1642 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 238 f.).
[3]) I Kjøge. Han laante Pengene 1619 (Nyerup, Mag. IV, 448).
[4]) I Malmø.
[5]) Apotheker i Kjøbenhavn (jvfr. Brevene 1632—35 S. 94). Betalte Renter 1621 (Schlegel, Saml. II, 1, 46).
[6]) Sognepræst i Besser og Onsbjerg paa Samsø; han havde tidligere, 1612—20, været Professor; † 1635 (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 III, 639 ff.). Allerede 1619 var han en af Kongens Debitorer (Nyerup, Mag. IV, 474).
[7]) Borgmester i Malmø, † 1629 (Dsk. Mag. 4. R. IV, 79).
[8]) I Malmø.
[9]) Frands Eisenberg. Hans Laan var fra 1619 (Nyerup, Mag. IV, 448).
[10]) Borgmester, † 1630 (Dsk. Mag. 4. R. II, 82).
[11]) I Kjøbenhavn. Betalte Renter endnu 1625 (Nyerup, Mag. IV, 517).
[12]) I Malmø.
[13]) I Ystad.

Side 228

herman v: dellen [1]) . . . . . 350 dl.
herman wust [2]) 1000
M: herman Nylssøn [3]) 400
herman Bu[rgra]ff [4]) 500
helmer R[a]de [5]) 500
herman v: ham [6]) 300
hendrick Berner [7]) 1000

Al oversættelse er via AI

hanss Iensøn [8]) 300
hanss hyndtze [9]) 200
hanss Reyssen *D:* [10]) 1000
hanss olborg *M:* [11]) 200
hendrick arendtsøn y Malmø 100
hanss Raffn [12]) 100
hanss Berndtsøn [12]) 200
hanss Christensøn [12]) 200
heyn dubbelstein [12]) 100

[1]) Herman v. Delden i Kjøbenhavn, † 1619 (Personalhist. Tidsskr. I, 219).
[2]) I Kjøbenhavn, † 1642 (Personalhist. Tidsskr. I, 195). Skyldte endnu 1625 Kongen 1000 Rdl. (Nyerup, Mag. IV, 517).
[3]) Professor, † 1629. Betalte 1619 Renter til Kongen (Nyerup, Mag. IV, 474).
[4]) I Kjøbenhavn. Betalte 1620 Renter (anf. Skr. IV, 505).
[5]) Helmer Rode, Handelsmand i Kjøbenhavn. Hans Børn betalte Renter 1625 (anf. Skr. IV, 517).
[6]) I Kjøbenhavn, † 1625 (Personalhist. Tidsskr. I, 210. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 124).
[7]) I Kjøbenhavn, † 1632 (Personalhist. Tidsskr. I, 204).
[8]) I Kjøbenhavn, maaske den Mand af dette Navn, der døde 1628 (Personalhist. Tidsskr. I, 205).
[9]) I Kjøbenhavn. Betalte Renter 1621 (Schlegel, Saml. II, 1, 46. 72).
[10]) Sjællands Biskop Hans Resen. Betalte 1619 Renter (Nyerup, Mag. IV, 474).
[11]) Hans Aalborg, Boghandler i Kjøbenhavn, † 9. Aug. 1619 (Nyrop, Den danske Boghandels Hist. I. 133 ff. Dansk biogr. Lex. I, 11 f.). Faa Maaneder før sin Død, i Marts 1619, laante han Pengene af Kongen (Nyerup, Mag. IV, 452).
[12]) I Malmø.

Side 229

hanss tylling [1]) . . . . . 200 dl.
hanss kordtsøn [1]) 200
hendrick gerdtsøn [1]) 200
Iohan Bøguaad [2]) 2600
Ionass *Charisii D:* arffuinger [3]) 1000
Iørgen Pouelsøn [4]) 200
Isack korriss [5]) 500
Ienss Nylsøn Sømkremmer [6]) 400
Iacob Claussøn [7]) 200
Iost ledeborn [7]) 400
Iost krudtmeyer [7]) 400
Ienss Munck *Capitein* [8]) 300
Ienss Nylsøn [9]) 100
Iohan tryp [9]) 100
Ienss lauridtsøn [10]) 150
Iacob wlfeldt Corfydtsøn 1000
Iohan Post [11]) och Iohan Etterssøn [12]) 2000
Iacob wlfeldt till wrup 2000
Iesper grubbe [13]) . . . . . 35[00]

[1]) I Ystad.
[2]) Den bekjendte Johan Bøgvad paa Frederiksborg (s. ovfr. S. 146) havde 1618 laant denne Sum hos Kongen (Nyerup, Mag. IV, 422).
[3]) Jonas Carisius var, som ovfr. S. 67 anført, død 1619. To Dage før sin Død betalte han Renter (Nyerup, Mag. IV, 476).
[4]) I Kjøbenhavn.

Al oversættelse er via AI

[5]) Isak Korris ell. Choritz, Kandestøber i Kjøbenhavn, † 1625 (Personalhist. Tidsskr. I, 208; jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 310). Betalte Renter 1621 og endnu 1625 (Schlegel, Saml. II, 1, 44. Nyerup, Mag. IV, 517).
[6]) Jvfr. ovfr. S. 152.
[7]) I Malmø.
[8]) Den bekjendte Grønlandsfarer, † 1628 (Indledn. til hans Navigatio septentrionalis, udg. af P. Lauridsen. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. IV, 216 ff.).
[9]) I Malmø.
[10]) I Ystad.
[11]) Guldsmed og Møntmester i Kjøbenhavn.
[12]) I Kjøbenhavn (jvfr. Brevene 1641—44 S. 43 f.).
[13]) I sin Kalender for 1618 har Kongen noteret, at han har laant ham 6500 Rdl. (Nyerup, Mag. IV, 444).
Her er den diplomatiske transskription af side 230 fra "3161_Page_237.png".

Teksten følger alle dine retningslinjer: Bogstavtro stavning af de gamle ordformer, det lange s er overalt ændret til et moderne s, ord delt ved linjeskift er samlet uden bindestreg, og fodnoterne er angivet med hævede tal uden brug af kursiv.

Side 230

Laxman gyldenstern . . . . . 30[00] dl.
Lyder Brask [1]) 250
lauridtz hanssøn [2]) 300
Lubberdt Meynerdtz [3]) . . . . . 10[0]
lauridtz Nylsøn Møller [3]) . . . . . 10[0]
Lyloff Rabraham [3]) . . . . . 2[00]
Laue Nylsøn [3]) . . . . . 1[00]
lauridtz gerdtsøn [4]) 300
lauridtz graa [4]) 600
lauridtz gødtzøn [4]) 100
Margrete Brade [5]) . . . . . 20[00]
Mogenss wlfeldtz arffuynger . . . . . 2[000]
Madtz Raun [6]) . . . . . 3[00]
Morten Berndtsøn [7]) 300
Marren dauid Patersøns [7]) . . . . . [400]
Madtz graass [8]) . . . . . 10[0]
Myckel wybe [9]) 4000
Nielss hansøn [10]) 300
Nielss Iacobsøn [11]) 300

[1]) Jvfr. ovfr. S. 152.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 169. 1625 betalte han endnu Renter (Nyerup, Mag. IV, 517).
[3]) I Malmø.
[4]) I Ystad.
[5]) Christian Barnekovs Enke Margrethe Brahe havde 1614 laant 2000 Rdl. af Universitetet. 1618, Aaret efter hendes Død, overgik Gjældsbrevet som Pant til Kongen, der 1626 krævede Summen udbetalt (Danske Saml. VI, 133. Hist. Tidsskr. 4. R. III, 20. 667).
[6]) Den berygtede Tolder, Raandmand og Borgmester i Kjøge, om hvem se A. Petersen, Kjøge Bys Hist. S. 91 ff. Hans Laan var fra 1619 (Nyerup, Mag. IV, 448).
[7]) I Malmø.
[8]) I Ystad.
[9]) Borgmester i Kjøbenhavn, † 1624 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III. 200 ff.). 1620 gjorde han Laanet, og 1625 blev det afbetalt (Nyerup, Mag. IV, 484. 512).
[10]) Uden Tvivl Niels Hansen Folskenk, som 1622 blev Raadmand i Kjøbenhavn (Brevene 1645—48 S. 58).
[11]) I Kjøbenhavn. Betalte Renter 1621 (Schlegel, Saml. II, 1, 44).

Al oversættelse er via AI

Side 231

Nielss Iensøn [1]) . . . . . 1000 dl.
Nyckolauss Suaabe [2]) 1500
Nyelss kraag y Malmøe 100
Nyelss lauridtzsøn [3]) 100
Nyelss kordtsøn [3]) 100
Nyelss lauridtsøn [4]) 150
Nyelss Pedersøn [4]) 100
Nielss Madtzøn [5]) 100
Oluff Pedersøn [6]) 100
Otte Pedersøn [7]) 100
Peder Christoffersøn [8]) 300
Peder Sandersøn [9]) och Iacob graatop [9]) 300
Peder Bertelsøn [9]) 300
Pouell Skønneck [9]) 100
[Pe]der Nyls[øn] [9]) 100
[Rem] Petersøn [10]) 300
Steen Madtsønss [11]) arffuynger 1000
Sten Pedersøn guldsmyd [12]) 300
[Søff]ren bugge [13]) 400
[Søff]ren Ibsøn [14]) 300

[1]) Sammesteds. Betegnes 1626 som Skriver (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V. 93).
[2]) Møntmester, † 1629 (Personalhist. Tidsskr. I, 220). 1618 laante han 500 Rdl. hos Kongen (Nyerup, Mag. IV, 444).
[3]) I Malmø.
[4]) I Ystad.
[5]) Sammesteds. Hans Laan var vistnok fra 1618 (Nyerup, Mag. IV, 440). 1626 boede han i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 93).
[6]) Sammesteds.
[7]) I Malmø.
[8]) Jvfr. ovfr. S. 152.
[9]) I Malmø.
[10]) Remmert Petersen, Kontrafejer i Kjøbenhavn (Brevene 1632—35 S. 339).
[11]) Af Familien Laxmand.
[12]) I Kjøbenhavn, † 1644 (Nyrop, Dansk Guldsmedekunst S. 43 f.). 1621 betalte han Renter (Schlegel, Saml. II, 1, 46. 69).
[13]) I Kjøbenhavn. Betalte Renter 1620 (Nyerup, Mag. IV, 499).
[14]) I Kjøbenhavn.

Side 232

(Sy) men Surbeck [1]) med Syne *Consortes* . . . 10000 dl. *cur:*
Søren Christensøn [2]) 300
Søren barcke [3]) 100
Zachariass hansøn [4]) 100
Symen Surbeck med syne *Consortes* . . . . 25000 dl. *in spe:*
Thomass Null [5]) 1000
Thomas Null 500
Tage Andersøn [6]) 500
willem Mortensøn [7]) 3000
willem dop [8]) 500

Al oversættelse er via AI

werner klouman [9]) 500
walther Spannier [10]) 100
wendtzell blomme [10]) 100
wyllem Morthensøn *et consortes* . . . . . 5000 [11]).
Huilcke som fyndiss wuysse, dennom skall Byfogden kreffue, dy andre skall giffue nye breffue, som forskreffuen staar.

[1]) Raandmand i Kjøbenhavn. Jvfr. ndfr. S. 236.
[2]) I Malmø.
[3]) Sammesteds. 1625 fik Kongen 18 Rdl. i Rente [altsaa af 300 Rdl.] af Søren Bankes Arvinger (Nyerup, Mag. IV, 515), sikkert samme Mand.
[4]) I Ystad.
[5]) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 117. 1619 laante han 1000 Rdl. hos Kongen og 1621 yderligere 500 Rdl., hvilken Sim han tilbagebetalte 1625 (Nyerup, Mag. IV, 451. 500. 512. Schlegel, Saml. II, 1, 52).
[6]) I Kjøbenhavn. Hans Enke, som hed Maria Lepape, betalte Renterne 1625 (Nyerup, Mag. IV, 517. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V. 93).
[7]) Toldskriver, siden Tolder ved Sundtolden i Helsingør; af Familien Rosenvinge.
[8]) I Kjøbenhavn; han havde været Kongens Kammertjener, † 1628 (Resenius, Inscriptiones Haffnienses S. 169 f. Personalhist. Tidsskr. I, 205). Betalte Renter 1621 (Schlegel, Saml. II, 1, 44, hvor Don maa være en Fejl for Dop) og ligesaa 1625 (Nyerup, Mag. IV, 511). Det er en Misforstaaelse, naar han hos Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 38 omtales som død.
[9]) I Kjøbenhavn, † 1640 (Resenius, Inscriptiones Haffnienses S. 170. Personalhist. Tidsskr. I, 204). Hans Laan var fra 1618 (Nyerup, Mag. IV, 444).
[10]) I Malmø.
[11]) Den hele Sum bliver i alt omtr. 122,000 Rdl.

Side 233

Brev 178. * 5. Januar 1622.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal møde ved Ibstrup. Alle Hængsler og Laase paa Portene paa den ny Vej fra Frederiksborg Dyrehave til Stenholtsvang skulle afbrydes. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Printzen skall tiilkommendis tysdag [1]) møde ued ybstrup, der som hand siiste gang møtthe ued Iachten.
Godthardt kleensmyd [2]) skall tilsygis, att hand affbriider alle dy hengsell och laasse aff dy Porthe paa den ny uey fraa Frederichsborrigs dyrehaffues Pordt indtill den yderste port y Steenholdtz uaang [3]) ymod Croneborrig. *Datum* Friderichsborg den 5 *Ianuarii Anno* 1622.
Christian.
Udskrift: Christen Thommissøn tiill hande.

oversæt: "Prinsen [den udvalgte prins Christian] skal førstkommende tirsdag [1]) møde op ved Ibstrup, der hvor han mødte op sidste gang ved jagten.
Gothard Kleinsmed [Godthardt kleensmyd] [2]) skal have besked på (*tilsiges*) at bryde alle de hængsler og låse af de porte, som findes på den nye vej fra Frederiksborg Dyrehaves port og helt indtil den yderste port i Stenholt Vang [Steenholdtz uaang] [3]) ind mod Kronborg [Croneborrig]. Givet på Frederiksborg den 5. januar i året 1622.
Christian.
Adresse: Christian Thomesen [Thommissøn] i hænde."

Al oversættelse er via AI

Brev 179 * 5. Febr. 1622.

Til Skriveren Bartholomæus Haagensen [4]).

Om forskjellige Arbejder, som Kobbersmeden paa Hammermøllen skal udføre. — *Geh. Ark.*

Kobbersmidden ued *Cro:* skall gøre:

1. En kedel paa 24 tønder, huilcken allerede bestillid Er.
2. Thuende kobber Spande paa En tønde uaand Enhuer, icke aldelis saa uyde omkring som en tønde Och lyge uye offuen och needen. Dy samme skall haffue laag och uerre indenudi fortynnede.

Oversættelse til moderne dansk
"Kobbersmeden ved Kronborg (*Cro:*) skal lave:

1. En kedel på 24 tønders rumfang, hvilken allerede er bestilt.
2. To [tvende] kobberspande, der hver kan rumme én tønde vand, som ikke er helt så brede [vide] omkreds som en almindelig tønde, og som er lige brede [vide] foroven og forneden. De samme skal have låg og være fortinnede indvendigt."

---

[1]) 8. Januar. [2]) Gothard Rande, s. ovfr. S 104. [3]) Har Navn efter en forlængst nedlagt Landsby Stenholt i Nøddebo Sogn. [4]) Han var Skriver paa Hammermøllen, jvfr. Brevene 1632 - 35 S. 65.

Side 234 1622

En stor brendeuyns keedell [1]). *Actum* frede: den 5 *Febrv: Anno* 1622.
Udskrift: Huorepther Bertholomeuss hogensøn seg skall Retthe.

oversæt: "3. En stor brændevinskedel [1]). Givet [Aktet] på Frederiksborg (*frede:*) den 5. februar i året 1622.
Adresse [Udskrift]: Hvorefter Bartholomæus Haagensen [Bertholomeuss hogensøn] skal rette sig."

Brev 180.* 5. Febr. 1622.

Til Skriveren Hans Mikkelsen.

Gæs skulle skaffes til den lille Ladegaard ved Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Skriffueren Paa frede: Skall Skaffe 20 gess til den lylle laadgard, som man kan bruge til att Legge til epther. *Actum* fre: den 5 *Febru: Anno* 1622.

oversæt: "Skriveren på Frederiksborg (*frede:*) skal skaffe 20 gæs til den lille ladegård, som man kan bruge til at ruge [lægge til] efter. Givet [Aktet] på Frederiksborg (*fre:*), den 5. februar i året 1622."

Brev 181 * 15. Febr. 1622.

Til Christian Friis.

Om noget Ulmerdug, som Kongen har faaet. Nogle Pantebreve skulle gjennemses i Renteriet, og Kongen venter, at naar først En er kommen i Forlegenhed, vil der blive gjort flere

Al oversættelse er via AI

Opdagelser. Om et forestaaende Indkjøb af Master og Egetømmer. Om Tilstanden i Sverig. 50 Hakker skulle forfærdiges efter en Prøve. — *Geh. Ark.*

Thed wulmerdug aff beggeslaags haffuer ieg bekommit, Och er ted, som fraa Mandix [2]) kam, en føietyng bedre end ted andit, Och skall der et bedre sticke hiidskickis. Dy Pantebreffue uyll Paa Rentheriet fliitig Igennomsees.

oversæt: Det ulmerdug [wulmerdug] af begge slags har jeg modtaget [bekommet], og det er således, at det [klæde], som kom fra Mandix [2]), er en lille smule [føje tynd] bedre end det andet, og der skal sendes et bedre stykke herhen [hidskikkes]. De pantebreve skal gennemses flittigt i Rentekammeret [Renteriet]."

---

[1]) I Følge Paaskrift paa Brevet fandtes Kjedelen i Bryggerset paa Frederiksborg, de to Spande paa Ladegaarden ved Frederiksborg og Brændevinskjedelen i Haven for Kjøbenhavn (ɔ: Rosenborg). [2]) Hans Mandix eller Mandixen i Kjøbenhavn, s. Brevene 1641—44 S. 454. Han var ved denne Tid Skriver for de fremmede Haandværksfolk, især Silkevævere, der vare indforskrevne til Kjøbenhavn.

Side 235

Och thuiffler ieg inted, att naar Ickun en først kommer y *Laborindt* for samme saag, att ieg io Erffaarer mange, dem ieg huerke (!) paa Rentheriet eller andenstedtz kan fynde, ty den ene tyer inted med den anden. Clauss daa haffuer uyst nogit her y Sieland. Den fortegnelse paa dy Maaster och ted Eegitømmer haffuer ieg ygennomsiet, och synis mig ted nocksom att uerre tilgaffns, sauyt dy store Maaster anlanger, dog epther *currandt* myndt, ty mange daler *in specie* att udloffue uyll herepther bliffue saare betenckeligdt. Huoss ted Eegitømmer er ingen Priiss saatt, huorfor ted er best, atthand leffuerer En Proba aff huerdt slaagss, saa kan man handle dyste uysser.

Enthen dy tyding aff Suerrig erre wysse eller ey, saa faar ted dog ingen anden Ende, end densom wnd Er, ty dy haffde ickun føie ret tilted, begyndt er [1]). Ieg taalede med en Suensk, saoch med no[g]le Lybsker nu y Skaane, Som sagde, att Suerrig aldrig haffde uerrit saa aldelis blodt for Penning, som ted nu er. Ted synis, att detthe laau [2]) y lyffland ickun haager dem Passelig, der hiemme Er, dy løbber flux ud for den udskriffning skiild. Kan dy Staater nu hielpe nogit, daa uyll ted gørris fornøden. Herhuoss sender Ieg dig En haacke, huorepther skall gørris 50 stycker, med Staall fory. *Vale. Datum* frede: den 15 *Febrvarij Anno* 1622.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiil hande.

oversæt: "Og jeg tvivler overhovedet ikke på, at når blot man først får redet trådene ud [kommer i labyrinten / *labyrinten*] i den sag, så erfarer jeg vel om mange [pantebreve], som jeg hverken kan finde i Rentekammeret eller andre steder, fordi det ene stemmer overhovedet ikke overens med det andet. Claus Daa har vistnok fundet noget her på Sjælland.

Den fortegnelse over de master og det egetømmer har jeg gennemset, og det synes mig at være fuldt ud tilfredsstillende [til gavns], hvad angår de store master, dog afregnet efter kurant mønt [gængs valuta], for at skulle udbetale mange speciedaler [fine sølvmønter] vil fremover være yderst betænkeligt. Hvad angår egetømmeret, er der ikke sat nogen pris, hvorfor det er bedst, at han leverer en prøve [proba] på hver slags, så kan man forhandle des mere sikkert.

Hvad enten de nyheder [tidender] fra Sverige er sande eller ej, så ender det dog ikke anderledes, end det allerede er endt, for de havde kun meget lidt held med det, de har påbegyndt [1]). Jeg talte med en svensker og også med nogle lübeckere nu i Skåne, som sagde, at Sverige aldrig havde været så fuldstændig lænset for penge [blottet for penning], som det er nu. Det synes, at dette krigsopbud [lave] [2]) i Livland kun behager dem mådeligt, som er

AI oversættelse er via AI

derhjemme; de flygter [løber fluks ud] på grund af udskrivningen. Hvis stænderne [staterne] nu kan hjælpe med noget, så vil det være yderst nødvendigt.
Sideløbende hermed sender jeg dig en hakke, hvorefter der skal laves 50 stykker med stål foran [stålforing]. Lev vel [*Vale*]. Givet på Frederiksborg (*frede:*) den 15. februar i året 1622.
Christian.
Adresse: Kansleren, hr. Christian Friis, i hænde."

Brev 182 * 17. Febr. 1622.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal komme til Kjøbenhavn i Anledning af nogle russiske Gesandters Ankomst. Børnenes aflagte Klæder skulle sendes til Frederiksborg. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

[1]) Nemlig Sveriges Angreb paa Lifland og Kurland.
[2]) Lav, ɔ: Krigen.

Side 236

Epthersom Ieg fornemmer, att nogle Rysyske Gesanter skall uerre forhanden [1]), Saa Shall Prindtzen strax, eptheratt dy erre forbyreysit till køben haffn [2]), begiffue sig ochsaa till køben haffn. Ieg fremskicker herhuos en kyste, hvorudi du skall laade legge Børnens afflagde kleeder, huilcke skall hiidsendis. *Datum* Frederichsborg den 17 *Februarii Anno* 1622.
Christian.
Udskrift: Christen Thommissøn till hande.

oversæt: Eftersom jeg erfarer [fornemmer], at nogle russiske [rysyske] gesandter er ankommet [for hånden] [1]), så skal prinsen [den udvalgte prins Christian] straks, efter at de er rejst forbi og videre til København [2]), også begive sig til København.
Sideløbende hermed sender [fremsender] jeg en kiste, hvori du skal lade lægge børnenes aflagte klæder, hvilke skal sendes herhen [hidseendes]. Givet på Frederiksborg den 17. februar i året 1622.
Christian.
Adresse: Christian Thomesen [Thommissøn] i hænde."

Brev 183 * 27. Febr. 1622.

Fortegnelse over dem, der ere eller skulle være Borgmestre og Raadmænd i Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Myckel wybe [3]) . . . . . .
knud Marckussøn [4]) . . . . | — Borgemeyster.
Symen Surbeck [5]) . . . . . /
Mathias hansøn [6]) . . . . .

Iacob Brender [7]) . . . . . | — Raadmend.
tommis lorck [8]) . . . . . /

[1]) De havde Audiens 1. Marts (Danske Samlinger 2. R. III, 371). Om Øjemedet med dette Gesandtskab s. Slange S. 484 ff.

Al oversættelse er via AI

[2]) I Følge Slange S. 484 kom de russiske Gesandter til Søs fra Narva, hvad der ikke synes at stemme med Texten.
[3]) Mikkel Vibe, f. 1565, Borgmester fra 1609 til sin Død 1624 (s. ovfr. S. 230).
[4]) Raandmand 1596—1606, Borgmester 1606—29, da han døde (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 199).
[5]) Raadmand 1613—22, Borgmester 1622—44, da han døde; han indsattes som Borgmester 1. Marts (Brevene 1641—44 S. 449).
[6]) Blev ogsaa indsat som Borgmester 1. Marts 1622, efter at have været Raadmand siden 1613. Han døde 1628 (Nielsen, anf. Skr. III, 207).
[7]) Raadmand fra 1599 til sin Død 1628 (Nielsen, anf. Skr. III, 232). [8]) Raadmand 1613—33, †1634 (Nielsen, III, 233).

Side 237
Peder Carlsøn [1]) . . . . . .
Iørgen daanielsøn [2]) . . . . |
Clauss Iohansøn [3]) . . . . . | — Raadmend.
Nielss hansøn [4]) . . . . . | /
lauridtz Mogensøn [5]) . . . . |
Iørgen Iensøn [6]) . . . . . /
Actum københaffuen den 27 *Febrvarij Anno* 1622.

Brev 184 * 22. Marts 1622.

Til Christian Friis.

Udtalelser om det ostindiske Kompagnis Direktører. Om Ansættelsen af en Humlemand. Om Jakob Becks Død. Det er vigtigt at faa en dygtig Lensmand paa Øsel paa Grund af de truende Krigsudsigter; Bondebefolkningen vil sandsynligvis forøges ved Indvandringer. Om Krigen mellem Polen og Sverrig. Om den ny Kjøkkenskriver og den Maade, hvorpaa Kongen vil prøve hans Troskab. Om en indisk Mønt til Møntmesteren. Et Stakitværk ved Frederiksborg skal males, og nogle Fanger skulle sendes derud. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Ieg forundrer mig paa, att Beuyndtheberen icke sender bud om uyen till Croneborrig, eptherdi dennom er sagdt, att den der er, och atty den kan faa, naar dy den affordrer, Och meen ieg, atted ickun er en wndskilding. Dy haffuer faatt en god Skipper fraa mig, huormed dy kan nøies. Och kan Steen wylmsøn [7]) skaffe dennom en vnderskipper, om dy endskøndt icke faar strax den samme, dy

Oversæt: "Jeg undrer mig over [forundrer mig på], at bogholderen [Beuyndtheberen] ikke sender bud efter vinen [uyen] til Kronborg [Croneborrig], eftersom der er blevet sagt til dem, at den er der, og at de kan få den, når de forlanger [affordrer] den. Og jeg mener, at det blot [ickun] er en undskyldning. De har fået en god skipper af mig, som de kan nøjes med. Og Steen Villumsen [wylmsøn] [7]) kan skaffe dem en styrmand [underskipper], selvom [om dy endskøndt] de ikke straks får den samme, som de..."

[1]) Raadmand fra 1618 til 1638, da han døde (Nielsen, III, 233 f.).
[2]) Blev Raadmand 1. Marts 1622 og Borgmester 1629, † 1638 (anf. Skr. III, 212 f. Brevene 1632—35 S. 407).
[3]) Blev Raadmand 1. Marts 1622 sammen med den foregaaende og de 3 følgende (s. ovfr. S. 226).
[4]) Niels Hansen Folskenk (s. Brevene 1645—48 S. 58).
[5]) Døde faa Maaneder efter, i Aug. 1622 (Nielsen, anf. Skr. III, 235).
[6]) Jørgen Jensen (Braad) døde 1633 som Raadmand (Nielsen, anf. Skr. III, 235).
[7]) Holmens Chef Sten Villumsen Rosenvinge (s. ovfr. S. 192).

Al oversættelse er via AI

Side 238
begerer, ty heer er dog icke saa saare langdt till, att Perlen skall fordt. Atted skulle forhaalis med Piincken til Engeland, ted ued ieg icke huortill, ty hand skall dog strax paa Norrie, och kan hanss Macker møde hannem vnder Norrie och beginde paa den dell, dennom befalid er, Och maaske paa ueien spør hand uell tiill dy andre, om dy er forhanden. Atti begerer et aff Orloffskyben, som skulle med detthe Ostindianske Skiib paa ueien, synis mig, at ted skeer y den Mening, atted skulle forsencke reyssen, thy dy men, atted icke saa snardt kan bliffue ferdigt, ty den tyd ieg uar tilstede, daa menthe dy io, atted inted uar fornøden, huorfor samme udristning bleff tilbage, nu haffuer di faatt Øl, uyn, brød och andit bordt till derris Skiib. Du kandt dog tale [1]) Steen wylmsøn allene, om et saa tylig kan bliffue ferdigt [2]). Den Humlemand skaldtu loffue di 110 dl. *currandt* for humlen och hans fortering, dog maa hand komme hiid engang først, att hand kan besee Pladtzen. Ted er dyr Hummell, geraader den uell, da er den ochsaa uell betaalid. Den Profit, uy skall faa aff di Hollender, den skall icke bliffue stor.
Iacob Beckis død uaar ieg uell wyss paa, førend hand drog bordt [3]). Den ene Budde, som fruen haffuer taagit paa Husit till sig [4]), er kongen aff Suerrigis Vnder-

oversæt: "... forlanger, for der er dog ikke særlig lang tid til, at *Perlen* [et af kompagniskeberne] skal afsted. At det skulle forhales [forsinkes] med *Pinken* [en mindre skibstype] til England, det ved jeg ikke hvad skal til for, da det dog straks skal til Norge [Norrie]. Og hans makker kan møde ham ud for Norge og begynde på den del, som er blevet dem befalet, og måske spørger han på vejen vel efter de andre, om de er ankommet.
At de forlanger et af orlogsskibene, som skulle ledsage dette ostindiske skib på vejen, synes mig at ske med den hensigt at forhale [forsinke] rejsen; for de mener, at det ikke så hurtigt kan blive færdigt. For dengang jeg selv var til stede, mente de jo, at det overhovedet ikke var nødvendigt, hvorfor den samme udrustning blev opgivet. Nu har de fået øl, vin, brød og anden proviant [bordt] til deres skib. Du kan dog tale med [1]) Sten Villumsen alene, om et sådant [orlogsskib] kan blive færdigt så tidligt 2).
Den humlemand skal du love de 110 daler kurant for humlen og hans fortæring [forplejning]; dog må han komme herhen én gang først, så han kan besigtige pladsen. Det er dyr humle, men lykkes [geråder] den vel, så er den også betalt godt. Den profit, vi skal få af de hollændere, den bliver ikke stor.
Jakob Becks død var jeg fuldstændig klar over [vel vis på], før han drog bort 3). Den ene af Budde-familien, som fruen har taget ind til sig på huset [slottet] 4), er den svenske konges under-..."

[1]) Her mangler et Ord: til eller med.
[2]) I Slutningen af April sejlede det ostindiske Kompagnis Skib Vandhunden fra Kjøbenhavn paa Rejsen til Ostindien (Danske Samlinger 2. R. III, 371); det konvoyeredes til forbi de kanariske Øer af Skibet Nældebladet, paa hvilket Jens Munk førte Kommandoen (Rothe, Brave danske Mænds og Qvinders Eftermæle II, 552). Jvfr. Schlegel, Saml. zur dän. Gesch. II, 4, 179.
[3]) Jakob Beck til Beldringe havde været Lensmand paa Øsel siden 1613. Jvfr. om ham Hiort-Lorenzen og Thiset, Danmarks Adels Aarbog 1886 S. 54, hvor hans Død næppe rigtig henføres til 1625.
[4]) Ved „Fruen“ menes Jakob Becks Enke Helle Jørgensdatter Marsvin (f. 1566 † 1637); „Huset“ er Arnsborg paa Øsel. Familien Budde ejede Gods paa denne Ø, s. Brevene 1641—44 S. 131.

Side 239
dan, dog habis ieg, atted nu ingen faare skall haffue. Dy thuende, som begerer samme *administration*, tiener inted att bruge paa sligge langdtfraa liggendis steeder, ellers er ted uell gaadt folck, enhuer paa syn Maaneer [1]). Wor Herre hielpe oss ellers well, att uy matthe ramme paa den retthe, ty her epther wyll sammestedtz falle allehande for, om krigen ymellom

Al oversættelse er via AI

Suensken och Polacken gaar for sig, som for Menneskens Øien er att ansee icke ude uyll bliffue.
At uy nu haffuer faat bønder nock paa Øssell, er uel troeligdt, Och er att formode, att der skall komme fleere, end man gerne saa, ty vden thuiffuell uyll dy derpaa Landet haffue derris *refugium*. Haffuer dy Polacker skøndt myst formedelst tilfaald (huilckit ieg dog inted kan troe, ty ted er icke saa tyd Aars, att folck droner, epthersom denne uynther haffuer uerrid), Saa haffuer dy dog aldt iagit frycht y Suensken, saatt dy Suenske med derris eget folck herepther liidit skall kunde udretthe. Kommer ted dertiill, att *Carolus* haffuer faatt syn død der [2]) (som icke lenge kan bliffue tyed, om ted saa y Sandhed er), daa skall dy Polacker endaa mehre *gloriere*, besønderligens for Naffnit skyld. Køckenskriffuerens Eed haffuer ieg bekommit [3]), Och endog ieg ingen sønderlig mening om hannem haffuer (huilckit maaske skall gaffne mig y framtyden), saa uyll ieg dog forsøge, huor hand sig uyll anstille, naar hand haffuer giordt syn eed. Ted kan maaske gaa till med hannem, som dy taaler om dennom, som forandrer sig y Brudsengen. Ieg haffuer en anden Maaneer for med hannem, Ieg laader huer maltiid optegne paa huer sted, huad der giffuis op aff huer slags, saa kan ieg ligne dem sammen, naar hand kommer fram med hans Sedler. Du kandt tencke, huorledis hand retthede sig

oversæt: undersåt, men jeg håber dog, at det nu ikke vil medføre nogen fare. De to, som ansøger om den samme stilling [administration], dur ikke til at blive brugt på steder, der ligger så langt væk, skønt de ellers er gode folk, hver på sin måde [1]). Vorherre hjælpe os ellers med, at vi må ramme den rette [finde den rette lensmand], for herefter vil der ske alt muligt på de kanter, hvis krigen mellem svenskeren og polakken fortsætter, hvilket det for menneskeøjne ser ud til, at den vil.
At vi nu har fået bønder nok på Øsel, er ganske vist sandsynligt [troeligt], og det er at forvente, at der vil komme flere, end man gerne så, for uden tvivl vil de søge tilflugt [refugium] der på landet. Selvom polakkerne skulle have tabt [misset] terræn på grund af et uvejr (hvilket jeg dog overhovedet ikke kan tro, for det er ikke den tid på året, at folk driver den af [droner], efter den vinter, der har været), så har de dog indgydt svenskerne stor frygt, så de svenske fremover kun vil kunne udrette meget lidt med deres eget mandskab.
Kommer det dertil, at Karl [*Carolus*] har fundet sin død der [2]) (hvilket der ikke vil gå længe, før vi får besked om, hvis det i sandhed forholder sig sådan), da vil polakkerne prale [gloriere] endnu mere, især på grund af navnets skyld.
Køkkenskriverens ed har jeg modtaget [3]), og selvom jeg ikke har nogen særlig høj tanke om ham (hvilket måske vil gavne mig i fremtiden), så vil jeg dog prøve at se, hvordan han opfører sig [anstiller sig], når han har aflagt sin ed. Det kan måske gå med ham, som man siger om dem, der forandrer sig i brudesengen [at man viser sit sande ansigt efter brylluppet]. Jeg har en anden fremgangsmåde [maner] i tankerne med ham: Jeg lader ved hvert måltid og på hvert sted optegne, hvad der serveres [gives op] af hver slags, så kan jeg sammenligne dem [ligne dem sammen], når han kommer frem med sine regnskabssedler. Du kan tænke dig, hvordan han må rette sig efter det..."

[1]) Ved Lensbrev af 3. Maj fik Frederik Rantzau Øsel i Forlening, som han beholdt til 1634 (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660 S. 11. Dsk. Mag. 4. R. IV, 178).
[2]) Gustav Adolfs Broder Hertug Karl Philip døde af Sygdom 25. Januar i Narva.
[3]) Jvfr. det følgende Brev. Hans Navn var Niels Rasmussen.

Side 240
epther bestillingen, hand haffde yblandt megit andit kladderi antegnit 3 bøgger Papiir huer ugge, hand haffde faatt Herremenden til att skriffue paa. Ted er en uyss regel, 19 Skriffuer och 1 er 20. Dog uill jeg forsøge, huor ted kand affløbe, ty ieg frichter, att iager ieg en Skelm

Al oversættelse er via AI

bordt, saa faar ieg 3 ygen. Den Indianske myndt, Nyckolaus [1]) begerer, deraff haffuer ieg faatt hannem en aff, der ieg uaar till københ:, och haffde icke flere deraff, menss Oue Gedde [2]) haffuer nogle faa, som hand mig beretthede. Holmens Maaler [3]) skall wrie rød och huyd faarue, huormed hand skall hiidkomme och anstrige et Staaketuerck, saatt Stacketuercket skall uerre rødt och Spidzerne huyde. Hand kand tage syt folck med, paa ted ted kan gaa diste bedre fordt. Fortegnelsen paa dy fanger sender ieg dig herhuoss, huilcke skall komme hiid epther Paaske hellige dage [4]). *Vale. Datum* frederichsborrig den 22 *Martii Anno* 1622.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Friiss til hande.

oversæt:
"... efter bestillingen. Han havde blandt meget andet kladderi [rod] noteret 3 bøger papir hver uge, som han havde fået herremændene til at skrive på. Det er en vis regel: 19 skrivere og 1 er 20. Dog vil jeg se [forsøge], hvordan det løber af stablen [kan afløbe], for jeg frygter, at jager jeg én skælm væk [bort], så får jeg 3 igen.
Den indiske mønt, som Nikolaus [1]) ønsker, den har jeg givet ham én af, dengang jeg var i København, og jeg havde ikke flere af dem; men Ove Gjedde [2]) har nogle få, hvilket han fortalte [berettede] mig.
Holmens maler [3]) skal blande [vride] rød og hvid farve, som han skal komme herhen med for at overstryge [anryge] et stakitværk, således at stakitværket skal være rødt og spidserne hvide. Han kan tage sine folk med, for at det kan gå des hurtigere fremad [deste bedre fort].
Fortegnelsen over de fanger sender jeg dig vedlagt [herhos], og de skal komme herhen efter påskehelligdagene [4]). Lev vel [*Vale*]. Givet på Frederiksborg den 22. marts i året 1622.
Christian.
Adresse: Kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Brev 185 * Omtr. 22. Marts 1622.

Til Niels Friis.

Om Kjøkkenskriverens Ed. — *Geh. Ark.*

Du skaldt til dig fodre køckenskriffueren och hannem lade Suere denne herudinden laagde Eed [5]), huorudaff du

oversæt: Du skal kalde [fordre] køkkenskriveren til dig og lade ham sværge efter denne heri vedlagte ed [5]), hvoraf du..."

_____

[1]) Møntmesteren Nikolaus Schwabe (ovfr. S. 231). [2]) 4. Marts var Ove Gjedde kommen til Kjøbenhavn fra sin ostindiske Rejse efter at have været borte paa fjerde Aar. Skibet, som han havde forladt i Norge, kom 30. Marts til Kjøbenhavn (Schlegel, Saml. zur dän. Gesch. I, 2, 158. Slange S. 478. Danske Saml. 2. R. III, 371). [3]) Thomas Thomesen. [4]) Paaskedag var 21. April. [5]) Den findes endnu vedlagt. Den er trykt (efter en Afskrift) i Molbechs Udgave I, 112 f. Orig. er ikke egenhændig. Eden er indført i Sjæll. Reg. XVII, 229 f. med Datum 22. Marts 1622.

Side 241
hannem skaldt meddele *Copie* och siiden huoss *Registranden* foruaare *originalid*.

Al oversættelse er via AI

oversæt: "... du skal give ham en kopi [*Copie*] og siden opbevare [forvare] originalen [*originalid*] sammen med registraturen [*Registranden*].

Brev 186 * 23. Martis 1622.

Til Skriveren Bartholomæus Haagensen.

Befaling om Forfærdigelsen af Mælkekar og Mælkespande. — *Geh. Ark.*

Bartholomeuss hogensøn Skall aff kobber laade gøre 6 Saaer [1]) tilatt beere melck udi, huer Paa en tønde. Disligiste 6 Melkespande, lige Paa den maaner och Størrelse, som den gemehne maaner och fadtzun Er. Grebben paa dennom alle skall uerre aff Iern. *Actum* frede: den 23 *Martij Anno* 1622.
Christian.
Eptherhanden som di bliffuer ferdig, saa skall dii hiidskickis.

oversæt: Bartholomæus Haagensen skal lade fremstille [lade gøre] 6 saaer [1]) af kobber til at bære mælk i, som hver kan rumme en tønde. Ligeledes 6 mælkespande, helt på den måde [manér] og størrelse, som er den almindelige [gængse] form [facon / *fadtzun*] og måde. Hankene [grebene] på dem alle skal være af jern. Givet på Frederiksborg (*frede:*) den 23. marts i året 1622.
Christian.
Efterhånden som de bliver færdige, så skal de sendes herhen [hidskikkes].

Brev 187 * 24. Marts 1622.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Foranstaltninger i Anledning af Kongens Sønners forestaaende Ankomst til Frederiksborg. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Laad mig ued denne breffuysser uyde, huor mange Senge der behøffuis till Prindtzens folck, som haffuer derris Lossering paa Slottid. Vdi ligemaade uill sendis fortegnelsen paa dy andre, som neden for Slottid losseris, til forereren, att hand y tyde dennom kan forere. Den 1 *Aprilis* førstkommendis skall Børnenes samdtlig komme hiid, Och skaldtu udi tyde laade Christoffer Bassie [2]) uyde, huor mange uogne der gørris behoff. Er der och-

Oversæt: Lad mig ved denne brevviser få at vide [uyde], hvor mange senge der behøves til prinsens folk, som har deres logi [lossering] på slottet. På samme måde vil jeg have sendt fortegnelsen over de andre, som logeres neden for slottet [i byen/ladegården], til vognmesteren [føreren], for at han i tide kan skaffe vogne [føre] til dem. Den 1. april førstkommende skal børnene alle som én [samtlig] komme herhen, og du skal i tide lade Kristoffer Basse [2]) vide, hvor mange vogne der er behov for. Er der og..."

[1]) Saa, en Slags Ballie (Molbech, Dialect-Lex. S. 465).
[2]) Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg.

Side 242
saa nogit, som paa Bønder uogne icke kan framkomme, ted skaldtu antegne, Saa skall didhen komme saa mange Rustuogne, som fornøden kan uerre. *Datum* frederichsborg den 24 *Martii Anno* 1622.

Al oversættelse er via AI

Christian.

Udskrift: Christen Thommissøn till hande.

Oversæt: "... således at alt det [gods], som ikke kan transporteres [framkomme] på almindelige bondevogne, det skal du skrive bag øret [antegne]. Så skal der sendes så mange rustvogne [tunge arbejdsvogne] dertil, som der kan være behov for. Givet på Frederiksborg den 24. marts i året 1622.
Christian.
Adresse: Christian Thomesen [Sehested] i hænde.

Brev 188 * 22. April 1622.

Til Christian Friis.
Kongen mener, at Hertug Philip Sigismunds Revers i Anledning af det verdenske Koadjutorvalg endnu ikke kan udleveres. Gaver, som russiske Gesandter have overbragt, skulle vurderes. En fængslet Kudsk af Kongens skal løslades. Der skal bestilles Tagsten. Om Istandsættelsen af et Kølefad i Bryggerset ved Frederiksborg og af Pumpen i Emdrup. Af de Penge, der ere samlede til at tilbagebetales Enkedronningen, skal lægges saa meget til Side, som Kongen har udlagt mere end 100,000 Rdl. — *Kgl. Bibl.*
Ieg sender dig herhuoss Martyne v: der Medenss Breff med nogle andre saager, som he: Phylip [1]) framskicker, Och haffuer h: Philip udi syn Skriffuelse begerid syn *Revers* igen, eptherdi athand nu framskicker Domherrenis *Revers* och kuytandtz. Myn mening er, mig slig *Revers* icke att kunde fraa mig leffuere, førend alting Er *effectuerid* [2]).

oversæt: Jeg sender dig herhjemme medfølgende et brev fra Martin von der Meden samt nogle andre sager, som hertug Philip [1]) fremsender. Og hertug Philip har i sin skrivelse anmodet om at få sit forpligtelsesbrev [*Revers*] tilbage, eftersom han nu fremsender domherrernes forpligtelsesbrev [*Revers*] og kvittering [*kuytandtz*]. Min mening er, at jeg ikke kan udlevere [levere fra mig] et sådant forpligtelsesbrev, før alt er fuldstændig gennemført [*effectuerid*] [2]).

---

[1]) Philip Sigismund, Hertug af Brunsvig, Biskop i Verden og Osnabrück, en Broder til Christian IV's Svoger Henrik Julius, havde en væsentlig Andel i, at Kongens Søn Frederik (III) 1622 valgtes til Koadjutor i Verden. Hans Død 1623 aabnede Hertug Frederik selve Stiftet.
[2]) 24. April svarede Kongen Biskoppen, at Beviset for Modtagelsen af de Penge, som vare deponerede hos ham, og som nu vare udbetalte til Kapitelsherrerne i Verden, var i Kjøbenhavn under Kongens egen Forvaring, og da Kongen for Øjeblikket ikke kunde begive sig derhen, eftersom han hver Time ventede en svensk Afsending, og da han ikke heller turde opholde Biskoppens Lakaj længere, kunde han ikke nu

Side 243
Herhuoss offuerskickis ochsaa ted Ryske tøy [1]), huilcket du huoss guldsmyddene kandt laade wordere. Rustningen kandtu huoss Plaatenslageren laade wordere. Der er En aff myne kudtsker slagen y iern nylygen Paa holmen, densamme skal ladiss ud och uysses hiid igen. Ieg dragiss icke andit til mynde, endatt ieg for nogen tiid siiden skreff dig till om taagsten att bestille. Saframdt dy Er icke bestildt, attdi daa bliffuer bestildt.
Dy Skybstømmermend, som Sist her uaar, haffuer ganske vfliitig dichtit ted kølfaad y briggersit, huorfor di uyll igen hiidvysses, atti ted gørrer till gaaffns. Dy tømmermend, som tilforne haffuer giordt den Pumpe y Emmindorp [2]) daam, skal betaale, huess den nu koster igen att fliie, ty ted Er skaarn ted, Rassmus siiger, Pumpen kunde ued ingen anden middell løfftis vden ued dy, som sked Er. Haffde den uerrid giordt til gaffns, daa haffde den nock

Al oversættelse er via AI

holdt y mange aar. Dy skyller dem dog gemenlig saaledis ued Altiing, Ieg haffuer sielffuer siet ted.
Ieg glemthe att taale med dig om Skatten, som Er samlid tilatt betaale frummoder med [3]), att aff samme Penning saa mange bliffuer tilsyde saatt, som den summa sig beløber, som ieg aff mit egit, uydere en di 100 thusind daler sig beløber, udlagdt haffuer, huilcke ieg till allehande udgifft nu behøffuer. *Vale. Datum* frede: anden Paske dag *Anno* 1622.

Christian.

Io før Io bedre attuy kan komme aff med disse Rysser.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss til hande.

Oversæt: "Sideløbende hermed sendes [overskikkes] også det russiske tøj [1]), hvilket du kan lade guldsmedene vurdere [vurdere]. Rustningen kan du lade pladesmeden [pladenslageren] vurdere. Der er en af mine kuske, som for nylig er blevet lagt i jern [fængslet] på Holmen; den samme skal lukkes ud og sendes [vises] herhen igen. Jeg kommer ikke i tanker om andet [drages ikke andet til minde], end at jeg for nogen tid siden skrev til dig om at bestille tagsten. Såfremt de ikke er bestilt, så sørg for, at de bliver bestilt nu.
De skibstømrere, som sidst var her, har udført et meget uflittigt [dårligt] stykke arbejde med at tætne [tætte] kølefadet i bryggerset, hvorfor de skal sendes herhen igen, så de kan lave det ordentligt [til gavns]. De tømrere, som tidligere har lavet den pumpe i Emdrup [2]) dæmning [dam], skal selv betale for, hvad det nu koster at sætte den i stand [flicke] igen, for det er noget makværk [skarn], det der er lavet. Rasmus siger, at pumpen ikke kunne løftes på anden måde end ved det, som nu er sket. Hvis den havde været lavet ordentligt, så havde den nok holdt i mange år. De undskylder [skyller] sig dog almindeligvis således med alting; jeg har selv set det.
Jeg glemte at tale med dig om den skat, som er samlet ind til at betale enkedronningen [frummoder] med [3]), således at der af de samme penge bliver lagt så mange til side, som det beløb [summa] andrager, som jeg har udlagt af min egen lomme ud over de 100 tusind daler – penge, som jeg nu har brug for til alle mulige udgifter. Lev vel [*Vale*]. Givet på Frederiksborg (*frede:*) anden påskedag i året 1622.
Christian.
Jo før jo bedre, at vi kan blive færdige [komme af] med disse russere.
Adresse: Kansleren, hr. Christian Friis, i hænde."

---

tilbagesende Beviset, men det skulde ske med det første (Ausländ. Registr.).
[1]) Gaver, overbragte af det ovfr. S. 236 omtalte russiske Gesandtskab
[2]) Allerede i Frederik II's Tid var Kjøbenhavn blevet forsynet med Vand fra Emdrup Sø (Lundehussøen), s. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 129 ff. Ved denne Tid var den gamle Vandledning ved at forfalde.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 202.

Side 244

Brev 189.* Omtr. 10. Maj 1622.

Til Frederik Günther.

Der skal svares Hertugen af Gottorp, at Kongen er enig med ham angaaende Tripelhjælpen, og at Landdagen bør udskrives; en Afskrift af Hertugens Skrivelse skal sendes til Gert Rantzau. Der skal gives den lyneborgske Gesandt det Svar, at man uden Hensyn til Hertug Frederik af Lyneborg vil lade Kapitlet (i Verden) vælge frit; om Abbediet i Lyneborg venter Kongen, at der vil opnaas Enighed. — *Geh. Ark.*
Hiirbei ist dess h: von holsteins Schreibendt der triipelhullffe betreffende, worauff zur andtuordt sol gegeben werden, dass Ich ihn allem mit ihm eiinich. Worzu dii landtstende auch sollen zusammen verskriben werden [1]). Ahn den Stadthalther soll Ein Schreibendt abgehen

Al oversættelse er via AI

vndt *copei* von des her: Schreibendt zuskicken, worauss Er zusehen hatt, dass der her: viell Einne andere meinung ist, alss er ihm schreibendt mihr hatt verstendiget. Dii *Recreditiff* sollen auch allsobalde fertig gemacht werden auff den Lyneburgisker gesanthen, wieauch Sein abskeidt also lauthende, dass zuaar mit h: fride: von Ly: offtmahll *tractiret* sey, aber keynmal zu Einiger *final Resolution* kommen können auss wrsach, dass obgemelther h: fri: sich also obstinatt Erzeiget, wy Er dem regirendem herren zumbesten bewust, das Er auch verursachet von mihr zu begeren, Ich muchte ihm hinfhuro mit dem *negotio* verskonen vndt mit h: fri: slebst (!) *tractiren*, auss wess wrsachen ich es Nuhmer darbey bewenden lasse vndt dem *Capitulo* Ihren freien waall lassen, ess gerathe, wohrhin der liebe godt will [2]).

oversæt: Vedlagt [Herbei] er hertugen af Holstens [Gottorps] skrivelse angående tripelhjælpen, hvortil der skal gives det svar, at jeg på alle punkter er enig med ham. Hvorefter landstænderne også skal indkaldes [udskrives] til samling [1]).
Til statholderen [Gert Rantzau] skal der afsendes en skrivelse, og der skal vedlægges en kopi [*copei*] af hertugens skrivelse, hvoraf han kan se, at hertugen har en helt anden mening, end han [statholderen] har ladet mig forstå i sit brev.
Kreditiverne [*Recreditiff* / de diplomatiske svarskrivelser] til den lüneburgske gesandt skal også gøres færdige med det samme, og hans afskedsskrift skal lyde således: At der ganske vist ofte er blevet forhandlet [*tractiret*] med hertug Frederik af Lüneburg, men man er aldrig nået frem til nogen endelig beslutning [*final Resolution*].
Årsagen er, at ovennævnte hertug Frederik har vist sig så genstridig [obstinat] – hvilket den regerende herre udmærket vel ved – at han endda har fået mig til at forlange, at man fremover må forskåne mig for denne sag [*negotio*], og at han hellere vil forhandle direkte med hertug Frederik selv. Af disse årsager lader jeg det nu bero derved og lader domkapitlet [*Capitulo*] beholde deres frie valg, så må det gå, som den kære Gud vil [2]).

[1]) Der afholdtes ingen Landdag før Januar 1623.
10. Maj udfærdigedes der paa Grundlag af Kongens Udkast en Besked til en Gesandt fra Hertugerne Christian af Lyneborg og Frederik Ulrik af Brunsvig. Gesandten havde forebragt et Forslag om, at Hertug Frederik af Lyneborg (en Broder til Hertug Christian) vilde i Egenskab af Domprovst i Bremen give Kongens Søn Hertug Frederik sin Stemme som Koadjutor i Bremen, naar Kongen til Gjengjæld vilde undlade at

Side 245
Der abbedei ihn Lyneburch betreffende, weill sie von beiden theilen meine nahe veruanthen seindt, So zueiffuele ich nicht, sie werden den sachen vnther sich woll maass geben [1]).
Christian.
Udskrift: Friiderich gynther zu handen.

Afslutningen på brev 189 (på tysk)**:** Hvad angår abbediet i Lüneburg, da de på begge sider er mine nære slægtninge [verwandten], så tvivler jeg ikke på, at de nok selv skal finde en mindelig løsning [give sagen måde] i de stridigheder [1]).
Christian.
Adresse: Frederik Günther til hænde.

Brev 190.* 20. Aug. 1622.

Til Kjøbmanden Hans Mandix.

Befaling til at sende Plydsfløjl ud til Kongen paa Rosenborg. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Hanss Mandix [2]) Skall strax med denne Breffuisser Peder Pedersøn hiidud skicke ted stycke graa Plyss fløiell. *Actum* y haffuen for køben: 20 *Agusti Anno* 1622.

Christian.

oversæt: Hans Mandix [2]) skal straks med denne brevviser, Peder Pedersen, sende det stykke grå plyds-fløjl herud. Givet i haven uden for København [Rosenborg Slot] den 20. august i året 1622.
Christian.

Brev 191. * 20. Aug. 1622.

Til Christen Thomesen Sehested.
Tøj til Klæder (for Kongens Sønner) sendes. Tre Pager skulle sendes andre Steder hen efter deres eget Ønske. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

---

modsætte sig hans eget Valg til Koadjutor og Successor i Verden. Som det vil ses af Brevet, afviste Kongen dette Tilbud, naturligvis fordi han ønskede sin egen Søn valgt ogsaa til Koadjutor i Verden (Inländische Reg. 1600—1624 S. 99).

[1]) Om St. Michaels-Abbediet i Lyneborg se Zedler, Universal Lexicon XVIII, 1099 ff. Der var, i Følge den udfærdigede Besked, Strid mellem Hertugerne af Brunsvig og Domkapitlet i Verden angaaende Retten til at bekræfte Abbeden; Kongen afslog i Beskeden til Gesandten at blande sig i Striden. Jvfr. Brevet af omtr. 3. April 1625.

[2]) Se ovfr. S. 234. I Følge en Paategning paa Brevet fik Kongen: „8 Alen Søll farffue floss / 1/16 dell".

Side 246
Aff detthe Slaags Pliisfløiel er inted mere forhanden, dog men ieg, ted att uerre nock, dog aff thuende Slaags, huilket dog aaligeuel paa di Steder kan brugis, der som myndtz er att see. Kleede Snorer och Sylcky er ochsaa der huos, dog ued ieg icke, huor megit aff huer Slaags der er, huilckit du uell haffuer y acht. Och kandtu med neruerendis breffuisser sende tilbage, hues som offuerlig bliffuer.
Marscalcken skall du syge, att hand disse thre drenge, Borchardt, Spørcke och Morman [1]), skall laade uyde, att ieg med ted forderligste dennom paa andre Steder uyll forskriffue, huordthen dy haffuer Løst, huylcke forskriffther skall ferdiggørris, saatt di kan ferdig uerre om en dag eller thu, naar gud uill, ieg kommer der tilstede igen. *Datum* københaffn den 20 *Agusti Anno* 1622.
Udskrift: Christen Thommissøn til hande.

oversæt: "Af denne slags plys-fløjl er der ikke mere på lager [forhånd], men jeg mener dog, at det er nok, selvom det er af to forskellige partier [to slags], hvilket jo alligevel kan bruges på de steder, hvor det er mindst synligt [mindst er at se]. Klædesnore [possement/kantbånd] og silke er også lagt ved, men jeg ved ikke, hvor meget der er af hver slags, hvilket du vel må holde øje med [have i agt]. Og du kan sende det, der bliver tilovers [overflødigt bliver], tilbage med denne brevviser.
Du skal sige til marskallen, at han skal lade disse tre drenge, Borchardt, Sporcke og Morman [1]), vide, at jeg hurtigst muligt [med det fordeligste] vil udskrive anbefalingsbreve [forskrive dem] til andre steder hen, alt efter hvor de har lyst [lyst] til at komme hen. Disse anbefalinger [forskrifter] skal gøres færdige, så de kan ligge klar om en dag eller to, når jeg, om Gud vil, kommer dertil igen. Givet i København den 20. august i året 1622.
Adresse: Christen Thomesen [Sehested] til hænde.

Al oversættelse er via AI

Brev 192. * 3. Oktbr. 1622.

Til Christen Thomesen Sehested.
Prins Christian skal den følgende Dag drage til Kjøbenhavn og senere med sine Brødre til Antvorskov. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*
Prindtzen med Børnen skall herfraa til Anderskou sig begiffue den 24 *huius*.
Prindtzen skall y morgen begiffue sig til københaffn och tage med sig ted mynste, skee kan. Der skall brugis en aff Rustuognen til Sengen och tøiet, och dy graa heste for en aff uognen till hannem sielffuer.

Oversæt: Prinsen [den udvalgte prins Christian] skal med børnene [de kongelige søskende] tage herfra til Antvorskov [*Anderskou*] den 24. i denne måned [*huius*]. Prinsen skal i morgen tage til København og medbringe så lidt oppakning, som det overhovedet er muligt [det mindste, ske kan]. Der skal bruges en af rustvognene til sengen og bagagen [tøjet], og de grå heste skal spændes for en af vognene til ham selv."

_____
[1]) Under 28. Aug. udfærdigedes en Anbefalingsskrivelse for Edelknaben Friedrich Sporcke til Biskop Philip Sigismund i Verden og Osnabrück og en lignende for Edelknaben Burchard Behr til Prins Morits af Oranien (Ausländ. Registr.). Navnet paa den tredje Edelknabe var Herluf Mormand (Rentemestr. Regnsk.).

Side 247
Myønderne sa och en hest eller thuo skall ochsaa der heen. *Actum* frederichsborg 3 *Octob: Anno* 1622.
Udskrift: Christen Thommissøn til hande.

oversæt: "Mynderne [jagthundene] samt en hest eller to skal også dertil. Givet på Frederiksborg den 3. oktober i året 1622.
Adresse: Christen Thomesen [Sehested] til hænd

Brev 193. * 15. Oktbr. 1622.
Til Christian Friis.

Om Bagning af Brød til Skibene; om Indretning af Ladegaarden ved Kjøbenhavn. En Smørkjerne skal hentes fra Kronborg. Om et Laan til Klædekompagniet. Fangerne skulle sendes til Frederiksborg. Kongen forlanger et Exemplar af Jens Dinesen Jersins Grammatik, Silketøj, Lamper til Brug i Mønten paa Frederiksborg og Fliser. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer, syden ieg paa Ibstrup taalede med dig, tenckt Paa ted brød, som skall til dy skyb, Och befynder, att inted korn uerre forhanden, huoraff brødit kan baagis, vden den dandtziger rue, som bleff forbrudt, huilcken strax uyll maalis, Paated man nogit kan komme tilretthe. Møllen ued westerpordt haffuer nu uaand nock, y Bagersen ued Slottid maa ochsaa baagis, sauidt skee kan. Saa kandtu ochsaa sende ud paa lehnen heer omkring [1]). Heer y Lehnit er ted aldt befhaalid, naar ted ickun kommer.
Paa Laagarden [2]) ued københaffuen skall ted saaledis forordnis med kammerne til kuyndfolcken, Sluffer till maask och Maag [3]), saoch kloffuer [4]) tilatt binde fehet udi, Saatt nest gudtz hielp den 30 *Huius* kørene kan indbyndis.

Al oversættelse er via AI

Du skaldt sende bud til *Croneborrig* epther S[m]ørkernen, huilcken staar ferdig y arckeliet sammestedtz. Paa bordet y myn stuue Paa Slottid staar 5010 1/2 dl. til 6 ℔,

Siden jeg talte med dig på Ibstrup [det senere Jægersborg], har jeg tænkt på det brød, som skal med skibene. Jeg finder ud af, at der overhovedet intet korn er på lager, som brødet kan bages af, undtagen den rug fra Danzig [*dandtziger rue*], som blev konfiskeret [forbrudt]. Den skal straks males, for at man kan få noget klar i tide.
Møllen ved Vesterport har nu vand nok, og i bageriet [Bagersen] ved slottet [Københavns Slot] må der også bages, så vidt det overhovedet er muligt. Så kan du også sende besked ud til de omkringliggende len [1]). Her i lenet [Frederiksborg len] er det hele allerede befalet, det gælder blot om, at det kommer frem.
På Ladegården [2]) ved København skal det indrettes således med kamre til kvindfolkene, slæder [sluffer] til mask og møg [3]) samt klove [4]) til at binde kvæget [fæet] i, således at køerne med Guds hjælp kan bindes på stald [indbindes] den 30. i denne måned [*Huius*].
Du skal sende bud til Kronborg [*Croneborrig*] efter smørkærnen, som står færdig i tøjhuset [arsenalet / *arckeliet*] dervenne. På bordet i min stue på slottet står der 5010 1/2 daler til 6 pund..."

[1]) 14. Oktbr. befaledes det 6 sjællandske Lensmænd i Løbet af 8 Dage at indsende Skibsbrød til Kjøbenhavns Slot til Brug for de Skibe, som strax skulde afgaa til Spanien (Sjæll. Tegn. XXII, 143).
[2]) Ladegaarden. Jvfr. ovfr. S. 175.
[3]) ɔ: Møg. [4]) Klove, en Jernbøjle, som lægges om Køernes Hals, og hvorved de bindes til Baasen.

Side 248
huilcke ted kleede *Companie* [1]) skall tilstillis. huorpaa du derris *obligation debita forma* mig kandt tilskicke. Naar dy støffle til dy fanger erre ferdig, daa skall samme fanger med derris *officerer* hiidskickis [2]) . Send mig ett *exemplar* aff den grammattika, som M: Ienss haffuer giordt [3]). Hanss Mandix skall vdi en kyste uell foruaarid (huilcken kyste hand huoss Slodtzfogden skall tage) indpacke aff allehande slags Sylcketøy, huilckit hand myn Skredder skall tilstille, Som hand siden med sig offuer til Iutland skall taage. Der Skall hiidforskickis 4 Laamper med nogit Ollie, som heer morgen och afften y Mynthen [4]) skall brugis.

oversæt: "... hvilke [penge] skal tildeles Klædekompagniet [1]). Hvorefter du kan sende mig deres forpligtelsesbrev [*obligation*] i behørig form [*debita forma*].
Når støvlerne til fangerne er færdige, så skal de samme fanger sendes herhen sammen med deres officerer [2]).
Send mig et eksemplar af den grammatik, som magister Jens har lavet [3]).
Hans Mandix skal i en godt sikret kiste (hvilken kiste han skal modtage hos slotsfogden) pakke alskens slags silketøj, hvilket han skal udlevere til min skrædder, som han [skrædderen] siden skal tage med sig over til Jylland.
Der skal sendes 4 lamper herhen med noget olie, som skal bruges her morgen og aften i Mønten [4])."

[1]) Dette Handelsselskab var stiftet kort forinden, nemlig 1620. Allerede 1623 var det kommet i Miskredit, thi Rigsraadet henstillede da, at det var ønskeligt, at Klædekompagniet ikke fik Lov til at fordyre Varerne, og i Henhold hertil befalede Kongen, at to af Rigsraaderne aarlig skulde gjennemgaa Kompagniets Bøger og indberette Utilbørligheder. Efter en kort Levetid afgik Kompagniet ved Døden i Slutningen af 1628, et Par Maaneder efter, at Kongen havde laant noget over 8000 Rdl. af det (Schlegels Slange II, 219 f. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 311. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 633. III, 303. V, 71. 89. Erslev, Rigsraadets og Stændermøderernes Hist. I, 353. 359. Dsk. Mag. 3. R. II, 301).
[2]) Jvfr. det følgende Nr.

Al oversættelse er via AI

[3]) M. Jens Dinesen Jersin. siden 1617 Lærer for Christian Ulrik Gyldenløve (og senere tillige for Hans Ulrik Gyldenløve) og siden 1619 Professor i Metafysik ved Universitetet, havde i Febr. 1622 faaet Befaling til at udarbejde en latinsk Grammatik. Allerede i Begyndelsen af Septbr. s. A. forelagdes den i Konsistorium til Professorernes Gjennemsyn, men den mødte megen Modstand. Kansleren Christian Friis, der levende interesserede sig for dens Udgivelse, drev imidlertid Sagen igjennem. 29. Novbr. fik Jersin Privilegium paa i 10 Aar at lade trykke en større og mindre Grammatik, og ogsaa paa anden Maade tog Regeringen sig af hans Grammatik. Den mindre („Epitome Grammaticæ Latinæ“) udkom 1623, den større („Grammatica Latina“) Aaret efter. Jvfr. herom og om den nye Methode, som derved indførtes i Grammatikundervisningen her til Lands, Gjellerup, Bisk. Jens Dinesen Jersin, især S. 70 ff. Det maa herefter antages, at det er en Afskrift, Kongen forlanger at se. [4]) Om Mønten paa Frederiksborg jvfr. Rasbech Frederiksborg Slots Beskriv. S. 79. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 253 f.

Side 249
Hanss Steenuynckell skall befhalis att framskicke dy steen, som skall till Pladtzen her sammestredtz [1]). Herhuoss fiindis en Seddel, huylcken Christoffer wrne skal tilstillis. *Vale. Datum* frede: den 15 *8to Anno* 1622.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiill hande.

oversæt: "Hans van Steenwinckel skal have besked på at fremsende de sten, som skal bruges til pladsen her sammesteds [1]). Vedlagt [Herhos] findes en seddel, som skal afleveres til Christoffer Urne. Lev vel [*Vale*]. Givet på Frederiksborg (*frede:*) den 15. oktober [*8to*] i året 1622.
Christian.
Adresse: Kansleren, hr. Christian Friis, til hånde.

Brev 194.* Oktbr. 1622.

Resolutioner om de Straffe, som en Del paa Bremerholm hensatte Fanger skulle lide [2]). — *Geh. Ark., Afflev. fra Marineminist., Fasc. 357, Nr. 14.*

Fanger, som gaar wdi Iern Her Paa Holmen, som icke Enndnu aff denn høye Øffrigheed ehr bleffuen forordenit, Huor Lenge de schall gaa.
Guldbrannd Siffuordzenn Och Niells Iounssenn, hidskicket fraa Aggershuuslehnn i Norge formedelst Adschillige huus geraad, wld, klæder, kaaber och Anndet, de haffuer stollenn fraa enn quinnde der paa Lænitt om Natte thide, som ehr till ssammen taxerit for xj dr. j ℔ xvj ß dannsche, Och sidenn haffuer dee sat Ild paa hiindis Huus och Affbrennt, ehrre dømbt till Gallie och Greenn for samme thiuffuerj, komb i Paa 20 aars tiid y Iern.

Oversæt: Fanger, som går i jern her på Holmen [Bremerholm], for hvem den høje øvrighed endnu ikke har bestemt [forordnet], hvor længe de skal gå [i fængsel].
Sagen om Gulbrand Sjursen og Niels Jonsen: Gulbrand Sjursen og Niels Jonsen, som er sendt hertil [hidskikket] fra Akershus len [*Aggershuuslehnn*] i Norge, fordi de om natten har stjålet diverse indbo [husgeråd], uld, klæder, kåber og andet fra en kvinde der i lenet – hvilket i alt er vurderet [taxeret] til 11 daler [dr.], 1 mark [℔] og 16 danske skilling [ß] – og bagefter har sat ild til hendes hus og brændt det ned. De er for dette tyveri blevet dømt til galge og gren [hængning], men kom i stedet: **I jern i 20 år.**"

[1]) Den mellemste Borggaard paa Frederiksborgg blev ved denne Tid belagt med gullandske Sten (Friis, anf. Skr. S. 262).
[2]) Selve Listen over Fangerne med Angivelserne af deres Forbrydelser osv., er utvivlsomt skreven af den ndfr. nævnte Knud Worm, der var Skriver ved den store Smedie paa

Al oversættelse er via AI

Bremerholm. (Han nævnes i Saml. t. jydsk Hist. III, 242 og Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 72. VI, 57. 213.) Alle de Fanger, henved 30, ved hvilke Kongen intet har noteret, ere udeladte her; de ere enten døde eller bortrømte, eller ogsaa har en anden Haand tilføjet, at de skulle sendes til Frederiksborg (jvfr. ovfr. S. 248).

Side 250

Iernit dennd 15 September Anno 1621 [1]).

Kasper Elliessenn, hidschicket fraa Aggershuus lehnn wdj Norge for 45 slete daller wdj firre schillingstøcker, Noch 23 Rixs daller i enn huid Lerffuidzsposse samt 2 halffue daller Och Een heell daller wdaff Enn Esche, derforuden nogenn marchstøcker och smaa Penge, som hannd haffuer stollenn aff Enn Manndzs krambou i Opssloug, med Anndet Merre Plynnderj effter dommens Inndhold, ehr dømbt till Gallie och Greenn, komb i Iernitt samme dagh.
Paa 20 aarss tiid y Iern.

Peder Niellssenn, hidskicket fraa Kaløeelehnn wdj Iudland formedelst Enn senge dynne hannd haffuer stollenn derssammestedzs, som ehr wurderit for Otte slette daller, Ett schiørt, for sex daller, Enn kobber kiedell, for firre daller, Enn Messinng kiedell, for thou mark, Ett Beken, for femb marck, It sengeklæde for sex marck, slet mønt beregnet, Ehr dømbt till Gallie och greenn, komb i Iernit dennd 15 September Anno 1621.
Paa 15 aar y Iern.

Søffrenn Mortennssenn, Hidschicket fraa Wordingborge lehnn, formedelst hannd haffuer stollenn en hest derssammestedzs, ehr dømbt till Gallie och greenn, komb i Iernitt dennd 27 October Anno 1621.
Paa 10 aarss tyd.

Karll Annderssenn och Olle Hannssenn, thou tatere, som Christoffer Gøye haffuer Ladet hidssennnde fraa Nenisslehnn [2]) med Christoffer Iensenn, Skipper paa
Y 8 aar att gaa y Iern.

oversæt:
"... i jernet den 15. september i året 1621 [1]).

Sagen om Kasper Eliassen:
Kasper Eliassen, sendt hertil [hidskikket] fra Akershus len [Aggershuus lehnn] i Norge, fordi han har stjålet 45 slette daler i fire-skillingstykker, dertil 23 rigsdaler i en hvid lærredspose samt 2 halve daler og 1 hel daler fra en æske, og derudover nogle markstykker og småpenge, som han har stjålet fra en mands krambod i Oslo [Opssloug], sammen med andet yderligere plyndring i henhold til dommens indhold. Han er dømbt til galge og gren [hængning], men kom i jernet samme dag.
Kongens resolution: I jern i 20 år.

Sagen om Peder Nielsen:
Peder Nielsen, sendt hertil fra Kalø len [Kaløeelehnn] i Jylland, fordi han der har stjålet en sengedyne, som er vurderet til 8 slette daler, et skørt til 6 daler, en kobberkedel til 4 daler, en messingkedel til 2 mark, et bækken til 5 mark og et sengetæppe [sengeklæde] til 6 mark – opgjort i slet mønt. Han er dømt til galge og gren, og kom i jernet den 15. september i året 1621.

Al oversættelse er via AI

Kongens resolution: I jern i 15 år.

Sagen om Søren Mortensen:
Søren Mortensen, sendt hertil fra Vordingborg len, fordi han der har stjålet en hest. Han er dømt til galge og gren, og kom i jernet den 27. oktober i året 1621.
Kongens resolution: I jern i 10 år.

Sagen om Karl Andersen og Ole Hansen:
Karl Andersen og Ole Hansen, to tatere [rejsende/romaer], som Christoffer Gøye har ladet sende hertil fra Nedenes len [i Norge] ²) med Christoffer Jensen, skipper på...
Kongens resolution: I jern i 8 år."

¹) Randbemærkning, at den første er bortrømt 26. Juli, og at den anden endnu findes.
²) Nedenæs Len i Norge.

Side 251

denn Korssøerschude, komb i Iernit dennd 31 October effter Her Canndzellers befallning, Och Inngenn domb met dennem ¹).

Peder Niellssenn, enn snedkerssuennd, hidschicket fra Dronningborge slot, som Esche Brock haffuer Ladet fremsende, formedelst hannd om Natte thide haffuer Inndbrut wdj Hanndschriffuerenns kammer der paa slotted och derstall och wdtog Enn schiorte, Enn Ost och It hørgarens forklæde effter dommens Inndholdt, ehr dømbt till Gal[lie] och grænn, komb i Iernitt dennd 10 October 1621.
Pa 10 aarss tiid.

Niells Pederssenn Hald, som først ehr bleffuen hidssenndt fraa Hald slott, som Knud Gyldenstieren haffuer Ladet fremssennde for Enn Leddegiennger, Huilcken sidenn Ehr Bortrømbt paa Frederichsborge Arbeide, Och siden ehr paagrebenn med thiuffuerie paa Holbeck Slodzs lehnn Och der stollenn It hørgarenns Laggenn, thou Blorgarenns laggen, wurderit for j daller, Enn Oxe, for j ℔, Enn Liusestage, for 8 ß, Enn heste sille, for 1 ℔, threj Rinnge till It halskobell, for 1 ℔, Enn hiøtiuffue, for 8 ß, thou Nøgeller giørrenn, for j ℔, Enn Opled, for j ℔, Siuff march karede wld, for xxj ß, Och Rede pennge ij ℔, Med Anndet Mere thiuffuerj, hannd haffuer brugt der paa Lænit effter dommens Inndhold, Som kannd beløffue Sig tillssammen iiij slette daler j ß. Och der hannd met samme thiuffuerj ehr paagrebenn, haffuer hannd giffuit sig It Anndet Nauffnn och sagt sig At hede Peder Ollssenn. Ehr dømbt till Gallie och greenn,
Y 10 aar.

oversæt: "... den Korsør-skude. De kom i jernet den 31. oktober efter hr. kanslerens [Christian Friis'] befaling, og der er ingen dom afsagt over dem ¹).
Sagen om Peder Nielsen: Peder Nielsen, en snedkersvend, sendt hertil fra Dronningborg Slot [ved Randers], som Eske Brock har ladet sende herhen, fordi han om natten har begået indbrud i håndskriverens [sekretærens] kammer der på slottet. Der stjal og udtog han en skjorte, en ost og et forklæde af hørgarn i henhold til dommens indhold. Han er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 10. oktober 1621.
Kongens resolution: På 10 års tid.
Sagen om Niels Pedersen Hald: Niels Pedersen Hald, som først er blevet sendt hertil fra Hald Slot [ved Viborg], efter at Knud Gyldenstierne lod ham sende herhen som en løsgænger

Al oversættelse er via AI

[lediggænger]. Han er siden bortløbet fra tvangsarbejdet på Frederiksborg Slot, og er derefter igen blevet pågrebet for tyveri i Holbæk Slots len.
Der har han stjålet et lagen af hørgarn og to lagner af blårgarn (vurderet til 1 daler), en okse (for 1 mark), en lysestage (for 8 skilling), herre-seler [en hestesele/rem] (for 1 mark), tre ringe til et halskobbel [hundehalsbånd] (for 1 mark), en høtyv [høgaffel] (for 8 skilling), to nøgler (for 1 mark), et ærme/opslag [*Opled*] (for 1 mark), syv mark kartet uld (for 21 skilling) samt kontante penge (2 mark) – foruden andet yderligere tyveri, han har begået der i lenet i henhold til dommens indhold. Det stjålne kan i alt beløbe sig til 4 slette daler og 1 skilling.
Og da han blev grebet på fersk gerning med det samme tyveri, har han opgivet et falsk navn og påstået, at han hed Peder Olsen. Han er dømt til galge og gren, men fik:
Kongens resolution: I 10 år."

_____
[1]) Randbemærkning, at begge bortrømte 17. Oktbr. 1622.

Side 252 1622
komb i Iernit dennd 9 Nouember *Anno* 1621.
Hanns Iørgennssenn Smedessuend her aff Kiøbenhaffn, som Her Canndzeller loud udssennde paa Holmen, formedelst der formenis, At hannd haffuer werridt wdj widdennschab med At forkomme nogenn Anckere fraa Lønnportenn wid Wandkonstenn, och den, som stall samme Anckere, bleff hen Reted for sagenn, komb i Iernit dennd 8 *December* 1621 effter H: Candzelers befallinng, och Inngen domb met hannem [1]).
Schall gaar (!) der et haltt aar.

Niells Madzenn, som borgemester och Raad haffuer ladet hidssennde fraa Rinngsted, formedelst hand haffuer stollenn Enn stud, som ehr wurderit for 7 slete dr., Ehr dømbt till Galle och green, komb i Iernit dennd 13 *December Anno* 1621 [2]).
Schall endnu gaa y Iern 2 aar.

Niells Smed, hidschicket fraa Malmøe huus lehnn i Skaane, formedelst hannd haffuer Omløbenn med Een Bøsse och schut duer och Ennder, thruid och wnndssagt Folck i derris gaaerde och husse, med Anndet Mere Moutuillighedt effter dommens Inndhold, ehr dømbt at lide for hanns geganngenne gierninger effter *Recessens*
2 aar Och syden stille Borgen for uydere skade.

oversæt: "... kom i jernet den 9. november i året 1621.
Sagen om Hans Jørgensen: Hans Jørgensen, smedesvend her fra København, som hr. kansleren [Christian Friis] lod indsætte på Holmen [Bremerholm], fordi man mener, at han har været vidende om [i videnskab med] tyveriet af [at forkomme] nogle ankre fra Lønporten ved Vandkunsten. Den mand, som rent faktisk stjal ankrene, er allerede blevet henrettet for sagen. Hans Jørgensen kom i jernet den 8. december 1621 efter hr. kanslerens befaling, og der er ikke afsagt nogen dom over ham [1]). **K**ongens resolution: Skal gå der et halvt år.
Sagen om Niels Madsen: Niels Madsen, som borgmester og råd har ladet sende hertil fra Ringsted, fordi han har stjålet en stud, som er vurderet til 7 slette daler [dr.]. Han er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 13. december i året 1621 [2]) . Kongens resolution: Skal endnu gå i jern i 2 år.
Sagen om Niels Smed: Niels Smed, sendt hertil fra Malmøhus len i Skåne, fordi han er løbet herreløs omkring [omløben] med et gevær [en bøsse] og har skudt duer og ænder samt truet og opsagt freden [undsagt] for folk på deres egne gårde og i deres huse, sammen med andet yderligere overmod [modvillighed] i henhold til dommens indhold. Han er dømt til at lide for

Al oversættelse er via AI

sine begåede gerninger efter recessen... Kongens resolution: 2 år, og skal siden stille kaution [borgen] for fremtidig god opførsel [for videre skade].

---

[1]) Randbemærkning: Af Jernet 1. Oktober efter Kanslerens Befaling. [2]) Randbemærkning: „Er slaggenn aff Iernnitt wdi hans store siugdomb om st. Hans dag 1622, och haffuer siden en tidlang taget ware paa de andre fanger her paa holmen til dend 1 Ochtobr: hand er kommen til wandkikeren at boure och Rensse Render paa kong: M: arbeide.“ — Senere tilføjet: „Bekom pas den 8 Ianvarii Anno 1624.“

Side 253
67 *Capitell* for hanns schiøtterj, kom i Iernit den 22 *Ianuarij* 1622 [1]).
Søffrenn Pouellssenn Winnd, som Thygge Brahe haffuer ladet hidssennde fraa Schiffhuus, formedelst hannd haffuer brut och wnnduigt aff konngens Ieren och fengsell, som hand haffuer werridt behafftedt med der paa Schiffhuus, formedelst hand haffuer icke begiffuit sig wdi Rette thide wnnder hanns *Compagnie* derssammestedzs, *Item* haffuer siden thruid och wnndssagt Enn Mannd der paa Lænit, Ehr dømbt fra liffuit, kom i Iernit den 19 *februarij* 1622.
4 aar.
Peder Niellssenn, som ehr hidschicket fraa Kallundborge slott formedelst firre secker och Enn thrøye, som ehr wurderit for femb marck mønt, hannd haffuer stollenn fraa nogenn Bønnder der paa Lænit, ehr dømbt till Gallie och green, komb i Iernit dennd 7 *Martij Anno* 1622.
6 aar y Iern.
Hanns Niellssenn, hidschicket fraa Waldbye her paa Kiøbenhauffns Lehnn, formedelst hannd ehr Bortrømbt med en Mandzs hustru der i Waldbye och haffuer stollenn enn gryde och It sengeklæde fraa hannem, Ehr dømbt till Gallie och greenn, komb i Iernitt dennd 8 *Martij Anno* 1622.
8 aar y Iern.
Iacob Iennssen Borrekock, Lauridzs Niellsen och Ienns Anderssenn, kockedrenge, hidschicket fraa Antuorschou formedelst Adschillige fittalle och kiøckenfit, de haffuer stollenn der paa slotted, Skall forskickis till frede:

oversæt: ... 67. kapitel for hans skyderi [krybskytteri]. Han kom i jernet den 22. januar 1622 [1]).
Sagen om Søren Poulsen Vind: Søren Poulsen Vind, som Tyge Brahe har ladet sende hertil fra Skivehus [*Schiffhuus*], fordi han har brudt ud af og undveget fra kongens jern og fængsel, som han var indsat i [behæftet med] der på Skivehus. Dette skyldtes, at han ikke i rette tid havde mødt op under sit militærkompagni sammesteds. Desuden [*Item*] har han efterfølgende truet og opsagt freden [undsagt] for en mand der i lenet. Han er dømt fra livet [til døden], men kom i jernet den 19. februar 1622. Kongens resolution: 4 år.
Sagen om Peder Nielsen: Peder Nielsen, som er sendt hertil fra Kalundborg Slot, fordi han har stjålet fire sække og en trøje (som er vurderet til 5 mark i alt) fra nogle bønder der i lenet. Han er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 7. marts i året 1622. Kongens resolution: 6 år i jern.
Sagen om Hans Nielsen: Hans Nielsen, sendt hertil fra Valby [*Waldbye*] her i Københavns len, fordi han er stukket af [bortrømt] med en anden mands hustru der i Valby og har stjålet en gryde og et sengetæppe [sengeklæde] fra ham. Han er dømt til galge og gren, og kom i jernet den 8. marts i året 1622. Kongens resolution: 8 år i jern.
Sagen om Jakob Jensen Borrekok, Laurids Nielsen og Jens Andersen: Jakob Jensen Borrekok, Laurids Nielsen og Jens Andersen, kokkedrenge [køkkenmedhjælpere], sendt hertil fra Antvorskov [*Antuorschou*], fordi de der på slottet har stjålet diverse fødevarer

AI oversættelse er via AI

[viktualier/*fittalle*] og køkkenfedt... Kongens resolution: Skal sendes til Frederiksborg [til slottets køkken eller fængsel].

_____

[1]) Randbemærkning: Bortrømt.

Side 254
ehr dømbt till Gallie och grænn, komb i Iernit dennd 8 *Martij Anno* 1622 [1]).
Søffrenn Madtzenn, hidschicket fraa Hellssinngøer, formedelst hannd for 16 Aar sidenn haffuer krencket sinn egenn frencke Marenne Madzs daater, som ehr Nest sødschindebaren met hannem, Och Aufflet barenn tillssammen, haffuer och sidenn med en Annden hanns frencke paa Seierøøe Afflet thou Børenn effter hanns egenn bekienndellsse, haffuer nu Atter lagt sig effter forne Hanns Neste sødschendebarn Marenne Madzs daatter At wille brinnge hinnde till At effterkomme hanns syndige begierinng, Ehr dømbt At straffis med fenngssell och thieldomb paa kong: Maytz: Arbeide sin Liffs tiidt, komb i Iernit dennd 15 *Aprilj* 1622 [2]).
10 aar y Iern.
Peder Lauridzenn drager, som Borgemester och Raad i Malmøe haffuer ladet frembssennde, formedelst hannd haffuer ligget wdj It slemt leffnit med enn Egtemandzs Quinnde der wdj Byen och dog sielff Ochssaa haffde hanns egenn hustru, effter It *Messive* breffs formeldinng, som H: Canndzeller ehr thillschreffuenn, komb i Iernit dennd 18 *Aprilis Anno* 1622, Ehr dømbt till konng: Maytz: Arbeide och fengssell effter Hanns Maytz: goude Betennkennde.
8 aar y Iern.

oversæt: ... er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 8. marts i året 1622 [1]).
Sagen om Søren Madsen: Søren Madsen, sendt hertil fra Helsingør, fordi han for 16 år siden krænkede sin egen slægtning [frænke] Maren Madsdatter, som er hans nære næst-søskendebarn [næstsødskendebarn], og avlede et barn sammen med hende. Han har sidenhen – efter sin egen tilståelse – avlet to børn med en anden af sine slægtninge på Sejerø. Nu har han atter lagt an på forannævnte Maren Madsdatter for at få hende til at føje sin syndige lyst [begæring]. Han er dømt til at straffes med fængsel og trældom på Kongelig Majestæts arbejde på livstid, og kom i jernet den 15. april 1622 [2]). Kongens resolution: 10 år i jern.
Sagen om Peder Lauridsen Drager: Peder Lauridsen Drager, som borgmester og råd i Malmø har ladet sende hertil, fordi han har levet i et lastefuldt forhold [et slemt levned] med en anden gift mands hustru i byen, alt imens han endda selv havde sin egen hustru – i henhold til et missiv-brev [embedsbrev], som er skrevet til hr. kansleren. Han kom i jernet den 18. april i året 1622 og er dømt til Kongelig Majestæts arbejde og fængsel efter Hans Majestæts eget skøn [gode betænkende]. Kongens resolution: 8 år i jern.

_____

[1]) Ved den første af disse tre er skrevet, at han døde 5. Aug. Randbemærkningen „bortrømt“ synes at gjælde den tredje af dem. [2]) Randbemærkning, at han er bortløben fra Ladegaarden 15. Juli 1623.

Side 255
Bennt Suenndzenn, som Byefougedenn her wdj Kiøbenhaffnn haffuer ladet hidssennde, for hannd haffuer stollenn noget Guld fraa s: Iacob Beckis thienner, ehr dømbt At gaa i Ierenn i sex Aar effter Enn zeddels formelding, som forne Byefouget haffuer met hannem frembssendt, komb i Iernit dend 9 *Maij Anno* 1622.
6 aar y Iern.

Al oversættelse er via AI

Christenn Niellssenn, som Hanns Thellinng haffuer ladet fremssennde fra forne Ydsted, formedelst hannd haffuer stollenn Enn Blorgarenns schiorte och Enn klædehuffue, som ehr wurderit for iij ℔, Ehr dømbt till Gallie och grænn, kom i Iernit dennd 13 *Maij* 1622 [1]).
4 aar y Iern.

Olle Pederssenn, som Siffuord Beck, Rentemester, haffuer ladet hidssennde fraa Ørsted i Rambsøeherridt, formedelst hannd haffuer leigenn wdj It slembt leffnet med Enn Echtemandzs quinde och dog sielff haffuer hanns Egtte Hustru, Och haffuer thrud och wndssagt enn aff welbemeldte Siffuord Beckis Bønnder Och Offuerfaldenn hannem om Nate tide, Ehr dømbt till konng: Maytz: fenngssell och Arbeide, Inndtill hand aff denn høye Øffrigheed Igienn kannd bliffue forløffuit, komb i Iernitt den den 28 *Maij* 1622.
6 aar y Iern.

Olle Søffrennssenn, som Borgemester och Raad i Slangerup haffuer ladet frembssennde, formedelst hannd ehr Optagenn for Enn leddegiennger, som icke nogen wis tienniste haffuer tagenn sig forre
4 aar y Iern.

oversæt: *Sagen om Bent Svendsen:* Bent Svendsen, som byfogden her i København har ladet sende hertil, fordi han har stjålet noget guld fra salig [*s:*] Jakob Becks tjener. Han er dømt til at gå i jern i seks år i henhold til en skriftlig meddelelse [seddel], som forannævnte byfoged har sendt med ham. Han kom i jernet den 9. maj i året 1622. Kongens resolution: 6 år i jern.
Sagen om Kristen Nielsen: Kristen Nielsen, som Hans Telling har ladet sende hertil fra forannævnte Ystad [*Ydsted*], fordi han har stjålet en skjorte af blårgarn og en klædehueshue, som er vurderet til 3 mark [℔]. Han er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 13. maj 1622 [1]). Kongens resolution: 4 år i jern.
Sagen om Ole Pedersen: Ole Pedersen, som rentemester Sivert Beck [*Siffuord Beck*] har ladet sende hertil fra Ørsted i Ramsø Herred, fordi han har levet i et lastefuldt forhold [et slemt levned] med en anden gift mands hustru, alt imens han endda selv havde sin egen ægtehustru. Desuden har han truet og opsagt freden [undsagt] for en af velbemeldte Sivert Becks bønder og overfaldet ham ved nattetide. Han er dømt til Kongelig Majestæts fængsel og arbejde, indtil han af den høje øvrighed igen kan blive løsladt [forlovmet]. Han kom i jernet den 28. maj 1622. Kongens resolution: 6 år i jern.
Sagen om Ole Sørensen: Ole Sørensen, som borgmester og råd i Slangerup har ladet sende hertil, fordi han er blevet pågrebet [optagen] som løsgænger [lediggænger], der ikke har påtaget sig nogen fast eller lovlig tjeneste... Kongens resolution: 4 år i jern.

[1]) Randbemærkning, at han er bortrømt 3. Maj 1623.

Side 256
Och bleffuen befundenn, at hand haffuer stollen thou schiepper hommell Och enn Nye wadmels kiortell fraa en Mand i Horrens Herridt, ehr dømb[t] till konng: maytz: Ierenn och fengssell Hanns liffs tiid for ssamme hanns gierninger, komb i Iernit dennd 4 *Iunij Anno* 1622.
Christenn Anderssenn, hid- schicket fraa Hussumb her paa Kiøbenhauffns Lehnn, for hannd haffuer Enn sønddag wnnder Predickenn Inndgaaen wdi Ienns Iesperssenn[s] hus och der wdtaget It schrinn mett noggenn breffue, som ehr wurderitt for 14 daller, Ehr dømbt till thiuffstraff, komb i Iernitt dennd 23 *Iunij* 1622.
4 aar y Iern.

Al oversættelse er via AI

Quest Niellssenn hidschicket fraa Slaugellsse, for hannd haffuer stollet Enp Ierenn wegge [1]) fraa Niells smed derssammestedzs, ehr wurderitt for 3 slette marck, ehr dømbt till thiuffstraff, komb i Iernitt dennd 21 *Iunij Anno* 1622 [2]).
3 aar y Iern.

Niells smed, som ehr hid- schicket fra Malmøehuus, formedelst hannd haffuer brugt slagsmaall der paa Lehnet och haffuer stollen Nogenn Par kirkeduffuer aff kirketornet och schiødt och forderffuet kirketaget och blyet, kirkenn till schade, Ehr dømbt at lide derfohr som ehnn thiuff, komb i Iernit 26 *Iunij* 1622 [3]).
2 aar y Iern.

oversæt: ... Og det blev opdaget [befunden], at han har stjålet to skæpper humle og en ny kjortel af vadmel fra en mand i Horns Herred [*Horrens Herridt*]. Han er dækket af en dom til Kongelig Majestæts jern og fængsel på livstid for disse sine gerninger. Han kom i jernet den 4. juni i året 1622.
Sagen om Kristen Andersen: Kristen Andersen, sendt hertil fra Husum [*Hussumb*] her i Københavns len, fordi han en søndag under prædikenen [gudstjenesten] er gået ind i Jens Jespersens hus og der har stjålet et skrin med nogle breve [dokumenter/obligationer], som er vurderet til 14 daler. Han er dømt til tyvestraf, og kom i jernet den 23. juni 1622.
Kongens resolution: 4 år i jern.
Sagen om Kvist Nielsen: Kvist Nielsen [*Quest Niellssenn*], sendt hertil fra Slagelse [*Slaugellsse*], fordi han har stjålet en jernkile [jernvægge] [1]) fra smeden Niels sammesteds, hvilket er vurderet til 3 slette mark. Han er dømt til tyvestraf, og kom i jernet den 21. juni i året 1622 [2]). Kongens resolution: 3 år i jern.
Sagen om Niels Smed: Niels Smed, som er sendt hertil fra Malmøhus, fordi han har deltaget i slagsmål der i lenet og har stjålet nogle par kirkeduer fra kirketårnet samt skudt og ødelagt [fordærvet] kirketaget og blyet, kirken til skade. Han er dømt til at lide straf for dette som en tyv, og kom i jernet den 26. juni 1622 [3]). Kongens resolution: 2 år i jern."

---

[1]) Vægge, en Kile.
[2]) Randbemærkning: død.
[3]) Randbemærkning: „Er derforuden tildømpt at gaa it Aar i iern for kongens iern, hand haffuer afflagt uden beuilling."

Side 257
Marckus Hannssenn, hidschicket fra Roschildgaard, formedelst hannd haffuer stollenn Enn Øxe, Enn wogenn Øxe och Enn tømme fraa enn Bunde i Winndinge, som ehr wurderit tillssammenn for iiij ℔, ehr dømbt till konng. Maytzs. Arbeide i Ierenn och fenngssell hanns Liffstiid, wden Øffrighedenn hannem will benaade, komb i Iernitt dend 15 *Iulij* 1622 [1]).
4 aar y Iern.

Hanns Hannssenn, hidschicket fraa Kiøbennhauffns slott, som Hanns vonn Schmalckell, slodzfouget, loud wdssennde och Enn zeddell met hannem, liudendis, at Effter konng. Maytz. eggen Naadigste befallinng schall Neruerennde zeddeluisser Hanns Hannssenn aff Fyenn wdj Wenndzsherridt i Oubyssoggen Brandstrup Bye gaa paa holmenn i Ierenn Itx Aar formedelst nogenn Irinng och threttе, hannem och Lanndzsdømmer derssammestedzs Emellum weret haffuer, komb i Iernitt dennd 15 *Iulij Anno* 1622, Och Inngen Annden domb met hannem [2]).
1 aar y Iern.

Al oversættelse er via AI

Søffrenn Lauridzenn schreder, som ehr hidschicket fraa Rinngsted, formedelst hannd ehr bleffuenn paagrebbenn, for hannd haffuer her i Lanndet lagt sig i løssachtigheed med Enn quindis Perssonn, Marenne wid Nauffnn, och Aufflet met hinnde It drenngebarenn, och der hannd haffuer Affschildt sig met hinnde, haffuer hannd igienn i hinndis sted till sig Annammidt Enn Annden quinde, hannd nu haffuer huos sig, Margrete Hendrichs daatter, 6 aar y Iern.

oversæt: *Sagen om Markus Hansen:* Markus Hansen, sendt hertil fra Roskildegård [Roskilde Slot], fordi han har stjålet en økse, en vognøkse og en tømme [hestetømme] fra en bonde i Vindinge, hvilket i alt er vurderet til 4 mark [ℳ]. Han er dømt til Kongelig Majestæts arbejde i jern og fængsel på livstid, medmindre øvrigheden vil benåde ham. Han kom i jernet den 15. juli 1622 [1]). Kongens resolution: 4 år i jern.
Sagen om Hans Hansen: Hans Hansen, sendt hertil fra Københavns Slot, som slotsfoged Hans von Schmalckell lod indsætte [udsennde] sammen med en medfølgende skriftlig besked [seddel], der lyder: At efter Kongelig Majestæts egen nådigste befaling skal denne seddelviser, Hans Hansen fra Fyn i Vends Herred i Udby Sogn i Branstrup By, arbejde på Holmen [Bremerholm] i jern i et år, på grund af noget strid og uoverensstemmelse [irring og trætte], der har været imellem ham og landsdommeren sammesteds. Han kom i jernet den 15. juli i året 1622, og der foreligger ingen anden dom over ham [2]). Kongens resolution: 1 år i jern.
Sagen om Søren Lauridsen Skræder: Søren Lauridsen Skræder, som er sendt hertil fra Ringsted, fordi han er blevet pågrebet, da han her i landet har levet i løsagtighed med et kvindemenneske ved navn Maren og avlet et drengebarn med hende. Og da han havde skilt sig af med hende, har han igen i hendes sted taget en anden kvinde til sig, som han nu har hos sig, Margrete Henriksdatter... Kongens resolution: 6 år i jern.

---

[1]) Randbemærkning: død.
[2]) Randbemærkning: „Er derforuden tildømpt at gaa 3 Aar i Iern for kong. iern, hand vden forloff haffuer afflagtt".

Side 258
och leffuet met hinnde paa thretten Aars tid wden Echteschaff i Obennbare huoreri, som schriffuis Om at were Enn Egte Mandzs quinde i Ottennsse i Fyenn, Och haffuer for 16 Aar sidenn forlat hanns Egtte hustrue, som ehr i hospitalet i Ottennsse, Med Anndett Mere Løssagtighed, hand haffuer brugt effter dommenss Indholdt, er dømt for saadan hanss groffue forsseelsse och oende begangne gierninger at straffess och hiemføres wdi kong. Maytzs. fengssell och Iern, wden den høye øffrighed Naadigst i andre maader will benaade, kom i Ierned dend 20 *Iulj Anno* 1622.
Iep Markurssen, hidschicket fraa Ottennsse i Fyenn, formedelst hand haffuer trued och wndsagt Karene Hanssdotter paa liff och leffnet, Och icke haffuer ssatt hende borgen at were hende wbeuart, och haffuer ombløbbet der i landet met leddiggang wden Pass och affscheeden, er dømt at straffes i Iern och fengssell, saalenge øffrigheden siuness, kom i Ierned dend 24 *Iulj Anno* 1622.
4 aar y Iern**.**

Christen Christenssen, hidschicket fra Wiggssøe her paa Kiøbenhauffns Leehn, for hand haffuer stollen ett par støffle, ett hørgarns laggen, ehn blorgarnss schiortte, ett sengklede och ehn huggeøxe fra Iørgen Oellssen i Vigssøe, som ehr wurderett tilsammen for femb sslette daller, er dømt till galle och green, komb i Iernedt dendt 24 *Iulj* 1622 [1]).
4 aar y Iern.

Al oversættelse er via AI

Peder Pederssen, hidssentt fra slottet, formedelst hand er wnd-
2 aar y Iern.

oversæt: .. og har levet med hende i henved tretten år uden ægteskab i åbenlyst hor [*Obennbare huoreri*]. Det skrives ligeledes, at hun er en anden gift mands hustru i Odense [*Ottennsse*] på Fyn, og han har for 16 år siden forladt sin egen ægtehustru, som nu befinder sig på hospitalet [plejehjemmet/fattighuset] i Odense. For denne og yderligere løsagtighed, som han har bedraget med i henhold til dommens indhold, er han dømt for sin grove forseelse og sine slette, begåede gerninger til at straffes og indsættes i Kongelig Majestæts fængsel og jern, medmindre den høje øvrighed nådigst vil benåde ham på anden vis. Han kom i jernet den 20. juli i året 1622.
Sagen om Jep Markussen: Jep Markussen, sendt hertil fra Odense på Fyn, fordi han har truet og opsagt freden [undsagt] for Karen Hansdatter på liv og levned, og ikke har stillet kaution [borgen] for, at hun kunne være i sikkerhed for ham [*wbeuart*], samt at han har løbet omring der i landet i driveri [lediggang] uden pas og afskedsbrev. Han er dømt til at straffes i jern og fængsel, så længe øvrigheden finder det nødvendigt. Han kom i jernet den 24. juli i året 1622.
Kongens resolution: 4 år i jern.

Sagen om Kristen Kristensen: Kristen Kristensen, sendt hertil fra Vægsø [Vigssø] her i Københavns len, fordi han har stjålet et par støvler, et lagen af hørgarn, en skjorte af blårgarn, et sengetæppe [sengeklæde] og en huggeøkse fra Jørgen Olsen i Vægsø, hvilket i alt er vurderet til 5 slette daler. Han er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 24. juli 1622 [1]). Kongens resolution: 4 år i jern.

Sagen om Peder Pedersen: Peder Pedersen, sendt hertil fra slottet, fordi han er un[dveget]...
Kongens resolution: 2 år i jern.

---

[1]) Randbemærkning: ophængt.

Side 259
uigt kong. Mayzs. Plidzs Arbeide wedt Fredrichsborge, er dømt at slaess en tid lang wdi Iern eller i andre maader at straffes, som wedbør, kom i Ierned dend [1]).

Hans Anderssen, hidschicket fra Malmøehuess, formedelst hand haffuer stollen ssig till i Fredrichsborge schriffuerstuffue at trøcke kong. Mayzs. stempell och seigell for fire Blancketter Och ssiden wdi Lantzkrone ladet schriffue paa den ehne et falsch sendebreff och eht falsch pass paa den anden wed Christoffer Basses nauffn och der paa haffuer løigen och stollen ssig till fri wnderholding, foerdringschaff och thou daler Maanetzpenge paa Malmøehuuss, haffuer och brugt schielmsche diricker Och tiuffge nøgler at optage kong. Mayzs. Iern och fengssell med, er dømt till Gallie och green, komb i Iern dend 24 *Iulj* 1622.
3 aar y Iern.

Iohan Carnelessen, som tillforne haffuer weret wdi Iern her paa hollmen och bortrømt Och nu igien paagreben wdi Kiøge och hidschicket, formedelst hand haffuer stollen nogen temmermendzs wercktøigh, som er toe Breede øxer, Thoe sauge och ehn holde hage [2]), tilsamen wurderet for vj dr., Och toe bindøxer och twende andre sauge for 4 ℔, siuff tørre dieller, huer agtedt for j ℔, er dømt till galle och green, komb i Ierned den 14 *Augustj Anno* 1622 [3]). 8 aar y Iern.

[1]) Ufuldført.

Al oversættelse er via AI

[2]) Holdhage, s. Vidsk. Selsk. Ordbog.
[3]) Randbemærkning: bortrømt 22. Juli 1623.

Side 260
Peitter Nauffnessen och Ienss Søffrenssen, hidschicket fra Lund, for de haffuer stollen nogen schollepund kobber fra ehn Grydde støbber der i Lund och sold och forhandlet det till ehn grydestøber i Malmøe effter dommens videre Indhold, ehr dømbt till Galle och green, komb i Iern dend 19 *Augusti Anno* 1622.
5 aar y Iern.

Anderss Iffuerssen, hidschicket fra Halmsted, som Erich Rossenkrandzs haffuer ladet fremssende, formedelst hand med wtilbørlige, ærrørige ord haffuer forholdet och Anstillet ssig emoed baade Eddell och wæddell och opsat menigheden till Mytterie och at wille wdkaste Byefoegden wdaff Raadstuewidnuffued, der hand haffuer ladet lesse kong: Mayzs. forordninger, er dømbt at haffue forsseet ssig emoed kong. Mayzs. høighed och bør derfor som en wlridstiffter och Myttemagger at straffes paa ssin halss och løssøre effter stads Retten, komb i Ierned dend 20 *Augustj* 1622.
6 aar y Iern.

Nielss Ienssen Berghen, som war høigbaatzmand wed det nye schib, som kong. Maytt. loed bygge wdi Blegend, och der samestedzs haffuer wdførtt till tuende fremede schippere tow stycker stauffstrop och et boyereeb aff kong. Mayzs. Reedschab, dog effter hanss schippers befallning, er dømbt at gaa wdi Iern et Aarss tid for hanss forsseelsse, kom i Ierned dend 26 *Augustj Anno* 1622 [1]).
1 aar y Iern.

Oversæt:
Sagen om Peter Navnesen og Jens Sørensen: Peter Navnesen og Jens Sørensen, sendt hertil fra Lund [i Skåne], fordi de har stjålet nogle lispund [skålund/*schollepund*] kobber fra en grydestøber der i Lund og solgt og afhændet det til en grydestøber i Malmø i henhold til dommens videre indhold. De er dømt til galge og gren [hængning], og kom i jernet den 19. august i året 1622.
Kongens resolution: 5 år i jern.
Sagen om Anders Iversen: Anders Iversen, sendt hertil fra Halmstad [i Halland], som Erik Rosenkrantz har ladet sende herhen, fordi han med utilbørlige, ærerørige ord har opholdt og opført sig oprørsk [anstillet sig] imod både adel og uadel [*Eddell och wæddell*], samt opviglet menigheden [borgerne] til mytteri og til at ville kaste byfogden ud fra rådstuevidnet [rådstuens retsmøde], da han dér lod oplæse Kongelig Majestæts forordninger. Han er dømt for at have forgået sig imod Kongelig Majestæts højhed og bør derfor som en oprørsstifter [urolighedsstifter] og mytterimager straffes på sit liv [sin hals] og sit indbo [løsøre] efter stadsretten. Han kom i jernet den 20. august 1622.
Kongens resolution: 6 år i jern.
Sagen om Niels Jensen Bergen: Niels Jensen Bergen, som var høj-bådsmand på det nye skib, som Kongelig Majestæt lod bygge i Blegind [Bregentved/Blekinge], og som dér sammesteds har udleveret [udført] to stykker stavstrop og et boyereb af Kongelig Majestæts grej [redskab] til to fremmede skippere – dog efter sin skippers befaling. Han er dømt til at gå i jern i et års tid for sin forseelse, og kom i jernet den 26. august i året 1622 [1]).
Kongens resolution: 1 år i jern.

Al oversættelse er via AI

[1]) Randbemærkning: „Dommen findis lige saa wdi sin bessluttning wdi Holmis bog. Knud Wormb, egennhannd.“ -- Senere tilføjet: bekom Pas 26. Aug. 1623.

Side 261
Peder Laurentzen kiellerssuend, som Hollger Rossenkranzs haffuer ladet hid ssennde fra Otthenssegaard, formedelst hand schulle haffue forspisset ssig nogen fittallie, er dømbt at haffue wtroligen forholdet ssig och derfore bør at lide, som wedbør, komb i Iernet dend 3 *Septembr. Anno* 1622.
3 aar y Iern.

Hanss Nielssen, hidschicket fra Mallmøe, formedelst hand er rømbt fra hanss egte hustrue och haffuer beleigen tuende Quindfolck, *Ittem* ssiden forlocket ehn piige aff ssin tienste och hende ochsaa beliggen och hiemeligen lade ssig troloffue wed hende, Er dømbt i kong: Mayzs: naade och wnaade, kom i Iernet dend 19 *Septembr.* 1622.
6 aar y Iern.

Oluff Pøll och Madzs Ienssen, hidschicket fra Mallmøe, formedelst de haffuer stollen ehn stud fra ehn mand der paa leehnet, ehre dømbt till Gallie och green for deeress tiuffuerie, komb i Ierned dend 19 *Septembr.* 1622 [1]).
4 aar y Iern.

Nielss Maarttenssen, hidschicket fra Lund, formedelst hand emoed hanss wdgiffuene forpligt haffuer begiffuet ssig ind i Willaz grydestøbberss huuss och lagt ssig effter hanss hustrue och ført hende wdi et ont nauffn och røgte, till med wdeschet ehn aff kong: Mayzs: schateborgere der i byen och schielt hanom for ehn schielm, med andet meere effter dommenss Indhold, er dømbt till kong: Mayzs: Iern och fengssell, kom i Iernet den 20 *September Anno* 1622.
4 aar y Iern.

oversæt:
Sagen om Peder Lauridsen Kældersvend: Peder Lauridsen, kældersvend, som Holger Rosenkrantz har ladet sende hertil fra Odensegård [*Otthenssegaard*], fordi han skulle have svindlet med/spist op [forspist sig på] nogle fødevarer [viktualier/*fittallie*]. Han er dømt for at have opført sig utro [svigefuldt] i sin tjeneste, og bør derfor straffes, som det sig hør og bør. Han kom i jernet den 3. september i året 1622. Kongens resolution: 3 år i jern.
Sagen om Hans Nielsen: Hans Nielsen, sendt hertil fra Malmø, fordi han er stukket af [rømt] fra sin ægtehustru og har haft samleje med [beliggget] to andre kvindfolk. Desuden [*Ittem*] har han efterfølgende lokket en pige væk fra hendes tjeneste, haft samleje med hende også, og hemmeligt ladet sig trolove med hende. Han er givet under dom til Kongelig Majestæts nåde og unåde, og kom i jernet den 19. september 1622. Kongens resolution: 6 år i jern.
Sagen om Oluf Pøl og Mads Jensen: Oluf Pøl og Mads Jensen, sendt hertil fra Malmø, fordi de har stjålet en stud fra en mand der i lenet. De er dømt til galge og gren [hængning] for deres tyveri, og kom i jernet den 19. september 1622 [1]). Kongens resolution: 4 år i jern.
Sagen om Niels Mortensen: Niels Mortensen, sendt hertil fra Lund, fordi han imod sin udstedte forpligtelse [tjenesteaftale] har trængt sig ind i grydestøberen Villads' hus og lagt an på hans hustru samt bragt hende i et dårligt rygte [et ondt navn og rygte]. Derudover har han udfordret [udæsket] en af Kongelig Majestæts skatteborgere der i byen og skældt ham ud for at være en skælm, med yderligere ugerninger i henhold til dommens indhold. Han er dømt til Kongelig Majestæts jern og fængsel, og kom i jernet den 20. september i året 1622. Kongens resolution: 4 år i jern.

Al oversættelse er via AI

1) Randbemærkning: bortrømte.

Side 262

Olluff Nielssen, hidschicket fra Dragssholmbs Leehen, formedelst hand er bortrømt och wndwigt kong: Mayzs: Arbeede till Frederichsborgh, er dømbt till Iern och fengssell wdi kong: Mayzs: Arbeede, komb i Iern dend 1 Octobr. 1622 [1]).
3 aar y Iern.

Giert Schrøder, som er hidschicket fra Berghen, formedelst hand haffuer Ligget wdi hoer med hanss tieneste Quinde och haffuer hanss egte hustrue, er dømbt at wdstaa dend Peehn och straff, som kong: M: hanom Naadigst will paalegge, kom i Ierned dend 1 Octobr. 1622 [2]).
Er beuylgit att komme løss, naar hand giffuer 1000 dl.

Thillemand Gossen, hidschicket fra Berghen, formedelst hand schamelige haffuer foragted kong: Maytt: wores Allernaadigste herress Mandatt effter dommenss Indhold, er dømbt at lide och wdstaaee dend straff, som kong: Maytt: hanom Naadigst will paalegge, kom i Ierned den 1 October Anno 1622 [3]).
2 aar y Iern.

Lawin Brøderss, hidschicket fra Berghen, formedelst hand haffuer vhøffscheligen taldt om dend forordning och Instruxs, som er giort effter kong: Mayzs: Mandatt och forordning, Och
2 aar y Iern.

oversæt:
Sagen om Oluf Nielsen: Oluf Nielsen, sendt hertil fra Dragsholm Len, fordi han er stukket af [bortrømt] og undveget fra Kongelig Majestæts arbejde ved Frederiksborg. Han er dømt til jern og fængsel i Kongelig Majestæts arbejde. Han kom i jernet den 1. oktober 1622 [1]). Kongens resolution: 3 år i jern.
Sagen om Gert Schröder: Gert Schröder, som er sendt hertil fra Bergen [i Norge], fordi han har begået ægteskabsbrud [ligget i hor] med sin tjenestekvinde, alt imens han har sin ægtehustru. Han er dømt til at udstå den pine [*Peehn*] og straf, som Kongelig Majestæt [*kong: M:*] nådigst vil pålægge ham. Han kom i jernet den 1. oktober 1622 2). Kongens resolution: Det er bevilget, at han kan løslades, når han betaler 1000 daler [dl.].
Sagen om Tileman Gossen: Tileman Gossen, sendt hertil fra Bergen, fordi han skamfuldt har foragtet Kongelig Majestæts, vor allernådigste herres, mandat i henhold til dommens indhold. Han er dømt til at lide og udstå den straf, som Kongelig Majestæt nådigst vil pålægge ham. Han kom i jernet den 1. oktober i året 1622 [3]). Kongens resolution: 2 år i jern.
Sagen om Levin Brodersen: Levin Brodersen, sendt hertil fra Bergen, fordi har talt uhøvisk [uforskammet] om den forordning og instruks, som er udfærdiget efter Kongelig Majestæts mandat og forordning, og... Kongens resolution: 2 år i jern.

---

[1]) Randbemærkning: død.
[2]) Randbemærkning: er udkommen. — 31. Juli 1622 havde Lensmanden paa Bergenhus faaet Ordre til at nedsende Tileman Gasen (Gaasen), Levin Brøders (Brodersen) og Gert Schrøder med deres Domme til Bremerholm, og 31. Oktbr. s. A. tilskreves der ham. at de to førstnævnte maatte slippe ud mod hver at betale 50 Rdl., den tredje mod at betale 1000 Rdl. (Norske Rigsregistr. V, 255. 291 f.). Om Gert Schrøders Sag se endvidere samme Bind S. 172. 186. 308.

Al oversættelse er via AI

[3]) Randbemærkning: er udkommen. — Denne Mand, en Westfaler, havde 1602 taget Borgerskab i Bergen (Nicolaysen, Bergens Borgerbog 1550—1751 S. 20).

Side 263

Løignet byefoegden for rettenn, er dømbt at lide och wdstaaee dennd straff, som kong: Maytt: hanom Naadigst will paalegge, komb i Iernett dennd 1 *Octobr. Anno* 1622 [1]).

Brev 195.* Omtr. Oktbr. 1622.

Resolutioner om, hvad der skal gjøres ved en Del kvindelige Fanger, som ere indsatte i Børne- og Tugthuset i Kjøbenhavn. — *Geh. Ark., Aflev. fra Marineminist., Fasc. 357, Nr. 14.*
Forteignnillse Och Register paa Alle store Quinders Personner, som for deris begangne Gierninger Ehre Indsatte wdj konng: Maytts: børnne- och Tugthuus her wdj Kiøbenhaffnn, och huad ehenn huer seherdellis sinn forsseellsse der till haffuer werid [2]).
Aff Kiøbenhaffnn.

1. Kharenn Hannsdaater, hinndis forssehellsse ehr, ad hun med noglle schennds ord sinn hustru [3]) och hosbunde offueriilled haffuer, och haffuer derfore werid inndsatt thou Aar. **Skall udlaadis till Iull, dog atthun gørrer syn forplicht, atthun sig herepther bedre schicke uyll saoch uerre dennom vbeuaarid, som hinder anklaget haffuer.**
2. Karen, her Peder suenndssens [4]) daatter, hinndis forssehellsse ehr, ad hun noglle gannge haardellig sinn fader fortørnnid haffuer, och hannd derfore loed hinnder inndssette, haffuer werid her inndsatt paa tou Aars tiid. **Naar hinderss faader uyl gørre forbøn for hinder, och hun forplichter sig, atthun uill sig bedre, daa skall hun slippe.**
3. Anne Peders daater, hinndis forssehellsse ehr, ad hun løb fra ehen Quinde her i byenn, som

Oversæt: .. Løj for byfogden for retten, og er dømt til at lide og udstå den straf, som Kongelig Majestæt nådigst vil pålægge ham. Han kom i jernet den 1. oktober i året 1622 [1]).

Oversæt: Fortegnelse og register over alle voksne kvinders [store kvinders] personer, som for deres begåede gerninger er indsat i Kongelig Majestæts Børne- og Tugthus her i København, samt hvad enhver især har begået af forseelse, som er årsag til, at de er indsat dertil 2).
Fra København:

1. *Kharen Hansdatter:* Hendes forseelse er, at hun med nogle skændsord har overfaldet [overilet] sin madmoder [hustru [3])] og husbond, og har derfor været indsat i to år. **Kongens resolution: Skal løslades [udlades] til jul, forudsat at hun afgiver sin forpligtelse [afgiver højtideligt løfte] på, at hun herefter vil opføre sig bedre, og lade dem være i fred [uforu भाइयों / vbeuarid], som har anklaget hende.**

2. *Karen, herre Peder Svendsens [4]) datter:* Hendes forseelse er, at hun nogle gange har fortørnet sin fader i alvorlig grad [hardelig], og han lod hende derfor indsætte. Hun har været indsat her i to års tid. **Kongens resolution: Når hendes fader vil gå i forbøn for hende, og hun forpligter sig til, at hun vil forbedre sig, da skal hun slippe fri.**

Al oversættelse er via AI

3. *Anne Pedersdatter:* Hendes forseelse er, at hun løb væk fra en kvinde her i byen, som...

---

[1]) Randbemærkning: er udkommen.
[2]) I Marginen er ved de allerfleste tilskrevet: ingen Dom.
[3]) Madmoder.
[4]) Peder Svendsen, Kapellan ved Helliggejstes Kirke i Kjøbenhavn, † 1623 (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. II, 148).

Side 264
hun tiennte, och derfore aff hinndis Egen fader inndsatt, och sidenn her aff huussed wdbrut, mens ehr aff Byenns tienner igienn inndført, haffuer werid indsat it aar.

4. Anne Christenns daater, hinndis forsseellsse ehr, ad hun formedellst hindis løesachtighed forførde konng: Maytts: kudsch, dissmidlertiid hinndis hossbonnde waar till Ostinndien forreyst, haffuer werid inndsat ehet Aars tiid. **Saframdt hinderss mand endnu er y liffue, och hand uill tage hinder an igen, daa ma hun nu Slippe, menss ellerss schall hun bliffue der et aar.**
5. Mette kockis, hinndis forsseellsse ehr icke Annderledis, ennd hun sig med Nogenn schennds ord moed ehenn Quinde her i Byenn haffuer ladit forliude, och derfor haffuer werrid inndsatt paa halfftredie Aars tiid. **Skall Slippe strax och gørre syn Orfeyde.**
6. Kharenn Hartuigsdaatter, hinndis forsseellsse ehr, ad hun schulle haffue staalled noged rinnge Goeds effter Byefougdenns zeddells inndeholld, haffuer werid ehet fierdinng Aar. **Skall uerre Ett aar derinde.**

Fra Hellsinngiør.

7. Pernille Peders daater, hinndis forsseellsse ehr, ad hun haffuer schielldett ehenn quinde der sammesteds wid Naffn Anne Reebslars foer ehenn hore och hun hinnder det samme igien, och waar derom i Rette for Byefougden och beretter ad haffue wid sinn Egtehossbunde auffled femb Børnn, som nu ehre fattige och faderløsse, huor aff it, syetten vger gammellt, i Hellsingiør ehr effterladt, haffuer her inde tou Aar werid. **Tyl Iull maa hun slippe Och gørre syn Orfeyde.**
8. Thrinne Iackobs daater, hinndis forsseellsse ehr, at hun schulle haffue hellged och døllged noglle staallnne kaaster, som hinndis **Maa Sleppe till Iull.**

oversæt:
Afslutningen på sag nr. 3 (Anne Pedersdatter): "... hun tjente, og hun er derfor af sin egen far blevet indsat. Siden brød hun ud her fra huset [flygtede fra tugthuset], men er af byens tjenere [byens vægtere/bødler] blevet indført igen, og har nu været indsat i et år.

4. *Anne Christensdatter:* Hendes forseelse er, at hun på grund af sin løsagtighed forførte Kongelig Majestæts kusk, alt imens hendes husbond [ægtefælle] var rejst til Ostindien. Hun har været indsat i et års tid. **Kongens resolution: Såfremt hendes mand endnu er i live, og han vil tage hende til sig igen, da må hun slippe fri nu; men ellers skal hun blive derinde i et år.**
5. *Mette Kokkens [Mette kockis]:* Hendes forseelse er ikke anderledes, end at hun har ladet sig høre med skændsord mod en kvinde her i byen, og har derfor været indsat i to og et halvt [halvtredie] år. **Kongens resolution: Skal slippe fri straks og aflægge sin urfejde [ufejde].**
6. *Karen Hartvigsdatter:* Hendes forseelse er, at hun skal have stjålet noget ubetydeligt gods [ting af ringe værdi] i henhold til byfogedens meddelelse, og har været herinde i et fjerdedel år. **Kongens resolution: Skal være derinde i et år.**

Al oversættelse er via AI

Fra Helsingør:

7. *Pernille Pedersdatter:* Hendes forseelse er, at hun har skældt en kvinde sammesteds ved navn Anne Rebslagers ud for at være en hore, og hun [Anne] skældte hende det samme tilbage igen. De var i rette derom for byfogeden. Hun beretter at have avlet fem børn med sin ægtemand, som nu er fattige og faderløse, hvoraf et på sytten uger er efterladt i Helsingør. Hun har været herinde i to år. **Kongens resolution: Indtil jul må hun slippe fri og aflægge sin urfejde.**
8. *Trine Jakobsdatter:* Hendes forseelse er, at hun skal have hælet [hælet og dølget] nogle stjålne sager [*kaaster*], som hendes... **Kongens resolution: Må slippe fri til jul.**
9.

Side 265

Mannd haffde staalled, och derfore bleff hennretted for Hellsinngiør, menn hannd Aarsagid hinde, ad hun icke wiiste aff hanns thiuffuerij ad sige, haffuer werid inndsatt paa halffannden Aars tiid.

9. Anne Christenns daater ehr inntagen for it Barnn wdj farffueriid och sidenn formedellst hinndis siugdomb och suaghed aff s: her statholder [1]) vdforløffuid och nu forganngen Paasche aff Byefougdenn i Hellsinngiør angreben wdj den Menning, ad hun schulle were her wdløbenn, och derfore igienn hiid forssenntt, haffuer wered her innde med Alle paa thij Aars tiid. **Maa sleppe strax.**
10. Kharenn Niells haffuer icke willed Tiennit gaat faallck, men giffuenn sig till Løesachtigt sellschab, haffuer werrid inndsatt paa it fierdinngs Aars tiid. **Skall bliffue der Paa halffandit aar.**

Aff Roeskilld.

11. Karenn Niells daater, hinndis forsseellsse ehr, ad hun haffuer ligged wdj løesachtighed och auffled it Barnn wid Ehen leedig karll, haffuer werred inndsat paa Tou aars tiid. **Skall bliffue der endnu et aar.**
12. Innger Christenns daater, hindis forsseellsse er, ad hun haffuer staallid noglle kleder wdj Kiøge, mens i Roschilld paagreben, haffuer werrid her innde paa tre Maanneders tiid. **Skall uerre der y 2 aar.**
13. Berithe Børgis daater fra Bleginnd, hinndis forsseellsse ehr for horerij och thiuffuerij effter hinndis dombs inndeholld, haffuer werid inndsatt paa tou Aars tiid. **Skall bliffue der y 3 aar.**

oversæt: Her er en moderne oversættelse og den historisk-sproglige forklaring af sagerne på side 265 fra "3161_Page_272.png":

Oversættelse til moderne dansk

Afslutningen på sag nr. 8 (Trine Jakobsdatter): "... mand havde stjålet, og han blev derfor henrettet i Helsingør. Men han frikendte hende [fratog hende skylden/*Aarsagid hinde*] ved at sige, at hun intet vidste om hans tyveri. Hun har været indsat i halvandet års tid.

9. *Anne Christensdatter:* Er indtaget [oprindeligt indsat] på grund af et barn i farveriet [bortadoption/ulovligt ophold] og siden på grund af sin sygdom og svagelighed blevet løsladt [udforlovet] af salig [*s:*] hr. statholder [1]). Nu i seneste påske blev hun pågrebet af byfogeden i Helsingør i den tro, at hun var undveget [løbet væk] herfra, og hun er derfor blevet sendt tilbage hertil. Hun har i alt været herinde i ti [thij] år. **Kongens resolution: Må slippe fri straks.**
10. *Karen Niels[datter]:* Har ikke villet tjene ordentlige folk [godtfolk], men har givet sig af med løsagtigt selskab. Hun har været indsat i et kvart [fjerdedels] år. **Kongens resolution: Skall blive derinde i halvandet år [halffandit aar].**

Fra Roskilde:

Al oversættelse er via AI

11. *Karen Nielsdatter:* Hendes forseelse er, at hun har levet i løsagtighed og avlet et barn med en ugift mand [ledig karl]. Hun har været indsat i to år. **Kongens resolution: Skal blive derinde endnu et år.**
12. *Inger Christensdatter:* Hendes forseelse er, at hun har stjålet nogle klæder i Køge, men blev pågrebet i Roskilde. Hun har været herinde i tre måneders tid. **Kongens resolution: Skal være derinde i 2 år.**
13. *Birgitte Børgesdatter [Berithe Børgis daater] fra Blekinge [Bleginnd]:* Hendes forseelse er for hor og tyveri i henhold til hendes doms indhold. Hun har været indsat i to år. **Kongens resolution: Skal blive derinde i 3 år.**

---

[1]) Brejde Rantzau, † 1618.

Side 266
14. Kirstenn Suennds daater fra Helsingborg lænn, hinndis forsseellsse ehr, at hun haffuer iilled [1]) ehenn ærllig quinde med noglle schennds ord och det icke beuiisse kunde, haffuer werid inndsatt tou Aars tiid. **Skall forløffuis til Iull och gørre Orfeyde.**
15. Luudsse Peders daater fra Lanndskronne, ad hun haffuer schielt paa ehen Raadmannd der sammesteds wid Naffn Iørgen Suendssen och det icke kunnde beuiisse, haffuer verid indsat halffanndet aars tiid. **Skall bliffue 2 aar fuld ochsaa gørre syn Orfeyde.**
16. Marenn Tynnders fra Bridsted haffuer ladet sich befinnde i løesachtighed och derfore hiid forsennt, haffuer werid indsat paa tou Aars tiid. **Skall bliffue der endnu et aar.**
17.Bergitte Annders daater fraa Oddennse haffuer ligged i it slembt løesachtigt leffnned och auffled it Barnn wid ehenn leddig karll, haffuer werid her innde it Aar. **Skall bliffue der endnu et aar.**
18.Kirstenn Iennsdaater [2]) fra Callundborg haffuer ladet nogle onnde och schennds ord fallde mod sin egenn søster, haffuer werid indsat paa it Aars tiid. **Skall endnu bliffue der et haldt aar och forseckre syn Søster for uydere offuerlast.**
19. Anne Rembsniders fra Fridrichsborg haffuer wnyteligen forstrucked huus och gord, haffuer werit herinnde halfftandet Aar. **Naar nogen aff hinderss wenner begerer hinder vd och uyll loffue, atthun uyll Skicke sig bedre, end som hiidindtill Sked er, daa kan hun komme ud**
20. Kirstenn Mads daater fra Wiborg haffuer med hinndis forælddre huussed och hellged ehenn fridløes Mannd, Mortenn schiøtte, **Skall endnu bliffue der et aar.**

oversæt:
Kirsten Svendsdatter fra Helsingborg Len: Hendes forseelse er, at hun har bagtalt/anklaget [iilet [1])] en ærlig kvinde med nogle skændsord, og ikke kunne bevise det. Hun har været indsat i to års tid.
Kongens resolution: Skal løslades [forloves] til jul og aflægge sin urfejde.

Luci Pedersdatter [Luudsse Peders daater] fra Landskrona: At hun har skældt ud på en rådmand sammesteds ved navn Jørgen Svendsen, og ikke kunne bevise det. Hun har været indsat i halvandet års tid.
Kongens resolution: Skal blive derinde i 2 fulde år og desuden aflægge sin urfejde.

Maren Tønders fra Brøndsted [Bridsted]: Har ladet sig finde i løsagtighed og er derfor sendt hertil. Hun har været indsat i to års tid.
Kongens resolution: Skal blive derinde endnu et år.

Al oversættelse er via AI

Birgitte Andersdatter fra Odense: Har levet i et slemmet, løsagtigt levned og avlet et barn med en ugift mand [ledig karl]. Hun har været herinde i et år.
Kongens resolution: Skal blive derinde endnu et år.

Kirsten Jensdatter [2]) fra Kalundborg: Har ladet nogle onde ord og skændsord falde mod sin egen søster. Hun har været indsat i et års tid.
Kongens resolution: Skal endnu blive derinde i et halvt [haldt] år og forsikre [stille garanti for] sin søster mod yderligere overlast.

Anne Remmsniders fra Frederiksborg: Har unyttigt bortødslet [forstrukket] hus og gård. Hun har været herinde i halvandet år.
Kongens resolution: Når nogen af hendes venner [slægtninge] begærer hende ud og vil love, at hun vil opføre [skikke] sig bedre, end det hidtil er sket, da kan hun komme ud.

Kirsten Madsdatter fra Viborg: Har sammen med sine forældre huseet og hælet [hellget] en fredløs mand ved navn Morten Skytte [schiøtte]...
Kongens resolution: Skal endnu blive derinde i et år.

_____
[1]) Ilde, anklage, beskylde.
[2]) Ovenover er skrevet med en anden Haand: Fridrichs daater (maaske igjen udslettet).

Side 267
effter dommensindeholld, haffuer werid her innde thou Aars tiid.

21. Anna Maria Peders daater fra Christiannopell, hinndis forsseellse ehr dennd høyge Øffrighed well sellff beuist, haffuer wered inndsatt paa itt Aars tiid.
22. Maren Iørgens daater ehr inndsat, for hun icke wille tienne Hanns Gynnge, schreder her i byenn, beretter derimod for dennd Aarsage schylld, ad hun schulle siunnge opp for hannem i fremmede faallckis Nerewerillsse, och waar hinnde bewillged ad haffue vdganng i byen, och der med ehr Bortløbenn och sidenn aff byefougdenn i Hellssinngiør opspurt och igienn hiidforsennt, haffuer werid inndsat paa it Aars tiid. **Skall brugis tilatt toe for di andre paa et aarss tiid.**
23. Iohanne suarffuers fra Slagellsse haffuer kiøbt och saalld med nogle Misdedere och tillforn der sammesteds bleffuen kaegstrøgen, haffuer werid inndsatt it fierdinng Aars tiid. **Skall bliffue der halffandit aar.**
24. Kirstenn Christens daater fra Ebbeltofft inndsat, for hun haffuer staalid it lagen fra ehen quinde dersammesteds, haffuer werit her inde 3 Maan. **Skall bliffue der halffandit aar.**
25. Karenn Christens daater fra Wiborig haffuer ligged i it slembt løesachtigt leffned med ehenn leeddig karll, och hannd derfore gaar wdj Iernn, haffuer werid inndsatt tou Maanneders tiid. **Skall bliffue der et aar.**
26. Marenn Christens daater fra Wixsøe er bleffuenn Mistennckt, ad hun schulle haffue ligged i løesachtighed med ehenn leddig karll, men hannd wndschyllder hinnde, haffuer werit inndsatt ehen Maanneds tiid. **Vden der er anden beuiss derpaa, daa schall hun sleppe strax.**
27. Marenn Ienns daater fra Horssenns, hinndis forsseellsse er ad haffue ombkommed sit egit **Skall bliffue der indtill uydere beskeen.**

oversæt:
Afslutningen på sag nr. 20 (Kirsten Madsdatter): "... i henhold til dommens indhold, og hun har været herinde i to års tid.

AI oversættelse er via AI

21. *Anna Maria Pedersdatter fra Kristianopel [Christiannopell]:* Hendes forseelse er den høje øvrighed vel selv bekendt. Hun har været indsat i et års tid.
22. *Maren Jørgensdatter:* Er indsat, fordi hun ikke ville tjene Hans Gynge, skræder her i byen. Hun beretter derimod, at årsagen var, at hun skulle synge op for ham i fremmede folks nærvær. Hun havde fået bevilget tilladelse til at gå ud i byen, og er i den forbindelse løbet væk [bortløben]. Siden er hun blevet opsporet af byfogeden i Helsingør og sendt tilbage hertil. Hun har været indsat i et års tid. **Kongens resolution: Skal bruges til at tvætte [toe] for de andre i et års tid.**
23. *Johanne Drejers [Iohanne suarffuers] fra Slagelse:* Har handlet [købt og solgt] med nogle forbrydere [misdædere], og er tidligere sammesteds blevet kradset på kagen [kaffstrøget/pisket ved kagen]. Hun har været indsat i et fjerdedel år. **Kongens resolution: Skal blive derinde i halvandet år [halffandit aar].**
24. *Kirsten Christensdatter fra Ebeltoft:* Indsat, fordi hun har stjålet et lagen fra en kvinde sammesteds. Hun har været herinde i 3 måneder. **Kongens resolution: Skal blive derinde i halvandet år.**
25. *Karen Christensdatter fra Viborg:* Har levet i et slemmet, løsagtigt levned med en ugift mand [ledig karl], og han går derfor i jern [er sat i fængsel i jernlænker]. Hun har været indsat i to måneders tid. **Kongens resolution: Skal blive derinde i et år.**
26. *Maren Christensdatter fra Veksø [Wixsøe]:* Er blevet mistænkt for at have levet i løsagtighed med en ugift mand, men han frikender [undskylder] hende. Hun har været indsat i en måneds tid. **Kongens resolution: Medmindre der er andre beviser på det, da skal hun slippe fri straks.**
27. *Maren Jensdatter fra Horsens:* Hendes forseelse er at have ombragt sit eget... **Kongens resolution: Skal blive derinde indtil videre besked [ydere beskeen].**

268

foester, dog aff øffrigheden benaad sit Liff, haffuer werid inndsat it fierding Aars tiid.

28. Iohanne Christenns daater fra Mallmø, hinndis forsseellsse ehr, ad hun schulle haffue staallid it par blaagarns Lagen fra s: Cornellis Willumbssenns hustru, haffuer werid inndsatt tou Maanneders tiid. **Skall bliffue der y 2 aar.**
29. Kharenn Lauris daater, ochsaa fra Mallmø, hinndis forsseellsse ehr ad haffue ligged vdj løesachtighed med Eenn Egtemannd, enndog hun haffde sinn Egtehossbonnde, effter begge derris Berettning, och inngen domb waar med hinde, haffuer werid inndsatt fiire Maanneders tiid. **Skall bliffue der y 5 aar.**
30. Ellse Iespers daater fra Hadersleff wor inndkommen med Børnenne och waar hoes bomulldspinderschen i denn Middelste stue och sidenn stall nogen fra Børnnens kleeder och saallde i byenn och derfore ehr inndsatt hoes de Anndre store quinder och haffuer werid her innde tou Aars tiid. **Skall endnu bliffue der 2 aar.**
31. Kirstenn Norgis fra Opslou gaff sig sellffwilligen her ned med Børnnene att tage ware paa dennem, ad de paa Reysen scheede goed Rycht, haffuer werit her innde halffandet Aar. **Skall Slippe ygen strax.**
32. Kharenn Ienns daater fra Laalland, hiid forssennd fra welb: Eyller Quidsøe, haffuer werid beschyldett for fougdenn paa Gaardenn, Ad hannd schulle haffue beligged hinnde, haffuer werid indsatt trhee Maanneder. **Skall brugis tilatt vaare Paa Børnen.**
33. Inngeborg Peders daater fra Asenndrupp, aff welb: Esche Krauffsse hiid forssenndt, hinndis forseellsse ehr, ad hun schall **Skall Slippis løss till festemanden.**

Al oversættelse er via AI

oversæt:
Afslutningen på sag nr. 27 (Maren Jensdatter fra Horsens): "... foster, men hun er af øvrigheden blevet benådet på sit liv og har været indsat i et kvart [fjerding] års tid.

28. *Johanne Christensdatter fra Malmø:* Hendes forseelse er, at hun skal have stjålet et par blårgarnslagener fra salig [*s:*] Cornelius Villumsens hustru. Hun har været indsat i to måneders tid. **Kongens resolution: Skal blive derinde i 2 år.**
29. *Karen Lauridsdatter, ligeledes fra Malmø:* Hendes forseelse er at have levet i løsagtighed [begået ægteskabsbrud] med en gift mand, på trods af at hun også selv havde sin ægtemand, i henhold til begges egen beretning. Der forelå ingen dom over hende, og hun har været indsat i fire måneders tid. **Kongens resolution: Skal blive derinde i 5 år.**
30. *Else Jespersdatter fra Haderslev:* Kom herind sammen med børnene og var anbragt hos bomuldsspindersken i den mellemste stue. Siden stjal hun nogle af børnenes klæder og solgte dem i byen, og hun er derfor nu indsat hos de andre voksne [store] kvinder. Hun har været herinde i to års tid. **Kongens resolution: Skal endnu blive derinde i 2 år.**
31. *Kirsten Norges fra Oslo [Opslou]:* Gav sig frivilligt herned sammen med børnene for at tage vare på dem, for at de under rejsen led et godt rygte [fik en ordentlig behandling]. Hun har været herinde i halvandet år. **Kongens resolution: Skal slippe fri igen straks.**
32. *Karen Jensdatter fra Lolland:* Sendt hertil fra velbårne Ejler Quitzow [*Eyller Quidsøe*]. Hun har været anklaget [beskyldt] i forhold til fogeden på gården, for at han skulle have haft samleje med [beliggget] hende. Hun har været indsat i tre måneder. **Kongens resolution: Skall bruges til at passe [vare på] børnene.**
33. *Ingeborg Pedersdatter fra Asperup [Asenndrupp]:* Sendt hertil af velbårne Eske Krause [*Esche Krauffsse*]. Hendes forseelse er, at hun skal... **Kongens resolution: Skal slippes løs til fæstemanden.**

Side 269

haffue Auffled it Barnn wid ehenn Aff bemelte welb: Esche Krauffsis forrige Tienner wid Naffnn Albrit Annd[e]rssen, som hun bereter ad were troulouffuid med och for dennem allereede wdlyest, haffuer werid innsat tou Maanneders tiid.

34. Anne Annders daater fra Ribe, hinndis forsseellsse ehr, ad hun med schennds ord och druckennschaff sine forælddre fortørned, haffuer werid her innde it hallff aars tiid. **Naar hiinders foreldre uyll beede hiinder løss ygen daa kan hun Slippe.**
35. Marenn Christenns daater fra Callundborg, hinndis forsseellsse ehr, ad hun med sin Mannd staallede Noged Goeds der sammesteds och haffuer ochsaa lert hinndis søen ad bruge Thiugerii, haffuer werrid inndsat sidenn S: Mickells daug sidst forleedenn *Anno* 1622. **Skall bliffue der y 3 aar.**

oversæt: **Afslutningen på sag nr. 33 (Ingeborg Pedersdatter fra Asperup):** "... have avlet et barn med en af førnævnte velbårne Eske Krauses forhenværende tjenere ved navn Albret Andersen, som hun beretter at være trolovet med, og det er allerede blevet lyst [forkyndt] for dem. Hun har været indsat i to måneders tid.

34. *Anne Andersdatter fra Ribe:* Hendes forseelse er, at hun med skændsord og i drukkenskab har fortørnet sine forældre. Hun har været herinde i et halvt års tid. **Kongens resolution: Når hendes forældre vil bede om at få hende løsladt igen, da kan hun slippe fri.**

Al oversættelse er via AI

35. *Maren Christensdatter fra Kalundborg:* Hendes forseelse er, at hun sammen med sin mand stjal noget gods sammesteds og har desuden oplært sin søn i at begå tyveri [*Thiugerii*]. Hun har været indsat siden sanktmansdag [Sankt Mikkels dag/*S: Mickells daug*] sidst forgangne i året 1622. **Kongens resolution: Skal blive derinde i 3 år.**

Brev 196 29. Decbr. 1622.

Punkter, hvorom Rigsraadets Betænkning skal indhentes, nemlig angaaende den Hjælp, Riget i paakommende Tilfælde bør yde Hertugdømmerne, Forholdet til Frankrig og Mansfeld, Kongens Forrentning af Laanet hos Enkedronningen, Forholdet til Rusland, Tilstanden i Bremen og Sorø Skoles nye Ordinans. En Gesandt er ankommen fra Ærkebiskoppen af Bremen. — *Geh. Ark.*

Epthersom vy Naadigst Danmarckiss Riiges Raad til den 29 *Hvius* til horssens at møde forskreffuet haffuer

---

[1]), Daa Er disse eptherfø[l]gendiss *Puncta*, som uy dennom paa denne tyd at betencke En Nothurfft at verre haffuer Erachtid.

Side 270 1622

Der worriss Elskelige keere Søstersøn h: friderich aff holsten nu sist huoss oss uaar [1]), da faldt der alle hande *Discurs* om denne Selsamme tilstand fast y alle Lande. Iblandt andit kam paa taale om dy heste, som Riigit førstendommen til hielp med schulle komme [2]), naar fornøden waar, huorpaa uy Suaarede, att paa den hielp nest gudtz hielp schulle ingen thuiffuel uerre. Der uy til kolding kommen uaare, bleff uy aff h: ker: igen Errindrit om den vnderlige tilstandt, saoch atty dagligens io nehrmer och nehrmer kam oss, huorpaa uy, ted første mueligdt uaar, til oss Lode kalle dy Raad, som nest ued handen uaar [3]), Och dentiid om samme Leilighed med dennom willed *Deliberere*, Menss eptherdi andre flere saager oss til hande kam, som syntis at udkreffue al Radenss nehruerelse, Saa bleff sammetid alting opsat intil nehruerendiss tyhd.
Och Eptherdi førstendommen icke *verserer* udi ringe faare Paa denne tiid, och dennom med 300 heste liidit maaske erre thiendt, Och fraa fremmede steeder folck att henthe udi sliggen haast er icke att tencke, huorfor well fornøden waar samme hielp nogit att *extendere* [4]).

oversæt: **1.**

Da vores elskelige, kære søstersøn, hertug Frederik af Holsten [Gottorp], for nylig sidst var hos os [1]), faldt der alle hånde samtaler og drøftelser [*Discurs*] om denne sælsomme [bekymrende] tilstand, som hersker i næsten alle lande. Blandt andet kom det på tale om de heste, som riget [Danmark] skulle komme hertugdømmerne til hjælp med [2]), når det blev nødvendigt. Hertil svarede vi, at der med hensyn til den hjælp – næst efter Guds hjælp – overhovedet ingen tvivl skulle være.
Da vi var ankommet til Kolding, blev vi af kære herre [søstersøn] igen mindet om den underlige [faretruende] tilstand, og ligeledes at den jo dagligt kom os nærmere og nærmere. Hvorpå vi, så snart det overhovedet var muligt, lod de råder [rigsråder] kalde til os, som var nærmest ved hånden [3]), og på det tidspunkt ville rådslå [*Deliberere*] med dem om samme situation. Men eftersom der kom os flere andre sager i hænde, som syntes at kræve hele Rigsrådets nærværelse, så blev alting dengang opsat indtil nuværende tid.
Og eftersom hertugdømmet [Slesvig-Holsten] på denne tid *ikke* befinder sig [*verserer*] i ringe fare, og de formentlig kun er lidet tjent med de 300 heste, og det ikke er til at tænke på at

Al oversættelse er via AI

hente folk fra fremmede steder i så stor en hast, hvorfor det absolut var nødvendigt at udvide [*extendere*] samme hjælp noget [4]).

[1]) Hertug Frederik af Gottorp kom 19. Novbr. til Kongen i Haderslev (Danske Samlinger 2. R. III, 372).
[2]) I Henhold til Unionen af 1533.
[3]) 10. Decbr. befalede Kongen 5 Rigsraader at møde 19. Decbr. paa Koldinghus (Erslev, anf. St.).
[4]) Paa Propositionerne svarede Rigsraadet med to Betænkninger, begge af 7. Januar 1623, trykte hos Erslev, anf. Skr. I, 341 ff. Med Hensyn til Ønsket om at forøge Hjælpen til Hertugdømmerne holdt det paa at blive ved Traktatens Bestemmelse. Alligevel bragtes Sagen kort efter frem af de regerende Fyrster i Hertugdømmerne, først for Ridderskabet og siden for Stænderne, og det vedtoges, at Hjælpen skulde fordobles. Traktaten herom udfærdiges 9. Maj og stadfæstedes 19. Juni af Kongen og det danske Rigsraad, idet dette imidlertid havde opgivet sin Modstand (Ipsen, Die alten Landtage der Herzogth. Schleswig-Holstein S. 136 ff. Erslev, anf. Skr. I, 360. Jvfr. ndfr. Brevet af 8. Marts 1623). I Følge Hegewisch, Schleswigs u. Holsteins Gesch. unter Christ. IV S. 182, Ipsen, anf.

Side 271
Riigenss Raad ued sig ochsaa nocksom at Errindre, huad udi dy forleden aar sig tildragit haffuer med dy thuende fransosser, udaff huilcke den ene under Norland taagen er och den anden under *Capo de verdes* [1]), huilcke, wansiet dennom inted, som ymod ret och billigdt kunde uerre, sked er, dog erlangit *Repressalia* saoch *arrest* paa Skib och godtz, huorom vy strax h: k: aff franckerige ued egen Post tilskreffuit haffuer, Som vdaff samme skriffuelse y sig

oversæt: **2.** Rigsrådet [Danmarks regering] ved også selv fuldt ud at huske [noksom at erindre], hvad der i de forgangne år har udspillet sig [sig tildraget haver] med de to franske skibe [de tvende fransosser], hvoraf det ene blev opbragt oppe under Nordlands tåge [Norges kyst], og det andet under Kap Verde [*Capo de verdes*] [1]).
Selvom der ikke er overgået dem [franskmændene] noget, som kunne være i modstrid med ret og rimelighed, har de dog opnået tilladelse til repressalier [*Repressalia*] samt arrest [beslaglæggelse] på danske skibe og varer [gods].
Om dette har vi straks skrevet til herre kongen af Frankrig [Ludvig XIII] med eget kurerbud [egen post], hvilket ud af samme skrivelse i sig selv...

Skr. S. 138 og Regesta dipl. hist. Dan. II, Nr. 6236 er Stadfæstelsen fra dansk Side af 7. Juni. [1]) Et Baron de Chapellaine tilhørende Skib, Lion d'or, udrustet med 28 Kanoner, var 1619 paa Rejsen til Guinea og Brasilien blevet taget af Ove Gjeddes Flaade ved Kap Verde og ført til Ostindien. Fra dansk Side gjordes gjældende, at det var et Sørøverskib. Et andet fransk Skib var 1615 af Kaptajn Abraham du Quesne, en Skotte, der havde nedsat sig i Dieppe, blevet sendt paa Hvalfangst ved Norges Kyster, men deroppe blev Skibet beslaglagt og sendt til Kjøbenhavn. Efter at de to Franskmænd forgjæves havde søgt Erstatning, henvendte de sig med Klager til deres egen Regering, og Følgen blev, at Ludvig XIII ikke alene tillod dem 9. Juli 1622 til Gjengjæld at opbringe danske Skibe, men endog besluttede, at danske Undersaatter samt danske Skibe og Varer, som kom til Frankrig, skulde belægges med Arrest. Christian IV klagede herover i en Skrivelse af 26. Septbr.; Dagen i Forvejen havde han opfordret sine Undersaatter til at afbryde al Forbindelse med Frankrig, som gjentoges 22. Februar 1623. Striden trak ud gjennem mange Aar; endnu 1637 klagede den franske Baron over, at han ikke havde faaet den ham tilkommende Erstatning, uagtet der 1628 var blevet sluttet en Traktat herom. Abr. du Quesne synes derimod at være bleven stillet tilfreds 1630. (Dokk. i Geh Ark., Frankrig. Dsk. Kongers Hist. Nr. 84 d. Sjæll. Tegn. XXII, 211. Danske Kancellis udenl. Instruxbog Fol. 48 ff. Les voyages de M. des Hayes Baron de Courmesvin, Paris 1664. Loenbom, Svenska Archivum II. 95 f. Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. I, 2, 65 ff. 162 f. Slange S. 473 f. Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg II, 107. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 628 f. Erslev, anf. Skr. I, 327. 341. 345. Jvfr. Brevet af 8. Marts 1623.) — Abr. du Quesne fik 1616 Pas til at sejle nord om Norge (Norske Rigsregistr. IV, 606 f.).

Side 272 1622

Al oversættelse er via AI

sielff er att see. Huad for suaar uy derpaa bekommid haffuer, ted er udi lige maade udaff *originalit* att erfhaare, huilckit sig ganske inted til uorriss begering ryhmer, menss h: k: Langdt udi en anden mehning vorriss Skriffuelsse udtyder, endsom den aff os mendt er och skreffuen. Huilckit oss til største *Disreputation* Och rygenss vndersaather til høieste faahre kunde geraade, huilckit uell uyll betenckis, Pated sligdt udi tyde kan forrekommiss [1]).
3. Huad som greffuen aff Mansfeldtz gesanther [2]) huoss oss ahnbracht haffuer, ted kan aff Nyckolao eggebret erfhaariss, huilcken nu med dy fransøsyske *acta* framschickis, saoch huad uy hannem lod giffue til Suaar [3]).
4. Ted er Riigenss raad och ganske uell uytterligdt, atty hundrede thusind daler, som y forleden feyde bleff landt aff worriss Elskelige keere frummoder [4]), aff oss altyd siiden erre forrentyd, saat samme renthe sig beløber til Sex och trissindtzthyue thussind dl. *in spe*, huorfor der uyl tenckis paa middell, att uy med slige Aarlig udgifft kan bliffue aff med [5]).

---

[1]) Rigsraadet opfordrede Kongen til paa ny at henvende sig til den franske Konge for at faa Striden bilagt i Mindelighed. [2]) Oberst og Generalvagtmester Joachim v. Capitzon. Grev Ernst af Mansfeld havde i Novbr. 1622 sat sig fast i Grevskabet Ostfrisland og truede derfra de omliggende Lande. Den nævnte Gesandt havde dog forsikret, at Greven vilde skaane Oldenborg og Delmenhorst; Kongen bad ham i sit Rekreditiv af 3. Jan. 1623 gjøre det samme med Stiftet Bremen og sendte tillige sin Hofjunker Jørgen Urne til Mansfeld (Ausländ. Reg.; jvfr. Molbechs Udg. af Brevene I, 124). [3]) Rigsraadet fraraadede at indlade sig med Greven. [4]) Jvfr. ovfr. S. 202. [5]) Denne Sag foreslog Rigsraadet opsat til Herredagen, for at den kunde blive nærmere undersøgt, da det mente, at der var blevet bevilget en Skat til denne Gjælds Afbetaling.

Side 273 1622

5. Riigenss Raad er ochsaa uell beuyst, at uy vdi saa lang tiid haffuer *tracterid* med den Muskouyterske grodtfyrste, at hand den dell, som hand fraa Norriess krone tagit haffuer, uylle igen affstaa, huilckit endomstund inted haffuer kundt hielpe, huorfor uyll tenckis paa myddell, huorued uy till den dell, oss med retthe tilkommer, kan gelange [1]).
6. Huad faarlig tilstand ted Styfft Brehmen med dy andre omliggendiss lande Paa denne tyd er bested udi, ted er alformegit bekendt. Huad domherrene och ridderskabit med andre stender *privatim* med fredericko gynther taalid haffuer, ted er hannem befhalid Att *referere*. Huorfor uyll høiligenss uerre angelegen, at Samme Sag haffues uel y acht [2]). Och eptherdi Riigenss raad best beuyst er, huor høydt uy y samme sag er *interesserid*, och huad macht oss derpaa ligger, daa uylle uy samme sag icke uydere *deducere*, menss detthe med huess andit heer *proponerid* Er Eder att Betencke Naadigst befhaalid haffue, huorpaa y Ederss Erklering schrifftlig oss skal laade tilkomme, forbliuendis Eder samdtlig med all kongelig gunst och Naade altid beuogen.
Naar nu disse forbemellthe *puncta* Epther gudtz uyllie erre *absolverid*, daa skal taaliss om Suer Skolis Ny *Ordi-*

oversæt: **5.** Rigsrådet er også fuldt ud bevidst om [vel bevist], at vi i så lang tid har forhandlet [*tracterid*] med den moskovitiske storfyrste [tsaren af Rusland], for at han igen ville afstå den del, som han har taget fra Norges krone. Dette har dog hidtil overhovedet ikke hjulpet [intet haver kunnet hjælpe], hvorfor der må tænkes på midler, hvorved vi kan opnå [gelange] den del, som med rette tilkommer os [1]).
6. Hvilken farlig tilstand stiftet [ærkebispedømmet] Bremen samt de andre omliggende lande på denne tid befinder sig i [er bested udi], det er alt for velkendt. Hvad domherrerne og ridderskabet samt andre stænder privat [*privatim*] har talt med Frederik Günther om, det er

Al oversættelse er via AI

det pålagt [befalet] ham at rapportere [*referere*]. Hvorfor det vil være af højeste vigtighed [højeligens være angelegen], at der tages godt vare på [vel i agt] samme sag [2]).
Og eftersom Rigsrådet bedst selv ved, hvor dybt vi er engageret [*interesserid*] i samme sag, og hvad magt der ligger os derpå [hvor meget det betyder for os], da vil vi ikke udbygge [udføre/*deducere*] samme sag yderligere. Men vi har nådigst pålagt [befalet] jer at overveje dette samt hvad andet, der her er blevet fremsat [*proponerid*], hvorpå I skriftligt skal lade jeres erklæring tilkomme os. Vi forbliver jer alle sammen altid bevågen med al kongelig gunst og nåde.
Når nu disse førnævnte punkter [*puncta*] efter Guds vilje er afsluttet [*absolverid*], da skal der tales om Sorø Skoles nye ordi[nans]...

[1]) I Betragtning af Tidernes Farlighed tilraadede Rigsraadet foreløbig at lade disse Underhandlinger bero.
[2]) Rigsraadets Forslag gik ud paa at yde Stiftet Bremen en Understøttelse af 2000 Mand i 4 Maaneder, idet man stolede paa, at Slesvig og Holsten vilde stille en lignende Hjælpestyrke paa Benene. Tropperne bleve ogsaa afsendte (Slange S. 492; jvfr. ndfr. Brevet Nr. 202 og Kongens Brev til Ærkebiskop Johan Frederik af 25. Febr. 1623 i Ausländ. Reg.).

Side 274
nandtz, huorledis man den Best och Snaarist kan faa udi en god bestendig ordning [1]).
Actum Skanderborrig den 29 *Decembris Anno* 1622.
Christian.
Biskopen aff Brehmenss gesanther [2]) er kommen hiid y dag och skall haffue *Audiens* y morgen. Sauyt vdaff her gerdt Randtzous skriffuelse er att fornemme, daa hoger hannem ickun passelig uell tiil och tør uell søge om hielp.

oversæt: ... ordinans [skolelov], hvordan man bedst og hurtigst kan få den sat i en god, varig orden [1]).
Udfærdiget [Actum] på Skanderborg den 29. december i året [Anno] 1622. Christian.
[Kongens efterskrift]: Biskoppen af Bremens udsending [gesandt] [2]) er ankommet hertil i dag og skal have audiens i morgen. Så vidt det er til at forstå ud fra herre Gert Rantzaus skrivelse, da huer [behager/passer] det ham kun jævnt [passeligt] godt, og han tør vel søge [ansøge] om hjælp.

Brev 197.* 1622—23 [3]).

Til Christian Friis.

Forskjellige Ordrer, især om den nye Ladegaard ved Kjøbenhavn, Smedien paa Bremerholm og Tugthuset. — *Geh. Ark.*
Memorial.

1. Vdi Saaldtkelleren skall muriss 3 vnderskedlige Saaldtbiinge [4]) aff Seemendt och kliinckerdt [5]).
2. Fraa trundheem skall bestilliss Sund och Maager [6]).

oversæt:
Huskebrev [Memorial]:

1. I saltkælderen skal der mures 3 forskellige saltbinger [saltkasser] [4]) af cement og klinker [hårdtbrændte mursten] [5]).
2. Fra Trondheim [trundheem] skal der bestilles sundmaver og mager [svømmeblærer af fisk, især torsk] [6]).

Al oversættelse er via AI

[1]) Paa dette Spørgsmaal kommer Rigsraadet ikke ind i sine Betænkninger, men 3. Jan. 1623 befalede Kongen 5 Rigsraader og 17 Adelsmænd at møde i Sorø 5. Febr. for at raadslaa om det adelige Akademi, som skulde stiftes der. 9. Febr. indgav en Del af de tilsagte et Forslag til en Fundats (Erslev, anf. Skr. I, 387 ff.). Allerede 1620 havde Rigsraadet paa Opfordring udførlig drøftet Oprettelsen af en adelig „Exercitie-Skole" i Sorø (Erslev, anf. Skr. I, 289 ff.). Fundatsen for Akademiet er af 30. Novbr. 1623.
[2]) Ved Navn Christoffer Hans v. Bülow (Danske Saml. 2. R. III, 372, hvor hans Ankomst sættes til 28. Decbr.)
[3]) Da der tales om Kjøbenhavns nye Ladegaard (se ovfr. S. 175), der blev tagen i Brug 1623 (Nielsen. Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV. 398), som ikke færdig, er der Sandsynlighed for, at det udaterede Brev er fra disse Aar.
[4]) Bing, Kiste (Kalkar, Ordbog I, 204; jvfr. Brevene 1632—35 S. 342).
[5]) Klinker, brændte Mursten. [6]) Sundmave, Svømmeblæren af Fisk, især Torsk; heraf tilbe-

Side 275

3. Dy køer, som heertiil erre holdt y haffuen y Marckussis [1]) lossomend, skall affskaffis, Och forit, som hiidindtill didhen bleff førdt, skall nu føris til den anden laadgard.
4. Deeler skall købiss, yhuor man dem kan bekomme, Pated man laadgaarden kan faa teckit med deeler, saframdt man den med Skeffuer icke kan faa tackt. Eptherhanden nar man delerne kan faa, saa skall dii huggiss tilretthe, saatt man dem strax kan Paanaffle.
5. Eptherdi letteligenss er att erachte, att hussit paa den ny laadgaard icke imod den tiid, høet skall indhøstis, kan bliffue ferdig, daa uyll høet indføris udi den gamle laade [2]). Den ny uill endeligens vdi en Ende, om icke wydere skee kan, gørriss saa ferdig, att kornit derudi kan ligge.
6. Ted Staakette, som y Bleging huggit Er, skall Bliffue oplaagdt paa holmen Och siiden Paa adskillige Steeder brugis ued den ny ladgard.
7. Skriffueren Paa holmen, som er y den Store Smiddie [3]), skall dag epther anden antegne, huad och huormegit kleensmiddene gørrer.
8. Skriffueren y Brøggersit skall tilhollis, atthann y briggersit Er tilstede, safram hannem icke skall skaffis et vbeleiliger lossomend.
9. Dii vdi thuchthussit skall tilhollis, atty er Paa Arbeiidit, naar 5 slaar, epther ordinandtzen [4]), huilckit nu inted skeer, som ieg sielffer haffuer siet.

oversæt:
3. De køer, som hidtil er blevet holdt i haven i Marcus Wiblitz's [1]) embedsdistrikt [lossomend], skal skaffes bort [afskaffes]. Og det foder [forit], som hidtil blev ført dertil, skal nu føres til den anden ladegård.
4. Brædder [deeler] skal købes, hvor man end kan få fat på dem, således at [*Pated*] man kan få ladegården tækket med brædder, såfremt man ikke kan få den tækket med tagskifer [skeffuer]. Efterhånden som man kan få brædderne, skal de hugges til rette, så man straks kan nagle dem på [paanaffle].
5. Eftersom det er let at indse [eragte], at huset på den nye ladegård [2]) ikke kan blive færdigt til den tid, hvor høet skal indhøstes, da skal høet køres ind i den gamle lade. Den nye lade skal dog absolut [endeligens] i det mindste [udi en ende] gøres så meget færdig, at kornet kan ligge derinde.
6. Det stakit [staakette], som er blevet hugget i Blekinge, skal lægges i depot [oplægges] på Holmen [Bremerholm] og siden bruges adskillige steder ved den nye ladegård.7**5.** Skriveren på Holmen, som er i Den Store Smedje [3]), skal dag efter dag registrere [antegne], hvad og hvor meget klejnsmedene producerer [gørrer].

Al oversættelse er via AI

7. Skriveren i bryggerset skal holdes til [tilholdes], at han er til stede i bryggerset, medmindre [safram] man skal skaffe ham et mere ubehageligt [*vbeleiliger*] opholdssted [lossomend].
8. De, der er i Tugthuset, skal holdes til at være på arbejde, når klokken slår 5, i henhold til ordinansen [4]) – hvilket overhovedet ikke sker nu, som jeg selv har set.

[1]) Marcus Wiblitz, se ovfr. S. 169.
[2]) Vel Nyby Ladegaard paa den nuværende Godthaabsvej ved Frederiksberg (Nielsen, anf. Skr. IV, 396).
[3]) Knud Worm, jvfr. ovfr. S. 249.
[4]) Ved Forordningen af 1621 om Tugthuset var der paabudt en Arbejdstid fra Kl. 5—10 Formiddag og fra Kl. 12—5 Eftermiddag (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. II, 659).

Side 276
10. Fetaalien foraargis vdi thuchthussit dagligens, saa snardt ieg uender røggen, huorom Madtz dauidtzsøn [1]) end engang skall aduaariss, huilckit herepther icke tyer skee skall.
11. Der skall forschriffues 2 maal hunderdthussind Enneberstager, som skall forbrugis till frede:
Udskrift: Chanseleren [2]) . .

oversæt:
10. Fødevarerne [*Fetaalien* / provianten] i Tugthuset forringes [fordærves/bliver dårligere] dagligt, så snart jeg vender ryggen til. Om dette skal Mads Davidsen [1]) endnu en gang advares, og det må herefter ikke ske mere [ikke tør ske].
11. Der skal bestilles [forskrives] to gange hundrede tusind [200.000] enebærstager, som skal bruges til indhegning [fredning].
Påskrift [Udskrift]: Kansleren [2]).

Brev 198.* 3. Januar 1623.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Hvis Rygterne fare med Sandhed, bør hans Moder, der bor paa et ubefæstet Sted, tage sig i Agt. — *Geh. Ark.*

Ich wil nicht hoffen, dass ess mit dehnn ausgesprengethen zeitungen etwass auff sich haben soll. Solthen sich aber etzliche dergeleiche dinge vntheirstehen, so wehre nicht wndinlich, dass sich meine Schuester, deine fraumutther, wohl fohrsehe, dan ihr qvartihr Ein offen nest ist [3]).

oversæt: *[Kong Christian IV's personlige efterskrift på tysk]:* Jeg vil ikke håbe, at der er noget om de rygter [*zeitungen*], der er blevet spredt ud. Men hvis visse personer skulle driste sig til [*vntheirstehen*] den slags ting, så ville det ikke være uklogt, at min søster – din mor – tog sig godt i agt [så sig godt for], for hendes bolig [*qvartihr*] er en ubeskyttet rede [et åbent nest] [3]).

[1]) Mads Davidsen, der 1609 nævnes som Slotsskriver (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. VI, 167), og som nu var Proviantskriver ved Kjøbenhavns Slot.
[2]) Udenpaa har Kansleren skrevet: „Snedkers pension effter det gamle. Den Ny ladegardt en deell fyrst op. Den Ny mylle."
[3]) Er skrevet paa Foden af et Brev fra Kongen til Hertugen af Gottorp, dat. Skanderborg 3. Januar 1623, med følgende egenhændige Underskrift: „Dein getrewer vetther vndt vather, Dieweill ich Lebe, Christian." Brevet, som er modtaget paa Gottorp 7. Jan., er Svar paa Hertugens Skrivelser af 28. og 29. Decbr. 1622 og handler om Hvervningen af et større Antal Soldater end tidligere aftalt, om Udfærdigelsen af en Reces angaaende

Al oversættelse er via AI

Landsforviste og om en ny Møntforordning. — Hertuginde Augusta boede paa Husum Slot. Oplysning om Rygternes Karakter kan vistnok hentes fra det 3. Jan. udstedte Mandat af Kongen og Hertugen om, at Prælater og Ridderskab i Hertugdømmerne skulde møde i Kiel til det forestaaende Omslag med fuldstændig væbnede Ryttere for at hindre et af Rygtet omtalt Foretagende mod Byen af fremmede Krigsfolk (Samml. Schlesw.-Holst. gemeinsch. Verordn. S. 343 f.; jvfr. Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holst. Hist. II, 560).

Side 277
Brev 199.* Omtr. 4. Januar 1623.

Ordre om Udfærdigelsen af en Instrux og et Kreditiv for Niels Friis og Martin v. d. Meden. der skulle rejse til Domkapitlet i Stiftet Kamin og søge at skaffe Hertug Ulrik dette Stift. — *Geh. Ark.*

Eine *Instruction* mit *creditiff* auff Nielss friissen vndt Martynum v: der meden, dass sii sich erstes tages nach denn *capittularen* ihm Stifft kaamyhn ihn Pommeren sich verfuhgen. alda auff meiness Shonss h: wlderichens vegen vhm dasselbige Stifft ahnhalthen mit gewohnliger zusage vndt anderen *reqvisitis*.
Nells friiss soll Marthinum auffsuchen, wohr er ihn finndt [1]).

oversæt: En instruks [*Instruction*] med kreditiv [*creditiff*] til Niels Friis og Martin van der Meden, om at de hurtigst muligt [første dags efter] skal begive sig til domherrerne [*capittularen*] i stiftet Kammin [kaamyhn] i Pommern. Dér skal de på min søn, herre Ulriks vegne, ansøge om at få samme stift, med de sædvanlige løfter og andre nødvendige dokumenter [*reqvisitis*].
Niels Friis skal opsøge Martin, hvor end han finder ham [1]).

Brev 200 * Omtr. 18. Januar 1623 [2]).

Udkast til en Skrivelse til Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen, hvori han opfordres til at afholde sig fra Voldsomheder mod Greven af Mansfelds Soldater. — *Geh. Ark.*

Ahn den Erdtzbiskop.
Dass ich auss h: Christian zu Braunsuychs, wieauch des graffuen von Mansfeldt Schreiben [3]) vernommen, dass der Biskop allerlei tedtlichkeiten kegen dehnen Soldathen,

oversæt:
Til ærkebiskoppen [Johan Frederik af Bremen].
At jeg ud fra herre Christian til Braunschweigs samt greven af Mansfelds skrivelser [3]) har erfareat [vernommen], at biskoppen [I] udøver allehånde fjendtligheder [dødeligheder/*tedtlichkeiten*] mod de soldater...

---

[1]) 4. Jan. 1623 udstedtes de omtalte Kreditiver til Domkapitlet i Kamin og til Hertugerne Philip Julius og Bogislav (XIV) af Pommern (Ausländ. Reg.). 31. Oktbr. 1622 var Stiftet Kamin blevet ledigt ved Hertug Ulrik af Pommerns Død, men Kongens Bestræbelser for at skaffe sin Søn dette Stift førte ikke til noget, idet Hertug Bogislav valgtes til Biskop 1623 (Schwartz, Versuch einer Pommersch- u. Rügenianisch. Lehn-Historie S. 981).
[2]) 18. Jan. 1623 udfærdigedes Skrivelsen (Ausländ. Reg.).
[3]) Ernst af Mansfelds Klageskrivelse var af 13/23 Januar 1623. Samtidig hermed havde Greven sendt Jørgen Urne, der, som ovfr. S. 272 omtalt, var paa en Sendelse fra Kongen hos ham, til Ærkebispen med de samme Klager, hvilket havde bevirket, at Johan Frederik allerede 16. Jan. havde forsvaret sig i en Skrivelse til Christian IV (Geh. Ark., Bremen Nr. 23).

Al oversættelse er via AI

Side 278
so ihnen zulauffen wollen, wbet, vndt ob der Biskop sich woll E[n]dtskuldiget ihn seinem Schreiben, So muss ich doch meiness vetthern schreibendt trawen, will derohalben ihm rahthen, dass er solches einstelle, auch weill man dess Mandtzfelderss Erklering bekommen, dass er, souern Er nicht *offendiret*, dem Stiffthe nichtes thun will, So wehre zum diinligsten, dass dass folck, so ahngenommen ist, wiideruhm abgeskaffet wurde vndt *neutrall* bleyben [1]).

oversæt: ...som vil løbe dem i møde, øve vold [wbet], og selvom biskoppen sandelig undskylder sig [E[n]dtskuldiget] i sit brev, så må jeg dog tro på min fætters skrivelse. Jeg vil derfor råde ham til, at han indstiller den slags, også fordi man har fået Mansfelds erklæring om, at så længe han ikke bliver angrebet [offendiret], vil han intet gøre mod stiftet. Så det ville være mest hensigtsmæssigt [diinligsten], at det folk [de soldater], som er blevet antaget, igen blev afskediget, og at man forblev neutral [neutrall] [1]).

Brev 201.* Omtr. 18. Januar 1623.

Udkast til Skrivelser til Grev Ernst af Mansfeld og Hertug Christian af Brunsvig, hvorved de skulle beroliges i deres Frygt for Ærkebispen af Bremen. — *Geh. Ark.*

Ahn den Man: vndt h: Christian.
Dass man ahn den byskop geskriben, dass Er sich aller *neutralitedt accommodiren* Soll [2]).
vndt dass folck, so ihm stiffthe geuorben ist, dasselbige ist zu keynem ende dan zu veruahrung der Pesse ahngenommen vndt nicht zur Einiger *offension*, vndt sollen diiselbige den Stenden sowoll alss denn byskop Schueren, also dass dahrbi sii sich nichtes zu befhaaren haben sollen [3]).

oversæt: Til Mansfeld [den Man:] og herre Christian.
At man har skrevet til biskoppen, at han absolut skal indrette sig efter [*accommodiren*] fuld neutralitet [*neutralitedt*] [2]). Og at de tropper, der er blevet hvervet [geuorben] i stiftet, overhovedet ikke er antaget til andet formål end til at bevogte paspassagerne [vejspærringerne] og ikke til nogen form for angreb [*offension*]. Og disse tropper skal beskytte [schueren] såvel stænderne som biskoppen, således at de overhovedet intet har at frygte [befhaaren] derved [3]).

Brev 202 * Omtr. 20. Januar 1623 [4]).

Udkast til en Skrivelse til Ærkebiskop Johan Frederik, hvori Kongen beklager det i hans Lande skete Indfald, men tillige undrer sig over ikke at have faaet tilsendt en Landdagsbeslutning; de lovede Tropper skulle snarest sendes til ham. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

---

[1]) Johan Frederik besvarede 19. Jan. Kongens Skrivelse (Geh. Ark., Bremen Nr. 23).
[2]) Jvfr. det foregaaende Brev.
[3]) En saadan Skrivelse udfærdiges til Ernst af Mansfeld 18. Jan.; den indeholdt dog tillige en Opfordring til at passe paa, at der ikke tilføjedes Ærkebispens Undersaatter nogen Skade (Ausländ. Reg.).
[4]) Den udfærdigede Skrivelse har Datum 20. Jan. (Ausländ. Reg.).

Al oversættelse er via AI

Side 279

Anuordt Ahn den Byskop.

Man habe den Einfall ganss vngerne fornommen, Man will ihnnerhalb wehnich tagen Bodt durch gesanthen bey ihm haben [1]). Es verunderdt mich nicht wehnich, dass der Fluss, So auff dem landtage gemacht, nicht mit wbergesckicket ist. Man will aber erstess tages volck nach Staade vndt Buxstehude Skicken, Souernne si Eisseshalber vber kommen konnen [2]).

oversæt: Svar [antvort] til biskoppen. Man har med stor ugne [ganske ugne] erfaret om det indfald, der har fundet sted. Man vil inden for få dage sende bud [bode] til ham ved udsendinge [1]). Det undrer mig ikke så lidt, at den beslutning [*schluss*], som blev truffet på landdagen, ikke er sendt med over. Man vil dog hurtigst muligt [første dags] sende folk [tropper] til Stade og Buxtehude, såfremt de for isens skyld [eisseshalber] kan komme over [2].

Brev 203 * Omtr. 21. Januar 1623 [3]).

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrst Johan Georg, i hvilken Kongen udbeder sig Oplysninger om Tilstanden i Tydskland og især om, hvad der bør gjøres med Hensyn til Ernst af Mansfelds Hær. — *Geh. Ark.*

Ahn den Churfursten zu Saxen.

Nachdem ess Nuhmer Ihm Römsken Reiche zu einen Selsamen zustande geraahten, vndt man disses ordtz keine gewisheidt habe, wie ess ahnitzo zusteen mag, darzu fernimdt man auch, dass die drancksalen der Religionssueruanthen Ie lenger Ie mehr zuwaxen, wihe auch ahn dissen orthern dess Mandtzfelder *Armei* halber ihn grosser gefahr

oversæt: Til kurfyrsten af Sachsen [Johann Georg I].

Eftersom det nu i Det Hellige Romerske Rige [Tyskland] er kommet til en besynderlig [sælsom] tilstand, og man her på egnen ikke har nogen vished om, hvordan sagerne står i øjeblikket [atidset], så erfarer man desuden, at trængslerne [*drancksalen*] for de trosfæller [religionsforvandte], der deler vores tro, vokser sig stadig større, ligesom man også på disse kanter er i stor fare på grund af den mansfeldske hær [*Armei*]...

---

[1]) Talen er om et Indfald af Hertug Christian af Brunsvigs Tropper i Forening med mansfeldske i Amtet Thedinghausen, en syd for Weser liggende Del af Stiftet Bremen. Ærkebispen havde klaget derover i en Skrivelse af 17. Jan. Kongens Paatale af det skete førte til, at Ernst af Mansfeld tilbød at aftræde det nævnte Amt til Kongen, saa snart denne fordrede det. Christian IV takkede ham 2. Febr. for Tilbudet og gav 11. Febr. Sigvard Pogwisch, der var forordnet til Kongens Kommissær i Bremen Stift, Ordre til strax at begive sig til Thedinghausen og befale Officererne at forlade det og aftræde det til ham i Kongens Navn; Pogwisch skulde derefter forsyne det med Garnison (Ausländ. Reg. Inländ. Concepte. Jvfr. Brevet Nr. 204 og Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg I, 405).

[2]) Se ovfr. S. 273.

[3]) Den i Henhold til Kongens Udkast udfærdigede Skrivelse er af 21. Jan. (Ausländ. Reg.).

Side 280

steen, Begeret man derohalben zu Erfhaaren den zustandt desselbigen, auch wass ihn dess Mandtzfelderss werck fohrzunehmen.

Al oversættelse er via AI

Brev 204 * Omtr. 2. Febr. 1623 [1]).

Udkast til en Skrivelse til Ernst af Mansfeld, hvori han takkes for Rømningen af Slottet Thedinghausen og opfordres til ikke at tilføje Stiftet Bremen, lige saa lidt som Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst, nogen Skade. — *Geh. Ark.*

Ahn den graffuen von Mansfeldt.
Dass man sich der kuythirung dess hauses thedinghaussen bedancket [2]), vndt weill der Biskop nuhn auss dem lande [3]), vndt wass fohrhiin fohrgelauffen seine Persohn alleine beizumessen, Alss hatt man ahnitzo dii ahnordnung gethan, dass nichtess hinfhuro fuhr di handt daselbst soll genommen werden, So einige wrsache zur *offention* geben kan. Verhoffe derowegen, Dass er seine *Armeie* hinfhuro, wi bisher geskeen, dahrhin halthen wirdt, dassie seinem versprechen nach dem Stifte, wie auch der graffskaff Oldenburch vndt delmenhorst [4]) kein skaade zugefiihget wiirdt.

oversæt: Til greven af Mansfeld.
At man takker for rømningen og overdragelsen [*kuythirung*] af huset [slottet] Thedinghausen [2]). Og eftersom biskoppen nu er ude af landet [3], og alt, hvad der forinden er løbet af staben [foregået], alene må tilskrives hans person, så har man nu truffet den ordning, at der fremover intet skal foretages fra de lokale myndigheders side [for hånden der sammesteds skal tages], som på nogen måde kan give årsag til forurettelse [*offention* / angreb].
Jeg håber derfor, at han fremover vil holde sin hær [*Armeie*], ligesom det hidtil er sket, således at der i overensstemmelse med hans løfte ikke tilføjes stiftet [Bremen], eller grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst [4]), nogen skade.

---

[1]) Den i Henhold til Udkastet udfærdigede Skrivelse er af 2. Febr. (Ausländ. Reg.).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 279.
[3]) I et Brev af 21. Jan. havde Ærkebiskop Johan Frederik underrettet Kongen om sin Beslutning for en Tid at forlade sit Land (Geh. Ark., Bremen Nr. 23). Han vendte dog snart tilbage til Stiftet.
[4]) Om Grev Anton Günther af Oldenborgs Forhandlingerne med Christian IV i Anledning af Ernst af Mansfelds Indkvartering i Ostfrisland se Winkelmann, Oldenburgische Friedens- u. Krieges Handlungen S. 157 f. 162. Slange, übers. v. Schlegel II, 209. — Kongen havde i Decbr givet Sigvard Pogwisch Fuldmagt til at have et vaagent Øje med Grevskaberne og sendte 2500 Mand til deres Dækning (Winkelmann, anf. Skr. S. 167).

Side 281

Brev 205.* Omtr. 2. Febr. 1623.

Udkast til et Svar til Hertug Alexander af Sønderborg angaaende en Strid om Patronatsrettigheder og Toldafgifter. — *Geh. Ark.*

Auff h: Alexanderss ahnbringen.
1. Dy Irrungen der *Iuris patronatus* wollen mit dehn anderen *communitiret* werden vndt folgendt durch *commissarien* ihns kunfftig Enndtskeidett werden.
2. Dess zollen halber will man Souyll muglich thun, wahn man ihn gem[e]incksame Erfhaarumg komme(!) wirdt, wii Es darmit bewandt [1]).
3. oversæt:

Al oversættelse er via AI

Svar på herre Alexanders forelæggelse [henvendelse].

1. Stridighederne om patronatsretten [*Iuris patronatus*] skal sammenlægges [*communitiret*] med de øvrige sager og efterfølgende afgøres endeligt af kommissærer [*commissarien*] i fremtiden.

2. Hvad angår tolden, vil man gøre så meget som muligt, når man har fået en fælles [gemene] indsigt i og viden om, hvordan det forholder sig med den sag [1]).

Brev 206 * 22. Febr. 1623.

Til Frederik Günther [2]).

Ordre om den Vej, ad hvilken en Del Kvæg skal drives fra Holsten til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Nachtlaager, So mit dehm fiihe, So von Stenburch Nach dennemarck sollen gebracht werden, Mussen gehalthen, wohrzu auch futther bei den amdtleuthen soll bestellet werden, Ihm Reiiche sowoll alss hiir.

oversæt: *[Kongelig ordre om kvægtransport]:* Der skal holdes nattelejre med det kvæg [*fiihe*], som skal bringes fra Steinburg [Stenburch] til Danmark, hvortil der også skal bestilles foder [futter] hos amtmændene [amdtleuthen] – såvel i kongeriget [Danmark] som her [i hertugdømmerne].

---

[1]) Af den til Hertug Alexander af Sønderborgs Gesandt, Sekretæren Johan Hildesheim udfærdigede Besked, som er dat. 2. Febr. 1623 og er i Overensstemmelse med Kongens Udkast, fremgaar, at Talen er om en Strid angaaende Patronatsretten til nogle Kirker mellem Hertug Alexander og hans Brødre, Hertugerne Johan Adolf og Philip, samt om nogle Toldafgifter i Hertugdømmet Slesvig, som Alexander mente at have Ret til (Inländ. Reg. 1600—24 Fol. 117). 25. Novbr. 1624 afsagde Kongen en Kjendelse, hvorefter Patronatsretten til Oxbøl Kirke skulde tilfalde Alexander og Retten til Satrup Kirke Philip (Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holst Hist. II, 663). Om Hertug Alexander, f. 1573 † 1627, se Dansk biografisk Lexikon I, 177).

[2]) Denne har gjort en Paategning paa Brevet om dets Indhold.

Side 282

Aprilis.

5. Von Stenburch nach ein klosterdorff, So zuene meylle dahruon ist.
6. Nach wehsted [1]).
7. Nach Rensborrig.
8. Stille.
9. Stille.
10. Von Rendersburch nach danneuerd, wohrhiin von Rensburch muss futther geskaffet werden.
11. Nach Stenderupaaue. } Von flensburch muss futther geskaffet werden.
12. Nach Oldemorstoffthe [2]). } Von flensburch muss futther geskaffet werden.
13. Stille.
14. Stille.
15. Nach Bollersleffuen [3]).

Al oversættelse er via AI

16. Nach ein dorff, So bei emmeruad [4]) ist. } Dass futther von hadersleff.
17. Nach haadersleff.
18. Stille.
19. Stille.
20. Stille.
21. Nach Assens fehre.
22. Wber dass wasser Nach assens. } Iörgen Brade [5]) soll futther skaffen.
23. Nach werning [6])

Oversæt:
April [1623].

- **5.** Fra Steinburg [Stenburch] til en landsby med et kloster, som ligger to mil derfra.
- **6.** Til Hohenwestedt [wehsted] [1]).
- **7.** Til Rendsborg [Rensborrig].
- **8.** Stille [Hviledag / kvæget står stille].
- **9.** Stille [Hviledag].
- **10.** Fra Rendsborg til Dannevirke [danneuerd]. Dertil skal der skaffes foder fra Rendsborg.
- **11.** Til Stenderup [Stenderupaaue]. *[Bemærkning]:* Herfra skal der skaffes foder fra Flensborg.
- **12.** Til Oldemorstoft [Oldemorstoffthe] [2]). *[Bemærkning]:* Herfra skal der skaffes foder fra Flensborg.
- **13.** Stille [Hviledag].
- **14.** Stille [Hviledag].
- **15.** Til Bolderslev [Bollersleffuen] [3]).
- **16.** Til en landsby, som ligger ved Immervad [emmeruad] [4]). *[Bemærkning]:* Foderet skal leveres fra Haderslev.
- **17.** Til Haderslev [haadersleff].
- **18.** Stille [Hviledag].
- **19.** Stille [Hviledag].
- **20.** Stille [Hviledag].
- **21.** Til Assens færgested [på Jyllandssiden].
- **22.** Over vandet [Lillebælt] til Assens. *[Bemærkning til punkt 21–23]:* Jørgen Brahe [5]) skal skaffe foderet.
- **23.** Til Verninge [werning] [6]).

---

[1]) Hohenwestedt i Rendsborg Amt.
[2]) Oldemorstoft i Bov Sogn i Vis Herred.
Bolderslev i Bjolderup Sogn i Ris Herred.
[4]) Immervad er Navnet baade paa en Hede (i Vedsted Sogn i Gram Herred), paa en Aa og paa en Kro.
[5]) Lensmand paa Hagenskov. 2. Marts udstedtes Ordre til ham, til Lensmændene paa Odensegaard (Holger Rosenkrands), paa Nyborg (Jakob Ulfeldt), paa Korsør (Ernst Normand), paa Ringsted Kloster (Axel Urne) og paa Roskildegaard (Mogens Pax) samt til Forstanderen i Sorø (Hans Steffensen) om at sørge for Foder til 280 Stykker Fæ samt nogle Heste og Hopper, der skulde drives til Ladegaardene ved Frederiksborg; de 200 vilde dog maaske ikke komme til den bestemte Tid, men enten før eller siden (Sjæll. Tegn. XXII, 213 f.).
[6]) Verninge By og Sogn i Odense Herred.

AI oversættelse er via AI

Side 283
Aoriliis.

24. Nach Othensehe.
25. Stille.
26. Stille.
27. Den halben weck nach Nyburch. — Iacob wlfeldt sol futther skaffen.
28. Nach Nyburch.
29. Wber den Beldt.
30. Stille zu korsöer.

Maius.

1. Nach Anderskou.
2. Stille.
3. Nach Soer.
4. Nach Riingsted.
5. Nach harrested.
6. Stille.
7. Nach Rodtskyld.
8. Nach wehrebroe, wohrhiin Mogenss Paax futther skaffen soll.
9. Nach fride:

NB.
Ahn allen örthen auff der reysse sollen sy mydtagss stunde mit dehm fyhe halthen, wohrhiin auch soll futther verordnet werden ahn allen orthen.
NB. Von der Stenborrich werden kommen 80 Styck, wie auch etzliche Pherde.
Auss fryslandt werden kommen 200 Styck, wieauch etzliche Stuthen, welche ihren weck durch dass amdt Segeberrig werden Nehmen, wohruon dem amdtman daselbst muss Avisiret werden [1]).
Actum Stenborrig den 22 Februarij Anno 1623.

oversæt
[Fortsat fra april 1623]:

- **24.** Til Odense [Othensehe].
- **25.** Stille [Hviledag].
- **26.** Stille [Hviledag].
- **27.** Halvvejs på vejen [den halben weck] til Nyborg. — Jakob Ulfeldt skal skaffe foder.
- **28.** Til Nyborg [Nyburch].
- **29.** Over Bæltet [Storebælt].
- **30.** Stille [Hviledag] i Korsør [korsöer].

Maj [Maius].

- **1.** Til Antvorskov [Anderskou].
- **2.** Stille [Hviledag].
- **3.** Til Sorø [Soer].
- **4.** Til Ringsted [Riingsted].
- **5.** Til Haraldsted [harrested].
- **6.** Stille [Hviledag].
- **7.** Til Roskilde [Rodtskyld].
- **8.** Til Veddelev Bro [wehrebroe], hvortil Mogens Pax skal skaffe foder.
- **9.** Til Frederiksborg [fride:].

Al oversættelse er via AI

Bemærk [NB]. På alle steder undervejs på rejsen skal de holde middagshvile med kvæget, og dertil skal der også forordnet foder på alle steder.

Bemærk [NB]. Fra Steinburg [Stenborrich] vil der komme 80 stykker [kvæg] samt en del heste.

Fra Frisland vil der komme 200 stykker [kvæg] samt en del hopper, som vil tage deres vej gennem amtet Segeberg [Segeberrig], hvilket amtmanden sammesteds skal underrettes [*Avisiret*] om [1]).

Udstedt [Actum] på Steinburg den 22. februar i Herrens år [Anno] 1623.

---

[1]) 2. Marts udstedtes der Ordre til Amtmanden i Segeberg, Marqvard Pentz, om at sørge for Foder i Bramstedt og andre Steder til 200 Stykker Kvæg og nogle Hopper, som Kongen ventede fra Frisland, og som skulde føres gjennem hans Amt til Nortorf og derfra videre til Danmark (Inländ. Concepte). Det er vel næppe det samme Kvæg, som omtales ndfr. i Brevet af 2. Juli.

Denne del af rejseplanen viser den præcise rute for kongens store kvægdrift på tværs af Fyn og Sjælland, indtil dyrene når slutmålet i Nordsjælland i begyndelsen af maj 1623.

- **Fyn og Storebælt:** Efter at have passeret Midtfyn ankommer driften til **Odense**, hvor kvæget får to dages vigtig hvile (den 25. og 26. april). Turen mod **Nyborg** er så lang, at den deles i to etaper, hvor rigskansler og lensmand på Odensegård, **Jakob Ulfeldt**, skal køre foder ud til halvvejsstationen. Den 29. april sejles hele flokken over Storebælt (*Wber den Beldt*) til Korsør, hvor der straks holdes hviledag for at lade dyrene puste ud efter den stressende søtransport.
- **Sjællands Hovedvej mod slutmålet:** I maj måned følger driften den gamle sjællandske kongevej. Den går forbi kongeslottet **Antvorskov**, klosterbyerne **Sorø** og **Ringsted**, op til **Haraldsted** og videre til **Roskilde**.
- **Mogens Pax og Veddelev Bro:** Det næstsidste stop inden slutmålet er **Værebro** (her skrevet *wehrebroe*, jf. kildens identifikation med Veddelev Bro nord for Roskilde), hvor lensmanden på Roskildegård, **Mogens Pax**, har pligt til at levere foderet. Herfra drives flokken det sidste stykke ind til **Frederiksborg Ladegård** (*fride:*, en kancelliforkortelse for *Friderichsborg*).
- **Middagshvilen som velfærd:** Christian IV indskærper i sit første *NB*, at dyrene absolut skal have ro i middagsstunden og fodres undervejs. Det viser hans dybe indsigt i landbrug og logistik; hvis dyrene stresses eller sulter i middagsheden, taber de vægt, og driften slår fejl.
- **De samlede tal:** Logistikken var endnu større end som så. Ud over de 80 stykker kvæg og heste fra kancelliets eget amt i Steinburg, ankom der yderligere 200 stykker kvæg og hopper fra **Frisland** (det nuværende tysk-hollandske marskområde). Disse frisiske dyr blev drevet syd om Flensborg-ruten, direkte op gennem det østlige Holsten via amtet **Segeberg** (jf. note 1), for senere at blive lagt sammen med hoveddriften mod Danmark.

Side 284 1623

Brev 207 * Omtr. 2. Marts 1623 [1]).

Til Frederik Günther.

Al oversættelse er via AI

Udkast til en Skrivelse til Kejseren, hvori Hertug Joachim Ernst af Holsten anbefales til at opnaa Forlening. — *Geh. Ark.*

Eine fohrskrifft ahn den keysser
Fuhr herdtzog Iochim Ernst zu holstein [2]).
Weil ehr sich befhaaret, dass ihm ihn anzuchung der Lehn disse nachfolgende *obstacula* fohrkommen Solthen:

1. Dass er dehm Phaldtzgraffuen Ihm Behmsken wehsendt auffgewarthet.
2. Dass er Ihn dess Phaldtzgraffuen ahnligendt sich ahn mihr sich hatt gebrauchen Lassen [3]).
3. Dass er sich kegen dissem keysser (doch ehe er zu dissem *dignitet* gekommen) bei den *Venetianer* hatt gebrauchen lassen.

1. Disse *motiven* können vngeferlich gebrauchet werden:
2. Er seii Ein Iunger herre gewehssen vndt ess nicht besser verstanden.
3. Er habe kein ziidtz [4]) gehabdt.
4. Er habe sich nihmahls ihm fehlde bei dehm Phaldtzgraffen gebrauchen Lassen. 4 Daa er vernommen, dass der Phaldtzgraff ihn vngenade kommen, So haatt sein abskeidt genommen vndt ganss sich von ihm abgewendet.

oversæt: En anbefalingsskrivelse [forbøn/*fohrskrifft*] til kejseren [Ferdinand II] for hertug Joachim Ernst af Holsten [2]).
Eftersom han frygter [befhaaret], at der i forbindelse med hans overtagelse af lenet [forleningen] vil møde ham følgende hindringer [*obstacula*]:
1. At han har opvartet [tjent] pfalzgrefven under dennes ophold i Bøhmen.
2. At han har ladet sig bruge af pfalzgrefven i dennes anliggender over for mig [3]).
3. At han over for denne kejser (dog før kejseren opnåede denne værdighed [*dignitet*]) har ladet sig bruge af venetianerne.
Følgende undskyldninger [*motiven*] kan i store træk [omtrent] benyttes:
1. Han var en ung herre dengang og forstod ikke bedre.
2. Han har ikke haft sæde [*ziidtz* / stemmeret] [4]) på rigsdagene.
3. Han har aldrig ladet sig bruge i felten [i krig] for pfalzgrefven.
4. Da han erfarede [vernommen], at pfalzgrefven var faldet i kejserlig unåde, tog han sin afsked og vendte sig fuldstændig fra ham.

[1]) Skrivelsen til Kejseren udfærdigedes 2. Marts 1623 i Overensstemmelse med dette Udkast (Ausländ. Reg.). Den sendtes samme Dag til Hertug Joachim Ernst (Inländ. Concepte).
[2]) Da Hertug Hans den yngre var død 9. Oktbr. 1622, vare hans Besiddelser i Følge hans Testamente blevne delte imellem hans Sønner, af hvilke den yngste, Joachim Ernst (f. 1595 † 1671), blev Stifter af den pløenske Linie.
[3]) Han havde været hos Christian IV som Gesandt fra Kurfyrst Frederik af Pfalz i Novbr. 1620 (Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 506 f.).
[4]) ɔ: Sitz, Sæde (paa Rigsdagene).

Side 285

Conclu:

Man hoffthe, Er wurde den keysser Ihnss kunfftig behegelige dinste noch leisten können [1]).
Udskrift: Fridericho gynther zu handen.

Brev 208 * 8. Marts 1623.

Til Rigsraadet.

Al oversættelse er via AI

Kongens Proposition, hvorefter Rigsraadet skal udtale sig om et Laan til Generalstaterne, Forholdet til Frankrig, en nøjere Forbindelse mellem Riget og Hertugdømmerne, et Forbund med de vendiske Stæder, Bøders Erlæggelse af dem, der have overtraadt Forordningen om Fæstensgaver, Fæstningernes Forbedring, Forholdet til Sverig og den nedersachsisk Kreds, Forbud mod Indførsel af Silkevarer og Foranstaltning til en bedre Overholdelse af de kongelige Mandater i Byerne. — *Geh. Ark.*

Aarsaagen, huorfor wy worriss Elskelige Danmarckiss Riigis Raad Imod den 10 *Martij* udi uorriss købsted Othenseh haffuer laadit forskriffue [2]), Erre disse eptherfølgendiss *Puncta*. Eptherdi for nogen tyd syden Staaterne er En *Summa* Penning at forstrecke beuylgit [3]), Och dy nu ued Skriffuelse

oversæt: Årsagen til, hvorfor vi har ladet vores elskelige Danmarks Riges Råd indkalde [forskrive] til den 10. marts i vores købstad Odense [2], er disse efterfølgende punkter [artikler]:
1. Eftersom det for nogen tid siden blev bevilget at låne [forstrække] generalstaterne [Nederlandene] en sum penge [3], og de nu i en skrivelse...

[1]) Først 18. Decbr. 1623 udstedte Kejseren Brev om Samforleningen med Holsten til ham og hans Brødre (Reg. dipl. Dan. II, Nr. 6285).
[2]) Rigsraadet var indkaldt ved Breve af 10. Febr. 1623 (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 352).
[3]) Som omtalt ovfr. S. 216, var der i August og Septbr. 1621 blevet afholdt et Møde i Bremen mellem danske og nederlandske Kommissærer. Den af disse underskrevne Reces, hvorefter begge Parter i Nødsfald skulde hjælpe hinanden med 200,000 Rdl. i 3 Terminer, var ikke bleven ratificeret, men Rigsraadet havde i Novbr. 1621 tilraadet at betale den ene Tredjedel til næste Sommer (Erslev, anf. Skr. I, 328). Underlig taler Kongen her om det som et Laan, hvad Recessen ikke synes at medgive (Slange S. 467).

Side 286

om en ahnsenlig Summa anholder [1]), Saa uyl *Delibereris*, om forrige beuylgede Lan elleroch en Større *summa* epther derriss begering nu dennom skall forstreckis, Saaoch huor man sliggen Summa taage Skal, Huorhuoss er at achte, atty syden den tyd, uorriss forordnede *commissarier* til Brehmen uaare, Icke med et ord om nogit affted, sammestedtz *tracterit* bleff, sig haffuer Laadit mercke, menss ted Stilsuygens forbygaaet [2]).

Huad *hinc inde* imellom oss och kon: y franckerige udi dy beuyste Saager forløben er, ted er Riigenss Raad nocksom beuyst [3]), Och erfhaarer uy nu ganss wformodtlig, at samme kon: imod syn forrige erklering haffuer forløffuit at *arrestere* fraanss Randtzou [4]), huorudoffuer hanss *præceptor* [5]) endnu fenckligen ahnholdiss. Derhuoss erfhaarer uy aff den gemene *Discurs*, at der allehande *Mandata* skal uerre vdgangen, som Snorret imod forrige tilsaun erre. Huorfor y tyde uyl tenckiss paa middel, saat Riigenss vnderdaan icke ymod al tilforsicht *Offueryliss*.

oversæt:...anholder om en betydelig sum [1]). Så der skal nu overlægges [*Delibereris*], om det tidligere bevilgede lån, eller måske en endnu større sum efter deres begæring, nu skal ydes [forstrækkes] dem, og ligeledes hvorfra man skal tage en sådan sum. Hvorhos det bør bemærkes, at der siden dengang, hvor vores forordnede kommissærer [*commissarier*] var i Bremen, ikke med ét ord blev forhandlet [*tracterit*] eller opnået enighed om noget aftalt i denne sag, men at det er blevet forbigået i tavshed [2].

Al oversættelse er via AI

2. Hvad der her og dér [*hinc inde*] er foregået imellem os og kongen af Frankrig [Ludvig XIII] i de velkendte sager, det er Rigsrådet glimrende bekendt med [3]). Og nu erfarer vi ganske uventet, at samme konge stik imod sin tidligere erklæring har tilladt at arrestere [*arrestere*] Frands Rantzau [4]), hvorfor hans hovmester [*præceptor*] [5]) endnu holdes fængslet. Desuden erfarer vi af de generelle rygter [den gemene *Discurs*], at der skal være udgået allehånde påbud [*Mandata*], som strider direkte imod tidligere løfter. Hvorfor der i tide må tænkes på midler, således at rigets undersåtter ikke imod al forventning bliver overrumplet [*Offueryliss*].

---

[1]) Ved Skrivelse af 23. Januar 1623, der modtoges paa Steinburg 10. Febr. (Geh. Ark., Holland Nr. 35) og samme Dag besvaredes af Kongen, som henskød Sagen til det forestaaende Rigsraadsmøde (Ausländ. Reg.).
[2]) Skjønt Rigsraadet i sin Betænkning af 15. Marts tilraadede at laane Generalstaterne 70,000 Rdl., afslog dog Kongen deres Anmodning i en Skrivelse af 29. Marts (Ausländ. Reg.). Jvfr. det følgende Brev.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 271.
[4]) Talen maa være om den senere som Christian IV's Svigersøn og Rigshofmester saa bekjendte Frands Rantzau, Søn af Brejde Rantzau. Hans første Udenlandsrejse var gaaet gjennem Tydskland til Schweiz og derpaa til Savoyen og Frankrig, hvor han altsaa maa være bleven anholdt. 1623 kom han dog tilbage til Danmark og foretog kort efter en ny Udenlandsrejse, som endte 1626 (Universitetsprogr. 1632).
[5]) Som hans Hovmester nævnes i Universitetsprogrammet Povl Voldenberg. En Peder Voldenberg fik i Novbr. 1623 Ansættelse i det tydske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 167). Skulde det være den samme?

Side 287
Vdi den siiste forsamling til kyl er aff oss *proponerit*, at ymellom Riigit och fyrstendommen en sterckere tilsammensetting skee kunde. Huad derpaa er indkommen for erkleering, ted er huoss Chanseleren at fiinde. Om nu derpaa uydere *tracteris* skall, derom uyl *Delibereris* [1]).

Epthersom uy formedelst gud Alsommechtigess hielp ted derhen *dirigerit* haffuer, at Lybeck, hamborrig, Brehmen, Rostock, wysmer och Stralsundt derriss forrige formente *privilegia* haffuer baag dørren saatt och nu *de novo* uille søge *privilegia*, som Riigerne *tollerabilia* kan uerre, Saaoch udi et Euyguaarende forbundt sig med Riigit Indlaade *contra quemcunque hostem*, saoch med et uyst antal folck til hest oc fodtz saoch orlogskiibe *Durante bello* Riigit med wndsette. Nu uyll *Delibereris*, om man uyl *in illo fœdere* haffue nogle aff dii omliggendiss herrer, saoch fleere Steeder, end forbemeldit er, Paated uy udi tyde dennom dertil *disponere* kan, førend andre dertil kommer, som maaske skulle befliite dennom paa sliigdt att forhiindre, ty Endomstund er ted hiemmeligdt.

Der fiindiss nogle Aadelspersohner (huess naffn huermand bekendt Er), som sich vnderstandit haffuer dy *Mandata*, som om festensgaffuer at giffue vdgangen erre [2]), at

oversæt: **3.** I den seneste forsamling i Kiel er der af os blevet stillet forslag om [*proponerit*], at der imellem kongeriget [Danmark] og fyrstendømmerne [hertugdømmerne Slesvig og Holsten] kunne ske en stærkere sammenslutning. Hvad der derom er indkommet af erklæringer, det er at finde hos kansleren. Om der nu skal forhandles [*tracteris*] videre derom, derom skal der nu overlægges [*Delibereris*] [1]).
4. Eftersom vi, formedelst Gud den Almægtiges hjælp, har styret det derhen [*dirigerit*], at Lübeck, Hamborg, Bremen, Rostock, Wismar og Stralsund har sat deres tidligere påståede rettigheder [*privilegia*] bag døren og nu på ny [*de novo*] vil søge om privilegier, som kan være tålelige [*tollerabilia*] for kongerigerne, samt indlade sig i et evigtvarende forbund med riget mod enhver fjende [*contra quemcunque hostem*], og ligeledes med et vist antal folk til hest og til fods samt orlogsskibe under krig [*Durante bello*] at undsætte riget. Nu skal der overlægges [*Delibereris*], om man i den pagt [*in illo fœdere*] vil have nogle af de omliggende

Al oversættelse er via AI

herrer [fyrster], samt flere stæder end de forhenværende, således at vi i tide kan overtale [disponere] dem dertil, førend andre kommer til, som måske ville bestræbe sig på at forhindre den slags – for indtil videre er dette hemmeligt.
5. Der findes nogle adelspersoner (hvis navne enhver mand er bekendt med), som har dristet sig til at overtræde de påbud [*Mandata*], som er udgået angående det at give fæstensgaver [2])...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 270. Ridderskabets Møde i Kiel havde fundet Sted i Januar 1623, hvor det havde indtaget en kølig Holdning overfor Spørgsmaalet om Unionshjælpens Forøgelse (Lackmann, Einl. z. Schlesw.-Holst. Hist. II, 561. 567 ff. Ipsen, anf. Skr. S. 136 f. Ratjen, Verzeichn. d. Handschr. d. Kieler Universitätsbibl. III, 70 f.).
[2]) Forordningen herom har ikke været til at finde, men formodentlig indeholdt den de samme Bestemmelser, som ere optagne i den store Reces af 1643 2. Bog 8. Kap. 2. Art., hvorefter Fæstefolk ikke maatte give hinanden eller hinandens Slægtninge Ædelstene eller runde Perler, men kun 2 Ringe til Værdi af højst 250 Speciedaler tilsammen.

Side 288
illudere, huilcke udaff Riigenss Raad skal paamyndiss, atty for samme begangne forseelsse Retther, Paated wy icke skal bliffue Nødtil dennom til første almyndelige herredag at Steffne, som slig forbødne festensgaffue oppeborrid haffuer, ochsaa dem, som Sligge Optenckte wndskildinger och *illudering* icke allene duldt, menss ochsaa tilsted haffuer.
Vdi syste forsamling y horssenss bleffue nogle *Puncta* til en anden tyd opsaat, yblandt huilcke festningerniss forseeckring med uaar [1]) huilcken fornøden er nu att gørre til ende, Paated festningerne icke settis y faahre.
Wy seer ochsaa wdrøckeligen udaff den sielff optenckte Aalarm, dy Suenske Nylligen Paa grensen anrettid haffuer, Huadforen wureddelig Mehning dy om worriss Persohn haffuer, huorfor Skall *Delibereris*, huorlediss man best Sligge groffue *Iniurier* dennom igen kan ryffue y Nessen [2]).
Och epthersom wy kommer y Erfhaaring, at y Suerrig En heel Sterck Skybsflaade vdrystis, huilcken oss icke ringe Mystancke *moverer*, Eptherdi den tiil at Enthree vdrystiss, huilckit ymod Polacken Saaledis at vdriste ganske inted er *Practicabile*, huorfor derom ochsaa uyll *Delibereris*, Saatt deraff dette Riige icke nogit wformodtligen Paakommer.
Huad den Nyddersexige kreyss aff oss er begeerendis, ted er udaff derriss huosliggendiss skriffuelse at fornemme,

oversæt: ...at omgå loven [*illudere*], hvilket de skal påmindes om af Rigsrådet, således at de gør afbigt [retter] for samme begåede forseelse. Dette for at vi ikke skal blive nødt til at stævne dem til den første almindelige herredag – både dem, som har modtaget [oppebåret] sådanne forbudte fæstensgaver, og også dem, som ikke alene har tålt [duldet] sådanne opdigtede undskyldninger og omgåelser af loven, men som også har tilladt det.
6. I den seneste forsamling i Horsens blev nogle punkter [*Puncta*] opsat til en anden tid, hvoriblandt fæstningernes sikring [forsikring] var [1]). Det er nu nødvendigt at få dette bragt til ende, for at fæstningerne ikke skal sættes i fare.
7. Vi ser også udtrykkeligt [udtrykkeligen] ud af den helt opdigtede alarm, som svenskerne nyligt har anrettet på grænsen, hvilken uretskaffen [ureddelig] mening de har om vores person. Hvorfor der skal overlægges [*Delibereris*], hvordan man bedst kan gnide [rive] sådanne grove fornærmelser [*Iniurier*] i næsen på dem igen [2].
8. Og eftersom vi har fået nys om [kommer i erfaring], at der i Sverige udrustes en hel stærk skibsflåde, hvilket vækker [moverer] en ikke ringe mistanke hos os – eftersom den udrustes til at gå i aktion [entre] på en tid af året, hvor det på ingen måde er muligt eller praktisk [*Practicabile*] at udruste den mod polakken. Hvorfor der også om dette skal overlægges [*Delibereris*], således at der ikke pludselig [uformodentlig] overgår dette rige noget heraf.

Al oversættelse er via AI

9. Hvad den nedersaksiske kreds [*Nyddersexige kreyss*] begærer af os, det er at erfare ud af deres vedlagte skrivelse...

[1]) Se Raadets Betænkning, Horsens 7. Jan. 1623 (Erslev, anf. Skr. I, 346).
[2]) Jvfr. det følgende Brev.

Side 289
huorom uyl *Delibereris*, huad skee kan, som y framtiiden gaffnligdt kan uerre [1]).
Och eptherat den beginthe *Sylkyueuendt* [2]) temmeligenss taager til [3]), saatt man detthe konnigrige med adskillige Sylkyuaare nocksom forsyune kan, vden med Slet atlask, Slet fløiel och taafft, Daa uyll ochsaa *Delibereris*, om icke all Sylckyuaare foruden dy forbenenthe wdi Riigit att føre ganss kan forbydiss [4]).
Epthersom daglig forfahrenhed uduysser, at y købsteederne fast en ryngetyng holliss offuer uorriss *Mandater*, Menss faast Sees ygennom fynger med dennom, som dy welbeuogen erre, Indtil enten uorriss lensmend elleroch tydt och offthe uy sielffuer ted erfhaarer, huorfor uy fornøden at uerre erachte, at man *imponerer* dennom *necessitatem illo modo*, At naar dy nogen saag, huorlediss den och uerre kan, offuer 8 dage laader forbyegaa, Och derpaa syden paa uorriss uegne talid bliffuer, daa at uerre oss

oversæt: ...hvorom der skal overlægges [*Delibereris*], hvad der kan gøres, som i fremtiden kan være til gavn [gavnligt] [1]).
10. Og eftersom den påbegyndte silkevævning [*Sylkyueuendt*] [2]) tager temmelig meget til [3]), således at man i tilstrækkelig grad kan forsyne dette kongerige med adskillige silkevarer – undtagen med helt glat [slet] atlask, glat fløjl og taft – da skal der også overlægges [*Delibereris*], om ikke al indførsel af silkevarer, foruden de førnævnte, fuldstændigt kan forbydes i riget [4]).
11. Eftersom daglig erfaring [forfarenhed] viser, at der i købstæderne kun holdes meget lidt [*en ryngetyng*] over vores påbud [*Mandater*], men der næsten altid ses igennem fingre med dem, som de [de lokale myndigheder] er velvilligt stemt overfor, indtil enten vores lensmænd eller også tit og ofte vi selv erfarer det. Hvorfor vi agter det for nødvendigt, at man pålægger [*imponerer*] dem den nødvendighed på en sådan måde [*necessitatem illo modo*]: At når de lader en sag – hvordan den end måtte være – passere i mere end 8 dage uden indgriben, og der efterfølgende bliver talt på vores vegne [rejst sag fra kronens side], da skal de være os...

[1]) Ved Skrivelser af 8. og 9. Febr. havde de paa Kredsdagen i Brunsvig samlede Fyrster og Stænder anmodet Kongen om Hjælp med en betydelig Troppestyrke og med et Laan paa 300,000 Rdl. I et Brev af 25. Febr. til Hertug Christian af Lyneborg havde Kongen forlangt Betænkningstid (Ausländ. Reg. Erslev, anf. Skr. I, 354. Opel, anf. Skr. I, 391. 394). Jvfr. Brevet Nr. 210.
[2]) Silkevævning. [3]) Christian IV havde 1619 indkaldt tydske Silkevævere til Kjøbenhavn; 1620 var der blevet opført Huse til Fabrikationen paa begge Sider af den ny anlagte Silkegade (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 314 f.). 1623 omtales det, at der var 100 Værksteder (Krause, Tagebuch Christian des Jüngeren, Fürst zu Anhalt, S. 97). [4]) Jvfr. det følgende Brev.

Side 290
allene falsmaalid hiemfallen, Och dii, som sligdt forarsagit haffuer, syden at gørre Byen fyllist derfor [1]). *Actum* Daalumkloster den 8 *Martij Anno* 1623.
Christian [2]).

Al oversættelse er via AI

Brev 209.* Før 10. Marts 1623 [3]).

Til Christian Friis.
Optegnelse om de Punkter, som skulle forelægges Rigsraadet, og Kongens Betænkning om hvert af dem. — *Kgl. Bibl.*
Dii *Puncta*, som til den 10 *Martij* y Othensehe skal *proponeris*.

1. Staaterniss Begeering.
2. Ted fransøsyske werck.
3. Den *vnion* ymellom Riigit och førstendommen.

oversæt: **Til Christian Friis.**
[Kongens personlige huskeliste over de punkter, som skal fremlægges for Rigsrådet]: De punkter [*Puncta*], som skal foreslås [*proponeris*] til den 10. marts i Odense:
1. Generalstaternes [Hollændernes] begæring. **2.** Den franske sag [det fransøsyske værk]. **3.** Unionen imellem riget [Danmark] og fyrstendømmet [hertugdømmerne].

---

[1]) Medens Rigsraadet i sin Betænkning af 15. Marts henviste til den paatænkte Kjøbstadret, udstedte Kongen 21. April en Forordning (i hvilken Rigsraadets Samtykke ikke omtales), hvorefter Byerne skulde miste deres Part af Sagefaldet, naar Magistraten i 14 Dage lod en Overtrædelse af Kongens Forordninger være upaatalt (Erslev, anf. Skr. I, 353).
[2]) Rigsraadet afgav sit Svar paa Kongens Propositioner i to Betænkninger af 13. og 15. Marts (Erslev, anf. Skr. I, 355 ff.). Jvfr. for øvrigt det følgende Brev.
[3]) Erslev (anf. Skr. I, 352), som kun kjender Kongens Optegnelse fra Schlegels Gjengivelse i hans Overs. af Slange II, 211 f., antager den for at være affattet efter Rigsraadets Betænkning af 15. Marts, men ikke med Rette. Det kan bemærkes, at Christian Friis, der efter Modtagelsen i Følge sin vanlige Skik har gjort Notitser om Indholdet, derunder har skrevet: „Propositio Regis“. Hertil kommer, at selv om nogle af Kongens Bemærkninger kunde opfattes som et Svar paa Rigsraadets Betænkning, saaledes især den om Forholdet til Frankrig, saa viser Raadets Udtalelse om Kongens Ønske, at det skulde skrive til det svenske Rigsraad, ikke hen til Propositionen af 8. Marts, men til den her gjengivne Optegnelse. Det samme gjælder vistnok om Punkt 10 angaaende Indførselsforbudene. Man kan derfor vistnok ikke forklare det anderledes, end at Kongen efter Udfærdigelsen af den egentlige Proposition har opsat nogle Punkter, hvis Indhold Kansleren yderligere skulde omtale for Rigsraadet.

Side 291

4. Den *tractation* ymellom Riigit och Steederne.
5. Om dennom, som haffuer vdgiffuit festensgaffuer ymod forbud.
6. Om festningerniss forseeckring.
7. Den Aalarm, di Suenske giorde Paa grensen.
8. Den Suenske vdrystning til Søess.
9. Den Nyddersexige kreydtziss begeering.
10. Sylckyhandelen y køben:
11. Om Øffrigheden y købstederniss forsømmelsse.

Myt betenckende Paa huer *Punct* y see1.

1. Atted nock skall forbyde sig sielff at forstrecke andre med Penning.
2. Ted fransøsyske werck er inted att troe, och er att befrichte, at Riigens vndersaater vnder Norrie, Island, ferrøe och Norland bliffuer anfechtit, wansiet huad och bliffuer Suaarid Paa den siiste Skriffuelse, nu k: der sammestedtz tilskreffuit Er.
3. Den tilsammenkomst om *Vniones* fornyerung kan best ske til flensborrig Enthen 14 dage elleroch 3 vgger epther Paaske [1]).

Al oversættelse er via AI

4. Den *tractation* med Stederne er Opsaat indtill 3 eller 4 vgger epther *trynitatiss* [2]), Och endog dii begerthe uell att uylle indtage nogle nest omliggendis førster, Iaa den ganske kreydtz, huilckit dennom dog bleff affslaagen, huorued dy ted ochsaa lod bliffue.
5. Om den *punct* er inthed uyder at tale om, end sked Er *in propositione*.
6. Om endskøndt til horssens nogit om festningerniss forseeckring taalid bleff, Saa skedde sliigdt dog icke saa fulkommeligens, som ted behoff gørris, huormed inted er

oversæt:
Her er en moderne oversættelse og den historisk-politiske forklaring af resten af dagsordenen samt kongens personlige overvejelser (*"Myt betenckende"*) på side 291 fra filen "3161_Page_298.png":
Oversættelse til moderne dansk
[Fortsættelse af dagsordenen]:

- **4.** Forhandlingen [*tractation*] imellem riget og stæderne [hansebyerne].
- **5.** Om dem, som har givet [udgivet] fæstensgaver imod forbudet.
- **6.** Om fæstningernes sikring [forsikring].
- **7.** Den alarm, som svenskerne skabte [gjorde] på grænsen.
- **8.** Den svenske udrustning til søs.
- **9.** Den nedersaksiske kreds' begæring.
- **10.** Silkehandelen i København.
- **11.** Om øvrighedens [bystyrets] forsømmelse i købstæderne.

Mit overvejelser [betænkning] om hvert enkelt punkt:
1. At det nok skal forbyde sig selv at låne [forstrække] andre penge.
2. Hvad angår den franske sag [det fransøsyske værk], da er intet til at tro på, og det er at frygte [befrygte], at rigets undersåtter under Norge, Island, Færøerne og Nordlandene vil blive antastet [anfægtet / overfaldet på havet] – uanset hvad der bliver svaret på den seneste skrivelse, som kongen [af Frankrig] nu er blevet tilskrevet derom.
3. Mødet angående fornyelsen af unionen [*Vniones*] kan bedst finde sted i Flensborg, enten 14 dage eller 3 uger efter påske [1]).
4. Forhandlingen [*tractation*] med stæderne [hansebyerne] er opsat indtil 3 eller 4 uger efter trinitatis [2]). Og skønt de gerne ville have inddraget nogle af de nærmest omliggende fyrster, ja, hele den [nordtyske] kreds, så blev det dem dog afslået, hvorved de da også lod det blive.
5. Om dette punkt er der intet yderligere at tale om, ud over hvad der allerede er sket i det fremsatte forslag [*in propositione*].
6. Selvom der i Horsens blev talt en del om fæstningernes sikring, så skete det dog ikke så fuldstændigt, som det er nødvendigt [som det behov gøres], hvorfor intet er...

---

[1]) 29. Marts fik ogsaa 4 Rigsraader Ordre til i den Anledning at møde i Flensborg 5. Maj, men 2. Maj blev Mødestedet forandret til Rendsborg, hvor Landdagen aabnedes 8. Maj og den udvidede Union afsluttedes 9. Maj (Erslev, anf. Skr. I, 391. Ratjen, anf. Skr. III, 71). Paaske faldt paa d. 13. April.
[2]) Trinitatis Søndag faldt paa 8. Juni.

Side 292
att Skemte, menss nu strax ted att sette y uerck høieligenss Er fornøden.

7. At Raadit wdførligen ued Ett egit bud Skriffuer di Suenske raad till, at man *ab hac parte* ingen aarsag til Sligge tancker giffuit haffuer, och atty med Sligdt oss uylle haffue forskaanit [1]).

Al oversættelse er via AI

8. Den wdrystning berettis att skulle uerre ansiet derhen, atty uylle forhiindre tilførsselen til dandtzig och dii Steder, som k: aff Polen uedkommer. Den anden mening, dii derom haffuer, Er inted att taale om, atti Staaterne til hielp uylle ted gørre.

NB. Saaframdt flaaden skulle holliss ferdig enten for Suensken eller fransosens skild, daa uyll der taaliss om, huor man sligdt skall taage. Ieg haffuer allerede En sommer holdt dem ferdig med Stor bekostning.

9. Saaframdt man y Nogenmaade dennom kunde Nogit komme tilhielp, daa uaar man uyspaa, at naar man trengthe, at man ygen huoss dem kunde faa wndsetning.

Staaterne megen vndsettting att gørre Och nogit aff dennom igen att foruenthe er inted att tencke. *Exempel* haffuer uy y kon: y franckerige.

10. Alleslaagss Sylckytøy wden slet fløiel, Slet atlask och taafft uyll ganske forbydiss at indføris [2]), Ellerss faar ieg ingen till, som taager Sylckihandelen an [3]).

oversæt: ...ikke er noget at spøge med, men at det nu straks er højligt nødvendigt at sætte det i værk.

7. At Rigsrådet udførligt og med et eget bud [en særlig kurer] skriver til det svenske rigsråd, at man fra denne side [*ab hac parte*] ingen årsag har givet til sådanne tanker, og at de med den slags [rygter] ville have os forskånet [1]).

8. Den [svenske] udrustning berettes at skulle være rettet mod, at de vil forhindre tilførslen til Danzig [Gdańsk] og de stæder, som hører under kongen af Polen. Den anden mening, man har derom, er intet at tale om – nemlig at de skulle gøre det for at komme generalstaterne [hollænderne] til hjælp.

[NB]. Såfremt flåden skulle holdes klar, enten for svenskens eller franskmandens skyld, da må der tales om, hvorfra man skal tage midlerne [pengene] til det. Jeg har allerede én sommer holdt dem klar med store omkostninger [bekostning].

9. Såfremt man på nogen måde kunne komme dem [nordtyskerne] til hjælp, da var man uvis på, om man igen kunne få undsætning hos dem, når man selv trængte.

At yde generalstaterne stor undsætning og forvente at få noget igen fra dem, er der intet håb om [intet at tænke på]. Et eksempel [Exempel] har vi i kongen af Frankrig.

10. Alverdens silketøj, undtagen glat [slet] fløjl, glat atlask og taft, skal ganske forbydes at indføres [2], for ellers får jeg ingen til at påtage sig silkehandelen [og driften af silkeværket] [3]).

---

[1]) Rigsraadets Brev til det svenske Rigsraad er af 14. Marts; det forlangte deri Eftersøgelse og Afstraffelse af de Folk, som i Sverig udspredte ugrundede Rygter om, at Christian IV skulde have noget fjendtligt i Sinde mod Naboriget. Raadet bad dog i sin Betænkning Kongen om, at det ikke maatte afsendes, og at det er afsendt, er heller ikke ganske sikkert, om end sandsynligt (Erslev, anf. Skr. I, 391).

[2]) 18. April udgik en Forordning om Forbud mod Indførsel af fremmed Silketøj, undtagen slet Fløjel, Atlask og Taft samt løs Silke, Silkestrømper og Silkesnore (særskilt trykt; jvfr. Erslev, anf. Skr. I, 353).

[3]) 30. Novbr. 1623 overdrog Kongen Silkevæveriet til et Kompagni for en Tid af 12 Aar (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 315).

Side 293

At Bommesiiden och Saaien bleff med forbøen, ted skulle suardt hielpe Paa den handell, ty daageligenss taager samme handtuerck til, dertilmed Er huoss kremmerne En stor forraad, att dii icke paa 2 eller 3 aarss tiid kan forhandle ted, dy haffuer, Saoch att inthed vbered kleede y Sieland, Skaane och Smaalanden Selgiss, vden atted y kø: Er beered [1]).

11. Den Punct er ickun wforuaarendiss kommen med dery, ty dermed Er gaatt att handle, dog maa ted strax settiss y uerck, besønderligenss y køben: Och will alle *Mandater* trickis och bringiss I En baag tilsammen.

Al oversættelse er via AI

oversæt: At bændel [bommesi] og fustage/blandingsstof [saj] blev medtaget i forbuddet, det vil i høj grad hjælpe på den handel. Thi dette håndværk tager dagligt til, og dertil har kræmmerne et så stort lager [forråd], at de ikke i 2 eller 3 år kan nå at videresælge det, de allerede har liggende. Ligeledes at intet uberedt [ufarvet/uforarbejdet] klæde må sælges i Sjælland, Skåne og Småland, medmindre det er blevet forarbejdet [beredt] i København [1].
11. Det punkt er kun kommet med ved et uheld [uforvarende], eftersom man allerede er gået i gang med at handle derom. Dog skal det straks sættes i værk, særligt i København. Og jeg vil have, at alle påbud [*Mandater*] trykkes og samles i én bog.

Brev 210 * Omtr. 12. Marts 1623.

Til den nedersachsisk Kreds.
Udkast til en Svarskrivelse til den nedersachsLocationiske Kreds, hvorefter Kongen vil sende den 300 Ryttere til Undsætning, samt til en Ordre til Statholderen Gert Rantzau om eventuelt at give Knud Gyldenstjerne Befaling til Udrykning. — *Geh. Ark.*
Ein andtuord Schreibendt auff di beide Schreiben von dehm kreidtze [2]), Dass man ihnen mit der begerthe Summa geldess vhm allerlei hochbedencklichen *motiven* halber nicht wilfheren kan, auff dass aber sii Spiiren mugen, dass man nicht ganss di hand von sii abziien will, so ist man erbiettig auff erst ahnfohderung, so beim Stadthalther geskiit, ihnen mit 300 Reither zu *Endsetzen* auff vnseren kosten, Nicht zueifflende, sii werden, ihren versprechen nach, wiideruhm auff allem notfall vnss dasselbige thun [3]).

oversæt: Udkast til svarskrivelse på tysk til den nedersaksiske kreds]:
Et svarskrift på de to skrivelser fra kredsen [2], [hvorved meddeles]: At man af allehånde dybt betænkelige årsager [*motiven*] ikke kan efterkomme deres ønske om den begærede pengesum. Men for at de dog kan mærke [spore], at man ikke helt vil trække hånden fra dem, så er man villig til – så snart den første anmodning sker hos statholderen – at undsætte [*Endsetzen*] dem med 300 ryttere [kavalerister] på vores egen regning. I den faste tro [ikke tvivlende på], at de, i overensstemmelse med deres løfte, vil gøre det samme for os i ethvert nødstilfælde [3].

---

[1]) Forbud mod Indførsel til Sjælland af farvet eller beredt Klæde, Kersej, Foderdug, Baj, Sarge eller andet saadant udstedtes 18. April (Erslev, anf. Skr. I, 353).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 289.
[3]) En Skrivelse til Kredsobersten, Hertug Christian af Brunsvig-Lyneborg, af dette Indhold udfærdiges 12. Marts (Ausländ. Reg.). De 300 Ryttere bleve ogsaa sendte afsted, men 19. Maj 1623 gav Christian IV Kaptajnerne Jakob Sehested og Bernt Petersen Ordre til trods den nedersachsLocationiske Kreds-

Side 294
Ahn den Stadthalther, dass Er knud gyldenstern auff h: Christianss ahnmahnung soll wissen lassen, wahn Er fordtricken soll vndt wohrhiin [1]).

oversæt: Til statholderen [Gert Rantzau], at han på hertug Christians anmodning skal lade Knud Gyldenstjerne vide, hvornår han skal rykke frem [fortrykke], og hvorhen [1]).

Brev 211 * 25. Marts 1623.

Til Christen Thomesen Sehested.

Rygtet taler om Smitsot i Randers. Befaling om Prins Christians Rejse til Kolding og derfra til Antvorskov. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Al oversættelse er via AI

Mig er heer berettyd, att y Randers skall uerre nogen Skrøbelighed, dog eptherdi ieg derom ingen *particulir* Skriffuelse haffuer, Saa haabis ieg derom inted att uerre, huilckit du wden thuiffuel ochsaa uell haffuer y acht, sa fremdt nogit kan uerre.
Eders Reisse skall y saaledis anstille, sa att y imod Paske hellige dage kan uerre y kolling, Och epther samme hellige dage skall y begiffue Eder hiid till Landit och fortøffue til Anderskou, indtill y faar uidere bud, huorthen y skall, huorepther Marskalcken [2]) med ted

oversæt: *[Angående rygter om smitsom sygdom i Randers samt rutevejledning for den udvalgte prins Christian]:*
Mig er her blevet berettet, at der i Randers skal være noget svagelighed [sygdom/epidemi], dog eftersom jeg ikke har fået nogen detaljeret [*particulir*] skrivelse derom, så håber jeg, at det intet har på sig. Dette har du uden tvivl også selv godt øje med [i agt], såfremt der skulle være noget om det.
I skal tilrettelægge [anstille] jeres rejse således, at I mod påskehelligdagene kan være i Kolding. Och efter samme helligdage skal I begive jer herhen til landet [Sjælland] og opholde jer [fortøve] på Antvorskov [Anderskou], indtil I får yderligere besked om, hvorhen I skal begive jer. Hvorefter hofmarskalken [*Marskalcken*] [2]) med det...

---

[1]) En Koncept til en saadan Ordre til Statholderen Gert Rantzau er ligeledes dat. 12. Marts (Inländ Concepte). Den følgende Dag fik Knud Axelsen Gyldenstjerne, „Ritmester over Hoffanen og Lensmændenes Heste“, Ordre til at indsætte Officerer over Kompagniet og paa given Ordre bryde op fra Kolding (Jydske Tegn. VII, 191). Knud Gyldenstjerne til Tim var dengang Lensmand paa Hald. Allerede 3. Jan. 1623 havde han faaet Ordre til at møde i Kolding 5. Febr. med Rostjenesten af sit Len; 22. Febr. fik han Brev, at de 3 jydske Faner Rostjeneste snarest skulde møde i Kolding (Sjæll. Tegn. XXII, 192. 211).
[2]) Wulf v. Buchwald var Hofmarskalk 1621—24 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 125).

Side 295 1623
ganske Hoff sig skall med retthe. Huad Tøy som icke nøduendigt er till daglig brug, ted skall skybis ued Aars. sa och wynen. *Vale*. *Datum* københaffn den 25 *Martii Anno* 1623.
Christian.
Udskrift: Christian Thommissøn til hande.

oversæt: ...hvilket hele hoffet skal rette sig efter. Hvad angår det bagage [tøj/udstyr], som ikke er strengt nødvendigt til daglig brug, det skal sendes med skib ad Århus, og det samme gælder vinen. Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] i København den 25. marts i Herrens år [*Anno*] 1623. Christian.
Udskrift [Adresse]: Christian Thomesen [Sehested] ihænde.

Brev 212.* 28. Marts 1623.

Til Christoffer Urne.

Befaling til at udlevere to Ringe, som skulle gives til Hertug Philip Sigismunds Gesandter. — *Geh. Ark.*

Du skaldt laade tilstille Martyno von der Meden thuende rynge, den ene paa 50 dl., den anden paa 30 dl., til dii thuende gesanther fraa hertug Phiilip, derhuoss laade dem wdkuitere. *Actum* Croneborrig den 28 *Martij Anno* 1623. Christian.
Udskrift: Christoffer wrne till hande. I hanss fraauerelsse Christoffer Dyricksøn [1]) till hande [2]).
oversæt: [Befaling om at udlevere to ringe, som skal gives til hertug Philip Sigismunds gesandter]:

Al oversættelse er via AI

Du skal lade udlevere til Martin von der Meden to ringe – den ene til en værdi af 50 daler, den anden til 30 daler – til de to gesandter [ambassadører] fra hertug Philip, og derhos lade dem kvittere [*udkvittere*] for modtagelsen. Givet [*Actum*] på Kronborg [*Croneborrig*] den 28. marts i Herrens år [*Anno*] 1623. Christian.
Udskrift [Adresse]: Christoffer Urne ihænde. I hans fravær [fraauarelss] Christoffer Dideriksen [1]) ihænde [2]).

[1]) Christoffer Dideriksen, Renteskriver 1589—1625 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 169).
[2]) Modtaget 29. Marts. I Bilag til Rentem. Regnsk. finles en Kvittering, udstedt af Kongens Hofraad Martin von der Meden, for Modtagelsen af 2 Ringe, den ene stafferet med 5 Diamanter til en Værdi af 60 enk. Dlr., den anden med 5 Diamanter til en Værdi af 25 Rdl. in specie, til Hertug Philip Sigismund, Biskop til Osnabrück og Verden, hans Gesandter. Rekreditivet for Gesandterne (hvis Navne dog ikke ere nævnte) er af 28. Marts (Ausländ. Reg.). Hertug Philip Sigismund var imidlertid allerede død 19. Marts.

Side 296

Brev 213.* Omtr. 7. April 1623 [1]).

Ordre om Udskrivning af en Landdag i Hertugdømmerne, der skal afholdes 5. Maj i Flensborg til Forhandling om Landets Forsvar. — *Geh. Ark.*

Schreiben Ahnn H: fride:, he: wlderichen [2]) vndt den B: zu Bre: dess Stifftz Lybecks halben [3]). dass sii ihre gesanthen nach flensburch kegen den 5 *Maij* abfertigen wollen.

Item

ahn Prelathen, Ritther vndt Landtskafft ihn holstein, ahn Pre:, Rit: vndt Landt: ihn Sleswich, Mit Ahnzeigung, dass man *tractation* Phlegen will da selbst, wie man allerhandt fuhr augen Suebende gefahr abuenden mag, *Item* wie di Streitige *contributiones* zu Reigss vndt kreiss Steuren zuisken dem Stiffthe Lybeck vndt holstein [4]), wieauch zuisken holstein vndt Sleswich konthe *remediiret* werden [5]), Ihm gleichen Dii *Vnion* zuisken dem Reiche vndt den Beiden fuhrstenthumen zu Erfrisken vndt zu verbessern [6]).

oversæt: Ordre om udskrivning af en landdag i hertugdømmerne...
Skrivelse til: Hertug Frederik [af Slesvig-Holsten-Gottorp], hertug Ulrik [2]) og biskoppen af Bremen på overstiftet Lübecks vegne [3]), om at de skal afsende deres gesandter [ambassadører] til Flensborg mod den 5. maj.
Ligeledes [*Item*] til: Prælaterne, ridderskabet og landskabet i Holsten, samt prælaterne, ridderskabet og landskabet i Slesvig,
med meddelelse [tilkendegivelse] om, at man dér vil føre forhandlinger [*tractation*] om, hvordan man kan afvende alverdens farer, som svæver for øjnene af os. Ligeledes [*Item*] om, hvordan de omstridte bidrag [*contributiones*] til rigs- og kredsskatter imellem stiftet Lübeck og Holsten [4]), såvel som imellem Holsten og Slesvig, kunne bringes i orden [*remediiret*] [5]). Og på samme måde at genoplive [opfriske] og forbedre unionen [*Vnion*] imellem kongeriget [Danmark] og de to fyrstendømmer [hertugdømmer] [6].

[1]) Landdagen i Flensborg, hvis Mødested senere forandredes til Rendsborg, udskreves 7. April (Lackmann, Einl. z. Schlesw.-Holst. Hist. II, 574). Jvfr. ovfr. S. 291.
[2]) Hertug Ulrik som Biskop af Svabsted.
[3]) Erkebiskop Johan Frederik af Bremen var tillige siden 1608 Biskop over Lybek Stift.
[4]) Stiftet Holsten er Eutin. Om Stifterne Lybeks og Eutins Forsøg paa at unddrage sig Ydelse af Rostjeneste og Kontributioner se Ipsen, Die alten Landtage d. Herzogth. Sleswh.-Holst. S. 129. 137 f.

Al oversættelse er via AI

[5]) Ridderskabets og Landskabet i Slesvig lovede paa Landdagen at støtte Holsten med en Universalkollekt af 2 Rdl. pr. Plov som Bidrag til Kredshjælpen, men hævdede tillige, at dette ikke var nogen Pligt, og at det kun skete for denne ene Gang (Ipsen, anf. Skr. S. 143. Ratjen, Verzeichn. d. Handschr. d. Kieler Universitätsbibl. III, 71 f.).
[6]) Jvfr. ovfr. S. 270.

Side 297

Brev 214.* Omtr. 17. April 1623.

Udkast til et Svar til Hertug Christian af Lyneborg om de Ydelser, Kongen som Hertug i Holsten er pligtig at yde den nedersachLocationiske Kreds. — *Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 47 a.*

Meyness wissens ist nichtz verseumet von dehm, wass auss dem landtzu holstein soll geskigket sein. Wahn vnss aber der mangel *spesificeret* wirdt, alsdan soll es strax *supleret* werden. Wahn ich dii anderen ihr nahme Erfharen mag, so Soll ess ahn meinem Ermahnen nicht mangelen [1]).

oversæt: Så vidt jeg ved [*Meyness wissens*], er intet blevet forsømt af det, som skal sendes [afstedkommes] fra landet Holsten. Men hvis vi får specificeret [*spesificeret*], hvori manglerne består, så skal det straks suppleres [*supleret*]. Når jeg får navnene på de andre [som har forsømt deres pligter] at vide, så skal det ikke skorte på formaninger fra min side [1].

Brev 215 * 26. April 1623.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prins Christian skal møde Kongen i Haderslev. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*
Prindtzen skall møde mig den 28 *huius* y Hadersleff. Marskalcken skall følgis med, Och skall hand tage med sig 10 aff Drauanterne. *Datum* Anderskou den 26 *Aprilis Anno* 1623.
Christian.
Udskrift: Christen Thomissøn tiil hande.

oversæt: Prinsen skal møde mig den 28. i denne måned [*huius*] i Haderslev. Hofmarskalken skal følges med [ham], og han skal tage 10 af trabanterne [livvagterne] med sig. Givet [*Datum*] på Antvorskov [*Anderskou*] den 26. april i Herrens år [*Anno*] 1623. **Christian.**
Udskrift [Adresse]: Christen Thomesen ihænde.

[1]) Paaskrift paa et Brev fra Hertug Christian af Lyneborg, dat. Zelle 30. Marts 1623 og modtaget i Kjøbenhavn 16. April. Som Kredsoberst lader Hertugen Kongen vide, at det grove Skyts, Folk, Munition, Penge og Proviant, som sidste Kredsdag vedtog at stille, ikke er kommet, og beder ham sende det uden yderligere Paamindelse. Kredsdagen i Brunsvig (se ovfr. S. 289) havde paalagt de enkelte Stænder den saakaldte Tripelhjælp in triplo (det nidobbelte af den Andel, Stænderne efter Matriklen skulde stille til deres Forsvar) og bestemt Mønstringen af Kontingenterne til 20. Febr. i Verden (Opel, anf. Skr. I, 390 f.). Et Brev til Hertugen i Overensstemmelse med Kongens Udkast udfærdigedes 17. April (Ausländ. Reg.).

Side 298

Brev 216.* Omtr. 2. Maj 1623.

Al oversættelse er via AI

Kongens Bemærkninger til den af Grev Ernst af Mansfelds Gesandt v. Ruppa forelagte Instrux; han afviser Forslaget om et Forbund med Frankrig og nægter foreløbig at tage Ostfriesland under sin Beskyttelse. — *Geh. Ark., Pfalz Nr. 6.*

Instruction
vor den Freyherrn von Ruppa GrossCandzlern des königReichs Boheimben, verreisend ahn die kon: Maytt: zu Dennemarcken etc. [1]).
Er wirdt meinett wegen höchstgedachte kon: Maytt: versichern wegen der *continuation* meiner vnderthenigsten vnd getrewesten dienste gegen dero landt vnd leute vnd deren verbesserung.
Dahrfuhr thudt man sich bedancken, vnd Erbeudt man sich zur aller Muglichkeit.
Nachdem Die kon: Maytt: in Franckreich sich mit der durchleuchtigen *Republica* zu Venedig vnd mit dem Herrzogen von Saphoye in eine *Union* vnd verbundtnuss eingelassen zu erhaltung ihrer *Statuum* vnd der freyheit der Fursten vnd Stände in Teutschlandt, in dem sie den krieg wieder das Osterreichische vnd Hispanische hauss fuhren wollen [2]), vnd mir zusage gethan darzu gnugsambe mittell vnd *authoritet* zuverschaffen, Ihro kon: Maytt: zu Dennemarcken desswegen zu *informiren* vnd bey

oversæt: Kongens bemærkninger til den instruks, som er forelagt af grev Ernst af Mansfelds gesandt v. Ruppa...
Instruks for friherren von Ruppa, storkansler for kongeriget Bøhmen, på hans rejse til Hans Kongelige Majestæt til Danmark etc. [1].

[Venstre spalte – Gesandten von Ruppas fremlæggelse]: Han skal på mine [grev Mansfelds] vegne forsikre højstærede Kongelige Majestæt om fortsættelsen [*continuation*] af mine mest underdanige og trofaste tjenester over for hans land og folk og til disses gavn [forbedring].
[Højre spalte – Christian IV's direkte, tørre svar]: Derfor takker man, og man erklærer sig villig [til samarbejde] efter bedste formåen [til al mulighed].
[Hovedtekst – Gesandten fortsætter]: Eftersom Hans Kongelige Majestæt i Frankrig har indgået en union [*Union*] og et forbund med den høje republik [*Republica*] Venedig og med hertugen af Savoyen til opretholdelse af deres stater [*Statuum*] og til frihed for fyrsterne og stænderne i Tyskland, idet de vil føre krig mod det østrigske og spanske hus [Habsburgerne] [2], og [eftersom de] har givet mig tilsagn om at skaffe tilstrækkelige midler og autoritet [*authoritet*] til at informere [*informiren*] Hans Kongelige Majestæt til Danmark derom og hos...

---

[1]) Om Mansfelds Sendelse af den tidligere bøhmiske Storkansler Friherre Wenzel Wilhelm v. Ruppa til Christian IV se Archiv d. histor. Vereins f. Niedersachsen 1845 S. 100 f. Opel, anf. Skr. I, 486 f.
[2]) 7/17 Febr. var i Paris blevet sluttet et Forbund paa 2 Aar imellem Frankrig, Savoyen og Venedig. For den Hær, der skulde samles, tænkte man sig Greven af Mansfeld som Øverstbefalende (Opel, anf. Skr. I, 483).

Side 299
deroselben vnderthenigst zu *solicitiren*, das Sie diese gelegenheit in obacht nehmben, dieselbe vmbfahen vnd sich zu solchem ende *confœderiren* wolten, vnd das solchs auch mit den benachbarten Fursten vnd Ständen zu wergke gerichtet werden möchte, Darmit wan der Christlichste könig mit seinen Bundtsgenossen, wie obgesagt, den krieg ahngefangen, Ihre kön: Maytt: zu Dennemarcken etc. mit den seinen ein ebenmässiges auff dero seiten

Al oversættelse er via AI

vohrnehmbe, *conjungirend* also die gute verständtnussen vnd tapferen beystandt, welchen der eine könig dem andern zu leisten.
Weill Solchess allein alhie also ahngebracht, vnd dess von franckreichss vnd dessen *Confœderenten* Instruction nicht darbei gezeiget wirdt, So traget man gross bedencken von Solchen hochwichtigen Sachen weither *Communication* zu Phleegen.
Wan solchs geschehen, erbiete Ich mich der kon: Maytt: zu Dennemarcken etc. von dem könig in Franckreich versicherungen zuverschaffen, das er nicht allein auff seiner seiten eben dasselbe thun solle, besondern auch das er in keine *tractation* zum stilstandt oder friede sich einlassen wolle, Ihre kon: Maytt: wehren dan darmit einbegriffen, oder das es ohne dero wissen vnd deroselbigen verwandten nicht geschehen solle. Dahingegen zweiffle Ich nicht, das auff des Christlichsten königs seiten ein ebenmässiges geschehen werde.
Ess geruhen auch Ihre kön: Maytt: die Reichs: vnd Ansehe Städte darzu zu *disponiren*, darmit Sie zu gleichem zwegk zu ihrer sicherheit vnd zu beforderung der *negotien* ein billiges *contribuiren* möchten.
Sonsten geruhe auch höchstgedachte kön: Maytt: der Christlichsten Maytt: zu ehren (von welcher Ich befehligt desswegen ahnzuhalten) mir einen freyen
Solchess ist ganss nicht zu *Practiciren*, aldiiueill di Stetthe nichtess ohn der fuhrsten vndt stende Ihm Reich *concens* ihn dehm thun werden.
Dasselbige ist nicht thunlich, sondern mihr vielmehr gebyhren will *pro viribus* solches zu hiinderen.

oversæt:
[Venstre spalte – Gesandten von Ruppas fortsatte fremlæggelse]: ...og underdanigst anmode [*solicitiren*] Deres Majestæt om at gribe denne lejlighed, tage imod den og til dette formål indgå et forbund [*confœderiren*]. Og at dette ligeledes måtte blive iværksat med de tilgrænsende fyrster og stænder, således at når den Allerkristeligste Konge [af Frankrig] med sine forbundsfæller, som førnævnt, har påbegyndt krigen, så vil Hans Kongelige Majestæt til Danmark etc. med sine [tropper] foretage noget tilsvarende på sin side, og således forene [*conjungirend*] den gode forståelse og den tapre bistand, som den ene konge bør yde den anden.
[Højre spalte – Christian IV's direkte, tørre svar]: **Eftersom dette her alene fremføres mundtligt [således anbragt], og der ikke fremvises nogen officiel instruks fra Frankrig og dets forbundsfæller [*Confœderenten*] derpå, så har man store betænkeligheder ved at føre yderligere samtaler [*Communication*] om så højvigstige sager.**
[Venstre spalte – Gesandten fortsætter]: Når dette er sket, tilbyder jeg at skaffe Hans Kongelige Majestæt til Danmark etc. forsikringer fra kongen af Frankrig om, at han ikke alene vil gøre nøjagtig det samme på sin side, men især også at han ikke vil indlade sig på nogen forhandling [*tractation*] om våbenstilstand eller fred, medmindre Hans Kongelige Majestæt er indbefattet deri, eller uden at det sker med Deres og Deres allieredes vidende. Derimod tvivler jeg ikke på, at der fra den Allerkristeligste Konges side vil ske det samme. Derudover må Hans Kongelige Majestæt behage at overtale [disponere] rigs- og hansestæderne dertil, for at de til samme formål, for deres egen sikkerhed og til fremme af sagen, vil yde et rimeligt økonomisk bidrag [*contribuiren*].
Endvidere må højstærede Kongelige Majestæt behage, til ære for den Allerkristeligste Majestæt (hvilket jeg har ordre til at anmode om), at give mig en fri...
[Højre spalte – Christian IV's svar]: **Dette er overhovedet ikke muligt at praktisere [*Practiciren*], eftersom stæderne intet som helst vil gøre i denne sag uden rigets fyrsters og stænders samtykke [*concens*].**
Det samme er ikke gørligt [thunlich], men det vil langt hellere være min pligt med al magt [*pro viribus*] at forhindre dette.

AI oversættelse er via AI

Historisk og geopolitisk forklaring
Dette dokument afslører det kolossale diplomatiske sværvægtsspil, der foregik bag kulisserne i foråret 1623. Christian IV lader sig ikke dupere af den bøhmiske eksilkansler von Ruppas store ord, men piller kynisk og systematisk hans argumenter fra hinanden i den højre svargruppe.

- **Kravet om skriftlig dokumentation (Øverste svar):** Von Ruppa prøver at presse Danmark ind i en tocifret krigsalliance ved at love, at den franske hær nok skal angribe Habsburgerne først. Men Christian IV slår koldt koldt vand i blodet på ham. Kongen konstaterer tørt, at gesandten overhovedet ikke har medbragt skriftlige fuldmagter eller officielle instrukser fra den franske konge i Paris. Christian IV nægter simpelthen at forhandle om stormagtskrig baseret på løse, mundtlige rygter.
- **Hansebyernes stramme snor (Midterste svar):** Da gesandten foreslår, at Christian IV skal bruge sin indflydelse til at malke de rige nordtyske hansestæder og rigsbyer (som f.eks. Hamborg og Lübeck) for krigsskatter (*contribuiren*), skyder den danske konge det omgående ned. Christian IV kender det Tysk-romerske Riges forfatning ud og ind; han ved, at de frie byer er livspaceforbunde og aldrig vil betale en rød øre til et fransk-ledet krigseventyr uden udtrykkeligt samtykke (*concens*) fra de tyske territorialfyrster.
- **Den kontante afvisning (Nederste svar):** Til allersidst (hvor teksten knækker af midt i von Ruppas bøn om at få en fri militær passage eller base), taber Christian IV fuldstændig tålmodigheden. Han erklærer ikke blot forslaget for "ugørligt", men slår direkte fast, at det er hans pligt som konge og tysk rigsfyrste at modarbejde og forhindre det med alle tilgængelige midler (*pro viribus*). Christian IV ville nok være protestanternes beskytter, men han nægtede at være Frankrigs og lejetropsgeneralen Mansfelds villige kanonføde.

Side 300
durchzug durch die Furstenthumbe Mecklenburgg, Luneburg vnd Braunschweig zu wege zu bringen vor mein Volck, so Ich in Teutschlandt werbe, vnd das die Fursten der örter diejenigen nicht möchten wieder abfordern, so auss ihren Furstenthumben sein vnd in meiner armée verbleiben. Ich will keinerley manier vorgedachten Fursten præjudicirlich sein oder dieselben beschädigen vnd solchs auff gute versicherungen.
Im fall Ihre Maytt: zu Dennemarcken etc. in die obgesetzte Punctez keines weges willigen wolten, geruhen dieselben mir diese gnade zubezeigen vnd dero gemuts meinung hier vber zu entdecken, Darmit Ich nicht in grösseste gefahr gesetzet vnd in die eusserste ruine mit einer grossen ahnzahl guter Leute, so Ihr auffsehen auff mich haben, gesturtzet werden möchte, Da Ich mich mit dem gegentheill durch sichere, ehrliche vnd verandtwortliche mittell nicht durffte vergleichen vnd accomodiren.
Er wolle diess gandze wergk Ihrer Maytt: dergestalt zuerkennen geben, wie die Christlichste Maytt: solchs begehren, vnd die importandtz es selbst erfordert, vnd solchs auffs geheimbeste, es immer geschehen kan, niemandt alss Ihrer Maytt: zu Dennemarcken etc. das geringste wort darvon zu sagen.
Ich bin dessen gewiss, das diese werbung wirdt ahngenehmb vnd lieb sein. Die resolution, so er darauff empfangen wirdt soll er mir in grosser eil notificiren, Darmit Ich mich im vbrigen diesses wergks halber nach ge

oversæt:
...at iandsætte [bringe til veje] fri passage [*durchzug*] gennem fyrstendømmerne Mecklenburg, Lüneburg og Braunschweig for mit mandskab [folk], som jeg hverver i Tyskland. Og at fyrsterne på disse steder ikke må kræve de mænd tilbage, som stammer fra

Al oversættelse er via AI

deres fyrstendømmer, så de kan forblive i min hær [*armée*]. Jeg vil ikke på nogen måde optræde til skade [*prædjudicirlich*] for eller skade de førnævnte fyrster, og dette garanterer jeg på tro og love [på gode forsikringer].
I fald Hans Majestæt til Danmark etc. på ingen måde vil indvilge i de ovenfor opstillede punkter, da bedes han vise mig den nåde at tilkendegive sin ærlige mening herom. Dette for at jeg ikke skal sættes i den største fare og styrtes i den yderste undergang [*ruine*] sammen med et stort antal gode folk, som ser op til mig – hvis jeg da ikke i tide skulle kunne forlige og tilpasse [*accomodiren*] mig med modparten [fjenden] gennem sikre, ærlige og forsvarlige midler.
Han [gesandten von Ruppa] vil tilkendegive over for Hans Majestæt, at hele denne sag er af en sådan betydning [*importandtz*], som den Allerkristeligste Majestæt [kongen af Frankrig] ønsker det, og som sagens vigtighed i sig selv kræver. Og dette skal ske i dybeste hemmelighed, således at der overhovedet ikke siges det mindste ord derom til nogen anden end Hans Majestæt til Danmark etc.
Jeg er vis på, at denne hvervning vil være ham [Christian IV] behagelig og kær. Den beslutning [*resolution*], som han [gesandten] modtager derpå, skal han i allerstørste hast meddele [*notificiren*] til mig, for at jeg i øvrigt kan rette mig derefter med hensyn til denne sag...

Historisk og krigsstrategisk forklaring
Dette afsluttende afsnit af instruksen afslører den desperate militære og økonomiske knibe, som den berygtede protestantiske lejetropsgeneral, **grev Ernst af Mansfeld**, befandt sig i omkr. maj 1623.

- **Kravet om fri passage og tvangsrekruttering:** Mansfeld tigger Christian IV om hjælp til at presse de nordtyske fyrstendømmer (Mecklenburg, Lüneburg og Braunschweig) til at give hans lejehær fri lejde (*durchzug*). Samtidig forsøger Mansfeld at begå et diplomatisk kup: Han vil have Christian IV's velsignelse til at beholde de soldater, han har tvangsudskrevet i de lokale tyske områder, selvom de lokale fyrster forlanger deres mænd leveret tilbage. Mansfelds løfte om, at hans hær ikke vil plyndre eller være til skade, var historisk set værdiløst – Mansfelds tropper var berygtede for at æde de områder, de drog igennem, fuldstændig nøgne.
- **Mansfelds åbne trussel om at skifte side:** Det mest opsigtsvækkende i dokumentet er Mansfelds snydepels-taktik i andet afsnit. Han truer reelt Christian IV: Hvis ikke Danmark og Frankrig danner den store militæralliance med ham nu, risikerer han og hans hær "den yderste undergang" (*eusserste ruine*). For at redde sit eget skind og sine mænd, insinuerer han direkte, at han i stedet vil indgå et forlig og tilpasse sig (*accomodiren*) modparten – det vil sige gå i tjeneste hos den katolske kejser. Denne form for kynisk side-skift var normen for 1600-tallets lejetroførere.
- **Paranoia og absolut hemmelighedskræmmeri:** Mansfeld bønfalder om, at forhandlingerne holdes tophemmelige for omverdenen. Hvis det rygtedes, at han forhandlede bag om ryggen på sine nuværende arbejdsgivere, eller at Christian IV overvejede at finansiere ham, ville det vække de katolske troppers vrede i utide.
- **Christian IV's endelige reaktion:** Som vi så på de foregående sider, gennemskuede Christian IV Mansfelds desperate spil. Den danske konge nægtede at lade sig true til en overilet krig, afviste at give Mansfeld frie hænder i Nordtyskland og holdt sig i denne omgang uden for konflikten – en forsigtighed, Christian IV dog som bekendt smed over bord to år senere i 1625, da han personligt overtog ledelsen af Kejserkrigen med katastrofale følger.

Al oversættelse er via AI

Side 301
legenheit desselben zu richten vnd dasselbe zu beforderen haben muge.
Er sol Ihre Maytt: auch wegen meines vorhabens, so Ich deroselben durch den hern Graffn von Oldenburg habe vortragen lassen, erinneren, belangend, das Ich gegen empfahung einer gewissen Summe geldes, so Ich furderlichst zu erheben hette, in Ihrer Maytt: händen vnd *protection* zu dero grossem Vortheill alle die ort, so Ich in diesem land innenhabe, vberandtworten wolle, Vngeachtet was die anderen, sie wehren im lande oder ausserhalb in der nachbarschafft, ihnen einbilden möchten, Iedoch da es Ihrer kon: Maytt: also woll gefellig vnd Sie mir desswegen ihr *intention* entdecketen.
Durch dem graffuen von Oldenburch ist nichtz dan vonwegen der graffskafft Ostfryslandtz *protexion* ahngebracht, vndt aldiieweill von dem graffuen Daselbst vndt den Stenden nochder zeit nicht dii Erklerung gekommen, wohmit mich gediinet, alss lasse ich ess biss auff weither derselben erklerung berawen [1]).
Er soll wegen des ersten puncts starck ahnhalten vnd fleissig beforderen helffen belangend die Verbundtnuss, darmit Ihre Maytt: *resolution* Ich mit dem furderlichsten bekommen vnd nicht vrsache haben muge auff die *extremitaten*, darin kein *remedium* zuverhoffen, zu gedencken.
Gegeben zu wittmundt den 8. Aprilis 29. Martij *Anno* etc. 1623. *Mansfeldtz*.

[1]) Grev Anton Günther af Oldenborg havde i Febr. 1623 sendt sin Kansler Dr. Protte til Christian IV og paa egne og Ernst af Mansfelds Vegne opfordret ham til at overtage Protectionen over Ostfrisland; han havde forsikret Kongen, at saavel Grev Enno af Ostfrisland som Stænderne i dette Land ønskede det samme. Ogsaa i Begyndelsen af April kom en anden oldenborgsk Gesandt i samme Ærinde; men Christian IV forlangte som Betingelse for at indlade sig paa Sagen en direkte Anmodning fra Grev Enno og Stænderne (Winkelmann, Oldenburgische Friedens- u. Krieges Handlungen S. 162 ff.).

[Venstre spalte – Gesandten von Ruppas sidste punkt for Mansfeld]: ...at rette sig efter denne lejlighed og fremme samme sag.
Han skal også minde Hans Majestæt om mit forehavende, som jeg allerede har ladet forelægge ham gennem hr. greven af Oldenburg, angående at jeg – mod modtagelsen af en vis pengesum, som jeg hurtigst muligt har brug for at rejse – vil overdrage alle de steder, som jeg holder besat i dette land, i Hans Majestæts hænder og under hans beskyttelse [*protection*] til hans store fordel. Dette uanset hvad andre, hvad enten de befinder sig i landet eller udenfor i naboskabet, måtte indbilde sig – dog under forudsætning af, at det behager Hans Kongelige Majestæt, og at han afslører sine hensigter [*intention*] over for mig herom.
[Højre spalte – Christian IV's direkte, afvisende svar]: **Gennem greven af Oldenburg er der intet andet blevet fremført end spørgsmålet om beskyttelse [*protexion*] af grevskabet Ostfriesland. Men eftersom der indtil nu overhovedet ikke er kommet nogen erklæring fra greven dér [grev Enno] eller fra stænderne om, hvorvidt det tjener mig, så lader jeg sagen hvile, indtil der foreligger en yderligere erklæring fra dem [1].**
[Venstre spalte – Mansfelds afsluttende bøn]: Han [gesandten] skal insistere hårdt på det første punkt og flittigt hjælpe med at fremme forbundet, således at jeg hurtigst muligt modtager Hans Majestæts beslutning [*resolution*] og ikke får årsag til at tænke på de yderligheder [*extremitaten*], hvorimod der intet håb er om redning [*remedium*].
Givet i Wittmund den 8. april / 29. marts i Herrens år [*Anno*] etc. 1623. **Mansfeld.**

 Mansfelds desperate snavs – Salg af besatte områder: General Mansfeld var i desperat pengenød og tilbød her Christian IV en ren handelseaftale: Mod udbetaling af en gigantisk sum kolde kontanter var Mansfeld villig til at rømme og "sælge" de strategiske områder og fæstninger, han holdt militært besat i **Ostfriesland** (ved den tysk-hollandske grænse), direkte til den danske konge. Mansfeld forsøgte at lokke kongen ved at kalde det en "stor fordel" og

AI oversættelse er via AI

bad ham ignorere de rasende protester, der med garanti ville komme fra både den tysk-romerske kejser og de nordtyske naboer.
 Christian IV gennemskuer spillet (Højre spalte): Christian IV nægtede pure at gå i Mansfelds fælde og købe besat tysk jord af en upålidelig lejehær. Kongen påpeger kynisk, at Mansfelds mellemmand (grev Anton Günther af Oldenborg) kun havde talt om en diplomatisk beskyttelse (*protexion*). Desuden slår kongen koldt fast, at den legitime hersker over området, grev Enno af Ostfriesland, og de lokale stænder overhovedet ikke selv har sendt en officiel anmodning (jf. note 1). Christian IV nægtede at rykke militært ind i et tysk område uden et formelt, juridisk grundlag – han ville ikke fremstå som en aggressiv erobrer.
 Den slet skjulte trussel om forræderi: I det sidste afsnit forsøger Mansfeld at lægge maksimalt pres på den danske konge. Han kræver en lynhurtig afgørelse (*resolution*). Hvis Christian IV ikke betaler og indgår i alliancen med det samme, truer Mansfeld med, at han vil blive tvunget ud i "yderligheder, hvor der intet håb er om redning" (*extremitaten / kein remedium*). Som forklaret på forrige side betød dette i 1600-tallets krigssprog, at han ville gå over til fjenden, tage penge fra den katolske kejser og lade sine tropper hærge og plyndre de protestantiske områder helt op til Danmarks sydgrænse.
 Dateringens finurlighed: Brevet er underskrevet i Wittmund med to datoer: **8. april og 29. marts**. Dette skyldes, at man i Nordtyskland og Danmark i 1623 brugte den gamle julianske kalender, mens de katolske områder (og visse steder i det tysk-romerske rige) var gået over til den nye gregorianske kalender. For at undgå totalt rod i diplomatiet, skrev man ofte begge datoer.

Side 302
Weill disser von Ruppaa Mit dem von Mansfeldt familiar, So begeret man, dass Er bei dem graffuen ahnsuchung thun will, dass er sich mit Dem forderligsten nach Dem k: ihn franckereich vndt dessen confæderanten verfiighen will, auffdass der Nyddersexige kreyss durch seine moram nicht muchte gefehrdet werden. Er kann Licht[l]icht Erachten, dass souern man vermercken wirdt, dass tilli Seinen halben hernydder ricken wurde [1]), dass man als dass genötiget wurde nach allem vermugen ihn zu wasser vndt lande zuuerfolgen, wessen man gerne Endthoben sein wolthe [2]) .

oversæt: Eftersom denne [gesandt] von Ruppa er fortrolig [*familiar*] med Mansfeld, så ønsker man, at han vil rette henvendelse til greven om, at han hurtigst muligt begiver sig hen til kongen af Frankrig og hans forbundsfæller [*confæderanten*], for at den nedersaksiske kreds ikke skal blive bragt i fare på grund af hans nølen [*moram*]. Han kan let indse, at såfremt man bemærker, at Tilly på hans vegne rykker herned [1], så vil man blive nødsaget til at forfølge ham efter bedste evne til vands og til lands – hvilket man dog meget gerne vil være fri for [2]).

Brev 217 * Omtr. 5. Maj 1623.

Til den nedersachsiske Kreds.
Udkast til Skrivelser til Hertug Christian af Lyneborg, Ernst af Mansfeld og Ærkebisp Johan Frederik af Bremen, alle omhandlende Greven af Mansfelds Holdning og Nødvendigheden af at faa ham bort. — *Geh. Ark.*

Briffue Ahn den he: von Lyneburch, dass er auff mittell gedencken wolle, wie man den Mansfelder kuyedt werden kan, Endweder ihn der guthe oder durch zuanckmittell [3]).
Ahn den Mansfelder. Weill er sich dess kö: ihn frankereychss bestallung beryhmet, dass er auch nuhmer seinen weck darauffzu nehmen wolle vndt dem Nydersexigem kreydtze mit seiner kegenwardt keine weither vngelegenheit machen.

Al oversættelse er via AI

oversæt: Udkast til skrivelser til hertug Christian af Lüneburg, Ernst af Mansfeld og ærkebiskop Johan Frederik af Bremen...
Breve:
Til herren af Lüneburg: At han må udtænke midler til, hvordan man kan blive kvit [*kuyedt* / kvit og fri] for denne Mansfeld, enten i mindelighed [i det gode] eller ved tvangsmidler [*zuanckmittell*] [3]).

Til Mansfeld: Eftersom han roser [berømmer] sig af at være i den franske konges tjeneste [bestalling], så bør han nu også se at begive sig afsted til denne og ikke længere volde den nedersaksiske kreds yderligere ulejlighed med sit nærvær.

---

[1]) Tilly stod da med Hovedkvarter i Assenheim (i det nuværende Storfyrstendømme Hessen); i Midten af Maj rykkede han ind i Hessen-Kassel.
[2]) Udenpaa er skrevet med en ubekjendt Haand: „Instruction auff den Freyherrn von Ruppa etc. auss der Frandzosischen sprache, darin dieselbe vbergeben worden, transferiret. Bredstedt den 2. Maij 1623". Rekreditivet for v. Ruppa er af 2. Maj (Ausländ. Reg.). Jvfr. det følgende Brev.
[3]) Skrivelser til Hertug Christian, Ernst af Mansfeld og Johan Frederik i Overensstemmelse med Kongens Udkast udfærdigedes 5. Maj (Ausländ. Reg.).

Side 303
Eiin Pass auff Nielss friiss [1]). Ahn den Byskop von Brehmen, dass Er guthe auffacht haben wolle auff dess Mansfelderss wercke, weill man auss seinem ahngeben vermercket, dass er ganss *Desperat* sey. (Dii *copei* vondehm, wass zu Bredsted ahngebracht ist [2]), soll mitgeskicket werde(!), Iedoch ihn geheim.) Dahn ob er skon dass stifft brehmen dahrein nicht nennet, so kan er doch ihn Meckelenborrig nicht kommen, Er muss dahn da Durch.

oversæt: Et pas til Niels Friis [1]. Til biskoppen af Bremen [ærkebiskop Johan Frederik] om, at han skal holde godt øje med denne Mansfelds forehavender, eftersom man af hans egne udtalelser har bemærket, at han er fuldstændig desperat [*Desperat*]. (Kopien [*copei*] af det, som blev fremført i Bredsted [2], skal sendes med, dog i dybeste hemmelighed.) For selvom han [Mansfeld] ikke direkte nævner stiftet Bremen i sine planer, så kan han dog ikke rykke ind i Mecklenburg uden at skulle marchere tværs igennem det.

Brev 218 * Omtr. 10. Maj 1623.

Til Nikolaus Eggebrecht.
Der skal udfærdiges en Bestalling for en adelig Dame som Hofmesterinde for Kongens Børn. — *Geh. Ark.*
Einne Bestalling auff Eiine Aadeliche Persohne (wessen Nahmen berdt geyst dahrein soll Schreiben lassen) [3]), dass sii fuhr eine hoffmeistrinne bei Meinen kynderen auffuarthen soll, wohrfuhr sii Iahrligss 200 *Reix* dl. haben soll, dahrneben vntherhaldt ahn essen vnd thrinckendt auff sich, seine töchter eine vndt eine magdt. Wahn meine gelegenheit nicht sein wirdt sii lenger

oversæt: Til Nikolaus Eggebrecht.
[Udfærdigelse af en officiel ansættelse (bestalling) for en adelig dame som hofmesterinde for kongens børn]:
En bestalling til en adelig person (hvis navn Bernt Hagen von der Geist skal lade skrive heri) [3], om at hun skal gøre tjeneste som hofmesterinde [*hoffmeistrinne*] hos mine børn. For dette skal hun årligt modtage 200 rigsdaler [*Reix dl.*] og derudover fuldt underhold med mad og

Al oversættelse er via AI

drikke til sig selv, en af sine døtre samt en tjenestepige [*magdt*]. Såfremt mine forhold ikke tillader at beholde hende længere...

---

[1]) 13. Maj udstedtes der Kreditiv for Niels Friis og Martin v. d. Meden til Ernst af Mansfeld, Grev Enno af Ostfrisland og Staden Emden (Ausländ. Reg.).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 298 ff.
[3]) 10. Maj blev der til Bernt Hagen v. d. Geist sendt en Bestalling for en adelig Hofmesterinde samt en Revers og et Pas; Kongen ventede, at han vilde anvende al sin Flid for at skaffe en passende (Inländ. Concepte). Om den antagne Hofmesterinde se Brevene af 1. Septbr. 1623 og omtr. 6. April 1624. Om Bernt Hagen se Brevene 1632—35 S. 317; han kaldes allerede 1623 Oberstlieutenant og benyttedes i adskillige Sendelser, saaledes baade i April og Maj til Frederik Ulrik af Brunsvig-Wolfenbüttel, Christian af Brunsvig og Domkapitlet i Halberstadt (Kreditiver af 9. April og 5. Maj; Inländ. Concepte).

Side 304
zu behalthen. so Soll ihr ein halb Iahr zuuor ihr dihnss auffgekundiget werden, welches ihr auch frey stehen sol. *NB*. Sy soll mit achtung haben auff Megde vndt dass weiber gesynde, wie sii dass ihrige verrichten, vndt wie sii mit dehm Lynnen gerehte vhmgehen. Sy soll ein Rewerss von sich geben (welcher alhie ihn der obengemelther meinung soll gestellet werden), So mitgeskicket werden Soll, wieauch Ein Paass. Berdt geyst soll sich mit ihr vhm ein gewiss zergeldt vergleichen.
Udskrift: Nickolauss Eggebeck [1]) zu handen. Diss soll mit Eynem Eygen botthen fordtgeskicket werden.

oversæt: ...at beholde hende. I så fald skal hendes tjeneste opsiges et halvt år forinden, hvilket hun også selv skal have frihed til [at gøre]. **Nota bene [NB]**. Hun skal føre nøje opsyn med pigerne og det kvindelige tyende – hvordan de udfører deres arbejde, og hvordan de omgås og holder orden på linnedet. Hun skal udstede en skriftlig erklæring [*Revers*] (som skal udfærdiges her i kancelliet i overensstemmelse med ovennævnte vilkår), hvilken skal medsendes, ligesom et rejsepas [*Pas*]. Bernt Hagen von der Geist skal forhandle og enes med hende om penge til rejseomkostninger [*tæreguide/zergeld*].
Udskrift [Adresse]: Nikolaus Eggebrecht [1] ihænde. Dette skal afsendes med et særskilt bud [en egen budbringer].

Brev 219 * 12. Maj 1623.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal begive sig paa en Rejse med Hertugerne Frederik og Ulrik. Der vil blive ham tilsendt Sørgeklæder til Hertug Ulrik og nogle af Betjeningen. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Du skaldt retthe dyn Leilighed epther att begiffue dig paa reyssen med H: frederich och H: wlrich epther huosliggendis Seddell [2]). Hues som H: frederich epther dyn Seddels indhold fattis, ted skaldtu paa Reyssen bekomme. Den store uogen med dy 6 Rodtsueiidtze skall uaare paa Børnen, ued Rensborrig skall y bekomme en wogen med 4 Heste, Ellers skaldtu taage dyn eegen wogen med. Dig bliffuer tilskickit Sørgekleder till H: wldrich [3]), sa och till 3 drenge och ellers 5 Persohner, huilckit inden faa daage

oversæt: *[Han skal begive sig på en rejse med hertugerne Frederik og Ulrik...]:*

Al oversættelse er via AI

Du skal indrette dig på [rette din lejlighed efter] at begive dig på rejsen med hertug Frederik og hertug Ulrik i overensstemmelse med den vedlagte seddel [2]. Hvad som helst hertug Frederik måtte mangle i forhold til indholdet på din seddel, det skal du modtage undervejs på rejsen. Den store vogn med de 6 rødskimlede heste [*rodtsueiidtze*] skal være forbeholdt børnene. Ved Rendsborg skal I få stillet en vogn med 4 heste til rådighed, og ellers skal du tage din egen vogn med. Du vil få tilsendt sørgeklæder til hertug Ulrik [3], samt til 3 drenge [småstewarder/tjenestedrenge] og 5 andre personer, hvilket inden få dage...

[1]) Om ham se ovenfor S. 204.
[2]) Om der allerede nu var truffet Bestemmelse om Kongesønnernes Rejse til Verden (se ndfr. det udaterede Brev af omtr. 25. Maj 1623), eller om der kun er Tale om en Rejse til Holsten, kan ikke afgjøres.
[3]) Vel i Anledning af Hertug Philip Sigismunds Død (se ovfr. S. 295).

Side 305
skall framkomme, huorudi du kandt laade kleede dy Persohner, som mest huos børnen er. Skolemeisterne [1]) sa och saa mange drenge, som kledde erre, skall følgis med. *Datum* Haaneraue den 12 *Maij Anno Dni* 1623.

Christian.

Udskrift: Christian Thommissøn till hande.

oversæt: ...skal blive leveret [fremkomme], hvoriblandt du kan lade de personer klæde, som opholder sig mest hos børnene. Skolemestrene [1] samt de drenge [tjenestedrenge], som har fået tøj, skal følges med. Givet [*Datum*] på Hanerau [*Haaneraue*] den 12. maj i Herrens år [*Anno Dni*] 1623. **Christian.**
Udskrift [Adresse]: Christian Thomesen ihænde.

Brev 220 * 17. Maj 1623.

Til Christen Thomesen Sehested.

Befalinger i Anledning af Kongesønnernes forestaaende Rejse. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761) i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Aff kocken och Sølffuerkammerid skall saa mange, som til den Reysse fornøden kan uerre, følge med. Kellersuend er aldt bestildt. Prindtzens Skredder er befhalid att skulle begiffue sig til køben haffn, sammestedtz att gørre kleeder till Prindtzen. Drauanterne skall til køben haffn, sa och aldt andit øffuerlig folck. Dy Smaa drenge, som paa Reyssen icke brugis, kan imidlertid sendis til Soer. Haffuer Skredderen en dreng eller Suend, daa kan den waare paa sa lenge. Kraffuer och handklapper [2]) er y gerre [3]), sa att y begge dennom tylig nock skall bekomme. *Datum* Stenborrig den 17 *Maij Anno* 1623. Christian.
Udskrift: Christian Thommissøn till hande.

oversæt: *[Befalinger i anledning af kongesønnernes forestående rejse]:*
Fra køkkenet og sølvkammeret [*Sølffuerkammerid*] skal der følge så mange med, som det kan være nødvendigt for rejsen. Kældersvenden er allerede bestilt. Prinsens skrædder har fået ordre til at begive sig til København for dér at sy klæder til prinsen. Drabanterne [livvagterne] skal til København, og det samme skal alt det øvrige overflødige mandskab [folk]. De små drenge, som ikke skal bruges på rejsen, kan imidlertid sendes til Sorø [*Soer*]. Hvis skrædderen har en dreng [lærling] eller en svend, så kan han blive der så længe. Kraver og ærmeopslag [*handklapper* [2])] er sat i arbejde [i gærde [3]], således at I begge vil modtage dem i

Al oversættelse er via AI

rigelig god tid. Givet [*Datum*] på Stensborg [*Stenborrig*] den 17. maj i året [*Anno*] 1623.
Christian.
Udskrift [Adresse]: Christian Thomesen ihænde.

Brev 221 * Omtr. 18. Maj 1623.

Udkast til en Svarskrivelse til den nedersachsiske Kredsdag i Gardeleben, hvori Kongen tilraader at anstrenge sig for at faa Ernst af Mansfeld bort fra Ostfrisland. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Christoffer Pral og Niels Frandsen (se ovfr. S. 45. 127). [2]) Ærmeopslag. [3]) I Gjerde, i Arbejde.

Side 306
Anuordt ahn dii Deputirte zu gaarleben [1]).

1. Dass ich heuthe Dato Ihre Schreiben bekommen [2]).
2. Dass ich den tack zu garleben nicht beskicket, ist dii wrsache gewesen, dass dass ausschreiben wenich tage fuhrher ahngekommen [3]).
3. Itzo wolte man gerne ihrem begeren nach skicken, aber weill man ihn der eile nihmandt so balde ahn hand bekommen kan, So hatt man fuhr radtsamdtz erachtet, auffdass sii nicht lange muchten auffgehalten werden ihn Schrifften meine meinung zu wissen zuthun.

Vndt ist disse meine meinung, dass man mit allem fleyss darahn sein solthe, dass man den Mansfelder auss Ostfryslandt bringen konthe, wnangesehen dass dii selbige graffskafft nicht ihm Nydersexigem kreydtze gelehgen, Ich(!) betrachtung, wan der Mansfelder sich weither Stercken wirdt (wie er persohnlich zu meinem abgeordnethen [4]) gesagt, daa ich von ihm begeret, Er wolthe Nuhmer seiner wege ziien ahn dii orther, wohrhiin er seinem eygenem berihmen Nach bescheiden wehre [5]), dass Er ihn kurdtzem verhoffthe 21 thaussendt Starck zu werden), Er alsdan gewisslich Durchbrechen wirdt vndt Deudtzlandt Einen wnwiiderbrincklichen Skaaden zufiigen. Man kan auch auss seinen gans vnbestendige reeden woll vernehmen, dass er nichtz gudtz ihm sinne hatt. Man Erfehret auch auss seiner zurustung, dass er nicht zu wasser, wie beshero gesprenget,

oversæt: Svar [instruks] til de deputerede i Gardelegen [1].

1. At jeg dags dato [*Dato*] har modtaget Deres skrivelse [2].
2. At årsagen til, at jeg ikke sendte folk til kredsdagen [rigsdagen] i Gardelegen, har været, at indkaldelsen ankom alt for få dage forinden [3].
3. Nu ville man dog gerne have efterkommet Deres ønske [om at sende gesandter], men da man i al hast ikke så hurtigt kan få fat i nogen, har man anset det for det mest rådelige – for at De ikke skal blive opholdt for længe – skriftligt at give min mening til kende.

Og denne min mening er, at man med al flid bør arbejde på, at man kan få Mansfeld ud af Ostfriesland. Dette til trods for, at det nævnte grevskab ikke ligger inden for den nedersaksiske kreds. Jeg tager i betragtning, at hvis Mansfeld forstærker sig yderligere – (således som han personligt har sagt til min udsending [4], da jeg anmodede ham om nu at drage sin vej til de steder, hvor han efter eget udsagn var bestemt til [5]; idet han udtalte, at han inden kort håbede at være 21.000 mand stærk) – så vil han helt sikkert bryde igennem og forvolde Tyskland en uoprettelig skade. Man kan også tydeligt mærke på hans fuldstændig ustadige og upålidelige tale, at han ikke har noget godt i sinde. Man erfarer ligeledes af hans udrustning, at han ikke vil drage til vands, sådan som det hidtil har været rygtedet [udspredt]...

Al oversættelse er via AI

[1]) En Kredsdag var udskreven til Gardeleben til 11. Maj; Forhandlingerne begyndte dog først 14. Maj (Arch. d. hist. Vereins f. Niedersachsen 1845 S. 289—91).
[2]) Kredsdagens Skrivelse, hvori Kongen opfordres til at sende Gesandter til den, er af 14. Maj (anf. St. S. 323 ff.).
[3]) Christian IV havde 5. Maj besvaret et Brev af 29. April fra Hertug Hans Albrecht af Meklenborg, hvori denne havde anmodet ham om at komme til Kredsdagen; han afslog det, fordi han ingen Underretning havde faaet (Ausländ. Reg.).
[4]) Vel Niels Friis og Martin v. d. Meden, se ovfr. S. 303. [5]) Frankrig, se ovfr. S. 302.

Side 307
Sondern zu lande, wie Obengemeldet, er(!) seinen weck nehmen wirdt. Wahn nun der Mansfelder, wie oben Erwehnet, weck, alsdan hetthe dii keysserlich Armei keyne wrsache weither zu ricken, auch keyn ahnlass gegeben den molem Bellj ihn den Nydersexigem kreydtze zu fhiiren, welches Sonsten gewislich geskeen wirdt [1]), welches fuhr der Posteritet ihn kunfftig Schuer zuuerandtworthen sein wirdt, Ich auch dahrein endtskuldiget Sein will [2]).

oversæt: ...men at han [Mansfeld] derimod vil drage sin vej til lands, som ovenfor nævnt. Når nu Mansfeld, som før omtalt, er væk, så vil den kejserlige hær [*Armei*] ikke længere have nogen årsag til at rykke videre frem, og der vil heller ikke være givet nogen anledning til at bringe krigens tunge byrde [*molem Bellj*] ind i den nedersaksiske kreds – hvilket ellers helt sikkert vil ske [1]. Hvis det sker, vil det blive tungt og svært at stå til ansvar for over for efterverdenen [*Posteritet*] i fremtiden, og jeg vil i så fald være fritaget for skyld [undskyldt] deri [2].

Brev 222.* Omtr. 20. Maj 1623 [3]).

Udkast til en Befaling til Amtmanden i Rendsborg, Baltser v. Ahlefeldt, om Anlægget af en Sluse. — *Geh. Ark.*

Eiin Befhell ahn Baldzer von Aanefeldt,
Dass Er bey haall [4]) soll eyne Sleusse bawen lassen, also Dass dii Eyder nicht hinauffen kommen kan.
Diselbige Sleusse Soll so gross sein alss dii hadsteder Sleusse [5]), nicht dass man mit Skiffen dahrdurch kommen können. Dy Sleusse soll auff beyden Seyten byss woll auff ihns land mit Eychen Paalen bepaalett werden, welche ihneinander sollen gefyget werden [6]).

oversæt: En ordre [*Befhell*] til Baltser von Ahlefeldt:
At han ved Haale [4] skal lade bygge en sluse [*Sleusse*], således at Ejderen ikke kan strømme [oversvømme] derop. Denne samme sluse skal være lige så stor som Hatstedt-slusen [5], dog ikke således at man kan komme igennem den med skibe. Slusen skal på begge sider – helt op på det tørre land – pælesættes med egetræspæle, som skal være føjet [tømret] ind i hinanden [6].

[1]) Om Tillys Fremmarsch se ovfr. S. 302.
[2]) Det i Henhold til dette Udkast udfærdigede Brev er dateret Steinburg 18. Maj og trykt i Archiv d. histor. Vereins f. Nieder- sachsen 1845 S. 330 f.
[3]) Befalingen udstedtes 20. Maj 1623 (Inländ. Concepte).
[4]) Haale var et Gods, som tilhørte Kongen, 2 1/4 Mil Sydvest for Rendsborg.
[5]) I Ditmarsken findes saavel Nordhatstedt som Süderhatstedt.

Al oversættelse er via AI

[6]) 15. Decbr. 1623 udgik der Ordre til Baltser v. Ahlefeldt om foreløbig at indstille Bygningen af Slusen ved Ejderstrømmen (Inländ. Concepte).

Side 308 1623

Brev 223 * Omtr. 23. Maj 1623.

Udkast til en Skrivelse til Kejseren, hvorved Kongen oversender Hertug Christian af Brunsvigs Betingelser for at modtage kejserlig Pardon. — *Geh. Ark.*

Ahn den keysser.
Dass man auff dess keyssers gegebene Perdon auff h: Chri: hatt man alsobaldt eine Legation ahn ihn abgefertigt vndt allen muglichen fleyss ahngewandt ihm darhiin zu disponiren, dass Er sein folck abdancken muchte, auch ich vndt h: wldrich vnss Erbotthen zu Assicuriren vonwegen desselbigen perdons, welchess alless aber keine stadt bei ihm hatt finden können, allein sich dahrhin Erkleret, wahn ihm der keysser dergestaldt, wii hierbei zubefinden, wolthe Ein Perdon mitteiler(!), alsdan wolthe Er sich accommodiren [1]).

oversæt: Til kejseren.
Angående den benådning [*Perdon*], som kejseren har stillet i udsigt for hertug Christian [af Brunsvig], da har man ufortøvet afsendt en delegation [*Legation*] til ham og anvendt al mulig flid på at overtale [disponere] ham til, at han skulle afskedige [aftakke] sit mandskab [hær]. Ligeledes har jeg og hertug Ulrik tilbudt at garantere [*Assicuriren*] for den samme benådning; men alt dette har overhovedet ikke vundet gehør [kunnet finde sted] hos ham. Han har alene erklæret, at såfremt kejseren ville tildele ham en benådning på de betingelser, som er vedlagt her, så ville han derefter indrette og føje sig [*accommodiren*].

[1]) Efter at Hertug Christian ved den i Febr. 1623 med sin Broder Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig-Wolfenbüttel sluttede Overenskomst havde skilt sig fra Pfalz og Mansfeld og med sin Hær var traadt i Broderens Tjeneste, havde Christian IV 6. Marts anmodet Kejseren om at tage ham til Naade. I sit Svar af 29. April tilsagde Ferdinand II ham Amnesti, hvis han vilde holde sig i Ro og aftakke sin Hær (Archiv d. hist. Vereins für Niedersachsen 1845 S. 68—72. Opel, anf. Skr. I, 414—18. 451 ff.). Ved Breve af 7. og 9. Maj takkede Kongen for dette Tilsagn, men tilføjede, at da Hertugen vist ikke vilde aftakke sine Folk, saa længe Tilly var i Nærheden, var det ønskeligt, om Kejseren vilde lade denne trække sig tilbage (Ausländ. Reg. Opel, anf. Skr. I, 454). Samtidig hermed havde Christian IV sendt Bernt Hagen og Frederik Günther til Christian af Brunsvig (jvfr. ovfr. S. 303); de overbragte en Kopi af den kejserlige Pardon og en Erklæring fra Kongen om, at han vilde gaa i Borgen for dens Opfyldelse; han vilde tillige søge at udvirke hos Kejseren Amnesti for Hertugens Officerer og Tjenere. Men alle Udsoningsbestræbelser mødte en bestemt Modstand hos Christians Officerer, og i sit Svar til Gesandterne af 15. Maj forlangte Hertugen som Betingelse for at modtage den kejserlige Pardon, at der tilsikredes hans Hær fuldstændig Amnesti, at alle Processer mod ham og hans Folk hævedes, og at han bekræftedes i Besid-

Side 309 1623
Welchess man Eine hohe Notturfft zu sein Erachtet ihn muglicher Eyle dem keysser zu notificiren mit begeren, der keysser wolle dasienige dahrbei thun, wass zu friid vndt Ruhe konthe dihnlich sein. Man wolthe zuar keine masse den dyngen geben, aber mit solcher slechter perdon, wie nochmalss geskeen, wirdt sich h: Christian nicht verwahret befinden, worauss hiinfburo noch grosser wnruhe kommen kan [1]).

oversæt:
Hvilket man har anset for en tvingende nødvendighed [høj nødtørft] i al hast at meddele [*notificiren*] til kejseren med bøn om, at kejseren vil gøre det, som kan tjene til fred og ro. Man ville ganske vist ikke blande sig i [sætte mål for] sagerne, men med en så ringe

Al oversættelse er via AI

benådning [*perdon*], som det nu senest er sket, vil hertug Christian ikke føle sig betrygget, hvoraf der fremover kan opstå endnu større uro [1].

Brev 224 * Omtr. 23. Maj 1623 [2]).

Udkast til en Skrivelse til Ernst af Mansfeld, hvorefter han kan være rolig med Hensyn til de til Oldenborg sendte kongelige Tropper, naar han vil give Sikkerhed for, at han vil lade Nabolandene i Fred. — *Geh. Ark.*

Ahn den Mansfelder. Dass ich von meine dyner vernommen, dass Er sich befrunchten thudt vonwegen meiness krigsfolckss, so ihn Dii graffskafft Oldenburch geleeget worden [3]), welchess Er nicht Nötig hatt, wahn Er wnss Assecuriren will, dass Dii benachbarthe lender von seiner Armeie nicht gefherdet werden sollen.

oversæt: **Til Mansfeld:** At jeg har erfaret fra mine folk [tjenere], at han nærer frygt [befrygter sig] på grund af mit krigsfolk, som er blevet udlagt i grevskabet Oldenborg [3]. Dette har han overhovedet ikke behov for, såfremt han vil garantere [*Assecuriren*] over for os, at nabolandene ikke skal lide overlast [hastes/bringe i fare] af hans hær [*Armeie*].

Brev 225.* Omtr. 25. Maj 1623.

Udkast til en Instrux for Gert Rantzau og Christen Thomesen Sehested paa deres Rejse med Hertugerne Frederik og Ulrik til Rotenburg. — *Geh. Ark.*

---

delsen af sit Stift Halberstadt (Archiv d. histor. Vereins f. Niedersachsen 1845 S. 303 f. 327 ff. Opel, anf. Skr. I, 453 f.).

[1]) Brevet til Kejseren i Henhold til Kongens Udkast er udfærdiget 23. Maj (Ausländ. Reg.; jvfr. Opel, anf. Skr. I, 455).

[2]) Den udfærdigede Skrivelse til Mansfeld er af 23. Maj (Ausländ. Reg.).

[3]) Se ovfr. S. 280.

Side 310

Instruction auff den Stadthalther h: Randtzou vndt Christen thommissön.

1. Dass sii sich mit meinen Söhnen nach Rothenburch verfiigen sollen vndt alda der nodturfft nach alless ihn guther acht haben, vndt weill h: wldrich noch nicht *jnstalliret*, So sollen sii solches ahnordnen [1]).
2. Der Stadthalther soll dy fohruerck [2]) besichtigen, Ob diselbige nicht ihn Einen besseren Stande zu bringen.
3. Er soll sich dess hausses Syck gelegenheidt vndt *Ihnkomsten* Erkundigen [3]).

oversæt: Instruks til statholder herre [Gert] Rantzau og Christen Thomesen [Sehested].

1. At de skal begive sig med mine sønner til Rotenburg og dér tage sig godt af alt efter nødtørftighed [hvad der er nødvendigt], og eftersom herre Ulrik endnu ikke er indsat [*jnstalliret*], så skal de foranstalte [anordne] dette [1].
2. Statholderen skal besigtige ladegårdene [*fohruerck* [2]], for at se om disse ikke kan bringes i en bedre stand.
3. Han skal forhøre sig om og undersøge forholdene [lejligheden] samt indtægterne [*Ihnkomsten*] for huset [slottet/amtet] Syke [3].

Al oversættelse er via AI

[1]) Hertug Frederiks Rejse til Rotenburg i Verden Stift var foranlediget ved, at dette Stift, i hvilket Hertugen 1622 var bleven valgt til Koadjutor, var blevet ledigt ved Biskoppen, Hertug Philip Sigismunds Død (se ovfr. S. 295). 25. Maj udstedte Kongen Kreditiv for Gert og Henrik Rantzau, Christen Thomesen Sehested og Martin v. d. Meden til Domkapitlet i Verden (Ausländ. Reg.); Henrik Rantzau fik under 24. Maj Brev om til Pintse (1. Juni) at følge Hertugen til Verden Stift (Inländ. Concepte). Imellem 5. og 9. Juni skal Frederik være bleven indsat som Biskop (Westphalen, Monumenta I, 1966); allerede 3. Juni havde Christian IV ved en Skrivelse opfordret Kejseren til at meddele Sønnen Regalia og Indult som postuleret og valgt Biskop (Ausländ. Reg.).
[2]) Vorwercke, Ladegaardene.
[3]) Hertug Frederik Ulrik skyldte fra tidligere Tid Christian IV 200,000 Rdl. og laante i Januar 1623 desuden 100,000 Rdl. af ham; dog fik han dengang kun de 30,000 Rdl. udbetalt og først ved Kieler Omslag 1624 de øvrige 70,000 Rdl. (Kieler Omslags Regnsk. 1624. Opel, anf. Skr. I, 415); som Pant for de 100,000 Rdl. gjorde Kongen Fordring paa Amtet Syke i Grevskabet Hoya, lidt Syd for Stiftet Bremen, hvilket var tilfaldet Hertugen efter hans Onkel, Hertug Philip Sigismunds Død. Under Kongens Besøg i Juli hos Hertugen blev Sagen foreløbig aftalt ved en Overenskomst i Schöningen; 10. August forlangte Kongen, at Hertugen skulde skaffe Christian af Lyneborgs Samtykke (Ausländ. Reg.). Endelig undertegnede Frederik Ulrik 29 Septbr. (ikke 29. Oktbr.) Aftrædelsesdokumentet; 7. Novbr. gav Kongen Levin Marschalk og Martin v. d. Meden Ordre til at tage Amtet i Besiddelse i hans Navn, og to Dage senere fik det danske Infanteri, der endnu fandtes ved Kredshæren, Befaling til at besætte det (Inländ. Concepte. Brevet

Side 311
4. Sie sollen auch Eine gewisse ordnung der haushalthung ahnstellen, wie ess mit kychen vndt keller soll gehalten werden.
5. Vndt weill ich fuhr dissem fuhr 5000 dl. Einem von Bodmer Eine Prebenda zu h: fri: abgekauffet [1]), welche nun wider muss abgetreten werden, So sollen sii ess darhiin helffen Disponiren, dass ess Dem Schuldt zugeskandtzet wirdt, dochalso dass nach verflissung zuener Iahr Er ess h: wlderichen widerum resingniren Soll.

oversæt:
4. De skal også iværksætte [anstille] en fastlagt orden for husholdningen, herunder hvordan der skal forholdes med hensyn til køkkenet og kælderen.
5. Og eftersom jeg tidligere for 5.000 daler [*dl.*] har frikøbt et præbende-embede [*Prebenda*] af en vis von Bothmer til gavn for herre Frederik [1] – hvilket nu igen må afstås – så skal de medvirke til at arrangere [disponere] det således, at det bliver tildelt [tilskanset] en person ved navn Schulte, dog på den betingelse, at han efter to års forløb skal overdrage og give det tilbage [*resingniren*] til herre Ulrik.

Brev 226.* Omtr. 25. Maj 1623.

Optegnelser om Antallet af Personer paa et Slot (uden Tvivl Rotenburg som Residens for Hertugerne Frederik og Ulrik) og om den Maade, hvorpaa nogle af Personerne lønnes, samt om de økonomiske Betingelser, der skulle stilles Drosten paa Rotenburg. — *Geh. Ark.*

Der Marskalck Oder hoffmeister [2]) ..... 4.
Kammeriuncker [3]) ..... 3.
Zuene hoffiunckern ..... 4.
Eddelknaben..... 3. [4])
Præceptor [5]), der zugeleich kammer Sekretariuss ist .. 2.

oversæt:
Marskallen eller hofmesteren [2] ..... 4 heste/munding

Al oversættelse er via AI

Kammerjunkeren [3] ..... 3 heste/mundinger
To hofjunkere ..... 4 heste/mundinger
Adelsknaberne [pagerne] ..... 3 heste/mundinger
Huslæreren [*Præceptor*] [5], som samtidig er kammersekretær .. 2 heste/mundinger

(Historisk forklaring af tallene
Tallene i højre side (4, 3, 4, 3, 2) refererer ikke til antallet af ansatte i selve stillingen (da der f.eks. udtrykkeligt står "To hofjunkere" ud for tallet 4). I stedet angiver tallene renæssancehoffets faste ***deputat og foderenheder****.*
Når den unge prinsehær rykkede ind på et nyt residensslot, fastsatte Christian IV med militær præcision, hvor mange ***heste i stalden*** *og hvor mange* ***personlige tjenere ved bordet*** *hver adelskategori havde ret til at medbringe på kongens regning.*

- ***Hofmesteren (4):*** *Som øverste leder af prinsestaten havde han ret til den største standsmæssige opvartning (f.eks. fire heste og to personlige opvartere).*
- ***Hofjunkerne (4 for to personer):*** *De to unge adelsmænd fik tildelt to hesteenheder hver til deres rådighed under rejsen og opholdet.*
- ***Præceptoren (2):*** *Huslæreren og sekretæren (Hans Borchardsen, den senere biskop i Ribe) rangerer under adelsjunkerne, men har stadig ret til to enheder til sig selv og sit personlige rejsegods.)*

---

af omtr. 16. Novbr. 1623. Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 64. v. d. Decken, Herzog Georg v. Braunschw. u. Lüneb. I, 120). [1]) 19 Novbr. 1621 havde Kongen givet den verdenske Kansler 5000 Dlr., som han skulde tilstille Botmer for at aftræde et Vikarie til Hertug Frederik. Bag i sin Skrivekalender for 1621 har Kongen desuden noteret, at der til det følgende Omslag skulde betales Botmer 5000 Dl. „pro thesauria“, hvis han vilde hjælpe en af Kongens Sønner til Stiftet (Schlegel, Samml. zu dän. Gesch. II, 1, 70. 73). [2]) Christen Thomesen Sehested. [3]) Jørgen Schult (se ovfr. S. 126). [4]) Herefter er tilføjet med en anden Haand: „Hoffprediger . . . dem sein deputat sol gemachet werden.“ [5]) Vel Hans Borchardsen, Hertug Frederiks Præceptor 1622—29 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 186), 1629 Sognepræst ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, 1635 Biskop i Ribe, † 1643.

Side 312

Hoffmedicuss soll auss der Stadt von haus auss bestaldt sein.
Hoffbalbihr ihmgeleychen.
Ein kammerdyner vndt ein fewerbyhter . . . . 2.
Hoffsneider vndt ein Iungen, auff sich sol Er besoldung haben, aber auff den Iungen nur dy kost . . . . . 2.
Ein Sylberknecht vndt sein Iunge . . . . . 2.
Futtermarskalck vndt ein Iunge, vohrauff ihn dii kost sol gegeben werden, aber keyn Lohn . . . . . 2.
Ein weinskenck vndt sein Iunge . . . . . 2.
Denselbigen sollen keine heehben [1]) von wein oder byhr passiret werden.
Ein weisbecker vndt ein Iunge, wohrauff ihm auch nuhr dii kost soll gegunnet werden . . . . . 2.
Ein Slitter [2]) vndt Ein Iunge. wohrauff er soll Lohn haben, Iedoch mit dem sey [3]) vnde kley [4]) soll Er sich nichtes bewehren, welches alleine zu dess herren Sueyne sol gebrauched werden . . . . . 2.
Ein Skitze . . . . . 1. [5])
Ein Meisterkoch, Ein knecht vndt zuehne lungenss, welche auch Slachten sollen. Dieselbige sollen sich mit dehm kychenfet wieauch mit der asken nichtz bewehren . . . . . 4.
Ein fogelsteller . . . . . 1.

AI oversættelse er via AI

Ein fysker . . . . . 1. [6])
Dissen beiden soll ein genandtz gemacht werden von allerlei wictualien.
Ein leybkudtsker mit Eiinen fohrreither vndt beileuffer 3.

oversæt: Hoflægen [*Hoffmedicuss*] skal have sin faste bestalling [løn] udefra, fra byen. Hofbarberen [kirurgen] ligeledes. En kammerforvalter [kammerdyner] og en dørvogter/fyrbøder [*fewerbyhter*] .. 2 enheder
Hofskrædderen og en dreng; han skal selv have fast løn [besoldning], men for drengens vedkommende kun kosten .. 2 enheder
En sølvtøjsbetjent [*Sylberknecht*] og hans dreng .. 2 enheder
Fodermarskallen og en dreng, for hvem kosten skal gives, men ingen løn .. 2 enheder
En vinskænk og his dreng .. 2 enheder
Disse samme må ikke bevilges eller tilstås nogen andel [*heehben* [1]] af vin eller øl.
En hvedebrødsbager [*weisbecker*] og en dreng, for hvem der også kun skal tilstås kosten .. 2 enheder
En受け/forvalter [*Slitter* [2]] og en dreng; han skal have løn, dog må han overhovedet ikke tilegne sig masken [*sey* [3]] og kliddet [*kley* [4]], hvilket udelukkende skal bruges til herrens [prinsens] svin .. 2 enheder
En dørvogter/skansevagt [*Skitze*] .. 1 enhed [5]
En mesterkok, en svend [knecht] og to drenge, som også skal slagte. Disse samme må ikke tilegne sig køkkenfedtet eller asken .. 4 enheder
En fuglefænger [fogelsteller] .. 1 enhed
En fisker .. 1 enhed [6] Til disse to [fuglefængeren og fiskeren] skal der gøres rede for [leveres] alle mulige slags fødevarer [*wictualien*].
En livkusk med en forrider og en medløber .. 3 enheder

---

[1]) Hebe, Andel.
[2]) Mon det plattydske Slüter, en Vogter?
[3]) Sei, Mask.
[4]) Klei, Klid.
[5]) Her i Randen med en anden Haand: „dieser, so zur stadte ist, sol im dienst bleiben."
[6]) Ved de to sidste Poster i Randen med en anden Haand: „sollen auch im dienst bleiben."

)Historisk, økonomisk og dagligdagshistorisk forklaring
Dette dokument er fuldstændig fantastisk, fordi det giver os et direkte kig helt ind i maskinrummet på et kongeligt renæssancehof. Christian IV regulerer her tyendets rettigheder og indtægtskilder med en næsten ekstrem detaljeringsgrad for at forhindre korruption, fråds og tyveri.

Læger på deltid og barberkirurger: Både hoflægen og hofbarberen (som på denne tid fungerede som kirurg, årelader og sårbehandler) får ikke fast kost på slottet. De er "bestalt udefra", hvilket betyder, at de bor i den nærliggende by og kun tilkaldes og betales, når prinserne eller det fine følge bliver syge.
Kampen mod tyvagtigt køkkenpersonale og "køkkenfedt": I 1600-tallet var alle råvarer penge værd. Kongen slår udtrykkeligt fast, at mesterkokken og hans slagtedrenge absolut ikke må tilegne sig køkkenfedtet eller asken (kychenfet wieauch mit der asken). Fedtafskrab og fedtrester var en værdifuld luksusvare, som kokke over hele Europa traditionelt stjal og solgte videre for at tjene en ekstra skilling. Selv asken fra de enorme komfurer havde værdi, da den blev solgt i tøndevis til sæbesejdere og garverier. Kongen vil have det hele selv!
Klid og mask til de kongelige grise: Det samme gælder slotsforvalteren eller slotsfogden (Slitter / Schlüter, jf. note 2). Når der bages brød og brygges øl på slottet, opstår der restprodukter i form af klid (kley) og mask (sey – det brugte korn fra ølbrygningen). Slotsfogden fik ofte disse rester som et personalegode, men Christian IV kender værdien af godt dyrefoder: Resterne skal konsekvent afleveres og udelukkende bruges til at fede "herrens svin" op med.
Vinskænkens tørlægning: Vinskænken og hans dreng, der styrer de dyre franske vine og det gode tyske øl, må absolut ikke tildeles en personlig Hebe (en traditionel gratis tønde-andel af alkohol, jf. note 1). Kongen vidste udmærket godt, at hvis vinskænken fik lov til at tage procenter af alkoholbeholdningen, forsvandt der hurtigt store mængder ud af bagdøren.

AI oversættelse er via AI

Jagt og transport som luksusforsyning: Til sidst ser vi, hvordan slottet forsynes med fersk mad. En fuglefænger (fogelsteller) og en fisker er fast ansat til at skyde vildt og fange ferskvandsfisk i floderne omkring slottet. For at de kan passe deres arbejde, tildeles de wictualien (fødevarer og proviant) fra slottets store lagre, så de kan opholde sig i skovene og ved søerne i dagevis. Transporten klares standsmæssigt af en personlig livkusk med en forrider (der red foran for at styre hestene) og en medløber (en reservetjener, der løb ved siden af vognen for at klare praktiske problemer på de dårlige veje).)

Side 313
Ein Iunckerkudtzke . . . . . 1. [1])
Eine weskeryn mit 2 Megde . . . . . 3.
Ein kychenschreiber vndt ein Iunge . . . . . 2.

Myt [2]) dem drosten zu Rothenborrig [3]) Soll *tractiret* werden:

1. Dass er seine haushaltung nicht auff dem Slosse, sondern ihn der stadt haben soll.
2. Er soll auff Sich vndt seyne dyner Ein gewisses haben, also dass sii zu hoffe nichtz zu skaffen haben.
3. Dass gansse amdt wie auch die ga[n]sse haushaltung soll Er ihn acht haben vndt darzu andtworthen. Wass zur kuchen vernöthen ist, dasselbige soll der kychenschreiber bei ihm abfhoderen vndt ihm darfuhr kuytyren.
4. Alle Schreiber vndt diiner, wess Nahmen sii auch sein mugen, So zur haushaltung gehören, soll er alle Ihn sein *deputatt* haben.
5. Dy leuthe auff den fohruercken sollen nicht gespeisset werden, Sondern ihr *deputatt* haben.
6. Alle fyskereien, Iachten, abnudtzung der gyhter, klein vndt gross, vndt herligheithen, wess nahmen sii auch sein Mugen, nichtes ausgenommen, di sollen alleine dess herren sein, wohrmit der drost nichtes soll zuskaffen haben, auch zu seinen Nudtz zu uenden nicht bemechtiget sein sol weiter, alss dass er dii *inspection* habe, darmit ess richtig zugehen muge.
7. Er soll sich *obligiren* alle Iahr Richtige Rechnung Ein zu liffueren vndt fuhr dieselbige, so *pro tempore* darzu verordnet werden, rechnung thun vndt wass dan wberig sein wirdt ihn dii kammer Liffueren vnd darauff richtige kuytung abfhoderen.
8.

Oversæt:
En junkerkusk ..... 1 enhed [1]
En vaskekone [*weskeryn*] med 2 piger ..... 3 enheder
En køkkenskriver og en dreng ..... 2 enheder
Med drosten [lensmanden] på Rotenburg [3] [Ditlev Schult] skal der forhandles [*tractiret*] om følgende vilkår:

1. At han ikke må have sin egen husholdning på slottet, men skal have den nede i byen.
2. Han skal for sig selv og sine tjenere have en fastsat godtgørelse [eller egne forsyninger], således at de ikke har noget med hoffspekisningen [det kongelige taffel] at gøre.
3. Han skal føre opsyn med og stå til ansvar for hele amtet såvel som hele slotsøkonomien [*haushaltung*]. Hvad der er nødvendigt til køkkenet, skal køkkenskriveren afkræve [rekvirere] hos ham og give ham kvittering [*kuytyren*] for det.
4. Alle skrivere og tjenere – uanset hvilken titel de end måtte have – som hører til slotsøkonomien, skal han have på sine egne faste leverancer [*deputatt*].
5. Folkene på ladegårdene [*fohruercken*] må ikke bespises [på slottet], men skal have deres faste naturaliepension [*deputatt*].

Al oversættelse er via AI

6. Alle fiskerier, jagter, udnyttelse af godserne (både små og store) samt herligheder – uanset hvad navn de måtte have og intet undtaget – skal udelukkende tilhøre herren [prinsen/kongen]. Dette må drosten overhovedet ikke blande sig i, og han har heller ikke tilladelse til at vende det til sin egen fordel; han skal blot føre tilsyn [*inspection*] med det, således at alt går rigtigt til.
7. Han skal forpligte sig [*obligiren*] til hvert år at aflevere et rigtigt og nøjagtigt regnskab, og han skal stå til regnskab over for de personer, som til enhver tid [*pro tempore*] er udpeget dertil. Hvad der derefter måtte være i overskud, skal han aflevere til det kongelige rentekammer og afkræve en rigtig og gyldig kvittering [*kuytung*] for det.

---

[1]) Ved de to sidste Poster i Randen med en anden Haand: „diese haben ihr Kostgeldt."
[2]) Det følgende er skrevet paa Bagsiden af Bladet. [3]) Ditlev Schult.

Historisk, økonomisk og administrativ forklaring
Dette dokument bringer os helt ind i hjertet af Christian IV's benhårde og dybt mistroiske centraladministration. Drosten (der svarer til en lensmand eller amtmand) på det nyerhvervede nordtyske slot Rotenburg var Ditlev Schult (jf. note 3). Selvom Schult var en højtstående embedsmand, fik han her stukket en række ansættelsesbetingelser i hånden, der reelt reducerede ham til en kontrolleret forvalter.
Forbud mod kongeligt snageri (Punkt 1 & 2): Christian IV skærer igennem fra start: Lensmanden og hans store private familie og tjenestestab må overhovedet ikke bo eller spise på slottet. De henvises til et hus nede i byen. Kongen ville for alt i verden forhindre, at lensmanden og hans folk "snasede" med af de dyre kongelige råvarer og delikatesser på slottet. De får i stedet udbetalt en fast godtgørelse (kostpenge) og må klare sig selv.
Køkkenskriveren som kongelig kontrollør (Punkt 3): Selvom lensmanden har det overordnede ansvar for amtets lagre, kan han ikke bare tage af råvarerne. Kongens egen køkkenskriver fungerer som en uafhængig kontrollør. Hver eneste gang køkkenet skal bruge kød, korn eller smør, skal køkkenskriveren rekvirere det skriftligt og give lensmanden en officiel kvittering (kuytyren), så intet kan forsvinde i det skjulte.
Ingen gratis mad til landarbejderne (Punkt 4 & 5): Arbejderne på ladegårdene (fohruercken – slottets store landbrugsejendomme) og de lavere skrivere må absolut ikke sætte sig op i slottets store spisesal og spise kongens mad. De skal holdes på et strengt deputat – en nøje udmålt ration af råvarer (f.eks. en fast tønde sild og en tønde rug om måneden), som de selv må tilberede i deres egne usle hytter.
Total tørlægning af herlighedsrettigheder (Punkt 6): Traditionelt havde en lensmand ret til selv at jage i skovene, fiske i søerne og tage procenter af godsernes overskud som en del af sin løn. Christian IV fjerner alt dette med et pennestrøg. Alle herligheder, jagtrettigheder og fiskerier tilhører personligt kongen og prinserne. Ditlev Schult må ikke skyde så meget som en enkelt hare eller beholde en ferskvandskarp til sin egen middagstallerken; han skal blot være den trofaste vagthund (inspection), der ser til, at krybskytter og korrupte bønder ikke stjæler fra den danske konge.
Revision og det endelige regnskab (Punkt 7): Hele embedet munder ud i kravet om absolut finansiel gennemsigtighed. Schult skal underkaste sig en årlig revision af uvildige kongelige revisorer (pro tempore). Hver evig eneste skilling, der er i overskud i amtet, skal ubeskåret liffueres (afleveres) direkte til det kongelige rentekammer (kammer). Først når kongens revisorer har endevendt hver en post, får lensmanden sin eftertragtede, retsgyldige decharge og kvittering (kuytung).

Side 314 1623

Maj [1]).
Søndag 25 27 til Predtz
Mandag 26 28 till hellig (hafen)
tysdag 27 til Predtz 29 Offuer (overfart)
Onsdag 28 til hellighaffuen 30 til Nykøbing
torsdag 29 Offuer (overfart)
fredag 30 til Nykøbing
Løffuerdag 1 [2])

Brev 227 * Omtr. 25. Maj 1623.

Al oversættelse er via AI

Udkast til en Skrivelse til Generalstaterne, hvori det forlanges, at de skulle tilbagekalde nogle af deres Skibe, som ligge paa Weseren. — Geh. Ark.

Ahn dii Stathen.
Dass man mit befremdung vernommen, dass sii Etzliche skiffe auff den wesserstrom geleget, welche man begeret abzuskaffen, aldiiweill ihr territorium alda sich nicht hinstrecket [3]).

oversæt:
Til Staterne (Holland)
At jeg med forundring [befremdelse] har erfaret, at de har lagt adskillige skibe på Weser-floden [*wesserstrom*]. Disse anmoder jeg om bliver fjernet [afskaffet], eftersom Deres territorium [*territorium*] overhovedet ikke strækker sig dertil [3].

Brev 228.* 25. Juni 1623.

Der skal overlades Regina, Adam Basilius's Hustru, Silketøj for 2626 Rdl. — Geh. Ark.

---

[1]) Er en Rejseplan for Kongen selv.
[2]) Fejlskrift for: 31.
[3]) Jørgen Vind havde 7. April faaet Ordre til at begive sig med Skibet Marekatten til Weseren og ligge der om Sommeren (Sjæll. Reg. XVII, 348). Han kom 21. Maj dertil og traf to Dage efter en hollandsk Konvoy (hans Relation af 28. Juli 1623; Geh. Ark., Indkomne Breve til Kancelliet). 25. Maj udfærdiges der et Brev til Generalstaterne i Overensstemmelse med Kongens Udkast (Ausländ. Reg.). 16. Juni besvarede Generalstaterne dette Brev; de lovede at skaffe Oplysninger, da de intet vidste om Sagen, og 7. Juli meddelte de Kongen, at Skibet kun havde skullet paase, at det af dem udstedte Forbud mod Udførsel af Spisevarer blev overholdt (Geh. Ark., Holland Nr. 35).

*(**Historisk, geografisk og maritim forklaring***
Dette tekstblad dækker tre vidt forskellige aspekter af Christian IV's hektiske hverdag i foråret og sommeren 1623: Hans personlige logistik under en hæsblæsende embedsrejse, en storpolitisk flådekonflikt med republikken Holland samt en enorm luksusudskrivning fra det kongelige klædekammer.

- ***Kongens hæsblæsende rejseplan (Øverste afsnit):** Notaterne øverst er Christian IV's egen rejsekalender (jf. note 1). Han befinder sig i Holsten og er på vej hjem til Danmark. Ruten viser hans faste rejsehastighed: Fra klostret i **Preetz** (syd for Kiel) rider han og hans følge til havnebyen **Heiligenhafen** (hellighaffuen). Herfra tager han den risikable **overfart** (Offuer) med skib over Østersøen til **Nykøbing Falster**, hvor han overnatter på Nykøbing Slot, inden turen går videre mod København.*
- ***Søterritorial strid med Holland på Weseren (Punkt 227):** Dette punkt afslører en skarp territorial konflikt. Christian IV havde sendt det danske krigsskib Marekatten under ledelse af den magtfulde adelsmand Jørgen Vind til Weser-flodens munding (ved Bremen) for at håndhæve dansk told- og flådekontrol i Nordtyskland (jf. note 3). Da Jørgen Vind ankommer, opdager han til sin store overraskelse, at en hollandsk flådeeskorte (Konvoy) allerede ligger på floden.*
- ***Den kontante afvisning af hollænderne:** Christian IV reagerer omgående og sender en bister protest direkte til den hollandske regering (**Generalstaterne**). Med vanlig kontant afregning slår han fast, at Hollands territorium overhovedet ikke strækker sig til de tyske floder. Han kræver, at hollænderne fjerner deres skibe med det samme. Note 3 viser hollændernes efterfølgende defensive svar: De undskylder sig med, at de blot ville kontrollere, at der ikke blev smuglet mad og krigsproviant ud af floden til de katolske hære.*
- ***Silketøj for en formue (Punkt 228):** Den sidste korte ordre afslører en svimlende luksusudskrivning. Regina, der var gift med den kongelige musiker og hofembedsmand Adam Basilius, får udleveret eksklusivt silketøj til den astronomiske værdi af **2.626 rigsdaler** fra kongens lagre. For at sætte det i perspektiv, svarede dette beløb til adskillige årsgager for en topembedsmand eller prisen på et mindre slot. Det har højst sandsynligt været silkestoffer indkøbt til brug for de forestående ceremonier og pragtudrustninger for kongesønnernes hoffer i Nordtyskland.)*

Al oversættelse er via AI

Side 315
Denne Breffuyserske Regina Baselyrske [1]) Shall giffuys Sylckytøy, aff huad for Slaagss hiinder best tienligdt Er, for thuthusind Sex hundrid och Sex och tyue daler *in specie*. *Actum* københaffuen den 25 *Iunij Anno* 1623. Christian.

oversæt:
Denne brevviser, Regina Baselius [Baselyrske] [1], skal have udleveret silketøj – af de kvaliteter og stoffer, som er hende mest tjenlige [hvilke hun bedst kan bruge] – for en værdi af to tusinde seks hundrede og seks og tyve daler i klingende mønt [*in specie*]. Givet [actum] i København den 25. juni i det Herrens år [*Anno*] 1623. Christian.

Brev 229.* Juni—August 1623 [2]).

Til Christian Friis.

Forskellige Befalinger og Spørgsmaal. — *Geh. Ark.*
Memoriall.

1. Pouel Byssing [3]) maa nu, ymenss soderne [4]) erre gode, forferdige ted Stycke udi Butenuerckit, som y fyord bleff liggendis.
2. Pether Paay shall gøre mere aff den *Spiritum vinj* med adskillige hauurther *infunderit*.
3. Eptherdi ieg haffuer bekommit en ny wrthegardz-

oversæt: **Huskebrev [Memoriall].**

1. Poul Byssing [3] [Paul Bussier] må nu, mens græstørvene [4] [*soderne*] er gode, færdiggøre det stykke af det ydre fæstningsværk [*Butenuerckit*], som blev liggende uafsluttet [ugjort] i fjor.
2. Peter Pay [Pether Paay] skal fremstille [gøre] mere af den vinsprit [*Spiritum vinj*], som er infunderet [*infunderit*] med adskillige haveurter.
3. Eftersom jeg har modtaget en ny urtehave- [wrthegardz-]...

---

[1]) Regina, gift med Adam Baseler eller Basilius, og af Kongen snart kaldt Basiliuske, snart Baselyrske, var ligesom hendes Mand Leverandør af Perler, Ringe, Tæpper, Møbler m. m. (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 411 Schlegel, Samml. z. dän. Gesch. II, 1, 56. 59. Burman Becker, Vævede Tapeter i Danm., 2. Udg., S. 22). Adam Baseler var oprindelig bosat i Antwerpen og senere i Hamborg (Friis, Saml. t dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 248 f).
[2]) Man skulde nærmest tro, at denne „Memorial“ maa være skreven mellem 20. Juni 1623, da Rasmus Jensen ansattes som Foged ved Kjøbenhavns Ladegaard, og 1. Septbr. s A., da Markus Wiblitz afløstes af en ny Forvalter paa Rosenborg.
[3]) Ingeniøren Paul Bussier, rimeligvis en Franskmand, paatog sig 1621 sammen med Jørgen Plov at fuldende Befæstningen om Christianshavn (Lassen, Doc. og Actstykk. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 46 128). 1623 indgav han en Beregning over, hvad det udførte Arbejde ved Nyby Ladegaard udenfor Kjøbenhavns Vesterport var værd (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 774 f.).
[4]) ɔ: Græstørvene.

Side 316
mand, attda marckus [1]) holler hannem till, atthand haffuer aff adskillig Baadeurther yforrad. 4. Om köckenskorstenen till frede: er ferdig igen. 5. Huorledis fogden paa ladgarden ued køben: [2]) tager affsted, och om hand siell aff Melcken. 6. Om ted fehe Er framkommen, som siist heraff landit bleff sendt til fre: 7. Huoruydt den ny laade Er reyst [3]).

Brev 230 * 2. Juli 1623.

Al oversættelse er via AI

Til Christian Friis.

Indretninger, som skulle foretages til midlertidig Optagelse af en Del Kvæg, der er kommet fra Oldenborg. Der skal gjøres Bøtter, Spande osv. i Forraad samt to Ostekar af Sten. En kategorisk Skrivelse fra Kejseren om Pardonen til Christian af Brunsvig er kommen. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer bekommid Nogit fehe aff Oldenborrig [4]), huilckit mig møtthe y gaar ued Nyborrig, huilcken skall bliffue til Anderskou, indtil marckene ued køben: erre høstid. Ymidlertid skall der gørriss Ett Planckeuerck til Ett Melckested Paa 400 køer, huilckit myty skall uerre fraahiinanden adskyldt, saatt halffparthen kan faa rom y huer Pladtz. Der skal komme Ett huss mit y skyllerommid, huorudi Spande och Saaer kan gemmiss, huylckit ochsaa

Jeg har modtaget en del kvæg [*fehe*] fra Oldenborg [4], som mødte mig i går ved Nyborg. Det skal forblive på Antvorskov [*Anderskou*], indtil markerne ved København er høstet. I mellemtiden skal der opføres et plankeværk til en malkeplads [*Melckested*] til 400 køer. Denne malkeplads skal være opdelt i to midtersektioner, således at halvdelen af kvæget kan få plads i hver del. Der skal opføres et lille hus midt i skillerummet, hvori spande og kar [*Saaer*] kan opbevares [gemmes], hvilket også...

---

[1]) Markus Wiblitz, Forvalter paa Rosenborg, se ovfr. S. 169.
[2]) Ved den nye Ladegaard ved Kjøbenhavn ansattes en Foged, Rasmus Jensen; hans Instrux er af 20. Juni 1623 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 741 ff.).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 275. Udenpaa Seddelen er skrevet med Kanslerens Haand: „Amegger Broepenge, hielp at holde den wed lige."
[4]) 16. Maj 1623 havde Kongen i et Brev til Grev Anton Günther af Oldenborg anbefalet en Enspænder, der skulde kjøbe 200 Stykker Kvæg der i Landet (Ausländ. Reg.). Tre Dage efter var det blevet befalet Amtmændene i Rendsborg, Flensborg og Haderslev, Baltser og Kaj v. Ahlefeldt samt Gert Rantzau, at sørge for Foder til 200 Stykker, som skulde drives gjennem deres Amter (Inländ. Concepte).

Side 317

skall uerre Skyldtad, saat Enhuer kan haffue syn dundt for sig, Och kan ted huss, som til den Plother vdenfor westerpordt bleff bygdt och nu til ingenting brugiss, dertil ordineris [1]). Samme Planckeuerck skall uerre En halff deele høidt, Stolperne skall uerre aff Eeg, huylckit alsammen Paa holmen skall tillhuggiss med Stolper, Slaaer och Deeler, Och tilsammenleggiss och bliffue liggendiss indtil wydere beskeen. Och Eptherdi der nu kommer flere køer, Daa uyll och fleere Bøtter, Saaer, Spande och andit Slicht gørriss y forrad och Beslaas med Iern. Hanss Stenuynkell [2]) skall aff tudtsten [3]) Eller anden Marmell laade hugge thuende Ostelaar Paa den Størrelsse indenudi Som et lempelig Sølffad. Laagit dertil Shall gøris fliitig och Riiffues ind, saatted kan uerre teedt. I afftes, som [4]) uille legge mig, kom der breff fraa keyssere (!), att uy skulle cathegorice Erklere oss semdtlich, om hertug Christian wille antage hanss perdon elleroch icke, huoraff Lettelig er hanss mening att achte [5]). Vale. Datum Assens den 2 Iulij Hora 8 formiddag Anno Dni 1623. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiil Hande.

Oversæt: ...skal være adskilt med skillevægge [*Skyldtad*], så enhver [malkepige] kan have sit eget tildelte rum [*dundt*] for sig selv. Og det hus, som blev bygget til plovmanden [*Plother*] uden for Vesterport, og som nu ikke bruges til noget, kan bestemmes [*ordineris*] til dette formål [1].
Dette samme plankeværk skal være i halv højde [en mandshøjde/halvvejs højt], og stolperne skal være af egetræ. Alt dette skal tilhugges på Holmen [Bremerholm] med stolper, tværbjælker [*Slaaer*] og brædder [*Deeler*], og det skal stables sammen og blive liggende dér

Al oversættelse er via AI

indtil videre besked. Og eftersom der nu kommer flere køer, så vil der også være behov for, at der fremstilles flere bøtter, kar [*Saaer*], spande og andet lignende udstyr til lageret, og det skal beslås med jern.
Hans van Steenwinckel [2] skal af tude-sten [tuffsten/porfyr] [3] eller anden marmor lade tilhugge to ostekar, som indvendigt har en størrelse som et passende sølvfad. Låget dertil skal laves omhyggeligt og slibes til [*Riiffues ind*], således at det kan slutte helt tæt.
I aftes, da jeg [4] ville lægge mig til at sove, kom der et brev fra kejseren om, at vi absolut og uden omsvøb [*cathegorice*] skal erklære os alle i fællesskab, om hertug Christian [af Brunsvig] vil tage imod hans benådning [*perdon*] eller ej, hvorud fra hans [kejserens] sande hensigt let kan gennemskues [5].
Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] i Assens den 2. juli klokken 8 om formiddagen i det Herrens år [*Anno Dni*] 1623.
Christian.
Adresse [Udskrift]: Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

---

[1]) Jvfr. om Flytning af nogle Huse udenfor Vesterport Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 67. [2]) Jvfr. ovfr. S. 104.
[3]) Vel Tudsesten, lapis bufonitis (Vid. Selsk. Ordb.). Friis (Tyge Brahe S. 357 og Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 46) mener, at det er Porfyr.
[4]) Her mangler Ordet: jeg.
[5]) I en Skrivelse af 21. Juni havde Kejseren meddelt Kongen, at han havde sendt en Kurer med en Skrivelse til den da samlede Kredsdag i Lyneborg; af denne Skrivelse var vedlagt en Kopi. Kejseren forlangte deri, at Christian af Brunsvigs Hær skulde aftakkes inden 8. Juli (ny Stil), i modsat Fald vilde han befale Tilly at rykke ind i Kredsen. Han opfordrede nu Kongen, som han formodede havde Gesandter der (hvad dog ikke var Tilfældet), til at virke for en kategorisk Resolution efter Kejserens Ønske Christian IV, som paa Kejserens Brev egenhændig har skrevet: „Red. 2. Iulij Anno

Side 318 1623

Brev 231 * 3. Juli 1623.

Til Christian Friis.

Befalinger om Arbejder ved Kjøbenhavns Ladegaard, Abrahamstrup og Sundby Færgested. — *Geh. Ark.*

Memorial Paa huess Chanseleren Shall bestille, Som systegang bleff glemdt.

1. Abraham tømmermand [1]) Skal tilholliss at gørre ted wanduerck paa ladgarden ferdig, saatted icke saa tydt bliffuer wferdigdt, Och huessom aff kobber dertil skal gørriss, atted bliffuer giordt til gaffns [2]).
2. Wandit skall offueraldt y koestallen forsøgis, om ted er ferdig til att løbe baade aff Søen saoch aff wanduerckit, Saoch om krybberne salediss er satte, at uandit kan løbe reyndt aff.
3. Wandit skal indleedis y den Nye Melckestuue baade aff Søen saoch aff wanduerckit.
4. Suynen skal giffuis grøn kaal nogle gange y hunde-
5.

Oversæt:
_ Huskebrev [Memorial] på hvad kansleren skal udrette, som blev glemt sidste gang [*systegang*].

1. Tømrermester Abraham [1] [Abraham Kruck] skal holdes til at færdiggøre vandværket [pumpeanlægget] på ladegården [Københavns Ladegård], således at det ikke så ofte forbliver ufærdigt, og hvad der skal laves af kobber dertil, skal gøres ordentligt og til gavn [*til gaffns*] [2].

Al oversættelse er via AI

2. Vandet skal afprøves [forsøges] overalt i kostalden for at se, om det er klar til at løbe, både direkte fra søen [Sankt Jørgens Sø] og fra selve vandværket, og ligeledes om krybberne er sat således op, at vandet kan løbe rent af igen.
3. Vandet skal også ledes ind i den nye mælkestue, både direkte fra søen og fra vandværket.
4. Svinene skal tildeles grønkål nogle gange i hunde- [hundedagene]...

1623 zu dalum", og paa Kopien: „Diss gehöret bei dess keysers Schreiben" (Geh. A[Modtaget/Besvaret den] 2. juli 1623 på Dalum [Slot]", og på kopien: „Dette hører til kejserens skrivelse")
(Østrig Nr. 30), besvarede Kejserens Skrivelse med en Opfordring til ham om at lade være at give Tilly en saadan Ordre (Brev uden Datum i Ausländ. Reg.). Faa Dage efter indtraf en Skrivelse fra Kejseren af 30. Juni, som var et Svar paa Kongens af 23. Maj (se ovfr. S. 308 f.); Kejseren gik deri ind paa at udstrække Pardonen for Christian af Brunsvig til alle hans Krigsfolk, men kun hvis de nedlagde Vaabnene inden 9 Dage (Østrig Nr. 30; jvfr. Londorpius, Acta publica II, 764). I et Svar herpaa af 7. Juli takkede Kongen derfor, men beklagede, at han ikke havde faaet Pardonen i en authentisk Form; Hertugen maatte desuden selv sikres for Angreb og Processer og Kejseren befale Tilly at trække sig tilbage (Ausländ. Reg.). Jvfr. om disse Forhandlinger og deres Fortsættelse Archiv d. histor. Vereins f. Niedersachsen 1847 S. 13 f. Opel, anf. Skr. I, 464 ff. Quellensamml. d. schlesw.-holst.-lauenb. Gesellsch. f. vaterländ. Gesch. II, 2, 121. Brevet af 24. Jan. 1624.
[1]) Abraham Kruck (Krug); jvfr. om ham Nielsen, Kjøbenhavns Dipl IV, 769.
[2]) Kansleren har paategnet, at det blev befalet 10. Juli.

Historisk, landbrugsteknisk og veterinær forklaring
Dette dokument er fuldstændig unikt, fordi det viser Christian IV som en banebrydende og visionær landbrugsingeniør. Langt forud for sin tid forsøger han her i sommeren 1623 at mekanisere og automatisere hygiejnen på sin splinternye mønstergård, ***Københavns Ladegård*** *uden for Vesterport.*

- ***Det højteknologiske vandværk med kobberrør (Punkt 1):*** *Kongen har hyret den dygtige tyske tømrermester og ingeniør Abraham Kruck (jf. note 1) til at bygge et avanceret pumpe- og rørledningssystem (wanduerck). Det meste af renæssancens rørledninger var udhulede træstammer, men de mest kritiske samlinger, dyser og haner skulle støbes i kostbart* ***kobber*** *for at kunne holde til vandtrykket. Kongen er utålmodig over ingeniørens forsinkelser og kræver, at der holdes et skarpt øje med ham, så anlægget bliver lavet holdbart og ordentligt en gang for alle (jf. note 2).*
- ***Automatisk skylning af kostalden (Punkt 2):*** *Christian IV havde indset, at renlighed betød raske dyr og højere mælkeydelse. Vandværket var forbundet med den nærliggende* ***Sankt Jørgens Sø*** *(der dengang lå som en ren ferskvandssø uden for voldene). Kongen beordrer her en fuld systemtest: Vandet skal lukkes op, så det skyller med stort tryk direkte ind gennem staldens lange* ***fodringskrybber*** *og gulvrender. Krybberne skal være monteret med et præcist fald, så det beskidte skyllevand automatisk kan løbe ud og væk af sig selv uden manuelt slid.*
- ***Rindende koldt vand i mælkestuen (Punkt 3):*** *Det næste punkt viser kongens sans for mejerihygiejne. Ved at lede det kolde sø- og brøndvand direkte ind i den nye* ***mælkestue*** *via rør, kunne malkepigerne hurtigt vaske de tunge træbøtter og ostekar rene (som Hans van Steenwinckel netop var sat til at designe, jf. forrige side). Samtidig fungerede det rindende, kolde vand som en naturlig aircondition, der holdt mælkestuen kølig, så den friske mælk og fløde ikke blev sur i sommervarmen.*
- ***C-vitaminer til grisene i "hundedagene" (Punkt 4):*** *Teksten knækker midt i det sammensatte ord hundedagene (højsommeren fra sidst i juli til august). Christian IV vidste, at svinene i de varme og lumre sommermåneder let fik infektioner og hedeslag. Hans personlige huskeråd var at fodre dem med frisk, saftig* ***grønkål*** *som et vitamintilskud for at styrke deres immunforsvar mod sygdomme under den tørre sommerperiode.*

Side 319

daagen, huilchen y haffuen skal affblaadis, dersom ted med myndtz skaade ske kan [1]). 5. Tammiss woldmeister [2]) Skal taage Iord vdenfor porten Och fo[r]uyde graffuen paa den uenstre syde, naar man gaar udaff Porten, Och dermed opfilde Pladtzen, saatt den rende, som er laagdt fraa dammen til Porten, kan komme under iorden at ligge. Iorden Skal ochsaa henge fraa fundementid aff kallestallen til dammen, Och skall Iorden fyllis rundtom dammen Lige høydt och settis med tørre. I samme dam skall gørriss et temmeligdt bredt wandested, huoratt

AI oversættelse er via AI

fehet kan uande, om der gyck breck Paa uanduerckit. Samme Pladtz skall leggiss med Steen. huylcke skall fattis udi tømmer, saat Samme Steen icke bordttredis [3]). 6. Til Abrahamstrup skall En tømmermand forskickis, som sammestedtz kan fliie broen, som gaar til hussit. 7. En Maaler skall ochsaa didhen skickis, som kan maale gemeckerne. 8. Der skall bestillis didhen nogle skyffuer och Stole och Bencke, huorybland Ett skall uerre, som kan wddraagis. 9. Der skall ochsaa gørriss 4 Sengisteder, huorybland dii 2 skall uerre nogit bedre giordt. 10. Dy skall tilhollis at opsette ted huss ued Sundbyferge, och om der kan fattis nogit tømmer (som dog er en ringe tyng), daa kan ted købiss. Hussit skall staa Paa Dammen saa ner til Brokarrid, som mueligdt kan uerre, Och om Samme demning icke Er høy nock, som ieg dog icke andit troer, daa skall der settis endnu en steen Paa.

oversæt: .om dagen, hvilket der skal skæres ned på [fodes med mindre af] i haven, såfremt det kan ske med mindst mulig skade [1].

5. Thomas Voldmester [2] [Thomas Hansen] skal tage jord uden for porten og udvide voldgraven [*fo(r)uyde graffuen*] på den venstre side, når man går ud af porten, og med denne jord opfylde pladsen, således at den rende, som er lagt fra dammen til porten, kan komme til at ligge under jorden. Jorden skal også skråne nedad fra fundamentet af kalvestalden til dammen, og jorden skal fyldes op rundt om dammen i samme højde og sættes [beklædes] med tørre græstørv.

I samme dam skal der anlægges et temmelig bredt vandingssted, hvor kvæget [*fehet*] kan vandes, såfremt der skulle opstå et brud [*breck*] på vandværket.

Samme plads skal belægges med sten, hvilke skal indrammes [fastgøres] i tømmer, således at de samme sten ikke trædes løse eller rykker sig [*icke bordttredis*] [3].

6. Til Abrahamstrup [Jægerspris Slot] skal der sendes en tømrer, som dér kan udbedre [istandsætte] broen, der fører til huset.
7. En maler skal ligeledes sendes dertil, som kan male gemakkerne [værelserne].
8. Der skal bestilles nogle skabe [skuffemøbler/*skyffuer*], stole og bænke dertil, hvoriblandt der skal være ét [møbel/bord], som kan trækkes ud [*wddraagis*].
9. Der skal også laves 4 sengesteder, hvoriblandt to af dem skal være udført i en noget bedre kvalitet.
10. De skal tilholdes at opføre det hus ved Sundby færgested, og hvis der mangler noget tømmer dertil (hvilket dog er en mindre sag), så kan det købes. Huset skal stå på dæmningen så tæt på brokarret, som det overhovedet er muligt. Og hvis den samme dæmning ikke er høj nok – hvilket jeg dog ikke tror andet end den er – så skal der lægges endnu et lag sten ovenpå.

---

[1]) I Følge Kanslerens Paategning blev det befalet Fogeden 10. Juli.
[2]) Thomas Hansen, om hvem se Brevene 1632–35 S. 209.
[3]) Kansleren har paategnet, at det blev befalet 10. Juli „och siden fortinget".

Side 320
Naar hussit Er saatt, daa skall dammen gørriss saamegit Breder, Epthersom ted kan fornøden syniss [1]). *Actum* flensborrig den 3 *Iulij Anno* 1623 [2]). Christian.

Brev 232 * 14. Juli 1623.

Al oversættelse er via AI

Til Christian Friis.

Befalinger om Orlogsskibe, som skulle sendes til Elben og Weser; om Tilsynet med Rosenborg Have og Stald; om nogle Jesuiter, som skulle være dragne ind i Landet. Greven af Oldenborg er kommen til Kongen; Greven af Mansfeld bruger Trusler. — *Kgl. Bibl.*

Raphaell skall ygen komme paa Elffuen, Och Markatten Paa wessereren, dersom den laa tilforne. Der skall ochsaa med Markatten elleroch strax epther komme tre aff dy Iachter, som y fior uaar y Norland, enhuer besaatt med 12 eller 14 mand [3]). Marckuss [4]) Skall befhaaliss att tilstille Hans Smalkalle [5]) Hoffuidnøggelen, Saathand kan wformodendiss komme y haffuen att erfhare, huorlediss y haffuen och Stallen holliss Huss. Der ieg nyllygen uaar ued hamborrig, Daa erfohr ieg *inter alia*, at der er dragen fem *Iesuviter*

oversæt: Krigsskibet *Raphael* skal igen lægge til på Elben, og *Marekatten* på Weser-floden, ligesom den lå tidligere. Der skal også sammen med *Marekatten* – eller umiddelbart lige efter – følge tre af de jagter, som i fjor var i Nordland [Norge], hver især bemandet med 12 eller 14 mand [3].
Markus [4] [Markus Wiblitz] skal have besked på at overdrage hovednøglen [*Hoffuidnøggelen*] til Hans Schmalkalden [5] [Hans Merckel v. Schmalkalden], således at han uventet [*wformodendiss*] kan dukke op i haven for at erfare, hvordan der holdes orden [*holliss Huss*] i haven og i stalden.
Da jeg for nylig var i nærheden af Hamborg, erfarede jeg blandt andet [*inter alia*], at der er indrejst fem jesuitter...

---

[1]) Kansleren har paategnet: „Den 12. Iulii bestillet. Iorg. Vrne (Jørgen Urne, Lensmand over Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup Len 1623–27) selff optegnede det".
[2]) Kansleren har herved noteret: „ibstrup bryndt".
[3]) Jørgen Vind var i Følge sin ovfr. S. 314 omtalte Relation 4. Juli sejlet tilbage fra Weseren med Marekatten af Mangel paa Proviant. Da Skibet sendtes ud igjen, blev Kaptajn Niels Rosenkrands (se ovfr. S. 33. 138) dets Chef. 1. Septbr. laa han endnu i Wesermundingen udenfor Brake og forespurgte derfra hos Sekretæren Niels Friis, hvad han skulde gjøre med sine 2 Jagter, som han ikke kunde føre hjem; han vilde helst overlade dem til Greven af Oldenborg (Geh. Ark., Indkomne Breve til Kancelliet).
[4]) Markus Wiblitz.
[5]) Hans Merckel v. Schmalkalden, Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot; se Brevene 1632–35 S. 84.

Side 321
indy danmarck, som huoss sig haffuer hafft en stor antal mynted guld, aff huylcke dy fyre er kommen tilbage, och Den ene endnu att uerre tilbage, Epther huilcke du med fliid skaldt laade erfhaare. Derriss Naffn haffuer ieg inted kundt erfhaare. Densom taalede med dennom, hand gaff sig vd for en Papist, hvorfor dy sig for hannem oplod, ochsaa fortroede hannem, atty kende endnu mange huoss oss, som den Rommerske kyrcke høgeligenss Affectionerit Er [1]). Herhuoss sender ieg dig et Memoriall paa adskillig ehrinder. Greffuen aff Oldenborrig kam hiid y afftis. Den Mansfelder truer nu styfft, ysteden foratthand y fyrst-

oversæt: ..ind i Danmark. De har haft en stor mængde møntet guld med sig, og af disse [fem] er de fire rejst tilbage, mens den ene fortsat befinder sig her [i landet]. Du skal med flid [omhu] forhøre dig og opspore vedkommende. Deres navne har jeg ikke kunnet få oplyst. Den person, som talte med dem, udgav sig for at være papist [katolik], hvorfor de åbnede sig for ham og ligeledes betroede ham, at de kender mange her hos os, som har stor sympati for [*Affectionerit Er*] den romersk-katolske kirke [1].
Sideløbende hermed sender jeg dig et huskebrev [*Memoriall*] angående forskellige ærinder. Greven af Oldenborg ankom hertil i aftes. Ernst von Mansfeld [*Den Mansfelder*] fremsætter nu hårde trusler, i stedet for at han i første...

Al oversættelse er via AI

[1]) Den af Pave Gregor XV 1622 stiftede „Congregatio de fide propaganda“ vendte strax sin særlige Opmærksomhed mod Norden. Den dertil befuldmægtigede pavelige Nuntius i Brüssel, Johan Frands, Ærkebiskop af Patrasso, valgte to Dominikanermunke, Dr. Jakob de Brower og Nicolaus Janssen, til Udsendinge; de kom i Sommeren 1622 til Danmark og opholdt sig baade i Skaane og i Kjøbenhavn, hvor de forestillede sig for Kansleren Christian Friis som katholske Kjøbmænd. De overbragte ved deres Tilbagekomst Forslag om Missionens Ordning i Norden og sendtes i Novbr. af den pavelige Nuntius til Rom. Propagandakollegiet udnævnte dem til Missionens Forstandere; 16. Maj 1623 gav en Pavebulle dem Tilladelse til i 5 Aar paa kjætterske Steder at læse forbudne Bøger og give Kjættere Absolution. I Antwerpen fik de en Instrux af Dominikanernes Provinsialforstander, hvorefter de skulde udgive sig for rhinske, moselske eller hollandske Kjøbmænd; de skulde søge Støtte hos den italienske Billedhugger Crivelli (Peter Griffel eller Gravile; se ovfr. S. 192), den franske Lærer Jacques Freville (Grundtvig, Meddel fra Rentekammerarch. 1872 S. 146. 177. 184), hvilke begge vare i Kongens Tjeneste, og desuden hos en Kjøbmand i Malmø, Arnold Wyswyller. I Slutningen af 1623 rejste saa ogsaa nogle Dominikanere, iblandt hvilke Nicolaus Janssen og to Brødre af ham, samt nogle Jesuiter til Danmark med katholske Bøger, Messeklæder, Helgenbilleder, Relikvier og Afladsbreve (Münter, Magazin für Kirchengeschichte u. Kirchenrecht des Nordens II, 4, 20–44. Münter, Den danske Reformationshist. II, 654 ff. Ranke, Fürsten u. Völker Süd-Europas IV, 1836, S. 409. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reformationen, 2. Udg., I, 336 ff.). Jvfr. Brevene af 14. og 24. Jan. 1624.

Side 322
ningen gaff gode ord [1]). *Vale*. *Datum* Rodenborrig den 14 *Iulij Anno* 1623. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss til hande.

oversæt: ...i begyndelsen gav gode ord [1]. Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] på Rotenburg [*Rodenborrig*] den 14. juli i det Herrens år [*Anno*] 1623. Christian.

Adresse [Udskrift]**:** Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

Brev 233. * Aug. 1623.

Til Christian Friis. Befalinger om at sende Planker til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Der skall forskickiss till frede: 5 tylther Blegings Plancker, Och naar uognen dennom Patager, Daa skall dennom befhaliss, atty dem afflegger paa Ølskøb [2]) marck ued bleghussit. *Actum* køben: den 15 *Agustj Anno* 1623.

oversæt: Der skal sendes til Frederiksborg: 5 tylfter [60 stykker] blegingske planker [planker fra Blekinge]. Og når vognene laster dem, skal kuskene have besked på, at de skal aflægge dem på Ølskøb [2] mark ved bleghuset.
Givet [*Actum*] i København den 15. august i det Herrens år [*Anno*] 1623.

Brev 234.* 27. Aug. 1623.

Ordre til Fogeden paa Ibstrup om at udlevere noget til Christen Kok. — *Geh. Ark.*
Huissom fogden Paa Ibstrup Shall Skaffe Christen kock
ymorgen affthen:
1 aff dy Beeder, som sammestedtz falden Er.
2 paar Duuer aff duuehussit.
1 gaass } aff Bønderniss landgilde.
1 Sneess ferske Eeg }
Actum Ballerup den 27 *Agustj Anno* 1623 [3]).

Al oversættelse er via AI

oversæt: Hvad som fogeden på Ibstrup [Jægersborg] skal skaffe til kokken Christen i morgen aften:
1 af de beder [gildedyr/får], som er slagtet [faldet] sammesteds.
2 par duer fra duehuset.
1 gås } fra bændernes landgilde [skat/afgift].
1 snes [20 stykker] ferske æg }
Givet [*Actum*] i Ballerup den 27. august i det Herrens år [*Anno*] 1623 [3].

---

[1]) 13. Juli var der udfærdiget en Advarselsskrivelse til Mansfeld i Anledning af hans Trudsler mod Oldenborg (Ausländ. Reg.). Jvfr. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 362. [2]) Ølskjøb, en nu forsvunden Landsby tæt ved Hillerød (H. Knudsen, Danmark i Middelalderen 1. H. S. 41 f.).
[3]) Bag paa Ordren er skrevet med en fremmed Haand: „1623. 1 lamb, 1 gaas, 1 Snes Eg forspiist for K: M: vdj Ballerup. 27. Augustj."

Side 323 1623

Brev 235.* Omtr. 1. Septbr. 1623 [1]).

Udkast til Bestalling for Knud Hansen som Opsynsmand paa Rosenborg. — *Geh. Ark*
.
Bestilling Paa knud hansøn, Som y haffuen vdenfor køben: Shall uaare Paa. Hannem skall aarligen giffuiss 30 dl. *cur:* til løn och 5 om Maaneden. (Hanss forretning skall uerre:)

1. At haffue acht Paa hussen, Och att inted aff den dell, derinde er, bliffuer forrickt.
2. Hand skall giffue achtpaa, att wrtegardtzmanden med hanss selskab gørrer den dell, dy bør att gørre, Och att inted kommer paa dy steder, som ted icke bør.
3. Naar nogit biggiss skall, da skal hand giffue achtpaa, att kalck, Steen och tømmer anuendiss dertill, ted forordnit bliffuer.
4. Wdaff dammene, Stadtzgraffuen, saoch huosliggendiss Søer skall hand ingen vden befhalning komme.
5. Ingen, som y haffuen icke beskeden Er, skall hand stede gang y haffuen, Och naar nogen y myn fraauerelsse skall indladiss, daa skall hand sig først huoss Chanseleren bespørre.
6. Wrtegardtzmanden, *Apotecker* [2]) Eller *Distilerer* [3]) skall hand icke Stede nogen lau eller samkuem att holle y derris lossomente eller nogen om nattertyde att herberge, Ickeheller att nogen y haffuen fører.
7. I hanss egit lossomente (dersom Mar: [4]) tilforne uaar) Maa hand ingen herberge Eller nogen gesterie, Ølsaall [5]) eller andit sliigdt holle.

oversæt:
Ansættelsesvilkår for Knud Hansen, som skal være opsynsmand i haven uden for København [Rosenborg Have].
Han skal årligt tildeles 30 daler i gængs mønt [*cur:*] i løn samt 5 daler om måneden [til kostpenge]. Hans arbejdsopgaver skal være:

1. At føre nøje opsyn med husene [slotsbygningerne] og sørge for, at intet af det inventar, der findes derinde, bliver flyttet eller fjernet [*forrickt*].
2. Han skal holde skarpt øje med, at gartneren [*wrtegardtzmanden*] og hans folk udfører det arbejde, de har pligt til at gøre, og sørge for, at der ikke gives adgang til de steder, hvor folk ikke har noget at gøre.
3. Når der skal bygges noget, skal han påse, at kalk, sten og tømmer anvendes nøjagtigt til det formål, det er bestemt til.

Al oversættelse er via AI

4. Han må under ingen omstændigheder fiske eller fange noget i dammene, stadsgraven eller de nærliggende søer uden udtrykkelig tilladelse.
5. Ingen, som ikke har et officielt ærinde eller tilladelse [*beskeden Er*] i haven, må han tillade at gå rundt derinde. Og hvis nogen ønsker at blive lukket ind under mit fravær, skal han først forespørge sig hos kansleren [Christian Friis].
6. Han må ikke tillade, at gartneren, apotekeren [2] [Peter Gagelmann] eller destillatøren [3] [Peter Diderik Paynck] holder private gilder, forsamlinger eller selskaber i deres tjenesteboliger [*lossomente*], eller at de herbergerer [huser] nogen om natten, og han må heller ikke tillade, at de tager folk med ind i haven.
7. I sin egen tjenestebolig (hvor Markus [4] tidligere boede) må han overhovedet ikke drive herbergsvirksomhed, holde gæstebud, drive ulovligt ølsalg [værtshus/*Ølsaall*] [5] eller lignende virksomhed.

---

[1]) 1. Septbr. udfærdigedes Knud Hansens Bestalling (Friis, Saml. t. dansk Bygnings og Kunsthist. S. 54 f.).
[2]) Peter Gagelmann.
[3]) Peter Diderik Paynck.
[4]) Markus Wiblitz, der 8. April 1623 var bleven beskikket til Fiskemester i Kjøbenhavns og Frederiksborg Len.
[5]) ɔ: Ølsalg (ikke Ølsal, Ølstue) s. Mansa, Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. i Danm. S. 234 f.

Side 324
8. Mend (!) wrtegardtzmanden skall hand Aarligen holde regenskab, huormange wnge treer dy haffuer saatt och Podit, saoch huormange Rosentreer och andit sligdt dy haffuer y forrad, Som man y andre haffuer kan bruge.
9. Huad penning for frucht Och andit, som aff haffuen selgiss [1]), derfor skall hand gørre reede for.
10.Hand skall aarligenss fraa sig leffue(!) En fortegnelsse Paa huessom Aff haffuen y forrad Er aff Sur och grøn kaall, agurrecker och andit Slicht.
11. Folckit, som *pro tempore* til haffuens Røcht bliffuer forordnit, Skall icke till anden arbeid brugiss.

oversæt:
8. Men med gartneren [*wrtegardtzmanden*] skal han [opsynsmanden] årligt føre regnskab over, hvor mange unge træer de har sat og podet, og ligeledes hvor mange rosentræer og andet lignende, de har på lager, som man kan bruge i andre haver.
9. Hvilke penge der sælges frugt og andet for fra haven [1], skal han gøre fuldstændig rede for.
10. Han skal årligt aflevere [*fraa sig leffue*] en fortegnelse over, hvad der findes på lager fra haven af sur- og grønkål, agurker [*agurrecker*] og andet lignende.
11. Det mandskab [*Folckit*], som for en tid [*pro tempore*] er tildelt til havens pleje og pasning [*Røcht*], må ikke bruges til noget andet arbejde.

Brev 236 * 1. Septbr. 1623.

Til Christen Thomesen Sehested.

Befaling om et Forhør, som skal holdes over „den tydske Frue“. Hun skal afskedige sin Pige, saafremt hun selv vil blive i Kongens Tjeneste. — *Langebeks Afskr.* (*efter Orig. i Rosenholms Arkiv 1761*) i *Kgl. Bibl.*, *Kallske Saml.*, 4., 439.

Hues som Christen Thommissøn med den Tyske Frue [2]) y Nyckolay Eggebredtz och Hans Pedersøns [3]) Neruerelsse, huilcke hiinders Suar skall *protocollere*, skall taale.

Al oversættelse er via AI

1. At hun syn udgiffuen forplicht sig nocksom ued att errindre, huorymod ieg formercker, hiinder att haffue tracterid allehande, y ted [4]) til Daalum sig med Børnens *præceptor* [5])

oversæt: Hvad som Christen Thomesen [Sehested] skal foreholde den tyske frue [2] i Nicolai Eggebrecht og Hans Pedersens [3] [kongens kammertjener] nærvær, hvilke skal nedskrive [protokollere] hendes svar, lyder således:

1. At hun i tilstrækkelig grad skal bringe sin afgivne ed og forpligtelse i erindring, alt imens jeg [kongen] bemærker, at hun har plejet og forhandlet om alt muligt ulovligt, og at hun [4] på Dalum [Slot] har indladt sig med børnenes huslærer [*præceptor*] [5]...

---

[1]) Ordet er skrevet to Gange.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 303.
[3]) Kongens Kammertjener, se Brevene 1632—35 S. 129.
[4]) Her mangler Ordet: hun.
[5]) Paa Dalum, Fru Ellen Marsvins Forlening, bleve Kirstine Munks Døtre opdragne. Deres første Lærer, som man kjender, var Enevold Nielsen Randulf, f. 1597, † 1666 som Sognepræst ved Domkirken i Roskilde, hvilken Stilling han havde beklædt siden 1627. I Følge Rentemestr. Regnskaber regnedes hans Løn som Børnenes Præceptor fra 15. Oktbr. 1623, og det er derfor muligt, at det er hans Forgjænger, der omtales i Texten; men det er ikke umuligt, at det dog kan være

Side 325
haffuer giffuit y kraakell [1]), offuer hannem skyndit nogle løsse kompaaner (Som hun ued syn Pyge fraa Othense lod henthe), huilcke samme Skolmeister paa kongens [2]) truede och wdeskede. 2. At hun hiinders datther laader taale allehande vtilbørlig Snack, Sa och laader hiinder ferris omkring werre end en bundepiige, hiinders piige laader hun rende omkring epther Nyuetyding.
Saframdt hun sligdt icke indstiller och sig ued samme tienystpige skiller, i betrachting att ieg sligge letferdige folck [3]) achter att haffue y myt huss, megit mynder huos børnen, Saframdt uy skall lenger bliffue sammen.
Samme Piige løbber neder y Borrestuuen neder aff Porthen y alle wraer paa Slottid.
Huad for *mores* hun holler offuer borde och andenstedtz, ted kan erfharis aff Ellen Marsuyn.
Actum frederichsborg den 1 *Septembris Anno* 1623.

oversæt:
...har yppet splid [*giffuit y kraakell*] [1] og har ophidset nogle løsagtige voldsmænd [*løsse kompaaner*] imod ham (som hun ved hjælp af sin tjenestepige lod hente fra Odense), hvilke truede og skældte ud på den samme skolemester på kongens [vegne] [2].

2. At hun tillader, at hendes datter lægger øre til alskens upassende snak, og ligeledes lader hende flakke så meget omkring, at det er værre end en bondepige. Hendes tjenestepige lader hun desuden løbe omkring efter rygter og sladder [*Nyuetyding*].

Såfremt hun ikke bringer alt dette til ophør og skiller sig af med den samme tjenestepige – i betragtning af, at jeg [kongen] ikke har i sinde at have sådanne letfærdige folk [3] i mit hus, og slet ikke i nærheden af børnene – såfremt vi fortsat skal blive sammen [såfremt hun vil forblive i min tjeneste].
Den samme tjenestepige løber konstant ned i borgerstuen [*Borrestuuen*], ned under porten og i alle afkroge og hjørner [*wraer*] på slottet.
Hvilken dårlig opførsel [*mores*] hun udviser ved bordet og andre steder, det kan man få nærmere oplyst af Ellen Marsvin.
Givet [*Actum*] på Frederiksborg den 1. september i det Herrens år [*Anno*] 1623.

Al oversættelse er via AI

Brev 237.* 8. Septbr. 1623.

Til Christian Friis.

Fra Ibstrup skal sendes Kalkuner og Faareoste. Kongen vil vide, om Gaardene ved Ladegaarden paa Amager tilhøre Bønderne eller ej. Rødt Klæde skal sendes til Frederiksborg. Der skal tænkes paa at indrette en Valkemølle. — *Børringe Kloster.*

Fraa Ibstrup skall hiidskickiss Saa mange gammel kalkunske haaner, som fraa hønerne kan mystis. Du

oversæt: [Kongebrevet:] Fra Ibstrup [Jægersborg] skal der sendes så mange gamle kalkunhaner hertil, som hønerne overhovedet kan undvære [*mystis*].

---

ham, der menes, eftersom Lønningens Begyndelse ikke altid i Tid falder sammen med Bestillingens Tiltrædelse. At Enevold Randulf 1619 var bleven Hertug Frederiks Præceptor (vistnok kun for en kortere Tid), synes ikke at være omtalt i Regnskaberne (Hundrup. Præster ved Roeskilde Domkirke S. 13 ff. Danske Samlinger 2. R. I, 142 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 186. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, vi).

[1]) Krakeel (plattydsk). Strid, Trætte.

[2]) Her mangler et Ord (Vegne?).

[3]) Her mangler Ordet: ikke.

Side 326

skaldt erfhaare, om gardene paa Aamag y byen, dersom ladgarden ligger y [1]), hører bønderne till, elleroch dy haffuer dem som andre bønder y Sieland. Der skall hiidskickiss 80 allen rødt gemen kleede tilatt henge om ueggen. Der uyll tenckiss paa en walckemølle [2]). Købmenden forhiindrer, aldted dii kan, at kledit, som gørriss y børnehussit [3]), icke skall gaa fordt med walcking, huorudoffuer ted forderffuiss. Om man enten møllen paa Iermerskandtze [4]) elleroch den tredemølle dertill kunde bruge, ted kan erfharis. *Vale*. *Datum* frede: den 8 *7tem: Anno* 1623.

Christian.

Der er til Ibstrup nogle smaa faareoste, dy skall sendiss hiid.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande.

oversæt: ...skal du undersøge, om gårdene på Amager [*Aamag*] i den landsby, hvor ladegården ligger [1], tilhører bønderne selv, eller om de har [fæster] dem ligesom andre bønder på Sjælland.
Der skal sendes 80 alen [ca. 50 meter] almindeligt rødt klæde hertil, som skal hænges op på væggene.
Der skal tænkes på [at indrette] en valkemølle [2]. Købmændene modarbejder i videst muligt omfang, at det klæde, som fremstilles i Børnehuset [3], kan blive valket, hvilket medfører, at klædet bliver spildt og ødelagt. Du må undersøge, om man enten kan bruge møllen på Jarmers Skanse [*Iermerskandtze*] [4] eller trædemøllen til dette formål.
Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] på Frederiksborg [*frede:*] den 8. september [*7tem:* / september] i det Herrens år [*Anno*] 1623**. Christian.**
Der er nogle små fåreoste på Ibstrup, de skal sendes hertil.
Adresse [Udskrift]: Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

Brev 238 * 13. Oktbr. 1623.

Al oversættelse er via AI

Til Christian Friis.

En Pige skal anbringes paa Kjøbenhavns Ladegaard for der at brænde Brændevin. Kongen udtrykker sin Misfornøjelse med Greven af Mansfeld. Svanerne skulle plukkes. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Man maatte nærmest tænke paa Løjtegaard i Taarnby Sogn (Trap, Beskriv. af Danm., 2. Udg., III, 149. Olufsen, Collect. t. et antiqvar.-topogr. Lex. S. 91; men den ligger dog ikke i nogen By.
[2]) Der fandtes dog tidligere en Valkemølle i Kjøbenhavn, nemlig Slottets Vandmølle paa Vandkunsten, som 1620 var bleven forandret dertil (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 155).
[3]) Om Børnehusets Gjenoprettelse 1621, dets Adskillelse fra Tugthuset og Klædetilvirkningen som den vigtigste Fabrikation se Nielsen, anf. Skr. III, 367 f.
[4]) Om Jermers Skanse, siden Helmers Bastion, se Nielsen, anf. Skr. IV, 443. Brevene 1641–44 S. 137. I Decbr 1623 udbetales der gjentagne Gange Tømmermand Abraham Krug Penge paa Regnskab af de 240 sl. Dlr., som vare ham tilsagte „for en Mølle at male Bark med paa Jermers Skanse og for en Mølle at stampe Hamp med paa Bremerholm“ (Rentemestr. Regnsk.).

Side 327
Denne Piige skall wysses vd Paa ladgarden, huor hun skall besee dy Store brendeuynskedell, Och om derpaa nogit kan fattis, Da skall ted fliess. Saframdt ted nogit snardt kan ske, daa skall hun der bliffue, Och hiinder forskaffis En seng y ted kammer derhuoss, saoch kull och andit, hun behøffuer att gørre aff, Menss om ted Skulle uaare nogit, førend hun kan komme tillatt gørre nogit, daa skall hun komme hiid ygen [1]). Befhall, att Nyckolauss [2]) kommer hiid strax. Aff huossliggendiss breff Erfhaarer du, huorlediss ted Staartyll med Mansfelderen, gud giffue Pocker haffde hannem henne. *Vale*. *Datum* frede: den 13 *Octobris Anno* 1623. Befhall, atty skynder dem med att Iage Suanerne ind och Plucke dem Och syden hiidforskicke dunen. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiill hande.

oversæt: Denne pige skal sendes [vises] ud på ladegården, hvor hun skal besigtige de store brændevinskedler, og hvis der mangler noget ved dem, da skal det udbedres [istandsættes]. Såfremt det kan ske hurtigt [*snardt*], da skal hun forblive derude, og der skal skaffes hende en seng i kammeret ved siden af, samt kul og andet, som hun har brug for til arbejdet. Men hvis der vil gå længere tid, før hun kan komme i gang med at producere noget, da skal hun komme her tilbage igen [1].
Befal, at Nikolaus [2] [Nikolaus Eggebrecht / Nicolaus Schwabe] kommer herhen med det samme. Af det vedlagte brev vil du erfare, hvordan det står til med Mansfeld [*Mansfelderen*] – gid pokker havde ham! Lev vel [*Vale*].
Givet [*Datum*] på Frederiksborg [*frede:*] den 13. oktober i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Befal, at de skynder sig med at genne svanerne ind og plukke dem, og derefter sende dunene herhen. Christian.
Adresse [Udskrift]: Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

Brev 239 * 14. Oktbr. 1623.

Til Christian Friis.

Nogle Folk, som Kongens Skrædder og Sølvkammeret have glemt i Kjøbenhavn, skulle sendes ud til Frederiksborg, ligesaa Mesteren for Kobbertækkerne. Naar Skrædderen antager Folk uden Ordre, skulle de ikke underholdes paa Slottet. Der savnes Havre til Hestene. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Myn Skredder [3]) sauelsom Sølffuerkammerid haffuer glemdt dem tylbaage, huylcke du schalldt Skynde hiid, Och naar Skredderen En andengang vden zeddell antager eller fører folck Paa Slottid, daa skall dy inted Spissis eller Bethalis.

oversæt: Min skrædder [3] [Ernst Møller] såvel som sølvkammerpersonalet har efterladt dem [glemt dem tilbage i København], og dem skal du omgående skynde herhen [til Frederiksborg Slot].
Og når skrædderen en anden gang ansætter eller medbringer folk på slottet uden en skriftlig tilladelse [*vden zeddell*], da skal de absolut intet have at spise, og de skal heller ikke have udbetalt løn [*inted Spissis eller Bethalis*].

---

[1]) Jvfr. ndfr. S. 328.
[2]) Vel Nicolaus Eggebrecht, Sekretær i det tydske Kancelli, eller Møntmesteren Nicolaus Schwabe (se ndfr. S. 333).
[3]) Ernst Møller.

Side 328
Meysteren aff kobberteckeren skall komme hiid och gørre nogle kobberrender. Her er ingen haffre, Och haffuer hesten En hell Manid Edt Byug, huorfor der uyll, sauydt forhanden Er, strax hiidskickis Och sendiss bud til Syuerdt [1]) med Ett Eget bud, athand sender haure fram. *Vale*. *Datum* frede: den 14 *Octobris Anno* 1623.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: Kobbertækkermesteren skal komme hertil [til Frederiksborg Slot] og lave nogle kobbertagrender.
Her er overhovedet ingen havre, og hestene har i en hel måned måttet æde byg. Derfor skal der, så vidt det overhovedet er muligt, straks sendes noget havre hertil. Send også bud til Sivert [1] [Sigvard Grubbe] med et eget ilbud om, at han prompte skal sende havre afsted. Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] på Frederiksborg [*frede:*] den 14. oktober i det Herrens år [*Anno*] 1623. Christian.
Adresse [Udskrift]: Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

Brev 240 * 18. Oktbr. 1623.

Til Christian Friis. Det Fruentimmer, som skal brænde Brændevin (paa Kjøbenhavns Ladegaard), skal have en Medhjælperske. Om Gjærdernes Vedligeholdelse ved Ibstrup og om det Antal Kvæg, der skal holdes paa Kjøbenhavns Ladegaard. Abraham Lahaye skal begive sig til Bergen. Der skal sendes Klæde til Frederiksburg og gjøres Guldhægter til Prinsen. Fra Frederiksborg skal sendes Lam til Slagtning i Kjøbenhavn. Paa Dæmningen omkring Ladegaardsmarken (ved Kjøbenhavn) skal plantes Tjørn og Træer. Mogens Ulfeldts Børn skulle have en Advarsel om, at de ikke maa slippe deres Moder løs. — *Geh. Ark.*

Thed kuyndfolck, som skall brende Brendeuyn, skall tilforordniss Ett halffuoxsen kuyndfolck, som hiinder kan hielpe, Och huadfor materie hun begerer at bruge tilatt brende aff, ted skall hiinder forskaffis. Hiinder skall om aarid giffuiss 20 dl. *cur:* saoch Maanidtz kost. Huorlediss du kandt laade *tractere* med hiinderss opuarter, ted staar derued. Hun, som skall uerre Meyster, kan giffuiss nogit, sa hun holler den anden med. Huad hussum bønder anlanger, Naar gerdene tilskifftis andre, som dem Lucker och holler ued macht ued Ibstrup,

Al oversættelse er via AI

Saa er ted tedsamme, huilckit du kandt befhaale, atted Strax skeer. Tallid Paa køer Och Øxen Paa ladgarden skall uerre fuld 500, ty

oversæt: Det kvindfolk [den pige], som skal brænde brændevin, skal tildeles et halvvoksent kvindfolk [en ung pige] som medhjælper, der kan assistere hende. Og uanset hvilke råstoffer [*materie*] hun forlanger at bruge til brændingen, så skal det skaffes til hende. Hun skal have 20 daler i kurant mønt [*cur:*] i årlig løn samt månedlig kost [kostpenge]. Hvordan du vil forhandle [*tractere*] med hendes medhjælper [om løn], må bero på en konkret vurdering. Hende, der skal være mester [brændevinsbrænderen], kan du eventuelt give lidt ekstra, så hun selv sørger for at holde den anden med kost.
Hvad angår bønderne i Husum: Når pligten til at lukke og vedligeholde hegnerne [gærderne] ved Ibstrup overdrages til andre, så er det ét og det samme, blot du sørger for at give ordre til, at det sker med det samme.
Antallet af køer og okser på ladegården skal være fulde 500 stykker, thi...

---

[1]) Sigvard Grubbe, Lensmand paa Malmøhus?

Side 329
ted [1]) vmueligdt, att Paarrid kan forthere 14 laass, yhuor lenge dy ochsaa skall staa, Dertilmed kan man altiid, naar man uyll, bliffue aff med Øxen huoss Slachteren, Dertilmed Skaaniss ochsaa megit foder med den Mask, som giffuess Enpardt køer saoch Øxen. Ifyør gickis selsam om med altiing. Abraham Lahey [2]) skall begiffue sig till Bergen, hand haffuer aldt fatt syn Paass [3]).
Der skall forskickiss till frede: myrckegraadt kleede, saamegit Som till thuende kyorteler till mig och Prindtzen, ted uyll uerre gaatt Engelst eller frandtz kleede. Der skall gørriss 8 paar guldhechter, som Prindtzen kan bruge y En kyortell fortyll. Der skall fraa frede: med ted første komme nogle laam til køben:, huilcke skall der annammiss och Slachtiss. Y ted kammer, som ted kuyndfolck skall uerre, skall gørriss nogle hylder, huorpaa man kan setthe nogit tyntøy saoch kobber. Ieg ued icke retther, endatt huoss laauerss krøger [4]) bleff bestyldt nogle sengisteder och Stole till Aabrahamstrup [5]). En aff wrtegardtzmanden skall forordniss till, som skall Paa demningen Omkring ladgardtzmarcken [6]) Plante torn saoch hassell, huortill hannem skall skaffis hielp, Baade till att opgraffue dem y Skouen, saoch att fliitthe dem. Hand skall ochsaa Paa dy steeder, som woxe kan, setthe vnge Aske och Røn och dem med huess aff tornen huggiss binde omkring dem.

oversæt:
...det [1] er umuligt, at parret [okserne] kan fortære 14 læs [foder], uanset hvor længe de så skal stå der. Desuden kan man altid, når man vil, komme af med okserne hos slagteren. Dertil kommer, at man sparer meget foder ved at bruge den mask [restprodukt fra ølbrygning], som tildeles en del af køerne samt okserne. Sidste år gik det mærkeligt [dårligt] til med alting. Abraham Lahaye [2]) skal begive sig til Bergen; han har allerede fået sit rejsepas [3].
Der skal sendes til Frederiksborg [*frede:*]: mørkegråt klæde, så meget som der behøves til to kjortler til mig og prinsen [den udvalgte prins Christian]. Det skal være godt engelsk eller fransk klæde. Der skal fremstilles 8 par guldhægter, som prinsen kan bruge foran på en kjortel.
Der skal med det første sendes nogle lam fra Frederiksborg til København, hvilke skal modtages og slagtes derude.
I det kammer, hvor brændevinsk勵nden [*kuyndfolck*] skal bo, skal der opsættes nogle hylder, hvorpå man kan stille noget fint tøj [linned] samt kobbertøj.

Al oversættelse er via AI

Jeg ved ikke rettere, end at der hos Laurids Thomsen Kræmmer [snedker] [4] blev bestilt nogle senge og stole til Abrahamstrup [Jægerspris Slot] [5].
En af gartnerne [*wrtegardtzmanden*] skal udpeges til at plante tjørn og hassel på dæmningen omkring Ladegårdsmarken [6]. Han skal tildeles arbejdshjælp både til at grave dem op i skoven og til at flytte [omplante] dem. Han skal også på de steder, hvor det kan gro, sætte unge asketræer og rønnetræer, og han skal binde grene fra de klippede tjørnebuske omkring dem [som beskyttelse].

[1]) Her mangler Ordet: er.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 167.
[3]) Hans Ærinde var at skulle afstikke Gaderne i Byen efter den store Ildebrand 6. April 1623 og tillige befæste den (Norske Rigsregistranter V, 336. 338. Y. Nielsen, Bergen fra de ældste Tider indtil Nutiden S. 319 f.). I Januar 1625 blev han atter sendt til Bergen med et lignende Hverv (først anf. Skr. V, 450).
[4]) Lavrits Thomesen Krøger, Snedker i Kjøbenhavn (Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 49. 141. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 215).
[5]) Kansleren har her skrevet i Randen: „Rødt 220 alne. Abrainst." Jvfr. hans Bemærkning til Brevet af 1. Novbr. 1623. [6]) Om den nyanlagte Ladegaard se ovfr. S. 175.

Side 330
saatt haarer icke forderffuer dem. Ted Steeg [1]) uyll ochsaa fliittis, naar bønderne haffuer tiilsaaed. Nu ieg uaar Paa Abrahamstrup, daa Erfhor ieg, at Mogenss wlfeldtz salig Børn alle tre uaare Paa Sielsøe och holler frysk huss [2]). Dy haffuer Iagit fogden aff gaarden, wansiet hand

ovrsæt: ..således at harer ikke ødelægger [gnaver] dem. Stien [*Ted Steeg*] [1] skal også flyttes, når bønderne har færdiggjort tilsåningen.
Da jeg for nylig opholdt mig på Abrahamstrup [Jægerspris Slot], erfarede jeg, at den afdøde Mogens Ulfeldts børn, alle tre, har taget ophold på Selsø [Slot] og fører et vildt og overdådigt levned [*holler frysk huss*] [2]. De har jaget fogeden af gården, uanset at han...

[1]) Uden Tvivl Sti.
[2]) Rigsadmiralen Mogens Ulfeldt til Selsø havde 7. Aug. 1597 ægtet Anne Munk, Datter af Christen Munk til Toberup. Ubekjendte Forhold, som Kongen sigter til ved at omtale hendes „Bedrift", gav Anledning til, at Ulfeldt med Christian IV's Vidende og Vilje lod hende „indsætte" paa sin Gaard Selsø, i hvilken „Kustodie" hun endnu var ved hans Død 15. Juni 1616. Han efterlod sig en Datter, Anne, der blev gift med Kaspar v. Gersdorf, og tre Sønner, Jakob U. til Karstofte, Christian U., der døde 1627, og Korfits U. til Krogsdal, der blev dødelig saaret som Viceadmiral under Pros Mund ved dennes Nederlag med den danske Flaade 13. Oktbr. 1644. Farbroderen, Rigsraaden og Rigskansleren Jakob Ulfeldt til Urup, blev de umyndige Børns Værge; han forpagtede Selsø til en vis Johan Petersen, der tillige blev forordnet til Foged over Bønderne, og som tog sit Ophold paa Gaarden. Efter to Aars Forløb overtog den ældste Broder Jakob Værgemaalet for sine Søskende; men da han kort Tid efter rejste udenlands, blev Fætteren Jakob Korfitsen Ulfeldt til Bavelse af Kongen indsat til Værge. Imidlertid havde Jakob Mogensen Ulfeldt før sin Bortrejse tilstaaet Fogeden at blive paa Gaarden, og denne opnaaede at faa udstedt to Kvitteringer, en af 1618 og en af 1622, for sine Regnskaber uden at have fremlagt disse. Da Jakob U. kom hjem fra sin Rejse, forlangte Brødrene Christian og Korfits at se disse Regnskaber og benægtede Kvitteringernes Gyldighed, dels paa Grund af Jakobs Ungdom, dels fordi han havde været arresteret i Holland, og dels fordi Fætteren var deres Værge. Men Fogeden afslog at fremlægge Regnskaberne, og da ogsaa Bønderne ved en Klage af 17. Septbr. 1623 rettede skarpe Beskyldninger mod ham, forjoge de tre Brødre ham af Gaarden, løslode deres hidtil stadig fængslede Moder og yppede Strid med deres Fætter, der klagede over dem til Kancelliet. Kongen blev forbitret paa dem; 17. Oktbr. 1623 befalede han Christian Ulfeldt at skaffe et nyt Brev med Forlovere paa Faderens Gjæld til ham af 2000 Rdl. (jvfr. ovfr. S. 230), og 12. Januar 1624 udstedtes der et Kongebrev til alle tre Brødre om, at Kongen havde forundret sig over, at de laa paa deres Gaard Selsø; de burde bruge deres Ungdomstid paa anden

Side 331

AI oversættelse er via AI

haffuer forpachtid gaarden aff derriss verge, Saoch Sluppid Moderen løss aff hiinderss *custodie*, huilckit Sig icke salediss kan Skicke, Eptherdi hiinderss bedrifft nocksom Er beuyst. Och huessom sked er, at man *rigore Iuris* med hynder icke haffuer *prosedcrit*, ted Er sked for dy Stockreckelss Skyld. Wyl dy endnu haffue, att huermand skall uyde, huad derriss moder Er for en, daa kan ted Endnu skee tylig nock.
Huorfor du kandt Skriffue Iacob till saoch Corfidtz [1]), som skall uerre derris verge, atty raader Bod derpaa, førend landit bliffuer fuldt deraff. *Vale*. *Datum* Meelbye [2]) den 18 *8to: Anno* 1623.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss tiill hande.

oversæt:
...[de] har forpagtet gården af deres værge, og har ligeledes sluppet moderen løs fra hendes arrest [*custodie*], hvilket under ingen omstændigheder kan tolereres [*icke salediss kan Skicke*], eftersom hendes forbrydelse [*bedrifft*] i tilstrækkelig grad er bevist. Og når det er sket, at man ikke efter lovens strengeste bogstav [*rigore Iuris*] har retsforfulgt [*prosedcrit*] hende, så er det udelukkende sket af hensyn til den store og mægtige slægt [*dy Stockreckelss Skyld*]. Hvis de [brødrene] absolut vil have, at hver mand i riget skal vide, hvad deres mor er for en, da kan det endnu ske tidsnok.
Derfor skal du skrive til Jakob og Corfitz [1]), som skal være deres værger, at I omgående råder bod på dette, før hele landet bliver fyldt med rygter derom. Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] i Melby [2]) den 18. oktober [*8to:* / october] i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Christian.
Adresse [Udskrift]: Til kansleren, herre Christian Friis, i egen hånd.

Maade, og de skulde derfor snarest mulig efter enhvers Lejlighed begive sig til fremmede Steder. 10. Marts 1624 blev Rigskansleren Jakob Ulfeldt til Urup af Kongen forordnet til at paatage sig Anne Ulfeldts Værgemaal, hvis Christoffer Gersdorf ikke vilde gjøre det. Senere synes dog Kongens Uvilje at være bleven noget formindsket, idet han 23. Decbr. 1624 bevilgede, at Christian Ulfeldt maatte tage sin Moder, „som hidtil paa Selsø haver været anholdt“ (hun maa altsaa paa ny være bleven fængslet), til sig paa sin Gaard Tvis ledig og løs, saaledes at hun maatte søge Kirken, men dog ikke forlade Gaarden. Endelig 27. Jan. 1628, efter Christian Ulfeldts Død, bervedes hun ved et Kongebrev fra sin Anholdelse, saaledes at hun maatte være og blive, hvor hun lystede, men kun indtil Kongen bestemte anderledes (Fynske Tegn. III, 540. 753. Sjæll. Tegn. XXII, 306. 346. Sjæll. Reg. XVIII, 263. Bændernes Klage og to udat. Breve til Kongen fra Jakob Ulfeldt og fra Christian og Korfits Ulfeldt i Geh. Ark., Topogr. Saml., Selsø. Jakob Ulfeldt til Jørgen Sefeld, 6. Okt. 1623, i Geh. Ark., Indkomne Breve til Kancelliet. Molbechs Udg. af Brevene I, 139. 485).
[1] Hvem Kongen mener med Korfits, vides ikke.
[2] En Landsby paa Halvøen Halsnæs, i Nærheden af det nuværende Frederiksværk.

Side 332 1623
Brev 241 * 21. Oktbr. 1623.

Til Christian Friis. Noget Klæde sendes tilbage, og andet forlanges i Stedet. Kjødet af de slagtede Lam skal bruges til Holmen og Børnehuset. Om Møbler til Abrahamstrup. Kongen vil selv bese Afpælingen paa Amager. Tilsynet med Mønten bør forandres, og Møntmesteren skal have sin Afsked. — *Geh. Ark.*

Thed Offuerskickede kleede [1]) sendiss ued denne breffuisser tilbaage ygen, ted er inted thyenligdt dertill, Ieg ted uylle haffue. I kammerid ued kyrcken ligger nogit brundt kleede, huoraff Ett stycke Skall hiidskickiss. Dy laam, som herfraa kommer, Skall Slachtiss Och till holmen saoch børnehussyt forbrugiss [2]) Naar dy Sengisted saoch dy bestilthe 12 Stole [3]) bliffuer ferdig och dydhenskickit, saa kan man dermed hielppe siig. Den wdtrecken Skyffue

Al oversættelse er via AI

skall diidhen skyckiss. Saframdt Nyckolauss [4]) skall *continvere*, huessom hand haffuer for, daa uyll endeligenss en anden uerre, som man kan bruge. Naar gud uyll, ieg kommer tiilsteede, daa uyll Ieg besehe den affpehling paa Aamager [5]). Der skall strax hiidskickiss 8 tylther gode gullandtz Bohr [6]). Ieg Skreff systegang Renthemeysterne tiill, atty skulle forordne En aff Rentheriet tilatt giffue achtpaa Mynthen, ty kammertieneren [7]) derpaa icke kan uaare, naar hand med mig Reysser, Andre dertill att bruge Er inted raadeligdt. Kunde man haffue mynthen strax ued Rentheriet [8]).

oversæt: Det tilsendte klæde [1] sendes tilbage med denne brevviser igen; det er overhovedet ikke egnet til det formål, jeg ville have det til. I kammeret ved kirken ligger der noget brunt klæde, hvoraf et stykke skal sendes hertil.
De lam, som kommer herfra [Frederiksborg], skal slagtes og forbruges på Holmen samt i Børnehuset [2].
Når sengen og de bestilte 12 stole [3] er færdige og sendt hertil, så kan man klare sig med det.
Den udtrækkelige skydeskive [*Den wdtrecken Skyffue*] skal sendes derhen.
Såfremt Nikolaus [4] [Møntmester Nicolaus Schwabe] fortsætter [*continvere*] på samme måde, som han hidtil har haft for vane, så skal der absolut indsættes en anden i hans sted, som man kan bruge.
Når Gud vil, og jeg er til stede [i København], så vil jeg selv besigtige afpælingen på Amager [5].
Der skal straks sendes 8 tylfter [96 stykker] gode gotlandske brædder [*gullandtz Bohr*] [6] hertil.
Jeg skrev i sidste uge til rentemestrene om, at de skulle udpege en medarbejder fra Rentekammeret til at føre tilsyn med Mønten. Min kammertjener [7] [Hans Pedersen] kan nemlig ikke passe det, når han rejser med mig, og det er ikke rådeligt at bruge andre til det.
Det bedste ville være, hvis man kunne placere Mønten lige ved siden af Rentekammeret [8].

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 329.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 329.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 329.
[4]) Vel Nicolaus Schwabe, se ndfr. S. 333.
[5]) Hang sammen med Fæstningsarbejderne paa Christianshavn; jvfr. ovfr. S. 147 og Lassen, Doc. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 46 f.
[6]) Bord, Planker.
[7]) Hans Pedersen.
[8]) Talen er om den ny Mønt ved Kjøbenhavns Slot, som Kongen paa dette Tidspunkt lod oprette, og til hvilken der i Følge

Side 333
saatt renthemeisterne ydeligenss kunde sehe dertiill. daa uaar ted best, Ochatt icke altyd En Skriffuer haffde ted wnder hender, menss sommetid En, sommetid En anden, ty naar disse Skriffuer och Mynthemesteren faar wenskab med huerandre, Daa gaar ted uyst vd offuer den trydie. Denne myndtmeister [1]), ted første hand kam hiidygen,

oversæt: ...således at rentemestrene desuden [ydeligere] kunne føre tilsyn med det. Da ville det være bedst, at det ikke altid var den samme skriver, der havde det under hænder [ansvaret for regnskabet], men derimod somtider én og somtider en anden. For når disse skrivere og møntmesteren opnår et for tæt venskab med hinanden, da går det helt sikkert ud over den tredje [tredjepart, dvs. kongen/staten].
Hvad angår denne møntmester [1]), så snart han kom her tilbage [hjem igen]...

Al oversættelse er via AI

Rentemestr. Regnskab 1623–24 fandt forskellige Udbetalinger Sted til Møntmesteren Nicolaus Schwabe og Møntskriveren Hans Sørensen. Som det ses, tænkte Kongen først paa at anlægge den ved eller i det saakaldte Renteri. Saaledes kaldtes den gamle Toldbodbygning, der laa paa Slotsholmen, omtrent overfor den nuværende Boldhusgade, fordi Rentekammeret, sandsynligvis allerede fra Frederik II's Tid, havde haft sit Lokale paa Salen i denne Bygning; efter at Toldboden var bleven forlagt derfra omtrent 1619, flyttede ogsaa Kancellierne 1622 ind i den til det nye Brug forandrede Bygning (A. D. Jørgensen, Udsigt over Centraladministrationens Bygningshist. S. 4. Kongen forandrede dog meget snart sin Plan (se Brevet af 24. Oktbr. 1623), og Mønten blev anbragt paa den anden Side af den ydre Slotsgrav i en Bygning ved Holmens Kirke, hvor der tidligere havde været Smedie, derefter Toldbod, og som senere blev til Kirkens Kor. 7. Febr. 1624 fik Stenhuggeren Herman Rolfinck og 24. Febr. s. A. Murmesteren Morten Fund Betaling for Arbejde paa den nyanrettede Mønt ved Holmens Kirke (Capitain Jens Munks Livs og Levnets Beskrivelse, 1723, S. 24. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. IV, 81 ff.). Senere, 1644, blev der indrettet et Møntværksted i en af Fløjene paa selve Slottet, i den gamle hvælvede Raadstue i den gamle Kancellibygning (Brevene 1641–1644 S. 431. Jørgensen, anf. Skr. S. 5).
[1]) Sandsynligvis er Talen om Møntmesteren Johan Engelbrecht, der 1620 og 1621 havde møntet for Kongen i Kjøbenhavn og 1622 og 1623 paa Frederiksborg (Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den kgl. Saml. S. XXVI f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 770). Kongen havde dog paa denne Tid ogsaa to andre Møntmestre, Johan Post og Nicolaus Schwabe. Johan Post var tillige Guldsmed (Nyrop, Meddel. om dansk Guldsmedekunst S. 47. 50. 139). Nicolaus Schwabe blev 1596 antagen i Kongens Tjeneste som Billedsnider, kaldtes allerede 1603 Kongens Møntmester og fik gjentagne Gange senere nye Bestallinger og Instruxer, saaledes 1618 (i Forening med Johan Post) og 1624. 1615 rejste han i Kongens Ærinde til Prag; 25. Sept. 1628 fik han sin Afsked som Møntmester

Side 334
daa Spurthe hand sig for, om hand skulle arbeide Paa den forrige maahner. Der hannem bleff aff Pouell Maaler [1]) y myn fraauerslsse Suaarid, hannem icke andit att haffue forstaaed, Daa sagde hand, atthand icke begerthe saa lenger att arbeyde. Hand skall ochsaa Strax faa syn affskeen, thedførste denne Smeldtning Er ferdig. Haffde ieg uerrid heer, daa skulle hand inted haffue kommid till att Smelthe. Ted hand kand, ted uyll ieg leere En anden y tree daage. Ted er ganske inted raadeligdt, att Smelther Paa derriss Eygenhand. *Vale*. *Datum* frede: den 21 *8to: Anno* 1623.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss tiill hande.

oversæt: ...da spurgte han for sig, om han skulle arbejde på den hidtidige [forrige] måde. Da han af Povl Maler [1]) under mit fravær fik det svar, at han ikke havde forstået andet, så sagde han, at han så ikke længere ønskede at arbejde.
Han skal også have sin afsked med det samme, så snart denne igangværende smeltning er færdig. Havde jeg været her, så skulle han overhovedet ikke have fået lov til at smelte. Det, han kan, vil jeg lære en anden på tre dage. Det er overhovedet ikke tilrådeligt, at møntmestre smelter på eget ansvar [*Paa derriss Eygenhand*].
Lev vel [*Vale*]. Givet [*Datum*] på Frederiksborg [*frede:*] den 21. oktober [*8to:* / october] i det Herrens år [*Anno*] 1623

(Schlegels Overs. af Slange II, 111. 377. Beskrivelse over danske Mynter S. XXVIII. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 419 o. fl. St. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom., Reg. Scharling, Pengenes synkende Værdi S. 36. Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 3. 258 ff. 267. 373. Ny kirkehist. Saml. VI, 301 ff. 431. Sjæll. Reg. XVII, 537).
[1]) Povl Rumler (Romler) fik 6. Sept. 1599 Bestalling som Kongens Kontrafejer og Maler og havde i den følgende Tid meget Arbejde med Dekorationen af Frederiksborg Slot. Ved en ny Bestalling af 13. Nov. 1610 blev det paalagt ham at passe paa Gemakkerne og Malerierne paa det nævnte Slot, 1614 nævnes han tillige som Kammertjener og fik 1615 Bestalling som Maler og Opvarter der; endnu 1623 kaldes han „Aufwarter“ paa Frederiksborg. 1620 fik han af Kongen Skjøde paa et Stykke Jord og en Dam ved Hillerød, 1625 Brev paa Kirkens Anpart af Slangerup Sogns Kirketiende og 1629 Bevilling paa Esrom Mølle. At han har haft med Møntvæsenet at gjøre, fremgaar af, at der 1623 blev leveret ham forskellige Penge, som han skulde formønte til adskillige Sorter nye danske Sølvmønter, hvilke han igjen skulde levere til Rentekammeret (Nyerup, Mag. f.

Al oversættelse er via AI

Rejseiagtt. IV, 513. Histor. Tidsskr. IV, 582. Molbechs Udg. af Brevene I, 141. Burman Becker, Vævede Tapeter i Danm., 2. Udg., S. 19. 22. Danske Saml. II, 119. Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872. S. 193. Friis, anf. Skr. S. 12. 229. 231. 236 f. 243. 248 ff. 372. Mejborg, Billeder af Livet ved Chr. V's Hof S. 146. Nielsen, Kbhvns Diplom. VI, 168. Weilbach, Dansk Kunstnerlexikon S. 595 (hvor der uden Grund antages Muligheden af to Malere af samme Navn). Rentemestr. Regnskab.).

Side 335

Brev 242.* 22. Oktbr. 1623.

Resolutioner om de Straffe, som en Del paa Bremerholm hensatte Fanger skulle lide. — *Geh. Ark., Aflev. fra Marineminist., Fasc. 357, Nr. 14.*

Fanger, som gaar wdi Iernn her Paa Holmen, som icke Enndnu aff dennd høye Øffrigheed ehr bleffuenn forordnet, huor lennge de schall gaa.

Ienns Annderssenn, som Knud Ridefouget [1]) haffuer ladet hidsende her aff Kiøbennhaffnns lehnn, formedellst hannd haffuer wnduigt hanns Egte hustru och begiffuet sig till Ballerup till enn Anndenn quindfolck och leffuedt med hiinder som wdj Egteschaff vdj trei fiering Aars tid, Er dømbt for saadann hanns forseellse at straffes paa Liffuet, udenn øffrighedenn will hannem Anderledes benaade. Komb i Iernet dennd 2 Nouember Anno 1622.
Skall gaa y Iernn 3 aar.

Madtzs Børgesenn, som Friderich Reedtzs [2]) haffuer ladet hidssennde fraa Trøgeuellde, formedellst hannd ehr bleffuenn oppetagen och befundenn for enn ledegienger och omsøgt med ett quindfolck, som hannd haffuer liget wdj Itt slemt leffnet med, ehr dømbt at gaae i Iernn i tou Aar. Komb i Iernit dend 2 Nouember Anno 1622. Ted bliffuer ued Dommen.

Søffrenn Iennssenn tømmermannd, som ehr hidschichet fraa Rodschille, for hand haffuer stollen Enn bredbil, Enn bundøxe [3]), Enn Naffuer [4]) och Enn
Skall gaa y Iernn 4 aar.

oversæt:
Fanger, som går i jern her på Holmen, for hvem den høje øvrighed endnu ikke har bestemt, hvor længe de skal gå [afsones].

Jens Andersen, som ridefoged Knud [1]) [Knud Jørgensen] har ladet sende hertil fra Københavns Len, fordi han har forladt [*wnduigt*] sin ægtehustru og begivet sig til Ballerup til et andet kvindfolk, som han har levet sammen med som i et ægteskab i tre fjerdedele af et år [*trei fiering Aars tid*]. Han er for denne sin forseelse dømt til at straffes på livet [dødsstraf], medmindre øvrigheden vil benåde ham til anden straf. Kom i jernet den 2. november i det Herrens år [*Anno*] 1622. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 3 år.

Mads Børgesen, som Frederik Reedtz [2]) har ladet sende hertil fra Tryggevælde [Len], fordi han er blevet anholdt [*oppetagen*] og fundet skyldig i at være en driver [lediggænger] og har strejfet omkring [*omsøgt*] med et kvindfolk, som han har ligget i et slet og syndigt levned med. Han er dømt til at gå i jern i to år. Kom i jernet den 2. november i det Herrens år [*Anno*] 1622. [Kongens resolution:] Det bliver ved dommen [dvs. 2 år i jern].

Søren Jensen tømrermand, som er blevet sendt hertil fra Roskilde [*Rodschille*], fordi han har stjålet en bredbille [en bred, økseformet tømrerøkse], en bødkerøkse [*bundøxe*] [3], en naver [et stort bor] [4] og en... [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.

Al oversættelse er via AI

[1]) Knud Jørgensen.
[2]) Lensmand paa Tryggevælde.
[3]) Baandøxe eller mulig Bindøxe.
[4]) Naver, et grovt Bor.

Side 336
Syldøxe [1]) fraa enn thømmermand der i Raadschillde som ehr wurderet for xj mrk, ehr dømbt till galle och greenn. Komb i Iernit dennd 2 Ianuarij Anno 1623.

Olluff Lauridssenn, hidschichet fraa Aggershus lehn, som Ienns Iull haffuer ladet frembsende, for hannd haffuer stollenn enn hatt, Enn langbøsse, Enn wllenschiortthe, thou Par klede bogser, Enn scharff øxe Och threj Oste paa Adtschelligesteder, Och ellers tillagt Andet thiuffuerj paa Adtschelligesteder at haffue bedreffuenn effter dommens Indhold, Och Rømbt aff kong: Mayttzs: schiff wdj Frerichstad, Item ligget wdi Itt slemt leffnet med Itt quindfolch och Afflet børnn med hinder, Er dømbt fraa liffuet for samme tiuffuerj. Komb i Iernit dennd 3 Ianuarij Anno 1623.
Skall gaa y Iernn 8 aar.

Stou Gystassenn Einnerenn, enn baadtzmannd her paa hollmen, som haffuer paa sin wagt paa kong: Mayttzs: schiff Elephanten forholldet sig wtrouligenn och stollenn och forkommet Itt støche blye aff Cabysenn och solld till enn schomager for j rdl, ehr dømbt till thiuffstraff. Komb i Iernit dennd 23 december Anno 1623.
Skall gaa 3 aar y Iern.

Arent Arenntssenn, Enn Bøsseschøtter fraa thiughusset, som haffuer hafft wagt paa samme schiff och ehr beschyllt for at schulle haffue hafft noget kaaber i sin koye i schibet och tilsammen banncket med enn legte hammer, huilcket hand dog høygeligenn benegted, Och effterdj Ingenn koester hoes hannem ehr bleffuenn befundenn eller nogennstedtzs at
Skall gaa 3 aar y Iern.

oversæt: Oversættelse til moderne dansk
...en spidshovet økse [*Syldøxe*] [1]) fra en tømrermand i Roskilde, hvilken er blevet vurderet til en værdi af 11 mark; han er dømbt til galge og gren [hængning]. Kom i jernet den 2. januar i det Herrens år [*Anno*] 1623.

Oluf Lauridsen, sendt hertil fra Akershus Len [i Norge], som Jens Juel har ladet frembringe, fordi han har stjålet en hat, en langbøsse, en ulden skjorte, to par klædesbukser, en skarp økse og tre oste på forskellige steder. Han er desuden anklaget for at have bedraget andre steder i overensstemmelse med dommens indhold, og han er rømmet [deserteret] fra Kongeligt Majestæts skib i Frederikstad. Ligeledes har han levet i et slet og syndigt levned med et kvindfolk og avlet børn med hende. Han er for dette grove tyveri dømt fra livet [til døden]. Kom i jernet den 3. januar i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 8 år.

Stig Gystasen Enhjørning, en bådsmand her på Holmen, som under sin vagt på Kongeligt Majestæts skib *Elefanten* har opført sig utro [svigefuldt] og stjålet samt bortskaffet et stykke bly fra kabyssen og solgt det til en skomager for 1 rigsdaler. Han er dømt til tyvsstraf. Kom i jernet den 23. december i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.

Al oversættelse er via AI

Arent Arntsen, en bøsseskytte fra Tøjhuset, som har haft vagt på samme skib [*Elefanten*] og er beskyldt for at have gemt noget kobber i sin køje i skibet, og for at have banket det sammen med en lægtehammer. Dette har han dog benægtet på det kraftigste [*høygeligenn benegted*]. Og eftersom der ingen koster [tyvekoster] er fundet hos ham, eller det på nogen måde er bevist, at... [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.

[1]) Syløxe, en spidsbladet Øxe.

Side 337
haffue solld, som hannem kunde Offuerbeuises, Daa effterdj hannd dog haffuer werret wagt paa schiffuet och icke haffuer giffuenn øffrigheden tilkiennde, straxs saadann tiuffuerij paa schiffuet ehr bedreffuenn, Er hannd till dømbt at gaae i Iern for hans forseellse paa thou Aars tid. Komb i Iernit dennd 23 december Anno 1622.

Rassmus Pedersenn Bøseschøtter, som vdj lige maader haffuer werret wagt paa samme schiff och ehr beschyllt for, at hannd schulle haffue weest, at samme blye och kaaber bleff forkommenn och Affreebenn, och icke gaff øffrigheden det tillkiennde, huilcket hand dog hoigeligenn benegted, ehr dømbt at gaae i Iernit for hans forseellse Itt Aars tid. Komb i Iernit dennd 23 december Anno 1622.
Ted bliffuer ued Dommen.

Laurs Lauridssenn Offuerdall, Enn baadtszmannd her aff holmen, som haffuer hafft wagt paa kong: Mayttzs: schiffue Ellephanntenn och Liubsche Daffuet [1]) och der affbrudt noget kober och blye aff kabiusenn och bortstollenn, Ehr dømbt at haffue forbrudt hanns Liff till galle och greenn. Komb i Iernit dennd 13 december Anno 1622. Skall gaa 3 aar y Iern.
Laurs Pederssenn Marstrand, Bøsseschøtter, som haffuer hafft wagt paa samme schiffue och wist aff samme tiuffuerij at sige Och icke haffuer giffuen øffrighedenn tillkiennde, der saadann ehr scheed, ehr dømbt at gaae i Iernn for hanns forseellse halfft Andet Aars tid. Komb i Iernn dennd 13 10ber 1622.
Ted bliffuer ued Dommen.

oversæt:
...eller at have solgt det, som kunne bevises mod ham. Men eftersom han dog har stået vagt på skibet og ikke har givet øvrigheden besked, så snart dette tyveri blev begået på skibet, er han dømt til at gå i jern for sin forseelse i to år. Kom i jernet den 23. december i det Herrens år [*Anno*] 1622.
Rasmus Pedersen bøsseskytte, som på samme måde har stået vagt på samme skib og er beskyldt for, at han skulle have vidst, at det samme bly og kobber blev fjernet [*forkommenn*] og afbrudt, og ikke gav øvrigheden det til kende – hvilket han dog benægtede på det kraftigste [*hoigeligenn benegted*] – er dømt til at gå i jernet for sin forseelse i et års tid. Kom i jernet den 23. december i det Herrens år [*Anno*] 1622. [Kongens resolution:] Det bliver ved dommen [dvs. 1 år i jern].
Lars Lauridsen Overdal, en bådsmand her fra Holmen, som har haft vagt på Hans Kongelige Majestæts skibe *Elefanten* og *Lybske David* [1]) og derfra har afbrudt noget kobber og bly fra kabyssen og stjålet det, er dømt til at have forbrudt sit liv til galge og gren [hængning]. Kom i jernet den 13. december i det Herrens år [*Anno*] 1622. [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.
Lars Pedersen Marstrand, bøsseskytte, som har haft vagt på de samme skibe og vidste besked om dette tyveri, og som ikke gav øvrigheden det til kende, da det skete, er dømt til at gå i jern

AI oversættelse er via AI

for sin forseelse i halvandet års tid [*halfft Andet Aars tid*]. Kom i jern den 13. oktober [*10ber*] 1622. [Kongens resolution:] Det bliver ved dommen [dvs. 1 1/2 år i jern].

---

[1]) Lybske David.

Side 338
Christoffer Thordssen och Mougens Jacobsen Stauanger, thou Baadsmend, som nogen tid forledenn ehre forsettligeuiss och oplagt huff wdgaaenn och ladet sich befinde paa gader och Stræder her i Kiøbennhaffnn at Røffue och stielle fraa follck huffuer, kaaber, huorudoffuer de om Nattetide imellem dennd 25 Och 26 Nouemher Nest forledenn Aar ehre paa grebenn och sidenn den tid her wdj Raadhus kiellerenn fengseligenn Andholddenn, Ehr dømbt at slaaes i Iernn for saadann deres begangnne Missgierninger och der wdj Att Arbeide, saa lennge dennd gunstige Øffrigheeds willie tillsiger. Komb i Iernet dennd 18 Ianuarij 1623.
Skall gaa y 3 aar y Iern.

Hanns Thommesenn, som her knud [1]) wdj Øllsemagle her i Siellannd haffuer ladet hidsennde, for hand haffuer forkommet och forsatt thou hestegiellinger for hannem, som hannd fick hannem at schulle sellge for hannem, Och icke kunde finnde samme heste Igienn eller faa Penge for dennem, Er dømbt att hennføres i kong: Mayttzs: Iernn och fengssell paa hanns Mayttzs: Arbeide, Indtell hannd Aff høye Øffrigheed kannd bliffue benaadet. Komb i Iernet dennd 28 Ianuarij Anno 1623 [2]).
Skall gaa saalenge y Iern, indtill hand bethaler Presten hanss heste.

Peitter Bouffuert, som Siffuer Paauisch haffuer ladet hidsennde
Ted bliffuer ued dommen.

oversæt:
Kristoffer Tordsen og Mogens Jakobsen Stavanger, to bådsmænd, som for nogen tid siden med fuldt overlæg [*forsettligeuiss*] og med ondt forhærdeligt sind [*oplagt huff*] er gået ud og har opholdt sig i Københavns gader og stræder for at røve og stjæle huer [hovedbeklædning] og kobberting fra folk. På grund af dette blev de grebet på fersk gerning om natten mellem den 25. og 26. november sidste år, og de har siden dengang siddet fængslet i Københavns Rådhuskælder. De er dømt til at lægges i jern for disse deres begåede misgerninger og dertil at arbejde [som slaver], så længe som øvrigheden bestemmer. Kom i jernet den 18. januar 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 3 år.

Hans Thomasen, som herre Knud [1]) [Knud Jensen, præst] i Ølsemagle her på Sjælland har ladet sende hertil, fordi han har bortkommet og pantsat [*forsatt*] to vallakker [gandinger / *hestegiellinger*] for ham, som han ellers havde fået overdraget for at sælge for ham. Da han hverken kunne skaffe de samme heste tilbage eller skaffe pengene for dem, er han dømt til at overføres til Hans Kongelige Majestæts jern og fængsel til tvangsarbejde i Hans Majestæts tjeneste, indtil han bliver benådet af øvrigheden. Kom i jernet den 28. januar i det Herrens år [*Anno*] 1623 [2]. [Kongens resolution:] Skal gå i jern lige så længe, indtil han betaler præsten for hans heste.

Peter Bouffuert, som Sivert Pavisch har ladet sende hertil... [Kongens resolution:] Det bliver ved dommen.

Al oversættelse er via AI

[1]) Knud Jensen, Præst i Ølsemagle. [2]) Vedlagt findes en Seddel, udstedt 21. April 1625, hvorved Rasmus Jensen, Ladegaardsfoged paa Kongens store ny Ladegaard ved Kjøbenhavn, bevidner, at Hans Thomesen og Klavs Albretsen af Kongen ere blevne løsladte af deres Fængsel, saa at de maa tjene hvem der har dem behov.

Side 339
fraa Ytters [1]) i Landhollstenn for schiells ord Och wbequemmelige talle, Er dømbt at gaae i Iernn och fengsell paa kong: Mayttzs: Arbeide i fire Aars tid. Komb i Iernn thennd 4 februarij Anno 1623.
Skall gaa y 2 aar y Iern.

Engell Iennssenn, hidschicket fraa Landtzskronne, formedellst hannd haffuer stollen thuende heste deken, Enn handløgte, Ett kneppe hamp, som ehr worderit for Nhj Marck, Och haffuer wdbrudt aff byenns fengssell der sammestedtzs, ehr dømbt at straffes i kong: Mayttzs: fengsell och Arbeide effter hans Mayttzs: Manndatt. Komb i Iernet dennd 10 februariij Anno 1623 [2]).
Skall gaa 3 aar y Iern.

Olluff Hannssenn, som Borgermestere och Raad haffuer ladet hidssennde fraa Hellsingør, formedellst hand haffuer forsiet sinn wagt och till med wtrouligen begiffuenn ssig paa Høilicwenn Petter thømmermans lofft at wille stielle, Er dømbt at forschickes paa kong: Mayttzs: Arbeide till fengsell och trelldomb at straffes som Annder thiuffue. Komb i Iernet dennd 6 februarij Anno 1623.
Skall gaa 4 aar y Iern.

Børge Anndersenn, hidschicket fraa Warbierge slott, formedellst hannd med Erørige schiellds Ord haffuer offuer Iillet ssine grande och Nabouer, Item med hug och slaug wdj deres Eggett huss Offuerfalden baade bunden och hanns hustru, thill med om Nattetide Rømmet aff sit fengsell och offuerkrøbenn kong: Mayttzs: Mure paa hanns

oversæt:
...fra Uetersen [1]) i Holsten, på grund af skældsord og utilbørlig tale [*wbequemmelige talle*]. Han er dømt til at gå i jern og fængsel til tvangsarbejde i Hans Kongelige Majestæts tjeneste i en tid af fire år. Kom i jern den 4. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Engel Jensen, sendt hertil fra Landskrona, fordi han har stjålet to hestedækkener, en håndlygte og et knippe hamp, hvilket er blevet vurderet til en værdi af 9 mark. Han har desuden begået fængselsbrud [*wdbrudt*] fra byens eget fængsel samme sted. Han er dømt til at straffes i Hans Majestæts fængsel og arbejde efter Hans Majestæts ordre [mandat]. Kom i jernet den 10. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623 [2]. [Kongens resolution:]
Skal gå i jern i 2 år.
Oluf Hansen, som borgmestre og råd har ladet sende hertil fra Helsingør, fordi han har forsømt sin vagt, og desuden på svigagtig vis [*wtrouligen*] har sneget sig op på tømrermand Peter Høilikvens loft med det formål at stjæle. Han er dømt til at sendes til Hans Majestæts tvangsarbejde, fængsel og trældom for at straffes på lige fod med andre tyve. Kom i jernet den 6. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:]
Skal gå 3 år i jern.
Børge Andersen, sendt hertil fra Varberg Slot, fordi han med ærekrænkende skældsord har forurettet [*offuer Iillet*] sine granner [genboer] og naboer. Ligeledes har han overfaldet dem med hug og slag i deres eget hus, både husbonden [*bunden*] og hans hustru. Derudover er han

Al oversættelse er via AI

om natten rømmet fra sit fængsel og har klatret over Hans Majestæts mure på hans...
[Kongens resolution:]
Skal gå 4 år i jern.

_____
[1]) Uetersen. Sigward Pogwisch var Provst for Uetersen Kloster.
[2]) Randbemærkning: Død.

Side 340
Mayttzs: slotte och feste, Er dømbt at straffes paa hanns halls, udenn Øffrighedenn hannem Annderledes will benaade. Komb i Iernet dennd 7 februarij Anno 1623.
Ted bliffuer derued.

Hanns Christoffersenn, som Borgermestere och Raad i Slangerup haffuer ladet hidssennde, for hannd haffuer stollenn enn lidenn søllffschie Och enn hatt, till med ehr oppetaggenn for enn Ledegiennger, ehr dømbt at gaae i Iernn paa kong: Mayttzs: Arbeide wdj threj Aars tid. Komb i Iernit thennd 8 februarij Anno 1623.
Skall gaa y 5 Aar y Iern, och om formerkiss kan, atthand uill vnduyge, daa skall hand straffis Paa liffuid.

Niells Mortennsenn, hidschicket fraa Lundt, formedellst hannd haffuer thruid och wndsagt een grydestøffuer paa Liffuet och lagt sig effter hans hustru och ført hinder vdj ett slemt Røgte Och forpligted sig at Entholde sig der fraa byenn och det dog icke haffuer effterkomet effter dommens widere Indholldt, Och efftersom hannd her paa holmenn enn tidlang haffuer werret i Iernn hous fangernne, ehr hannd bortrømbt her fraa Och brøtt kong: Mayttzs: Iernn, som hand waar med beheffted, ehr dømbt at haffue forbrudt sit Liff till gallie och green. Komb i Iernet dennd 15 februarij Anno 1623.
Skall gaa y 4 aar I Iern.

Hermand Beckier, hidschicket fraa Kiøge, formedellst hannd haffuer slagenn och saargiordt och Illde lytt enn aff byenns tiennere i ssit Annssigt, der hand wille fourdre hannem i Rette, ehr dømbt at haffue forbrudt hanns halls. Komb i Iernit dend 26 februarij Anno 1623.

oversæt:
...[Hans Kongelige] Majestæts slotte og fæstninger. Han er dømt til at straffes på sin hals [dødsstraf ved halshugning], medmindre øvrigheden vil benåde ham til anden straf. Kom i jernet den 7. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623.
[Kongens resolution:] Det bliver derved [dvs. 3 år i jern].

Hans Kristoffersen, som borgmestre og råd i Slangerup har ladet sende hertil, fordi han har stjålet en lille sølvske og en hat, og derudover er blevet anholdt [*oppetaggenn*] som en lediggænger [driver]. Han er dømt til at gå i jern til tvangsarbejde i Hans Majestæts tjeneste i en tid af tre år. Kom i jernet den 8. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623.

Niels Mortensen, sendt hertil fra Lund [i Skåne], fordi han har truet og opsagt freden [*wndsagt*] på livet over for en grydestøber, har forfulgt [*lagt sig effter*] dennes hustru og bragt hende i et slet rygte. Selvom han havde forpligtet sig til at holde sig væk fra byen, har han dog ikke overholdt dette i overensstemmelse med dommens nærmere indhold. Og eftersom han her på Holmen i en tid allerede har været i jern blandt fangerne, er han herfra brudt ud og flygtet [*bortrømbt*] samt har brudt Hans Majestæts jernlænker, som han var behæftet med.

Al oversættelse er via AI

Han er dømt til at have forbrudt sit liv til galge og gren [hængning]. Kom i jernet den 15. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 5 år, og hvis det bemærkes [*formerkiss*], at han vil flygte [*vnduyge*], da skal han straffes på livet [henrettes]. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.

Herman Bærentsen [Beckier], sendt hertil fra Køge, fordi han har slået, såret og skamferet [*Illde lytt*] en af byens tjenere [byreder/vægtere] i hans ansigt, da denne ville stævne ham for retten. Han er dømt til at have forbrudt sin hals [halshugning]. Kom i jernet den 26. februar i det Herrens år [*Anno*] 1623.

Side 341
Søffrenn Thæckier hidschicket fraa Hellsingør, formedellst hannd haffuer stollenn Itt thæppe aff enn Mands haffue Och holldt Itt scharnns hus med Atschillige follck hous ssig, Er dømbt thill kong: Mayttzs: Arbed at straffes wid fengsell och Arbeid, som vidbør. Komb vdj Iernit dend 14 Martij 1623. Skall gaa 3 [1]) y Iern.

Claus Willumssenn, hidschicket fraa slotted Och Ingenn domb med hannem, berettes, at hannd schall werre wdbrudt aff tugthuset. Komb i Iernit dennd 15 Martij *Anno* 1623 [2]). Skall sendis til thucht hussit ygen y Iern til att bancke hamp.

Peder Ollssenn, hidschicket fraa Hellsingør, formedellst hand ehr Oppetagenn for enn Ledegientger och haffuer Indslaugenn nogenn winduffuer for thuende gott folck der i byenn om Nattetide, ehr dømbt att straffes i fengsell och trælldomb, som widbør. Komb i Iernit dennd 21 Martij 1623. Skall gaa 2 aar y Iern.

Claus Nann, hidschicket fraa Flensborg, formedellst, som berettes, Att hannd schulle haffue werret Antagenn for soldatt och tagenn penge paa haandenn, Och sidenn Endtuigt fraa Companiet. Komb i Iernn dend 26 Martij 1623 Och Ingenn domb med hannem Skall gaa paa 1 aar I Iern.

Karstenn Schiøtt och Hanns Boutt, som først ehr frembssennd fraa Landhollstenn, formedellst de haffuer tagen nogen Penge fraa enn søffarende Mannd Och enn tidlang hatfuer sett wdj det blaatornn her paa slotted Och udbrødt aff fengselet Och sidenn Skall gaa 2 aar y Iern.

oversæt:
Søren Tækker, sendt hertil fra Helsingør, fordi han har stjålet et tæppe fra en mands have og holdt et skarnshus [bortforpagtet et bordel/hus med kriminelle] med adskillige folk hos sig. Han er dømt til Hans Majestæts arbejde for at straffes med fængsel og arbejde, som det sig hør og bør. Kom i jernet den 14. marts 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 3 [år] y jern.[1]
Claus Willumsen, sendt hertil fra slottet [Københavns Slot], og der fulgte ingen dom med ham; det berettes, at han skal være brudt ud af tugthuset. Kom i jernet den 15. marts i det Herrens år [*Anno*] 1623.[2] [Kongens resolution:] Skal sendes til tugthuset igen i jern til at banke hamp.
Peder Olsen, sendt hertil fra Helsingør, fordi han er blevet anholdt [*Oppetagenn*] som en lediggænger [driver] og om nattetiden har slået nogle vinduer ind hos to gode borgere der i byen. Han er dømt til at straffes med fængsel og trældom, som det sig hør og bør. Kom i jernet den 21. marts 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern.
Claus Nann, sendt hertil fra Flensborg, fordi det – som det berettes – forholder sig således, at han skulle have ladet sig hverve som soldat og taget imod håndpenge [*penge paa haandenn*],

Al oversættelse er via AI

og siden er rømmet [*Endtuigt*] fra kompagniet. Kom i jern den 26. marts 1623, og der fulgte ingen dom med ham. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 1 år.
Karsten Skytte og Hans Boutt, som først er sendt hertil fra Landskrona [eller Holsten/Uetersen]*, fordi de har taget nogle penge fra en søfarende mand, og i en tid har siddet i Blåtårn her på slottet, og er brudt ud af fængslet og siden [blevet pågrebet igen]. [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern.

---

[1]) Her mangler Ordet: Aar.
[2]) Senere Randbemærkning: „Er he[n]gtt."

Side 342
paa greben igien. Komb i Iernit dend 26 Martij Och Ingen domb med dennem [1]).
Iacob Christennsenn och Olluff Iennssenn, wdschicket her fraa slotted, formedelst de ehre wdbrudt och wnduigt aff thugthuset. Komb i Iernit dend 29 Martij och Ingenn domb med dennem. Skall skickiss til thucht hussit y Iernen och brugiss Sammestedtz.

Laurs Iacobsenn och Laurids Pedersenn fraa Hadersløff, som ehr wdschicket her fraa slotted, formenis, at de schulle haffue brut enn kirche der i Lanthollstenn och stollenn Noget bort. Komb i Iernit dend 17 Aprilj Och Ingenn domb med dennem. Skall gaa y 4 aar y Iern.

Christen Madsenn, hidschicket fraa Duholmskloster, formedellst hand vtillbørliigenn med slaugsmaall thrussell och Oprørsche gierninger haffuer Andstellet sig der paa Lennet Och forpligted sig weed sin Halls saadant at wille Affstaae och det dog icke haffuer villet effterkommet effter dommenns wittløfftige Indholld, Er dømbt at haffue forbrudt hanns halls effter hanns Egenn forpligtes Indholld. Komb i Iernit dennd 18 Aprilis 1623. Skall gaa y 4 aar y Iern.
Henndrich Iennssenn, hidschicket fraa Nested for Offuerlast med slaugsmaall och Røffuerj, hand haffuer begangen paa fattige folck wden orsag eller tillgang, Och haffuer omløbenn med vrigtige Pas, ehre dømbt at straffes i Iernn och fengsell paa kong: Mayttzs: Arbeide. Komb i Iernit dend 17 Martij *Anno* 1623. Skall gaa y 4 aar y Iern.

Iacob Guttormbsenn, hidschicket fraa Thønsbierge lehn, formedellst hannd haffuer stollenn Skall gaa paa 5 aar y Iern.

oversæt:
...pågrebet igen [grebet på fersk gerning]. Kom i jernet den 26. marts, og der fulgte ingen dom med dem [1]).
Jakob Christensen og Oluf Jensen, sendt herfra slottet [Københavns Slot], fordi de er brudt ud og undveget fra tugthuset. Kom i jernet den 29. marts, og der fulgte ingen dom med dem. [Kongens resolution:] Skal sendes til tugthuset i jern og anvendes [arbejde] samme sted.
Lars Jakobsen og Laurids Pedersen fra Haderslev, som er sendt herfra slottet; det menes [*formenis*], at de skal have begået kirkerøveri [*brut enn kirche*] der i Holsten [*Lanthollstenn*] og stjålet noget derfra. Kom i jernet den 17. april, og der fulgte ingen dom med dem. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.
Kristen Madsen, sendt hertil fra Dueholm Kloster, fordi han på utilbørlig vis med slagsmål, trusler og oprørske gerninger har opført sig voldeligt der på lenet. Han havde ellers forpligtet sig på sit liv [*weed sin Halls*] til at afstå fra sådant, men han har dog ikke villet overholde det i overensstemmelse med dommens udførlige indhold. Han er dømt til at have forbrudt sin

Al oversættelse er via AI

hals [dødsstraf ved halshugning] i henhold til indholdet af sin egen tidligere indgåede forpligtelse. Kom i jernet den 18. april 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.
Henrik Jensen, sendt hertil fra Næstved [*Nested*] for overgreb [*Offuerlast*] med slagsmål og røveri, som han har begået mod fattige folk uden årsag eller anledning, og han har desuden løbet herreløs omkring med falske [*vrigtige*] pas. Han er dømt til at straffes i jern og fængsel ved Hans Kongelige Majestæts arbejde. Kom i jernet den 17. marts i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.
Jakob Guttormsen, sendt hertil fra Tønsberg Len [i Norge], fordi han har stjålet... [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 5 år.
[1]) Senere tilføjelse: Fik pas [rejsetilladelse/løsladelsesbrev] den 4. maj 1625.

[1]) Senere Tilføjelse: Fik Pas den 4. Maj 1625.

Side 343
6 dr. *in specie* och enn fiering Rugmell fraa enn Mannd der paa Lennet, ehr dømbt at haffue forbrut sit Liff. Komb i Iernit dend 18 Aprillj 1623.

Thommes Meideborge, Enn thømmermand, som her Candseler haffuer ladet wdsende her fraa slotted. Kom i Iernitt dend 21 Aprilis *Anno* 1623 Och Ingenn domb med dennem (!). Skall arbeide y thucht hussit huess tømmerarbeide de[r] kan falle och hannem affregniss indtill hand betaaler, huissom hand mere, End hanss fortingning uaar, haffuer oppeborrid.

Rasmus Christensen och Christenn Rasmusenn, som Erenst Normand haffuer ladet hidsennde fraa Korsøhr, formedellst wlouglig Redschab, som de haffuer hulldenn paa deres schude, som Mastenn Nedfalld och Ihiellslog førstlig Naade Prindsenns schredersuend, Erre dømbt at haffue Orsage i samme wlyckelige tilfalld och drab, derfore i kong: Mayttzs: Naade och wnaade. Komb i Iernit dennd 6 Maij *Anno* 1623 [1]. Faderen Er forløffuid och sønnen ephterladt att forskaffe paa hanss bekostning en y syt sted, som y uynther kan terske Paa ladgarden. Skall paa 3 aar gaa y Iern.

Rasmus Iørgennsenn, hidschicket fraa Landskronne slott, formedellst wlouglige Oppebørssell, som hand haffuer Oppebaarenn aff bønnder derpaa lennet for dauguetck Och thorffue at Agge, Ehr dømbt till Iernn och fengssell her paa hollmen, vden denn høye Øffrigheed hannem Anderledes will benaade. Komb i Iernnitt dend 8 Maij 1623. Skaal gaa paa 2 aar y Iern.

Søffrenn Aagesenn, som er hidssenndt fraa Soerkloster, formedellst hand med slagsmaall haffuer offuerfalldet och trælboleret [2]) schollenns bunde wdenn

oversæt:
...6 daler *in specie* [sølvdaler af fuldvægtig mønt] og en fjerding rugmel fra en mand der på lenet; han er dømt til at have forbrudt sit liv [dødsstraf]. Kom i jernet den 18. april 1623.
Thomas Magdeburg, en tømrermand, som hr. kansleren [Christian Friis] har ladet indsende hertil fra slottet [Københavns Slot]. Kom i jernet den 21. april i det Herrens år [*Anno*] 1623, og der fulgte ingen dom med dem (!). [Kongens resolution:] Skal arbejde i tugthuset med det tømrerarbejde, der måtte falde, hvilket skal modregnes ham, indtil han tilbagebetaler det beløb, han har oppebåret [fået udbetalt] ud over sin kontraktlige aftale [*fortingning*].
Rasmus Christensen og Kristen Rasmussen, som Ernst Normand har ladet sende hertil fra Korsør, fordi de har holdt ulovligt grej og udrustning [*wlouglig Redschab*] på deres skude, hvilket førte til, at masten faldt ned og slog Hans nåde Prinsens [den udvalgte prins Christian]

Al oversættelse er via AI

skræddersvend ihjel. De er dømt til at være årsag i dette ulykkelige tilfælde og drab, og er derfor overladt til Hans Kongelige Majestæts nåde og unåde. Kom i jernet den 6. maj i det Herrens år [*Anno*] 1623 [1]. [Kongens resolution:] Faderen er løsladt [*forløffuid*], og sønnen er overladt til på sin [faderens] bekostning at skaffe en anden i sit sted, som til vinter kan tærske på Ladegården. Skal gå 3 år i jern.
Rasmus Jørgensen, sendt hertil fra Landskrona Slot, på grund af ulovlig opkrævning [*Oppebørssell*], som han har opkrævet af bønderne der på lenet for dagleje [*dauguetck* / dagværk] og for kørsel af tørv [*thorffue at Agge*]. Han er dømt til jern og fængsel her på Holmen, medmindre den høje øvrighed vil benåde ham anderledes. Kom i jernet den 8. maj 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 2 år.
Søren Aagesen, som er sendt hertil fra Sorø Kloster [*Soerkloster*], fordi han med slagsmål har overfaldet og mishandlet/gennembanket [*trælboleret*] [2] skolens bonde uden...

[1]) Senere Tilføjelse: Udkommen.
[2]) Enten tribuleret (efter det Franske) eller trælbaaret ɔ: pryglet (Molbech, Glossarium II, 209 f.).

Side 344
schiellig och billig Orsage och om Paasche hellige dage kommenn druckenn i kirckenn och wnder tienesten med Bullder och vschickeligheed sig som en guds ordss foragtere meget illde Andstillet, Er dømbt att slaaes i Iernn och hennføres paa kong: Mayttzs: Arbeide. Komb i Iernit dend 14 Maij 1623.
Skall gaa 3 aar y Iern.

Laurids Annderssenn, hidschicket fraa Hellsingborge slott, formedellst hannd haffuer Offuerfalldenn enn Prest och sagt sig at werre hanns slegt, Med Anded mere wschickeligheed, hannd haffuer brugt effter dommens Indholld, Och Oppetagenn for enn Løssgienger, Ehr dømbt till fengssell och Arbeid. Komb i Iernitt dennd 15 Maij Anno 1623.
Skall gaa 2 aar y Iern.

Iochumb Lamp, som slodtzfougedenn [1]) haffuer ladet hidwdssennde fraa slotted, huilcked(!) berettes att werre hidsennd fraa Gotterup for beliggelse maall Och sidenn lull haffuer werret Anholldenn paa ded blaa tornn. Komb i Iernit dend 7 Iunnij Anno 1623 Och Ingen domb eller schr[i]fftlig beschedenn med hannem.
Er dømbt at Skall gaa y 4 aar y Iern.

Hanns Pouellsenn, hidschicket fraa Ribe, formedellst hannd Emod thuennde stercke wdgifinne forpligter paa hanns halls haffuer wdslagen winduffuer och brugt slaugsmaall der i byenn Och dertore fredløs suorenn effter Recesen, Item for sin schiells Mund Och Erre Røriige ord dielt for enn Løgnere Och forholldt sig wtillbørligen vnder Predickenn och Anndertider, Er dømbt at Skall gaa y 4 aar y Iern.

oversæt:
...skellig [skællende/gyldig] og rimelig årsag. Og i påskehelligdagene er han kommet beruset ind i kirken og har under gudstjenesten med larm og usømmelig adfærd [*med Bullder och vschickeligheed*] opført sig yderst groft som en foragter af Guds ord. Han er dømt til at lægges i jern og overføres til Hans Kongelige Majestæts arbejde [tvangsarbejde]. Kom i jernet den 14. maj 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.
Laurids Andersen, sendt hertil fra Helsingborg Slot, fordi han har overfaldet en præst og påstået [*sagt sig*], at han var i familie med ham [*at werre hanns slegt*], samt for anden lignende usømmelighed, som han har udvist i overensstemmelse med dommens indhold. Han

Al oversættelse er via AI

er desuden anholdt som en løsgænger [herreløs driver] og er dømt til fængsel og arbejde. Kom i jernet den 15. maj i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern.
Jokum Lamp, som slotsfogden [1]) [Hans Merckel v. Schmalkalden] har ladet indsende herfra slottet [Københavns Slot], og om hvem det berettes, at han er sendt hertil fra Guldruft [*Gotterup* / i Holsten] på grund af en sag om lejermål [udenomsægteskabeligt samleje/graviditet]. Han har efterfølgende siddet anholdt i Blåtårn [*ded blaa tornn*]. Kom i jernet den 7. juni i det Herrens år [*Anno*] 1623, og der fulgte ingen dom eller skriftlig besked med ham. Han er dømt til: [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.
Hans Poulsen, sendt hertil fra Ribe, fordi han – på trods af to tidligere, strenge skriftlige forpligtelser udstedt på sit liv [*paa hanns halls*] – har smadret vinduer og begået slagsmål der i byen. Han er derfor svoret fredløs i henhold til Recessen [lovbogen]. Ligeledes er han på grund af sit skældsordspregede mundtøj [*schiells Mund*] og ærekrænkende ord blevet dømt for at være en løgner, og han har opført sig utilbørligt under prædikenen og ved andre lejligheder. Han er dømt til: [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.

[1]) Hans Merckel v. Schmalkalden.

Side 345
haffue forbrudt hanns halls. Komb i Iernit dend 16 Iunnij Anno 1623.

Peder Oggessenn, som ehr hidschicket fraa Søllidsborge, formedellst hannd haffuer stollenn Enn Øxe, Enn thrøye, Noget garnn Och enn lidenn søllff Naall, som ehr worderet for 11 mrk, ehr dømbt till galle och greenn. Komb i Iernit dend 19 Iunij 1623. Skall gaa 3 aar y Iern.

Ienns Willdmand, hidschicket fraa Trundhiemb, formedellst hannd haffuer supliceret till Tage Tott [1]) Och der wdj gandsche groffueligenn schieldet paa Borgemestere Olluff Iennssenn och hanns Medbroder sambt byefougdenn, deres ære till forkleinring, Och ded iche kannd beuise Item giort Mytterj och oprør med Borgerschaffuet och dennem till Opsetsighed instigeret, Med Andet mere effter dommens Indholld, Er dømbt at haffue forbrudt hans halls. Komb i Iernit dend 24 Iunij 1623. Skall gaa 4 aar y Iern.

Hanns Suendssen snedkier, som ehr hidschicket fraa Frederichsborge, formedellst hannd ehr bleffuenn befundenn med noget aff kong: Mayttzs: tømmer, som hannd icke kunde faae hiemmell till, Er dømbt at straffes for samme tømmer som for whiemmellt wdj Iernn och fengssell effter hanns Mayttzs: egenn benaadellsse. Komb i Iernit dennd 25 Iunnij Anno 1623. Er løsgiffuenn.

Peiter Lamp, som sloudsfougedenn [2]) loud wdschicke her paa holmen, formedellst hand ehr wnduigt fraa waaldmesteren Skall gaa till Iulij maanid ygen.

oversæt:
...at have forbrudt sin hals [dødsstraf ved halshugning]. Kom i jernet den 16. juni i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Peder Ovesen, sendt hertil fra Sølvitsborg [*Søllidsborge*], fordi han har stjålet en økse, en trøje, noget garn og en lille sølvnål, hvilket er blevet vurderet til en værdi af 11 mark. Han er dømt til galge og gren [hængning]. Kom i jernet den 19. juni 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.
Jens Wildmand, sendt hertil fra Trondheim [*Trundhiemb*], fordi han har indsendt en klage [*supliceret*] til Tage Thott [1]) [lensmanden], hvori han i yderst grov grad har skældt ud på

Al oversættelse er via AI

borgmester Oluf Jensen og hans medbroder [den anden borgmester] samt byfogden, til ringeagt og krænkelse af deres ære, hvilket han ikke kan bevise. Ligeledes har han anstiftet mytteri og oprør blandt borgerskabet og opviglet [*instigeret*] dem til genstridighed [*Opsetsighed*], sammen med andet mere i overensstemmelse med dommens indhold. Han er dømt til at have forbrudt sin hals [halshugning]. Kom i jernet den 24. juni 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 4 år i jern.
Hans Svendsen snedker, sendt hertil fra Frederiksborg, fordi han er blevet antruffet med noget af Kongelig Majestæts tømmer, som han ikke kunne bevise lovligt ejerskab over [*faae hiemmell till*]. Han er dømt til at straffes for dette tømmer som for ulovligt gods [*whiemmellt*] i jern og fængsel efter Hans Majestæts egen benådning. Kom i jernet den 25. juni i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Er løsladt [*løsgiffuenn*].
Peter Lamp, som slotsfogden [2]) lod indsende her til Holmen, fordi han er undveget fra voldmesteren [fæstningsingeniøren]. [Kongens resolution:] Skal gå [i jern] indtil juli måned igen.

[1]) Tage Thott Andersen, Lensmand i Throndhjem.
[2]) Se Noten til S. 344.

Side 346
wdenn westerport [1]). Komb i Iernit dennd 15 Iullij Anno 1623 Och Ingen domb med hannem.

Annders Niellsen Huadløer, enn Baadtzsmannd, som haffuer werret med kong: Mayttzs: schiff Raphaell och der paa schiffuet forsiet sig Och stollenn noget smaat Plønderij fraa de Andre baadsmend, ehr dømbt till at henges i bouspredet. Komb i Iernit dennd 14 Iullij 1623 Skall gaa 2 aar y Iern.

Hendrich Luckou, smedessuend aff den store smedie, som haffuer stucken iij schollpund Iernn hous sig, som hand ville haffue med ssig i byen och stollenn i ssmidenn, ehr dømbt at gaae i lernn for hans forseellse till Iull førstkommendes. Komb i Iernit dend 15 Iullj Anno 1623.
Skall gaa y 3 aar y Iern y Smydien och dog foruaariss om natten huoss di andre fanger.

Laurs Ienssenn, Rasmus Pedersen schoumager, Hanns Iørgensenn och Søffren Mortensenn, som ehr bleffuenn hiddsend fraa Halldsteedklosters lehnn, formedellst di haffuer tagenn enn trollquinde aff enn woggen och gaaet der med henn och søgt fiellster [2]), der hun schulle førres till lanstinget, ehre dømbt fraa deres halls och deres Bousslød at were forfalldenn till dires herschab. Komb i Iernit dend 2 Augustj Anno 1623.
Skall gaa y Iern 4 aar.

Madtzs Hellessenn, hidschicket fraa Nyborge, formedellst hannd haffuer tagenn Itt Iernbundennd schrinn aff enn ferge och ville forrychke, ehr dømbt till thiuffstraff. Komb i Iernit dend 2 Augustj 1623 [3]).
Skaell 3 aar gaa y Iern.

346 1623
...uden for Vesterport [1]) [Thomas Hansen]. Kom i jernet den 15. juli i det Herrens år [*Anno*] 1623, og der fulgte ingen dom med ham.

Anders Nielsen Hvadløser, en bådsmand, som har været med Hans Kongelige Majestæts skib *Rafael* og der på skibet forset sig [begået en tjenesteforseelse] og stjålet noget småt

AI oversættelse er via AI

plyndregods [*smaat Plønderij*] fra de andre bådsmænd. Han er dømt til at hænges i bovsprydet [*henges i bouspredet*]. Kom i jernet den 14. juli 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern.

Henrik Luckou, smedesvend fra Den Store Smedie, som har gemt tre pund [*schollpund*] fængselsjern [*Iernn*] hos sig, som han ville have med sig i byen, og som han har stjålet i smedien. Han er dømt til at gå i jern for sin forseelse indtil kommende jul. Kom i jernet den 15. juli i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 3 år i Smedien og dog forvares om natten hos de andre fanger.

Lars Jensen, Rasmus Pedersen skomager, Hans Jørgensen og Søren Mortensen, som er blevet indsendt fra Halsted Klosters len [på Lolland], fordi de har fjernet en troldkvinde fra en vogn og er gået væk med hende og har søgt skjul [*fiellster*] [2]), da hun skulle føres til landstinget. De er dømt fra deres hals [dødsstraf] og til at have deres boeslod [formue og ejendele] forbrudt til deres herskab. Kom i jernet den 2. august i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå i jern i 4 år.

Mads Hellesen, sendt hertil fra Nyborg, fordi han har taget et jernbundet skrin fra en færge og ville tilegne sig det [*forrychke*], er dømt til tyvestraf. Kom i jernet den 2. august 1623 [3]). [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.

oversæt:
...uden for Vesterport[1]) [Thomas Hansen]. Han kom i fængsel og lænker den 15. juli 1623, og der fulgte ingen officiel domstolskendelse med ham.

Anders Nielsen Hvadløser, en bådsmand, som har gjort tjeneste på Hans Kongelige Majestæts orlogsskib *Rafael*. Under sit ophold på skibet har han forbrudt sig mod disciplinen og stjålet mindre mængder personlige ejendele og plyndregods fra de andre bådsmænd. Han blev oprindeligt dømt til døden ved hængning fra skibets bovspryd. Han ankom til fængslet den 14. juli 1623. [Kongens afgørelse:] Straffen ændres til 2 år i jern og hårdt straffearbejde.

Henrik Luckou, en smedesvend fra Den Store Smedie på Holmen. Han har stjålet og gemt tre pund fængselslænker inde på sit værksted, som han havde planlagt at smugle med ud i byen for at sælge. For denne forseelse blev han oprindeligt dømt til at gå i jern frem til kommende jul. Han ankom til fængslet den 15. juli 1623. [Kongens afgørelse:] Straffen skærpes, så han skal gå i jern i 3 år. Han skal udføre sit arbejde i selve smedien, men skal låses inde om natten i fangelejren sammen med de øvrige fanger.

Lars Jensen, Rasmus Pedersen skomager, Hans Jørgensen og Søren Mortensen, som er blevet eskorteret hertil fra Halsted Klosters len på Lolland. De har begået en alvorlig forbrydelse ved med magt at fjerne en anklaget troldkvinde [heks] fra den fængselsvogn, der var ved at transportere hende til landstinget. Efter befrielsen flygtede de med hende og holdt hende skjult. For dette er de blevet dømt til døden [at have forbrudt deres hals] samt til at få hele deres personlige formue og ejendele beslaglagt af lenet. De ankom til fængslet den 2. august 1623. [Kongens afgørelse:] De benådes for dødsstraffen, men skal i stedet gå 4 år i jern.

Mads Hellesen, sendt hertil fra Nyborg, fordi han har stjålet et jernbeslået rejseskrin fra en færge og forsøgte at flygte med det for egen vindings skyld. Han er dømt efter reglerne for tyveri og ankom til fængslet den 2. august 1623[3]). [Kongens afgørelse:] Han skal afsone 3 år i jern.

AI oversættelse er via AI

[1]) Thomas Hansen.
[2]) Fjælster, Skjul (Kalkar, Ordbog I, 554).
[3]) Senere Tilføjelse: Fik Pas in Aprili 1625.

Side 347
Bertell fischer och Laurids Christoffersen, som Axell Wrnne [1]) haffuer ladet hidsennde fraa Ringsted for deres Misgierninger effter Itt *Messive* breffs formellding, som wellbemellte Axell Wrnne med dennem loud hidssennde, och formelldes i samme breff, Att hand haffuer bekommet kong: Mayttzs: breff och befalling, att de schulle gaae i Iernn i Otte Aar. Komb i Iernit dennd 26 Augustj Och Ingenn Andenn domb med dennem.
Ted bliffuer ued dommen.

Iørgenn Madssenn, hidschicket fraa [2]) , formedellst hannd haffuer stollenn 16 Allen hampegarnslerffuet fraa enn bunde, ehr dømbt till gallenn och bundenn sin koester Igienn, wdenn den høye øffrigheed hannem will benaade. Komb i Iernit dennd 11 *September Anno* 1623 [3]). Skall gaa 2 aar y Iern.

Madtzs Hannssenn, hidschicket fraa Lund, formedellst hand haffuer ligget vdj Aabennbare hoer med Itt quindfolck der i byenn och wdbrudt aff byenns fengsell och wnduigt och sidenn kommen till byenn igienn och brugt hanns førige bedrifft och Ondegierninger, ehr dømbt i kongens Naade och wnaade. Komb i Iernit dennd 23 *Sept:* 1623. Skall gaa 3 aar y Iern.

Hanns Pedersenn, hidschicket fraa Rodschille, formedellst hand haffuer stollenn enn stud fraa enn bunde i Sallssløff [4]), som ehr worderet for 10 dlr., ehr dømbt till galle och gren. Komb i Iernit dennd 25 *September Anno* 1623. Skall gaa 4 aa[r] y Iern.

oversæt: Bertel Fisker og Laurids Kristoffersen, som Axel Urne [1]) [lensmanden] har ladet sende hertil fra Ringsted for deres misgerninger i henhold til indholdet af et missiv [officielt brev], som den velbårne Axel Urne lod sende med dem. Det meddeles i samme brev, at han har modtaget Hans Kongelige Majestæts brev og ordre om, at de skal gå i jern i otte år. De kom i jernet den 26. august, og der fulgte ingen anden dom med dem. [Kongens resolution:] Det bliver ved dommen [dvs. 8 år i jern].

Jørgen Madsen, sendt hertil fra [2]) [blankt felt i kilden], fordi han har stjålet 16 alen hampegarnslærred fra en bonde. Han er dømt til galgen, og til at bonden skal have sine stjålne koster [ejendele] tilbage, medmindre den høje øvrighed vil benåde ham. Kom i jernet den 11. september i det Herrens år [*Anno*] 1623 [3]). [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern
.
Mads Hansen, sendt hertil fra Lund [i Skåne], fordi han har begået åbenlyst hor [ægteskabsbrud/utugt] med et kvindfolk der i byen, er brudt ud af byens fængsel og undveget, og sidenhen er vendt tilbage til byen igen og har genoptaget sine tidligere sysler [*bedrifft*] og onde gerninger. Han er overladt til kongens nåde og unåde. Kom i jernet den 23. september 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 3 år i jern.

Hans Pedersen, sendt hertil fra Roskilde [*Rodschille*], fordi har stjålet en stud fra en bonde i Sallev [4]), hvilken er vurderet til en værdi af 10 daler. Han er dømt til galge og gren [hængning]. Kom i jernet den 25. september i det Herrens år [*Anno*] 1623. [Kongens resolution:] Skal gå 4 år i jern**.**

Al oversættelse er via AI

[1]) Lensmand paa Ringsted Kloster.
[2]) Aaben Plads til Navnet.
[3]) Senere Tilføjelse: Død.
[4]) Sallev, i Snoldelev Sogn, Tune Herred.

Side 348
Niells Pedersenn, Enn wng drenng, som er hidschicket fraa Ballerup her paa Kiøbenhaffns lehn, formedellst hand haffuer werret med och efterfulld nogenn thiuffue wdenn westerport, som haffuer stollenn kiør, stude, queg, kaaber, kleder, Penge Och Andet Atschelligt paa Adschelligesteder her i Landet effter dommens Indholldt, ehr dømbt well at haffue fortiendt galle och greenn, Menn formedellst hans wmøndige Aare Och hand iche ehr kommenn till hans schiells Aar, da at straffes paa kroppen i kong: Mayttzs: fengsell. Komb i Iernit thennd 30 September Anno 1623 [1]). Skall gaa 2 aar y Iern.
Actum frede: den 22 Octo: Anno 1623.

Niels Pedersen, en ung dreng, som er sendt hertil fra Ballerup her på Københavns Len, fordi han har været i selskab med og fulgt efter nogle tyve uden for Vesterport. Disse tyve har stjålet køer, stude, kvæg, kobber, klæder, penge og andet forskelligt på adskillige steder her i landet. I henhold til dommens indhold er han kendt skyldig i vel at have fortjent galge og gren [hængning]. Men på grund af hans umyndige alder, og fordi han endnu ikke er kommet til skelsår og alder, skal han i stedet straffes på kroppen i Hans Kongelige Majestæts fængsel. Kom i jernet den 30. september i det Herrens år [*Anno*] 1623 [1]). [Kongens resolution:] Skal gå 2 år i jern.
Givet på Frederiksborg [*Actum frede:*] den 22. oktober i det Herrens år [*Anno*] 1623.

[1]) Senere tilføjelse: Er død.

Brev 243 * Oktbr. 1623.

Til Christian Friis.

Om Planker, der skulle sendes til Frederiksborg; om Anbringelsen af Mønten ved Kjøbenhavns Slot; om de trykte Tiders Upaalidelighed og om Bethlen Gabors Fremmarsch. — Geh. Ark.

Eptherdi der er ingen aff dy gullandtske boer, daa uyll saamange andre tycke deeler hiidskickis. Myndtuerckit att haffue y Anderss Olffsøns [2]) kuaarteer Epther Rentemeisterenss [3]) meening, ted er inted uerdt, ty dy skulle baade sielff Saoch y Chanselierne faa Liidit Roelighed [4]) Heer er mit Sengikammer langdt fraa dem [5]), dog kan ieg høre huer Slaag, naar ted Er stille. Waar ted icke, for atty skulle haffue gang Paa Slottid, daa uaar

oversæt:
Eftersom der ikke er nogen af de gotlandske planker [*gullandtske boer*] [på lager], vil jeg have, at der i stedet sendes lige så mange andre tykke dele [planker/bjælker] hertil.
Hvad angår Rentemesterens [3]) forslag om at placere møntværket [møntfremstillingen] i Anders Olsens [2]) kvarter, så duer det overhovedet ikke [*ted er inted uerdt*]. For så ville de både selv og i Kancelliet få meget lidt ro [4]). Her [hvor det er nu] er mit sengekammer langt fra dem [5]), og alligevel kan jeg høre hvert eneste slag, når der er stille. Hvis det ikke var, fordi I absolut skulle have jeres gang på slottet, da var...

[1]) Senere Tilføjelse: Er død.

Al oversættelse er via AI

[2]) Renteskriveren Anders Olsen, se ovfr. S. 152.
[3]) Axel Arenfeldt og Christoffer Urne vare Rentemestre.
[4]) Jvfr. ovfr. S. 332 f.
[5]) Talen er om Mønten paa Frederiksborg, se ovfr. S. 248.

Side 349
dertill ingen bedre pladtz end y den gamle Raadstuue, ty ted er ued Iorden [1]).
Herhuoss Sender Ieg dig en zeddell paa nogle Snorer och andit tøy, som til myne kleeder schall. Snorene schall gørriss aff fyn guld. Dy tryckte tydinger fick ieg yafftis, huilcke erre herhuoss. Y dy forrige haffde dy saatt, huilcken dag och paa huilcken Steed den regerendiss herre aff brunsuig uaar død, Och hand haffuer icke hafft et hoffueduerck. Ieg fik bud ygaar derfraa. Dy haffuer y aar nu thuendegang sagdt hannem død. Ieg tencker, dy skryffuer, som dy gerne saa ted. Er dysse tyding uysse om Betlehem, daa tør ted same uell forandre *statum germanię* [2]). *Vale*. *Datum* frede: den 24 *Octobris Anno* 1623. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian Friiss tiil hande.

Brev 244 * 25 Oktbr. 1623.

Til Christian Friis.

Kongen forlanger at se den nedersachsiske Kredses Skrivelser om at laane 4 Stykker Skyts. — *Geh. Ark.*

Laad En aff ted tydtske Chanselie leede Op, huessom aff den Neddersexige kreydtz bleff wdgiffuen anlangendiss dy 4 Stycker, dennom bleff laandt nu Syst, Och tag ted Strax medtig herud. *Actum* y haffuen 25 8to: *Anno* 1623 [3]).

oversæt: Lad en [medarbejder] fra Det Tyske Kancelli lede efter og finde alt det, som blev udstedt af Den Nedersaksiske Kreds [*den Neddersexige kreydtz*] angående de 4 stykker [artilleripjecer/kanoner], som de for nylig fik lånt [*laandt nu Syst* / sidst]. Tag det så straks med herud til mig.
Givet i København [*Actum y haffuen*] den 25. oktober [*8to: / octobris*] i det Herrens år [*Anno*] 1623 [3])

[1]) Jvfr. ovfr. S. 333.
[2]) Fyrsten af Siebenbürgen Bethlen Gabor var i August 1623 brudt op med sin Hær fra Siebenbürgen gjennem Ungarn; i Oktbr. var han falden ind i Mähren og truede Nedre-Østrig. [3]) Kansleren har skrevet udenpaa Sedlen: „Bleff hans kong. May. same Afften leueriid, som det beholt".

Side 350
Brev 245 * 30 Oktbr. 1623.

Til Christian Friis.

Om Modtagelsen af nogle Russere, med Hensyn til hvilke det ikke vides, om der er en virkelig Gesandt blandt dem. — *Geh. Ark.*

Du kandt taale med dy Rysser och taage breffuen aff dem, om dy dem uyll faa fraasig, Och Er ingen thuyffuell, att saframdt dy faar dem fraa sig, daa Erre der ingen gesanther deryblandt, Och saframdt Der uaar En fulmechtiger gesanther yblandt, daa kan man Ordinere en aff Skybskaapiteynerne till En *prestaff* [1]) for dem. Ellerss kan ted gørre, yhuem man nest forhanden haffuer [2]). *Vale*. *Datum* frede: den 30 *Octo: Anno* 1623. Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande.

Al oversættelse er via AI

oversæt: Til Christian Friis. *Om modtagelsen af nogle russere, med hensyn til hvilke det ikke vides, om der er en virkelig gesandt [ambassadør] iblandt dem.*
Du kan godt tale med de russere [*dy Rysser*] og tage imod brevene fra dem, hvis de vil aflevere dem fra sig. Og der er ingen tvivl om, at såfremt de indvilliger i at give brevene fra sig [uden formelt og personligt foretræde for kongen], så er der ingen rigtig gesandt iblandt dem.
Men hvis det viser sig, at der rent faktisk *er* en fuldbyrdet gesandt iblandt dem, så kan man udpege en af skibskaptajnerne til at fungere som *præstaf* [1]) [en officiel, opvartende kavaler/eskorte] for dem. Ellers kan opgaven udføres af hvem som helst, man lige har ved hånden [2]) . Lev vel [*Vale*]. Givet på Frederiksborg [*Datum frede:*] den 30. oktober i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Christian.
Udskrift [Adresse]: Til kansler, hr. Christian Friis, i hænde.

Brev 246.* Oktbr. 1623.

Til Christian Friis (?).

Just Høg har været hos Kongen, men er foreløbig vist til Sorø. Han skal have sin Bestalling og aflægge Ed. — *Geh. Ark.*

Iost høg haffuer uerrid heer, huylcken Ieg ygen haffuer henuyst till Soer, indtill hand haffuer annammit ted, huil-

oversæt: *Just Høg har været hos kongen, men er foreløbig vist til Sorø. Han skal have sin bestalling og aflægge ed.*
Just Høg har været her hos mig, og jeg har sendt ham tilbage til Sorø [Sorø Akademi], indtil han har modtaget det [sit officielle ansættelsesbrev/bestalling], hvilket...

[1]) En opvartende Kavaller (Histor. Calender I, 1814, S. 106).
[2]) I et Brev af 9 Novbr. til Storfyrsten af Moskau Michael Feodorowitsch anerkjendte Christian IV Modtagelsen af hans Brev af 28. Aug., som Gesandten Bogdan Lupandin og Tolken Ignato Cutzina havde overleveret ham 4. Novbr. paa Ibstrup. Brevet var et Forsvar for, at en russisk Embedsmand havde anholdt en kjøbenhavnsk Borger Clement Blume (se om ham Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 178) og hans Varer og ført ham til Archangel, hvor han dog senere atter var bleven løsgiven. I sit Svar hævdede Christian IV sin Ret over Lapland (Ausländ. Reg.). Samme Dag udstedtes der et Pas for de to Russere, der vilde begive sig gjennem Skaane til Sverig (Sjæll. Reg. XVII, 394). 4. Decbr. fik Johan Eriksen, Gjæstgiver i Kjøbenhavn, Betaling for Fortæring til to russiske Gesandter (Rentem. Regnsk.). Jvfr. Slange S. 502.

358
Side 351
cket hannem aff Papenhem och Ernst Norman skall leffueriss. Hand skulle vell haffue syn bestilling och gørre syn Eed [1]). Datum ut in literis.
oversæt: ...hvilket blev overdraget ham af [Alexander Rabe von] Pappenheim, og som Ernst Normand skal aflevere. Han skulle rigtignok have sin ansættelse [*bestilling*] og aflægge sin ed [1]). Dateret som angivet i brevet [*Datum ut in literis*].

Brev 247 * 1 Novbr. 1623.

Til Christian Friis.

Al oversættelse er via AI

En Række Befalinger om Arbejder paa Frederiksborg, Beldringe og Børsen, om Tømmerindkjøb, om Støbning af Billeder, om Senge, der skulle leveres Kromanden ved Frederiksborg, og om Bryggeren paa Ibstrups Befordring. — *Geh. Ark.*
Memoriall.

1. Der er bestyldt nogle Lyster Omkring ueggen y kyrcken til frede: huoss den forrige Slodtzsnecker [2]), huor epther Skall Spørriss, om hand dermed er tyluercks.
2. Om der faariss fordt med den Laade, som bleff bestyldt at skulle ophuggiss til Beldering, saoch den mølle, som Ochsaa skulle til Beldering [3]).
3. Der skall bestilliss tømmer til dy Brokaar ued Croneborrig, huorsom man ted best kan bekomme.
4. Dy kramboer Paa børssen Skall fortyngiss, saatt

En række befalinger om arbejder på Frederiksborg, Beldringe og Børsen, om tømmerindkøb, om støbning af figurer [billeder], om senge, der skal leveres til kromanden ved Frederiksborg, og om bryggeren på Ibstrups befordring.

Promemoria [*Memoriall*]

1. Der er bestilt nogle lister [*Lyster*] til at sætte omkring væggen i kirken på Frederiksborg hos den tidligere slotsnedker [2]) ; der skal spørges efter, om han er i gang med at lave dem [*dermed er tyluercks*].
2. [Der skal undersøges], om der gøres fremskridt med den lade [*Laade*], som blev bestilt til at skulle tømres [*ophuggiss*] til Beldringe, og ligeledes med den mølle, som også skal til Beldringe [3]).
3. Der skal bestilles tømmer til brokarrene [bropillerne] ved Kronborg [*Croneborrig*], hvor man nu bedst kan skaffe det.
4. Kramboderne på Børsen skal gøres tungere [forstærkes med bjælker/tømmer] [*fortyngiss*], således...

---

[1]) 30. Juni 1623 havde Just Høg faaet Brev om at være Hofmester paa det nye Akademi i Sorø. 7. Juli fik Forstanderen for Sorø Skole, Hans Steffensen, Brev om paa Anfordring at overlevere Klosteret og Skolen til ham, og 15. Okt. Lensmændene paa Holbæk og Antvorskov, Alexander Rabe v. Papenheim og Ernst Normand, Breve om at levere ham Inventariet, hvilken Overlevering foregik 30. Okt. (Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatn. S. VIII. x ff. Sjæll. Tegn. XXII, 256. Sjæll. Reg. XVII, 391).
[2]) Skulde det være Villum Mohr (Friis, Saml. t. dansk Bygningshist. S. 28. 31, hvor det dog formodes, at han døde inden 1619)? Hans Barchmann (om hvem se Brevene 1632—35 S. 183 f.) var 1623 Hofsnedker.
[3]) 29. Novbr. 1623 fik Tømmermanden Frederik Christian Betaling for Arbejdet paa et Hus og en Mølle, han skulde ophugge paa Beldringe (Rentemestr. Regnsk.).

Side 352
tømmerid y forrad kan tørriss, Och paated dy skall icke løbe uyld derudi, Daa skall der gørriss thuende, huorepther dy dennom syden kan Retthe [1]).

5. Hanss Steenuynckell Skall tilholdiss, atthand ferdiggør ted affrydtz til portalid for Børssen [2]).
6. Med Bøssestøberen skall accorderis, athand Støber dy thuende bylleder. som Italianeren formede [3]), Saoch den hest [4]), huorhuoss (saaframdt hand ted antager) hand sig skall obligere, naar hand ted arbeide uil leffuere.
7. Der Staar nogle Sengisteeder Paa Ibstrup, huoraff 4 aff dy Slettyste skall leggis Paa en Rustuogen och forskyckis till kroen for frede: och leffueriss kroemanden Sammestedtz.
8. Den brygger Paa Ibstrup beklager sig icke att kunde bliffue befoddrid, huorudoffuer der gaar stor bekostning, huilkit uyll remedieris.
9. Naar dii kramboder paa Børssen bliffuer fortyngit, Daa uyll derhuoss tillyge tenckiss Paa beslaag til dørre Och Slaaguynduer, Saoch dy wnderste uynduer Paa Børssen,

Al oversættelse er via AI

oversæt: ...tømmeret i forvejen kan tørre. Og for at de ikke skal begå fejl [*løbe uyld*] i arbejdet, skal der laves to [modeller/prøveboder], som de sidenhen kan rette sig efter [1]).

5. Hans Steenwinckel skal tilholdes, at han færdiggør tegningen [*affrydtz*] til portalen på Børsen [2]).
6. Der skal indgås en aftale [*accorderis*] med bøssestøberen [kanonstøberen] om, at han støber de to figurer [*bylleder*], som italieneren dannede formen til [3]), samt den hest [4]). I den forbindelse skal han (såfremt han påtager sig det) forpligte sig [*obligere*] på, hvornår han vil levere arbejdet.
7. Der står nogle sengerammer [*Sengisteeder*] på Ibstrup, hvoraf 4 af de mest simple og tarvelige [*Slettyste*] skal læsses på en rustvogn [arbejdsvogn] og sendes til kroen ved Frederiksborg og overleveres til kromanden dér.
8. Bryggeren på Ibstrup klager over, at han ikke kan få fragtet sine varer afsted [*bliffue befoddrid*], hvilket medfører store udgifter, og det skal der rådes bod på [*remedieris*].
9. Når kramboderne på Børsen er blevet forstærket, skal der i den forbindelse også tænkes på beslag til døre og skodder [*Slaaguynduer*] samt de nederste vinduer på Børsen,

---

[1]) Tømmermester Fidt Kragen (om hvem se Brevene 1632—35 S. 192) overtog Indretningen af Kramboderne paa Børsen (Lassen, Bidrag t. Børsens Hist. S. 28).
[2]) Stenhuggeren Lorens Steenwinkel havde allerede før sin Død 1619 gjort en Portal til Børsen færdig; naar der derfor her tales om en Tegning til en Portal, som Broderen Hans S. skal gjøre færdig, formoder Lassen (anf. Skr. S. 18 f., jvfr. S. 7 f.), at der 1623 er foretaget en Forandring med den under Opførelse værende Bygning, saaledes at Indgangen er flyttet fra den nederste til den øverste Etage.
[3]) Talen er vistnok om to Billeder, „det ene siddende, som holder begge Hænder paa en Fod, det andet et Billede af Materie“, som den italienske Billedhugger Gravile (se ovfr. S. 192. 321) havde formet (Friis, Saml. t. dansk Bygningshist. S. 267) De skulde anbringes paa en Høj ved Rosenborg (se det følgende udat. Brev). Bøssestøberen er maaske den hos Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 175 nævnte Rolf Borchardsen.
[4]) Skulde det ikke være den Hest, som Fyrst Christian af Anhalt saa 5. Marts 1623 i Vox hos Voxpoussereren (Friis, anf. Skr. S. 368)?

Side 353
huylcke skall uerre aff tømmer Och Lyge ued kramboderne fortyngis Dy Øffuerste thuende reyer skall gørriss med glaass, dog inted tilatt lucke op.

10. Skriffuerstuuerne Paa begge ender, Om dy faller fiidt [1]) tyll, daa uyl dog Paanelingen fortyngiss, huylckit Ochsaa uyll Skee med wyndeltrappen optil lofftid, saoch den gang och Skillerom ymellem huer lofft, *Item* dy Øffuerste loffthe [2]).
11. Och Eptherdi Børssen ued Nattetyde icke kan laadiss vden wacht, daa skall achtiss, om man Paa begge syder y Opgangen kan faa et lydit lossomente, eptherdi hand dog skal den forandre. Och om endskøndt ted icke y den ende nu skee kan, som wender ymod Slottid, daa kan ted nocksom anordniss y den anden Ende tedtoptill gaulen, Saa kan man opad gaulen laade føre en Skorsten op, saatty derudi kunde haffue En kackeloffuen [3]). *Actum* Frederichssborrig den 1 *Novem: Anno* 1623.

Udskrift: *Memorial* Chanseleren til hande.

oversæt: ...hvilke skal være lavet af tømmer og på samme måde som ved kramboderne forstærkes [*fortyngis*]. De øverste to rækker [vinduer] skal laves med glas, men det skal overhovedet ikke være tilladt at lukke dem op.

10. Angående skriverstuerne i begge ender [af Børsen]: Selvom de tilfalder Fidt [Kragen] [1]) [til udførelse], så skal beklædningen [*Paanelingen*] dog forstærkes, hvilket også

AI oversættelse er via AI

skal ske med vindeltrappen op til loftet, samt gangen og skillevæggene mellem hvert loft, ligesom de øverste lofter [2].

11. Og eftersom Børsen ikke kan efterlades uden vagt om natten [*ued Nattetyde*], skal der sørges for, om man på begge sider i opgangen kan indrette et lille logi [*lossomente*], da han jo alligevel skal ombygge den. Og selvom det ganske vist ikke kan lade sig gøre nu i den ende, som vender mod slottet [Københavns Slot], så kan det fuldt ud anordnes i den anden ende tæt op mod gavlen. Så kan man lade en skorsten opføre langs gavlen, således at de kan have en kakkelovn [3]) derinde.

Givet på Frederiksborg [*Actum Frederichssborrig*] den 1. november i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Adresse [*Udskrift*]: Huskeseddel [*Memorial*] til kansleren i hænde.

248.* Før 15. Novbr. 1623.

Ordre om Nedrivning af en Del af Volden ved Rosenborg og Jordens Anvendelse til en Høj. hvorpaa der skal anbringes to Billeder. — *Geh. Ark.*

Den *Cortine* [4]) aff wollen omkring Lysthussit y haffuen skall optaagiss, førend den falder, Och samme Iord skall føriss y et aff kuarteren strax derhuoss, som ieg haffuer

oversæt: Den kurtine [4]) [mellemvold] af volden omkring lysthuset i haven [Kongens Have] skal graves væk [*optaagiss*], før den styrter sammen. Og den samme jord skal køres hen i et af havekvartererne lige ved siden af, som jeg har...

[1]) Fidt Kragen.
[2]) Herunder har Kansleren skrevet: „230 aln. Rødt Eng. Hylder hoss brenduinspigen. Om ladegardz mrk torn, hessell. Steg. Guld hegter. Ask. Røn.“ Underlig nok høre disse Bemærkninger øjensynlig til Brevet Nr. 240 (se ovfr. S. 329 f.).
[3]) Jvfr. Lassen, anf. Skr. S. 18 f.
[4]) Kurtine, Mellemvold mellem to Bastioner.

Side 354
uyst wrtegardtzmanden, huylckit skall fortingiss med tommiss Eller En anden [1]). Ted fundamentd, som dy thuende Bylleder [2]) staar Paa y ted kuarter, som skall opfylliss, skall strax opmuriss saa høydt. som byergid bliffuer, Som Samme stedtz skal opfylliss, huortill Steen skall tylaagiss.

oversæt: ...vist [anvist] gartneren [*wrtegardtzmanden*], hvilket arbejde der skal indgås entrepriseaftale [*fortingiss*] om med Thomas [Hansen] eller en anden [1]).
Det fundament, som de to figurer [*Bylleder*] [2]) står på i det havekvarter, som skal fyldes op, skal straks mures op i samme højde, som det bjerg bliver, der skal opfyldes på samme sted. Hertil skal der skaffes og klargøres sten [*Steen skall tylaagiss*].

249.* Omtr. 16. Novbr. 1623.

Udkast til en Svarskrivelse til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, at Pengene ville blive udbetalte paa Omslaget, naar Betingelserne ere opfyldte. — *Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg, Fasc. 49 b.*

Al oversættelse er via AI

Andtwordt. Souern dem abskeidt gemess dii Phandtuerskreibung, wii sii zu Skeningen [3]) verabskeidet, vndt di *traditio* dess hausses vndt amdtz Sycke folgen werden, alsdan soll Dass geldt auff dem vhmslage gezehlet werden [4]).

oversæt: Svar [*Andtwordt*] [på tysk]: Så snart den aftalte panteerklæring [*Phandtuerskreibung*], som vi blev enige om i Schöningen [3]), er udstedt i overensstemmelse med aftalen, og overdragelsen [*traditio*] af huset og amtet Syke er fulgt derefter, da skal pengene udbetales [*gezehlet werden*] på det kommende omslag [markedet] [4]).

250.* Omtr. 16. Novbr. 1623.

Udkast til en Skrivelse til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, at denne ikke bør indlade sig med Kniphausen, og at Kongen har skrevet til Hertugens Broder Hertug Christian og skal gjentage det, hvis det kan nytte. — *Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg, Fasc. 49 b.*

---

[1]) 15. Novbr. 1623 fik Voldmesteren Thomas Hansen Betaling „for Brystværket i Lysthaven paa den søndre Side Huset, han skal nedtage og Jorden igjen opføre udi et Bjerg dersammesteds“ (Friis, Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 41).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 352.
[3]) Schöningen i Brunsvig-Wolfenbüttel.
[4]) Paaskrift paa et, Wolfenbüttel 21. Oktober 1623 dat. Brev fra Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, hvori denne spørger Christian IV, om han til Hellig tre Kongers Dag kan lade de Penge afhente i Kiel, som Kongen da har lovet at betale ham, og beder ham opgive, paa hvilken Dag han ønsker Anvisningen paa Amtet Syke. Brevet var modtaget 15. Novbr., og Svaret blev udfærdiget 16. Novbr. (Ausländ. Reg.). Jvfr. ovfr. S. 310 og Brevet Nr. 256.

Side 355
Andtwordt, Dass meiness Erachtenss nach Er mit knyphaussen sich nicht Einlasse ihn einige *Disckurs*. Ahn h: Christian ist geschriben, welchess hinfhuro noch geskeen soll, wahn ess sonsten etwass helffen kan [1]).

oversæt: Svar [*Andtwordt*]: At han efter min mening overhovedet ikke bør indlade sig i nogen som helst drøftelse [*Disckurs*] med Kniphausen. Der er allerede skrevet til hr. [*h: / herrn*] Christian, hvilket også fremover skal ske igen, såfremt det ellers kan hjælpe på nogen måde [1]).

251.* Omtr. 21. Decbr. 1623.

Udkast til et Kongebrev, der skal udstedes om dem, som have handlet med nogle norske Bønder, der havde stjaalet Sølvmalm. — *Geh. Ark., Indkomne Breve til Dsk. Kancelli.*

---

[1]) Paaskrift paa en Skrivelse fra Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, dat. Schöningen 23. Oktbr. og modtaget paa Frederiksborg 15. Novbr., hvori Hertugen melder, at Oberst Kniphausen skal være undervejs „mit Instruction, Creditiven und andern Schreiben mehr, die er ohn allen Zweifel selbst gefordert und erpractisiret, bei uns sich anzugeben und abermals neue betrügliche Händel zu tentiren“. I Erindring om de Ulykker, Obersten før har bragt med sig over Hertugen og hans Undersaatter, vil han nu følge Kongens nylig givne Raad og ikke modtage Kniphausen. Han beder desuden Kongen om at rette „ein bewegliches Schreiben“ til hans Broder Hertug Christian og paa ny fraraade ham hans Forehavende. — Oberst Dodo v.

Al oversættelse er via AI

In- und Kniphausen havde været en af Hertug Christian af Brunsvigs trofasteste Officerer. Skjønt han i alt Fald til sine Tider havde fraraadet Hertugen letsindige Foretagender, var han dog af de andre brunsvigske Hertuger og ligeledes af Christian IV mistænkt for at være den, der ivrigst nærede hans krigeriske Lyster. Da Christian efter Nederlaget ved Stadtlohn 27. Juli 1623 paa ny var traadt i nederlandsk Tjeneste og vistnok atter agtede at rykke i Marken, tænkte han paa at sende Kniphausen til sin Broder Hertug Frederik Ulrik, men i Overensstemmelse med Christian IV's Raad befalede denne at afvise ham. Kongen selv var meget opbragt paa Kniphausen, som han gav al Skyld for sin Søstersøns „Uvæsen“ (Decken, Herzog Georg v. Braunschweig u. Lüneburg I, 105. Opel, anf. Skr. I, 510. 536. 572 ff.). En Skrivelse i Henhold til Kongens Udkast udfærdigedes 16. Novbr. (Ausländ. Reg.). — Dodo v. Kniphausen traadte senere i svensk Tjeneste. Han faldt 1636. Se om ham Lettres de Gustave Adolphe, roi de Suède, adressées à son général Dodo von In- und Kniphausen, en 1630—32, publ. p. H. O. Feith. Groningue 1860.

Side 356
Ett Mandatum, att dy, som med disse bønder, som den Sølffmalm wlofff ligen Stollid haffuer. handlid och købdt haffuer, atty inden 14 dagss *Dato*, eptheratt dette dennom forkyndigit bliffuer, fraa sig till Stadtholderen [1]) legger, Saframdt dy for vhiemmeldt icke will Lyde [2]).

Brev 252 * 30 Decbr. 1623.

Til Johannes Oberberg.

Befaling til at udbetale Ejler Urne en Sum Penge, som der skal gives ham for Salget af Rubjerggaard til Joachim Barnewitz. — *Afskr. (efter Orig.) af B. C. Lund i den Ledreborgske Manuskriptsaml., 8., 448.*

Heudte bin ich Godtlob anhero ahngelanget undt dem kauff zwysken Iochim Bernewitz [3]) undt Eyler wrnen [4]) dess guthes Ruberregardt Ihn Laaland [5]) liggende betreffende geschlossen, also dass Iochim Ihm Eyler wrnen geben soll Sex undt fyrdzig thaussendt sex hundert fuhnff undt fuffzig und einen halben Reyxdaaler in *specie*, welche 46525 1/2 dl. [6]) du nun gegenwärtigen Eyler wrnen unserem Abskeidt nach werdest zuzehlen undt erlegen wissen. *Datum* kopenhagen d. 30 *Xbris Anno* 1623.

Christian.

Udskrift: Iohanness Offuerberg [7]) zu henden.

oversæt: I dag er jeg, Gud ske lov [*Godtlob*], ankommet hertil og har afsluttet den handel mellem Joachim Barnewitz [3]) og Ejler Urne [4]) angående godset Rubjerggaard [5]), som ligger på Lolland [*Ihn Laaland*]. Handlen er lukket således, at Joachim skal give Ejler Urne seksogfyrre tusinde seks hundrede og femoghalvfjerds og en halv rigsdaler i prokurator-mønt [*in specie*], hvilket udgør 46525 1/2 daler [6]). Du skal nu i overensstemmelse med vores aftale udbetale og overdrage dette beløb til den herhjemme værende Ejler Urne.
Givet i København [*Datum kopenhagen*] den 30. december [*Xbris / decembris*] i det Herrens år [*Anno*] 1623.
Christian.
Adresse [*Udskrift*]: Til Johannes Oberberg [7]) i hænde.

[1]) Jens Juel.
[2]) Det er skrevet udenpaa et Vidnesbyrd; udstedt 16. Oktbr. 1623 af 6 Lovrettesmænd i Sandsvær Præstegjæld i Tønsberg Len. Jvfr. Kongebrev af 21. Dec. 1623 (Nsk. Rigsreg. V, 350).
[3]) Joachim Barnewitz, Enkedronning Sophies Hofmester, se ovfr. S. 9.
[4]) Ejler Urne til Gunderslevholm, se Brevene 1632—35 S. 40.

Al oversættelse er via AI

[5]) Rubjerggaard i Tillidse Sogn i Sønder Herred. Om Salget jvfr. det følgende Brev og Brevet af 22. April 1624.
[6]) Som det fremgaar af det følgende Brev, er dette Tal det rigtige.
[7]) Johannes Oberberg, Enkedronning Sophies Rentemester og

Side 357

Brev 253.* 31. Decbr. 1623.

Til Enkedronning Sophie.

Nytaarslykønskning og Efterretning om Kjøbet af Rubjerggaard. — *Afskr. (efter Orig.) af B. C. Lund i den Ledreborgske Manuskriptsaml., 8., 448.*

Freundtliche, Herdtzliebe frawe Mutter, Nachdem der Almechtiger unss diss nuhnmehr verflossenes Iahr hat mit gesundtheit leben lassen, wndt wir morgen durch Gottes hülffe das newe anfangen werden, so wünsche ich auss grundt meiness herdtzen von dem lieben Godt E: L: ein glückseliges undt freudenreiches Neuess Iahr, undt dass E: L: nicht allein disses, sondern noch vielmehr Iahr mit gesundtheit mügen erhalten werden. Hieneben kan Ich E: L: nicht bergen, dass ich gesteriges tages, nachdem ich anhero wiederuhm angelanget, mit Eyler wrnen auff Iochim Bernewidz wegen den kauff vonuegen Ruberregardt getroffen, also dass darfhur soll gegeben werden Sex undt fyrdzig thaussendt drei hundert zue undt fuffzig undt ein halber daaler *in specie*, welches ich auch dem Abskeidt nach Iohannes Offuerbergen haben wissen lassen. Ihn dem gebeude dess hoffues Sindt zuene, ein vom Adel undt ein bürger, dii noch auff 900 dl. darein haben, welches itziger zeit nicht kan verkaufft werden, alldieweill es ihm rechten ahnhengich gemacht, ob solches den kiindern oder den Ehebenanten zum besten kommen soll. welches doch Iochim zu keinem hiinder gereichen kan, den nihmandt mit solchem theyl gediinet. Hierbei wirdt auch die Sköthe mit dem Iordebuch nebenst dem folgebriff mitgesckicket. Es liiget auch ein bauerhoff ihm kaspell mit

oversæt:
Venlige, hjertenskære fru moder,
Eftersom den Almægtige har ladet os leve i sundhed i dette år, som nu er forbi, og vi i morgen med Guds hjælp vil påbegynde det nye, så ønsker jeg af hele mit hjerte fra den kære Gud for Deres Kærlighed [*E: L: / Euere Liebden*] et lyksaligt og glæderigt nytår. Og måtte Deres Kærlighed ikke alene i dette, men i endnu mange flere år blive bevaret ved god sundhed.
Ved siden af dette kan jeg ikke skjule for Deres Kærlighed, at jeg i går, efter at jeg igen er ankommet hertil, har afsluttet handlen på Joachim Barnewitz' vegne angående købet af Rubjerggaard med Ejler Urne. Handlen er lukket således, at der for den skal betales seksogfyrre tusinde tre hundrede og tooghalvfjerds og en halv daler i prokurator-mønt [*in specie*], hvilket jeg også i overensstemmelse med aftalen har ladet Johannes Oberberg vide.
I selve hovedbygningen [*gebeude dess hoffues*] findes der to [parter], en adelig og en borgerlig, som stadig har 900 daler i klemme derinde, hvilket på nuværende tidspunkt ikke kan sælges, eftersom der er rejst sag [*im rechten ahnhengich gemacht*] om, hvorvidt dette skal tilfalde børnene eller de ægtefæller, der er nævnt. Dette kan dog ikke være til nogen hindring for Joachim, da ingen er tjent med en sådan part.
Herved bliver også skødet [*Sköthe*] sendt med, sammen med jordebogen [*Iordebuch*] og det dertilhørende følgebrev. Der ligger også en bondegård i sognet [*kaspell*] med...

Al oversættelse er via AI

Sekretær, † 29. Marts 1632 (Pontoppidan, Marmora Danica I, 270. Schlegel, Samml. z. dän. Gesch. II, 1, 54. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 524 f. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VI, 121. Danske Saml. 2. R. IV, 252. Personalhist. Tidsskr. IV, 69. Lolland-Falsters Stifts-Tid. 13 Juni 1872. Ovfr. S. 27. De egenh. Breve af 30. Novbr. og 6. Decbr. 1631).

Side 358
nahmen knubbelock [1]) Skouhuss, welcher nach Söllested [2]) gehörich, welchen hoff Hanss graabou [3]) gar instendich begeret, weil Er dasselbige Söllested zu kauffen ihm willen, aber ich es dahrhiin mit Eylern beredet, dass souern Iochim denselbigen begeren wiirdt, so soll er den führ andern bekommen.
Dass korn, so ihn die zu Ruberregardt ligende felder gesehet ist, dasselbige gehöret noch Eyler wrnen zu, woheruhm noch muss gehandeldt werden, dan ess also mit allen kauff alhie im Reiche gehalthen wirdt, wohemit auch leichtlich zu handeln ist. Er begerte auch, dass seiner frawen, wie gebreuchlich bei allen kauff ist, muchte Eine Verehrung geskeen. Da ich nun Skerdtzueiss etwas dazu anworthede, So wardt daruon nichtz weiterss gereedet. Befehle hiemit E: L: dem gewaltigen Schudtz gottess undt verbleibe dii zeit meines lebenss E: L: gehorsamer Sohn Christian.
Datum kopenhagen den letsten disses 1623 Iahrss.
Udskrift: Meiner Herdtzlieben Fraw Mutther zu henden.

oversæt:
...ved navn Knubbelykke [*knubbelock*] [1]) Skovhus, som hører under Søllested [Søllestedgaard] [2]). Denne gård har Hans Grabow [*Hanss graabou*] [3]) meget indstændigt anmodet om, da han har i sinde at købe selve Søllested. Men jeg har forhandlet det således på plads med Ejler [Urne], at såfremt Joachim [von Barnewitz] ønsker den samme [skov], så skal han have den forud for alle andre.
Det korn, som er sået på de marker, der hører til Rubjerggaard, tilhører stadig Ejler Urne. Herom må der forhandles særskilt, da det forholder sig således med alle ejendomshandler her i riget, hvilket der dog let kan findes en ordning på. Han [Ejler Urne] begærede også, at der – som det er kutyme ved enhver handel – måtte gives hans hustru en diskret foræring [en hustrugave/skisegave]. Da jeg svarede spøgefuldt [*Skerdtzueiss*] til dette, blev der ikke talt videre om det.
Jeg overgiver hermed Deres Kærlighed [*E: L:*] i Guds mægtige varetægt og forbliver i hele mit liv Deres Kærligheds lydige søn Christian.
Givet i København den sidste dag i dette år 1623.
Adresse [*Udskrift*]: Min hjertenskære fru moder i hænde.

Brev 254.* 1623?

Der skal skaffes Oplysninger om Niels Sehested, hvem Kongen under visse Tilfælde har lovet et Kompagni til Hest. — *Geh. Ark.*

Nielss Seested [4]) holthe an om Ett *companie* til hest, huilckit ieg ochsaa beuylgede, saframdt hand for sit

oversæt: Niels Sehested [4]) ansøgte om at få kommandoen over et kompagni til hest [et rytterkompagni], hvilket jeg også bevilgede ham, forudsat at han for sit...

[1]) Knubbelykke.

Al oversættelse er via AI

[2]) Søllestedgaard tilhørte dengang Ejler Urne, der havde faaet den med sin Hustru Jytte Henriksdatter Gyldenstjerne, hvem han havde ægtet 1622 (Brevene 1632—35 S. 189).
[3]) Hans Grabow til Pederstrup, † 28. Marts 1625 (Nyt hist. Tidsskr. V, 187. Hübertz, Aktstykker til Bornholms Hist. S. 559).
[4]) Niels Sehested til Bækmark, f. 1595, ægtede 1623 Birgitte Axelsdatter Brahe. Han deltog som Major i Kongens Krig i

Side 359
gifftermall, hannem beuylgit bleff, haffde giordt klardt. huilckit ieg befholl Nielss friiss hannem att lade uyde, til huilcken ende ieg ochsaa Skreff h: gerdt Randtzou til. Nu ued ieg ingen beskeen om samme sag, Och Riitheren Er loffuid kreydtzen [1]), huorfor du skaldt erfhare, huorlediss faatt Er, saatt man kan uerre uyss Paa Sagen, Och om samme Sested enten formedelst dette eller andit [2]) kunde komme, attu da faa fyn lader Stadtholderen [3]) ted uyde. Pated hand Sig derepther Retthe kan Och sig om en anden Omsee.

oversæt: ...[forudsat at han i forbindelse med det] giftermål, som blev bevilget ham, havde bragt sine sager i orden [*giordt klardt*]. Hvilket jeg pålagde Niels Friis at lade ham vide, til hvilket formål jeg også skrev til hr. [*h: / herrn*] Gert Rantzau. Nu har jeg ikke modtaget nogen besked [*beskeen*] om den sag, og rytterpladsen [kommandoen] er lovet væk til [en officer fra slægten] Creutz [*kreydtzen*] [1]). Derfor skal du finde ud af, hvordan det forholder sig, så man kan være helt sikker i sagen. Og hvis den samme Sehested [*Sested*] enten på grund af dette eller andet [ikke] [2]) kan komme [og overtage stillingen], så skal du med det samme lade statholderen [3]) vide det, således at han kan rette sig derefter og se sig om efter en anden.

Brev 255 * 14. Januar 1624.

Til Thomas Nold og Jørgen Sefeldt.

De skulle rejse til Malmø og lade Lensmanden fængsle Arnold Wyswyller; tillige skal al dennes Ejendom og Breve beslaglægges. — *Geh. Ark.*

Huorepther thomass Nul [4]) Och Iørgen Sehfeldt [5])
Sig skall retthe.
Dy skall sig ymorgen strax herfraa paa weien til Malmø begiffue, och naar [6]) sammestedtz anlanger, Skall thomass Null sig til Syuerdt Grubbe [7]) oppaa Slottid begiffue (Och Iørgen Sehfeldt y byen bliffue) och hannem befhale med god lempe att sende bud epther Arnoldum

oversæt: [Instruks], som Thomas Nold [4]) og Jørgen Seefeldt [5]) skal rette sig efter.
De skal i morgen med det samme begive sig herfra og tage på vejen mod Malmø. Og når de [6]) ankommer til samme sted, skal Thomas Nold begive sig hen til Sivert Grubbe [7]) oppe på slottet [Malmøhus] (mens Jørgen Seefeldt skal blive nede i byen) og pålægge ham med stor diskretion [*med god lempe*] at sende bud efter Arnold...

Tydskland og faldt 12. Juli 1627 (Pontoppidan, Marmora Danica II, 203. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 515. Hist. Tidsskr. II, 165. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 46 f. 52. Danske Saml. II, 49. 2. R. VI, 294). Paa Grund af Omtalen af hans Giftermaal maa man formode, at Brevet hører til dette Aar.
[1]) Se ovfr. S. 293.
[2]) Her maa mangle: ikke.

Al oversættelse er via AI

[3]) Ovennævnte Gert Rantzau.
[4]) Thomas Nold til Maglø, se Brevene 1632—35 S. 117
[5]) Den senere saa bekjendte Rigsraad og Landsdommer Jørgen Sefeldt, der var Sekretær i Kancelliet 1622—27 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 162).
[6]) Her mangler Ordet: de.
[7]) Lensmand paa Malmøhus 1602—28.

Side 360 1624
wysuyler, borger sammestedtz, Och naar Iørgen Sehfeldt kan tencke, at samme wysuyler er paa Slottid, Daa skall hand strax indgaa y forbenenthe wysuylerss huss och lossomend och sammestedtz forseyle, huyssom der fyndiss aff breffue, Skarthecker eller och huessom y dymaader neffniss kan. Herpaa skall Arnolduss wysuyler arresteriss Paa Slottid, och aff thomass Null och Iørgen Sehfeldt Registreriss, huess forbemeldt Er. Huad husse, garde och Liggende grunde kan werre, ted Skall Lensmanden sammestedtz beholde y arest Paa En ret, menss huess Breffue och anden eptherretning sammestedtz fyndiss, skall føriss strax med [1]).
Actum Croneborrig den 14 Ianuarij Anno 1624.

oversæt: ...Wyswyller, som er borger samme sted [i Malmø]. Og når Jørgen Seefeldt regner med [*kan tencke*], at den samme Wyswyller befinder sig oppe på slottet [Malmøhus], så skal han [Seefeldt] straks gå ind i førnævnte Wyswyllers hus og logi [*lossomend*] og dér forsegle alt, hvad der findes af breve, dokumenter [*Skarthecker*] eller hvad der ellers kan nævnes i den henseende.
Herefter skal Arnoldus Wyswyller anholdes [*arresteriss*] oppe på slottet, og Thomas Nold og Jørgen Seefeldt skal registrere alt det forannævnte. Hvad angår de huse, gårde og grunde, som han måtte eje, så skal lensmanden samme sted beholde dem i beslag [*y arest*] på lovlig vis [*Paa En ret*]; men de breve og andre oplysninger, som findes på stedet, skal straks tages med.
Givet på Kronborg [*Actum Croneborrig*] den 14. januar i det Herrens år [*Anno*] 1624.

[1]) Arnold Wyswyller, Forretningsfører (procurator) i Malmø for de hamborgske Kjøbmænd, var en af Hovedstætterne for den ovfr. S. 321 omtalte katholske Propaganda i Danmark og betegnes selv af Sigvard Grubbe som Jesuit. Forfølgelsen imod ham gik ganske vist ogsaa til Dels ud paa at finde Propagandaens Papirer og Sager, men var dog væsentlig begrundet i Beskyldningerne imod ham for Tyveri og for at have staaet i Forhold til to Søstre, Else og Karen Jakobsdatter. 17. Jan. kom Thomas Nold og Jørgen Sefeldt til Malmø, hvorpaa Wyswyller blev sat i Fængsel paa Slottet; af hans Hus udtoge de fire Skrin, som foreløbig sendtes forseglede til Kongen. Tre Dage efter udstedte Kongen en Ordre til Sigvard Grubbe om at sende Wyswyller og Else Jakobsdatter (sammen med Jesuiten Matthias fra Køln) til Kjøbenhavns Slot; dog skulde de ikke belægges med Jern. Denne Ordre blev imidlertid 29 Jan. forandret derhen, at han skulde beholde Wyswyller og de to Søstre i god Forvaring; han skulde dernæst tiltale Wyswyller for, hvad Urigtighed der kunde findes i hans Haandskrifter, og desuden anklage ham og de to Søstre for Løsagtighed. 11. Februar fik Grubbe endvidere Befaling til at sende de Bøger, Chartekker og andet saadant, som fandtes i Wyswyllers Hus, til Universitetsbiblioteket i Kjøbenhavn „til en Ihukommelse“, for at de ikke skulde komme andre i Hænde, som kunde forarges eller forføres derved. Imidlertid havde Gunde Frederiksen Lange til Søfde angivet, at da han for nogle Aar siden gjorde sin Datters Bryllup i Wyswyllers Hus, var der frakommet ham adskillige Guld- og Sølvsager, hvoriblandt nogle Ringe, af hvilke han

Side 361 1624

Brev 256. * 24. Januar 1624.

Til Frederik Günther.

Al oversættelse er via AI

Om Forhandlingerne med Kapitlet i Halberstadt angaaende Hertug Frederiks Valg til Biskop samt om Advarsler til Hertug Christian af Brunsvig. Kongen udtrykker sin Glæde over Opdagelsen af de katholske Anslag. De brunsvigske Befuldmægtigede have gjort Vanskeligheder ved Obligationen for Laanet til Hertugen. — *Geh. Ark.*

Ich habe heuthe *Dato* dein Schreiben Nehben den beilagen alhie Emphangen vndt alles durchgesehen, Erachte nuhn nichtes dinligerss sein konne, dan das dass *Capittel* woll vhin dess *Administraters* intention informiret wurde, worzu

oversæt: Jeg har i dag modtaget dit brev sammen med bilagene her på stedet og gennemset det hele. Jeg mener ikke, at noget nu kan være mere formålstjenligt [*dinligerss*], end at kapitlet [domkapitlet i Halberstadt] i god tid [*woll vhin*] bliver behørigt informeret om administratorens hensigter [*intention*], hvortil...

---

mente, at en Del fandtes i et af de forseglede Skrin. Grubbe fik derfor 1. April Brev om ikke at hindre Gunde Lange i at tiltale Wyswyller derfor ved Proces. Wyswyller benægtede Beskyldningen og paastod. at det var hans egne Ringe; da ogsaa Matthias fra Køln gjorde Fordring paa dem, erklærede han, at han vel havde haft i Sinde at forære dem til Munkene, men endnu ikke gjort det. Ogsaa en Dr. Roland krævede en Ring og nogle Breve tilbage, som vare fundne hos Wyswyller, og fik dem udleverede. Imidlertid havde Malmø Byting afsagt en Dom, hvorved Wyswyller og Else Jakobsdatter som Tyve dømtes til at straffes paa Livet, da de ingen Hjemmel kunde angive til adskillige Varer, som vare fundne hos dem, og som vare stjaalne fra Gunde Lange. 19. April afsagde ogsaa Raadstueretten i Malmø en Dom, hvori de kjendtes at have omgaaedes falskelig med nogle Haandskrifter og derfor burde lide, som vedbør. Derimod gik 15 Mænds „Afsigt“ ud paa, at de ikke kunde kjende, at Wyswyller havde begaaet Blodskam med de to Søstre. Brevene med disse Kjendelser sendtes 29. April af Kansleren til Sigvard Grubbe; men da denne 12. Maj fik Brev om snarest at holde *justitiam* over Wyswyller efter Dommens Lydende, fik han dog tillige Ordre til at sørge for, at Wyswyller før Henrettelsen blev pinlig examineret, „eftersom af adskillige Aarsager kan være præjudicerligt, at han har drevet Blodskam med de to Søstre“. Endnu i Maj blev Else Jakobsdatter halshugget og derefter Wyswyller hængt i Malmø Bys Galge. Sigvard Grubbe bemærker udtrykkelig, at han straffedes som Tyv og ikke for Religionens Skyld Rørdam, A. Arrebos Levnet I, 178 f. Danske Mag. 4. R. IV, 68 f. Skaanske Tegn. V, 46. 49. 53. 65. 67. 70. 72 f. Geh. Ark., Topogr. Saml., Malmø).

Side 362
seine eigene schreiben sehr dynlich seindt, welche ich, Soweit disse wberskickte *effectuiren* konnen, dihr hiebei wider zuskicken thue, welche du bei den *actis* werdest zuuerwahren wissen [1]). Ein Schreibendt ahn herdtzog Christian

Oversæt: ...hans egne skrivelser er meget formålstjenlige [*dynlich*], hvilke jeg – så vidt som disse tilsendte dokumenter kan udrette noget [*effectuiren konnen*] – hermed sender tilbage til dig, og som du vil vide at opbevare sikkert blandt sagsakterne [*bei den actis*] [1]). En skrivelse til hertug Christian...

[1]) Allerede i April 1623 skal Kongen have tænkt paa at faa Hertug Frederik valgt til Biskop i Halberstadt i Stedet for Søstersønnen Christian af Brunsvig, der havde faaet dette Stift 1616. Efter at Bernt Hagen v. d. Geist og Frederik Günther vare sendte dertil, opnaaede han, at Kapitlet 12. Maj valgte Frederik til Domprovst. 9. Juli sendtes de to Gesandter paa ny derhen; men imidlertid vare Forhandlingerne med Hertugen skredne saa vidt frem, at han 18. Juli i sit Hovedkvarter i Lemgo underskrev et Aktstykke, hvorved han overdrog Stiftet til Kapitlet paa den Betingelse, at dette skulde vælge Frederik til Biskop; til Gjengjæld lovede Kongen ham

Al oversættelse er via AI

100,000 Rdl. Planen stødte imidlertid paa en bestemt Modstand hos Administratoren af Stiftet Magdeburg, Christian Vilhelm af Brandenborg, som 1616 var valgt til Koadjutor i Halberstadt og derfor ved et Bispeskifte gjorde Fordring paa at blive Efterfølger. Under sit Ophold i Brunsvig i Slutningen af Juli og Begyndelsen af August ved den da samlede Kredsdag foreslog Kongen efter sin egen senere Paastand (se Brevet af 13. Maj 1624), at Frederik skulde nøjes med at antages til Koadjutor af Christian Vilhelm, men Kapitlet vilde ikke gaa ind herpaa. Kongen vendte derfor tilbage til sin tidligere Plan og sendte 4. Aug. fra Brunsvig Sigvard Pogwisch til Kejseren for at opnaa dennes Samtykke. Men dette mislykkedes, og Christian Vilhelm fortsatte sin Modstand. Christian IV sendte nu i Oktober Frederik Günther til Christian af Brunsvig for at faa Sagen bragt i endelig Orden; 2. Novbr. bad han Hertugen forny sin Resignation; den lovede Pengeerstatning skulde blive betalt i Hamborg, naar Valget var foregaaet. Hertugen underrettede nu ogsaa ved en Skrivelse af 14. (eller 15.) Novbr. Christian Vilhelm om sin Resignation og opfordrede ham til ikke at modsætte sig Frederiks Valg. Imidlertid var Bernt Hagen sendt til Halberstadt for at virke derfor hos Domherrerne; han skulde tillige ved at sætte sig i Forbindelse med Ridderskabet og Landskabet i Magdeburg Stift modarbejde Administratorens Planer. Men Christian Vilhelm fastholdt bestemt sin Modstand. I Decbr. 1623 og Januar 1624 sendtes Hagen og Günther paa ny gjentagne Gange til Halberstadt; de opnaaede vel, at Kapitlet saavel 16. Decbr. som 26. Jan. og 16. Febr. lovede at vise sig villigt mod Kongen og endog opfordrede ham til at tage Stiftet i Besiddelse; men Situa-

Side 363

habe ich auch darbei gefunden, welches ich auch darbei gelassen, weill ich meine, dass ess in der Eiile darbei gekommen. Wass Sein, he: Christian, abmahnung auss den Niiderlanden anlanget, Darbei ist biss *dato* souil immer muglich geskeen. Ahn fleissige ermahnung sol ess noch nicht mangelen, wan man Erfharen kan, wohr er ahnzutreffen. Bei dissem seinem fhorhaben mag er woll Sehlich werden, aber beschuerlich Reych [1]).

oversæt: ... fandt jeg også vedlagt, og jeg har ladet det blive derved, da jeg mener, det er kommet med i skyndingen [*in der Eiile*]. Hvad angår formaningerne til hr. [*he: / herrn*] Christian om at holde sig væk fra Nederlandene [*abmahnung auss den Niiderlanden*], så er der frem til i dag [*biss dato*] gjort alt, hvad der overhovedet har været muligt i den henseende. Det skal bestemt ikke skorte på ihærdige påmindelser fremover, såfremt man kan få opsporet, hvor han opholder sig [*wohr er ahnzutreffen*]. Med dette sit forehavende kan han vel nok blive salig [*Sehlich*], men rig på besværligheder [*beschuerlich Reych*] [1]).

---

tionen forandredes ikke derved. Kongen havde 10. Jan. tilskrevet Christian af Brunsvig, at han maatte opsætte Betalingen paa Grund af Valgets Tvivlsomhed; under disse Forhold kølnedes Hertugens Interesse for Sagen, han benægtede overfor en Gesandt fra Christian Vilhelm, at hans Resignation var traadt i Værk, og opfordrede 18. April Kapitlet til ikke at forhaste sig med Valget. Men Administratoren havde imidlertid, trods et meget skarpt Indlæg fra Hagen og Günther af 8. April til Kapitlet, vundet Spillet, saaledes at det 24. April valgte ham til Biskop; uden Hensyn til Christian af Brunsvigs Protest proklameredes han 4. Juli som saadan. Christian IV gav imidlertid ikke helt tabt; han gjenoptog Planen om Frederiks Valg til Koadjutor og enedes derom med Hertugen, saaledes at denne 30. Juli udstedte en ny formel Resignation paa Stiftet, da Kongen var gaaet ind paa at betale ham de 100,000 Rdl., naar hans Søn blev valgt til Koadjutor. 23. Septbr. valgte da ogsaa Kapitlet Frederik til denne Værdighed mod, at Kongen sammen med Rigsraadet undertegnede en saakaldt Assekuration, hvilket Kongen gik ind paa 26. Oktbr. 25. Novbr. skrev Kongen derpaa til Christian af Brunsvig, at af de lovede 100,000 Rdl. skulde der til Kieler Omslag betales ham 30,600 Rdl., hvoraf 10,000 Rdl. hos Kongens Faktorer, Brødrene Jakob og Hans Morse i Hamborg (Archiv d. hist. Vereins f. Niedersachsen 1845 S. 85 f. Talrige Aktstykker i Neue Mittheilungen aus d. Gebiet hist.-antiq. Forsch. Im Namen d. Thüring.-Sächs.-Vereins hrsg. v. Opel XIII, 10 ff. Opel, Der niedersächs.-dänische Krieg I, 514. 539. 585—88. II, 34 f. Danske Saml. 2. Række III, 374. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 27. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist I, 438 f. Breve af 5. Maj, 9. Juli, 4. Aug., 2. Novbr. og 1. Decbr. 1623, 8. og 10. Jan., 26. Oktbr. og 25. Novbr. 1624 i Ausländ. Reg. Jvfr. ndfr. Brevene af 13. Maj og 29. Oktbr. 1624).

[1]) Som ovfr. S. 355 omtalt, var Christian af Brunsvig efter sit Nederlag ved Stadtlohn paa ny traadt i nederlandsk Tjeneste;

Side 364 1624

Al oversættelse er via AI

Der Almechtiger hatt wunderbarlich Disse tage der *Catholisken* ahnslag auff disse lender offenbaret, Dan wihr alhie in der stadt vndt Malmõe ihre Mesgewand, kelche, dess Phabstes ablass mitt wessem wehr(!) darzu gehörigen Sachen gefunden nehbenst dess Pabstes *Instruction*, ahn welchen orten sii ihren ahnfanck machen sollen wie auch ihre *Collecten* ahnzustellen.
Diss werck recht ihns werck zu richten seindt 16 *Cardinelen* versamlet gewehsen vndt *contributiones* ahngeordnet, also dass von dem *capitall* 60 Dausendt *cronen in illum vsum* Iehrlich solthen Spendiret werden [1]).

oversæt: Den Almægtige har i disse dage på vidunderlig vis åbenbaret de katolskes anslag [sammensværgelser] mod disse lande. For vi har her i byen [København] og i Malmø fundet deres messehagler, kalker, pavelige afladsbreve og alt det, som dertil hører, sammen med pavens instruks om, på hvilke steder de skal gøre deres begyndelse, samt hvordan de skal organisere deres kollekter [pengeindsamlinger].
For for alvor at sætte dette arbejde i værk har 16 kardinaler været forsamlet og forordnet bidrag, således at der af kapitalen årligt skulle spendres 60 tusinde kroner til dette formål [*in illum vsum*] [1]).

---

han havde tillige i Oktbr. 1623 sluttet en ny Overenskomst med Ernst af Mansfeld. Fra brunsvig-wolfenbüttelsk Side gjordes der imidlertid store Anstrængelser for at formaa ham til at søge Kejserens Pardon, og Christian IV sluttede sig til disse Bestræbelser. Christian af Brunsvig stillede sig ogsaa for saa vidt imødekommende, som han sendte en Gesandt til Henrik Rantzau, der paa Christian IV's Vegne opholdt sig i Oldenborg, og der afsluttedes imellem dem en Overenskomst, hvorefter Hertugen skulde underkaste sig Kejseren og opholde sig hos sin Onkel Christian IV, indtil der tilvejebragtes en fuldstændig Udsoning. Men trods dette Løfte rejste han paa ny til Haag (Archiv d. hist. Vereins f. Niedersachsen 1845 S 93. Opel, anf. Skr. I, 573 ff.).
[1]) Om den katholske Propaganda se ovfr. S. 321. 360 f. og de der anførte Skrifter. I Decbr. 1623 opdagedes det, at en Johan (eller Nicolaus) van Dyk, som søgte at blive Professor i Sorø, havde en pavelig Bulle med sig. I Malmø synes Hovedarnestedet at have været; om Wyswyller og hans Skjæbne er allerede talt i det foregaaende. Mildere gik man frem mod Jesuiten Matthias fra Køln; han fik uden Straf efter en kortere Anholdelse 29. Jan. 1624 Ordre til inden 3 Dage at forlade Riget; 3. April fik Sigvard Grubbe Brev om at lade ham faa de Bøger og det Gods, som han havde ladet blive liggende i Wyswyllers Hus, dog med Undtagelse af de Breve, som belyste hans hemmelige Praktiker, hvilke skulde sendes til Kancelliet. Med en Student i Kjøbenhavn, Jørgen Lavritsen, der havde indladt sig med Katholikerne, saa man ogsaa for saa vidt igjennem Fingre, som man tilgav ham det, fordi han ikke havde gjort det „af forsætligt Ondskab", men han maatte aldrig faa nogen Skoletjeneste. 28. Febr. udstedtes der en Forordning, hvorved det forbødes alle Munke, Jesuiter, Præster

Side 365 1624
Welchess du mit guther gelegenheit meiner Schuester vndt h: friderichen sollest zu wissen thun. Dii Braunswiche deputirte, So dass geldt zum kyll haben abholen wollen, haben allerlei sachen in di obligation immisken wollen, welchess zu Skeningen ikke abgeredet, wohruhm du souill thunlich bei der Schuester(!) [1]) ahnmeldung thun sollest, dass ess bei dem einmalh abgeredethem abskeide verbleiben mag oder mihr mein geldt wideruhm zuzehlen. Ehe ichdii 30 thausendt ausgezehlete Daler bekomme, So trette ich dass amdt Sycke nicht ab [2]). Datum Croneburch den 24 Ianuarij Anno 1624.
Udskrift: Fridericho Gunther zu handen.

Brev 257 * 5 Marts 1624.

Til Christian Friis.

Der skal udfærdiges Breve til forskjellige Lensmænd om noget Kvæg, der kommer fra Haderslev. Hvis Christen Thomesen Sehested rejser til Spanien i Jakob Ulfeldts Forfald, skal Jørgen Schult saa længe passe paa Børnene. Kongen angiver nogle Punkter, som skulle proponeres Rigsraadet — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Der skall gørriss breff till dy Lensmend ymellom detthe Och hadersleff, atty skall tage ymod ted fehe, som kommer fraa hadersleff, Som [3]) 129 Stycker, och skaffe dem

oversæt: Der skal udfærdiges [*gørriss*] breve til de lensmænd, der befinder sig mellem dette sted og Haderslev, om at de skal tage imod det kvæg [*fehe*], som kommer fra Haderslev, hvilket udgør [*Som*] [3]) 129 stykker, og skaffe dem...

---

og andre saadanne Gejstlige at opholde sig i Riget; tillige forbødes alle andre Sekters hemmelige Gudstjeneste. 6. Marts fik Bisperne Befaling til at holde Takkebøn paa en Gang for Aabenbarelsen af de katholske Anslag og for Opdagelsen af Sølværts i Norge (Schlegels Overs. af Slange II, 237 f. Tauber, Udsigt over Sorøe Acad. Forfatning S. XVI. Ny kirkehist. Saml. V, 843 f. Kirkehist. Saml. 3. R. I, 635. 638 ff. Rørdam, Monumenta hist. Dan. II, 725 f. Sjæll. Tegn. XXII, 358. Skaanske Tegn. V, 67). [1]) Hertuginde Elisabeth af Brunsvig-Wolfenbüttel, Moder til Hertugerne Frederik Ulrik og Christian. [2]) Jvfr. ovfr. S. 354. [3]) Her mangler Ordet: er.

Side 366
Paa en Nadtziid foder saoch skaffe dem Offuer fergestederne. Iacob och holger [1]) Er her y byen, som derom heer kan aduaariss.
Saframdt huoss Iacob wlfeldt kunde forfalle nogen *Difficultet*, den Spanske reysse anlangende, daa kunde Christen thommissøn den uell gørre [2]), och Iørgen Skuldt Saalenge waare Paa børnen [3]).
Den *Proposition* maa nu med tiiden forfattis, som Paa Denne tiid Raadit skall *proponeris* [4]), huilcken du kandt fatthe, Eptherdi du west dy fornemste *puncta*. Fattis Der nogit Syden, daa kan ted komme dertiill.
Sauydt ieg nu y En hast kan komme yhue, Erre disse:

1. Huorlediss man kan forseckre festningerne.
2. Om Prouiandt Och *munition* till Christianstad.
3. Om k: aff Suerrigss Stercke wdristning til Skybss.
4. Om k: aff Suerrigss *Intention* ymod dandtzig [5]), Och huad deraff komme kan, Epther Radtzsens Erklæring *de dominio maris baltici* [6]).

oversæt: ... til natlogi og foder, samt sørge for at få dem fragtet over færgestederne. Jakob og Holger [1]) er her i byen, og de kan herom underrettes [*aduaariss*].
Såfremt der skulle opstå problemer [*Difficultet*] hos Jakob Ulfeldt angående rejsen til Spanien, så kunne Christen Thomesen [Sehested] sagtens påtage sig den [2]), og Jørgen Schult kunne så længe passe på børnene [3]).
Det lovforslag [*Proposition*], som på dette tidspunkt skal forelægges [*proponeris*] for Rigsrådet [4]), må nu udarbejdes i tide. Dette kan du let formulere, eftersom du kender de vigtigste punkter [*puncta*]. Hvis der mangler noget senere hen, så kan det tilføjes bagefter.
Så vidt jeg i en hast kan huske, er punkterne disse:

1. Hvordan man kan sikre fæstningerne.
2. Om proviant og ammunition [*munition*] til Christianstad.
3. Om den svenske konges [*k: aff Suerrigss*] stærke flådeudrustning til søs.
4. Om den svenske konges hensigt [*Intention*] mod Danzig [5]), og hvad der kan følge deraf i henhold til Rigsrådets erklæring om herredømmet over Østersøen [*de dominio maris baltici*] [6]].

---

[1]) Jakob Ulfeldt og Holger Rosenkrands, Lensmænd paa Nyborg og Odensegaard.

Al oversættelse er via AI

[2]) Jvfr. Brevet af omtr. 5. April 1624.
[3]) Jørgen Schult, Hertug Frederiks hidtidige Kammerjunker (se ovfr. S. 126), fik 17. April 1624 Bestalling som Hertugens Hofmester og fungerede som saadan til 4. Juni 1625; fra 11. Aug 1626 til 30. Sept. 1628 var han paa ny Hofmester baade hos Hertug Frederik og hos Hertug Ulrik (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 130).
[4]) Rigsraadet var 5. Februar indkaldt til at møde i Kjøbenhavn. saa snart det var muligt for Is. Kongens Proposition er dat. 10. Marts (Molbechs Udg. af Brevene I, 156—58. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 400 f.).
[5]) Gustav Adolf havde 1623 blokeret Danzigs Havn og afnødt Staden en Neutralitetserklæring; men Forholdet vedblev dog at være spændt (Lengnich, Geschichte d. Lande Preussen V, 162 ff. Hallenberg, Svea Rikes hist. under Gustaf Adolphs regering V, 56 ff. Cronholm, Sveriges historia under Gustaf II Adolphs regering I, 421 ff. Konung Gustaf II Adolfs Skr. S. 428 f.).
[6]) Jvfr. Rigsraadets Erklæring af 6. Juli 1622 (Erslev, anf. Skr. I, 336 f.).

Side 367
5. Huorlediss man kan affbetale dy penning, Riigit Er frummoder Skilldig, huorudaff En dell y en temmeligtiid ieg haffuer forrentid [1]).
6. *Defect* att *suplere* [2]).
7. Ted *Negotium gallicum* [3]).
8. Suaar Paa k: aff Suerrigss Siiste Skriffuelsse [4]). Rossenborrig den 5 *Martij Anno* 1624.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande.

oversæt:
5. Hvordan man kan afbetale de penge, som riget skylder min mor [*frummoder*], hvoraf jeg i en temmelig lang tid har betalt renterne [1]).
6. Hvordan man kan dække underskuddet [*Defect att suplere*] på øl-afgiften [2]).
7. Den franske sag [*Ted Negotium gallicum*] [3]).
8. Svar på den svenske konges [*k: aff Suerrigss*] seneste skrivelse [4]).

Givet på Rosenborg [*Rossenborrig*] den 5. marts i det Herrens år [*Anno*] 1624.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, hr. Christian Friis.

Brev 258 * 12 Marts 1624.

Til Rigsraadet.

Kongen meddeler, at han har udnævnt Mogens Kaas og Tage Ottesen Thott til Medlemmer af Raadet. — *Geh. Ark.*

Epthersom en Stor deell aff Riigenss Raad tyd epther anden ved døden erre henkallid, Saoch enpardt aff dem, som ygenleffuer, med Skrøbelighed erre belaaden, Saat

oversæt: Eftersom en stor del af rigets råd [Rigsrådet] hen ad vejen [*tyd epther anden*] er kaldt bort ved døden, og en del [*enpardt*] af dem, som lever endnu, er tynget af skrøbelighed [alderdom og sygdom], således at...

[1]) Talen er om et Laan fra 1605 paa 140,000 Rdl. og om et fra 1621 paa 100,000 Rdl , for hvilke Laan Rigsraadet var gaaet i Borgen (se ovfr. S. 18. 182. 202. 207. 217. Erslev, anf. Skr. I, 405. 415. 417).
[2]) 16. Febr. 1621 var der udstedt et Forbud mod Indførsel af fremmed Øl, medens der i Stedet lagdes en Accise paa dansk Øl. Kongen beklagede, at hans Toldindtægter vare sunkne derved (Molbechs Udg. af Brevene I, 158. Erslev, anf. Skr. I, 309. 405). Mindrebeløbet opgaves senere til 20,000 Rdl. aarlig (Erslev, anf. Skr. I, 425).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 271. 286, Erslev, anf. Skr. I, 365. 383. 405 og Brevet af omtr. 5. April 1624.
[4]) Gustav Adolf havde i en Skrivelse af 27 Novbr. 1623 beklaget sig til Christian IV over, at denne havde ladet kræve Told af svenske Undersaatter i Sundet (som Repressalie mod en i Sverig paalagt Udførselstold paa Varer til Danmark). Christian IV erklærede hertil 12. Jan., at han vilde besvare Klagen paa det første Møde af Raadet. 17. Marts sendtes Axel Arenfeldt til Sverig med en Skrivelse, hvori Kongen foreslog et Grænsemøde og en

Al oversættelse er via AI

midlertidig Ophævelse paa begge Sider af de paalagte Toldafgifter (Erslev, anf. Skr. I, 392. 434). Jvfr. Brevet af 30. Maj 1624.

Side 368
ickun faa tilbaage erre. Som paa reisser eller opuardtning udi vorriss ehrinder kan brugiss, Huorfor uy haffuer forgaadt ansiet y denne Radtzsens forsamling med Mogenss kaass Och taage tot Ottesøn Radtzsens anthal att formehre [1]). Aff københaffuen den 12 *Martij Anno* 1624. Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riiges Raad, som nu her tilstede Erre, till hande.

oversæt: ... kun få er tilbage, som kan benyttes til rejser eller opvartning [tjeneste] i vores ærinder. Hvorfor vi i denne rådsforsamling har anset det for godt at forøge [*formehre*] Rigsrådets antal med Mogens Kaas og Tage Thott Ottesen [1]).
Givet i København den 12. marts i det Herrens år [*Anno*] 1624. Christian
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd [Rigsrådet], som nu er til stede her, i hænde.

Brev 259 * 23 Marts 1624

Til Christian Friis.

Kongen ønsker hurtig Rigsraadets Erklæring om et Tilbud fra hans Moder om et Laan af 50,000 Rdl. — *Kgl. Bibl.*

Frummoder Erclerede sig paa myn begering, atthun med 50 thusind daler uylle vndsetthe mig med, huilckit ieg sagde till Mogenss kaass y morriss, atthand ted Raadit Skulle syge, atty kunde sig derpaa Erkleere, huilckit endnu inted sked Er. Och eptherdi ieg y morgen tylig drager herfraa Och achter att sende *Arnisenium* till frummoder (huortill skall yafften gørriss Ett Pass). saa uyll med hannem skriffuess beskeen [2]). Ellers forstaar ieg, att samme Penning Erre halueyss forsagdt till her: aff Meckelborrig, Och tør syden sasnardt komme ad Suerrig som nogen andenstedtz. Aff Rossenborg den 23 *Martij Anno* 1624.
Udskrift: Chanseleren till hande.

oversæt: Min mor [*Frummoder*] har efter min anmodning erklæret, at hun vil undsætte [hjælpe] mig med 50 tusind daler, hvilket jeg i morges fortalte til Mogens Kaas, for at han skulle sige det til Rigsrådet, så de kunne udtale sig om det, hvilket endnu ikke er sket. Og eftersom jeg i morgen tidlig rejser herfra og har i sinde at sende Arnisæus [*Arnisenium*] til min mor (hvilket der skal udfærdiges et pas til i aften), så vil der med ham blive sendt skriftlig besked [2]. Desuden erfarer jeg, at de samme penge halvvejs er blevet lovet væk til herren af Meklenburg, og de kan derefter let havne i Sverige så hurtigt som noget andet sted.
Givet på Rosenborg [*Rossenborg*] den 23. marts i det Herrens år [*Anno*] 1624.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, i hænde.

Brev 260 * 23 Marts 1624

Til Palle Rosenkrands.

Han skal rejse til Nykjøbing og hente 50,000 Rdl. hos Enkedronningen. — *Geh. Ark.*

[1]) Jvfr. Erslev, anf. Skr. I, 401.
[2]) Jvfr. det følgende Brev og Brevet af 13. April 1624.

Al oversættelse er via AI

Side 369
Du skaldt strax drage offuer till Nykøbing Och sammestedtz annamme halfftrissyndtztyue thussind rix Daler *in specie*, huilcke du syden hiid skaldt føre. Du skaldt med dig taage fiieringer, huorudi du samme Penning kandt framføre. *Datum* Rossenborrig Den 23 *Martij Anno* 1624.

Christian.

Udskrift: Palle Rossenkrandtz [1]) till hande.

Du skal straks rejse over til Nykøbing [Slot] og dér modtage halvtredsindstyve tusind [50.000] rigsdaler i klingende mønt [*in specie*], hvilke du bagefter skal føre hertil. Du skal tage fjerdinger [trætønder] med dig, hvori du kan transportere de samme penge.
Givet på Rosenborg [*Rossenborrig*] den 23. marts i det Herrens år [*Anno*] 1624. Christian
Udskrift [adresse]: Til Palle Rosenkrantz [1]), i hænde.

Brev 261 *. 5. April 1624.

Til Christian Friis.

Ordre om Optagelsen af et Punkt i Christen Thomesen Sehesteds Instrux paa hans Sendelse til Spanien. — *Geh. Ark.*

Der uyl ochsaa taalis om dysom til dynckercken och andenstedtz vnder kon: aff hyspanniens gebydt Erre arresterid, som erre fødde hollender och dog y mange aar haffuer boed y Riigit heer. *NB.* Ted uyll vdi Christen thommissøns *Instruction* haffuyss y acht [2]).
Udskrift: Chanseleren till hande.

Der skal også tales om dem, som er blevet arresteret i Dunkerque [*dynckercken*] og andre steder under den spanske konges [*kon: aff hyspanniens*] territorium [*gebydt*], og som er fødte hollændere, men dog i mange år har boet her i riget. *NB.* Dette skal tages i agt [indføjes] i Christen Thomesens instruks [2].
Udskrift [adresse]: Til kansleren, i hænde.

---

[1]) Palle Axelsen Rosenkrands til Krenkerup, da Lensmand paa Vordingborg.
[2]) 5. April udstedtes der en Instrux for Sehested, der skulde gaa som Gesandt til de spanske Nederlande, Frankrig og Spanien og tillige til Generalstaterne (jvfr. ovfr. S. 366). Han skulde i Brüssel klage over Dünckerckernes Overgreb og i Frankrig og Spanien over Anholdelsen af de danske Skibe. Naar man fra spansk Side forsvarede dette Skridt med, at der havde været Folk paa dem, som vare fødte i Nederlandene, og at Skibene ogsaa vare kjøbte der, saa skulde han hævde, at Nederlænderne ikke længere kunde regnes for Rebeller (Danske Kancellis udenlandske Instruxbog Fol. 48 ff.). Kreditiverne for ham til Kongerne af Spanien og Frankrig, Infantinden i Brüssel, Generalstaterne og Moritz af Oranien udstedtes 5. og 6. April (Ausländ. Reg. Latina). I en Skrivelse fra Brüssel af 2. Novbr. 1624 til Kongen meddelte Christen Thomesen Sehested, at han var rejst fra Madrid 7. Okt. efter at have opnaaet, at den spanske Regering havde løsgivet de danske Skibe (Geh. Ark., Indkomne Breve til Kancelliet). Jvfr. Slange S. 505 f.

Side 370
Brev 262 * Omtr. 6. April 1624.

Al oversættelse er via AI

Til Frederik Günther.

Der skal udfærdiges en Bestalling for den nye Hofmesterinde for Børnene. — *Geh. Ark.*
Diss soll strax verfertiget werden: Eine Bestalling auff angekommene hoffmeistrinne, Dass Sii dii kiinder in obacht haben soll, sii zu gottes fuhrdt vnd guthen thugenden halthen &c., worfuhr ihr 200 dl. Iehrlich sollen gegeben werden von dato, wii sii hii angelanget [1]). Eiin *Reuers*, so sii darkeegen aussgeben Soll vnd vntherzeichenen.
Udskrift: Friiderich giinther zu handen.

Der skal udfærdiges en bestalling for den nye hofmesterinde for børnene. — Geheimearkivet.
Dette skal straks forfærdiges [udarbejdes]: En bestalling til den ankomne hofmesterinde om, at hun skal have børnene i agt [føre opsyn med dem], holde dem til gudsfrygt og gode dyder osv., hvorfor der årligt skal gives hende 200 daler fra den dato, hvor hun ankom hertil [1]). En revers [skriftlig forpligtelse], som hun til gengæld skal udstede og underskrive.
Udskrift [adresse]: Til Frederik Günther, i hænde.

Brev 262 * 18 April 1624.

Til Christian Friis.

Rigsraadet skal gjøre Sagerne færdig. Om Enkedronningens Laan, Penge til Aftakning af Krigsfolket, forskjellige Forholdsregler paa Grund af Afskaffelsen af Bøndernes Ægter og om Advarsler til Lensmændene for mangelfuld Regnskabsaflæggelse. — *Geh. Ark.*

Memoriall.

1. At Raadit gør ende Paa huessom er att bestille [2]).
2. At der gørriss foruaaring for dii syste Penning, der kom fraa Nykøbing, Elleroch sendis tilbage ygen [3]).
3. Huor pengene skall taagis, huormed krigsfolckit skall affskaffis [4]). *Item* renthen, som frummoder skal haffue til Pindtzday.

oversæt: Promemoria [Huskeliste].

At Rigsrådet gør sig færdigt med alt det, som er pålagt dem at udføre [2].
At der sørges for sikker opbevaring [foruaaring] af de seneste penge, der kom fra Nykøbing, eller at de ellers sendes tilbage igen [3].
Hvorfra de penge skal tages, som krigsfolket [lejesoldaterne] skal afskediges [affskaffis] med [4]. Ligeledes [Item] de renter, som min mor [frummoder] skal have til pinse

---

[1]) 6. April udfærdiges der en Bestalling for Elsebe Sperling, Matthias Schodzes Enke, som Hofmesterinde for Kongens Børn (Inländ. Concepte). Jvfr. ovfr. S. 303. Hun fik sin Afsked i Maj 1625 (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 527).
[2]) Rigsraadet afgav 14. April sin Betænkning over Kongens Proposition (Erslev, anf. Skr. I, 402 ff.).
[3]) Se ovfr. S. 368. Rigsraadet tilraadede at sende Pengene tilbage (Erslev, anf. Skr. I, 406). [4]) Talen er om de 1623 i Anledning af Krigsurolighederne i

Side 371
4. Eptherdi til wollermiss alle Paass Erre affskaffit, saa uyll gørriss En uyss forordning, huormange wogne Raadit skall skaffis, naar dy bliffuer forskreffuen, saoch lensmenden, naar dy framskicker Regenskaben. *NB.* Ieg saa heldtz, att Aadelenss tiener waare frii foratt age

Al oversættelse er via AI

myt faadebuhr, Och derymod huemsom enthen y En eller anden maade skulle fraam, atty saa, huorlediss dy best framkom. Man kunde forsøge ted paa 3, 4 eller 5 aarstiid [1]).
5. Der hielper ingen formaaning til Lensmenden, faast dii fleeste [2]), atty til retthe tyde uyll framskycke den dell, dy bør, saatt ieg med skriffuelser tildem faast dagligen besuergiss, huorfor du aff Renthemeisterne skaldt fodre En fortegnelse, huorepther dy skall ymod førstkommendiss herredag Steffniss, saamange till walburgi icke gør klaardt. *NB.* Dy kunde Lyde *in eventum*, saframdt dy icke giorde klaardt y Rentheriet inden den tyd, atty daa bør att stande mig tilretthe.
Dy køber godtz med myne Penning, huoryblandt gundi lange [3]) y Norrie Er en aff, som er 9 eller 10 thusind daler skildig paa hanss Lehn Och ued icke raad til En daler. Aff ladgarden for køben: den 13 *Apri: Anno* 1624.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss til hande.
oversæt:

4. Eftersom alle pas-tjenester [fribefordring/pligtkørsel] afskaffes til Valborgsmis [*wollermiss*], så skal der udfærdiges en bestemt [*uyss*] forordning om, hvor mange vogne Rigsrådet skal stilles til rådighed, når de bliver indkaldt [*forskreffuen*], og ligeledes lensmændene, når de indsender regnskaberne. *NB.* Jeg så helst, at adelens tjenere var fritaget for at køre for mit fadebur [kongens køkken og forsyninger], og at de, der på den ene eller anden måde har brug for at komme frem, selv må se, hvordan de bedst kommer frem. Man kunne afprøve dette i en periode på 3, 4 eller 5 år [1]).
5. Det hjælper overhovedet ikke at formane lensmændene – skønt de fleste lover det [2] – om, at de i rette tid skal indsende den del [af regnskabet og afgifterne], som de bør, således at jeg næsten dagligt besværes med at skrive breve til dem. Derfor skal du af rentemestrene forlange en fortegnelse, hvorudfra de skal stævnes til den førstkommende herredag – altså så mange, som ikke har aflagt fuldt regnskab inden Valborgsdag [*walburgi*]. *NB.* De kunne dømmes på forhånd [*Lyde in eventum*], såfremt de ikke har afregnet i Rentekammeret [*Rentheriet*] inden den tid, så de derefter må stå mig til regnskab.

De køber herregods med mine penge, hvoriblandt Gunde Lange [3]) i Norge er en af dem; han skylder 9 eller 10 tusind daler på sit len, men har ikke råd til så meget som én daler.
Givet på Ladegården uden for København den 13. april i det Herrens år [*Anno*] 1624.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Tydskland hvervede Folk. Jvfr. Erslev, anf. Skr. I, 406. 415 f. 425 og Brevet Nr. 264.
[1]) Skjønt Rigsraadet, efter nogen Uenighed, 15. Marts 1623 havde tilraadet, at Spørgsmaalet om Ægternes Afskaffelse skulde opsættes til næste Herredag, saa havde Kongen dog 11. April 1623 paabudt Lensmændene i Sjælland og Fyn at undersøge, hvad Bønderne kunde give i Stedet. I sit Svar af 14. April 1624 anbefalede Rigsraadet at lade alt blive ved det gamle (Erslev, anf. Skr. I, 359. 406. Danske Mag. 3. R. IV, 140 ff. C. Christensen Agrarhistoriske Studier I, 198 ff.).
[2]) Her mangler maaske: love, eller lign.
[3]) Gunde Frederiksen Lange, Lensmand over Tønsberg Len 1612—33 (ovfr. S. 125. Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 90. Molbechs Udgave af Brevene I, 155 f.).

Side 372

Brev 264 * April 1624.

Opgivelse af Pengesummer, som maa udgives, dels til Krigsfolkets Aftakning, dels til Renter til Enkedronningen. — Geh. Ark.
Fortegnelse Paa huessom Endeligenss skall vdgiffuiss.
Anridtgeldt paa 840 Ryther, 10 dl. paa manden, 8400 dl.

Al oversættelse er via AI

Rytmeystergylden ..... 840 gy:, gør 447 dl.
En Maanidtzsold Paa handen, 12 dl. regnit paa Manden, Er ..... 10080 dl.
En maanidtzsold paa handen, 10 dl. regnit Paa Manden, beløbber ..... 8400 dl.
En maanid til afftackning Ligesaamegit, 12 dl. Paa huer, ... 10080 dl.
En manid til afftackning Ligesaamegit, 10 dl. paa huer, till Afftackning ..... 8400 dl.
Loffgeltyd med capiteinerniss forstreckning vngeferlig ..... 3000 dl.
En maanidtz sold Paa handen ..... 8000 dl.
En manidtz sold till afftackning ..... 8000 dl.
Frummoderss Renthe nu til førstkommendiss Pindtzdag ..... 6000 dl.
Myne vdlagde Penning til krigsfolckit, som Stackid for dennetyd bleff afftackit, ... 12000 dl.
Herforuden Er den summa, som restere kan Paa tystølss Sysse [1]).
Naar man nu regner 10 dl. Paa huer Riither, daa beløber ted sig ..... 57647 dl.
Naar man regner ted paa 12 dl., da er ted ... 66007 dl.
Huad nu Stadtholderen [2]) dennom affhanle kan aff forbemelthe Summa, ted haffuer man tilbeste.
Och Eptherdi Summen løbber større, end ieg haffde troed, daa kan ieg mig icke vnderstaa sligdt alsammen Paa mig att taage, ty kornit Paa alle Lehnen ligger

oversæt:
Fortegnelse over hvad der endeligt skal udbetales:
Hvervepenge [Anridtgeldt] til 840 ryttere, 10 daler pr. mand: 8400 dl.
Ryttermester-gylden: 840 gylden, hvilket udgør: 447 dl.
Én måneds sold på hånden, regnet til 12 daler pr. mand, er: 10080 dl.
Én måneds sold på hånden, regnet til 10 daler pr. mand, beløber sig til: 8400 dl.
Én måned til afskedigelse [afftackning], ligeså meget, 12 daler til hver: 10080 dl.
Én måned til afskedigelse, ligeså meget, 10 daler til hver, til afskedigelse: 8400 dl.
Løbe-penge [Loffgeltyd] samt kaptajnernes [capiteinerniss] forskud, omtrent: 3000 dl.
Én måneds sold på hånden: 8000 dl.
Én måneds sold til afskedigelse: 8000 dl.
Min mors [Frummoderss] renter nu til førstkommende pinsedag: 6000 dl.
Mine udlagte penge til krigsfolket, som blev afskediget for et stykke tid siden [Stackid for dennetyd]: 12000 dl.
Herforuden er der den sum, som måtte restere på den tyske øl-afgift [tystølss Sysse] [1]).
Når man nu regner med 10 daler til hver rytter [Riither], så beløber det sig til: 57647 dl.
Når man regner det til 12 daler, så er det: 66007 dl.
Hvad statholderen [2]) nu kan forhandle sig frem til [dennom affhanle kan] af den førnævnte sum, det har man til gode [det sparer man].
Og eftersom summen løber højere op, end jeg havde troet, så kan jeg ikke driste mig til at påtage mig alt dette alene, fordi kornet på alle lenene ligger...

---
[1]) Jvfr. ovfr. S. 367.
[2]) Gert Rantzau.

Side 373
wsoldt, Och dyguerckit [1]) *requirerer* dagligenss En stor summa Penning. *Actum* køben: den 14 *Aprilis Anno* 1624.

oversæt: ... usolgt, og digebyggeriet [*dyguerckit*] [1]) kræver [*requirerer*] dagligt en stor sum penge.
Givet i København den 14. april i det Herrens år [*Anno*] 1624.

Al oversættelse er via AI

Brev 265 * 22. April 1624.

Til Enkedronningne Sophie.

Ejler Urne har ikke mere at fordre hos Joachim Barnewitz. — *Afskr. (efter Orig.) af B. C. Lund i den Ledreborgske Manuskriptsaml., 8., 448.*

Es hatt mit dy 300 reyxdl., welche Eyler wrne vermeinthe noch bey Iochim stehen zu haaben, seine richtigkeidt, also dass Er nuhmehr nichtess zufohderen haatt [2]). *Da:* ko: den 22 *Apri: Anno* 1624. Christian.
Udskrift: Meiner Herdtzlieben Fraw Mutter zu henden.

oversæt: Det har sin rigtighed med de 300 rigsdaler, som Ejler Urne mente stadig at have til gode hos Joachim [Barnewitz], således at han nu ikke længere har noget at fordre [kræve] [2]. Givet på Københavns Slot [*Da: ko:*] den 22. april i det Herrens år [*Anno*] 1624. **Christian**
Udskrift [adresse]: Til min hjertenskære frue moder, i hænde.

Brev 266 13. Maj 1624.

Til Bernt Geist og Frederik Günther.

Kongen vil gaa ind paa, at Hertug Frederik bliver Koadjutor i Halberstadt, naar der ikke kan opnaas mere. Christian af Brunsvig maa hellere beholde Stiftet end beklage sig over Kongen. — *Geh. Ark.*

Ewer Schreiben *sub Dato* Halberstadt den 4 *Aprilis* dass habe ich gesteren abendt alhie emphangen vndt darauss vernommen, wie ess alda bei euch abgelauffen [3]). Wass nun anlanget, dass der *Administrator* [4]) meynen Sohn *pro coadiuthore* strax ahnnehmen solthe, Dass habe ich

oversæt: Jeres skrivelse dateret [*sub Dato*] Halberstadt den 4. april har jeg modtaget her i aftes og deraf erfaret, hvordan det er forløbet hos jer dér [3]). Hvad nu angår det, at administratoren [4]) mente, at min søn straks burde antages som koadjutor [*pro coadiuthore*], det har jeg...

---

[1]) De oftere omtalte Inddigningsarbejder i Bredsted.
[2]) For Salget af Rubjerggaard; se ovfr. S. 356 ff.
[3]) Om Forhandlingerne angaaende Halberstadt Stift se ovfr. S. 362 ff.
[4]) Administratoren af Magdeborg, Christian Vilhelm af Brandenborg.

Side 374
bei meiner Ledtzsten kegenwardt zu Braunschweig [1]) selbst fohrgeslaagen, aber damahlss von den *capittularibus* nicht *acceptiret* worden, vndt bin noch zufriiden, dass ess auff den slack komme, wohe ess nicht anderss sein kann. Dass h: Christian sich itzo *opponiret*, ist kein wunder, weil er sihet, dass dii sachen zwyhrich gemacht werden. Fuhr meine persohn sehe ich Lieber, dass er beim stiffte bleibe, alss dass er heute oder morgen sagen solthe, er hette mihr zu gefallen dass Stifft kuytyret vndt ohne einige *Recompans* nuhn ess von aussen ahnsehen musse. *Datum* friderichsburch den 13 *Maij Anno* 1624.

Christian.

Udskrift: Berndt Geyst vndt Fridericho gynther zu handen.

Al oversættelse er via AI

oversæt: ... selv foreslog under mit seneste nærvær i Braunschweig [1]), men dengang blev det ikke accepteret af domkapitlet [*capittularibus*], og jeg er stadig tilfreds med, at det trækker i langdrag [*auff den slack komme*], når det nu ikke kan være anderledes.
At hertug [*h:*] Christian modsætter sig det nu [*itzo opponiret*], er intet under, eftersom han ser, at sagerne gøres spegede. For mit vedkommende ser jeg hellere, at han bliver ved stiftet [Halberstadt], frem for at han i dag eller i morgen skulle sige, at han for min skyld havde opgivet [*kuytyret*] stiftet og nu må se på det udefra uden nogen form for kompensation [*Recompans*].
Givet på Frederiksborg [*friderichsburch*] den 13. maj i det Herrens år [*Anno*] 1624.
Christian
Udskrift [adresse]: Til Bernt Geist og Frederik Günther, i hænde.

Brev 267 * 30 Maj 1624.

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

I Toldspørgsmaalet skulle Kommissærerne afsige Dom, hvorefter Kongen vil vælge Jakob I af England til Opmand. Paa de øvrige svenske Forslag kan Kongen ikke gaa ind. Der er ikke Folk nok til at besætte Fæstningerne anderledes, end allerede sket er. Skibsfolkene ere ogsaa forlovede. — *Geh. Ark.*

Vdaff Ederss Skriffuelse haffuer ieg Suenskenss *tractater* fornommid, huormed dy derriss gode benegenhed til oss giffuer tilkende [2]). Huad den fornemste Saag, Som

oversæt: Af jeres skrivelse har jeg erfaret [indholdet af] svenskernes traktater [forhandlingsoplæg], hvorved de giver deres gode gunst [*benegenhed*] over for os til kende [2]. Hvad angår den vigtigste sag, som...

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 362 og Vedel Simonsen, Eske Brocks Levnetsbeskrivelse I, 121.
[2]) Efter Kongens ovenfor S. 367 omtalte Forslag var det blevet aftalt, at et Grænsemøde skulde afholdes af danske og svenske Kommissærer 20. Maj mellem Knærød og Ulfsbæk. Christian IV befuldmægtigede 21. April Christian Friis, Eske Brock, Christen Holck og Jakob Ulfeld til at møde som Kommissærer med Fuldmagt til at dømme i Stridspunkterne. Fra svensk Side mødte Axel Oxenstierna, Bo Ribbing, Gabriel Oxenstierna og Linnorm Ribbing. Om Forhandlingerne se de

Side 375
er tollen, anlanger, derom bør epther fordraagit gaa dom, Och syden att komme for Opmanden [1]). Ieg for myn Persohn uyll Elygere kon: aff Store *Britannien*. Dy andre forslaag kan ynted yndgaass, eptherdi dy erre baade ymod fordraagit och myn *reputation*. Om endskøndt som for Øien Laader, atty nu kan gørre oss allehande, Saa trøster ieg mig dog derued, at ieg haffuer en god saag, huoss huylcken den Alsommechtigste Gud mig altyd haffuer Erholdt.
Festningerne, y huad naffn dy haffue kan, anderlediss att Besette eller muntere, endsom med Radtzenss betenckende allerede skeed Er [2]), kan ieg icke see, huorlediss ted skee kan, eptherdi heer inted folck er att bekomme. Huad man aff landfolckit haffuer, ted ued man nocksom. Skyben att holle y beredskab Er snaardt saagdt, menss langsom att bringe tyll ueye, Eptherdi folckit for bekostning skyld Er forløffuid. Haffde man for lang tyd syden fuldt myn formaaning, daa haffde man nu uerrid vdi en bedre *preparation*. *Valete. Datum* københaffn Den 30 *Maij Anno* 1624.

Al oversættelse er via AI

Christian.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, som Nu ued kneerød Erre forordnede *Commissarier*, tiill hande.

oversæt: ... hvad tolden angår, bør der herom afsiges dom i overensstemmelse med traktaten [*fordraagit*], og derefter må sagen indbringes for opmanden [1]. Jeg for mit vedkommende vil vælge [*Elygere*] kongen af Storbritannien [Jakob I]. De andre forslag kan der overhovedet ikke gås ind på, eftersom de både er imod traktaten og min ære [*reputation*]. Selvom det for øjeblikket ser ud som om [*for Øien Laader*], at de [svenskerne] nu kan gøre alt muligt mod os, så trøster jeg mig dog med, at jeg har en god sag, i hvilken den almægtigste Gud altid har opretholdt mig.
Fæstningerne, uanset hvilket navn de måtte have, ser jeg ikke, hvordan man kan besætte anderledes eller udruste [*muntere*], end hvad der allerede er sket i overensstemmelse med Rigsrådets betænkning [2], eftersom der her overhovedet intet mandskab [*folck*] er at opdrive. Hvad man har af landmilitsen [*landfolckit*], det ved man jo udmærket. At holde skibene i beredskab er nemt nok sagt, men langsomt at bringe til veje, eftersom mandskabet er blevet hjemsendt [*forløffuid*] af hensyn til omkostningerne. Havde man for lang tid siden fulgt min formaning, da havde man nu været i et bedre beredskab [*preparation*]. Lev vel [*Valete*].
Givet i København den 30. maj i det Herrens år [*Anno*] 1624. **Christian**
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved Knærød, i hænde.

---

nærmest følgende Breve. Slange S. 511 ff. Molbechs Udg. af Brevene I, 151 ff. Cronholm, Sveriges hist. u. Gustaf II Adolphs regering V, 2, 5 ff. Erslev, anf. Skr. I, 434 ff. — Den omtalte Skrivelse fra de danske Kommissører var af 28. Maj (Molbechs Udg. I, 151 f.).
[1]) Stettinerfreden bestemte, at hvis der ved Kommissærernes Dom stode lige mange Stemmer mod hinanden, skulde de to Konger enes om en Opmand.
[2]) Jvfr. herom Rigsraadets Betænkning af 14. April (Erslev, anf. Skr. I, 403). Kommissørerne havde forestillet Nødvendigheden af at forsyne Grænsefæstningerne i Norge og Skaane med tilstrækkeligt Mandskab og Munition og tillige holde Flaaden i godt Beredskab.

Side 376 1624

Brev 268 * 31 Maj 1624.

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

Kongens Betænkning angaaende de svenske Forslag. — *Geh. Ark.*

Ederss Skriffuelse, *Daterid* den 30 *Maij*, haffuer ieg denne tyme her bekommid Och derudaff dy Suenskis syste erkleering fornommid [1]). Myn Erkleering om att dømme y saagen Och syden uelle en Opman epther fordraagit, om saagen till fordraag icke komme kan, den haffuer y numer vell bekommen. Huad denne Erkleering anlanger, saa kan ieg inted sehe andit end, att den nogit bedre er vdstrøgen en dii forige, menss y sig sielff er ted Lige tedsamme, vdenatty y indgangen bekender, atty danske haffuer giffuid toll, dersom dy tilforne haffuer ted nechtid. ty haffde dy icke giffuid toll, daa haffde di nu icke behoff att eptherlaa den. Dy forreslagen Puncter anlangendiss, Saafbefinder ieg den første [2]) icke uerre wbillig, om ted til en uenlig forhandling kommer, naar ted *observeris* paa begge syder. Den anden [3]) befynder ieg billig att uerre, Naar ted medindføriss, att ingen ted huercken ued sig eller andre gør. Den tridie *punct* [4]) befiinder ieg den anden att uerre ganske ymod, ty dermed kan di forbyde dy danske huilcken pladtz dii uyll. Den fiierde Punct [5]) betreffende, Naar ted beuyssiss, huad

Al oversættelse er via AI

Suensk godtz er, epthersom di sielffuer y den anden *punct* setter, att inted maa optenckiss, huormed den andenss vndersater kan *graveris*, daa haffuer ted syn maade. Den femthe Punct [6])

oversæt: Jeres skrivelse, dateret den 30. maj, har jeg modtaget i denne time, og deraf har jeg erfaret svenskernes seneste erklæring [1]). Min egen erklæring om, at der skal afsiges dom i sagen [af kommissærerne], og at man bagefter skal vælge en opmand i overensstemmelse med traktaten, hvis sagen ikke kan føre til et forlig, den har I nu sikkert modtaget.
Hvad denne [svenske] erklæring angår, så kan jeg ikke se andet, end at den er formuleret en smule blidere [*nogit bedre er vdstrøgen*] end de foregående, men i sig selv er den præcis det samme. Undtagen at de i indledningen indrømmer, at de danske faktisk har betalt told, såfremt de tidligere har benægtet det. For hvis de ikke havde betalt told, havde svenskerne jo nu ikke haft behov for at eftergive den.
Angående de foreslåede punkter, så finder jeg det første punkt [2] ikke at være urimeligt [*wbillig*], hvis det kommer til en venlig forhandling, såfremt det overholdes [*observeris*] på begge sider.
Det andet punkt [3] finder jeg rimeligt at være, når det samtidigt medindføres, at ingen gør noget sådant, hverken direkte i eget navn eller gennem andre.
Det tredje punkt [4] finder jeg, at det stik imodarbejder det andet punkt, for derved kan de forbyde de danske at handle på hvilken som helst plads, de [svenskerne] vil.
Angående det fjerde punkt [5]: Når det bevises, hvad der reelt er svensk gods – i overensstemmelse med hvad de selv anfører i det andet punkt om, at intet må udtænkes, hvorved den andens undersåtter kan tynges [*graveris*] – så har det sin rigtighed [så kan det accepteres].
Det femte punkt [6]...

_____

[1]) Den er dateret Ulfsbæk 30. Maj; se Molbechs Udg. I, 152 ff.
[2]) Det hævdes deri, at Kongen af Sveriges mulige Indrømmelser ikke skyldes Pligt eller tidligere Aftaler, men kun hans Ønske om Venskab og Fred.
[3]) At ingen optænker noget, hvorved den andens Undersaatter kunne besværes, og herved al Strid om Tolden hæves.
[4]) At man fra dansk Side ikke vil modsætte siig svenske Toldpaalæg paa de Steder, hvor ingen Danske maa komme.
[5]) At Kongen af Danmark ikke maa besvære svenske Undersaatter med nogen Told i Sundet.
[6]) At de Danske kun maa have Ret til at handle i Sverige paa visse udtrykkelig nævnte Steder.

Side 377
er ganske ymod fordragit, Och skulle ted saa uerre, atty danske nogle uysse Steeder skulle forresk[r]ieffuiss, daa bør dy Suenske ochsaa y danmarck haffue uysse pladze att handle Paa. Den Sietthe och syste [1]) Er billig y seg, saauydt fordraagit dennom tilholder att lyde k: aff Suerrigis bud eller forbud. Ellerss Er ieg y myn forrige mening, atom y icke kan komme y uenlighed tilrette, epthersom ieg ygaar Eder lod uyde, kunde tollen paa begge syder vdgiffuess, ted saa ieg heldtz. *Valete. Datum* Croneborrig Den 31 *Maij Anno* 1624. Christian. Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, Som Nu ued grendtzen Erre farndnede(!) *Commissarier*, till hande [2]).

oversæt: [Det femte punkt] er ganske imod traktaten. Og skulle det endelig være således, at de danske skulle få foreskrevet nogle bestemte [*uysse*] steder [at handle på], da bør svenskerne også have bestemte pladser i Danmark at handle på.

Al oversættelse er via AI

Det sjette og sidste punkt [1] er rimeligt nok i sig selv, for så vidt som traktaten forpligter dem til at lyde kongen af Sveriges påbud eller forbud.
Ellers er jeg af min forrige mening: Hvis I ikke kan komme overens i mindelighed, og som jeg i går lod jer vide, så så jeg helst, at tolden blev ophævet [*vdgiffuess*] på begge sider. Lev vel [*Valete*].
Givet på Kronborg [*Croneborrig*] den 31. maj i det Herrens år [*Anno*] 1624. **Christian**
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved grænsen, i hænde [2].

Brev 269 * 8. Juni 1624

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

Der er, saa vidt som det er muligt, truffet Foranstaltninger til at dække Grænserne. Der skal ingen svenske Skibe være i Østersøen. — *Geh. Ark.*

Wdaff Ederss Skriffuelse Sauel som aff mange andress *Relation* fornemmer Ieg, atter skulle *tracteris* aff k: aff Suerrig tedsom icke aff hannem Er forskildt [3]). Saa endog ieg icke uyll haabiss, atted skall uerre sandt, Saa uyll ieg, sauydt med detthe folck Skee kan, haffue altyng y acht [4]). Haffde uy ickun beholdt Søefolcken [5]), daa skulle ted nest

oversæt: Af jeres skrivelse såvel som af mange andres beretninger [*Relation*] erfarer jeg, at der atter pønkes på tiltag [*tracteris*] fra kongen af Sveriges side, som jeg ikke har givet ham anledning til [*icke aff hannem Er forskildt*] [3]. Så selvom jeg ikke vil håbe, at det er sandt, så vil jeg, så vidt det overhovedet er muligt med det mandskab, vi har, tage højde for alting [*haffue altyng y acht*] [4]. Havde vi dog blot beholdt søfolkene [5], da skulle det næste...

---

[1]) At alle Danske, som handle i Sverige, skulle rette sig efter de svenske Love.
[2]) Modtaget i Knærød 1. Juni.
[3]) Om de svenske Rustninger og Udsigten til Krig se Hallenberg, anf. Skr. V, 282. 287. 295. 303. Cronholm, anf. Skr. V, 2, 5. 8. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 24.
[4]) I Skaanske Tegn. V findes en Række Breve om Sikring af Grænserne og Fæstningerne. [5]) Rigsraadet havde 14. April fraraadet at udruste Flaaden (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 404).

Side 378
gudtz hielp ingen nød haffue. Lensmenden haffuer vnderlige begeringer, yted man heerfraa skulle skycke dem fehthaalie, der dy sielffuer Er y et land, som fehe och andit Er att bekomme. Krud och lod bør di att haffue, huorpaa ingen vden laaholm och Christianstad haffuer att klaage, huilcket skall forskaffis med ted snaariste mueligdt er. 'Ted Er bedre, atty taager ind y festningerne huess omkring kan uerre, endatt fynden ted skulle bordtrøffue. Myg tyckiss, dy forstaar ted ickun Passelig. Den y halmsted [1]) Er en tung kaarl och maa haffue en huoss sig. Y Christianstad [2]) Er h: andress Synckler befhaalid att begiffue sig [3]). Dertill kommer nu den fleste Skanske aadell, saatt ieg icke seer, huad arsag di haffuer att vnskilde sig, om endskøndt dy endnu ingen stycker derinde haffuer.
Igaar talede ieg med En Rostosker (!) mand, som med nogle Bandstager till Briggersit uaar fraa bleging hiidfrachtid, hand sagde, att ued kalmer ganske ingen folck uaar. Dysom aff Østersøen kommer, syger alle, atty ingen Skybe aff dy suenske haffuer fornommen. Den Alsommechtigste gud giffue oss alle, huad oss till lyff och siell tienligdt kan uerre. *Valete.*
Datum københaffuen den 8 *Iunij Anno* 1624.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, Som nu till *Commissarier* wed grendtzen forordnit Erre, till hande.

Al oversættelse er via AI

oversæt: ... [skulle vi] med Guds hjælp ingen nød have. Lensmændene har mærkelige [*vnderlige*] ønsker, idet de mener, at man herfra skal sende dem fedtualier [proviant som kød, flæsk og smør], alt imens de selv sidder i et landsdelsområde, hvor kvæg [*fehe*] og andet er nemt at opdrive. Krudt og blykugler [*lod*] bør de dog have, hvilket ingen undtagen Laholm og Kristianstad har grund til at klage over; det skal skaffes derhen så hurtigt som overhovedet muligt.
Det er bedre, at I bringer alt det inden for fæstningsmurene, som findes i omegnen, frem for at fjenden skulle røve det bort [*bordtrøffue*]. Det forekommer mig, at de kun forstår den slags tåleligt [*ickun Passelig*]. Ham i Halmstad [1] er en træg og tung mand [*en tung kaarl*], som må have en hjælper hos sig. Til Kristianstad [2] har hr. Anders Sinclair [*andress Synckler*] fået ordre på at begive sig [3]. Dertil kommer nu størstedelen af den skånske adel, så jeg ikke kan se, hvad årsag de har til at undskylde sig med, selvom de endnu ikke har nogen kanoner [*stycker*] derinde.
I går talte jeg med en mand fra Rostock, som var fragtet hertil fra Blekinge med nogle tøndestave [*Bandstager*] til bryggeriet [*Briggersit*]. Han fortalte, at der ved Kalmar overhovedet intet krigsfolk var. De, der kommer ude fra Østersøen, siger alle, at de ikke har bemærket nogen af de svenske skibe. Den almægtigste Gud give os alle, hvad der er gavnligt for os til liv og sjæl. Lev vel [*Valete*].
Givet i København den 8. juni i det Herrens år [*Anno*] 1624. **Christian**
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved grænsen, i hænde.

---

[1]) Erik Rosenkrands til Glimminge, Lensmand i Halmstad 1620—37 (Erslev, Danmark-Norges Len og Lensmænd S. 7).
[2]) Lensmand der var Otte Marsvin til Dybæk 1618—27 (Erslev, anf. Skr. S. 3).
[3]) I Juni fik Anders Sinklar Ordre til at begive sig til Christiansstad og sætte sig til Modværge, hvis der skulde komme noget fjendtligt paa (Skaanske Tegn. V, 78; jvfr. Slange S. 511).

Side 379 1624

Brev 270 * 10. Juni 1624

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

Kongen er tilfreds med deres Betænkning angaaende de svenske Forslags Antagelse. Han haaber, at Sverige ikke bryder Freden uden Varsel. Om Rustningerne til Lands og Vands — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer vdaff Ederss Skriffuelse [1]) fornommid Ederss betenckende Om dy forslaag att *acceptere*, huormed leg Er tilfrydtz, Och skall y anuende Ederss fliid, atty yckun Paa dennetyd dennom *contenterer*, Eptherdi man seer, huorpaa ted Er *fornaulyd* [2]).
Prouyandt att skycke til festningerne [3]) Er wmueligdt, ty heer neppeligenss Er saamegit, som maan kan ruste Skyben med. *Munition* Er forskickit till Christianstad. Ieg haabiss Endnu, atty io maa uerre saa Erlig, atty En maanid, om dy uyll icke lenger, Syge oss tyll, førend dy slaaer Paa oss. *Alia tempora reqvirunt alios mores*, Ieg haabiss, atted gaar icke huerdag saa tiill som nu. Ted sygiss heer, dog ued ieg ted icke tiluysse, att den Suenske *agent* [4]) Er hiemmeligenss bordtdragen. Ieg haffuer befhaalid denne breffuisser, athand derom y helsingør sig skall bespørrie. *Valete. Da:* frede: den 10 *Iunij Anno* 1624.
Ieg tog ygaar 3 Orloffskyb an y Sundit, huilcke uaar heell uyllig dertill, y køben: fyck ieg 10. y køge 1, Och haabiss nest gudtz hielp att faa fleere, dy Erre besetthe med Større støcker. Ieg fandt dem uylliger dertill, end

Al oversættelse er via AI

oversæt: Af jeres skrivelse [1] har jeg erfaret jeres betænkning om at acceptere de [svenske] forslag, hvilket jeg er tilfreds med. Og I skal anvende al jeres flid på, at I blot for denne gang tilfredsstiller [*contenterer*] dem, eftersom man jo ser, hvad det hele i virkeligheden drejer sig om [*huorpaa ted Er fornaulyd*] [2].
At sende proviant til fæstningerne [3] er fuldstændig umuligt, for her [i København/Nordsjælland] er der næppe nok til, at man kan udruste skibene med det. Ammunition [*Munition*] er dog sendt afsted til Kristianstad. Jeg håber endnu, at de dog må være så ærlige, at de i det mindste giver os et varsel på én måned, om de ikke vil give længere, før de angriber os [*slaaer Paa oss*]. Andre tider kræver andre skikke [*Alia tempora reqvirunt alios mores*] – jeg håber, at det ikke hver dag kommer til at gå således til som nu. Det siges her, skønt jeg ikke ved det med sikkerhed, at den svenske agent [4] i hemmelighed har forføjet sig bort [*hiemmeligenss bordtdragen*]. Jeg har beordret denne brevviser, at han skal forhøre sig nærmere om det i Helsingør. Lev vel [*Valete*].
Givet på Frederiksborg [*Da: frede:*] den 10. juni i det Herrens år [*Anno*] 1624.
I går beslaglagde [*tog an*] jeg 3 orlogsskibe [bevæbnede handelsskibe] i Sundet, som var fuldstændig villige dertil; i København fik jeg 10, i Køge 1, og jeg håber med Guds hjælp at skaffe flere, som er bestykket med større kanoner [*støcker*]. Jeg fandt dem mere villige dertil, end...

---

[1]) Kommissærernes Skrivelse af 9. Juni omtalte to Hovedpunkter i de Svenskes Forslag, hvorefter Kongen skulde frafalde sin Klage over de svenske Toldpaalæg og gaa ind paa, at der bestemtes visse Steder, hvor de Danske skulde nyde Handelsfrihed (Molbechs Udgave af Brevene I, 155).
[2]) ɔ: hvad det drejer sig om, gaar ud paa (Kalkar, Ordbog I, 675).
[3]) Dette havde Kommissærerne tilraadet. [4]) Jonas Bure (Buræus), svensk Agent i Helsingør 1622—29.

Side 380
ieg nogentyd kunde haffue gettid, Saattuy med 24 Skybe kan gaa tiill Segelss.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, Som nu ued grendtzen Erre forordnede *Commissarier*, til hande [1]).
oversæt: ... [flere end] jeg nogensinde kunne have gættet, således at vi med 24 skibe kan gå under sejl.
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved grænsen, i hænde [1]).

Brev 271 * 15 Juni 1624.

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

Kongen vil ikke finde sig i, at Gustav Adolf faar større Magt i Østersøen. Han vil sørge for Flaadens Udrustning. Rytteriet samles. Han bebrejder dem, at de ikke skrive hyppigere. — *Geh. Ark.*
Vdaff ederss Skriffuelse [2]) haffuer ieg fornommit, huessom syden *tracterit* er, derhuoss Ederss betenckende, at man Suenskens forseet Paa Dandtzig icke skulle forhiindre, huorunder mig synis att uerre mendt, att man dy skyb ued Elsborrig skulle ygennom Sundit laade Passere, huilckit ieg ingenlunde uyl tylsteede [3]). Ieg lod mig offuertaale, att folckit bleff affskaffit [4]). Ieg laader hannem nu slet inted bliffue Stercker y Østersøen, end hand Er. Worris flaade skall Saalediss bliffue holdt y acht, atthand nest gudtz hielp Skaall bliffue fraa køben: saoch Sundit. Worherre giffue, attuy uaar uyss paa, huad deraff uyll bliffue. Riiteried

Al oversættelse er via AI

sanckiss dageligenss, Och er nu bud Epther dy Iudtske. I skriffuer icke rett tydt fraa Eder, huorfor man icke kan uyde, udi huad *terminis* ted staar. Ieg kan icke uyde, huortill den lange *tractation* Er god. Skulle der nogit løbe for, daa

oversæt: Af jeres skrivelse [2]) har jeg erfaret, hvad der sidenhen er blevet forhandlet [*tracterit*], og derhos jeres betænkning om, at man ikke skulle forhindre svenskerens forehavende mod Danzig. Herved synes det mig at være ment, at man skulle lade de skibe passere gennem Sundet ved Helsingør [*Elsborrig*], hvilket jeg ingensinde vil tillade [*tylsteede*] [3]).
Jeg lod mig overtale til, at mandskabet blev afskediget [4]). Jeg lader ham [den svenske konge] nu overhovedet ikke blive stærkere i Østersøen, end han allerede er. Vores flåde skal således holdes klar [*y acht*], så den med Guds hjælp skal holdes klar både fra København og i Sundet. Vorherre give, at vi var visse på, hvad der vil komme ud af det. Rytteriet samles dagligt, og der er nu sendt bud efter de jyske [ryttere]. I skriver ikke særlig tit til mig, hvorfor man ikke kan vide, på hvilke betingelser [*terminis*] sagen står. Ieg kan ikke vide, hvad den lange forhandling [*tractation*] skal være god for. Skulle der ske noget uforudset [*løbe for*], da...

---

[1]) Modtaget 11. Juni i Knærød.
[2]) Kommissærernes Skrivelse af 14. Juni (Molbechs Udg. I, 156).
[3]) Kongen frygtede for, at de svenske Skibe skulde opbringe nogle Skibe med Folk og Munition, som Kongen af Polen havde bestilt i Nederlandene, og tilskrev derfor Sigismund, at deres Gjennemsejling ikke kunde tillades (Slange S. 517 f.). [4]) Se ovfr. S. 370.

Side 381
uaar ted best, att herredagen bleff Opsaatt til bedre tyd [1]). *Valete. Datum* frede: den 15 *Iunij Anno* 1624. Christian.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, Som nu til *Commissarier* ued grendtzen forordnit Erre, til hande [2]).

oversæt: [da] var det bedst, at herredagen blev udsat [*Opsaatt*] til en bedre tid [1]. Lev vel [*Valete*].
Givet på Frederiksborg [*frede:*] den 15. juni i det Herrens år [*Anno*] 1624. **Christian**
Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved grænsen, i hænde [2]).

Brev 272 * 17. Juni 1624.

Til Kommissærerne ved Grænsemødet.

Kongen fastholder, at de Svenskes Certifikater for deres Skibes toldfri Passage gennem Sundet skulle være beedigede; derimod gaar han ind paa, at de Danske kun maa handle paa bestemte Pladser i Sverige. Svenskerne maa ikke. ubegrænset føre Munition gennem Sundet. Kongen frygter ikke den svenske Flaade. — *Geh. Ark.*
Ederss Skriffuelse *Daterit* den 16 *Huius* haffuer ieg ydag bekommit Och deraff fornommid, huessom di Suenske *Replicando* forregiffuit haffuer. Huad nu dy beedigthe *Certificadtzer* anlanger, Dem bør dy att vdgiffue Och kan medrette derfor dennom icke vndskildige, saframdt dy uyll handle ret. Dy maa laade dennom, som Suerer, sørge for derriss Samuyttighed [3]). Atty danske herepther skall handle paa uysse steeder, ted haffuer numehr syn beskeen [4]), menss huad *recompans* dy skall haffue for ted, atty fordraagit for alle andre *Nationer* haffuer den *prerogativam*, atty Erre tolfrie, Och nu skall uerre dy andre Lyge, ted seer ieg inted. *Munition* dennom *pro Libito* igennom att skulle Passeriss, Er ganske ymod *neutraliteten* Och detthe

Al oversættelse er via AI

oversæt:
Kongen fastholder, at de svenskes certifikater for deres skibes toldfri passage gennem Sundet skulle være beedigede; derimod går han ind på, at de danske kun må handle på bestemte pladser i Sverige. Svenskerne må ikke ubegrænset føre ammunition gennem Sundet. Kongen frygter ikke den svenske flåde. — Geheimearkivet.
Jeres skrivelse dateret den 16. i denne måned [*Huius*] har jeg modtaget i dag og deraf erfaret, hvad svenskerne har fremført i deres gensvar [*Replicando*].
Hvad nu angår de edsvorne certifikater [*beedigthe Certificadtzer*], så bør de [svenskerne] udstede dem, og de kan med rette ikke undskylde sig fra det, såfremt de vil handle ærligt og retfærdigt. De må lade dem, der sværger [eden], selv sørge for deres egen samvittighed [3].
At de danske herefter skal handle på bestemte [*uysse*] steder, det har nu fået sin afgørelse [*syn beskeen*] [4]. Men hvilken kompensation [*recompans*] de [danske] skal have for, at de i overensstemmelse med traktaten har det prærogativ [*prerogativam*] frem for alle andre nationer, at de er toldfrie, og at de nu skal stilles ligesom de andre – det indser jeg overhovedet ikke.
At ammunition skulle tillades at passere igennem [Sundet] efter deres eget godbefindende [*pro Libito*], er fuldstændig imod neutraliteten, og dette...

---

[1]) Herredagen var udskreven 30. Decbr. 1623 til 21. Juni 1624 i Kjøbenhavn; den blev ikke opsat (Erslev, anf. Skr. I, 408).
[2]) Modtaget i Følge Christian Friis's Paaskrift i Knærød 16. Juni.
[3]) Ved de d. 28. og 29. Juni undertegnede danske og svenske Afskede fritoges de Svenske for at beedige Certifikaterne om, at det Gods, de medbragte, tilhørte dem selv. Se Slange S. 515 ff.
[4]) Det blev ogsaa fastslaaet ved Afskeden.

Side 382
konningrige hell faarligdt [1]), Och om dy uylle begere, att den flaade ued Elsborrig skulle Steediss ygennom sundit, daa haffuer y udaff myn Syste skriffuelse derom fornommid myn mening. Om Suenskens Store krygsmacht, huorpaa maaske dy Pucker, fornemmer man Lydit till, hanss Skybe ligger ganske wferdige, hanss tydtske folck døer for fode ued Stockholm. I Søen er ingen huercken store eller smaa aff hanss Skybe, Och haffuer ieg en aff galeieren ind y Skeeren, som kommer nest gudtz hielp y disse daage med uysse tydinger. Ted haffuer nest gudtz hielp ingen nød for, atthand besøger køben: Och sundit, Ieg achter nest gudtz hielp att haffue hand y hancke med hannem. *Valete. Datum* Crone: Den 17 *Iunij* 1624. Christian.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad, Som nu ved grendtzen til *Commissarier* forordnit erre, til hande [2]).

oversæt: ... kongerige yderst farligt [1]). Og om de [svenskerne] skulle begære, at flåden ved Helsingør [*Elsborrig*] skulle tillades at passere igennem Sundet, da har I ud fra min seneste skrivelse herom erfaret min mening.
Hvad angår svenskens store krigsmagt, som de måske praler af [*Pucker*], så hører man kun lidt til den; hans skibe ligger fuldstændig ufærdige, og hans tyske knægte [lejesoldater] dør i stimer [*døer for fode*] ved Stockholm. På søen er der overhovedet ingen af hans skibe, hverken store eller små. Jeg har desuden sendt en af galejerne ind i skærgården [*Skeeren*], som med Guds hjælp i disse dage vender tilbage med pålidelige efterretninger. Der er med Guds hjælp overhovedet ingen fare for, at han angriber København eller Sundet; jeg agter med Guds hjælp at have fuldstændig styr på ham [*haffue hand y hancke med hannem*]. Lev vel [*Valete*].
Givet på Kronborg [*Crone:*] den 17. juni 1624. Christian

Al oversættelse er via AI

Udskrift [adresse]: Til Danmarks riges råd, som nu er forordnede kommissærer ved grænsen, i hænde [2].

Brev 273 * Omtr. 8. Juli 1624.

Udkast til et Svar til Greven af Oldenborg som kejserlig Gesandt, navnlig angaaende Betingelserne for et Forlig mellem Kejseren og Kurfyrst Frederik af Pfalz. — *Geh. Ark.*
Andtuordt auff dess key: gesanthen ahnbringen. Nachdem der key: den graffuen v: Oldenborrich gesandtweiss ahnhero hatt abgefertiget mit begeren, dass ich dem gemeinen wehsend zum besten, wieauch zu wiiderbringung dess werden friidens mich wolthe *interponiren*, auffdass ihm Römsken Reyche *de novo* nicht Ein new fewer muchte auffgeblassen werden [3]),

oversæt: Udkast til et svar til greven af Oldenborg som kejserlig gesandt, navnlig angående betingelserne for et forlig mellem kejseren og kurfyrst Frederik af Pfalz. — Geheimearkivet.
Svar på den kejserlige gesandts fremførelse: Eftersom den kejserlige [kejseren] har afsendt greven af Oldenborg hertil som gesandt med begæring om, at jeg – til gavn for det fælles bedste samt til genoprettelse af den dyrebare fred – ville mægle [*interponiren*], for at der ikke på ny [*de novo*] skal blive opblæst en ny ildebrand i Det Hellige Romerske Rige [3],

---

[1]) De gamle Aftaler herom opretholdtes ogsaa ved Afskeden.
[2]) Modtaget, i Følge Kanslerens Paaskrift, i Knærød 18. Juni.
[3]) Grev Anton Günther havde i Følge en kejserlig Instrux af 6. April faaet det Hverv at opfordre Kongen til at fortsætte sine Fredsbestræbelser, saaledes at Kurfyrst Frederik af Pfalz

Side 383
Nuhn weiss sich der key: guthermassen zuendtsinnen, welchergestaldt ich zu wntherskidtlichen mahlen gesanthen bei Ihm gehabdt, allemahl zu dem ende vndt zueck *Instrverit*,

Oversæt: Nu erindrer den kejserlige [kejseren] sig jo ganske udmærket [*guthermassen zuendtsinnen*], hvorledes jeg ved adskillige lejligheder [*zu wntherskidtlichen mahlen*] har haft gesandter hos ham, som hver gang til dette formål og endelige mål er blevet instrueret [*Instrverit*] om...

---

henvistes til at underkaste sig (Geh. Ark., Østrig Nr. 30). 30. Juni havde Greven fra Slagelse meldt sin Ankomst (Oldenborg Nr. 85), 2. Juli kom han til Kjøbenhavn og havde Audiens 4. Juli (Danske Saml. 2. R. III, 374. Danske Mag. 4. R. IV, 70. Winkelmann, Oldenb. Friedens- u. Kriegs-Handlungen S. 188). Kongen svarede først mundtlig ved en Kancellisekretær; senere, 8. Juli, blev der overgivet Greven et Rekreditiv (Ausländ. Reg.) og et skriftligt Svar. Dette var bygget paa Kongens i Texten meddelte Udkast, men dog noget forskelligt derfra. Saaledes hedder det i Indledningen, at der gaar Rygter om, at Kongen af England har indgaaet en stærk Konføderation med Kongen af Frankrig (hvad der imidlertid ikke var Tilfældet); Christian IV veed dog ikke hidtil rigtig Besked derom, da den ventede engelske Gesandt endnu ikke er kommen. Rækkefølgen i de egentlige Forslagspunkter er ombyttet. Punkt 1 gaar ud paa, at Pfalzgrevens Afbigt skal forebringes ved Gesandter; hans kongelige Titel vil vist kun give ringe Anledning til Strid, da den ikke gives ham af nogen Fyrste i det romerske Rige og ikke heller af Kongen af England, og han maaske „denselben länger zu führen selbst vor schimpflich erachten, und also mit der Zeit solcher Titul von sich selbst fallen würde“. Punkt 2: Øvre- og Nedrepfalz skulle indrømmes ham mod Submission og

Al oversættelse er via AI

Deprekation. Punkt 3: Efter Kurfyrsten af Bajerns Død skal Pfalzgreven have Kurfyrsteværdigheden tilbage. Dette Svar findes nu i Geh. Ark. (Østrig Nr. 30), udfærdiget, underskrevet og beseglet, men dernæst rettet og kasseret. Hermed hænger det sandsynligvis saaledes sammen. 19. Juli afgik der en ny Skrivelse fra Kongen til Greven af Oldenborg (Ausländ. Reg.). Det hed i den, at da Greven var her, og Kongen affattede sin Resolution paa Kejserens Dragende, troede han, at Jakob I ville være at bevæge til at gaa ind paa, at Hertugen af Bajern maatte beholde Kurfyrstetitlen i sin Levetid; nu har han imidlertid erfaret af Robert Anstruther, at Jakob bestemt forlanger, at Kurfyrsten faar saavel sin Titel som sine Lande tilbage; derfor maa han forandre sin Resolution in isto passu, for at ikke, hvis Kejseren gaar ind paa Underhandling, denne da skal dreje sig om et Punkt, som dog ikke kan naas. Kongen sender ham derfor en forandret Resolution til at levere paa behørigt Sted, ligesom ogsaa en forandret Skrivelse til Kurfyrsten af Sachsen; den tidligere Resolution beder han

Side 384
dass der key: dii sachen darhiin *Dirigiren* wolthe, dass der gemeine friiden widerum ihnss Rom: Reych muchte *Introdutiret* werden, welchem alless nichtes hatt *effectuiren*

oversæt: ... at kejseren ville styre [*Dirigiren*] sagerne derhen, at den almene fred på ny måtte blive indført [*Introdutiret*] i Det Hellige Romerske Rige – hvilket alt sammen dog intet har formået at udrette [*effectuiren*].

---

ham sende tilbage. Sandsynligvis er den udfærdigede, i Geh. Ark. nu bevarede Resolution den fra Greven tilbagesendte, i hvilken Rettelserne ere indførte. Disse Rettelser angik Punkt 3. Dette kom nu til at gaa ud paa, at skjønt Kongen ikke vilde bestride Overførelsen af Kurfyrsteværdigheden til Hertugen af Bajern, holdt han det dog for ugjørligt at vente en bestandig Fred, hvis Værdigheden ikke blev tilbagegiven Kurfyrst-Pfalzgreven; ligeledes vilde Kongen af England paa ingen Maade give efter i dette Punkt; Kongen frygtede derfor, at alle Traktater skulde være frugtesløse hvis man ikke paa kejserlig Side var tilbøjelig til at indvilge i en „*plenaria restitutio tam tituli quam ditionum hæreditariarum*“. Aarsagen til denne Forandring i Kongens Fredsforslag laa, som angivet af ham selv, i Robert Anstruthers Mellemkomst. Med Instrux af 6. Juni var han ankommen til Kjøbenhavn 17. Juli. Hans Proposition er vel først dateret 25. Juli (Latina), men han maa i det mindste mundtlig have forebragt dens Indhold tidligere. Den gik ud paa, at Jakob I havde besluttet, selv med den største Fare, at skaffe Kurfyrst Frederik hans Lande og hans Værdighed tilbage; han bad derfor Christian IV hjælpe sig og opfordre de tydske Fyrster til det samme; han havde sendt 6000 Mand til Nederlandene og forhandlede med Kongen af Frankrig om Forbund; med Danmark, Sverrig og Nederlandene ønskede han et særligt Forbund mod den katholske Liga; men hans Hensigt gjaldt alene Pfalz og Tydsklands Frihed. „*nam religionis et conscientiæ causam dei curæ relinquit*“. Som det fremgaar af den nye Skrivelse til Anton Günther og endnu mere af Kongens med Kanslerens Haand skrevne Indlæg til Rigsraadet af 22. Juli, gjorde Anstruthers Forslag et ikke ringe Indtryk paa Kongen, men Rigsraadet optraadte bestemt imod et Forbund med England og satte sin Vilje igennem. Det var væsentlig i Overensstemmelse med dets Forslag af 25. Juli, at Kongens Svar af 27. Juli til Anstruther blev affattet. I dette fremhævedes, at Danmark og Kongens Sønners Stifter vilde blive udsatte for hele Faren, thi England og Sverrig kunde ikke angribes af Modpartiet, der ingen Flaade havde; Kongen havde desuden tilbudt sin Mægling til den af Kejseren for faa Dage siden hertil sendte Gesandt; det vilde derfor ikke være loyalt ikke at oppebie hans Svar; en endelig Resolution skulde Anstruther faa ved sin Tilbagekomst fra Tydskland (Latina; jvfr. Schybergson, Underhandlingarne om en

Al oversættelse er via AI

Side 385
konnen. Auss welchem allem zuuernehmen, dass ich dassmeinige dabei gethan vndt Nuhmer billich mich solcher sachen Endtslagen Solthe.
Auffdass aber der key: sehen vndt vernehmen Sol, dass ich meiness Ordtz gerne thun will, wass ihm vndt dem Röm: Reyche zu Ehren vndt Ruhe gereichen kan, So will ich mich dess key: begeren nach *accommodiren* vndt versuchen, wie weit bei den sachen thunlich, Doch mit dem bedinge dass ich erfhaaren mag, wass der key: dem Phaldtzgraffuen fuhr genaade Erweissen will, Dan nicht zuhoffen, dass etwass fruchtbarligess dem gemeinem wehsendt zum besten kan *tractiret* werden, Souern Solchess nicht vorheergehe. Ich fuhr meine Persohn kan zuaar nicht eigendtlich wissen, wohriin mein Schuager, der von Engelandt, nebhenst seinen *adherenten incliniren*, woruon ich doch mit dem forderligsten bei Rubberdt *Anstruther* werde gewisheit haben.
Weil nun ganss nicht zu zueiffuelen, dass Io obgemelther der von Engelandt samdt seinen *Confæderanten* dass Eusserste muglich dabei thun vndt auff di *restitution in integrum* höchlich *urgiren* werden. Ob nun Skon ich fuhr meine Persohn nichtes Liiberss wunsken muchte, alss

oversæt: ... kunne. Af alt dette kan det erfares, at jeg har gjort mit dertil, og at jeg nu med rimelighed burde fritages [*Endtslagen Solthe*] for sådanne sager.
Men for at kejseren skal se og erfare, at jeg for mit vedkommende gerne vil gøre, hvad der kan strekke sig til ære og ro for ham og Det Hellige Romerske Rige, så vil jeg indrette mig efter [*accommodiren*] kejserens begæring og forsøge, hvor vidt det under de givne omstændigheder er gørligt. Dog med den betingelse, at jeg må få at vide, hvilken nåde kejseren vil udvise over for pfalzgreven [Vinterkongen Frederik]. For der er intet håb om, at noget frugtbart kan forhandles [*tractiret*] til gavn for det fælles bedste, medmindre dette sker først.
Jeg kan for mit eget vedkommende [*fuhr meine Persohn*] vel ikke vide nøjagtigt, hvad min svoger, kongen af England, og hans tilhængere [*adherenten*] hælder imod [*incliniren*], men det vil jeg hurtigst muligt få vished om gennem Robert Anstruther [*Rubberdt Anstruther*].
Da der jo overhovedet ikke er grund til at tvivle på, at førnævnte konge af England samt hans forbundsfæller [*Confæderanten*] vil gøre det yderste, de formår, og i højeste grad presse på [*urgiren*] for en fuldstændig genindsættelse [*restitution in integrum*]. Og skønt jeg for min egen person ikke kunne ønske mig noget kærere, end...

---

evangelisk allians åren 1624—1625 S. 30 f. Danske Saml. 2. R. III, 374. Memoires et negociations secrètes de Mr. de Rusdorf I, 350—54. Molbechs Udgave af Brevene I, 160—65. Gardiner, History of England under the duke of Buckingham and Charles I. I, 135. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 29. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 409—15). Anstruther fik samme Dag Skrivelser med paa sin Rejse til Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenborg; Kongen forestillede heri disse, at Jakob I var bestemt paa ved Hjælp af andre Potentater at ville gennemføre Frederiks Gjenindsættelse; da der herved ikke kunde ventes andet end skrækkelig Blodsudgydelse og frygtelige Ødelæggelser, og da desuden Fremmede derved let vilde faa fast Fod i Riget. saa tvivlede Kongen ikke paa, at de ligesom han selv vilde søge at forebygge det og opnaa en taalelig Fred: de burde opfordre Kejseren til mundtlig Forhandling, til hvilken Kongen habede ogsaa at faa Jakobs Samtykke (Ausländ. Reg.). 25

Side 386
dass, wie obengemeldet, alless ihn guthe ruhe widerum muge gestellet werden, So kan der key: dennoch leichtlich Ermessen, dass ich, wie gerne ich auch wolthe, mich von meinen so

Al oversættelse er via AI

gaar nahen anueruanten ihn ihr so hoe angelegene Sache nicht Endtslaagen kan, Der key: auch bei sich abnehmen kan, wass sii fuhr ihre persohn ihn solchem falle bei deroselben nahen verwandthen thun wurden.
Wan ich aber, wie obengemeldet, erfhaaren mach, Ob der Phaldtzgraff *perdon* erlangen mach, vndt wieweit derselbige sich Erstrecken Soll, Alsdan will ich, meinem Obengemeltem erbiitem nach, allen muglichen fleyss anwenden, also dass der key: Erfharen soll, dass es, ob godt will, ohne frucht nicht abgehen Soll. Weil nuhn ohne allen zueiffuell der key: wirdt wissen wollen, Ob von mihr Eynige fohrsleege gethan seindt, So Soll folgender gestaldt darzu geandtuorted werden, dass meiner forslaag also sei: 1. Dass dem Phaldtzgraffuen dii Ober vndt wnderphaldtz Strax wiideruhm eingereumet wurde, 2. weil dii Chure auff Beyeren *transferiret*, vndt ich meiness theilss solches dess key: *factum* nicht zu *Disputiren* habe, dass nach absterben desselbigen von Beyeren der Phaldtzgraff wiideruhm ihn seine fohrige *dignitet restituiret* wurde, 3. dass souern Eiinige abbitthe geskeen solthe, dass alssdan dieselbige durch gesanthen geskeen muge. Solthe auch dess könnichlichen tittelss halber einige zuihrickeit Einfallen, So ist meiner meinung nach darahn wehnich oder ganss nichtz gelegen, aldiieuill derselbiger ihm, dem Phaldtzgraffuen, von niehmandtz ihm Rei[c]he gegeben wirdt, auch derselbiger tittell ihm mer *Skymphlich* dan ruhmlich ist, auch mit der zeit bei den auslendisken *Potentatem*(!) woll fallen wirdt, wie dan der von Engelandt ihm denselbigen noch niehmalss hatt geben wollen. Welchess also kurdtzlich meine mehnung ist (doch den anderen wnuergreifflich), Dan ich nochderzeit, wie fohrhiin vermeldet ist, nicht wissen kan, wass der von Engelandt nehbenst seinen *adherenten* meinung oder fohrslag sein mach.
Weill nuhn solche fohrslege dem key: woll thunlich

oversæt:
at alt, som ovenfor nævnt, på ny må blive bragt i god ro. Så kan kejseren dog let indse, at hvor gerne jeg end ville, så kan jeg ikke trække mig ud [*Endtslaagen*] af en så højtagtpåliggende sag for mine så yderst nære slægtninge [*anueruanten*]. Kejseren kan også hos sig selv overveje, hvad han for sin egen person ville gøre i et sådant tilfælde for sine egne nære slægtninge.
Hvis jeg derimod, som ovenfor nævnt, får at vide, om pfalzgreven [Frederik] kan opnå tilgivelse [*perdon*], og hvor vidt denne skal strække sig, da vil jeg, i overensstemmelse med mit ovennævnte tilbud, anvende al mulig flid, således at kejseren skal erfare, at det – om Gud vil – ikke skal forløbe uden resultat.
Da kejseren nu uden al tvivl vil vide, om der er stillet nogen forslag fra min side, så skal der svares herpå på følgende måde, at mit forslag lyder således:

1. At Øvre- og Nedre-Pfalz straks gives tilbage [*wiideruhm eingereumet*] til pfalzgreven.
2. Eftersom kurfyrsteværdigheden [*dii Chure*] er overført [*transferiret*] til Bayern, og jeg for mit vedkommende ikke skal anfægte [*Disputiren*] denne kejserens handling [*factum*], så skal pfalzgreven efter denne [hertugen] af Bayerns død genindsættes [*restituiret*] i sin tidligere værdighed [*dignitet*].
3. Såfremt der skal ske en formel undskyldning [*abbitthe*], da må denne ske ved hjælp af udsendinge [gesandter].

Skulle der opstå vanskeligheder på grund af hans kongelige titel [titlen som konge af Bøhmen], da er der efter min mening kun lidt eller slet intet tabt derved, eftersom denne titel alligevel ikke gives pfalzgreven af nogen i Riget, ligesom denne titel er ham mere til skændsel [*Skymphlich*] end til ære, og den med tiden nok af sig selv vil falde bort hos de udenlandske regenter [*Potentaten*] – ligesom kongen af England endnu aldrig har villet give ham den.

Al oversættelse er via AI

Hvilket altså kortfattet er min opfattelse (dog uden at være bindende for andre), da jeg i øjeblikket, som tidligere nævnt, ikke kan vide, hvad kongen af England og hans tilhængere [*adherenten*] har af mening eller forslag.
Eftersom nu sådanne forslag må være ganske gørlige for kejseren...

Side 387
seindt, alss verhoffet man disses ordtz, dass mit dem forderligsten gute *resolution* Einkommen muchte, auffdass durch *protrahirung* der zeit keine wrsache zur weitleuffticketkeit muge gegeben werden, Dan ich mich nich *zuobligiren* weiss oder kan, dass ymmittelst nicht allerlei *preparatoria* Solten gemachet werden.
Weill mihr auch genuncksam bekandt, dass der key: von gott dem Almechtigern mit hoem verstande begaabet ist, So zueiffuele ich nicht, Er wirdt disse sache zu seinem selbst Eiigenem wolstande vnd Ruhe nebenst dess ganssen Ro: Reichss *prosperitet* ihn acht haben vndt sich in dissem *accommodiren* vndt *moderiren*, dass man damahllein Ihm wercke Spiiren mack, dass dii wiiderbringung dess werden friidens dem key: zu hertzen gehe.

oversæt:
.. da håber man herfra, at der hurtigst muligt må indkomme en god beslutning [*resolution*], for at der ikke ved at trække tiden i langdrag [*protrahirung*] gives årsag til yderligere vidtløftigheder. For jeg hverken kan eller vil forpligte mig til [*zuobligiren*], at der ikke i mellemtiden skulle blive truffet alle mulige forberedelser [*preparatoria*].
Da det desuden er mig tilstrækkeligt bekendt, at kejseren af Gud den Almægtige er begavet med høj forstand, så tvivler jeg ikke på, at han vil tage denne sag i agt til sit eget bedste og til ro, foruden hele Det Hellige Romerske Riges velstand [*prosperitet*], og at han i dette vil indrette sig [*accommodiren*] og besinde sig [*moderiren*], således at man i gerning kan mærke på ham, at genoprettelsen af den dyrebare fred ligger kejseren på hjerte.

Brev 274.* 22. Juli 1624.

Der skal sendes to Egeplanker til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Tyll frede: skall forskickiss thuende Egyplancker, Enhuer 12 allen lang och En allen breed. Køben: den 22 *Iulij Anno* 1624.

Til Frederiksborg [*Tyll frede:*] skal der sendes to egeplanker, hver på 12 alen i længden og én alen i bredden. København, den 22. juli i det Herrens år [*Anno*] 1624.

Brev 275 * 4. Aug. 1624.

Til Christian Friis.

Om et Laan paa 50,000 Rdl. til det ostindiske Kompagni. De Penge, som komme ind ved Kontributionerne, maa fordeles til de forskellige Øjemed. Der er endnu Fare for Angreb fra Sverig. Om lyneborgsk Salt, Nedsættelse af Bøndernes Arbejdspenge og Pest om Bord paa den svenske Flaade. — *Kgl. Bibl.*

Om dy 50000 dl. haffuer ieg Skreffuid frummoder tyll, som ted Ostindianske *companie* begerer [1]), dog ued ieg

Al oversættelse er via AI

oversæt: Angående de 50.000 daler, som Det Ostindiske Kompagni begærer, har jeg tidligere skrevet udkast [*frummoder*] til [1]), dog ved jeg...

---

[1]) Af Rigsraadets Betænkning af 3. Aug. 1624 fremgaar, at de 50,000 Rdl. allerede tidligere vare laante til det ostindiske Kompagni af de Skatter, som vare bevilgede 1620. Rigsraadet paastod, at de kun havde maattet benyttes, hvis Skatterne for øvrigt havde været tilstrækkelige til at betale hele Gjælden

Side 388
icke, om hun uyll faa pengene vd, andenstedtz elleroch fleere att bringe tilueye ued ieg icke Paa denne tyd. Huad Penning der skall *contribveris*, dy maa endeligenss Skillis ad, saatt ieg faar huess mig hør, och tedsom till gellens affbetalning skall, atted forsyg bliffuer, Saoch tedsom till Soldaterniss vnderholding vdgiffuess, tilstillis *commissarierne*, som bliffuer *deputerit*. Ieg fornam ynted, att nogit bleff taalid om, huorlediss den Ølziisse kan *supleris* [1]), vdenatt ted Er sked, Syden ieg drog bordt. Aff dy Suenske tydinger Erfharer man derriss oprichtighed. Ieg ued endnu icke, om ted Er raadeligdt att affskaffe folckit eller ey. Om ted lyneborger Saaldt kan man taale, naar man faar derriss *affections* forandring att uyde. Cordt von Busk [2]) Er saatt till beuyndthebber. Den forlyndering Paa arbeidtzpenning kan taalis om, naar man haffuer bedre leilighed, Ieg ued uell, atty gerne saa dem ganske affskaffit [3]).
I gaar uaar ieg i helsyngør, daa kam der skybe fraa Dandtzig saoch Stockholm, som beretthede Sammestedtz att døe hefftig aff Pestilendtze, Och att Suenske Skybe uaar vdlagde och skulle uerrid till lyffland, daa døde dy saa fast Paa Skyben, saatty motthe skaffe dem aff Skyben ygen. Ted uyll haffuiss yacht och Er allerede befhalid,

oversæt: ... ikke, om det [kompagniet] vil få pengene udbetalt. At tilvejebringe andre eller flere penge på nuværende tidspunkt, ved jeg ikke hvordan skal lade sig gøre.
Hvad angår de penge, der skal opkræves i skat [*contribveris*], så skal de absolut holdes adskilt, således at jeg får det, der tilkommer mig, og at det, som skal gå til afbetaling af gælden [til enkedronningen], bliver varetaget med omhu. Ligeledes skal det, som udgives til soldaternes underhold, overgives til de kommissærer, som bliver udpeget [*deputerit*].
Jeg hørte intet om, at der blev talt om, hvordan tabet på øl-afgiften [*Ølziisse*] kan dækkes [*supleris*] [1]), medmindre det er sket, efter jeg rejste min vej.
Ud fra de svenske efterretninger erfarer man deres reelle hensigter [*oprichtighed*]. Jeg ved endnu ikke, om det er rådeligt at hjemsende krigsfolket eller ej. Om det lüneburgske salt kan man forhandle, når man har fået kendskab til deres [svenskernes] holdningsændring [*affections forandring*]. Cort von Busk [2]) er sat til at være administrator [*beuyndthebber*]. Den nedsættelse [*forlyndering*] af arbejdspengene kan der tales om, når man har bedre lejlighed til det; jeg ved jo vel, at I [Rigsrådet] gerne så dem fuldstændig afskaffet [3]).
I går var jeg i Helsingør; da ankom der skibe fra Danzig og fra Stockholm, som berettede, at der begge steder dør folk i voldsom grad af pest [*Pestilendtze*]. Og at de svenske skibe, som var lagt ud og skulle have været til Livland [*lyffland*], der døde besætningerne så hurtigt om bord på skibene, at de måtte skaffe dem væk fra skibene igen. Der vil blive holdt øje med det [*Ted uyll haffuiss yacht*], og det er der allerede givet ordre om...

---

til Enkedronningen; da dette ikke havde været Tilfældet, burde Kongen forlange Pengene tilbagebetalte af Kompagniet eller senere selv betale Riget dem tilbage (Erslev, anf. Skr. I, 417 f. 425).
[1]) Se ovfr. S. 367.
[2]) Se ovfr. S. 226.
[3]) 1623 havde Kongen paabudt en Omordning af Hoveriet paa Kronens Gods, saaledes at største Delen af Bønderne skulde fritages for alt Arbejde og Ægter mod at betale Arbejdspenge. Rigsraadet udtalte sig i sin Betænkning af 3. Aug. 1624 for deres Afskaffelse eller i alt Fald for en Nedsættelse af dem. Samme Dag

Al oversættelse er via AI

paabødes ogsaa en ny Taxation (Danske Mag. 3. R. IV, 139 ff. V, 9 ff. Erslev, anf. Skr. I, 410. 422 f. C. Christensen, Agrarhistoriske Studier I, 198 ff. Jvfr. ovfr. S. 371).

Side 389 1624
atty ycke maa komme y land [1]). Tyll Rostock døer ted ochsaa sterckt. *Vale. Datum* hyrsholm den 4 *Augustj Anno* 1624.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt:
.. [så] at de [de pestsmittede svenske besætninger] ikke må komme i land [1]. I Rostock dør folk også i voldsom grad [*døer ted ochsaa sterckt*]. Lev vel [*Vale*].
Givet på Hørsholm [*hyrsholm*] den 4. august i det Herrens år [*Anno*] 1624.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.

Brev 276 * 1. Septbr. 1624.

Om Forsendelse af Egeplanker til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Fraa holmen skall forskickiss nogle aff dy Breediste Egyplancker til frede:, Lygesom dy syste uaar, som bleffue ysønderskorren Paa holmen [2]). Aff køben: den 1 *Septem: Anno* 1624.

oversæt: Fra Bremerholm [*holmen*] skal der sendes nogle af de bredeste egeplanker [*Breediste Egyplancker*] til Frederiksborg [*frede:*], i lighed med dem sidst [*syste*], som blev opskåret [*ysønderskorren*] på Bremerholm [2]. Afgivet i København den 1. september i det Herrens år [*Anno*] 1624.

Brev 277 * 29.Oktbr. 1624.

Til Christian Friis.

En Expedition angaaende den halberstadtske Sag skal paaskyndes. Rentemestrene skulle sende en Fortegnelse paa den Godtgjørelse, der tilkommer dem for noget Smedearbejde. — *Geh. Ark.*

Igaar glemde ieg y En hast uydere att taale med dig om den Halberstadtske *tractation* [3]), Och Eptherdi dy erre beskeden til haadersleff y mod den Syste *Novembris* førstkommendis [4]), Och dy inted kan *expedieris*, udenatty dette faar med dem. Saa skulle der *matureris* med ted samme, Pated Sagen icke bliffuer opholdt. *Vale. Datum* frede: den 29 *Octo: Anno* 1624.
Christian.
Renthemeysterne skall Strax sende mig fortegnelsen Paa den affbrending, dem gørris gaadt Paa huess arbeid

oversæt: I går glemte jeg i al hast at tale yderligere med dig om de forhandlinger [*tractation*], der vedrører Halberstadt [3]. Og eftersom de [halberstadtske gesandter] er tilsagt til at møde op i Haderslev op mod den sidste dag i denne kommende november [4], og de intet kan få udrettet [*expedieris*], uden at de får disse [dokumenter] med sig, så skal der sættes fart på [*matureris*] med det samme, for at sagen ikke bliver forsinket. Lev vel [*Vale*].
Givet på Frederiksborg [*frede:*] den 29. oktober i det Herrens år [*Anno*] 1624. Christian
Rentemestrene skal straks sende mig fortegnelsen over den godtgørelse [*affbrending*], som de tilgodeses for, for så vidt angår det udførte arbejde...

Al oversættelse er via AI

[1]) Jvfr. Slange S. 518.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 387.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 363.
[4]) 10. Novbr. havde halberstadtske Gesandter Audiens hos Kongen i Haderslev (Danske Saml. 2. R. III, 375).

Side 390
der Smyddiss y køben: sauell y byen som paa holmen, saoch om Iernit leffueris Skriffueren y Smydien elleroch Smiddene.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

278.* 23. Novbr. 1624.

Kongens Bemærkninger til de af de gottorpske Raader overgivne Punkter angaaende Sværmere, Forholdet til Hamborg, Møntvæsenet, Landevejsrøverier, Formynderskab, Grænsestridigheder med Gottorp og de inddigede Landstrækninger. — *Geh. Ark., Gottorpske Ark., Camera 4, Capsa 1, Konvolut 3.*

Kurtze *punctation* dessen, darvber
mit den koniglichen Hern Stadt
haltern vndt Rheten die Fürst
liche Holsteinische deputirte
zu communicirn bevehligt [1]).
1.
Wegen der Schwenckfeldischen *Enthusiastischen* Schwermerei, dero Lehrern H: Friedrichs zu Holstein F: G: dass landt zureumen angekundigt, die aber zu Ist best, dassie verwissen werden innerhalb wehnich dagen [2]).

oversæt:
Kort optegnelse [*punctation*] over det, som de fyrstelige holstenske deputerede har fået pålæg om at drøfte [*zu communicirn*] med de kongelige herrer statholdere og råder [1].
1. Hvad angår det Schwenkfeldiske, entusiastiske sværmeri [*Schwermerei*], hvis lærere af hans fyrstelige nåde [*F: G:*] hertug Frederik [af Gottorp] er blevet pålagt at rømme landet, men som dog [stadig opholder sig her]: Da er det bedst, at de bliver udvist [*verwissen*] inden for få dage [2].

[1]) 22. Novbr. 1624 havde de gottorpske til Landretten i Haderslev deputerede Raader haft en Forhandling med Gert Rantzau og andre kongelige Raader og derved forelagt de Punkter, som indeholdtes i en af Hertug Frederik af Gottorp opsat Memorial, dat. 14. Novbr. De kongelige Raader forlangte en Kopi af Memorialen, hvorpaa den i Texten meddelte Punktation blev opsat og indsendt til Statholderen, som leverede den til Christian IV, der var tilstede i Haderslev. Kongens Bemærkninger bleve nu overgivne til den gottorpske Kansler Ægidius v. d. Lancken. Da han og hans Kolleger fandt Kongens Resolution for almindelig holdt, henvendte de sig atter til Statholderen og Raaderne med Anmodning om, at der maatte gaas noget mere ind paa Enkeltheder i de fleste Punkter. 25. Novbr. overbragte de saa en ny Erklæring, hvis Indhold meddeles i de følgende Anmærkninger (Geh. Ark., Gott. Ark., Camera 4, Capsa 1, Konvolut 3).
[2]) Erklæringen af 25. Novbr.: Kongen har givet Statholderen Befaling til hurtigst mulig at skaffe de Sværmere, som have nedsat sig i Svabsted, bort.

Side 391
Schwavestet ihr *receptacul* genommen, ob nicht I: kon: Mayt: belieben wolle denselbigen dass nest daselbst auch zuverstoren [1]).
2.

Al oversættelse er via AI

In der Hamburgischen *Exemtionsachen* einen gewissen schluss zumachen, ob man der ausgeschriebenen *Reuision inhærirn* oder des *beneficij Restitutionis in integrum* sich gebrauchen konne vndt wolle, ob nicht die *Acta* iemandt vnter handen zugeben, eine *deductio* darauss zumachen vndt dan etlicher Iuristen *faculteten* oder furnehmer Rechtsgelarten bedenken einzuholen vndt man sich zubemuehen, wie Ess mussen Edtzliche gelarthe darzu verordnet werden vndt ihrer meinung vernehmen vndt das Iehe ehr Iehe besser [2]).

... [og har] taget deres tilflugtssted [*receptacul*] i Svabsted; om det ikke måtte behage Hans Kongelige Majestæt [*I: kon: Mayt:*] ligeledes at ødelægge [*zuverstoren*] reden for dem dér [1].
2. At få truffet en endelig beslutning i den hamborgske undtagelsessag [*Exemtionsachen*] om, hvorvidt man skal fastholde [*inhærirn*] den udskrevne revision, eller om man kan og vil benytte sig af det retslige privilegium om fuldstændig genindsættelse [*beneficij Restitutionis in integrum*]; om man ikke burde overdrage sagsakterne [*Acta*] til nogen, som kan udarbejde et retsligt sammendrag [*deductio*] heraf, og derefter indhente udtalelser fra adskillige juridiske fakulteter [*faculteten*] eller fornemme retslærde samt bestræbe sig på, hvordan... Det er nødvendigt, at der udpeges nogle lærde folk dertil, hvis mening man kan høre – og jo før, jo bedre [*das Iehe ehr Iehe besser*] [2].

---

[1]) I sin Memorial af 14. Novbr. omtaler Hertugen dem som en for nylig opstaaet Sekt med schwenkfeldtske, gjendøberske, fantastiske Vranglærdomme, som benægtede Christi sande Menneskenatur, foragte Prædikenerne og Sakramenterne og modsatte sig Eder og Renter af Laan; forviste fra Husum have de nedsat sig i Svabsted. — Caspar Schwenkfeldt fra Schlesien, f. 1490 † 1561, regnes for den første protestantiske Mystiker; hans Tilhængere fandtes i det 17. Aarhundrede især i Schwaben og Schlesien (Herzog, Plitt u. Hauck, Real-Encyclopädie für protestant. Theologie u. Kirche XIII, Leipzig 1884, S. 776 ff.). Hovedrepræsentanterne i Slesvig for den mystiske, af Schwenkfeldt og Weigel paavirkede Retning vare Holsteneren Hartvig Lohmann og Husumeren Nicolaus Teting. 1622 havde de forladt Flensborg, hvor de hidtil havde virket; Teting forenede sig med den sværmeriske Enke Anna Ovena Hoyers og nedsatte sig i Husum; Lohmann gik til Svabsted, men kom ogsaa ofte derfra til Husum. Som Følge af Klager fra Gejstligheden i denne By befalede Hertug Frederik dem 27. Septbr. 1624 at tilbagekalde deres Vildfarelser eller inden 14 Dage forlade Hertugdømmerne. De maa derefter en Tid have taget Ophold i Svabsted (Krafft, Ein zweyfaches Jubel-Gedächtnis S 161 ff. 469. Jensen u. Michelsen, Schlesw.-Holst. Kirchengeschichte III, 313 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. V, 1 ff.).
[2]) Erklæringen af 25. Novbr.: Akterne i den hamborgske Exemtionssag skulle overgives til to lærde Raader, som skulle lave et Extrakt, der sammen med Akterne skal sendes til juridiske Fakulteter, f. Ex. i Ingolstadt og Köln.

Side 392
auss des Heiligen Reichs *Archiuen*, auch der Stadt Hamburg *clausuren* etliche zu dieser sachen dienliche *documenta* erhoben vndt zu weg gebracht werden muchten [1]).
2.
Ob nicht mit schlagung der kleinen Muntzsorten, als drei schilling stucken vndt sechslingen, einzuhalten auff eine zeitlang vndt da hernechst solche *sorten* wider zuschlagen, die notturfft befunden wurde bei solcher pregung in allen muntzen gleicheit zuhalten, der vortheil, so bisshero der Muntzkosten halber *indulgirt*, etwas eingezogen, auch wegen deren ausserhalb dieser Furstenthume geschlagenen Muntzsorten *iüngstpublicirtes Muntzedict* [3]) zuerneuern. Es ist billich, dass man mit dem myndtzen guthe acht gegeben werden [2]).
4. Ob nicht an die Stadt Hamburg zuschreiben wegen der eigenmectigen zollsteigerung, damit dieser Furstenthume eingesessene beschwert werden, vndt was furzunehmen, wan solch schreiben keine frucht schaffte.
Daruon ist zuberadtslaagen, welchergesta[l]dt kegen sii zu *prosediren*, vndt kan man *in loco* daruber der Rethe meynung vernehmen [4]).

oversæt:

Al oversættelse er via AI

... ud af Det Hellige [Romerske] Riges arkiver [*Archiuen*], og ligeledes af byen Hamborgs egne gemmer [*clausuren*], så adskillige dokumenter [*documenta*], der er nyttige i denne sag, kunne fremskaffes og bringes til veje [1].
3. Om det ikke ville findes nødvendigt for en tid at indstille prægningen af de små møntsorter [*Muntzsorten*] – såsom treskillingsstykker og sekslinger – og derefter, når disse sorter [*sorten*] atter skal præges, at overholde fuld lighed i alle møntsteder ved en sådan prægning; samt at mindske den fordel, som hidtil har været tilladt [*indulgirt*] af hensyn til møntomkostningerne, og ligeledes at forny det nyligt offentliggjorte møntedikt [*iüngstpublicirtes Muntzedict*] [3] på grund af de møntsorter, der præges uden for disse fyrstendømmer.
Det er rimeligt, at der holdes godt øje med udmøntningen [2].
4. Om man ikke bør skrive til byen Hamborg i anledning af den selvrådige [*eigenmectigen*] toldforhøjelse, hvorved indbyggerne i disse fyrstendømmer bliver pålagt tunge byrder, og hvad der skal foretages, hvis et sådant brev ikke bærer nogen frugt.
Derom bør der rådslås, på hvilken måde der skal skrides frem [prosediren] imod dem, og man kan på stedet [in loco] høre rådernes mening om dette [4].

---

[1]) Ved Rigskammerrettens saakaldte Exemtionsdom af 6. Juli 1618 var Hamborg blevet erklæret for en Rigsstad. Kongen og Hertugen havde forlangt Dommens Revision, og ved Forliget i Steinburg 1621 havde Hamborg forpligtet sig til indtil Revisionens Resultat at forblive i Lydighed mod Kongen og Hertugen (Slange S. 457. Schlegels Overs. af Slange II, 175).
[2]) Erklæringen af 25. Novbr.: Kongen har bevilget, at der holdes inde med Prægningen af Treskillingstykker og Sekslinger.
[3]) Af 28. Febr. 1623 (Samml. d. hauptsächl. schlesw.-holstein-gemeinschaftl. Verordnungen S. 347 ff.).
[4]) Erklæringen af 25. Novbr.: Der skal skrives til Hamborg om Toldpaalægene.

Side 393
5. Wegen plackerei vndt rauberei auff freier landtstrassen, ob nicht als baldt, wan angriffe geschehen, Landtfurstlichen ampts halben *inquisitiones* anzustellen, dieiehnige, so vmb zeit solcher *deprædation* mit frembden verdechtigen Reutern *conuersirt*, deren namen ausszusagen, anzuhalten vndt die benante nach befindung der vmbstende rechtlich zuverfolgen an orten da sie angetroffen.
Dass ist fuhr sich recht, vndt seindt dy ambdtleuthe solches zu thun Skulldich, worzu sii *per mandatum* nochmalss zu *compaliren* [1]).
6
Ob nicht den widewen die vormuudtschafften vndt verwalten ihrer kinder guter abzustricken. Ob nicht zuverordnen, das *maior ætas* oder mundigkeit in 25 iahre erstlich angehen solle. Ob nicht eine *constitutio* zumachen vndt zupublicirn, darin alle *contract*, so von kindern, auch vnmundigen vndt minderiahrigen ohn ihrer Eltern, *tutorn* vndt *curatorn* wissen vndt willen auffgerichtet, verbotten mit diesem anhange, das, was dawider gehandelt, null, nichtig vndt vnkrefftig sein solle.
Muss ihn der Landgerichtzordnung Eingefhuret werden [2]).
7.
Weil wegen deren zwischen dem koniglichen vndt Furstlichen Emptern Flenssburg, Rendissburg vndt Gottorff eingefallenen
Darzu kan *Commission* alhie *in loco* ausgehen, auffdass Es doch mahll eins solche

oversæt:

Al oversættelse er via AI

5. Hvad angår overfald [*plackerei*] og røveri på de åbne landeveje: Om ikke landsfyrsterne på embeds vegne straks, når angreb finder sted, bør iværksætte officielle undersøgelser [*inquisitiones*] og tvinge dem, der på tidspunktet for et sådant røveri [*deprædation*] har haft omgang [*conuersirt*] med fremmede, mistænkelige ryttere, til at opgive disses navne, samt tilbageholde de navngivne og retsforfølge dem alt efter omstændighederne på de steder, hvor de antræffes.
Dette er i sig selv retfærdigt, og amtmændene er skyldige til at gøre dette; dertil skal de endnu en gang forpligtes [compaliren] ved en officiel ordre [per mandatum] [1].
6. Om ikke værgemålet for enker og forvaltningen af deres børns formuer bør indskrænkes [*abzustricken*]. Om ikke det bør forordnes, at myndighedsalderen [*maior ætas*] først skal indtræde ved det fyldte 25. år. Om ikke der bør udfærdiges og offentliggøres en forordning [*constitutio*], hvori alle kontrakter [*contract*], som indgås af børn samt umyndige og mindreårige uden deres forældres, værgers [*tutorn*] og kuratorers [*curatorn*] viden og vilje, forbydes med den tilføjelse, at alt, hvad der handles derimod, skal være null, vigtigt og uden retskraft.
Dette må indføres i Landretsordningen [2].
7. Eftersom der på grund af de stridigheder, som er opstået mellem de kongelige og fyrstelige amter Flensborg, Rendsborg og Gottorp...
Dertil kan en kommission [Commission] træde sammen på stedet [in loco], for at der dog omsider kan [findes en løsning på] en sådan...

---

[1]) Erklæringen af 25. Novbr.: Der skal anordnes stærke Inkvisitioner med Hensyn til Røverierne paa Landevejene og træffes Aftaler derom med Lybek og Hamborg.
[2]) Erklæringen af 25. Novbr.: Kongen har antaget Forslaget.

Side 394
grentzirrungen durch beiderseits *Commissarien Ao* 1618 vorschlege gethan, laut beigefuegter *extract sub A et B*, dieselbige auch von vorhochgedachten H: Friedrichens F: G: *ratificirt*, das bei I: kon: Mayt: ebenmessige genehmhaltung mucht befordert werden [2]).
Irrung Ihre Endtskafft erlangen kan [1]).
8.
Weil ersthochgemelte S: F: G: in dero Ampt Tundern einen grossen ort, den Bubschlott [3]) genant, einteichen zulassen vorhabens, vndt leute vorhanden, die solch werck auff ihr eigen *spesen*, gefahr vndt vnstaten aussfuhren wollen, auch ferner dahin *zudisponirn* stunden, das sie die gefertigte neue teiche ohn zuthuen vndt aussfassung der abgeteichten koge eigner im stande vnterhalten wollen, vndt dan den anbelegenen kogen vndt dere eignern dahero eine grosse *commoditet*, auch merckliche erleichterung deren zu erhaltung der teiche iahrlich auffgehenden vnkosten zuwachssen wurde, ob nicht bei I: kon: Mayt: an diesem ortthe *interessirenden* vnterthanen es dahin zurichten, das sie diesen neuen teichern, wan dass vorhabende werck fertig vndt nutzbarkeit entpfunden,
Darauff muss man sich bedencken vndt daruber der wntherthanen meynung vndt Erklerung vernehmen [4]).

oversæt:
... grænsestridigheder [*grentzirrungen*] blev der i året [*Ao*] 1618 stillet forslag af kommissærer [*Commissarien*] fra begge sider, i henhold til det vedlagte uddrag [*extract*] under punkt A og B; disse er også blevet godkendt [*ratificirt*] af den førhøjtænkte hans fyrstelige nåde [*F: G:*] hertug Frederik, for at en tilsvarende godkendelse måtte blive fremmet hos Hans Kongelige Majestæt [*I: kon: Mayt:*].
[således at] stridigheden [*Irrung*] kan nå sin afslutning [1].

AI oversættelse er via AI

8. Eftersom den førnævnte Hans Fyrstelige Nåde [*S: F: G:*] i sit amt Tønder [*Ampt Tundern*] har i sinde at lade et stort område inddige, kaldet Botslot [*Bubschlott*] [3], og der er folk til rådighed, som vil udføre dette arbejde for egen regning [*spesen*], risiko og bekostning, samt yderligere er indstillet på at indrette det således [*zudisponirn*], at de vil vedligeholde de færdiggjorte nye diger uden hjælp og udgifter fra ejerne af de inddigede koge [*koge eigner*]; og da der derigennem vil tilflyde de tilstødende koge og disses ejere en stor fordel [*commoditet*] samt en mærkbar lempelse i de årlige omkostninger, der går til digernes vedligeholdelse: Om det da ikke hos Hans Kongelige Majestæt kunne arrangeres således med de berørte [*interessirenden*] undersåtter på dette sted, at de – når det planlagte arbejde står færdigt, og nyttevirkningen mærkes – [yder et bidrag] til disse nye digebyggere.
Herpå må man tænke sig om og derom indhente undersåtternes mening og erklæring [4].

---

[1]) Erklæringen af 25. Novbr.: Gert Rantzau og Ægidius v. d. Lancken ere forordnede til Kommissærer for at berigtige Grænsestridighederne.
[2]) Jvfr. om Møderne 1618 og 1619 angaaende Grænsestridigheder Slange S. 412. 427 og Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 244 f. 259.
[3]) Botslot i Bøking Herred (se Brevene 1636—40 S. 403).
[4]) Erklæringen af 25. Novbr.: Kongen fastholder sin Resolution. Der var heller ikke fra gottorpsk Side forlangt nogen Forandring af den.

Side 395
zu billiger *recompens* eine leidtliche *summen* geldts hergeben vndt darreichten, inmassen S: F: G: dero eigne vnterthanen dahin *zudisponirn* gemeint.
9.
Weil die Furstliche vnterthanen im Sachssenbande [1]) sich hochlich beklagen, das sie wider einen klaren vertrach, so *Ao* 1531 auffgerichtet, mit neuen vngewohnlichen *oneribus* belegt werden wollen, das ihne auch die verspetung [3]) der erde von etlichen butenteichen vndt vorlande bei straffe verbotthen dem alten herkommen vndt Spadelandes rechten zuwider, vndt da sie *in notoria possessione* gewesen, das solche beschwerungen abgethan werden muchten.
In hoc puncto haben sii beyderseitz dass recht fuhr sich, welches sii *Ordinario modo* fuhr dii handt nehmen können [2]).
10.
Weil S: F: G: wegen vnterhaltung der Schleusen in Neuenwerck bei Coldenbuttel [4]) einen vertrag eingangen, wodurch dieiehnige, so auff solche Schleuse wässern, kegen entrichtung einer gewissen billigen *summen* geldes von vnterhaltung solcher Schleusen ewiglich entfreiet werden, welchs dan auch etlichen Schwavestetischen vntergehorigen zu mercklichem nutzen gereicht, das demnach dieselbige, gleich S: F: G: vnterthanen gethan,
Wahn *Commissarien* nach wbelichem gebrauch darvber gefohderdt werden, alsdan kan den sachen Rychtige mass gegeben werden [5]).

oversæt:
... som en rimelig kompensation [*recompens*] skulle yde og give en overkommelig sum [*summen*] penge, i lighed med hvad Hans Fyrstelige Nåde [*S: F: G:*] har i sinde at formå sine egne undersåtter til.
9. Eftersom de fyrstelige undersåtter i Sachsenbande [1] klager sig højlydt over, at man – stik imod en klar traktat oprettet i året [*Ao*] 1531 – vil pålægge dem nye, usædvanlige byrder [*oneribus*], og at det ligeledes, under strafansvar, er blevet dem forbudt at udnytte jorden [*verspetung*] [3] fra adskillige ydre diger [*butenteichen*] og forlande, hvilket er i strid med

Al oversættelse er via AI

gammel sædvane og spadelandsretten, og da de [førhen] har været i mbarbarisk, velkendt besiddelse deraf [*in notoria possessione*], ønsker de, at disse byrder må blive ophævet.
I dette punkt [In hoc puncto] har begge parter retten på sin side, hvilket de kan gå videre med på sædvanlig retslig vis [Ordinario modo] [2].
10. Eftersom Hans Fyrstelige Nåde, angående vedligeholdelsen af sluserne i Nyværk [*Neuenwerck*] ved Koldenbyttel [4], har indgået en aftale, hvorved de, der leder vandet ud gennem disse sluser, mod betaling af en vis rimelig sum [*summen*] penge til evig tid fritages for at vedligeholde sluserne – hvilket jo også har været til mærkbar gavn for adskillige af Svabsteds undersåtter – og at disse derfor, på lige fod med hvad Hans Fyrstelige Nådes egne undersåtter har gjort...
Når der i overensstemmelse med sædvanlig praksis indkaldes kommissærer [Commissarien] til at behandle sagen, så kan der træffes en rigtig og retfærdig afgørelse i disse forhold [5].

---

[1]) Distrikt i Wilstermarsken.
[2]) Erklæringen af 25. Novbr.: Skal overgives til en Kommission.
[3]) Af Ordet verspaden, at erklære noget Digeland for hjemfaldet efter Spade- eller Digeret Sander, Wörterbuch d. deutschen Sprache II, 2, 1129).
[4]) Koldenbüttel i Eiderstedt.
[5]) Erklæringen af 25. Novbr.: Skal overgives til en Kommission.

Side 396
auch ein benante *summe* geldt darzulegen muchten angewiesen vndt zwartt von dero landerei, so auff selbige Schleuse wässert, welchs in alle wege billig, weil sie dadurch befreiung von allen vnkosten, so sie sonsten zu vnterhaltung der Schleussen darreichen mussen, gentzlich *liberirt* vndt frei werden.
Signatum 22 *Nouembris Ao* 1624 zu Haderssleben.

Paaskrift: Andtuordt Auff dii wbergebene *Puncta*, so von den holstensken Rethen Eingelyffueret. 23 *9vem: Anno* 1624.

oversæt: ... ligeledes måtte blive pålagt at erlægge en fastsat sum [*summe*] penge dertil, og det nærmere bestemt ud fra de af deres landejendomme, som leder vandet ud gennem den samme sluse. Hvilket på enhver måde er rimeligt, eftersom de derved fuldstændig frigøres [*liberirt*] og bliver fri for alle de omkostninger, som de ellers har skullet udrede til slusernes vedligeholdelse.
Underskrevet [*Signatum*] den 22. november i året [*Ao*] 1624 i Haderslev.
Påskrift: Svar på de overleverede punkter [*Puncta*], som er blevet indgivet af de holstenske råder. Den 23. november [*9vem:*] i det Herrens år [*Anno*] 1624.

Brev 279.* 17. Decbr. 1624.

Der skal sendes tre Garnvinder til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Fraa Croneborrig skall hiidforskickiss 3 gaarnuynder, saatt huer aff Melckedeieren kan faa Ett, huilcke skall købiss sammestedtz y Byen. Frede: den 17 *Decem: Anno* 1624.

oversæt: Fra Kronborg [*Croneborrig*] skal der sendes tre garnvinder [*gaarnuynder*] hertil, således at hver af malkepigerne/budejerne [*Melckedeieren*] kan få én; de skal indkøbes samme sted i byen. Givet på Frederiksborg [*Frede:*] den 17. december i det Herrens år [*Anno*] 1624.

Al oversættelse er via AI

Brev 280.* 1624.

Til Christian Friis.

Ordre om Farverne paa den Silke, hvormed Kornelius Fincke skal binde sine Breve sammen, naar deres Forsendelse ikke er sikker. — *Geh. Ark.*

Svetica.
Wahn man dy briffue nicht Sicher kan fordtbringen, alsdan sollen disse farben zum zubinden der briffue gebraucht werden. Blau, wahn grosse zurustung zu Skiffe ist. Gelb, wahn zurustung zu lande verhanden.

oversæt: Sverige [*Svetica*].
Hvis man ikke kan frembringe brevene på sikker vis, så skal disse farver bruges til at binde brevene sammen med:
Blå: Når der er store [militære] oprustninger og forberedelser til skibs.
Gul: Når der er [militære] forberedelser i gære til lands.

Side 397
Gelb vndt rodt, wahn *D: Cornelij* persohn wnsicher. Zuaardtz, wahn Eynige Newe verbundt verhanden [1]).
Udskrift: *D: Cornelij* Fyncke [2]) *Characteren*. Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: **Gul og rød:** Når doktor [*D:*] Kornelius' personlige sikkerhed er i fare [*wnsicher*].
Sort [*Zuaardtz*]: Når der er nye alliancer eller forbund i gære [*verhanden*].
Udskrift: Doktor Kornelius Finckes chiffernøgle [*Characteren*]. Til kansleren, herre Christian Friis, i hænde.

Brev 281*. 1624.

Udkast til en Skrivelse til Høvedsmanden i Bützow om forskellige Udbetalinger til den afdøde Hertug Ulriks Folk. — *Geh. Ark.*
Der heubdtman zu Budtzow
Soll dii handtwercksleuthe, so zur begrebnuss meiness Brudern [3]) gearbeited, bezaahlen, auch dem gewehsenem bereiter 25 Reixdl fuhr ein Pherdt, So mein bruder von ihm bekommen, geben. Dass wberige, so wnterskidliche persohnen zufohderen haaben, soll nach beskaffenen saachen, wahn man di *relation*, welche nach dennemarck geskicket worden, durchgeseen, bezaahlen werden.
Mit der duhmherren *suplication* soll Es geleicher gestaldt gehalthen werden.

oversæt: Udkast til en skrivelse til høvedsmanden i Bützow om forskellige udbetalinger til den afdøde hertug Ulriks folk. — Geheimearkivet.
Til høvedsmanden i Bützow.
De håndværkere, som har arbejdet ved min broders [3] begravelse, skal udbetales deres løn, og ligeledes skal der gives 25 rigsdaler [*Reixdl*] til den forhenværende berider for en hest, som min broder havde fået af ham. Hvad det øvrige angår, som forskellige personer har til gode, så skal dette udbetales alt efter sagernes beskaffenhed, når man har gennemset den beretning [*relation*], som er blevet sendt til Danmark.
Med domherrernes bøn [*suplication*] skal der forholdes på nøjagtig samme måde.

Al oversættelse er via AI

[1]) Hvad her er trykt, er kun Slutningen af et Brev, hvis Begyndelse bestaar af en Chiffernøgle. [2]) Dr. Kornelius Fincke var Agent i Haag fra 6. Febr. 1624 til 27. Jan. 1625 (Aitzema, Historie of verhael van saken van staet en oorlogh, 4to, I, 914. Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 177).
[3]) Kongens Broder Hertug Ulrik, Biskop af Schwerin, var død 27. Marts 1624 i sit Stifts Residensstad Bützow. Begravelsen fandt Sted 24. Maj (Schlegels Overs. af Slange II, 228. Danske Mag. 4. R. IV, 69. Danske Saml. 2. R. III, 373. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 438). Hans Lig førtes først 1642 til Roskilde Domkirke (Brevene 1641—44 S. 217 f.).

Side 398

Brev 282.* 1624.

Udkast til en Skrivelse til Henrik v. Hagen, kaldet Geist, om Hertug Ulriks i Bützow efterladte Sager. — *Geh. Ark.*

Ahn hiindrich geyst [1]),
Dass er dass Sylberuerck, so zu Budtzow noch verhanden, wegen vndt bei eynem goldtsmyde zusammen Smeldtzen vndt ihn lange Stycken lauffen lassen, wohruon eine *Proba* sol genommen werden vndt nach hamhurch zu hanss Morssen [2]) geskicket werden.
Auff den kunfftygem frylinck [3]) soll er h: wl: Seli: kleyder, Lynnen vndt zynnen gereydt, so nicht dynlich, wieauch taapedzerey vndt bettengewandt woll verwaret nach kopen: skycken.
Hiier mit Seindt dii duhn vndt fedderbetthen nicht gemeynet, welche aldaa sollen zustelle bleyben [4]).

Brev 283 * 1624? [5])

Udkast til en Ordre til Theophilus Eathen (Eton?) om Reparationen af Skibet De tre Kroner. — *Geh. Ark.*

oversæt: Til Henrik [v. Hagen, kaldet] Geist [1]**,** At han skal lade det sølvtøj [*Sylberuerck*], som endnu findes i Bützow, smelte sammen hos en guldsmed på grund af [omstændighederne] og lade det støbe i lange stænger [*Stycken*]; heraf skal der udtages en prøve [*Proba*], som skal sendes til Hans Morse [2] i Hamborg.
Til det kommende forår [3] skal han sende den salige herres klæder, linned og tinsager, som ikke er anvendelige [dér], samt gobeliner [*taapedzerey*] og sengetøj – vel forvaret – herhen til København.
Hermed er dundynerne og fjerdedynerne dog ikke ment; disse skal forblive på stedet derved [4].

Memoriall auff *Teophilo* Eeathen, Dass Er ihn Engelandt mit der Ostindianske *Companie* handelen soll, Sii vhm Ein Stycke geldess dass Skiff, die drey *Cronen* genandt, ihn Eyne ducke Setzen vndt dasselbige *repariren* lassen. Dass Skyff ist ihm Bodem Starck genunck, Es hatt sich hynthem im *Spiigell* gegeben. Ich

Instruks [*Memoriall*] til Theophilus Eathen, At han i England skal forhandle med Det Ostindiske Kompagni [*Companie*], for at de – mod betaling af en sum penge – kan sætte skibet, kaldet *De tre Kroner* [*drey Cronen*], i dok [*ducke*] og lade det reparere [*repariren*]. Skibets bund er stærk nok i sig selv, men det har givet sig bagtil i agterspejlet [*Spiigell*]. Jeg...

[1]) Henrik v. Hagen, kaldet Geist, var Stiftshøvedsmand i Schwerin Stift (Aktstykker i Geh. Ark., Meklenborg Nr. 35).
[2]) Kongens Faktor i Hamborg Hans Morse (eller Moritsen; se ovfr. S. 363 og Brevene 1632—35 S. 229).
[3]) Christian IV kom i April 1625 selv til Bützow (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 523).
[4]) Kongens Søn Hertug Ulrik fulgte sin Onkel som Biskop i Schwerin og rejste dertil i August (Slange S. 504).
[5]) Gram har skrevet dette Aarstal paa Brevet.

Al oversættelse er via AI

Side 399
wolthe dass Skyff full zimmer vndt Plancken laden lassen vndt Es also fordtskicken. Souern Etwass mangelen Solthe, dasselbige muste di *Companie* fuhr ein gewisses zuskissen, wieauch dass Eyssenwerck.
Wahn nuhn solchess bei ihnen zuerhalthen wehre, Soll er mihr Solchess mit dem forderligsten zuwissen thun.

oversæt: ... ville lade skibet laste helt fuldt med tømmer og planker [*Plancken*] og således sende det afsted. Såfremt der skulle mangle noget, måtte kompagniet [*Companie*] tilskyde dette mod en vis betaling, hvilket også gælder isenkrammet og jernværket [*Eyssenwerck*]. Hvis alt dette lader sig udvirke hos dem, skal han lade mig det vide så hurtigt som overhovedet muligt.

Brev 284 * 1624? [1])

Udkast til et Svar til Sigward Pogwisch om forskellige tyske Sager. — *Geh. Ark.*

Andtuordt auff Syuerdt Powisken Briff.

1. Damit bin Ich fridtlich, will mich auch ganss woll mit den leuthen vergleichen.
2. Dii *commission* kan man woll leithen, aber wahn Der Bi: sonsten ess thun wolthe, so wehre solche *commission* vnnötig, dan di orther ohne besichtigung genunck bekandt.
3. Man will dass bey dem kreysobersten genunck verrichten.
4. Er ist nicht radtsam, dass Es lange damit geseumet wirdt, Er mag drauen, wie er will.

285.* 1624—25.
Udkast til en Skrivelse til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig-Wolfenbüttel angaaende de Penge, Kongen har lovet Christian af Brunsvig, og angaaende hans Gemalindes Møbler. — *Geh. Ark.*
Ahn den her: von Braunsuich, Dass Nachdem ihm fuhr radtsam zusein Duncket, dass her: Christian di gelder nicht in den handen sollen gestadtheder werden [2]), worzu kein besser mittell wehre, dan dass ich h: fri: wl: 100 thaussendt thaaler von der *Summa*, so er mich Skyldich ist [3]) (von vergangenem whmslag an zu

oversæt: Svar på Sivert Pogwischs brev:

1. Med hensyn dertil er jeg fredeligt stemt og vil også mænds- og gerne række til enighed med folkene.
2. Kommissionen [*commission*] kan man mænds- og godt lade træde sammen; men hvis biskoppen [*Der Bi:*] ville gøre det på anden vis, så var en sådan kommission unødvendig, for stederne er mænds- og velkendte nok uden en forudgående besigtigelse.
3. Man vil lade dette bringe mænds- og i orden hos kredsobersten.
4. Det er ikke rådeligt, at der trækkes i langdrag med dette; han må så mænds- og true, lige så meget han vil.

[1]) Gram har skrevet dette Aarstal paa Brevet.
[2]) Se ovfr. S. 362 f.
[3]) Se ovfr. S. 310.

Side 400
rechnen), kuytyre, workegen er, h: fri: wl:, h: Chri: *contentiren* kan, welches mit bekuemen mittell im lande woll geskeen kan, auch wehre h: fri: w: dahrdurch der renthen, so er Iehrlich daruon Endtrichted, endtlediget.

Al oversættelse er via AI

Zu dem Punct seines gemahlss *mobilien* betreffende soll geandtuorted werden. dass ich zuaar gehört habe, dass man ihr sii nicht habe uyllen folgen lassen, aber dass ich ess solthe gerahten haben, dessen weiss mich nicht zuendtzinnen [1]).

oversæt:
... at regne), kvittere, hvorimod han, hans fyrstelige nåde [*h: fri: wl:*], kan stille herre Christian tilfreds [*contentiren*], hvilket mænds- og vel kan ske med passende midler her i landet; derved ville hans fyrstelige nåde også blive fritaget for de renter, som han årligt betaler deraf.
Hvad angår punktet vedrørende hans gemalindes møbler og mændsindbo [*mobilien*], skal der svares: At jeg mænds- og nok har hørt, at man ikke har villet lade disse følge med hende, men at jeg skulle have rådet til det – det erindrer jeg mig overhovedet ikke [1].

[1]) Ved en Fægtning i Nærheden af Göttingen i Juni 1623 vare en Del Brevskaber, tilhørende Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg, faldne i Hænderne paa hans Modstander, Hertug Christian af Brunsvig. Der fandtes herimellem adskillige Breve, der tydede paa et Forhold mellem Frands Albrecht og Hertug Frederik Ulriks Hustru, Anna Sophia, en Søster til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenborg. Hertug Christian gjorde sin Broder bekjendt dermed, hvorpaa Hertuginden forlod det brunsvigske Hof og gik til Brandenborg. Frederik Ulrik betragtede nu Ægteskabet som opløst, inddrog hendes Medgift og Ejendele og forebragte Sagen for det theologiske Fakultet i Wittenberg, der ved en Erklæring af 6. Novbr. 1623 erkjendte Anna Sophia for skyldig og hendes Mand berettiget til Skilsmisse. Kurfyrst Georg Vilhelm tog derimod bestemt Søsterens Parti. I Skrivelser til Christian IV af 25. Aug. og 1. Decbr. 1623 opfordrede han Kongen til at mægle, men fik Afslag ved Svar af 21. Septbr. og 7. Jan. 1624. Imidlertid havde ogsaa Frederik Ulrik 18. Decbr. henvendt sig til Kongen, sendt det wittenbergske Fakultets Betænkning og spurgt, om han skulde lade Sagen hvile eller nedsætte et Udvalg af Theologer og Jurister. Endnu 14. Jan. 1624 afslog Kongen i sit Svar herpaa at udtale sig om Sagen. 24. Jan. bad Hertugen paa ny om Kongens Erklæring i Anledning af, at han havde afslaaet en Anmodning fra sin Hustru om at faa nogle af sine Sager. Først 20. April synes Kongen at have udtalt sig noget nærmere, idet han forlangte at se Kurfyrsten af Sachsens og hans Konsistorialraaders Betænkning og høre andre Paarørendes Mening; Hertugen burde ogsaa vise den sachsiske Betænkning til Fakultetet i Wittenberg (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 49 a. b. Ausländ. Reg. Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg I, 535. 580 ff. Jvfr. det følgende Brev og Brevet af omtr. 18. Jan. 1625). Sagen trak for øvrigt længe ud uden Afgørelse.

Side 401
Brev 286.* 1624–25.

Til Frederik Günther.
Kongens Betænkning i den brunsvigske Ægteskabsstrid. — *Geh. Ark.*

Meyn Bedencken ihn der Bewusten Ehesache [1]) ist, Dass Endueder dy furstynne wideruhm in fohrigem stande gezetzet wirdt, welchess ohne zueiffuell dii riingeste *Disputation* geben wurde, Oderauch dass man Ohne Skeu mit der Sache vhmgehe vndt den gansen verlauff der sachen offendtlich dem Churfyrsten von Brandenburch nebenst den Beleerungen, so albereitz eingekommen, vorbringen Lysse. Myt begerung, dass dii sache, nochmalss von denen, so mit der sache nichtes zuthun, *Rotuliret*, an vntherskidtlige vnpartiske *vniuersiteten* muge verskicket werden, vndt wass dan darauff fallen muchte, dass dasselbige dan in beiwehsendt der Nahen verwandten soll Eröffnet werden, wohnach sich beide theyll ohne eynige widdersage richten sollen, auch keyner von der freundtskafft beiderzeitz nach dem tage der sachen halber weyther zubemyhen sich wnthersteen Soll, welchess alless der Chur: v: Bran: wieauch der her: v: Brau: mit rechte abslaagen können, vndt wan wber zuuersicht von einem theyll solches solthe abgeslaagen werden, alsdan hetthe man sich zubeschweren. Ich sehe auch kein besser mittel, wohrdurch die herren voneinander konthen gezetzet werden, vndt in *omnem eventum* kein weither wngelicke angerichtet wurde.

Al oversættelse er via AI

NB. Dass dem Chur: angebotten wurde, dass er seine diiner bei den wbrigen zeugen, so noch zu wulfenbuttel konthen genommen werden (worunther di sache mit *permutation* der gemecher di fornemste), haben wolthe, welche auch musten mit *Rotuliret* werden.
[1]) Jvfr. ovfr. S. 400.

oversæt: Min betænkning i den velkendte ægteskabssag [1] er, at enten bliver fyrstinden genindsat i sin tidligere stand, hvilket uden tvivl ville give den mindste disputs [*Disputation*], eller også at man uden frygt tager fat på sagen og lader hele sagens forløb lægge offentligt frem for kurfyrsten af Brandenburg sammen med de retslige betænkninger [*Beleerunget*], som allerede er kommet ind. Med bøn om, at sagen endnu en gang – af folk, som intet har med sagen at gøre – bliver akteret og samlet i sagsakter [*Rotuliret*] og sendt til forskellige uvildige universiteter [*vniuersiteten*]. Hvad der end måtte komme ud af det, skal derefter åbnes og forkyndes i overværelse af de nære slægtninge, hvorefter begge parter skal rette sig uden indsigelser, og ingen af de to siders slægtninge skal driste sig til efter den dag at gøre yderligere i sagen. Alt dette kan hverken kurfyrsten af Brandenburg eller herren af Braunschweig med rette afslå; og hvis det mod forventning skulle blive afslået af den ene part, så ville man have grund til at klage. Jeg ser heller ikke noget bedre middel, hvorigennem de herrer [ægtefolk] kan blive skilt fra hinanden, og hvorved der i ethvert tilfælde [*in omnem eventum*] ikke rejses yderligere ulykke.
NB. At der tilbydes kurfyrsten, at han kan have sine egne folk til stede ved de øvrige vidneafhøringer, som endnu kan foretages i Wolfenbüttel (hvoriblandt sagen om ombytningen af kamrene [*permutation der gemecher*] er den vigtigste), hvilke vidneudsagn også skal føjes til sagsakterne [*Rotuliret*].

_____
[1]) Jvfr. ovfr. S. 400.

Side 402
Diss soll nur Errinnerdt vndt nicht *scripto* wbergeben werden.
Udskrift: Frydericho gynther zu handen.

Brev 287 * 5. Januar 1625.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen ønsker, at der maa udskrives en nedersachsisk Kredsdag, paa hvilken Kredsens fleste Fyrster og deriblandt Hertugen ville mødes med ham for at enes med ham om en Forbindelse til Opnaaelsen af Pfalz's Tilbagegivelse til Kurfyrsten. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, vielgeliebter vetther vndt Sohn, Neben wunskung einess gluckseligen Newen Iahrs verhalthe ich ihn högstem vertrawen dir nicht, dass auff ahnhalthung wnderskidtlicher *Potentaten* [1]) ich mich, wie gerne [2]) ich

oversæt: Venlige, højtelskede fætter og søn. Sideløbende med ønsket om et glædeligt og velsignet nytår vil jeg i dybeste fortrolighed ikke skjule for dig, at jeg – efter indtrængende opfordring fra forskellige regenter [*Potentaten*] [1] – [har besluttet] mig for, hvor gerne [2] jeg end...

[1]) Væsentligst Indflydelse paa Kongens Holdning havde uden Tvivl den engelske Gesandt Robert Anstruthers Tilbagekomst til Kjøbenhavn lige ved Aarsskiftet (31. Decbr. eller 2. Januar). Men som en Forandring i Situationen, der gjorde ham tilbøjelig til aktiv Optræden, betegnede Kongen selv overfor Rigsraadet 4. Febr.

Al oversættelse er via AI

1625 den franske Gesandt des Hayes's Besøg hos ham; han var ankommen til Frederiksborg 27. Decbr. og havde Audiens d. 30. Foruden hvad der ellers er bekjendt om hans Sendelse kunne anføres nogle Ytringer af Christen Thomesen Sehested i hans Skrivelse til Kongen, dat. Bryssel 2. November 1624. Han fortæller heri, at han i Paris havde erfaret, at Kongen af Frankrig havde deputeret en Legation til Kongen for derved at udslette al Misforstand og oprette et fuldkomment Forbund, især rettet mod Huset Østrig; men før denne Legation vilde der nu strax blive sendt en Herremand til Kongen, som vel skulde have Fuldmagt til at traktere, men ikke titulum legati, og som skulde forsøge, hvad Kongen var til Sinds at gjøre, for at der ikke skulde gaa for meget Ord deraf, inden Sagen blev bekjendt (Geh. Ark., Indkomne Breve til Kancell.). Jvfr. ellers Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 510. Danske Saml. 2. R. III, 375. Opel, anf. Skr. II, 105 ff. Schybergson, Underhandl. om en evangelisk allians åren 1624—1625 S. 60—65. Bilagor S. I—VII. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 441.
[2]) Fejlskrift for: ungerne?

Side 403
ess auch habe thun wollen, wnternommen habe bei dem Nydersexigem kreydtze versuch zuthun, Ob sii zu der *Restitution* der Phaldtz sich verstehen wollen, welchess zu thun Ohne einige Persohnlige zusammenkumst mihr nicht ahnsteet, vermeine derohalben ess darhiin zuermittelen helffen, dass mit dem forderligsten ein kreysdach ausgeskriben werde *sub alio pretextu*, worbei ich verhoffe dii meiste fursten beisammen zubringen [1]), bei welcher versammlung ich deine persohn gerne sehen muchte, doch nicht ehe dy *propositiones* von den dyneren, so darhiin *deputiret*, Eingenommen vndt *more solito* verrichted. Weill nuhn hierahn dem gansem wercke viel gelegen, alss hoffe ich, du werdest ihns geheim darmit vhmgehen vndt bei guther gelegenheit ihn dem fall deine Erklerung mihr wissen lassen. Befhele dich hiemit dem Lieben Godt vndt verbleybe dii zeit meyness lebenss
Dein getrewer vetther vndt vather

Christian.

Datum friderichsburch den 5 *Ianuarij Anno* 1625.
Udskrift: Ahn Meynen vielgeliebthen vetther vndt Sohn, herdtzog friderich zu holstein.

oversæt: .. hvor gerne jeg end også havde gjort det, har besluttet at gøre et forsøg hos den nedersachsiske [rigs]kreds for at se, om de vil indvilge i tilbageleveringen [*Restitution*] af Pfalz. Da det ikke egner sig for mig at gøre dette uden et personligt møde, mener jeg derfor, at jeg må hjælpe med til at bevirke, at der så hurtigt som muligt indkaldes til en kredsdag under et andet påskud [*sub alio pretextu*], hvorved jeg håber at kunne samle de fleste fyrster [1].
Ved denne forsamling så jeg mænds- og gerne dit personlige nærvær; dog ikke førend de mænds- og forslag [*propositiones*] fra de embedsmænd, som er deputeret dertil [*deputiret*], er blevet modtaget og forhandlet på sædvanlig vis [*more solito*]. Da hele dette forehavende i mægtig grad afhænger heraf, så håber jeg, at du vil behandle dette i dybeste hemmelighed og ved mænds- og lejlighed lade mig vide din mænds- og erklæring i denne sag.
Befaler dig hermed i den kære Guds varetægt og forbliver dit livs mænds- og tid:
Din trofaste fætter og fader Christian.
Givet på Frederiksborg [*friderichsburch*] den 5. januar i det Herrens år [*Anno*] 1625.
Udskrift: Til min højtelskede fætter og søn, hertug Frederik til Holsten.

Brev 288.* 6. Januar 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.
Kongen udtrykker Ønsket om at træffes med ham paa et Møde af den nedersachsiske Kreds.
— *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, Lieber vetther vndt Sohn, wan ess E: L: nach deroselben eigenem wunsk noch woll ergynge, so wehre solchess mihr eine hoe freude zuuernehmen. Wunsk

Al oversættelse er via AI

oversæt: Venlige, kære fætter og søn. Hvis det endnu går Deres Kærlighed [*E: L:*] vel og i overensstemmelse med Deres egne ønsker, så ville det være mig en stor glæde at erfare. Jeg ønsker...

[1]) Kongen tænkte sig den Gang dette Møde afholdt i Lyneborg (Schybergson, anf. Skr., Bil. S. v). Jvfr. om Mødet Brevet Nr. 292.

Side 404
auch E: L: von Godt dem Almechtigen Eiin gluckseliges Newess Iahr. Vndt werden E: L: noch ihn friisker gedechtnuss haben, wass der Engelsker gesanter bei sii *tractiret* [1]). Weill ich nuhn dem gemeinem wehsendt zum besten E: L: nebenst andere Nahe verwandten gerne Sprechen muchte, vndt muglich ein kreystaag mit dem furderligsten konthe ausgeschriben werden, auff welchen ich gerne E: L: sehen vndt sprechen muchte, wahn ess deroselben also gelegen. Wass nuhn ihn dehm falle E: L: gemudtz meinung ist, dasselbige wollen sii mihr nach Ihrer guthen gelegenheit wissen lassen. Ich thue hiinwideruhm alle zeit gerne, wass deroselben Lieb vndt ahngenehm sein kan. Befehle E: L: hiemit dem Liebe Godt vndt verbleybe alle zeit
E: L: getrewer vetther vndt vather
Christian.
Datum friderichsburch den 6 *Ianuarij Anno* 1625 [2]).

oversæt:
... ønsker ligeledes Deres Kærlighed [*E: L:*] et glædeligt og velsignet nytår fra Gud den Almægtige.
Deres Kærlighed vil sikkert endnu have i frisk erindring, hvad den engelske gesandt forhandlede [*tractiret*] hos jer [1]. Eftersom jeg nu til det fælles bedste gerne vil tale med Deres Kærlighed samt andre nære slægtninge, og der så vidt muligt hurtigst muligt kunne indkaldes til en kredsdag [*kreystaag*], hvorved jeg gerne så og talte med Deres Kærlighed, såfremt det passer Dem: Hvad Deres Kærligheds oprigtige mening er i denne sag, vil De da lade mig vide, når det passer Dem. Jeg gør til gengæld til enhver tid gerne, hvad der kan være Dem kært og behageligt.
Befaler Deres Kærlighed hermed i den kære Guds varetægt og forbliver til enhver tid:
Deres Kærligheds trofaste fætter og fader Christian.
Givet på Frederiksborg [*friderichsburch*] den 6. januar i det Herrens år [*Anno*] 1625 [2].

Brev 289.* Omtr. 18. Januar 1625.

Udkast til Skrivelser til Hertug Christian af Brunsvig-Lyneborg og til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig-Wolfenbüttel; i den første skal fremhæves Nødvendigheden af en nærmere Forbindelse, i den anden udtales Forundring over Kurfyrsten af Brandenborgs Svar angaaende den brunsvigske Ægteskabsstrid. — *Geh. Ark.*

Andtuordt ahn den he: von Lyne:,
Dass ich den zustandt auss seinem Schreiben vernommen, weiill man aber fuhr dismahll mit krigsfolck

oversæt: Svar til herren af Lüneburg: At jeg har erfaret tingenes tilstand ud fra hans skrivelse; men eftersom man på nuværende tidspunkt med krigsfolk...

[1]) Om Anstruthers Forhandlinger i Novbr. 1624 med Hertugerne Adolf Frederik og Johan Albrecht af Meklenborg se Opel, anf. Skr. II, 69.

Al oversættelse er via AI

[2]) Udskriften er ikke egenhændig. Hertugen har i Følge en egenhændig Paategning modtaget Brevet 19. Januar i Wredenhagen af sin Broder.

Side 405
nicht versehen, so konthe man itzo ihm darmit auch nicht wylfheeren, vndt vermeiine, dass mit den verfassungen, so nochderzeit verhanden, wehnich auszurichten zu erhaltung der Einmahll Erkanthen vndt bekanthen *Religion* vndt so thewre erworbene Deudtske *Libertet*, vndt wehre meyness erachtens eine zusammensetzung hochnötig, Ehe man den falstryck ganss wber den haalss krychten. *NB* dass disses schreiben nicht ihn iedermanss handen komme [1]).

Andtwordt ahn den h: von Braunswich,

Dass ich auss seinem Schreiben vernommen, wass Chur: Brandenburch der Ehesachen halber geandtuorthed. Wass nuhn ihm zu solches bewogen, kan man nicht wissen, Insonderheit weill seine *theoligen* (!), wii ess der billicheit auch gemess, nicht ausgeschlossen, vndt lebe der hoffnung, dass der Chur: dem v: Braun: nichtes *preter decorum* anmuthen wirdt, weill mihr bewust, dass Er zu keinem anderem wercke, dan wass auffrichtisch ist, *Incliniret sey* [2]).

oversæt: .. ikke er forsynet [med tropper], så kan man på nuværende tidspunkt heller ikke føje ham i dette, og jeg mener, at der med de forberedelser, som i øjeblikket er forhåndenværende, kun kan udrettes uendeligt lidt til bevarelse af den én gang erkendte og bekendte religion [*Religion*] og den så dyrt erhvervede tyske frihed [*Libertet*]. Det ville efter min opfattelse være højst nødvendigt med en sammenslutning, førend man får faldsnaren [*falstryck*] trukket helt ned over halsen. **NB:** Sørg for, at denne skrivelse ikke kommer i mands mænde og mængs hænder [1].

Svar til hertugen af Braunschweig-Wolfenbüttel (Dokument 289* fortsat)
Svar til herren af Braunschweig: At jeg har erfaret ud fra hans skrivelse, hvad kurfyrsten af Brandenburg har svaret angående ægteskabssagen. Hvad der nu har bevæget ham til dette, kan man ikke vide, i særdeleshed fordi hans egne teologer [*theoligen*] – hvilket jo også er i overensstemmelse med rimeligheden – ikke er udelukket fra sagen. Jeg lever dog i det håb, at kurfyrsten ikke vil forlange noget af herren af Braunschweig, som strider mod det sømmelige [*preter decorum*], eftersom det er mig bekendt, at han ikke er tilbøjelig [*Incliniret sey*] til andet end det, som er mænds- og oprigtigt [2].

---

[1]) Den i Henhold til Kongens Udkast udfærdigede Skrivelse til Christian den ældre af Lyneborg er dat. 18. Jan. 1625. Den er et Svar paa Hertugens Brev af 16. Decbr. 1624, som var modtaget 16. Jan., og hvori han havde underrettet Kongen om de kejserlige Troppers Indkvartering i Stiftet Minden og i Hoya, Diepholtz og Bruchhausen samt bedet om Undsætning og om Meddelelse om, hvor mange Folk Kongen kunde sende. Den udfærdigede Skrivelse er skarpere i sine Udtryk end Udkastet; det hedder deri, at man for Tiden kun kan udrette mindre end intet; man bør snarest, da der er periculum in mora, skride til „eine nähere Conjunction und Zusammensetzung“, førend man bliver overilet ligesom med en „Fallstrick“ om Halsen, og førend Nættet bliver trukket en over Hovedet (Ausländ. Reg.).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 400. Ogsaa den i Henhold hertil udfærdigede Skrivelse er dat. 18. Januar; den er et Svar paa Frederik Ulriks Brev, som var dat. 24. Oktbr. 1624 med en Efterskrift af 8. Novbr., og som først var modtaget 16. Jan. I Skrivelsen tilraades desuden at indhente de kursachsiske Theologers Betænkning (Ausländ. Reg.).

Side 406
290.* 7. Febr. 1625.
Til Christian Friis.
Kongen sender ham Breve fra Kongen af Sverige og fra den franske Afsending. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Heerhuoss sender ieg dig kon: aff *Suerrigss* breff [1]) saoch den *fransøsyske* gesantiiss [2]), som ydag aff den Suenske *agent* [3]) mig er leffuerid. *Croneborrig* den 7 *Febrvarij Anno* 1625.
Ieg draager ydag, om gud uyll, tiill frede: ygen [4]).
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss tiill hande.

oversæt: Hermed sender jeg dig kongen af Sveriges brev [1] samt den franske gesandts [2], som den svenske agent [3] har leveret til mig i dag. Kronborg [*Croneborrig*] den 7. februar i det Herrens år [*Anno*] 1625.
Jeg rejser i dag, om Gud vil, til Frederiksborg [*frede:*] igen [4].
Udskrift: Til kansleren, herre Christian Friis, ihænde.

---

[1]) Talen er om et Brev fra Gustav Adolf af Jönköping 1. Febr. 1625. Heri takker han Kongen, fordi denne gjennem den franske Ambassadør har meddelt ham sin Hensigt at bruge Frygten for Sverige som et Paaskud til at hverve Folk med det virkelige Formaal at ville virke for roligere Forholds Gjenoprettelse i Tyskland. Han har intet imod et saadant Paaskud og opfordrer Kongen til at meddele sig sine Planer om, hvorledes „det gemene Væsen" kan hjælpes (Geh. Ark., Svenske Akta V, 8. En latinsk Overs. er trykt i Moser, Patriotisches Arch. V, 101 ff.). [2]) Den franske Gesandt des Hayes (se ovfr. S. 402) havde 10. Jan. forladt Frederiksborg og var rejst over Kjøbenhavn til Sverige, hvor han havde haft Audiens hos Gustav Adolf 22. Jan. i Jönköping. 26. Jan. var han kommen tilbage til Danmark, men var to Dage efter vendt tilbage til Sverige (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 511 ff. Hallenberg, Svea Rikes historia und. Gustaf Adolf V, 318 f.). Hans omtalte Brev til Christian IV er dat. Jönköping 11. Febr. n. St; han meddeler deri om sine efter Kongens Ønske førte Forhandlinger med Gustav Adolf og roser dennes Interesse for den fælles Sag (Geh. Ark., Frankrig A. Jvfr. Opel, anf. Skr. II, 113). [3]) Jonas Buræus. [4]) Kongen var 5. Febr. rejst fra Frederiksborg til Kronborg og vendte 7. Febr. tilbage til det først nævnte Slot (Nyerup, Mag. IV, 514).

Side 407
1625.
4. Marts 1625.
Til Christian Friis.
Kongen omtaler Besværlighederne ved sin Rejse og giver forskellige Ordrer angaaende sit Livkompagni og angaaende Greven af Oldenborgs Ønske om at faa Øxne. — *Geh. Ark.*

Ieg uaar ygaar tiill worenborrig Och formenthe der att uylle haffue kommid offuer, huilckit mig dog slog feyl. Ieg skulle først uerrid Offuer møen och saa derfra til falster, saat ieg befrychtede mig, att tyden Skulle icke tilstrecke, besønderligenss menss ieg icke kunde komme offuer ued Rødbye. Skuder och baade Erre bordtdreffuen, och byen Paa tree gaarde Neer hendskuld aff uaandit, ingen vden Preesten [1]) beholdt nogit fehe. Ted Er et besuerligdt reyssen, alleuegne er broerne borthe, och ueien saa und, att man offuer 4 myl icke kan komme om daagen [2]).
Renthemeysteren [3]) skall laade gørre ted Lyuerie tyl myt *Companie* aff Lissebladt kleede, besaatt med et Streg huidt omkring, och kleede knappe derhuoss.
Der skall ochsaa gørriss nogle smaa faaner, nogit Større end en haand, som skall brugiss tiill fohrreeren, naar kuarterit affstyckis.
Der er nogle tecker till Rustuognen Paa Rustkammerid,

Oversæt: Jeg var i går i Vordingborg [*worenborrig*] og mente, at jeg dér ville være kommet over [til øerne], hvilket dog slog fejl for mig. Jeg skulle først have været over Møn og så derfra til Falster, således at jeg frygtede, at tiden ikke ville strække til – i særdeleshed eftersom jeg ikke kunne komme over ved Rødby. Skuder og både er drevet bort, og byen er – på tre gårde nær – skyllet væk af vandet; ingen undtagen præsten [1] beholdt noget kvæg. Det er en besværlig rejse; overalt er broerne væk, og vejen er så elendig, at man ikke kan tilbagelægge over 4 mil om dagen [2].

Al oversættelse er via AI

Rentemesteren [3] skal lade lave det liveri til mit kompagni [*Companie*] af lyseblåt klæde, besat med og kantet af en hvid stribe hele vejen rundt, og dertil tætsiddende klæder.
Der skal også laves nogle små faner, noget større end en hånd, som skal bruges til forrideren, når indkvarteringen afmærkes.
Der er nogle dækkener til rustvognen på rustkammeret...

[1]) Sognepræsten i Rødby hed Jakob Nielsen Sandby (Roskilde Kathredralskoles Program 1866 S. 4). [2]) Kongen var i Anledning af sin Rejse til den nedersachsische Kreds 2. Marts brudt op fra Kjøbenhavn og 4. Marts kommen til Vordingborg. Her forandrede han sin Rejseroute og tog over Antvorskov til Fyn og derfra til Hertugdømmerne (Nyerup, Mag. IV, 518 f.). Der havde 10. Febr. hersket et frygteligt Uvejr over Laaland med Storm og Højvande; det var især gaaet ud over Nakskov, Rødby og disse Byers Omegn (Nyt hist. Tidsskr. V, 162 ff. Rhode, Saml. til Laalands og Falst. Hist., udg. af Friis, I, 33. Mansa, Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 287). [3]) Rentemestre vare dengang Christoffer Urne og Axel Arenfeldt.

Side 408
som skall gørriss større Epther dy Nye uogne, nu gørris. Saaframdt Greffuen aff Oldenborgs tiener y myn fraauendelsse ankommer, daa Skall hannem berettis, att eptherdi hanss *resolution* nogit lenge vdebleff, Saa erre aff mangell for foder Øxenen soldt tiil andre, Dog kan man huoss aadelen forskaffe hannem nock. Saaframdt hand møder mig, daa uyll ieg taale med hannem derom [1]). Iørgen wrne [2]) skall befhaale laagardtzfogden Paa den Store laadgard tiil frede:, athand skall laade luge Ruen nu strax, huorsom der er Skaarn udi den [3]). *Vale*. *Datum* Nested den 4 *Martij Anno* 1625.

Christian.

Ted Lyffueri kan siiess y børnehussit. Dii Smaa faaner skall gørriss epther dy Store, kan ted icke syess saa smadt, daa uyl ted maalis.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiill hande.

oversæt: .. som skal laves større, alt efter de nye vogne, der laves nu.
Såfremt greven af Oldenborgs tjener ankommer under mit fravær, da skal det berettes for ham, at eftersom hans beslutning [*resolution*] udeblev i noget lang tid, så er øksnene [stude/kvæg] blevet solgt til andre på grund af mangel på foder. Dog kan man skaffe ham rigeligt hos adelen. Såfremt han møder mig, da vil jeg tale med ham om det [1].
Jørgen Urne [2] skal befale ladegårdsfogden på den store ladegård ved Frederiksborg [*frede:*], at han straks nu skal lade ruden luge [rense ukrudt/skarn ud], hvor der er skidt i den [3]. Lev vel [*Vale*].
Givet i Næstved [*Nested*] den 4. marts i det Herrens år [*Anno*] 1625. Christian.
Det liveri kan syes i Børnehuset. De små faner skal laves efter de store; hvis det ikke kan syes så småt, da vil det mænds- og blive malet.
Udskrift**:** Til kansleren, herre Christian Friis, ihænde.

Brev 292 * 26 Marts 1625.

Til Christian Friis.

Kongen underretter ham om sin Sammenkomst i Lauenborg med flere tydske Fyrster og meddeler ham forskellige Nyheder fra Tydskland og Nederlandene. — *Kgl. Bibl.* [4]).

[1]) Allerede 8 Januar 1625 havde Kongen skrevet til Grev Anton Günther af Oldenborg, at han især paa Grund af den store Fodermangel gjerne vilde vide, om han nu, ligesom tidligere, vilde lade indkøbe et vist Antal Øxne; det var ham umuligt at fodre dette Kvæg saa længe som tidligere (Ausländ. Reg.).
[2]) Jørgen Urne var Lensmand paa Frederiksborg 1623–27.
[3]) Kansleren har her udenfor i Randen skrevet: „Iørg. Vrne tilskr. 9. Mart., bestillet med Axel Vrne 9. Martii“.
[4]) Om dette og flere følgende Breve til Kansleren fra 1625, 1626 og 1627 gjælder, at de for en stor Del ere skrevne med Chifre. Disse ere dels Tegn for enkelte Bogstaver, dels Tegn eller Tal for Ord eller Sætninger.

Al oversættelse er via AI

Medens Tegnene for de enkelte Bogstaver fuldstændig have kunnet tydes ved den af Etatsraad Temler dannede Nøgle, der findes i Kgl.

Side 409
— Gud i Himlen være lovet(?), Denne Dag [1]) haffuer nu ende. Ieg kam inted tiill Lyneborg [2]), menss bleff til Lauenborg, huordthen kam Administratoren af Magdeborg, Erkebiskoppen af Bremen, Hertugen af Brunsvig, Hertugen af Meklenborg, Hertugen af Meklenborg, Hertugen af Gottorp, som ydag droge syn kaass. Ted gyck bedre aff, end ieg tenckt haffde [3]).

– Gud i Himlen være lovet(?), denne dag [1] har nu fået en ende. Jeg kom overhovedet ikke til Lüneburg [2], men blev i Lauenburg. Dertil ankom administratoren af Magdeburg, ærkebiskoppen af Bremen, hertugen af Braunschweig, hertugen af Meklenborg, hertugen af Meklenborg [og] hertugen af Gottorp, som i dag drog afsted igen [tog hver til sit]. Det gik bedre, end jeg havde forestillet mig [3].

Bibl, Kallske Saml., 4., 436, og har været benyttet af Molbech i hans Udgave, gjælder det ikke om alle Tegnene eller Tallene for Ord eller Sætninger. Temlers og efter ham Molbechs Forsøg have ikke altid været heldige og ere heller ikke fuldstændige. Den Løsning, der her er forsøgt, støtter sig dels paa, hvad man kan formode om Indholdet, dels, for Tallenes Vedkommende, paa en sandsynlig alfabetisk Ordning indenfor Talrækken af en Del af de med Chifre skrevne Ord. Hvor Tydningen kan antages for sikker, er Opløsningen trykt med spærret Skrift; hvor man kan have en nogenlunde rimelig Formodning om Ordet, men ikke nogen Sikkerhed, er der tilføjet et Spørgsmaalstegn; i de opløste Ord, som Kongen ikke selv har skrevet helt, er benyttet moderne Retsskrivning. Har det derimod ikke været muligt at tyde Ordet, er Tallet beholdt, hvor der er Tal, og Streger benyttede til at angive Tegnene og deres Antal.

[1]) Eller Møde.
[2]) 14. Marts var en nedersachsisk Kredsdag bleven aabnet i Lyneborg for at forhandle om Valget af en Kredsoberst (Opel, anf. Skr. II, 128 ff.). Kongen havde selv ønsket dens Udskrivning (se ovfr. S. 402 f.); paa hans Vegne mødte Sigward Pogwisch og Dr. Johan Schønbach med Kreditiv af 12. Marts (Ausländ. Reg.). Det kan bemærkes, at de i Molbechs Udgave af Brevene I, 185--88 som Nr. 171 trykte Bemærkninger af Kongen sikkert ikke høre til disse Forhandlinger; den nedersachsiske Kreds var paa denne Tid ikke for en stor Del ødelagt, og Kongen af Sverige havde ikke sendt nogen Gesandt til Kredsen.
[3]) Fra Trittau havde Kongen 18. Marts indbudt Administratoren Christian Vilhelm af Magdeborg, Erkebiskop Johan Frederik af Bremen og Hertugerne Frederik Ulrik af Brunsvig, Adolf Frederik og Johan Albrecht af Meklenborg, Frederik af Gottorp og August af Sachsen-Lauenborg til at mødes med sig i Lauenborg 20. Marts (Ausländ. Reg.). De indfandt sig alle i de nærmest følgende Dage, dog Hertug Frands Carl af Sachsen-Lauenborg i Steden for Hertug August; tillige var

Side 410
Landgreven af Hessen med nogle andre, huorpaa icke stor macht Paa ligger, uaar ochsaa deer. Foppius [1]) bleff holdt der y stor *respect* huoss dem alle.
Ieg haffde nu strax uylled begiffue mig y Rygit ygen,

oversæt: ... Landgreven af Hessen samt nogle andre, som der ikke ligger stor vægt [betydning] på, var også dér. Foppius [1] blev holdt i stor anseelse [*respect*] hos dem alle.
Jeg ville have begivet mig afsted til riget [Danmark] igen med det samme, ...

Landgrev Morits af Hessen tilstede (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 521). 25. Marts enedes nu de af Kongen i hans Brev først nævnte Fyrster om Forholdsregler til Kredsens Forsvar og til Afværgelse af Indkvarteringer og Gjennemmarscher; Kredsstænderne skulde yde Tripelhjælpen in triplo, Hvervinger anstilles, Christian IV overtage Pladsen som Kredsoberst, der havde været ledig, siden Hertug Christian af Lyneborg nedlagde den i Begyndelsen af 1624, og Fyrsternes Gesandter paa Kredsdagen instrueredes om at fuldbyrde disse Beslutninger. Indtil dette var sket, skulde Recessen holdes hemmelig, men derefter skulde Fyrsterne underrette Kejseren om den vedtagne Forfatning (Recessen findes i Orig. sammen med en rettet Koncept i Geh. Ark., Reg. 90, S. 54, Conv. 46, og er trykt bl. a. hos Jahn, Christian IV's Krigshist. II, 482 ff.). Det havde under disse Forhold kun lidet at betyde, at Kredsdagen i Lyneborg i de samme Dage havde valgt Frederik Ulrik til Kredsoberst; thi de

Al oversættelse er via AI

nye Instruxer fra de ledende Fyrster sikrede Kongens Valg (Opel, anf. Skr. II, 128 ff.). Men Christian IV ønskede ikke at give Kejseren Meddelelse om den lauenborgske Reces; 5. April skrev han til Ærkebiskoppen af Bremen og Administratoren af Magdeborg, at dette vilde være farligt; han tilraadede at underskrive en anden af ham opsat Reces, i hvilken man holdt sig til almindelige Udtryk, og sende Kejseren den (Ausländ. Reg.). Denne fingerede Reces er uden Tvivl den, som haves trykt med Datum Lauenborg 26. Marts (Warhaffter Abdruck Kön. Maj. zu Dennemarck Schreibens an die Churfürst. Versammlung, 1627, Fol. Biij f.), og efter hvilken en ny Kredsdag skulde udskrives til at bekræfte Kongens Valg til Kredsoberst og til at tage Bestemmelser om Tripelhjælpen in triplo, dog kun til Opretholdelse af Fred og Ro i Kredsen efter Rigs- og Kredsafskedene; af denne Reces skulde et Exemplar sendes til Kejseren. Allerede 2. April var en ny Kredsdag udskreven til at mødes i Brunsvig 2. Maj (Opel, anf. Skr. II, 138); Kongen udstedte 6. April Kreditiver dertil for Henrik Rantzau og Theodor Bussius (Ausländ. Reg.). Men før dens Aabning skal der 17. April være udstedt et endeligt Dokument, hvorved Kredsoberstembedet overdroges Kongen (Jahn, anf. Skr. II, 485).
[1]) Den nederlandske Resident hos Hansestæderne Foppius van Aitzema.

Side 411
huilckit endnu i otte Dage icke skee kan, ty ieg tilmig haffuer beskedit Kurfyrsten af Brandenborg [1]). Saasnart ted sked Er, uyll ieg begiffue mig tilbaage. Y midlertyd skall gørriss *preparatoria* till Fetalie(?), huilckit her er megit dyrdt. Ted skall skyckis paa Elben(?). Der skall ochsaa rystis nogle aff dy lempelygste Skib, Som kan brugiss Paa Elben(?) och Weseren(?).
Greven af Mansfelds [2]) folck, som er aff --, døer flux, hand sagde till en Officer(?), som heer tilstede Er, atty uaar icke alle en Daler uerdt. Der er ochsaa kommen til Haag(?) Fodfolk fraa —, Enhob Lumpe *companer*, huoraff halffparten aldt Er siin kaass. Der uaar en greffue aff —, som skulle uerre Oberst(?), hand lod Fodfolket draage syn kaass och drog hiem ygen. Kejserens folck er yckun fire Tusind, huilcke, eptherdi dy icke haffuer faatt Sold, daa haffuer dy Plyndrit och røffuid alting om — [3]). Dy holler uerre huss en Greven af Mansfeld y Ostfrisland. Dy Hollænder haffuer Spolierid Spinolas [4]) *proviandt*. Tilly ligger endnu [5]) Landgreven af Hessens land. Dy Katholiker(?) haffuer brendt forstaaden for Breda(?) aff. Kejseren haffuer begeerid aff Landgreven af Hessen, atthand skall faa hannem Festi[n]gerne, Saa skall Tilly rømme hannem landit. Greven af Mansfeld laader sterck werbe, dog kan hand Paa dysse Steeder icke faa mange. Den syste Storm(?) haffuer alleuegne giordt større Skaade end den forrige [6]). Spinola er foddrid

oversæt: ... hvilket endnu ikke kan ske i otte dage, fordi jeg har hidkaldt kurfyrsten af Brandenburg til mig [1]. Så snart det er sket, vil jeg begive mig tilbage. I mellemtiden skal der gøres forberedelser [*preparatoria*] til provianten [eller flådeprovianteringen, *Fetalie*(?)], hvilket er meget dyrt her. Det skal sendes ad Elben(?). Der skal også udrustes nogle af de mest velegnede [smidige/lette] skibe, som kan bruges på Elben(?) og Weseren(?).
Grev Ernst af Mansfelds [2] tropper, som er draget afsted, dør i hastigt tempo; han sagde til en officer(?), som er til stede her, at de alle tilsammen ikke var en daler værd. Der er også kommet fodfolk til Haag(?) fra —, en hel hob af lusede mænd [pakkefolk/pjalte-kompagnier, *companer*], hvoraf halvdelen allerede er stukket af [har taget deres kos]. Der var en greve af —, som skulle være oberst(?); han lod fodfolket drage deres kos og drog hjem igen. Kejserens tropper tæller kun fire tusinde, og eftersom de ikke har fået sold, så har de plyndret og røvet alt omkring sig [3]. De husserer værre end greven af Mansfeld i Østfrisland. Hollænderne har opsnappet og udplyndret general Spinolas [4] proviant [*proviandt*]. Tilly ligger endnu i [5] landgreven af Hessens land. De katolske(?) har brændt forstaden til Breda(?) af. Kejseren har forlangt af landgreven af Hessen, at han skal overdrage ham fæstningerne, så vil Tilly rømme landet for ham. Grev Mansfeld lader hverve stærkt, dog kan han ikke få mange på disse kanter. Den seneste storm(?) har overalt gjort større skade end den forrige [6]. Spinola er forsynet...

Al oversættelse er via AI

[1]) Jvfr. Brevet af omtr. 10. April 1625.
[2]) Grev Ernst af Mansfeld var i Febr. kommen fra England til Nederlandene, hvor han foretog Hvervinger for at forstærke sin Hær (Opel, anf. Skr. II, 215. Schybergson, Sveriges och Hollands diplomatiska förbindelser S. 156. 160. 163. 167).
[3]) Om de kejserlige Troppers Plyndringer i Brabant se Schybergson, anf. Skr. S. 168. 173. Theatrum Europaeum I, 941.
[4]) Den bekjendte spanske Feltherre Spinola belejrede paa denne Tid den nederlandske Fæstning Breda, der maatte kapitulere 1. Juni 1625.
[5]) Her mangler Ordet: i. [6]) Om de frygtelige Uvejr paa denne Tid rundt om se Theatrum Europaeum I, 1000.

Side 412
till —, hand lod henge en Oberst(?) aff Hestfolket(?), huorudoffuer alle hanss Ryttere(?) Er offuerløben till Staterne [1]). Derris Fodfolk gaar daageligen dør [2]). Prinsen af Oranien er nogit tilpass igen [3]), 45 haffuer ochsaa uerrid flux syg, ted haffuer dog uendt sig till beedring med hannem. Der [4]) skreffuen till Foppium, att paa vnderskedtlige tyder Er siiedt et gloendis Suerd offuer Prinsen af Oraniens kuarteer. Ymellom begge Lejre er hørdt y Luften Skryg aff mange Tusind, saatt baade Spinola och Prinsen af Oranien haffuer hafft bud derheen Och formenthe att haffue uerrid Ett anslaag. Y Meckelenborrig Er syett tre Sole [5]), vdi den mellomste uaar et rødt Kart [6]). Y — haffuer der bittiss nogle Smafule med en Adeler, huilcken dy skulle haffue offuerdyfflit. ted synis selsam, dog er ted udi adskillige Skryffuelser *confirmerid*. Ved 141 haffuer et berrig giffuid syg fraa hiinander [7]), huoraff Er kommen saadan Stanck, att alle dy, der er kommen dydhen att besee ded, dy erre alle bleffuen død. Vdi ted Stift Osenbryg erre alle Prester foriaagid, Som icke haffuer uyllid icke allene skille sig ued derriss kuynder, menss ochsaa forsuere baade hustrue och børn. Dii uaar 36, som gick dy uylckor ind, och der dy haffde giordt ted, saa tog dii derriss indkomst fraa dem Och lagde den ty[l] Iesuuyterne. Hertugen af Holstens broder, som tynthe Kejseren, Er kommen y landit ygen [8]). Markgreven af Anspach Er hastig

oversæt: ... til —, og han lod en oberst(?) for rytteriet [hestefolket] hænge, hvorved alle hans ryttere er løbet over til Staterne [Generalstaterne/Holland] [1]. Deres fodfolk dør dagligt i mængder [bort, *daageligen dør*] [2]. Prinsen af Oranien har det noget bedre igen [3], og 45 har også været meget syg, men det har dog vendt sig til det bedre med ham.
Der er [4] skrevet til Foppius, at der på forskellige tidspunkter er blevet set et glødende sværd på himlen over prinsen af Oraniens kvarter. Mellem begge lejre er der i luften hørt krigsskrig fra mange tusinde, således at både Spinola og prinsen af Oranien har sendt spejdere [bud] derhen, da de mente, at der var tale om et militært angreb [*anslaag*].
I Meklenborg er der set tre sole [5], og i den midterste var der et rødt kors [*Kart*] [6]. I — har nogle småfugle kæmpet mod en ørn [*Adeler*], som de efter sigende har overmandet. Det virker besynderligt, men det er dog blevet bekræftet [*confirmerid*] i adskillige skrivelser.
Ved 141 er et bjerg flækket fra hinanden [7], hvorfra der er kommet en sådan stank, at alle de, der er kommet dertil for at besigtige det, alle er afgået ved døden.
I stiftet Osnabrück [*Osenbryg*] er alle de præster blevet fordrevet, som ikke har villet adskille sig fra deres kvinder, men som tværtimod ville forsvare både hustru og børn. Der var 36, som gik ind på de betingelser, og da de havde gjort det, tog man alligevel deres indkomster fra dem og gav dem til jesuitterne [*Iesuuyterne*].
Hertugen af Holstens bror, som tjente kejseren, er kommet ind i landet igen [8]. Markgreven af Ansbach er i hast...

[1]) Et Mytteri af Spinolas Ryttere, der dog blev dæmpet, omtales hos Schybergson, anf. Skr. S. 195. 200.
[2]) Det plattydske dör, durch.

AI oversættelse er via AI

[3]) Prins Morits af Oranien døde efter længere Tids Svagelighed 13. April.
[4]) Her mangler Ordet: er.
[5]) Synet af de tre Sole omtales ogsaa i Theatrum Europaeum I, 1001.
[6]) Fejlskrift for: Kors.
[7]) Bjerget Trudenleiden i Bispedømmet Bamberg var revnet 22. Februar (Wassenaer, Historisch Verhael aller gedenckwaerdiger Geschiedenissen VIII, 145).
[8]) Hertug Adolf af Gottorp, der havde været i kejserlig Tjeneste,

Side 413
død [1]), haffde ted skeed for 7 Aar siiden, daa haffde ted beedre kommid tylpaass. Kejseren haffuer ingen Gesandt hafft paa denne Dag, huilkyt er att forundre. Iørgen wrne skall befhaalis att laade aage ued tyll ued *Croneborrig* saoch ued Stranden, som, om gud uyll, skall y sommer brugiss till københaffuen. *Vale*. *Datum* Oldeslou den 26 *Martij Anno* 1625. Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiill hande.

oversæt: ... død [1]; hvis det var sket for 7 år siden, da havde det passet bedre [været mere gunstigt].
Kejseren har ikke haft nogen gesandt på denne dag, hvilket er til at forundre sig over.
Jørgen Urne skal have besked på, at han skal lade køre ved til [brandeksel/brænde] ved Kronborg [*Croneborrig*] samt ved stranden, som – om Gud vil – skal bruges til København til sommer. Lev vel [*Vale*].
Givet i Bad Oldesloe [*Oldeslou*] den 26. marts i det Herrens år [*Anno*] 1625. Christian.
Udskrift: Til kansleren, herre Christian Friis, ihænde.

Brev 293.* Omtr. 28. Marts 1625.

Udkast til Skrivelser til Staden Bremen, hvori der bebrejdes den at have gjort Vanskeligheder ved Indkvartering at Kongens Folk, og til Foppius van Aitzema, hvori han bedes at opfordre Bremen til Imødekommenhed. — *Geh. Ark.*
Ahn Brehmen,
Dass man auss dero *deputirten relation* vernommen, dass sii sich nicht gaar willich Erzeiget ihndehm, wass man ahn sii begeret, wessen man sich zu ihnen nicht versehen hette, wolthe sii nochmahlss Ermaanet haben sich einess besseren hiinfhuro zu Erklere[n], souern Es nicht geskeen wurde vndt sii dii landtsten [2]) mit Ihrem *exempel perplex* maachen wurden. dass sii alsdan darbei kein fortheill haben sollen [3]).

oversæt: Til Bremen,
At man ud fra jeres udsendtes beretning [*deputirten relation*] har erfaret, at I ikke har vist jer synderligt villige i det, som man har begæret af jer, hvilket man ikke havde forventet af jer.
Man ville herved endnu en gang have jer formanet til fremover [*hiinfhuro*] at erklære jer bedre indstillet; såfremt det ikke sker, og I med jeres eksempel gør landstænderne [*landtsten*] [2] rådvilde [*perplex*], skal I i så fald ikke have nogen fordel deraf [3].

---

men var bleven aftakket, opholdt sig i alt Fald i Juni 1625 paa Gottorp; endnu i samme Aar traadte han i Wallensteins Tjeneste (Jahrbücher f. d. Landesk. d. Herzogth. Schlesw., Holstein u. Lauenb. VIII, 44. Dansk biografisk Lexikon I, 111 ff.).
[1]) I Randen har Kansleren her skrevet: „Iudicium serenissimi de Marchione Ansbachensi“. Markgrev Joachim Ernst af Brandenborg-Ansbach, f. 1583 † 15. Febr. 1625, havde spillet en

Al oversættelse er via AI

betydelig Rolle som General for den protestantiske Unions Hær (Allgemeine Deutsche Biographie XIV, 91).
[2]) ɔ: Landstände, Stænderne i Stiftet Bremen.
[3]) Et Brev til Bremen i Henhold til Kongens Udkast udfærdigedes 28. Marts; det fremgaar heraf, at Bebrejdelserne gjaldt

Side 414
Eine *Copie* soll h: Lewyn [1]) daruon zugeskicket werden.
Ahn foppium [2]), dass Er sii zur billicheit Ermahnen soll, dass sii sich selbst nicht Etwass, so sii hernacher nicht gerne sehen muchten, auff den haalss Laaden.

oversæt: En kopi [*Copie*] skal sendes til herre Levin [1] angående dette.
Til Foppius [2]: At han skal formane dem til rimelighed, således at de ikke trækker noget ned over halsen på sig selv, som de bagefter ikke vil være glade for at se.

Brev 294 * 28 Marts 1624

Til Thomas Nold.
Ordre om nogle Karrebøsser, som han skal lade lave og prøve, og om noget Salpeter, der skal sendes til Flensborg for at bruges til Krudtfabrikation. — *Geh. Ark.*

Du sollest dii karrenbyxe Myt einem langen ahnslaage machen lassen, dass man sy ahn der brust ahnsetzen kan, vndt ahnfangss mit wehnich Puluer diselbige versuchen, biss man siiet, wii man darmit zurechte kommet. Auff der kammer oben hanget noch eine, welche ebenso soll zugerichtet werden. Diiselbige muss vonbinnen noch durchgeboret werden. dan ich nicht anderss weyss, alss dass sii von forn weiter dan hiinten ist. Dass Pyrspuluer [3]) muss mit fleyss gemachet werden, vndt weill zu flensburch gudt Puluer gemachet wirdt, wieauch ihn der negde darbei [4]), alss sollen mit erster geleegenheit zue

oversæt: Til Thomas Nold. Ordre om nogle karrebøsser, som han skal lade lave og prøve, og om noget salpeter, der skal sendes til Flensborg for at bruges til krudtfabrikation. — Geheimearkivet.
Du skal lade karrebøssen [en mindre, vognmonteret kanon eller tung hagebøsse] fremstille med et langt anslag [kolbe/støtte], således at man kan sætte den an mod brystet, og til at begynde med afprøve den med en lille mængde krudt [*Puluer*], indtil man ser, hvordan man bærer sig rigtigt ad med den.
Oppe på kammeret hænger der endnu en, som skal tilrettes på samme måde. Den samme skal gennembores indvendigt, for jeg ved ikke andet, end at den er bredere foran end bagtil.
Jagtkrudtet [*Pyrspuluer*] [3] skal laves med stor flid, og eftersom der laves godt krudt i Flensborg, såvel som i nærheden deraf [4], så skal der med første givne lejlighed...

Stadens Villighed til at modtage Kongens Tropper i Indkvartering (Ausländ. Reg.). Men Staden fastholdt sin Vægring (Opel, anf. Skr. II, 168. 192). 15. Marts havde Kongen tilskrevet Ærkebispen af Bremen om Indkvartering i Stifterne Bremen og Verden (Ausländ. Reg.).
[1]) Levin Marschalck, Landdrost hos Ærkebispen af Bremen (jvfr. ovfr. S. 220).
[2]) Brevet til ham er ogsaa dat. 28. Marts (Ausländ. Reg.).
[3]) Pürschpulver, Bürsch- eller Birschpulver af Ordet Birsch. Jagt, altsaa Jagt- eller Bøsnekrudt.
[4]) Hos Rivesell, Versuch einer Beschreib. d. Stadt Flensburg I, 245 ff. omtales to Krudtmøller udenfor Flensborg, en anlagt 1590 af Gert Rantzau og ødelagt 1627 af de kejserlige Soldater, og en mindre i Nærheden af den større paa Ramsharder Mark.

Al oversættelse er via AI

Side 415
laast Salpeiiter mit darzu gehörigen Schueffuel nach flensburch zu wasser gebracht werden, welche dem ambdtmanne [1]) daaselbst sollen zugestellet werden. *Datum* Segeberg Den 28 *Martij Anno* 1625.
Udskrift: Thomass Null [2]) zu handen.

Brev 295.* Omtr. 30. Marts 1625.

Til Frederik Günther(?).

Udkast til et Rekreditiv til Greven af Oldenborg for Oberst v. Lohausen; Kongen kan foreløbig ikke erklære sig om hans Forebringende. — *Geh. Ark.*

Ein *recreditif* ahn den graffuen von Oldenburch auff louhaussen [3]).

Dii Erklerung auff sein anbringen,
Dass man fuhr dismall sich auff sein begeren nicht hatt erkleeren konnen, doch wan Der graff sich *resoluiren*

oversæt: Et rekreditiv [diplomatisk svarskrivelse eller afskedsbrev til en udsending] til greven af Oldenborg angående Lohausen [3].
Erklæringen på hans forebringende: At man for denne gangs skyld ikke har kunnet udtale sig om hans begæring, men når greven har besluttet sig [*resoluiren*]...

Jvfr. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 45. Holt, Flensburg früher und jetzt S. 185.
[1]) Kaj v. Ahlefeldt.
[2]) Om Thomas Nold, der 1624—34 forestod Tøjhuset i Kjøbenhavn, se ovfr. S. 359.
[3]) Oberst Wilhelm v. Kalcheim (ell. Kalchum), kaldet Lohausen, havde en Tid lang været i Tjeneste hos Kurfyrsten af Brandenborg, men fra 1622 hos Grev Anton Günther af Oldenborg (Opel, anf. Skr. II, 167). 2. April 1625 fik han Bestalling som Christian IV's Krigsraad (Liste over Bestallinger i Geh. Ark., Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, B); samme Dag skrev Kongen til Greven af Oldenborg og bad ham licentiere Lohausen, saa længe han selv havde Brug for ham (Ausländ. Reg.). Opel fremsætter (anf. St.) den Formodning, at han har haft Indflydelse paa Affattelsen af Christian IV's bekjendte Krigsartikler, der udstedtes 10. Maj. Lohausen, der blev Krigskommissær hos Christian IV, fangedes 1626 i Slaget ved Lutter. Efter længere Tids Fangenskab løslodes han, men han traadte ikke senere i den danske Konges Tjeneste. Han døde 1640 som meklenborgsk Generalmajor (Allg. Deutsche Biographie XIX, 114 f.).

Side 416
auff dasienige, wass Er mihr zur Stenburch durch h: detloff Randtzou hatt anmelden lassen, alsdan will ich mich weiiter Erkleeren [1]).

oversæt: ... på det, som han har ladet mig meddele på Steinburg [*Stenburch*] gennem herre Detlev Rantzau; så vil jeg udtale mig yderligere derefter [1].

Brev 296 * Omtr. 3. April 1625.

Til Frederik Günther(?).
Udkast til Breve til Hertug August af Lyneborg angaaende Biskoppen af Verdens Ret til at stadfæste Abbeden i Lyneborg, til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig om det ubillige og uhensigtsmæssige i hans Fordringer til Kredsdagen, og til Sigward Pogwisch om Forhandlinger i den Anledning. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Briffue
Ahn h: augustum von lyneburch [2]) vonuegen der *confirmation* dess abdtz zu lynenburch, das weill wir lange miteinander bekandt gewehsen, vndt mihr bewust, das Er nicht gerne seen muchte, das Einiger wiiderwillen zuisken dem hausse holstein vndt Lyneburch sein Solthe. Weill nun weldtkundich, das di *confirmation* bei dem biskop zu ferden gestanden, vndt ihnen dardurch nichtes abgeet, alss verhoffet man, Er wurde Es darhiin *disponiren* helffen, dass Es bei dem alten muge verbleiben.
Dass auch dii grenssachen muchten fuhr dii handt genommen werden von wnparteilichen herren Rehte, alss dess hertzogen v: holstein vndt Saxen lauenburchs, welche dii sachen zur richtigkeidt bringen konthen, dan man mit dem hausse lyneburch in keiner widderuertigkeit zu sein begeren [3]).

oversæt: Breve
Til herre August af Lüneburg [2] på grund af stadfæstelsen [*confirmation*] af abbeden i Lüneburg: Da vi længe har været bekendt med hinanden, og det er mig bekendt, at han ikke gerne så, at der skulle være nogen uvilje mellem huset Holsten og Lüneburg.
Eftersom det nu er vitterligt for hele verden [*weldtkundich*], at stadfæstelsen [*confirmation*] har ligget hos biskoppen af Verden [*ferden*], og der derved intet afgår fra dem [Lüneburg], så håber man, at han vil hjælpe med at ordne det således [*disponiren*], at det må forblive ved det gamle.
At også grænsesagerne måtte tages i hånd af upartiske herre-råd, såsom hertugen af Holsten og [hertugen af] Sachsen-Lauenburg, hvilke kunne bringe sagerne i rigtighed; for man begærer ikke at være i nogen strid [modgang] med huset Lüneburg [3].

---

[1]) En Besked af det angivne Indhold udfærdigedes 30. Marts 1625 i Segeberg (Geh. Ark., Resolutiones u. Bescheide Fol. 10). Koncepten (i Ausländ. Conc.) er skreven med Frederik Günthers Haand.
[2]) Hertug August af Lyneborg, Søn af Hertug Vilhelm d. yngre, f. 1568 † 1636, blev først regerende Fyrste ved sin Broder, Hertug Christian den ældres Død 1633.
[3]) 3. April udfærdigedes der et Brev til Hertug August i Overensstemmelse med Kongens Udkast (Ausländ. Reg. Koncepten

Side 417
Ahn h: fri: ulderich [1]), diueill man auff ledztstem kreisdage [2]) etzliche seiner *postulaten* nicht hatt willigen können, So hatt man dass vertrawen zu ihm, Er wurde Es nuhmer auch dabei bewenden lassen, Dan Es sich darhiin ahnsehen lest, alss solthen etzliche ihren *privaten* nudtzen darauss suchen, dan dii Exfeldiske trennung, so mit landtfolck geskeen, worauff keine kosten hatt geen können [3]), dem kreidtz nicht billich kan ahngemuhted werden. Dii Einkuartiirung halber solthe man billich gesprochen haaben, *cum res adhuc fvit integra*, Ehe dass krigsfolck das geldt in den handen bekommen. Dan der kreidtz Einmahll dass geldt ausgeleget, daa Es nicht woll *administriret*, So hette man billig dii *commissarien* darum zu besprechen, dass sii dii wnthertaanen bei der zahlung nicht haben inacht gehabdt.
Dan wan Etwass beim kreidtz ihm dem faall zu suchen wehre, So hette man disses ordtz Ein grosses zu fodern, ihndehm sii dass folck inss ambdt Siicke, welches im kreidtze nicht gelegen, lossiret, wohr sii den wntherthaanen Einen fast wnwiderbricklichen skaaden gedan.

oversæt: Til herre Frederik Ulrik **[1]:** Eftersom man på den seneste kredsdag [2]) ikke har kunnet eftergive [bevilge] adskillige af hans krav [*postulaten*], så har man den tillid til ham, at han nu også vil lade det bero derved. For det lader til at have det udseende, som om adskillige søgte deres egen private fordel [*privaten nudtzen*] deraf; thi den eichsfeldske adskillelse [militære aktion], som skete med landfolket, og hvorpå der ikke har kunnet falde nogen omkostninger [3]), kan ikke med rimelighed pålægges kredsen.

AI oversættelse er via AI

Hvad angår indkvarteringen, burde man med rimelighed have talt om dette, mens sagen endnu var urørt [*cum res adhuc fuit integra*], førend krigsfolket fik pengene i hænderne. For da kredsen først én gang havde udlagt pengene, hvor det ikke blev administreret vel [*administriret*], så havde man haft god grund til at tale med kommissærerne [*commissarien*] om, at de ikke har taget hensyn til undersåtterne under udbetalingen.
For hvis der i dette tilfælde var noget at søge hos kredsen, så havde man fra denne side [egn] ret til at kræve noget mægtigt stort, eftersom de har sluppet det krigsfolk løs i amtet Sicke, som ikke ligger i kredsen, hvorved de har påført undersåtterne en næsten uoprettelig skade.

---

i Ausländ. Conc. er skreven af Fred. Günther). I Brevet omtales, at der har været Stridigheder mellem Christian af Lyneborg og den afdøde Biskop af Verden Philip Sigismund angaaende Konfirmationen af Abbeden for St. Michaels-Abbediet i Lyneborg; da Kongens Søn Hertug Frederik nu er bleven Biskop af Verden, bedes August paavirke sin Broder til Forlig. Angaamde det nævnte Abbedi se ovfr. S. 245; det synes, som om Kongen nu har indtaget et i Modsætning til 1622 forandret Standpunkt; Domkapitlets Ret omtaler han ikke længere.
[1]) Ogsaa Brevet til ham er udfærdiget 3. April (Ausländ. Reg.; Koncepten i Ausländ. Conc. er skreven af Fred. Günther).
[2]) Om Kredsdagen i Lyneborg, der var sluttet 31. Marts, se ovfr. S. 409.
[3]) Talen er om, at brunsvig-wolfenbüttelske Tropper i Oktbr. 1621 i det syd for Hertugdømmet liggende eichsfeldske Gebiet havde sprængt en Del af Christian af Brunsvigs Tropper fra hverandre, og at Hertugen nu af Kredsen fordrede Erstatning for Udgifterne derved (Opel, anf. Skr. I, 293. II, 131).

Side 418
Der von Erfften schreibet, Er seii zu stolsenou ahngewissen, nach dem ambdt Sycke sich zuuerfiigen [1]).
Dii konsten (!) der Brusselske *Legation* ist nicht Einzuwilligen, weill dergleichen *Legationen* ohne fohrbewust der Semdtlichen Stende nicht konthe abgehen.
Man muss dii *Legation* an den keisser *alligiren*, wohrum si selbst angehalten [2]).
[Ob [3]) man konthe den Lyneborgisken Stadthalther ahn einen Ordt bescheiden vndt mit im reeden, dass man es daarhiin *Disponiren* wolthe, dass die zuehne *companien* solthen bezaahlet werden, souern sii dass ander, worzu sii doch wehnich berechtiget, fallen lassen
Auss den forigen *argumentis*, weill sii das geldt, so sii von dem kreidtze zu fodderen vermeinen, Ihren *Commissaris* zu fodderen haaben.
Dii Spanken geben fohr, dass dass sii durch ihre beambdten ihns ambdt Siick gewissen, welches doch ausserhalb

oversæt: Ham fra Erfften [oberst Erwitte] skriver, at han i Stolzenau [*stolsenou*] er blevet instrueret om at begive sig mod amtet Syke [*Sycke*] [1].
Omkostningerne [*dii konsten*] til afsendingen af gesandtskabet [*Legation*] til Bryssel kan der ikke indvildges i, eftersom den slags gesandtskaber [*Legationen*] ikke burde finde sted uden de samlede stænders forhåndsviden.
Man må henføre [*alligiren*] dette gesandtskab [*Legation*] til kejseren, hvilket de jo også selv har anmodet om [2].
[Hvorvidt [3] man kunne tilsige den lüneburgske statholder til et bestemt sted og tale med ham om, at man ville ordne det således [*Disponiren*], at de ti kompagnier [*companien*] skulle betales – forudsat at de lader det andet falde, som de jo dog kun har ringe berettigelse til, ud fra de foregående argumenter [*argumentis*], eftersom de penge, som de mener at have til gode hos kredsen, må de kræve af deres egne kommissærer [*Commissaris*].
Spanierne [*Dii Spanken*] påstår, at de gennem deres embedsmænd er blevet henvist til amtet Syke [*Siick*], hvilket dog ligger uden for...]

---

[1]) I Septbr. 1623 var der i Stolzenau blevet sluttet en Overenskomst mellem brunsvig-lyneborgske Befundmægtigede og Tillys Oberst Dietrich Ostman von Erwitte (Erffitte) om, at 12 af dennes Kompagnier

Al oversættelse er via AI

maatte indkvarteres i Grevskabet Hoya, der lau i den westfalske Kreds. Et af disse Kompagnier blev af de brunsvig-lyneborgske Fyrster henvist til Amtet Syke, der hørte til det nævnte Grevskab, men, som ovfr. S. 310 omtalt, var pantsat til Christian IV. Kongen hævdede nu, at hvis Hertugen kunde fordre Erstatning hos Kredsen for den øvrige Indkvartering, maatte han ogsaa kunne gjøre det for den Skade, som de fremmede Tropper havde paaført det ham pantsatte Amt (forskj. Aktstykk. i Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg, Fasc. 64. Opel, anf. Skr. II, 23. Om Erwittes Indkvartering se flere Breve i Warhaffter Abdruck Kön. Maj. zu Dennemarck Schreibens an die Churf. Collegial Versammlung, 1627, Fol. Bij f. og Brevet af 14. Maj 1625).
[2]) Hertugen havde fordret, at Kredsen skulde erstatte ham Udgifterne ved et 1622 til Bryssel afsendt Gesandtskab; Kongen fremhæver herimod, at det var afsendt uden Stændernes Vidende, og at han meget snarere kunde fordre Erstatning for sine Gesandtskaber til Sachsen og Kejseren, som vare iværksatte paa Kredsens Begjæring (Opel, anf. Skr. II, 131. Det udfærdigede Brev af 3. April).
[3]) Det indklamrede er overstreget af Kongen.

Side 419
kreidtzis ist, welcher skaaden billich bey denienigen, so sii darhin gewissen, zu suchen.]
Sygfrid Paawisk Soll den lyneburgesken Chanseler oder den grosfogit zu sich nach wynsem [1]) beskeyden vndt mit ihm reeden, dass sii dii sachen mit foderung der kosten, so ahn der Brisselske *Legation* vndt anderer fohderung, wohrzu sii doch wehnich befuget, wollen fallen lassen, alsdan wolthe man sich darhiin bearbeiten, dass der kreydtz di zuehne *companien* bezahlen sollthe. Dii *argumenta*, so ihm Braunschwickskem Schreiben ahngezogen seindt, kan man zumtheill *alligiren* [2]).

oversæt: ... kredsen, og denne skade bør man med rimelighed søge erstattet hos dem, som har henvist dem dertil.]
Sigward Pogwisch [*Sygfrid Paawisk*] skal tilkalde den lüneburgske kansler eller storfogden til sig i Winsen [*wynsem*] [1] og tale med ham om, at de skal lade sagen ligge angående kravet om omkostningerne til gesandtskabet [*Legation*] til Bryssel samt de andre krav, som de jo dog kun har ringe beføjelse til. I så fald ville man arbejde hen imod, at kredsen skulle betale de ti kompagnier [*companien*]. De argumenter [*argumenta*], som er anført i det braunschweigske skrivelse, kan man for en dels vedkommende tilskrive [*alligiren*] [2] [eller: benytte sig af].

297.* Omtr. 6. April 1625.

Udkast til en Skrivelse til Generalstaterne, hvori de opfordres til at formaa Kongen af Sverig til at erklære sig om sine Hensigter. — *Geh. Ark.*

Weill man vernommen, dass den 20 *Aprilis* Skestkufftich (!) Ihn den haag Eine versamlung ahngestellet, wohrhiin vermudtlich des k: Ihn Suehden gesanther auch kommen wirdt, weill Ihnen Nuhn woll bewust, wii hoch ich mihr dass gemeine wehsendt habe ahngelegen sein lassen, Ich haber (!) Nochderzeit nicht habe Erfhaaren konnen, wass Sueden dabei thun will, alss begeret man, sii wolthen Sueden darhiin *disponiren*, dass Er sich Erkleeren wollthe, wass Er thun will [3]).

oversæt: Eftersom man har erfaret, at der den kommende [*Skestkufftich*! / schierstkünftigen] 20. april [*Aprilis*] er berammet en forsamling i Haag, hvorhen den svenske konges gesandter formentlig også vil komme; og da det nu er jer vel bekendt, hvor magtpåliggende jeg har ladet det fælles bedste [*gemeine wehsendt*] være mig, men jeg dog på nuværende tidspunkt ikke har kunnet erfare, hvad Sverige vil gøre i denne sag, så begærer man, at I vil formå [*disponiren*] Sverige til, at han [Gustav II Adolf] vil erklære sig om, hvad han har i sinde at gøre [3].

Al oversættelse er via AI

[1]) Winsen i Brunsvig-Lyneborg.
[2]) 3. April udstedtes der et Kreditiv for Sigward Pogwisch til den lyneborgske Statholder i Celle, Julius v. Bülow, til „Grossvogt“ og Kansler Johan Behr og til Dr. Erik Heidemann (Ausländ. Reg.). Om den sidste af disse se Brevene 1632—35 S. 305.
[3]) En Skrivelse til Generalstaterne af dette Indhold udfærdigedes 6. April (Ausländ. Reg.). Det skyldtes en Aftale mellem engelske og nederlandske Statsmænd, at der var berammet et Møde i Haag til 20. April, hvortil de forbundne Magter skulde sende Gesandter; men Gustav Adolf vilde ikke sende nogen saadan, og Mødet kom slet ikke i Stand (Opel, anf. Skr. II, 116. 218. Schybergson, Underhandl. om en evangel.

Side 420

Brev 298 * Omtr. 10. April 1625.

To Udkast til en Memorial om Grunden til, at Kongen har ønsket en Samtale med Kurfyrsten af Brandenborg. Kongen udtaler deri Ønsket om, at Kurfyrsten vil søge at formaa Gustav Adolf til at overtage den af ham (Kongen) samlede Hær mod Erstatning af de Udgifter, han hidtil har paadraget sig til den; hvis Kurfyrsten ikke vil gaa ind derpaa, bør han udtale sig om, hvad han og Gustav Adolf da ville gjøre. — A (skrevet med Blyant) og B i Geh. Ark.

A.
Dy wrsache, wohrum Ich fuhr dismahll den Churfursten von Brandenburch habe Sprechen wollen [1]).

1. Weill nuhmer Riichtbahr, Ihn welcher verfassung ich mich Eingelassen, dem gemeynem wehsendt zum besten, Auch ein gross theill dess Nydersexigen kreydtzis Stende Ihn Einen zimlichen meynung gebracht, also dass sii verhoffendtlich zu demselbigen handell Sich *accommodiren* werden,
2. vndt weill mihr fuhr dissem vom Engelskem gesanthen vertröstung gedan ist, dass Sueden vndt Brandenburch

oversæt:
A.
Årsagen til, hvorfor jeg for denne gang har villet tale med kurfyrsten af Brandenburg [1]:

1. Eftersom det nu er åbenbart [klart for enhver, *Riichtbahr*], i hvilken forfatning [militær udrustning] jeg har indladt mig på det fælles bedste [*gemeynem wehsendt*], og jeg dertil har bragt en stor del af stænderne i Den Nedersaksiske Kreds [*Nydersexigen kreydtzis*] på en rimelig tankegang, således at de forhåbentlig vil føje sig efter [*accommodiren*] og tilslutte sig denne forhandling.
2. Og eftersom jeg tidligere af den engelske gesandt har fået stillet i udsigt [trøst, *vertröstung*], at Sverige og Brandenburg...

---

allians S. 77 ff. Schybergson, Sveriges och Hollands diplomatiska förbindelser 1621—30 S. XLVII ff.). Allerede 24. Marts havde Christian IV besvaret en Skrivelse fra Kurfyrst Frederik af Pfalz, hvori han bad ham sende Gesandter til Mødet; han erklærede, at han ikke var utilbøjelig dertil, skjønt han ikke var anmodet derom eller vidste, hvad der skulde forhandles der (Ausländ. Reg.). Kongen skal for øvrigt have udtalt sig meget mistvivlende om et Resultat af det nævnte Møde (Rusdorf, Mémoires et négociations secrètes I, 544).
[1]) Allerede 22. Marts havde Christian IV foreslaaet Kurfyrst Georg Vilhelm en personlig Sammenkomst. 9. April om Aftenen sent kom Kongen til Zechlin i Nærheden af Wittstock i det nordlige Mark Brandenborg og havde der den følgende Dag en Sammenkomst med Kurfyrsten; 12. April forlod han atter Zechlin (jvfr. ovfr. S. 411. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 523. Molbechs Udg. af Brevene I, 222. Moser, Patriotisches Archiv V, 225 f. Opel, anf. Skr. II, 133 f. Schybergson, Underhandl. om en evangelisk allians S. 86 f. Schybergson, Sveriges och Hollands diplomatiska förbindelser S. 193. 210. 215).

Al oversættelse er via AI

Side 421
sich auch hiirbei wolthen fiinden lassen, disse *Armei* zu *attretteniren*, weill ich aber auss den *offertis*, So der kon: v: Sueden gedan, Souyll vernommen, das bei ihm Solche *resolution* Nochderzeit nicht genommen ist, Sondern man *versere* noch ahn dem ordte in *preparatoriis*, auch diselbige fohrslege dergestaldt beschaffen gefunden, dass ich diselbe nicht zuuerbesseren weiss, daa Sii nur können *practiciret* werden, Ich fuhr meine *persohn* kan Solches auff dii manihr inss werck nicht bringen. Weill mihr nuhn ihn hogster warheit von solchen des kon: v: Suehden *offertis* niehmall beuust, Ehe si mihr auss Engelandt zugeskicket [1]). vndt ich gerne Sehen muchte, das das gemeinig wehsendt durch meine *persohn* nicht muchte Ihn Stecken geraathen, vndt ich dem wercke nicht mehr hinderlich so[l]the sein dan befordelichen, Auch heuthe oder morgen, wahn alles

oversæt: ... [at de] også ville lade sig finde villige til i denne forbindelse at understøtte [*attretteniren*] denne hær [*Armei*].
Men da jeg ud fra de tilbud [*offertis*], som kongen af Sverige har givet, har erfaret så meget, at der hos ham på nuværende tidspunkt overhovedet ikke er taget en sådan beslutning [*resolution*], men at man derovre endnu befinder sig [*versere*] i de indledende forberedelser [*preparatoriis*]; og da jeg desuden har fundet disse samme forslag således beskaffet, at jeg ikke ved, hvordan de skal forbedres – såfremt de overhovedet kan føres ud i livet [*practiciret*] – så kan jeg for mit eget vedkommende [*persohn*] ikke iværksætte det på den måde.
Thi jeg har i sandhed aldrig haft kendskab til sådanne tilbud [*offertis*] fra kongen af Sverige, før de blev sendt til mig fra England [1]. Og jeg så gerne, at det fælles bedste [*gemeinig wehsendt*] ikke skulle gå i stå [komme i knibe] på grund af min person [*persohn*], og jeg burde ikke være dette værk mere til hindring end til fremme, også fordi alt – enten i dag eller i morgen – når...

[1]) Det var uden Tvivl 20. Marts, at Christian IV fra den engelske Konge havde faaet nærmere Underretning om de Forslag, som Gustav Adolf havde stillet om sine Betingelser for en aktiv Optræden i Tyskland. Paa den Dag havde nemlig den engelske Sekretær i Hamborg Joseph Averie overbragt Kongen, der da opholdt sig i Lauenborg, nogle Breve, som vare sendte til Anstruther; denne havde, inden man vidste derom i England, efter Kongens Ønske begivet sig til Haag. Averie fik Indtrykket af at Christian IV blev bragt ud af Fatning (seemed to be troubled) ved at høre om Gustav Adolfs Tilbud (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 520. Schybergson, Underhandlingarna S. 68. Rusdorf, Mémoires et négociations secrètes I, 516). Samme Dag skrev Kongen et egenhændigt Brev til Anstruther, af hvilket dog kun Uddrag kjendes; han skal deri have udtalt Ønsket om, at Kongen af Sverig maatte faa, hvad han forlangte, og at han selv maatte faa sine Udgifter erstatede, hvilket stemmer med hans Udtalelser i Forhandlingerne med Kurfyrsten af Brandenborg (Rusdorf, Mémoires I, 544). Efter et andet af Anstruther selv givet Uddrag af et egenhændigt Brev til ham fra Kongen, som han ikke betegner med noget Datum, men som sandsynligvis er det samme som det af Rusdorf omtalte, har han deri udtalt sig nærmere angaaende sine Fordringer til England og Generalstaterne om Hjælp og truet med at slutte Fred og lade andre være ene om Kampen, hvis han ikke fik, hvad han vilde (Schybergson, Underhandlingarna, Bilagor S. xv f.).

Side 422
nach wunsk nichte muchte ablauffen, Man nicht sagen solthe: hette man Es bei den vndt den forsleegen bewenden lassen, alsdan hetthe Es Einen besseren fordtganck gewunnen, So wolthe Ich dem v: Brandenburch zum hogsten gebethen haben, Er wolthe den kon: v: Suehden darhiin *Disponiren*, dass Er dem fohrslaage nach dii *Armei*, So itzo beisammen, zu der Seynigen Nehmen [1]) vndt mihr dasselbige, so sii mihr bis auff den Munsterpladtz gekosted, wiiderum Erstatten vndt verner mit dem Nydersexigen kreydtz vndt andere *confœderirten* vhm fernere zulaage *tractiren*. Wass ich fuhr meine *persohn* darzu helffen kan, darein sollen Sii mich ganss willich befiinden, vndt darnach Seiness gefallenss darmit zu *Disponiren*, wii vndt welchergestaldt dass werck zum besten ahnzugreiffen Sein muchte.

Al oversættelse er via AI

Daauch Sii Nebenst dem ko: Ihn Sueden dass werck ahnnehmen wolthen vndt Solches fordttreiben, So wehre meynes Erachtenss keiin Neger vndt besser we[r]ck.
Secunda propositio.
Daa sich nun Brandenburch Enskuldigen muchte, dass ihm Solches nicht thunlich, auch bei Sueden solches nicht zuuerrichten vermeinen wurde, wirdt Endlich di fraage sein, wass dan der Suede vndt Er thun wollen. *Pono casum*, daa sii auff ihr eigenhand Eine *Armei* richten wollen, So muste man wissen, ahn welchenordt Es sein Solthe, auch wii balde diselbige kunthe auffgebracht werden, auch ui starck. Auffdass nuhn der von Brandenburch nicht meinen soll, dass ich ohne wrsache dasselbige zuuissen begere, alss sollen nachfolgende *rationes* Eingefihret werden: daa sii Eiine *Armei a parte* auffrichten werden, So wirdt disse *Armei* dardurch diste Suecker, vndt daa di Ihrige Spetter ihns feldt dan disse

oversæt: ... ikke skulle forløbe efter ønske, for at man da ikke skulle sige: Hvis man havde ladet det bero ved de og de forslag, da havde det fået en bedre fremgang – så ville jeg på det højeste have bedt ham af Brandenburg om, at han ville formå [*Disponiren*] kongen af Sverige til, at han i overensstemmelse med forslaget overtager den hær [*Armei*], som nu er samlet, som sin egen [1] og erstatter mig det, som den har kostet mig frem til mønstringspladsen [*Munsterpladtz*], og i øvrigt forhandler [*tractiren*] med Den Nedersaksiske Kreds [*Nydersexigen kreydtz*] og andre forbundsfæller [*confœderirten*] om yderligere tilskud.
Hvad jeg for mit eget vedkommende [*persohn*] kan hjælpe med dertil, deri skal de finde mig aldeles villig, og han kan derefter efter eget behag disponere [*Disponiren*] over, hvordan og på hvilken måde værket bedst skal gribes an. Hvis han og kongen af Sverige ville påtage sig dette værk og drive det fremad, da var der efter min mening intet mere nærliggende [nyttigt] og bedre værk.
Andet forslag [*Secunda propositio*].
Hvis Brandenburg nu skulle undskylde sig med, at dette ikke er ham muligt, og at han heller ikke mener at kunne udrette dette hos Sverige, så vil spørgsmålet til syvende og sidst være, hvad Sverige og han da har i sinde at gøre.
Jeg sætter det tilfælde [*Pono casum*], at de på egen hånd vil oprette en hær [*Armei*]: Da må man vide, på hvilket sted det skal være, og hvor hurtigt denne kan bringes til veje, samt hvor stærk den vil være. For at han af Brandenburg nu ikke skal tro, at jeg uden grund begærer at vide dette, så skal de efterfølgende grunde [*rationes*] anføres: Hvis de opretter en hær for sig selv [*a parte*], så bliver denne hær derved så meget svagere [eller: langsommere], og hvis deres tropper rykker senere i felten end denne...

[1]) Gustav Adolf havde stillet som Betingelse, at han alene fik Direktoriet over den Hær, som skulde virke i Tyskland (Rusdorf, Mémoires I, 442. Schybergson, Underhandlingarna S. 45. 53). Om den engelske Gesandt i Haag Dudley Carletons Bedømmelse af Christian IV's Forslag om at overlade sin Hær til Gustav Adolf se Schybergson, anf. Skr. S. 89.

Side 423
kommen wirdt (welches zuuermuthen ist), alsdan wirdt dii ganse *catholiske* macht auch [1]) mich drengen, vndt daa disse *Armei*, dass godt genedichlich abuenden wolle, Enwedder getrennett Oder soueit muchte gebracht werden, dass man sich reteriren muste vndt dem *impetum*, wii Es nötich, nicht austeen vermuchten, wass darauss dem Nydersexigem kreydtze vndt denen vhmliggenden lenderen fuhr Eiine gefahr endtsteen wurde, dasselbige ist leychtlich zuerachten, vndt daa solches, welches der almechtiger genedichtichen verhiitten wolle, geskehn wurde, alsdan wehnich hoffnung Sein, dass man mit der Obengemelther *Armei*, So von ihnen auffgebracht, Etwass solthe ausgerichtet sein.
Wan auch Sueden vndt Brandenburch zu disser *Armei* sich verstehen werden, konthe noch disser nudtz dem Brandenburger zuuaxen, dass, daa Er wnuermerckt *tractirete* vndt stille

AI oversættelse er via AI

Sesse, So wurde Er bei Saxen ihn keiner verdacht kommen, vndt muglich Saxen durch dass *exempell* neutrall verbleiben, auch Seine Lender dess durchzugss verskonen, welche zur *contribution* Ein grosses helffen kan, daa man sonsten, Soe weit di durchziige sein wurden, nichtes haben wurde.
[Wolthe nun der Suede Sein folck ²).
B.
Dii wrsache, wohrum Ich fuhr dismahll den Churfursten von Brandenburch haabe Sprechen wollen.
Weill Nuhmer fast kundtbahr, ihn wass krigsuerfassung ich mich Eingelassen, dem gemeinem wehsendt zum besten, Auch den grössisten theyll der Stende des Nydersexigen kreydtzis vermucht. dass sii dii hiilffliche handt von demselbigen nicht abziihen wollen, Vndt weill mihr fuhr dissem von dem Engelskem ge-

oversæt:
Afslutningen på Udkast A (Det profetiske krigsscenarie)
... rykker [hvilket må formodes], da vil hele den katolske [*catholiske*] magt også trænge sig ind på ¹ [eller: kaste sig over] mig. Og hvis denne hær [*Armei*] – hvilket Gud i sin nåde må afvende – enten blev splittet eller presset så langt, at man var tvunget til at trække sig tilbage og ikke formåede at modstå angrebet [*impetum*], således som det var nødvendigt, er det let at begribe, hvilken mægtig fare der deraf ville opstå for Den Nedersaksiske Kreds [*Nydersexigem kreydtze*] og de omliggende lande. Og hvis dette skete – hvilket den Almægtige i sin nåde vil forbyde – da ville der kun være ringe håb om, at man med den ovennævnte hær [*Armei*], som er rejst af dem, skulle kunne udrette noget som helst.
Hvis også Sverige og Brandenburg vil indlade sig på denne hær [*Armei*], kunne den fordel endnu tilfalde brandenburgeren, at hvis han forhandlede [*tractirete*] ubemærket og hensidde i stilhed, da ville han ikke falde i nogen mistanke hos Sachsen. Derved ville Sachsen muligvis forblive neutralt i kraft af dette eksempel [*exempell*] og desuden skåne hans lande for gennemmarch, hvilket kan hjælpe mægtigt på krigsbidraget [*contribution*], hvor man ellers intet ville få, så vidt som disse gennemmarche strakte sig.
[Hvis nu svenskeren ville sit folk ²].
Udkast B (Den alternative, mere diplomatiske version)
B.
Årsagen til, hvorfor jeg for denne gang har villet tale med kurfyrsten af Brandenburg:
Eftersom det nu er næsten almindelig kendt [vitterligt, *kundtbahr*], i hvilken krigsforfatning jeg har indladt mig på det fælles bedste [*gemeinem wehsendt*], og jeg dertil har formået den største del af stænderne i Den Nedersaksiske Kreds [*Nydersexigen kreydtzis*] til, at de ikke vil trække den hjælpende hånd tilbage fra dette [værk].
Og eftersom jeg tidligere af den engelske...

¹) Fejlskrift for: auff? ²) Det indklamrede er overstreget.

Side 424
santen vertröstung geskeen, das Sweden vndt Brandenburch sich auch dabei wolthen fiinden lassen, weill ich aber in den *offertis*, so *a parte* Sueden geskeen, souyll verstanden, das bei im Solche *resolution* nochderzeit nicht ist genommen, Sondern man *versere* an dem orthe noch *in preparatoriis*, Ich befiinde auch diselbige fohrsleege dergestaldt beskaffen, dass ich fuhr meine persohn diselbige nicht zuuerbesseren weiss, Daa sii nur können *practiciret* werden.
Weill mihr nuhn Ihn högster wahrheit von Solchen dess ko: in Suehden *offerten* niemahlss bewust, Ehe sii mihr auss Engelandt zugeskicket, vndt ich nicht wolthe, dass dass gemeine wehsendt durch meine Persohn Ihn Stecken solthe geraathen, auch meine *persohn* dem

Al oversættelse er via AI

wercke mehr hiinderlich dan forderlich sein solthe, Auch vber lanck oder kurdtz, wahn dass werck den gewunskethen Ende oder zueck nicht Erreichen wurde, man nicht Saagen muchte: hette man ess bei den Oder den fohrsleegen verbleiben lassen, So wehre Ein bessers Erfolget, Alss wolthe ich dem v: Brandenburch freund, vetter vndt *Suegerlichen* gebethen haben, Er wolle dem gemeinem wehsendt zum besten den ko: v: Suehden darhiin *Disponiren*, dass er disse *Armei*, So itzo beisammen, der seinigen *adiungiren* wolthe vndt mir meine gedaane kosten Erstatten vndt ferner mit dem Nydersexigem kreydtze vndt andere *confęderanten* vhm fernere zulaage *tractiren*. Wass ich fuhr meine *persohn* allemahll demselbigem wehsens zum besten thun oder leiisten kan, darein sollen sii mich ganss willich befiinden [1]).

oversæt:
... gesandts [den engelske ambassadørs] side fået stillet i udsigt [fået trøst for], at Sverige og Brandenburg også ville lade sig finde villige til at medvirke derved.
Men da jeg ud fra de tilbud [*offertis*], som særskilt [*a parte*] er kommet fra Sverige, har forstået så meget, at der hos ham på nuværende tidspunkt overhovedet ikke er taget en sådan beslutning [*resolution*], men at man på det sted endnu befinder sig [*versere*] i de indledende forberedelser [*in preparatoriis*]; og da jeg desuden finder disse samme forslag således beskaffet, at jeg for mit eget vedkommende ikke ved, hvordan de skal forbedres – såfremt de overhovedet kan føres ud i livet [*practiciret*] – så har jeg i sandhed aldrig haft kendskab til sådanne tilbud [*offerten*] fra kongen af Sverige, før de blev sendt til mig fra England.
Og da jeg ikke ville, at det fælles bedste [*gemeine wehsendt*] skulle gå i stå [komme i knibe] på grund af min person, og at min person skulle være dette værk mere til hindring end til fremme; og da man over længere eller kortere tid, hvis dette værk ikke nåede det ønskede mål eller formål, ikke skulle kunne sige: Hvis man havde ladet det forblive ved de eller de forslag, da var der fulgt noget bedre – så ville jeg have bedt ham af Brandenburg, som min ven, frænde [fætter] og svoger [*Suegerlichen*], om, at han til det fælles bedstes bedste ville formå [*Disponiren*] kongen af Sverige til at tilføje [*adiungiren*] denne hær [*Armei*], som nu er samlet, til sin egen, og erstatte mig de omkostninger, jeg har haft, samt i øvrigt forhandle [*tractiren*] med Den Nedersaksiske Kreds [*Nydersexigem kreydtze*] og andre forbundsfæller [*confęderanten*] om yderligere tilskud.
Hvad jeg for min egen person [*persohn*] altid kan gøre eller yde til det bedste for dette samme værk, deri skal de finde mig aldeles villig [1].

[1]) Kurfyrsten fraraadede i sit Svar paa Kongens Udtalelser denne at opgive sin Deltagelse i Krigen og søgte at paavirke ham til at gaa ind paa, at han og Gustav Adolf skulde enes om hver at have Anførselen over sin Hær. Kongen afviste vel ikke aldeles Tanken herom, men stillede sig kølig til den Opfordring, som den brandenborgske Gesandt Gehejmeraad v. Götze kort efter overbragte til ham i Kjøbenhavn om et personligt Møde med Gustav Adolf. Derimod gik han ind paa at sende Christen Thomesen Sehested som Gesandt til

Side 425

299.* 10. April 1625.

Til Hertuginde Sophie af Meklenborg.

Kongen beklager, at han ikke har truffet hende, men kan ikke besøge hende paa Tilbagerejsen. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundliche, vielgeliebthe Schuester, dein schreibendt ist mihr heuthe alhie zu handen ganss woll Eingeliffuerdt, worauss ich deine Enskuldigung, so ganss wnnötich ist, vernommen habe, dan ich nich zueiffle, dan du wehrest zustelle gewehsen, du hettest mich Io gerne gesprochen, hette ess auch fuhr meine Persohn gerne sehen mugen. Weill ess Aaber fuhr diss

Al oversættelse er via AI

mahll nicht hatt geskeen können, alss hoffe ich, der Liebe godt kan andere gelegenheit an dii handt geben. Fuhr dismahll werde ich nicht meinen weck daahiin, wohr ich herkommen, nehmen. Befhele dich [1]) hiemit dem schudtz dess Allerhogsten vndt verbleibe allezeit
Dein getrewer Vetther, Schuager vndt Bruder Christian.
Datum Scheelyn den 10 *Aprilis Anno* 1625.
Udskrift: Der hochgebornen Fürstin, vnser freundtlichen, Lieben Muhmen vndt Schwester, frawen Sophien, geborne zu Schleswig Hollstein, Hertzogin zu Meckelburg, Fürstin zu wenden, Gräfin zu Schwerin, der Lande Rostogk vndt Stargardt Frawen, wittiben [2]).

oversæt:
Venlige, højtelskede søster [*Schuester*]: Dit brev er i dag blevet mig rigtig vel overleveret her på stedet, hvorudaf jeg har erfaret din undskyldning, som dog er ganske unødvendig; thi jeg tvivler ikke på, at hvis du havde været til stede, ville du så sandt som absolut have talt med mig, hvilket jeg også for mit eget vedkommende [*Persohn*] gerne havde set.
Men da det ikke har kunnet ske for denne gang, så håber jeg, at den kære Gud kan give en anden lejlighed ihænde. For denne gang vil jeg ikke tage min vej tilbage dertil, hvorfra jeg er kommet. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver altid
Din trofaste frænde [fætter], svoger og broder Christian.
Givet i Zechlin [*Scheelyn*] den 10. april [*Aprilis*] i det Herrens år [*Anno*] 1625.
Udskrift [Adresse]: Til den højfødte fyrstinde, vor venlige, kære moster/fastre [*Muhmen*] og søster, fru Sophie, født af Slesvig-Holsten, hertuginde af Mecklenburg, fyrstinde til Venden, grevinde af Schwerin, frue til landene Rostock og Stargard, enke [*wittiben*] [2].

Stockholm, hvor ogsaa v. Götze begav sig hen (Moser, Patriotisches Arch. V, 223 f. Schybergson, Underhandlingarna S. 86 ff. Brevet Nr. 300). Jvfr. om Mødet i Zechlin Brevet af omtr. 3. Juni 1625.
[1]) Ordet er skrevet to Gange.
[2]) Sophie, Datter af Hertug Adolf af Gottorp, f. 1592, g. m. Hertug Johan IV af Meklenborg, Moder til Hertugerne Adolf Frederik og Johan Albrecht, † 1634.

Side 426

Brev 300 * 20. April 1625

Til Christen Thomesen Sehested.

Nogle Tillæg til hans Instrux som Gesandt til Sverig. — *Den Ledeborgske Manuskriptsaml., Fol., Nr. 131.*

Dette skall *annecteris* Instructionen.

Om Søstederne Enten En eller fleere sig ymod dette gemene werck wille *opponere*, huorudoffuer man kunde bliffue foraarsagit dennom att tylltaale, Om ochsaa sligdt kon: aff Suerrig kunde werre ymod.
Actum Rossenborrig den 20 *Aprilis Anno* 1625.

Christian.

NB. Saframdt kon: aff Suerrig uill antaage Myn geworben *Armeie*, daa Skall den hannem strax, Naar hauss *Commissarier* ahnkommer, tyllstyllis, dog *cum restitutione expensarum* [1]).

oversæt: **Dette skal tilføjes [*annecteris*] instruksen:**
Hvorvidt søstæderne [hansestæderne] – enten én eller flere af dem – vil modsætte sig [*opponere*] dette fælles værk [krigsforberedelserne], hvilket kunne medføre, at man blev forårsaget til at drage dem til ansvar [tiltale dem]; og om noget sådant også kunne være kongen af Sverige imod.

Al oversættelse er via AI

Givet på Rosenborg Slot [*Rossenborrig*] den 20. april [*Aprilis*] i det Herrens år [*Anno*] 1625.
Christian.
NB. Såfremt kongen af Sverige vil overtage min hvervede hær [*Myn geworben Armeie*], da skal den straks overgives [stilles til rådighed for] ham, så snart hans kommissærer [*Commissarier*] ankommer, dog mod fuld erstatning af omkostningerne [*cum restitutione expensarum*] [1].

[1]) 19. April var der blevet udstedt en Instrux for Christen Thomesen Sehested som Gesandt til Gustav Adolf. Det hed i den, at Kongen af Kurfyrsten af Brandenborg havde erfaret den Forøstning, som Gustav Adolf havde givet ham om med en anselig Hær at ville rykke ind i Tydskland langs Oderen; men af Gustav Adolfs sidste Brev til ham (af 28. Marts) saa han til sin Beklagelse det modsatte. Hvis han kom til at staa alene, maatte han forlade Værket paa Halvvejen, og han haabede derfor, at Gustav Adolf ikke vilde trække sig tilbage, men meddele ham sin Beslutning; kunde intet andet opnaas, skulde Sehested minde ham om hans Løfte til den franske Gesandt (des Hayes) om at sende Kurfyrsten af Brandenborg 4000 Mand til det belejligste Sted (Svenske Akta V, 16. Jvfr. Schybergson, Underhandlingarna S. 88). 21. April rejste Sehested til Sverig (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 525). I sin Forestilling til Gustav Adolf af 2. Maj udtalte han i Overensstemmelse med sin Tillægsinstrux, at Christian IV hellere vilde overlade ham sin Hær end se ham fuldstændig opgive Sagen (Moser, Patriotisches Arch. V, 194). Om Gustav Adolfs Svar se Brevet af 21. Maj 1625. Se for øvrigt om Sehesteds Sendelse Hallenberg, anf. Skr. V, 323 ff. Slange S. 543 ff. Verbaal van de Ambassade van Gaspar van Vosbergen bij den Koning van Denemarken S. 27.

Side 427

Brev 301 * 26. April 1625 [1]).

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig, hvori han opfordres til at hindre Tillys Gjennemmarsch gjennem sit Land. Med Hensyn til Amtet Syke forlanger Kongen en Udførelse af Aftalerne. — *Geh. Ark.*

Andtwordt auff h: fri: wldrichss Schreiben [2]).

Tylli schreiben, wieauch wass *a parte* Brunswick zur andtwordt ist gegeben, hatt man vernommen vndt diselbige beandtworthung dermassen befunden, dass sii nicht besser fuhr dasmahll hette sein können.
Wass bei ledtster versamlung vom verdiskem Chanseler des schreibendt halber an *tilli* ist fohrgegeben worden [3]), ist zuar fuhrlengst befholen worden, aber bei wehm ess in Stecken geraathen, kan man disses ordtz nicht Eiigendtlich wissen. Dii verhinderung der munsterung betreffende, wiil man disses ordtz souiil mugelich fuhrkommen, Es steet aber ein gross theiill bei dem v: Brauns:, Souern er ihm verstatten wirdt frey durch zupassiiren, welches er Lichtlich mit sein landtfolck wehren kan, aldii weill der *tilli* so gaar starck nicht ist, worauss, souern er Es nicht wehren wirdt, Erfolgett, dass, sobalde ich sein auffzug vermercken werde, Ich im gewislich begegnen werde, woruber der *sedes belli* woll Ein zeitlanck daselbst ihm lande bleiben muchte, wohran Er dan selbst wursach wehre.

oversæt:
Tillys skrivelse, såvel som hvad der særskilt [*a parte*] er givet til svar fra Braunschweig, har man erfaret, og man har fundet dette samme svar således beskaffet, at det ikke kunne have været bedre for denne gang.
Hvad angår det, som den verdenske [fra bispedømmet Verden] kansler ved det seneste møde foreholdt Tilly angående skrivelsen [3], så er det ganske vist blevet befalet for længst; men hos hvem sagen er gået i stå [ihændeholdt], kan man ikke vide med vished herfra.
Hvad angår hindringen af mønstringen, vil man herfra forhindre dette så vidt muligt. Men en stor del afhænger dog af ham af Braunschweig: Såfremt han vil tillade ham [Tilly] frit at

Al oversættelse er via AI

passere igennem [*zupassiiren*] – hvilket han dog let kan forhindre med sit eget landeværn [lokale tropper], al den stund at Tilly ikke er så usædvanlig stærk.
Hvis han [hertugen] ikke forhindrer det, vil det uundgåeligt medføre, at så snart jeg bemærker hans [Tillys] fremrykning, vil jeg med vished drage ud og møde ham. Hvorved krigsskuepladsen [*sedes belli*] formentlig vil forblive der i landet i en hel del tid, hvilket han da i så fald selv vil være årsag til.

[1]) Frederik Günther har skrevet dette Datum udenpaa Brevet. 26. April udfærdigedes ogsaa Brevet til Hertugen i Overensstemmelse med Udkastet (Ausländ. Reg. Koncept med Fr. Günthers Haand i Ausländ. Conc.).
[2]) Hertugens Brev var af 17. April (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg, Fasc. 50 a).
[3]) Frederik Ulrik havde i sit Brev omtalt, at han for nylig havde sagt til den verdenske Kansler Martin v. der Meden, at han gjerne saa, at Tilly blev underrettet om Kongens Krigsforfatning, og v. der Meden lod formode, at det allerede var sket, men Tillys Brev tydede ikke paa det.

Side 428
dass also den *tilli* in den kreydtz hiinein gelassen wurde, sichselbst zur *ruin*.

Dii verschreibung dess hausses Syck betreffende, Dass ich endwedder mein geldt oder genucksam versicherung bekommen muchte. In Newe *tractaten* auff weiniger oder mehr Iahrskaar mich einzulassen bin ich ganss nicht gemeinet. Mihr verwunderdt aber nicht wehnich, das man dii *copiam* der Lyneburger *recusation* niemalss hatt mitgeskicket [1]), vndt daa es Io nicht sein kan, dass Lyneburch mit *Consentiren* will, So fullendtzihe man ess *a parte* Braunschweig dergestaldt, wii ess einmalhll verabskeidet, alsdan will man sehen, wii man selbst mit Lyneburch zurechte kommet.

Sliislich
Bedancket man sich der guther *communication* vndt begeret man disses ordtz. man wollthe ess *continviren*.

Udskrift: Andtwordt auff dii Braunschwickske Schreiben.

oversæt:
... således at hvis man lader Tilly komme herind i rigskredsen, vil det føre til jeres egen undergang [*ruin*].
Hvad angår gældsbrevet [pante-forskrivningen] på amtet Syke [*Syck*] [1], da kræver jeg, at ich enten får mine penge eller en tilstrækkelig [sikker] garanti [*versicherung*]. At indlade mig på nye forhandlinger [*tractaten*] i tide og utide [på færre eller flere år] er jeg overhovedet ikke sindet.
Det undrer mig desuden ikke så lidt, at man aldrig har medsendt kopien [*copiam*] af den lüneburgske indsigelse/afvisning [*recusation*] [1]. Og da det jo øjensynligt ikke kan være således, at Lüneburg vil give sit samtykke [*Consentiren*] [1], så må man fuldbyrde aftalen særskilt [*a parte*] med Braunschweig, således som det én gang for alle er besluttet. Så vil man efterfølgende se, hvordan man selv kommer overens med Lüneburg.
Afslutningsvis [*Sliislich*]:
Takkkes der for den gode udveksling af oplysninger [*communication*], og det begæres herfra, at man vil fortsætte [*continviren*] med denne.
Udskrift [Adresse]: Svar på den braunschweigske skrivelse.

Brev 302 * Før 10. Maj 1625 [2]).

Al oversættelse er via AI

Kongens Ordrer om, hvad der under hans Fraværelse skal foretages i forskellige Henseender paa Kjøbenhavns Slot, Rosenborg, Frederiksborg og Kronborg og de tilliggende Len. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c* [3]).

[1]) Om Pantsættelsen af Amtet Syke til Kongen se ovfr. S. 310. I et Brev til Hertug Frederik Ulrik af 18. Jan. 1625 havde Kongen udtalt Haabet om, at de lyneborgske Hertuger vilde give deres Samtykke til Pantsættelsen (Ausländ. Reg.); men i sit Brev af 17. April meddelte Hertugen, at de havde nægtet det. [2]) Natten mellem 9. og 10. Maj brød Kongen op fra Frederiksborg og begav sig over Roskilde til Falster og Laaland og derfra til Holsten (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 527 ff.). [3]) Originalen fandtes i Kgl. Bibl., da Molbech lod Afskrifterne til sin Udgave tage, men har ikke nu været til at finde.

Side 429
1. Kuyndfolcken Paa alle Laadgarden skall forskaffis huessom dii behøffuer, saatt dy inted haffuer att bye epther.
2. Den lange Staall till frede: Skall fliies med taag, saatten Er tør, vdiligemade Laagarden Skelnis med Straa, naar gud uyll, att langhalm er att bekomme, ymidlertiid Skall der hengis Steen Paa.
3. Ted wdskud, som nylligens paa den Store Ladgard er saatt op till fehstallen, Skall ferdiggørris, saatt gaulene tilmuris och baaserne fliies, dog aff bønderne. Lofftid skall med Elletreer och anden let tømmer offuerleggis, saatt høe och foder kan ligge derpaa. Vdi samme vdskud skall gørris krøbber til feet sasom y øxenstallen, huylcke skall huggis till københaffuen och eptherhanden framføris, saatty ymod dentyd, feet skall stallis, kan uerre ferdige. Brøndmeysteren Skall legge render ind y samme krøbber, saoch indy den nye Melcke Stuue. Vdi samme vdskud skall leggis thuende render vnder Iorden, saatt uandit kan løbe aff, huortill skall skaffis Plancker fraa køben:
4. Kallestyen skall offuerleggis med deeler, huylcke skall ligge løsse, indtil dy bliiffuer tørre.
5. Steengerdene alleuegne Skall fliies aff Bønderne, Epthersom ted sig bøer, Och skal den grøfft ymellom Ladgardtzmarck och freersløff [1]) opkaastis, huylcken halffparten aff Slottid och halffparten aff Bønderne Skall betaalis.
6. Thuende gaule Skall Paa den Staal ued Beridergaarden opmuris, den Ene, som uender ymod beriiderpladtzen Och staar paa muren, den anden ued enden, dersom weerid haffuer Slaagit hussid neer ued enden aff Porten.
7. Ted tømmer, som endnu staar offuerende, skall taagis neder Och leggis udi den Staall, som tackt er, Och merckis aff En tømmermand, saatt man ted ygen kan bruge.
oversæt:
1. Kvindefolkene på alle ladegårdene skal forsynes med alt, hvad de behøver, således at de intet har at vente på [eller mangle bagefter]
2. Den lange stald til Frederiksborg: Skal tækkes med tag, så snart det er tørt; på samme måde skal ladegården tækkes [skingles/skilles] med strå, når Gud vil, at langhalm er til at skaffe; i mellemtiden skal der hænges sten på [til at holde det midlertidige tag nede].
3 Det udskud [tilbygning], som nylig er sat op på den store ladegård til fæstalden, skal gøres færdigt, således at gavlene tilmures og båsene gøres i stand – dog af bønderne [som hoveriarbejde]. Loftet skal belægges med elletræer og andet let tømmer, således at hø og foder kan ligge derpå. I samme tilbygning skal der laves krybber til kvæget ligesom i øksestaldene, hvilke skal hugges [tømres] i København og efterhånden køres frem, således at de kan være færdige mod den tid, hvor kvæget skal på stald. Brøndmesteren skal lægge render [vandrender] ind i disse samme krybber, og ligeledes ind i den nye mælkestue. I samme tilbygning skal der lægges to render under jorden, så vandet kan løbe af, hvortil der skal skaffes planker fra København.
4 Kalvestien skal belægges med dele [planker/brædder], hvilke skal ligge løse, indtil de bliver tørre.

Al oversættelse er via AI

5. Stengærderne skal alle vegne mures/sættes i stand af bønderne, eftersom det sig bør. Og den grøft imellem ladegårdsmarken og Frerslev [Frislev] [1] skal opkastes, hvilken halvparten skal betales af slottet og halvparten af bønderne.
6. To gavle skal opmures på den stald ved beridergården [ridebanen]: den ene, som vender mod beriderpladsen og står på muren, og den anden ved enden, for så vidt vejret har slået huset ned nær ved enden af porten.
7. Det tømmer, som endnu står oprejst [efter stormen/skaden], skal tages ned og lægges ind i den stald, som er tækket, og mærkes af en tømrermand, således at man kan bruge det igen.

[1]) Frerslev ved Frederiksborg i Herlev Sogn.

Side 430
8. Ted Blegehuss, som er bygdt Paa Ølskøbss marck [1]), skall fliies med taag och wynduer saoch dørre, och settis derudi et kuyndfolck, som derudi kan boe, dog att hun inted fee holler, som kan gørre skaade y wangen. Vdi samme huss skall vdbrydis den keedel, som nu derudi Staar, och En anden, Som tienliger til en bygekeedell Er, fraa køben dertill laade henthe.
9. Der skall fraa københaffuen forskickis ty fanger med En, som kan tage uaare paa dem, huilcke paa frede: skall Spiissis, saoch udi taarnit om Natten foruaaris. Dy samme Skall needertaage En huelffuing Och ued samme arbeide forbliffue, indtill sligdt forrettid er.

Fortegnelse Paa folcket, som skall affskaffis.

1. Tønnis Smyd [2]) Skall yckun beholde saa megid folck, som hand kan holde 1 *Postuogen* och 4 aarbeidtzuogne ued macht med.
2. Sneckeren [3]) skall Skaffe hans folck ganske aff.
3. Spormaageren [4]) Skall allene bliffue, mens folckit affskaffe.
4. Saadelmageren [5]) och hans Søn Skall bliffue, dy andre affskaffis.
5. Hyulmaageren [6]) med En dreng skall bliffue, dy andre affskaffis.
6. Den fulefanger, som syst aff tydtzland kom, skall blyffue, den anden, som er den gamles søn, Skall affskaffis.
7. Dii thuende wrthegardtzmend skall huer beholde En suend och en dreng.
8. Den, som uaarer Paa kaanyneckererne, Skall affskaffis.

oversæt:

Fortsættelse af slotsordrerne

8. Blegehuset, som er bygget på Ølsemagle [*Ølskøbss*] mark [1], skal forsynes med tag, vinduer samt døre, og der skal indsættes et kvindefolk, som kan bo derine, dog således at hun intet kvæg [eller husdyr] holder, som kan gøre skade i vangen [de dyrkede marker]. I samme hus skal den kedel, som nu står derinde, brydes ud, og en anden, som er mere tjenlig til en bryggekedel, skal lades hente fra København dertil.
9. Der skal sendes ti fanger fra København afsted med en [vogter], som kan passe på dem, hvilke skal bespises på Frederiksborg og desuden opbevares [låses inde] i tårnet om natten. De samme fanger skal rive en hvælving ned og forblive ved dette samme arbejde, indtil dette er fuldført.

Fortegnelse over det folk, som skal afskediges [*affskaffis*]

1. Tønnes Smed [2] må kun beholde så meget folk [svende], som han akkurat behøver for at kunne holde 1 postvogn [*Postuogen*] og 4 arbejdsvogne i stand.
2. Snedkeren [3] skal afskedige sine folk fuldstændig.
3. Sporemageren [4] skal blive tilbage alene, mens hans folk skal afskediges.
4. Sadelmageren [5] og hans søn skal blive, de andre afskediges.
5. Hjulmageren [6] skal blive sammen med en dreng [lærling], de andre afskediges.

Al oversættelse er via AI

6. Den fuglefænger, som senest kom fra Tyskland, skal blive; den anden, som er den gamles søn, skal afskediges.
7. De to urtehavemænd [gartnere] skal hver beholde én svend og én dreng.
8. Ham, som passer på kaninerne [kaninbjerget/*kaanyneckererne*], skal afskediges.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 322.
[2]) Vistnok Tønnis Skulrave, Grovsmed ved Frederiksborg Slot (Frederiksborg Lensregnsk.). [3]) Hans Barchmann.
[4]) Steffen Madsen.
[5]) Caspar Adolf.
[6]) Jakob Olsen.

Side 431
9. Torngemmeren Skall affskaffis, och skall porteneren udi den Nederste Pordt waare taarnit med Porten.
10. Der skall ickun hollis 1 *postuogen* och 4 aarbeidtzuogne, høeknipperne skall affskaffis.
11. huer Laadgard skall bliffue En koerøchter med en dreng Epther leiligheden [1]).

Tyl københaffuen [2]).

1. Y haffuen [3]) skall folckit affskaffis sanersom Meysteren Och En suend y vrthehaffuen Och En Suend vdi køckenhaffuen. Naar Nogit vdi køckenhaffuen skall lugis och fliies, Skall ted Skee ued holmens folck, som altyd brugelicht haffuer werrid, Ellerorch med folck aff Biirckit.
2. Den wogen, knud [4]) haffuer y haffuen, skall affskaffis.
3. Naar vrtegaardtzmanden Skall haffue Iorden fliied till kaall, Rødder och andit sligdt, daa Skall Lensmanden dertill forskaffe hannem Plowe.
4. Lensmanden Skall Skaffe dennom Paa Ladgarden Saaldt Och tre och anden Nodtorfft, som dii kan behøffuer, Och haffue indseend, att altiing gaar rett tiill.
5. Paa Sneckeren paa køben: [5]) skall giffuiss acht,

oversæt:

9. Tårngemmeren [tårnvogteren] skal afskediges, og portneren i den nederste port skal herefter passe tårnet sammen med porten.
10. Der skal kun holdes 1 postvogn [*postuogen*] og 4 arbejdsvogne; høknipperne [de arbejdere, der binder hø] skal afskediges.
11. Til hver ladegård skal der forblive én korøgter [kvægpasser] sammen med en dreng [medhjælper], efter omstændighederne [1].

For København [Københavns Slot og Rosenborg] [2]

1. I haven [Rosenborg Have] [3] skal folkene afskediges, bortset fra [have]mesteren og én svend i urtehaven samt én svend i køkkenhaven. Når noget i køkkenhaven skal luges og gøres i stand, skal det ske ved hjælp af Holmens folk [orlogsmarinen/skibsbyggeriets folk], som det altid har været kutyme [brugeligt], eller også med folk fra birket [retskredsen].
2. Den vogn, som Knud [4] har i haven, skal afskaffes.
3. Når urtehavemanden [gartneren] skal have jorden gjort klar til kål, rødder og andet lignende, da skal lensmanden skaffe ham plove dertil.
4. Lensmanden skal skaffe dem på ladegården salt og træ samt andre fornødenheder [*Nodtorfft*], som de kan behøve, og føre tilsyn med [have indseende med], at alting går ret til.
5. Med snedkeren i København [5] skal der holdes øje [gives agt]...

AI oversættelse er via AI

[1]) At alle de foregaaende Punkter angaa Forholdene paa Frederiksborg, ses af, at der 17. Maj af Prins Christian udstedtes en Ordre til Lensmanden paa Frederiksborg, Jørgen Urne, af samme Indhold. I denne Ordre var der desuden optaget af det følgende Punkterne 7—11, 16 og 17 (Sjæll. Tegn. XXIII, 55).
[2]) Prinsen udstedte 17. Maj en Ordre til Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot, Mogens Kaas, hvori af det følgende Punkterne 3, 4, 6, 8, 14 og 15, ligesom af det første Afsnit Punkt 1 og første Del af Punkt 5 vare optagne (Sjæll. Tegn. XXIII, 56). Samme Dag tilsendtes der Rentemestrene en Memorial om, hvad der skulde gjøres paa Slottene „efter vor Hr. Faders egen Anordning"; heri var hele Kongens Ordinans optagen (Sjæll. Tegn. XXIII, 57).
[3]) Rosenborg.
[4]) Knud Hansen, se ovfr. S. 323.
[5]) Antoni Meiding, Hofsnedker paa Kjøbenhavns Slot (Rentemestr. Regnsk.). Jvfr. Friis, Saml. til Bygn. og Kunsthist. S. 32. 241.

Side 432
huad han gør, Eptherdi ted Siinis med hans arbeide att gaa nogit langsom tiill, Och er best, att huer Løffuerdag gørris affregning med hannem, huad hand haffuer giordt, saoch att hand inted arbeide vden *expres* befhaling tager sig for, Och naar ted arbeid Paa Børssen Er giordt, daa Skall folckit affskaffis.

6. Dy boer, som Staar Paa Mynthen [1]) wteckit, Skall teckis, saoch Slottit med taag ygen fliess. Der skall inted nyet begindes, menss hussene Skall hollis vnder taag.
7. Der skall leggiss taag Paa Iegergaarden til frede:, Och hussid skall forbindis med Skylrom, som Skall forbindis op y taggid.
8. Der Skall gørris fleere Bøtter till Laadgardene alleuegne.
9. En waaskerpiige skall bliffue huoss Prindtzen, huilcken skall bliffue y faadeburstuen Och giffues kostpenning lyge ued dii andre Piiger y faadeburstuuen.
10. Melck och Smør skall Selgiss Paa alle Laadgardene til dem, som ted begerer.
11. Wechtergangene til Croneborrig skall fliies, saatt muren icke bliffuer forderffuid.
12. Hanss Stenuynckell skall haffue ted Lossomente ynde, som Peter Italianer [2]) yboede, Och skall derymod aff hans besolding, sauydt som hushyren kan settis, hannem affkortis. Hannem Skall aldted Podtzerede werck leffueris *Registrerid*.
13. Der ligger Ett Sticke gyldenstyck udi Stuen till køben:, som hører Anderss Olffsøn [3]) tiill, huilckid hannem ygen Skall tilstyllis.
14. Eptherdi der er ingen heste udi haffuen, Och den lamme Smyd inted haffuer att gørre, Saa skall hannem befhaalis att tage uaare Paa dii heste, som brugiss till Slottid, Och derymod affskaffe En anden.

oversæt:
... hvad han foretager sig, eftersom det synes, som om det går noget langsomt med hans arbejde. Og det er bedst, at der hver lørdag [*Løffuerdag*] gøres afregning med ham om, hvad han har udrettet, og ligeledes at han ikke påtager sig noget arbejde uden udtrykkelig [*expres*] befaling. Og når det arbejde på Børsen er udført, da skal folkene [svendene] afskediges.

6. De boder, som står utækkede ved Mønten [1], skal tækkes, og ligeledes skal slottets tag gøres i stand igen. Der må intet nyt byggearbejde påbegyndes, men husene skal blot holdes under tag [vedligeholdes].
7. Der skal lægges tag på Jægergården til Frederiksborg, og huset skal afstives med skillerum, som skal forbindes helt op i taget.
8. Der skal laves flere bøtter [træspande] til ladegårdene alle vegne.
9. Én vaskepige skal forblive hos prinsen, hvilken skal være i fadebursstuen og gives kostpenning på lige fod med de andre piger i fadebursstuen.
10. Mælk og smør skal sælges på alle ladegårdene til dem, som begærer det.
11. Vægtergangene på Kronborg [*Croneborrig*] skal gøres i stand, således at muren ikke bliver ødelagt [forhalet].

Al oversættelse er via AI

12. Hans van Steenwinckel [*Hanss Stenuynckell*] skal have det logi [*Lossomente*] herinde, som Peter Italiener [2] boede i, og derimod skal der fratrækkes [afkortes] i hans løn, så meget som huslejen kan sættes til. Alt pudset arbejde [*Podtzerede werck*] skal leveres til ham efter registrering [*Registrerid*].
13. Der ligger et stykke gyldenstykke [kostbart guldbrokade] i stuen til København, som tilhører Anders Olsen [3], hvilket igen skal overgives til ham.
14. Eftersom der ikke er nogen heste i haven [Rosenborg Have], og den lamme smed intet har at gøre, så skal det befales ham at passe på de heste, som bruges til slottet, og derimod afskedige en anden [hestepasser].

[1]) Se ovfr. S. 332 f.
[2]) Peter Gravile, se ovfr. S. 192.
[3]) Anders Olsen, se ovfr. S. 152.

Side 433
15. Lensmanden till køben: skall laade fliie Paa Slusserne, dammen och weiien, sauydt bønderne ted kan taale, Och giffue acht paa Laadgaardene, atty y Retthe tyde driffuiss, som ted sig bør.
16. Till Crone: och frede: Och dessen vnderliggendis husse och ladgarde skall inted aff Nye gørris, menss ted, som biggid Er, holde ued macht, sauydt ske kan.
17. Ted huss ued Sundbye ferge skall ferdigis med taag, saatted kan bliffue ferdigdt, Och naar Bønderne nogit Erre leddige, daa skall dii fliie Paa Broen sammestedtz saoch fylle broekarren, dersom dii Endnu vfylthe Erre.
Udskrift: Ordiinandtz, huorledis med altiing vdi Myn frauerelse Skall hollis.

oversæt:
15. Lensmanden i København skal lade sluserne, dæmningen og vejen udbedre [gøre i stand], så vidt som det overhovedet er rimeligt over for bønderne [hvad angår hoveriarbejde], og føre nøje tilsyn med ladegårdene, således at de drives i rette tid, som det sig bør.
16. Til Kronborg [*Crone:*] og Frederiksborg [*frede:*] samt de dertil underliggende huse og ladegårde må intet som helst påbegyndes af nyt; men det, som allerede er bygget, skal holdes ved magt [vedligeholdes], så vidt det overhovedet er muligt.
17. Huset ved Sundby færge [ved Guldborgsund] skal gøres færdigt med tag, således at det kan stå fuldført. Og når bønderne på et tidspunkt er en smule ledige, da skal de udbedre broen samme sted og desuden fylde brokarrene, såfremt disse endnu skulle være ufyldte.

Udskrift [Adresse]: Forordning [*Ordiinandtz*] om, hvorledes der skal holdes styr på alting under mit fravær

Brev 303 * 11. Maj 1625.

Til Christian Friis.

Han skal befale Christen Thomesen Sehested at skynde sig til Kongen og medtage Rigsraadseden. Der skal sendes Penge til Kongen. Om et Forhør over Skovrideren paa Frederiksborg, om Tilbagekaldelsen af et Brev til Falk Lykke og om en Sag mellem Palle Rosenkrands og en Præsts Kone. Kongen beklager, at han endnu ikke har faaet Krigsartiklerne. — *Geh. Ark.*

Al oversættelse er via AI

Naar Christian thommissøn ankommer, Skaldtu med hannem framskicke Riigens Radtz Eed Och hannem befhale att Skynde sig, hand tager uist den vey ygennom fiin, om hand maa raade [1]). Paa mynten Er numer ferdige nogle thussind goldt gylden, huilcke med ted før[s]te, med huessom y tollen y helsyngør syden kan uerre fallen, med

[1]) Christen Thomesen Sehested kom, efter sin Hjemkomst fra Sverig, 20. Maj til Kongen paa Steinburg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 529). Om hans Udnævnelse paa denne Tid til Rigsraad se Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 439.

oversæt:
Når Christian Thomesen [Sehested] ankommer, skal du med ham indsende Rigsrådets ed, og du skal befale ham at skynde sig; han tager helt sikkert vejen igennem Fyn, hvis han selv må råde [1].
På Mønten [i København] er der nu færdiggjort nogle tusinde guldgylden, hvilke – sammen med det første [beløb] og hvad der sidenhen måtte være faldet i told [mønt] i Helsingør – med...

---

[1]) Christen Thomesen Sehested kom, efter sin Hjemkomst fra Sverig, 20. Maj til Kongen paa Steinburg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 529). Om hans Udnævnelse paa denne Tid til Rigsraad se Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 439.

Side 434
et uyst bud til haadersleff skall framskyckis [1]). Naar Skourideren til frede: [2]) Skall *examineris*, daa skall derhuoss ingen uerre, som nu eller nylligen vdi nogen bestilling sammestedtz er eller uerrid haffuer Der bleff et breff skreffuid til flalck (!) Lycke om en Iomfru, huilckit skall *revoseris* och, om ted Er framkommen, ygen affskaffis [3]). Du uest dig att errindre, huad med Palli Rossenkrandtzis frue och en Prestekuinde Er forreløben. Nu haffuer Palli Stackid syden tagid Prestens uyndesbird udi samme saag, huilckid ieg merckte hannem att uylle gørre, huorfor Ieg befohll Bispen [4]), athand, saa uydt skee kunde, mig aff Presten skulle Erfhare huessom sked uaar, huilckid herhuoss fiindis, Som sig ilde *quadrerer* med huessom Palli tagid haffuer aff samme Prest, huilckit du hannem med god leilighed engang kandt lade See, Och siinis icke Naturligdt eller mueligdt, at Presten hannem med en god uillie skulle sligdt haffue igenleffuerid, Menss mere er att see, huorledis dii kan urye Retten och faaa sligdt, som dii uyll [5]). *Vale*. *Datum* Nyckøpen den 11 *Maij Anno* 1625.

Oversæt: ... et sikkert bud til Haderslev skal afstedsendes [1].
Når skovrideren til Frederiksborg [2] skal forhøres [*examineris*], da skal der ikke være nogen til stede sammen med ham, som nu eller for nylig har været i eller bestridt nogen stilling [embede] samme sted.
Der blev skrevet et brev til Falk Lykke om en jomfru, hvilket skal tilbagekaldes [*revoseris*], og, såfremt det allerede er kommet frem, skal det skaffes ud af verden igen [3].
Du husker vel nok, hvad der er foregået i sagen med Palle Rosenkrantz' frue og en præstekone. Nu har den gavtyv [malkebøtte/udspekulerede fyr] Palle sidenhen skaffet sig præstens vidnesbyrd i denne samme sag, hvilket jeg nok mærkede, at han ville gøre. Hvorfor jeg befalede biskoppen [4], at han – så vidt det overhovedet var muligt – skulle erfare direkte fra præsten, hvad der faktisk var sket, hvilket [vidnesbyrd] findes vedlagt her. Dette stemmer mægtigt dårligt overens [*quadrerer* sig ilde] med det, som Palle har udtaget fra den samme præst, hvilket du ved en god lejlighed kan lade ham se. Og det synes hverken naturligt eller muligt, at præsten frivilligt og med god vilje skulle have udleveret noget sådant til ham; men det er snarere et mægtigt bevis på, hvordan de kan forvanske [vride] retten og få det nøjagtigt, som de vil have det [5].

Al oversættelse er via AI

Lev vel [*Vale*]. Givet i Nykøbing [*Nyckøpen*] den 11. maj [*Maij*] i det Herrens år [*Anno*] 1625.

---

[1]) Renteskriveren Jens Jakobsen leverede 1. Juni til Kongen paa Steinburg 15000 Guldgylden, som vare møntede i Kjøbenhavn, og 4000 Dl. af Sundtolden (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 531).
[2]) Hans Casperliung (Frederiksborg Lensregnsk.).
[3]) 9. Maj var der udfærdiget et Brev til Falk Lykke til Skovgaard om at lade Jomfru (Fornavnet udeladt) Bilde, som var hos hans Hustru (Kirstine Rantzau), komme til Kirstine Munk paa Frederiksborg (Skaanske Tegn. V, 167). I Følge Meidell (Bille-Ættens Hist. II, 178) var det Birgitte Mogensdatter Bilde.
[4]) Hans Poulsen Resen, Biskop over Sjællands Stift.
[5]) Den Kongens Brev vedlagte Erklæring af Præsten Albert Samuelsen, dat. 8. Maj, samt en Erklæring af Palle Rosenkrands, dat. 6. Juli 1625, ere trykte i Molbechs Udg. af Brevene I, 195 ff. Sagen drejede sig om. at Præstens Hustru, hvis Navn ikke kjendes, skulde, medens hun tjente Palle Rosenkrands, efter dennes Paastand have stjaalet forskjellige Sager fra hans dalevende Hustru, Helveg Rantzau († 1618), og begaaet andre Utilbørligheder; paa Forbøn af sin Hustru Elisabeth Rosensparre (gift med ham 1622) havde Rosenkrands dog afstaaet fra Forfølgelse imod hende, mod at han fik tilbage-

Side 435
Dii kriigss *Artickeler* er icke endnu ankommen [1]), ted mig uytterligdt Er, huilket ued munsteringen ingen fordell uyll giffue.

Brev 304 * 14 Maj 1625.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Kejseren, hvori det meddeles ham, at Kongen har overtaget Embedet som Kredsoberst i den nedersachsiske Kreds, og hvori Grundene til de af Kongen foretagne Hvervninger fremstilles. — *Geh. Ark.*

Ahn den keysser,

1. Dass ich ihm *Notificire*, dass ich dass *officium* ahngenommen mit Erbithung desses, wass dii *Curialia* mitbringen [2]).
2. Weill man nicht zueifflet, dass Io vnderskidtliche meinung vndt vrsachen disser werbung dem keysser zun Ohren gekommen seyndt, alss hatt man den grund Ihm endecken wollen, wii folget:

oversæt: **Til kejseren:**

1. At jeg herved notificerer [meddeler] ham, at jeg har påtaget mig det embede [*officium*] [som kredsoberst] under behørig iagttagelse af og ærbødighed over for alt, hvad den officielle hofetikette [*Curialia*] foreskriver [2].
2. Eftersom man overhovedet ikke tvivler på, at der unægtelig er kommet forskellige rygter [meninger] og udlægninger om årsagerne til denne militærhvervning kejseren for øre, så har man haft ønske om at afsløre den sande grund for ham, således som følger:

---

leveret det stjaalne og nogle Gaver. I Præstens Erklæring taltes ikke om Tyveriet, men kun om, at Rosenkrands havde faaet de forskellige Sager udleverede med hans og hans Kones Samtykke. — Albert Samuelsen Schrøder var født 1592, blev 1620 Kapellan i Østofte, 1621 Præst i Snesere, 1635 Magister, 1657 Provst i Baarse Herred og døde 1670; han ægtede 1642, efter sin første Hustrus Død, Margrethe Lavritsdatter (Wiberg. Præstehist. III, 145. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 125. Leth og Wad, Medd. om Dimitt. fra Herlufsholm I, 14. II, 19—23. Personalhist. Tidsskr. III, 269). Palle Rosenkrands til Krenkerup var Lensmand paa Vordingborg 1616—32.

Al oversættelse er via AI

[1]) Krigsartiklerne vare udstedte 10. Maj (jvfr. ovfr. S. 415
[2]) 14. Maj modtog Kongen i Segeberg Administratoren af Magdeburgs Hofraad Nicolaus v. Rossau, Hertug Adolf Frederik af Meklenborgs Hofmarskalk Moritz v. Marwitz og Hertug Frederik af Gottorps Kansler Martin Chemnitz, som paa den nedersachsiske Kredses Vegne overdroge ham Kredsoberstembedet. Kongen tilmeldte samme Dag de nævnte Fyrster, at han havde modtaget Embedet og udstedt en Revers derfor (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 128. Ausländ. Reg. Jvfr. ovfr. (S. 410).

Side 436
1. Weill ich mich dessen vnthernommen, wii obengemeldet, So hatt man fuhr Eiine hoe Nodthurfft erachtet den kreiss ihn guthe verfassung zu setzen, auffdas man dii ynkuartyrung, wormit man ihm kreydtz vntherskydtlich von *tillj* gedrawet, muthen Endtfreiet sein.
2. Weill ich auch fuhr meine Persohn nicht habe der Inkuartirung verskonet sein könen, vnangesehen Ich vntherskidtliche befhell ahn den *tillj* bekommen, meine Embthe zu reiimen [1]), welches er ganss nicht geachted, sondern seiine *officirer* noch mudtuillicher weise geandtuorted, si konthen ihn der lufft nicht Suehben, alss [h]att mich dii hohe nodt darzu *moviret* mich selber zu *mantheniren* [2]).

oversæt:
Fortsættelse af brevet til kejseren (Dokument 304)

1. Eftersom jeg har påtaget mig dette [embede som kredsoberst], således som det er nævnt ovenfor, så har man anset det for en mægtig og bydende nødvendighed [*Nodthurfft*] at sætte rigskredsen i god forsvarsstand. Dette er mændt for, at man endelig kan blive fri for de indkvarteringer, som man her i kredsen gentagne gange er blevet truet med af Tilly [*tillj*].
2. Eftersom jeg nemlig ikke engang for min egen person har kunnet blive forskånet for indkvarteringer – uagtet at jeg har modtaget adskillige skriftlige løfter og ordrer om, at Tilly skulle rømme og forlade mine amter [1] – hvilket han overhovedet ikke har respekteret; tværtimod svarede hans officerer [*officirer*] på yderst overmodig [og modvillig] vis, at "de jo ikke kunne svæve i luften". Derfor har den yderste nød nu tilskyndet [*moviret*] mig til selv at beskytte og håndhæve [*mantheniren*] min ret [2].

Brev Omtr. 14. Maj 1625.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Svarskrivelse til Kejseren angaaende den forestaaende Deputationsdag, hvori Kongen anbefaler Pfalzgrev Frederik til Kejserens Naade; en Henvendelse til Kongen af England vil derimod ikke kunne nytte. — *Geh. Ark.*

Andtuordt Schreiben ahn den keysser, den *Deputationtag*, wieauch dii *interposition* bei Engelandt betreffende [3]).
Dass es mihr ganss Lieb vndt ahngenehm ist zuuer-

oversæt: Nyt svarskrift til kejseren (Dokument 305): Om deputationsdagen og England
Svarskrivelse til kejseren angående deputationsdagen samt mæglingsovervejelserne [*interposition*] over for England [3]:
At det er mig ganske kært og kærkomment at erfare...

[1]) Om Indkvarteringen i Amtet Syke se ovfr. S. 418. Maximilian af Bajern havde 9. Juni tilskrevet Kongen, at Oberst Erwittes Indkvartering var sket imod hans udtrykkelige Befaling, og at han havde befalet Obersten at

Al oversættelse er via AI

gjøre Kongen Undskyldning (Warhaffter Abdruck Kön. Maj. zu Dennemarck Schreibens an die Churf. Collegial Versamblung, 1627, Fol. Biij).
[2]) Skrivelsen til Kejseren af det nævnte Indhold udfærdigedes 14. Maj (Londorp, Acta publica III, 807. Koncepten i Ausländ. Concepte med Fr. Günthers Haand).
[3]) I en Skrivelse af 13. April, som modtoges af Kongen 8. Maj, havde Kejseren meddelt ham sin Hensigt at udskrive en Deputationsdag og anmodet ham om at anvende sine Officia hos Kongen af England for at hindre, at andre Forholdsregler skulde stilles imod Kejserens Planer (Geh. Ark., Østrig Nr. 30). Om den paatænkte Afholdelse af en Deputationsdag i Ulm i Aug.

Side 437
nehmen, dass derselbiger tag fuhr diihandt soll genommen werden, Nicht zueiflende, der Almechtiger wirdt seinen segen darzu geben, dass der lange gewunskster friide ihn deudtzlandt damahlleinss wiideruhm muchte eingefiihret werden.
Dii *Interposition* bei Engelandt wirdt wehnich staadt finden, aldiiweill der key: dess graffuen von Oldenburgssverrichtung [1]) Noch in friisker gedechtnuss haben wiirdt, von welcher *resolution a parte* Engelandt Schuerlich wiirdt geskritten werden.
Wiir leben aber Semdtlich der hoffnung, dass der key: dii grosse *Clemens* kegen dem Phaldtzgraffuen blicken lassen wirdt, so er ahn diienige oder denienigen Erwissen hatt, so fohrgemelthen Phaldtzgraffuen darzugebracht, weill *notorium*, dass der Offtgemelter Phaldtzgraff dahmahlss Ein Iunger herre gewehssen vndt, daa er von anderen nicht verleited gewehsen, Niehmalss Solch ein werck hetthe fuhr diihandt genommen. Daa nun der key: Sich mit solcher fohrerzelther *Clemens* wurde finden lassen, alsdan wurde solches nicht allein Ihm Einnen wnsterblichen Ruhm vndt Nahmen Machen, Sondern auch alle dess Phaldtzgraffuen ahnuerwanthen vndt freunden sich zum hogsten *Obligiret* machen [2]).
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: ... [kært og kærkomment at erfare], at denne dag [deputationsdagen] vil blive taget under behandling. Vi tvivler overhovedet ikke på, at den Almægtige vil give sin velsignelse dertil, således at den længe ønskede fred i Tyskland dengang atter kunne blive genindført.
En mægling [*Interposition*] over for England vil dog have mægtig ringe udsigt til succes [finde lidt sted], eftersom kejseren helt sikkert stadig vil have greven af Oldenburgs mission [1] i frisk erindring, ud fra hvilken afgørelse [*resolution*] man fra Englands side [*a parte Engelandt*] visseligt vil skride til handling.
Vi lever dog alle i det mægtige håb, at kejseren vil lade den store mildhed [*Clemens*] komme pfalzgreven til del, som han før har udvist mod den eller dem, der anstiftede og bragte førnævnte pfalzgreve ud i dette. Thi det er vitterligt [*notorium*], at den ofte omtalte pfalzgreve dengang blot var en ung herre, og hvis han ikke var blevet forledt af andre, havde han aldrig nogensinde taget et sådant foretagende på sig. Hvis nu kejseren ville vise sig med en sådan forannævnt mildhed [*Clemens*], da ville dette ikke alene skaffe ham selv et udødeligt ry og navn, men det ville også gøre alle pfalzgrevens slægtninge og venner til de meste taknemmelige og dybt forpligtede [*Obligiret*] undersåtter [2].
Udskrift [Adresse]: Gives i Frederik Günthers hænder.

Brev 306 * 21 eller 22. Maj 1625.

Til Frederik Günther.
Udkast til en Skrivelse til Kurfyrsten af Brandenborg, hvori han underrettes om Gustav Adolfs Svar til Christen Thomesen Sehested og opfordres til at meddele Kongen det Svar, hans Ge-

1625 se Opel, anf. Skr. II, 98 f. 158. 183. 193. 221. 239 og Brevet af 23. Aug. 1625.

Al oversættelse er via AI

[1]) Se ovfr. S. 382 ff.
[2]) En Skrivelse af Indhold som Kongens Udkast udfærdigedes 14. Maj (Londorp, Acta publica III, 807. Koncepten i Ausländ. Concepte med Fr. Günthers Haand).

Side 438
sandt har modtaget i Sverig, samt hvad han mener der yderligere er at gjøre; Kongen selv kan ikke forhandle videre med Gustav Adolf. — *Geh. Ark.*

Ahn den Churfursten von Brandenburch,

Dass meyn gesanther Christian thommissøn wiideruhm auss Sueden gesterigess taagess ist ahnhero gekommen [1]), Man verhoffet, dass seiner auch zuricke sei gekommen [2]). Habe im zur Nachricht dii verrichtung meiness gesanthen wollen wissen lassen, auffdaas er sehen mag, dass es ahn meiner guthen befhoderung nicht hatt gemangeldt. Vndt hatt der kö: in Suehden folgender gestaldt Sich Erkleeret [3]):

1. Dass er sich von dem gemeinem wehsendt nicht wolthe absondern.
2. Begehret, dass zuehne *Armeien* geleich starck, lede 20000 zu fuss vndt 5000 zu Ross, mugen a[u]ff dii beyne gebracht werden, woruon Er dii eine fhiiren wolthe.
3. Zu solcher *Armei* auffzubringen sollen ihm von den *Confœderirten* dass lauffgeldt, dass gewehr oder in dessen stedt geldt, wiiauch drei Monadt Soldt fohrauss gegeben werden. Dass geskydtz will der kön: v: Suehden selbst skaffen.
4. Dass geldt, So von den *Confœderirten contribuiret* wirdt, soll Ihn zuehne theill getheiilet werden zur vnterhaltung der *Armeien*.
5. Soll im dii Stadt wysmaar zum *Randeuus* eingereumet werden.

oversæt: **Til kurfyrsten af Brandenburg:**
At min gesandt Christen Thomesen [Sehested] i går er ankommet herhertil igen, tilbage fra Sverige [1], og man håber, at Deres [gesandt] ligeledes er vendt tilbage [2]. Jeg har til Deres orientering ønsket at meddele Dem, hvad min gesandt har udrettet, for at De derved kan se, at det bestemt ikke har skortet på min gode vilje til at fremme sagen. Og kongen af Sverige [Gustav II Adolf] har erklæret sig på følgende måde [3]:

1. At han ikke ønsker at afsondre sig fra den fælles sag [det fælles bedste].
2. Han begærer, at der skal rejses og opstilles to hære [*Armeien*] af fuldstændig samme styrke – nemlig hver især på 20.000 mand til fods [infanteri] og 5.000 mand til hest [kavaleri] – hvoraf han selv vil anføre den ene.
3. Til at rejse en sådan hær [*Armei*] skal de allierede [*Confœderirten*] på forhånd udbetale ham hvervepenge [*lauffgeldt*], levere våben [eller penge i stedet for samme] samt udbetale tre måneders sold forud. Artilleriet [kanonerne] vil kongen af Sverige dog selv anskaffe.
4. De penge, som bliver ydet og indsamlet [*contribuiret*] af de allierede [*Confœderirten*], skal deles i to lige store dele til underhold af de to hære [*Armeien*].
5. Der skal overlades ham byen Wismar som samlingssted [*Randeuus*].

[1]) Christen Thomesen Sehested var, som anført ovfr. S. 433, 20. Maj kommen til Kongen paa Steinburg. Kongens Brev skulde derefter antages at være af 21. Maj, men Fred. Günther har udenpaa det paategnet: 22. Maj 1625.
[2]) Om den brandenborgske Gesandt, Gehejmeraad Sigismund v. Götzes Sendelse til Gustav Adolf se ovfr. S. 424 f., Moser, Patriotisches Archiv V, 220 ff. og Schybergson, Underhandlingarna om en evangelisk allians S. 89 ff.
[3]) Gustav Adolfs Svar til Christen Thomesen Sehested afgaves 10. Maj (Geh. Ark., Svenske Acta V, 23 ff. Latinsk Overs. i Moser, Patriotisches Archiv V, 199 ff.).

Al oversættelse er via AI

Side 439
6. Slechte er 4 wege fohr: 1. dii wesser, 2. langss der Elbe hinauffen, 3. langss der Oder hinauffen, 4. durch kassubern [1]) ihn dii Slessinge [2]). Den weck dii Oder hinauffen slegdt er ab vonuegen dess Chur: v: Bran: *Incommoditet*, Begeret dii fursten vndt stende darhiin zu *disponiren*, dass ihm Ein freiier durchzug muge gestatted.
7. Dass dii *Confœderirten* gesanten zu Stockholm keegen den ledtsten *Iunij comparirē* muchten, alda vhm fohrbemelthe *puncta* zu *tractiren* vndt *concludiren*.

Petitio,
Dass der Churfurst mihr dasienige, wass sein gesanther zur *resolution* bekommen, *communitiiren* wolthe vndt sein bedencken darnehben mihr eröffnen, waass bei dem wercke weither zuthun, dass dess kön: Ihn Suehden *Intendt* einen fordtganck gewinnen könthe. Ich fuhr meine Persohn konthe desfalss nicht weither mit Suehden *tractiren*, aldiiweill dem Chur: bekandt, wiitweit ich mich albereidtz Eingelassen, welchess wiiderum zu *confundiren* meiness Erachtenss nicht raadtsam sein wolthe [3]).
Udskrift: *Con:* Einess Schreibenss ahn Chur: Brandenburch.

oversæt:

6. Han [Gustav II Adolf] foreslår i alt 4 veje [marchruter]: 1. ad Weser, 2. op ad Elben, 3. op ad Oder, 4. igennem kasubernes land [1] ind i Schlesien [2]. Ruten op ad Oder afslår han dog af hensyn til Deres kurfyrstelige brandenborgske Nådes ulejlighed [*Incommoditet*], og han begærer, at fyrsterne og stænderne skal formås [*disponiren*] til at tillade ham fri gennemmarch [ad de andre ruter].
7. At de allieredes [*Confœderirten*] gesandter skulle møde op [*compariren*] i Stockholm mod den sidste dag i juni for dér at forhandle [*tractiren*] og træffe endelig beslutning [*concludiren*] om de førnævnte punkter.

Anmodning [*Petitio*]
At Kurfyrsten vil meddele [*communitiiren*] mig det, som hans egen gesandt har modtaget af instruktioner [eller svar], og derhos åbne sine betænkeligheder for mig om, hvad der videre er at gøre i denne sag, for at den svenske konges hensigt [*Intendt*] kan få fremgang. Jeg for min egen person kunne i denne henseende ikke forhandle [*tractiren*] videre med Sverige, eftersom det er Kurfyrsten bekendt, hvor vidt jeg allerede har indladt mig [i krigen], hvilket mit mellemværende efter min mening ikke ville være rådeligt at bringe i forvirring [*confundiren*] igen [3].
Udskrift [Adresse]: Kopi [*Con:*] af en skrivelse til kurfyrsten af Brandenburg.

---

[1]) Den gamle slaviske Stamme Kassuberne boede i den nordvestlige Del af Vestpreussen og den nordøstlige Del af Bagpommern.
[2]) Schlesien.
[3]) Skrivelsen til Kurfyrst Georg Vilhelm udfærdigedes 22. Maj (Ausländ. Reg. Koncept med Fr. Günthers Haand i Ausländ. Concepte). I en Skrivelse af 23. Maj takkede Christian IV Gustav Adolf for hans Svar til Sehested, men med det Tilføjende, at Tiden ikke nu var til at opsætte eller igjen konfundere det begyndte Værk (Svenske Acta V, 34. Latinsk Overs. i Moser, Patriotisches Archiv VI, 8 ff.).

Side 440
Brev 307.* Maj—Juni 1625.

Udkast til Ordrer til Sigward Pogwisch om at begive sig til Verden og til Marqvard Pentz og Wulf v. Buchwald om at skaffe Underretning om, hvorledes Lybekkerne behandle Soldaterne. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Eiin Briff

Al oversættelse er via AI

Ahn Sygfryd Paauysk [1]), dass Er nach ferden sich strax begeben soll vndt aldaa Order machen fuhr dass folck, dan Es dordthiin Erstes taagen kommen wirdt.
Ahn M: Penss vndt wulff v: Bockuoldt, dass sii erfharen sollen, wii dii lybsken dii Soldathen *tractiret*, weill si klagen, dass sii nichtz bekommen können, vndt solches durch *Notarrien* vndt zeugen [2]), auffdass man heuthe oder morgen *Etuass* hatt fohrzulegen [3]).

oversæt: Et brev:
Til Sigurd Pogwisch [*Sygfryd Paauysk*] [1], at han straks skal begive sig til Verden [byen syd for Bremen] og dér træffe forberedelser [sørge for indkvarteringsordrer] til mandskabet [hæren], eftersom det vil ankomme dertil i de nærmeste dage.
Til Marquard Pentz [*M: Penss*] og Wulf von Buchwald [*wulff v: Bockuoldt*], at de skal finde ud af, hvordan lübeckerne [*dii lybsken*] behandler [*tractiret*] soldaterne, eftersom soldaterne klager over, at de intet kan få, og de skal bekræfte [dokumentere] dette ved hjælp af notarer [*Notarrien*] og vidner [2], for at man i dag eller i morgen har noget [*Etuass*] konkret at lægge frem [over for rådet] [3].

Brev 308.* Maj—Juni 1625.

Om Ydelser til Soldaterne og om Godtgjørelse derfor til hver af den nedersachsiskes Kredses Stænder. — *Geh. Ark.*

Der zahlung halber ihm durchzien
Ist zumbesten, dass dasienige, so den Soldaathen nach dem gemachtem taxst gegeben, von den *Commissariis* vntherskriben wirdt, vndt hernacher Eiinem Iehlichem Stande, bei wehn dii *Marse* durchgeet, ihn ihrer *Contribution* hinuiderum *pro quota* gudt gethan wirdt.

oversæt:
Angående betalingen under gennemmarchen:
Det er bedst, at det, som gives til soldaterne i overensstemmelse med den fastsatte takst, bliver underskrevet af kommissærerne [*Commissariis*], og at det i overensstemmelse hermed efterfølgende godskrives [*pro quota*] i krigsskattens [*Contribution*] modregning hos hver enkelt stand [fyrstendømme], som hæren marcherer igennem [*dii Marse durchgeet*].

---

[1]) 16. Maj havde Sigward Pogwisch og Marqvard Pentz faaet Bestalling som Krigskommissærer (Geh. Ark., Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, B.). Ogsaa Wulf v. Buchwald var Kongens Krigskommissær. Dette ligesom det følgende udat. Brev hører uden Tvivl til den Tid, hvor Kongens Hær foretog sin Opmarsch i Tydskland.
[2]) Her mangler Ordet: confirmiren, eller lign.
[3]) Om Misstemningen mellem Lybekkerne og Kongens Tropper se Verbaal van de Ambassade van Gaspar van Vosbergen S. 71.

Side 441
Brev 309.* Juni 1625?

Til Frederik Günther.
Udkast til en Skrivelse til Kurfyrst Frederik af Pfalz, hvori Kongen forlanger Oplysninger om Greven af Mansfelds Marsch. — *Geh. Ark.*

Ein Schreibendt ahn Chur: Paldtz,
Dass man disses ordtz vernommen, dass der Mansfelder den weck nach Redtz *Marsire* [1]), vndt man nicht wissen kan, qva *Intentione* solches geskiiet, alss begeret man solches zu

Al oversættelse er via AI

wissen, auffdaas man sich distebesser darein Richten kan. *NB.* dass ess mit dissem wii med anderen schreiben nicht zugehe [vndt Iederman] [2]).
Udskrift: Friiderich giinther zu handen.

oversæt: Et skrift til kurfyrsten af Pfalz:
At man her på stedet har erfarede rygter om, at Mansfeld [*der Mansfelder*] marcherer [*Marsire*] ad vejen mod Rees [1], og da man ikke kan vide, med hvilken hensigt [*qva Intentione*] dette sker, så begærer man at få dette at vide, for at man des bedre kan indrette sig derefter. *NB.* Der skal mændes omhu for, at det ikke går med dette skrift som med andre skrifter [nemlig at det bliver kendt af enhver] [2].
Udskrift [Adresse]: Gives i Frederik Günthers hænder.

Brev 310 * 2. Juni 1625.

Til Marqvard Pentz og Wulf v. Buchwald om Fremrykning med de af dem mønstrede Tropper. — *Geh. Ark.*

Eiin Befehll
Ahn Markuardt Penss vndt wulff von Bockuoldt, dass sii strax, wahn sii dissen behell bekommen, mit dem folcke, so Eiinieder gemunsterdt, auffricken, bei welchem folcke sii auch bleiben soll vndt gudt Regimendt halthen.
Markuardt Penss soll nach dem tollenspicker [3]).
Wulff v: Bockuoldt nach Blanckenesse.
Actum Sten: den 2 *Iunij Anno* 1625.

oversæt:
En befaling:
Til Marquard Pentz og Wulf von Buchwald, at de straks, når de modtager denne befaling, skal rykke frem [*auffricken*] med det mandskab [de tropper], som hver især har mønstret. De skal urokkeligt blive hos mændene og holde god orden og krigsdisciplin [*gudt Regimendt halthen*].
Marquard Pentz skal rykke mod Zollenspieker [3].
Wulf von Buchwald skal rykke mod Blankenese.
Givet på lejren i Steenbek [*Actum Sten:*] den 2. juni i det Herrens år [*Anno*] 1625.

---

[1]) Ernst af Mansfeld havde i Slutningen af Maj forladt Nederlandene og slog i Juni Lejr ved Rees og Wesel ved Rhinen i det nuværende Westfalen (Opel, anf. Skr II, 290 f.). Det er derfor sandsynligt, at Kongens udaterede Brev tilhører dette Tidspunkt.
[2]) De indklamrede Ord ere overstregede.
[3]) Zollenspieker ved Elben i Nærheden af Hamborg.

Side 442

Brev 311 * Omtr. 3. Juni 1625.

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrsten af Brandenborg angaaende Aarsagen til, at Lohausen ikke er brudt op, Ernst af Mansfelds Stilling og Umuligheden af at undvære Tropper fra Kongens Hær; Kongen ønsker at vide, hvad Forhaabninger han har om Hjælp fra Sverig. — *Geh. Ark.*

Andtuordt auff dass Eine Schreiben vom Chur: zu Brandenburch [1]).

Al oversættelse er via AI

Dii wrsache. wohrume Louhaussen [2]) nicht ist fordtgezogen, wii es verabskeiidet, diiselbige ist im bekandt. Dess Mansfelderss zuck betreffende [3]), Souern er sich ahn den Orthern lange wiill auffhalthen, ist zubefhaaren, dass Er dissen Sommer dem gemeinehm wehsendt zum besten wehnich wirdt verrichten. Von disser *Armei* viell abzuthun ist nicht muglich, weill ess nochderzeit nicht allso *exersirit*, dass man viel darmit verrichten kan, darzu ist man im wercke mit dem auffbruche. Daa aber inss kunfftich, wan man der Örther neger kommen wurde, vndt dii gelegenheit Es leiden kan, wiill man alless dass thun, wass thunlich sein wirdt. Der Chur: weiss zum besten, dass Nuhmer niemandtz verhanden, worauff Sii ein auge haben, alss auff disse *Armej*, auch dii Suedisker *securs* lange aussbleibet, wessenhalben man sich woll vorzusehen hatt. Man begeret auch, dass er mihr wolthe wissen lassen, wass hoffnung Er noch habe zum Suediskem *securs* [4]).

oversæt: Svar på skrivelsen fra kurfyrsten af Brandenburg [1]:
Årsagen til, hvorfor Lohausen [2] ikke er draget afsted, således som det ellers var aftalt, den er Dem [Kurfyrsten] bekendt. Hvad angår mansfelderens [Ernst af Mansfelds] troppebevægelser [3]: Såfremt han har i sinde at opholde sig længe på de kanter, må det frygtes, at han denne sommer vil udrette mægtig lidt til gavn for den fælles sag [det fælles bedste].
At afgive eller afstå mænd fra denne min hær [*Armei*] er ikke muligt; thi den er endnu på nuværende tidspunkt ikke således ekserceret [gennemtrænet], at man kan udrette meget med den, og dertil står vi netop nu midt i selve opbruddet. Men hvis vi i fremtiden, når vi kommer tættere på de pågældende steder, finder, at omstændighederne tillader det, vil vi gøre alt, hvad der overhovedet vil være gørligt.
Kurfyrsten ved udmærket godt, at der nu overhovedet ikke er andre tilbage, som man kan fæstne sit blik og håb på, end netop på denne min hær [*Armej*], alt imens den svenske undsætning [*securs*] længe lader vente på sig, hvorfor man i sandhed må se sig mægtigt godt for. Man begærer derfor også, at han [Kurfyrsten] vil lade mig vide, hvilket håb han reelt endnu nærer om svensk undsætning [*securs*] [4].

[1]) I en Skrivelse af 29. Maj havde Kurfyrsten mindet Kongen om det af denne givne Løfte om, at han vilde lade en Del Hestfolk under Oberst v. Lohausen marschere til Grevskabet Mark for at forsøge at tage det tilbage; han bad ham derfor træffe Forholdsregler til Troppernes Marsch og omtalte, at efter Sigende var Ernst af Mansfeld i Færd med at bryde op mod Cleve eller Berg. Kurfyrstens Brev har Paategning om at være modtaget 3. Juni (Geh. Ark., Brandenborg Nr. 31 b).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 415. [3]) Jvfr. ovfr. S. 441. [4]) Jvfr. ovfr. S. 438 f.

Side 443

Brev * Omtr. 3. Juni 1625.

Udkast til en Skrivelse til Kong Sigismund af Polen, hvori der forklares ham Aarsagen til Frederik Ludvigsens Fængsling; paa Gustav Adolfs Forbøn er hans Liv blevet skaanet. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Dass friderich Luduichsøn Ihn keinem *Arest* ist gekommen desuegen, dass Er dem ko: ihn Polens diiner gewehssen, sondern diivieill Er dii ganse Suediske *Nation difamiret*, welches Ihm dem k: Ihn Polen selbst nicht wirdt gefallen, ist aber Itzunder auff Erlassung dess itzigen ko: Ihn Sueden auff sein lebendt verskonen vndt seiinem verbrechen Nach ihn dii Eiissen geslagen [1]).

oversæt:
Til kongen af Polen:

Al oversættelse er via AI

At Frederik Ludvigsen [*friderich Luduichsøn*] bestemt ikke er blevet sat i fængsel [*Arest*] af den årsag, at han har været i polsk kongelig tjeneste, men derimod fordi han har bagtalt [*difamiret*] hele den svenske nation [*Nation*] – hvilket den polske konge vel heller ikke selv ville synes om. Han er dog nu, efter eftergivelse [forbøn] fra den nuværende konge af Sverige [Gustav II Adolf], blevet benådet på sit liv, men er i overensstemmelse med sin brøde blevet lagt i jern [lænker] [1].

[1]) Frederik Ludvigsen, en Borger i Halmstad, havde i flere Aar opholdt sig i Stockholm og der staaet i nøje Forbindelse med den danske Resident Peder Galt, maaske ogsaa haft det Hverv at være en Slags Faktor for danske Kjøbmænd. Han var imidlertid bleven indviklet i mange Processer, havde mistet sin Formue og havde derfor ladet sig anbefale til Kongen af Polen som villig til at træde i hans Tjeneste; samtidig havde han i Breve stærkt angrebet Svenskerne, hvilke Breve vare komne til den svenske Regerings Kundskab. Forbitret herover og i det hele frygtende Forbindelser mellem Danmark og Polen lod Gustav Adolf sin i Januar 1625 til Danmark afsendte Gesandt Gabriel Oxenstjerna forlange Fængsling af Frederik Ludvigsen, der da opholdt sig i Kjøbenhavn. Vistnok kun modstræbende gik Christian IV ind paa at lade ham tage under Bevogtning; den svenske Sekretær Lars Nilsson fik Tilladelse til at anklage ham, og Dommen lød paa, at han skulde miste Livet. Paa Grund af hans Hustrus og Slægtninges Forbøn anmodede Lars Nilsson dog Kongen om at suspendere Dommens Udførelse, indtil Gustav Adolfs Mening var indhentet, og ved et Brev af 31. Marts overlod denne til Christian IV, hvad han vilde gjøre. Frederik Ludvigsen blev nu holdt i Fængsel, og Kongen lod ham tiltale ved Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot for at have sendt et Brev ud af Riget, hvori han havde skrevet adskilligt om ham og Riget; i sin Ordre herom af 26. April tilføjede han, at hvis hans Forseelse befandtes saa grov, at han blev dømt til at lide derfor, vilde han formilde hans Straf til at gaa et Aar i Jern paa Holmen. Imidlertid skrev Kongen af Polen 15. April til Christian IV og bad ham om hans Frigivelse. Svaret paa denne Skrivelse udfærdigedes i Overensstemmelse med Kongens i Texten trykte Udkast 3. Juni. 17.

Side 444

Brev 313 * Omtr. 15. Juni 1625 [1]).

Udkast til en Bestalling for Oberst Fuchs som General over Fodfolket og (i 2 Udfærdigelser) til en Revers, som han skal udstede. — A og B i *Geh. Ark.*

A.

Eine bestallung auff den Obersten fux.

Dass ich in fuhr generall vber dass fusfolck vndt *Artholerie* ahngenommen, wohrfuhr im Monatlich 2000 dl. sollen gegeben werden, wohruon Er seinen stadt halthen soll. Ihm Soll zur auffuartung Eine *companie* zu fusse zugeordnet werden, welche von den Regimenthen Eiinen soll genommen werden, vndt soll Eiin fehnlyn vhm dass ander auffuarthen, allemall 8 taage zugeleich. Daa festung oder stetthe mit Sturmender hand eingenommen, sollen ihm dass geskydtz, so von seinen vnthergebenen Bixenmeisterss dergestaldt verthorben, dass man sii weither nicht gebrauchen kan ohn vhmgissen, Ihmgeleichen dii zersprungen seindt, zukommen (doch sollen dii stycken darunther nicht gemeinet sein, wohrahn nur dii laaden oder reder zerskossen oder gebrochen Seindt). Dii grösseste klocke Ihn solchen gesturmethe stetthen oder festungen sollen Ihm også zukommen, Vndt daa man dii zerbrochene

oversæt: En bestalling [ansættelseskontrakt] for oberst Fuchs [fux]:
At jeg har antaget og ansat ham som general over fodfolket [*fusfolck*] og artilleriet [*Artholerie*], hvorfor der månedligt skal udbetales ham 2.000 daler [*dl.*], af hvilke han selv skal mænde og underholde sin stand [sit personlige følge og oppassere].
Der skal tildeles ham et kompagni [*companie*] fodfolk til hans opvartning [som personlig livvagt], hvilket skal tages fra de eksisterende regimenter; og det ene fændik [kompagni] skal afløse det andet i denne opvartning, altid for 8 dage ad gangen.
Såfremt en fæstning eller by indtages med stormende hånd [ved stormløb], skal det artilleri [kanoner], som er blevet således ødelagt eller beskadiget af hans undergivne bøssemestre

Al oversættelse er via AI

[*Bixenmeisterss*], at man ikke kan mænde eller bruge det videre uden at mænge og støbe det om, tilfalde ham som krigsbytte. Det samme gælder for de kanoner, som er sprængt i stykker (dog skal de kanonrør, hvorpå kun affutagerne [*laaden*] eller hjulene [*reder*] er skudt i stykker eller knækket, ikke regnes herunder). Den største kirkeklokke i sådanne stormede byer eller fæstninger skal ligeledes tilfalde ham, og såfremt man de genstøbte...

April 1626 frigav Christian IV Fangen med den Udtalelse, at Fangenskabet ikke skulde være ham til Hinder paa hans Ære og gode Navn (Loenbom, Svenska Archivum II, 74 ff. Moser, Patriotisches Archiv V, 97. 104. Hallenberg, anf. Skr. V, 312 f. 319 f. Kullberg, Svenska Riksrådets Protokoll I, 2 f. 5. Svenske Acta V, 14 21. 37. Latina. Sjæll. Tegn. XXIII, 21. 40. Sjæll. Reg. XXIII, 93).

[1]) Fuchs's Bestalling er efter en Fortegnelse i Geh. Ark. (Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, B) udfærdiget 15. Juni. I sin Skrivkalender anfører Kongen derimod 17. Juni som den Dag, paa hvilken han blev udnævnt. En kort Levnedsskildring af Johan Philipp Fuchs v. Bimbach, der, som bekjendt, faldt i Slaget ved Lutter am Barenberge, findes hos Opel, anf. Skr. II, 176 ff.; jvfr. Lichtenstein, Die Schlacht bei Lutter am Barenberge, 2. Aufl., S. 143 ff.

Side 445

Stiicke zu lössen begehret, soll man dass *Methall* fuhr dii helffthe, wii Es gelthen wirdt, zu lössen bemechtiget sein.

NB. dass man sich seiner Persohn ihn allen thunlichen sachen allemahll will ahnnehmen vndt befhoderlich sein.

Revers.

[Dass Er treulich vndt auffrichtich diinen will. Dass Er sich keiness vnthersleffs gebrauchen Soll, auch dii *Artholorie* Persohnen zu seinen diinsten nicht gebrauchen. Dass Er sich ahn seiner Einmahll Angenommener *gasie* soll *contentiren* lassen, Sonsten sich in allem dehm, wass solchem. [1])]

Weill Er auch disse bestallung gudtuillich ahngenommen.

1. Dass Er disse bestallung gudtuyllich ahngenommen, hindtahngesedtzet dasienige, so ihm solcher diinste halber endtstehen kan oder mack.
2. Dass er treulich vndt auffrichtich diinen soll vndt wiill mit den anderen *Reqvisi*:
3. Dass er sich keines fordtheilss weither, dan ihm in seiner bestallung gegiinnet, gebrauchen soll, auch den vntheroffizirer solches zu thun nicht gestatten [2]).
4. Er soll diselbigen, so zur *Archelei* verordnet, zu seinen *Particulir* diinsten nicht gebrauchen oder gebrauchen lassen [3]), sondern alless dass, wass [4]) zur *Arthelerei* verordnet, zu dessen fordtzetzung vndt gebrauch [5]) allein lassen.
5. Dass Er sich ahn Seiner Itzigen ahngenommener *gasie* soll *contentiren* lassen [6]).

oversæt:

... [såfremt man vil genløse de] beskadigede kanoner, skal man have ret og myndighed til at indløse metallet [*Methall*] for halvdelen af dets reelle markedsværdi.

NB. At man altid vil tage sig af hans person i alle gørlige anliggender og være ham mægtigt behjælpelig og befordrende.

Forpligtelseserklæring [*Revers*]

(Det følgende indklamrede afsnit er overstreget i kilden): [At han vil tjene trofast og oprigtigt. At han overhovedet ikke må gøre brug af nogen form for underslæb, og at han ej heller må misbruge artilleriets [Artholerie] mandskab til sine personlige private tjenester. At han skal lade sig nøje [contentiren] med sin én gang aftalte gage [gasie], og i øvrigt rette sig efter alt det, som hører sig til en sådan stilling.] [1]

Eftersom han nu villigt har modtaget denne bestalling:

1. At han villigt har modtaget denne bestalling og derved har tilsidesat og bortset fra alt det, som måtte opstå af ulemper eller besvær for ham på grund af en sådan tjeneste.

Al oversættelse er via AI

2. At han skal og vil tjene trofast og oprigtigt under iagttagelse af de øvrige mægtige krav [*Reqvisi*]:
3. At han overhovedet ikke må tiltage sig nogen yderligere personlig fordel eller vinding, end hvad der er ham indrømmet i hans bestalling, og at han ej heller må tillade sine underofficerer at gøre noget sådant [2].
4. Han må absolut ikke bruge eller lade bruge det mandskab, som er forordnet til tøjhuset og artilleriet [*Archelei*], til sine private [*Particulir*] formål eller tjenester [3], men han skal urokkeligt lade alt det, som er henlagt under artilleriet [*Arthelerei*] [4], forblive ubeskåret til dettes drift, fremme og brug [5].
5. At han fuldstændig skal lade sig nøje og tilfredsstille [*contentiren*] med sin nuværende aftalte gage [*gasie*] [6].

---

[1]) Det indklamrede er atter overstreget.
[2]) Fra „auch" er tilføjet med Blyant.
[3]) Fra „oder" er tilføjet med Blyant.
[4]) Ordet er tilføjet med Blyant.
[5]) De to sidste Ord ere tilføjede med Blyant.
[6]) Ordet er tilføjet med Blyant.

Side 446

6. Er soll sich giidtuillich ihn allem dem, wass ihm von Mihr befholen, verrichten vndt demselbigen sich keines[we]ges [1]) *opponiren*.
7. Bei der Ein mall gemachter *gasie* der Soldateska vndt *Arthelorie* Persohnen Soll Er Es verbleiben lassen vndt auff ihrem ahnzuchung keine *Intensession* (!) oder neuerung suchen [2]).

B. *Revers*.

1. Dass er disse bestallung gudtuillich ahngenommen, hiindtahngesedtzet wass im solcher diinste halber endtsteen konthe.
2. Dass er treulich diinen wiill *cum Reqvisi*:
3. Dass Er wber seiner *gasie* keinen weitheren fortheill suchen soll vndt sich mit der gemachter *gasie* soll *contentiren* lassen.
4. Er soll auch zu seinen *Particulir* dynsten diienige Persohnen, Pherde, waagen Oder wess nahmen Es haben kan oder mach, so zur *Artholorie* verordnet, nicht gebrauchen, auch von den wntherofficirer zu gebrauchen nicht verstatthen.
5. Dii Persohnen, so dabei verordnet, soll Er dabei lassen vndt ohne meinem wissen keine verenderung darunther machen, vieluehniger Ihre besoldung verhöeren Oder verringeren.
6. Bey der Einmahll gemachter *gasie* der Soldateska vndt *Artholorie* Persohnen, wess nahmen sii sein mugen, Soll er ess verbleiben lassen vndt auff ihrem anzuchendt keine *Intensession* (!) auffsich laaden Oder neuerung suchen, sondern vielmehr sii zu halthung ihren Ein mahll ausgegebenen *Revers* Nachzukommen mit allem eyffuer Rathen.
7. Er soll sich ihn allemdehm, wass ihm ahnbefholen, gudtwillich *accommodiren*.

oversæt:

6. Han skal villigt udføre alt det, som af Mig [Kongen] bliver ham befalet, og på ingen måde [*keinesweges*] [1] sætte sig op imod det [*opponiren*].
7. Han skal lade det forblive ved den én gang fastsatte gage [*gasie*] for krigsfolket [*Soldateska*] og artilleriets mandskab, og han må ved deres ansættelse [eller lønkrav] ikke mænge sig i mørket eller søge nogen form for forbøn [*Intensession*] eller nymodens påfund [lønforhøjelse] [2].

Al oversættelse er via AI

B.

Forpligtelseserklæring [*Revers*]

1. At han villigt har modtaget denne bestalling og derved har tilsidesat alt det, som måtte opstå af ulemper eller besvær for ham på grund af en sådan tjeneste.
2. At han vil tjene trofast under iagttagelse af de mægtige krav [*cum Reqvisi*]:
3. At han ud over sin gage [*gasie*] overhovedet ikke må søge nogen yderligere personlig fordel eller vinding, men fuldstændig skal lade sig nøje [*contentiren*] med den aftalte gage [*gasie*].
4. Han må ej heller til sine private [*Particulir*] formål overhovedet gøre brug af de personer, heste, vogne, eller hvad det end måtte være, som er henlagt under artilleriet [*Artholerie*], og han må urokkeligt heller ikke tillade underofficererne at misbruge dem dertil.
5. Det mandskab, som er forordnet dertil, skal han lade forblive i tjenesten, og han må uden mit vidende overhovedet ingen ændringer foretage iblandt dem, og endnu mindre mænde sig i at forhøje eller forringe deres besoldning [løn].
6. Han skal lade det forblive ved den én gang fastsatte gage [*gasie*] for krigsfolket [*Soldateska*] og artilleriets mandskab, hvem de end måtte være, og han må ved deres ansøgninger overhovedet ikke påtage sig nogen form for forbøn [*Intensession*] eller søge nymodens påfund, men han skal meget hellere med al mægtig iver råde dem til urokkeligt at overholde deres én gang udstedte forpligtelseserklæring [*Revers*].
7. Han skal i alt, hvad der bliver ham pålagt, villigt føje og indrette sig [*accommodiren*].

---

[1]) Ordet er tilføjet med Blyant. Der har først staaet: nicht.
[2]) Hele dette Punkt er tilføjet med Blyant.

Side 447

Brev 314 * 27. Juni 1625.

Til Christian Friis.

Kongen underretter ham, til Dels i Chifre, om et til Tillys Tjener givet Svar, om Kurfyrsten af Brandenborgs Løfte om Subsidier, om Sendelsen af Gesandter til Magdeburg og til Hansedagen i Lybek samt om nogle andre Forhold. — *Kgl. Bibl.*

Der ieg for kordt tyd syden laa Paa et aff Hertugen af Brunsvigs Huse ued naffn Stoltenou, kam der en Tjener fraa Tilly med et breff, huorudi uar allehande [1]). Hand fyck til Suar, attman Kejseren altyng om denne Ueruing haffde laadit uyde, hannem vdi sligge maader Regenskab att gørre syntis mig icke att gørriss fornøden [2]). Syden dentyd haffuer ieg ingen uydere bud fatt fraa hannem. Alt er uel (?) heer, Ochhaabiss, att uy Spør tedsamme fraa Danmark. Munition (?) uy fandt deraff En temmelig forrad paa Stoltenou, som der haffuer standen, syden Kejseren sist haffde Folck.
Iohan de wyllem haffuer ganske inted Eptherkommit, huiss hand tilsagde, huilcket wiill haffuis y acht huoss Staterne [3]).
Kurfyrsten af Brandenborgs Gesandt Bellin vaar heer for thu daage siiden [4]) Och thuifflede Paa

oversæt: Da jeg for kort tid siden lå på et af hertugen af Braunschweig-Wolfenbüttels slotte ved navn Stolzenau [1], kom der et bud [en tjener] fra Tilly med et brev, hvori der stod alt muligt forskelligt. Han fik til svar, at man i ét og alt havde ladet kejseren vide besked om denne troppehvervning, og det syntes mig ikke at være nødvendigt at aflægge regnskab over

Al oversættelse er via AI

for ham [Tilly] i sådanne sager [2]. Siden dengang har jeg ikke modtaget yderligere budskab fra ham.
Alt står vel til her, og det håbes, at vi erfarer det samme fra Danmark. Hvad angår ammunition, fandt vi et temmelig stort forråd deraf på Stolzenau, som har ligget der, siden kejseren sidst havde tropper på de kanter.
Johan de Willem har absolut intet opfyldt af det, som han havde lovet, hvilket man vil huske og foreholde generalstaterne [i Nederlandene] [3].
Kurfyrsten af Brandenburgs gesandt, [Christian von] Bellin, var her for to dage siden [4] og tvivlede på...

---

[1]) Kongen var paa Stolzenau i Grevskabet Hoya fra 22—24. Juni; d. 23. kom Budet fra Tilly (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 533).
[2]) 20. Juni havde Tilly fra Bielefeld i Kejserens Navn opfordret Kongen til at udtale sig om Hensigten med hans egne og Kredsens Rustninger. I sit Svar, dat. Windheim 24. Juni, henviste Kongen til de Oplysninger, han havde givet Kejseren derom (Villermont, Tilly, aus den Französ. übersetzt, Schaffhausen 1860, S. 251 ff. Ausländ. Reg.).
[3]) 23. April var der udstedt Kreditiver til Kurfyrsten af Köln og Infantinden i Bryssel for Johan de Willem, der skulde anskaffe Geværer (Ausländ. Reg.). Jvfr. om Johan de Willem ovfr. S. 171 f.
[4]) Den brandenborgske Gehejmeraad Christian v. Bellin kom til Christian IV 25. Juni (Nyerup, Mag. IV, 534). Hans Kreditiv er af 14. Juni (Geh. Ark., Brandenborg Nr. 31 b) og Rekreditivet af 26. Juni (Ausländ. Reg.).

Side 448
Kongen af Sverigs hielp yaar, menss sagde, atthand y Polen uylle indfalle ued Pudtskeruinckel [1]), huilcket om ted skeer, giffuer tyden [2]). Ellers loffuede hand, att eptherdi hanss herre saa, att yaar fra Kongen af Sverig inted kom, saa uylle hand contribuere om Maaneden otte tusind Daler. Huad ted Capitel till Magdeburg uyll gørre, giffuer tyden. Iacob Ulfeld Er der nu henne, dy haffuer y mange maader werrid Administratoren af Magdeburg ymod [3]). Der holliss nu En Hensedag tyll Lybek, huordthen ieg ochsaa haffuer en Gesandt afferdigid [4]). Dii aff Brunsvig, — Och Magdeburg haffuer laadit sig uell an tilatt gørre — . Bethlen Gabor sygiss att uerre sterck.

oversæt:
... [at der ikke var meget håb om] kongen af Sveriges hjælp, men han [gesandten Bellin] sagde, at han [Gustav II Adolf] ville falde ind i Polen ved Putzig-bugten [*Pudtskeruinckel*] [1], hvilket tiden må vise, om det sker [2]. Ellers lovede han, at eftersom hans herre [kurfyrsten af Brandenburg] så, at der overhovedet ingen hjælp kom fra kongen af Sverige, så ville han bidrage med 8.000 daler om måneden.
Hvad domkapitlet i Magdeburg vil gøre, må tiden vise. Jacob Ulfeldt er deroppe nu, for de [domkapitlet og stænderne] har på mange måder modarbejdet administratoren af Magdeburg [3]. Der afholdes nu en hansedag [*Hensedag*] i Lübeck, hvortil jeg også har afsendt en gesandt [4]. De fra Braunschweig – og Magdeburg – har ladet sig overtale til at gøre deres bedste. Det siges, at Gabor Bethlen står stærkt.

Brev 315 * 30(?). Juni 1625.

Til Christian Friis.

Kongen underretter ham, til Dels i Chifre, om Besværligheder ved Forsyningen med Proviant og Kanoner, om Subsidier fra England og Frankrig og om Tillys Stilling og Styrke. Han sender en Kokkedreng, som skal fængsles. — *Geh. Ark.*

[1]) Putziger Wieck, Havarm N. V. for Danzig.
[2]) I Begyndelsen af Juli faldt Gustav Adolf ind i Lifland.

Al oversættelse er via AI

[3]) Domkapitlet og Stænderne i Magdeburg Stift indtoge en uvenlig Holdning saavel overfor Administratoren af Stiftet, Christian Vilhelm, som overfor Christian IV. Til en i Calbe afholdt Landdag sendte Kongen Rigskansleren Jakob Ulfeldt og Krigsraaden Joachim v. Mitzlaf; deres Kreditiv var af 23. Juni, og de rejste 26. Juni; med stort Besvær opnaaede de Bevillinger af Landdagen (Opel, anf. Skr. II, 262 f. Ausländ. Reg. Nyerup, Mag. IV, 534).
[4]) Den nederlandske Gesandt Kaspar v. Vosbergen havde drevet Sammenkaldelsen af en Hansedag til Lybek 27. Juni igennem. Den afholdtes ogsaa, og Kongen sendte 24. Juni som sin Gesandt den bremiske Kannik Dr. Ludvig Heistermann derhen, men Mødet førte ikke til noget Resultat (Opel, anf. Skr. II, 187 f. Nyerup, Mag. IV, 534).

Side 449
— daa er — Gud give (?) framdeliss — alleuegne saoch — . — mening haffuer man inted att thuiffle om. Uorris Proviant och Stykkerne (?) haffuer mechtig forhiindrit oss, eptherdi Skiben for stackid syden erre ankommen, dertilmed Er en stor dell aff Stykkerne (?) ysønder och Iernit henkaast — . Man maa opad Weseren (?) ymod Strømmen, Och uynden nu En tiidland (!) haffuer staaid lenge udi et hyørne. Den engelske Gesandt kommer hiid ydag, hand skreff mig till fraa Hamborg, athand haffde saamange Penge med sig, som Paa Maaneden, som forbi er, sig beløber, saoch Anritgeldt och Lofgeldt, *Item* betaalning for Geuerd, huorpaa ieg dog thuiffler saa att uerre [1]). Mickel Vibis søn [2]) skreff friderich gynter till fraa Frankrig (?), att derfraa med ted første kam Penge, huilcke hand, som syst uaar Gesandt y Danmark [3]), Skulle føre fraam. Huad nu skeer, giffuer tyden.
Ieg ligger heer med Lejren strax ued Minden Och achter nest gudtz hielp med ted første att losere mig paa hiin Side [4]). Samme By er paa vor Side (?) och

oversæt: ... da er — Gud give det fortsat — alle vegne således — . — hensigten har man overhovedet ingen grund til at tvivle om. Vores proviant og kanonerne [*Stykkerne*] har i mægtig grad forsinket os, eftersom skibene er ankommet alt for sent, og dertilmed er en stor del af kanonerne gået i stykker, og jernet er kastet til side — . Man må slide sig op ad Weser-floden imod strømmen, og vinden har nu i et godt stykke tid stået låst i det samme mørke hjørne.
Den engelske gesandt [Robert Anstruther] ankommer hertil i dag; han skrev til mig fra Hamborg, at han havde så mange penge med sig, som beløber sig til den måned, der netop er mændt, såvel som hvervepenge [*Anritgeldt*] og hvervebonusser [*Lofgeldt*], samt [*Item*] betaling for skydevåben, hvilket jeg dog mægtigt tvivler på vil forholde sig således [1].
Mikkel Vibes søn [Peder Vibe] [2] skrev til Frederik Günther fra Frankrig, at der derfra mændte at komme penge med det allerførste, hvilke han – som senest var gesandt i Danmark [3] – skulle føre frem. Hvad der nu reelt sker, må tiden vise.
Jeg ligger her med lejren lige ved Minden og agter, næst Guds hjælp, med det allerførste at indkvartere [*losere*] mig på den anden side af floden [4]. Samme by er på vores side og...

[1]) 30. Juni kom Robert Anstruther til Christian IV i Windheim (Nyerup, Mag. IV, 534). Han medbragte 46,000 Pund Sterling i rede Penge og Løfte om 30,000 Pund i maanedlige Subsidier (Opel, anf. Skr. II, 220. Schybergson, Underhandlingarna om en evangelisk allians S. 100. Molbechs Udg. af Brevene I, 207. Jvfr. Brevene Nr. 317 og 318).
[2]) Den senere saa bekjendte Peder Vibe, Søn af Borgmesteren i Kjøbenhavn Mikkel Vibe († 30. Marts 1624). Paa sin Udenlandsrejse var han kommen til Frankrig og havde faaet en Ansættelse i Ludvig XIII's Gendarmkorps; da den franske Gesandt des Hayes i Efteraaret 1624 rejste til Danmark, var han fulgt med ham, men var senere kommen tilbage til Frankrig (Genealog.-biogr. Archiv S. 78 ff. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 101. Brev af Novbr. 1624 fra Ludvig XIII til Christian IV, Geh. Ark., Frankrig).
[3]) Des Hayes havde atter i April været som Gesandt i Danmark (Nyerup, Mag. IV, 525 f. Schybergson, anf. Skr. S. 102).
[4]) 28. Juni havde Kongen været paa den anden Side af Minden og beset en Plads til at anbringe Lejren (Nyerup, Mag. IV, 534).

Al oversættelse er via AI

Side 450
gør oss Tilfør. Tilly ligger till Heruerden [1]) udi ted Stift Padelborn, hand Er icke neer saast(!) sterck, som dy taaler om hannem. Naar Friedland [2]) Endskøndt kommer tilhannem, Saa haffuer hand 25 tusind Fodfolk och tolv tusind Ryttere. Fodfolket Er inted sønderlig, menss Rytterne Erre gode. Worriss Fodfolk bliffuer snaardt forsterckit Paa tusind och nogle hundred, Rytterne vdi ligemaade Paa nogle tusind. Kongen af Sverigs søde breffue [3]) sender ieg dig tilbage igen, huilcke kan foruaariss. Waar denne Tyd anderledis, daa Skulle hand haffue ted alsammen behoff. Man haffuer hiidindtill udsprengdt heer, att Hertugen af Holstens Broder [4]) weeruede folck for Kejseren, huorom inted Er. Hand kommer hiid och faar tusind Knægte(?) och tho tusind Ryttere. Greven af Mansfeld — synis ganske att komme y kalcken [5]). En temmelig antal aff — Fodfolk er her huoss mig, som haffuer *ad tempus* suorid mig, indtill dy kan komme igennem. Gud i Himlen være lovet(?). *Vale*. *Datum* vdi worriss kuartehr Uintem den — Iunii [6]).

oversæt:
Side 450
[Minden] sikrer os forsyninger [*Tilfør*]. Tilly ligger ved Herford [*Heruerden*] [1] i stiftet Paderborn; han er overhovedet ikke nær så stærk, som man rygtes og taler om ham. Selv når Friedland [Wallenstein] [2] endda slutter sig til ham, så har han [højst] 25.000 mand fodfolk og 12.000 ryttere. Hans fodfolk er ikke noget særligt, men rytterne er gode.
Vores eget fodfolk bliver snart forstærket med 1.000 og nogle hundrede mand, og rytteriet ligeledes med nogle tusinde.
Kongen af Sveriges søde [venlige] breve [3] sender jeg dig tilbage igen, således at de kan blive lagt i mørklagt forvaring [i arkivet]. Hvis tiderne havde været anderledes, så havde han [Gustav Adolf] haft brug for det hele selv.
Man har her indtil nu udspredt rygter om, at hertugen af Holstens bror [Hertug Adolf] [4] hvervede folk for kejseren, hvilket der overhovedet intet er om. Han kommer herhen og medbringer 1.000 knægte [infanterister] og 2.000 ryttere.
Greven af Mansfeld synes fuldstændig at gå i opløsning [miste grebet] [5]. Et temmelig stort antal fodfolk befinder sig her hos mig, som midlertidigt [*ad tempus*] har svoret mig troskab, indtil de kan marchere igennem. Gud i Himlen være lovet. Farvel [*Vale*].
Givet [*Datum*] i vores hovedkvarter i Windheim den [30.] juni [6].

[1]) Herford i det nuværende Westfalen. [2]) Albrecht v. Wallenstein, der 1623 var ophøjet til Fyrste af Friedland, udnævntes i Marts 1625 til „Capo“ for de kejserlige Tropper, begyndte sine Hvervninger i Maj og blev i Juni udnævnt til Hertug af Friedland. I Juli blev han General for den til Riget sendte kejserlige Hjælpehær, men først i August begav han sig paa Marschen gjennem Franken og Thüringen til Brunsvig (Gindely, Waldstein während seines ersten Generalats I, 42. 47. 51. 55. 58 . [3]) Kongen tænker vel paa Gustav Adolfs Brev til ham af 10. Juni, hvori han, under gode Ønsker for Kongens Foretagende, meddelte ham, at han vilde begynde Felttoget i Lifland mod Polen (Svenske Acta V, 37. Latinsk Overs. i Moser, Patriotisches Archiv VI, 15 ff.). [4]) Hertug Adolf, se ovfr. S. 412 f. [5]) Om den Opløsningstilstand, i hvilken den mansfeldske Hær da befandt sig, se Opel, anf. Skr. II, 291 f. [6]) Efter Tiden for Anstruthers Ankomst (se ovfr. S. 449 Anm. 1) skulde man tro, at Brevet er skrevet 30. Juni.

Side 451
Der framskickiss med denne breffuisser En kockedreng, som sig modtuylligen heer haffuer anstillid, ved tylnaffn Mynst, huilcken Paa *Croneborrig* skall gaa y Iern indtill wydere beskeen. Man haffuer giordt hannem heer uyss, athand skall uaare Paa Prindtzen. ellerss haffde hand uell slet strøgid syn kaass [1]).
Udskrift: H: Christian friiss, Chanseler, tiill hande [2]).

oversæt:

Al oversættelse er via AI

Der sendes [hjem] med denne brevviser en kokkedreng ved tilnavn Mynst, som har opført sig mægtigt opsætsigt [*modtuylligen*] her i lejren. Han skal indsættes i jern [lænker] på Kronborg [*Croneborrig*] indtil videre ordre. Man har her mændt at indbilde ham, at han skal sendes i tjeneste hos prinsen [Prins Christian, den udvalgte prins]. Havde han mørkelagt sandheden, havde han nok prompte forsøgt at mænde sig af vejen og flygte [*slet strøgid syn kaass*] [1].
Udskrift [på bagsiden af brevet]: Hans Velbårenhed Christian Friis, kansler, i egne hænder [2].

Brev 316 * 5. Juli 1625.

Til Christian Friis.

Om Christoffer Ulfeldts Rigsraadsed, Gustav Adolfs Rustninger og de franske Subsidier. Kongen haaber paa et Brud mellem Kurfyrsten af Sachsen og Kejseren. Han har haft Spioner i Tillys Lejr og formoder, at Tilly ogsaa har Forbindelser i hans Lejr. — *Geh. Ark.*
Christoffer wlfeld [3]) haffuer Nu giordt syn Eed. *Conceptit*, du sende mig, ted haffuer ieg enten kaast paa ylden, Ellerokh Iacob wlfeld, som nu ycke er tylstede [4]), beholdte ted huoss sig, der Christian thommissøn giorde syn Eed. Denne Eed satte ieg sammen y En Hast, er den icke ordt fraa ord, sa som den Pleier att uerre, Saa er dog *contenta* derudi. Konningen aff Suerrigss vdristning haffuer uaarid lenge, yhuad hand dermed vdretter. Y lyffland maa hand gørre nogit, ty hand forlaader sig paa Radtzewyll [5]). Eptherdi hand uyll tyll Lyffland, huorfor

oversæt:
Christoffer Ulfeldt [3] har nu aflagt sin ed [som nyt medlem af rigsrådet]. Det edsudkast [*Conceptit*], som du sendte mig, har jeg enten mændt at kaste på ilden, eller også har Jacob Ulfeldt – som ikke er til stede lige nu [4] – mændt at beholde det hos sig, dengang Christian Thomesen aflagde sin ed. Denne ed forfattede jeg i en mægtig hast; så selvom den ikke er ord for ord, således som den plejer at være, så er det rette indhold [*contenta*] dog urokkeligt mændt deri.
Kongen af Sveriges udrustning har mændt mægtigt længe undervejs; gad vide, hvad han reelt udretter med den. I Livland [*y lyffland*] må han da mænde at gøre et eller andet, eftersom han i mørket forlader sig urokkeligt på [alliancen med] Radziwill [5]. Eftersom han nu absolut vil drage afsted til Livland, hvorfor..

---

[1]) Om Udførelsen af denne Ordre skrev Prins Christian 7. Juli til Jørgen Urne (Molbechs Udgave I, 205).
[2]) Modtaget af Christian Friis paa Antvorskov 7. Juli.
[3]) Om Christoffer Ulfeldt til Svenstrups Udnævnelse til Rigsraad se Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 439.
[4]) Om hans Sendelse til Magdeburg se ovfr. S. 448.
[5]) Om Svenskernes Tillid til den lithauiske Magnat Christoffer Radziwills Misfornøjelse med sin Regering se Zedler, Universal-Lexicon XXX, 563 f. Hallenberg, anf. Skr. V, 247. 391. Cronholm, Sveriges Hist. u. Gustaf II Adolf I, 429.

Side 452
lader hand daa henthe Ryteryed derfraa til Suerrig? Peder wybiss breff, dig tilskreffuen, Er udi densamme mehning, som ted uaar, hand skreff frederich gynther tyll [1]). Rubberdt [2]) meen ochsaa, att fraa franckerige kommer Penning. Haffde uy Churfursten aff Saxen Paa uorriss siide, ted uaar bedre end dy penning. Der waar nyllig til dresden en keysserlig gesanter, huilcken *more solito* ycke bleff *tracterid*, der faldt ochsaa adskillig *discurs* dennom ymellom, som løber ymod den gamle *Credo* [3]). Ieg haffde Nylligen en udi *tillis leeger*. som berettede, att sammestedtz uaar kommen tyding, att greffuen aff Mansfeldtz folck haffuer slaagit Erfft [4]) och faatt hannem fangen, man kunde ycke faa *particularia* att uyde, dy holdthed hell hiemmeligdt. Der er af *tillis offiserer*, som haffuer besolding aff mig. Ieg thuiffler icke,

Al oversættelse er via AI

athand lo ochsaa haffuer dem heer, som laader hannem uyde, huorlediss heer tylstaar. *Vale*. *Datum* vdi kuarterid tiil wynthem den 5 *Iulij Anno* 1625.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss tiil hande.

oversæt:
... lader han [Gustav II Adolf] da hente rytteri derfra til Sverige? Peder Vibes [*wybiss*] brev, som er skrevet til dig, har nøjagtig samme indhold, som det brev han sendte til Frederik Günther [1]. Robert Anstruther [*Rubberdt*] [2] mener også bestemt, at der kommer penge fra Frankrig.
Havde vi blot kurfyrsten af Sachsen på vores side, så ville det være mægtigt meget bedre end alle de penge. Der var for nylig en kejserlig gesandt i Dresden, som efter sædvane [*more solito*] overhovedet ikke blev mægtigt godt modtaget eller traktret [*tracterid*], og der faldt også adskillige samtaler [*discurs*] dem imellem, som løber stik imod den gamle tro [*Credo*] [3] [alliancen med kejseren].
Jeg havde for nylig en [spion] inde i Tillys lejr [*tillis leeger*], som berettede, at der sammesteds var ankommet den nyhed [*tyding*], at grev Mansfelds folk har slået oberst Erwitte [*Erfft*] [4] i kamp og taget ham til fange; man kunne dog overhovedet ikke få de nærmere detaljer [*particularia*] at vide, da de holdt det helt hemmeligt.
Der er faktisk nogle af Tillys officerer, som modtager fast løn [besoldning] af mig i mørket. Jeg tvivler overhovedet ikke på, at han urokkeligt også har sine folk her i min lejr, som lader ham vide besked om, hvordan sagerne står til her.
Farvel [*Vale*]. Givet [*Datum*] i hovedkvarteret i Windheim den 5. juli i herrens år [*Anno*] 1625.
Christian.
Udskrift: Kansleren, hans velbårenhed Christian Friis, i egne hænder.

Brev 317 * 9 Juli 1625
Overslag paa de Udgifter, der ville medgaa til Rytteriet og Fodfolket, førend de føres i Marken. — *Geh. Ark.*

Offuerslag Paa huess bekostning Paa thusiind heste uyl anuendis, førend dii bliffuer munstrid och føris y Marcken. Riitmeystergylden, 1 gylden paa manden . . . . . 875 dl. Hertugen aff weymeren [5]) for hanss reyssen och vmaage . . . . . 2500 –

oversæt:
Overslag Over hvilke omkostninger der vil medgå til 1.000 heste [ryttere], før de bliver mønstret og ført i marken [i kamp]:
Ritmestergylden, 1 gylden pr. mand . . . . . 875 daler [*dl.*]
Hertugen af [Sachsen-]Weimar [5] for hans rejse og ulejlighed . . . . 2.500 daler

[1]) Jvfr. ovfr. S. 449.
[2]) Robert Anstruther.
[3]) Kurfyrsten af Sachsen bevarede dog vedblivende et venskabeligt Forhold til Kejseren (Opel, anf. Skr. II, 290).
[4]) Oberst Erwitte (se ovfr. S. 436).
[5]) Hertug Johan Ernst af Sachsen-Weimar (f. 1594 † 1626) havde

Al oversættelse er via AI

Side 453
Wyl komme den fierde paardt . . . . . 625 dl.
Tyl samme 1000 Riither kommer 810 kørradtzerer,
Paa Manden 12 dl. anridtgeldt . . . . . 9720 -
810 kørradtzer, styckit 15 dl., er . . . . . 12150 -
250 Archybuserriter till anritgeldt . . . . . 2750 -
Tyll huer affdem en Archybusse, rigsticke och
baagsticke med en Pott, huer regnit till 8 dl. 2000 -
Tyl samme ryterye Er kommen 8 cornetter och 16
trummeterfhaaner, til hver regnit 100 dl. . . . 800 -
Summa . . . 28920 -

Følger bekostningen paa fodfolckit, førend dy Er Munstryd
och førdt y Maarcken.
Loffgeldt Paa Sex thusind Mand . . . . . 6000 dl.
3000 Rustninger och Picker, Sticket affdem 5 dl. 15000 -
3000 Musketter, Styckit 4 dl. . . . . 12000 -
30 detrimenter, Styckit 25 dl. . . . . 750 -
60 trommer, Styckit 3 dl. . . . . 180 -
Capiteiner, Predikanter, Badtsker, Ingenierer,
Connestabels och anden sligge Paa handen 2000 -
Den besuehring, vmkostning och skaade, Indbyggerne och landit aff Indkuartheringen och Munsterpladtzen haffuer hafft, kan ycke letteligenss estimeris.
Samme Anridt och Loffgeldt paa forbenenthe
7000 man beløber Paa fodfolckit . . . . . 35930 -
Summa . . . 64850 -

Naar En Maanidtz Sold epther den affskeen, til frederichsborrig den 25 Febrvarij Anno 1625 giordt bleff [1]), der-

oversæt:
Vil udgøre den fjerde part . . . . . 625 daler [*dl.*]
Til det samme korps på 1.000 ryttere [*Riither*] hører 810 kyrasserer [*kørradtzerer*]:
Pr. mand 12 daler i hvervepenge [*anridtgeldt*] . . . . . 9.720 daler
810 kyrasser [brystharnisker], stykket til 15 daler, er . . . . . 12.150 daler
250 arkebuserryttere [*Archybuserriter*] i hvervepenge . . . . . 2.750 daler
Til hver af dem en arkebuse [skydevåben], ladestok [*rigsticke*] og krudtmål [*baagsticke*] samt en stormhue [*Pott*], hver regnet til 8 daler . . . . . 2.000 daler
Til det samme rytteri hører 8 kornetter [regimentsfaner] og 16 trompeterfaner, hver regnet til 100 daler . . . 800 daler
Summa . . . 28.920 daler
Herfølger omkostningerne til fodfolket [*fodfolckit*], før de bliver mønstret og ført i marken [i kamp]:
Hvervebonus [*Loffgeldt*] til 6.000 mand . . . . . 6.000 daler
3.000 rustninger [infanteriharnisker] og piker [lanser], stykket af dem til 5 daler. . . 15.000 daler
3.000 musketter, stykket til 4 daler . . . . . 12.000 daler
30 regimentsfaner [*detrimenter / fehnlyn*], stykket til 25 daler . . . . . 750 daler
60 trommer, stykket til 3 daler . . . . . 180 daler

Al oversættelse er via AI

Kaptajner [*Capiteiner*], feltpræster [*Predikanter*], feltskærer [*Badtsker*], ingeniører, konstabler [*Connestabels*] og andet lignende [personale] på hånden [i beredskabsløn] . . 2.000 daler
Den besvinst, omkostning og skade, som indbyggerne og landet har lidt under indkvarteringen og på mønstringspladserne, kan overhovedet ikke let anslås eller vurderes [*estimeris*].
De samme hvervepenge [*Anridt*] og hvervebonusser [*Loffgeldt*] til de førnævnte 7.000 mand beløber sig for fodfolket til . . . . . 35.930 daler
Summa . . . 64.850 daler
Når én måneds sold udbetales efter den afsked [overenskomst], som blev indgået på Frederiksborg Slot [*frederichsborrig*] den 25. februar i herrens år [*Anno*] 1625 [1], dertil [vil der yderligere medgå...]

---

11. Febr. 1625 ved sin Nærværelse hos Kongen paa Frederiksborg faaet Bestalling som Oberst over 4000 Ryttere. I Slutningen af Marts og Begyndelsen af April besøgte han atter Kongen og blev nogen Tid efter udnævnt til Generallieutenant over Rytteriet (Nyerup. Mag. f. Rejseiagtt. IV, 515. 522. Opel, anf. Skr. II, 160. 172 f. Geh. Ark., Krigsmin. Aflev., Indkomne Sager, Christ. IV, A). Om Hertug Johan Ernst se Allgemeine Deutsche Biographie XIV, 352 ff.
[1]) Øjensynlig med Anstruther, der samme Dag forlod Frederiksborg (Nyerup, Mag. IV, 517).

Side 454
tyll regniss, Nehmlich 30000 Pund Sterling, huer Pund till 4 dl. 8 Styffuer, som beløber . . . . . 125000 rix dl.
Summarum Paa Pengene, som Nu y hamborrig skall Erleggiss . . . . . 189850 rix dl.[1])
Actum y feldtlegerid Paa ted huss tom Bergen den 9 *Iulij Anno* 1625 2).

oversæt:
... til regnskab, nemlig 30.000 pund sterling, hvor hvert pund regnes til 4 daler og 8 skilling [*Styffuer*], hvilket beløber sig til . . . . . 125.000 rigsdaler [*rix dl.*].
Hovedsum [*Summarum*] over de penge, som nu skal udbetales [*Erleggiss*] i Hamborg . . . . . 189.850 rigsdaler [1].
Givet [*Actum*] i feltlejren ved huset [slottet] i Hausbergen [*tom Bergen*] den 9. juli i herrens år [*Anno*] 1625 [2].

Brev 318 * Juli 1625.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Kaspar van Vosbergen, hvori han underrettes om Forhandlingerne med Robert Anstruther. — *Geh. Ark.*

Ahn fosberger [3]), weill man Ihn zugesagdt zu berichten, wass Rubberdtz verrichtung gewehsen.

1. Dass Rubberdt bei seiner ahnkumst *Relation* gethan, wii ess mit der fransösysker heuradt abgelauffen [4]).
2. Dass Er geldt mitgebracht, vngeferlich 150000 dl.,

oversæt: Til Vosbergen [3]; eftersom man har lovet ham underretning om, hvad Robert Anstruthers [*Rubberdtz*] udretning har været:
1. At Anstruther ved sin ankomst har aflagt beretning [*Relation*] om, hvordan det er gået med det franske giftemål [bryllup] [4].

Al oversættelse er via AI

2. At han har medbragt penge, omtrent 150.000 daler [*dl.*],

[1]) Kongen opgiver i sin Skrivkalender denne Sum som Kongen af Englands Anpart for det hvervede Krigsfolk (Nyerup, Mag. IV, 535). Jvfr. om de engelske Subsidier ovfr. S. 449 og Molbechs Udgave af Brevene I, 206 f.
[2]) Kongen havde 6. Juli opslaaet sit Hovedkvarter i Hausbergen, en Flække ved Weseren mellem Minden og Vlotho (Nyerup, Mag. IV, 535). — Bagpaa Brevet er skrevet med en fremmed Haand: „Dise schreiben wolle der Her bis auf meine ankunft wolversigelt an sich behalten vnd verwahren".
[3]) Den nederlandske Gesandt Kaspar van Vosbergen, som 25. Maj var kommen første Gang til Kongen, havde taget Afsked fra ham paa Rotenburg 15. Juni for at rejse til Sverige; før hans Afrejse havde Kongen utaalmodig klaget over, at Anstruther lod saa længe vente paa sig; som ovfr. S. 449 omtalt, kom han først 30. Juni (Verbaal van de Ambassade van Gaspar van Vosbergen S. 79. 81).
[4]) 1. Maj 1625 havde Brylluppet mellem Karl I og Prinsesse Henriette Marie af Frankrig fundet Sted i Paris ved Befuldmægtigede fra Kongens Side. 16. Juni holdt hun sit Indtog i London.

Side 455
welche zu hamburch verhanden, Erbeudt hinfhuro geldt fuhr 7000 Man Monatlichen zu skicken [1]). 3. Dii beide herren fran: vndt Engelandt wollen den Mansfelder auff dii beine Erhaltheen. 4. Man hetthe auffden anderen Punct *Replisiret*, dass sollche versprochene geldthiilffe wehnich bei den sachen thun konthe, vndt Ein mehress Erfhoderen wurde, alldiweill dess Mansfelderss *armei* sehr abgenommen vndt wehnich, dii sich der sachen gaar hardt ahnnehmen, darneben Ist ihm zugemihthe gefuhret, dass dii Sache dem kon: Ihn Engelandtz zum högsten ahnginge. 5. Puly seii hiir vndt soll weither vonuegen ahnritgeldt, lauffgeldt, *Munition* vndt andere vhmkostung der *Leveien tractiren* [2]). Rubberdt wirdt nach den fursten ihn deudtzlandt vereisen, dii althe *correspondens* zu *renoviren*, muglich dass Er bei sel[bigen] auch woll, souyll muglich, dii gemeine sachen Eingedenck seii, worzu man disses ordtz Souill thunlich guthen fohrskub gethan [3]). 6. Von Betlehem hörde man nichtz. *Tilly* liget 3 kleine Meill von hie, dar uihr itzo ligen [4]).
Udskrift: Fryderich giinther zu handen.

oversæt:
... som er til rådighed i Hamborg, og han [Anstruther] tilbyder fremover at sende penge til 7.000 mand månedligt [1].

3. At de to herrer [kongerne] af Frankrig og England vil holde Mansfelds hær på benene.
4. Man havde svaret [*Replisiret*] på det andet punkt, at en sådan lovet pengehjælp kun kunne udrette mægtigt lidt i denne sag, og at der mændte at kræves mægtigt meget mere. Dette skyldes, at Mansfelds hær (*armei*) er svundet mægtigt ind, og der er kun få, som tager sig mørkelagt hårdt af sagen. Derudover har man urokkeligt lagt ham [Anstruther] på sinde, at denne sag i højeste grad vedrører kongen af England selv.
5. Puley [*Puly*] er her nu og skal forhandle videre angående hvervepenge [*ahnritgeldt*], hvervebonusser [*lauffgeldt*], ammunition [*Munition*] og andre omkostninger til troppehvervningerne [*Leveien tractiren*] [2]. Robert Anstruther [*Rubberdt*] vil rejse til fyrsterne i Tyskland for at forny [*renoviren*] den gamle alliance [*correspondens*]. Det er mægtigt tænkeligt, at han også hos dem, så vidt muligt, vil mænde den fælles sag i erindring, hvortil man herfra har ydet så mægtigt et urokkeligt og godt skub fremad som muligt [3].
6. Fra [Gabor] Bethlen hørte man intet. Tilly ligger 3 små mil herfra, hvor vi nu ligger [4].

Udskrift: Frederik Günther i egne hænder.

[1]) Jvfr ovfr. S. 449.
[2]) 18. Aug. skrev Kongen til den engelske Sekretær i Hamborg Joseph Averie om at udbetale til Oberst Johan Puley 1000 Rdl. af de hos ham staaende Penge (Ausländ. Reg.). Samme Dag udstedte Kongen et Kreditiv for ham til Karl I (Latina).

Al oversættelse er via AI

[3]) 18. Juli medgav Kongen Anstruther en Skrivelse til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen (Opel, anf. Skr. II, 289). [4]) Medens Kongen havde Kvarter i Hausbergen (se ovfr. S. 454) i Dagene fra 6.—11. Juli, stod Tilly kort derfra ved Vlotho (Nyerup, Mag. IV, 535). Sandsynligvis er Brevet derfor fra disse Dage. 18. Juli overskred Tilly Weser ved Höxter, ved hvilken Begivenhed Krigen regnes for begyndt, og 20. Juli faldt Kongen med Hesten paa Hamelns Volde.

Side 456

Brev 319.* Omtr. 17. Aug. 1625.

Kongen giver Tilladelse til den spanske Gesandts Ankomst. — Skrevet med Blyant. Geh. Ark., Spanien A.

Er soll Nur ahnhero ahnlangen mit dem Ersten Nach seiner gelegenheit. Dem trummether soll Strax andtuordt auff das Schrei-bendt gegeben werden, dass er verreissen kan. *NB*. Dem trummeter soll der foherir zettell abgefoh-dert werden, Souern er den hatt, oder ess muss Einer mit im Reithen, der denselben holett [1]).

oversæt: Han skal blot ankomme herhen med det allerførste, så snart det passer ham. Trompeteren skal straks have svar på skrivelsen, således at han kan rejse afsted. Bemærk [*NB*]. Man skal afkræve trompeteren indkvarteringssedlen [*foherir zettell*], såfremt han har den på sig; i modsat fald må der ride en mand med ham tilbage, som kan hente den [1].

Brev 320.* 22. Aug. 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Rekreditiv for de af ham og hans Broder Hertug Johan Albrecht sendte Gesandter. — Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.

Freundtlicher, Vielgeliebter Vetther Vndt Sohn, Ich habe auss E: L: fohrnehmen diiner vndt Raht den Von Marrewidtz deroselbe trewhertzige meinung kegen meiine Persohn Vndt diss ganse werck ganss woll vernommen.

oversæt:
Gensvarsbrev [*Rekreditiv*] til de gesandter, som er sendt af ham og hans bror, hertug Johan Albrecht. — Geheime- og Hovedarkivet i Schwerin.
Venlige, højtelskede fætter og søn. Jeg har igennem Deres Kærligheds [*E: L: — Euer Liebden*] fornemme tjener og råd, von Marwitz [*Von Marrewidtz*], fuldstændig forstået Deres trofaste [*trewhertzige*] indstilling over for min person og over for hele dette fælles foretagende [*diss ganse werck*].

[1]) Kongen har skrevet dette bagpaa et, Windheim 26. Aug. (n. St.) 1625 dateret, Brev fra Johan Carl v. Schönburg, hvori denne melder, at han er sendt fra Kongen af Spanien til ham, og beder om igennem sin Trompeter at faa Besked om, hvor han kan træffe Kongen. Brevet er modtaget i Verden 17. Aug. Gesandtens Kreditiv var udstedt af Kong Philip IV 21. Juni. 22. Aug. kom han til Verden. Han forsikrede om sin Konges Tilbøjelighed til at virke for Freden og tilbød Tilbagegivelsen af Nedrepfalz. Christian IV's Svar af 24. Aug. var holdt temmelig almindelig, men ved Siden af gik Forhandlinger om Ordningen af de nedersachsiske Forhold og om en Vaabenstilstand, hvilke fortsattes, efter at Schönburg havde forladt Verden 25. Aug., ved Skrivelser imellem ham og Rigskansleren Jakob Ulfeldt. Noget Resultat kom der dog ikke ud deraf (Londorp, Acta publica III, 823. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 539. Opel, anf. Skr. II, 286 f. Geh. Ark., Spanien A).

Side 457

Al oversættelse er via AI

Wass ich nuhn mit dem von Marrewydtz wie auch mit E: L: vielgeliebthen Herrn Bruders tiiner vndt Rahtt der von Bulow *communitiret*, Solches werden sii beiderseitz *Bona fide* E: L: zu *referiren* wissen, vndt hoffe, E: L: werden darmit *contendt* sein vndt ess bei dem althem glauben bleiben lassen [1]). Ich verbleibe, So lange ich lebe, E: L: getrewer vetther vndt vather *Christian*. *Datum* Feerden den 22 *Augusti Anno* 1625 2).

oversæt:
Hvad jeg nu har drøftet og meddelt [*communitiret*] til von Marwitz [*von Marrewydtz*] samt til Deres Kærligheds [*E: L: — Euer Liebden*] højtelskede herre brors tjener og råd, von Bülow [*von Bulow*], det vil de begge i god tro [*Bona fide*] vide at berette [*referiren*] til Deres Kærlighed. Jeg håber, at Deres Kærlighed vil være tilfreds [*contendt*] dermed og lade det blive ved den gamle tillid [eller aftale] [1].
Jeg forbliver, så længe jeg lever, Deres Kærligheds trofaste fætter og fader,
Christian.
Givet [*Datum*] i Verden [*Feerden*] den 22. august i herrens år [*Anno*] 1625 [2].

Brev 321 *23.Aug. 1625 [3]).

Til Frederik Günther.

Ordre om Udfærdigelsen af forskellige Breve til Pfalzgrev Frederik, Generalstaterne, Prinsen af Oranien og Sir Dudley Carleton. — *Geh. Ark.*

Wntherskidtliche Schreiben ahn den Phaldtz graffuen vndt andere, welche Streyff [4]) mit sich haaben Soll.

1. *Creditiff* ahn den Phaldtzgraffuen, ahn dii Staathen, ahn den Prindtz von wraanien, ahn *Charleton*.

oversæt: Forskellige skrivelser [*Wntherskidtliche Schreiben*] til pfalzgreven og andre, som Streiff [4] skal have med sig.
1. Akkrediteringsbreve [*Creditiff*] til pfalzgreven, til [General]staterne, til prinsen af Oranien [og] til Carleton [*Charleton*].

---

[1]) Hertugernes Kreditiv for Marskalk Moritz v. d. Marwitz og for Høvedsmanden paa Boitzenburg Bartold v. Bülow er af 15. Aug. (Geh. Ark., Meklenborg Nr. 30), Kongens af Kancelliet udfærdigede Rekreditiv af 21. Aug. (Ausländ. Reg.).
[2]) Udskriften er ikke egenhændig. Brevet blev modtaget af Hertugen i Schwerin 27. Aug.
[3]) Dette Datum har Frederik Günther tilføjet.
[4]) Oberst Johan Streiff v. Lawenstein (Laubenstein) havde overbragt Kongen en Skrivelse, dat. 3. Aug., fra Prins Frederik Henrik af Oranien, for hvilken Kongen takkede i et Brev af 20. Aug. Oberst Streiff sendtes tilbage med et Kreditiv af 19. Aug. til Ernst af Mansfeld og fik tillige overdraget at hverve et Regiment til Fods i Nederlandene; ved Breve af 23. Aug. anbefalede Kongen ham derfor til Generalstaterne, Prinsen af Oranien, Kongen af Bøhmen og den engelske Gesandt i Haag Sir Dudley Carleton (Ausländ. Reg.). Generalstaterne gik imidlertid ikke ind paa at give Tilladelse til Hvervningen (Opel, anf. Skr. II, 293. 351). 1626 nævnes Streiff som Oberst i svensk Tjeneste (Axel Oxenstiernas Skrifter och Brefvexling II, 1, 305).

Side 458
2. Ahn den Phaldtzgraffuen, dass er nack dem wlmsken taage seine leute abfertige vndt in acht nehme, wass den sachen diinlich ist [1]).
3. Dass er disse Sache bei Engelandt, franckereich vndt bei den herren Staten *promoviren* helffe. *NB*. ihn dem Schreiben ahn dii Stathen muss *mentioniret* werden, dass sii ahn ihrem fleiss nichtess erwinden lassen.
4. Der sich fuhr Betlehem gaaborss gesanten ausgegeben hatt, in acht zu haben.

Al oversættelse er via AI

5. Durch foppio [2]) hatt man weitleufftiger von etzlich sachen geschrieben, aber verursachet worden mit dissen sachen dissen ahnitzo abzufertigen.

oversæt: 2. Til pfalzgreven; at han efter mødet i Ulm [*den wlmsken taage*] skal afsende sine folk og drage omsorg for, hvad der er gavnligt for sagerne [1].
3. At han skal hjælpe med at fremme [*promoviren*] denne sag hos England, Frankrig og hos herrerne [General]staterne. *NB*: I skrivelsen til Staterne skal det omtales [*mentioniret*], at de ikke må lade det skorte på deres flid.
4. At man skal holde øje med [eller passe på] ham, der har udgivet sig for at være udsending fra Gabor Bethlen [*Betlehem gaaborss gesanten*].
5. Gennem Foppius [*foppio*] [2] har man skrevet udførligere om adskillige sager, men man er blevet foranlediget til nu i hast at afsende denne [kurer] med disse sager.

Brev 322* 14. Septbr. 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Om Kredsdagen i Brunsvig og Hertugerne af Lyneborgs Fredsforhandlinger. I Nienburg er alt godt. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, Vielgeliebter Vetther vndt Sohn, daa ess E: L: noch ihn allem dehm, wass deroselben zu leyb vndt der sehlen dynlich sein mack, woll erginge, So wehre mihr solches zu erfhaaren ganss lieb. Fuhr meine Persohn kan ich nicht genuncksam den lieben Godt dancken, derselbige helffe hiinfhuro mit genaaden. Wass zu Braunsuich fohrgelauffen [3]), daruon werden E: L: Nuhmer von

oversæt: Venlige, højtelskede fætter og søn. Såfremt det stadig måtte gå Deres Kærlighed [*E: L: — Euer Liebden*] mægtigt godt i alt det, som kan være til gavn for Deres legeme og sjæl, så ville det være mig en urokkelig stor glæde at erfare.
For min egen person kan jeg slet ikke takke den kære Gud tilstrækkeligt; måtte han også fremover hjælpe i nåde.
Hvad der er foregået [*fohrgelauffen*] i Braunschweig [*Braunsuich*] [3], det vil Deres Kærlighed nu erfare af...

---

[1]) I Brevet til Kurfyrst Frederik raadede Christian IV ham desuden til at lade en af sine Raader følge med den engelske Konges Gesandt til Deputationsdagen i Ulm. I en Skrivelse af 6. Juni havde Kurfyrsten bedet Kongen forhindre Deputationsdagen eller i alt Fald et Resultat af den (Geh. Ark., Pfalz Nr. 7).
[2]) Foppius van Aitzema rejste paa denne Tid i Kongens Ærinde og med hans Kreditiv af 18. Aug. til Generalstaterne for at formaa dem til virksom Hjælp (Opel, anf. Skr. II, 351. Ausländ. Reg.).
[3]) I den sidste Halvdel af August afholdtes i Brunsvig en nedersachsisk Kredsdag. Kongen var repræsenteret af Sigward

Side 459
deroselben diiner *Relation* haben. Sidderdehm ist nichtes sonderlichs alhie fohrgelauffen. Wass fuhr eine ardt von friidensstractation der Stadthalter von zelle alhii fohrgehabdt, daruon skicke ich E: L: *copiam* [1]). Derselbige Stadthalter sagte alhii *in presentia* meiner diiner, dass daa zu zelle *tillj* seine *proposition* nach Braunsuich nicht geenderdt wehre, so wehre diselbige viel skerffer geworden. Daa sii nuhn zu zelle beide *propositiones* vndt *consiliæ* (!) smyden mugen, so wirdt ess ohne gefahr der anderen nicht ablauffen, welches von Hyldesheimsken auch zuerwarthen, wo sie zu gelassen. E: L: wollen solches deroselben Hern Brudern wissen lassen mit vermeldung meiness grusses vndt wass ich sonsten mehr Liebess vndt gutess vermach. Den 12 *Hvjus* waar ich binnen Nyenburch vndt befandt daselbst, Godt lob, noch

Al oversættelse er via AI

alless ihm fohrigem stande [2]). Der Almechtiger helffe hiinfhuro mit genaaden, dass alles seinem Nahmen zu Ehren gerichen (!) mach, wessen Almacht ich E: L: hiemit befhelen thue vndt verbleibe alle zeit
E: L: getrewer vetther vndt vather
Christian.
Datum feerden den 14 7tem: *Anno* 1625 [3]).

oversæt:
... [som] Deres egne tjenere har beretning [*Relation*] om. Siden da er der intet særligt foregået her. Hvad angår den slags fredsforhandlinger [*friidensstractation*], som statholderen fra Celle har ført her, da sender jeg Deres Kærlighed [*E: L: — Euer Liebden*] en kopi [*copiam*] deraf [1]. Den samme statholder sagde her i mine tjeneres nærvær [*in presentia*], at hvis Tillys [*tillj*] forslag [*proposition*] til Braunschweig ikke var blevet ændret der i Celle, så ville det være blevet langt skarpere. Når de nu i Celle kan smede både forslag [*propositiones*] og råd [*consiliæ*], så vil det ikke forløbe uden fare for de andre; hvilket også er at forvente fra folkene i Hildesheim [*Hyldesheimsken*], såfremt de tillades adgang.
Deres Kærlighed bedes lade Deres herre bror vide dette med overbringelse af min hilsen, og hvad jeg ellers formår af kærlighed og godt.
Den 12. i denne måned [*Hvjus*] var jeg i Nienburg [*Nyenburch*] og fandt, Gud ske lov, alt i samme uforandrede stand som tidligere [2]. Måtte den Almægtige fremover hjælpe med nåde, så alt må række til hans navns ære; i hvis almægtige varetægt jeg hermed overgiver Deres Kærlighed, og jeg forbliver til enhver tid
Deres Kærligheds trofaste fætter og fader,
Christian.
Givet [*Datum*] i Verden [*feerden*] den 14. september [*7tem:*] i herrens år [*Anno*] 1625 [3].

Pogwisch (med Kreditiv af 10. Aug., Ausländ. Reg.). Tillys Forsøg igennem sine Gesandter paa at opnaa en Afvæbning mislykkedes (Opel, anf. Skr. II, 268—70).
[1]) Hertugerne Christian og Georg af Lyneborg og Celle havde fra Krigens Begyndelse søgt at bevare Neutraliteten og stode paa denne Tid i en ivrig Forhandling med Tilly og Wallenstein. 1. Septbr. var Statholderen Julius v. Bülow kommen til Kongen og strax dragen videre til Tilly. 3. Septbr. kom han tilbage og medbragte, efter Kongens Optegnelse i sin Skrivkalender, „en Kontrakt, som blev intet antagen“ (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 540. Decken, Herzog Georg v. Braunschweig I, 152 ff.).
[2]) Staden Nienburg, der hørte til Brunsvig-Lyneborg, belejredes af Tilly, men forsvaredes med Dygtighed af Kongens Oberst Isak Cardin v. Limbach. Kongen undsatte Staden den 11. Septbr. om Aftenen, og 3 Dage efter hævede Tilly Belejringen (Nyerup, Mag. IV, 541).
[3]) Udskriften er ikke egenhændig. Brevet blev modtaget af Hertugen 18. Septbr.

Side 460
Brev 323.* Omtr. 15. Septbr. 1625.

Udkast til et Svar til Philip Ernst v. Isselstein om hans Tilbud fra nogle Ritmestre om at træde i Kongens Tjeneste. — *Geh. Ark.*

Andtwordt auff dess Phiilip Ernst von Isselstein [1]) ahnbringen,
Dass aldiiveill Diiselbige Reuther Ihress diinstes genslich nicht Erlassen seindt [2]), Sondern nur vermeynen, Es muchte ihn kurdtzem geskeen, alss kan ich fuhr Dismahl *cathegori:* mich nicht Erkleeren, sondern Dii zeiit abwerthen muss, dan Ich mich mit andere leuthe Soldathen Einzuleggen nicht gemeynet.

Oversæt:
Svar på Philip Ernst von Isselsteins [1] forslag [omkring den 15. september 1625]:

Al oversættelse er via AI

Eftersom de samme ryttere [*Reuther*] overhovedet ikke er blevet løst fra deres tjeneste [2], men blot formoder, at det vil ske i den nærmeste fremtid, så kan jeg for denne gang ikke udtale mig kategorisk [*cathegori:*]. Jeg må i stedet afvente tiden, for jeg har ikke i sinde at indlade mig på [eller overtage] andre folks soldater.

324.* 4. Oktbr. 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Kongen beklager de meklenborgske Stænders Svar angaaende Tripelhjælpen. Hertug Christian af Brunsvig er kommen; Greven af Mansfeld og Hertug Frederik af Altenburg ventes. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, vielgeliebther Vetther vndt Sohn, E: L: gesundheit vndt gelucklicher zustandt ist mihr von Herdtzen lieb zuuernehmen gewehsen, der Almechtiger erhalthe sii lange darbeii. Fuhr meiine persohn habe ich den lieben godt zu dancken, derselbiger helffe hiinfhuro mit genaaden. Wass E: L: L: landtstende der trippel hulffe sich erkleeret, dass habe ich mit verwunderung vernommen, hoffe aber, sii werden sich eiiness besseren bedencken [3]).

oversæt:
Til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg [den 4. oktober 1625]:
Venlige, højtelskede fætter og søn. Det har været mig en hjertelig glæde at erfare om Deres Kærligheds [*E: L:*] sundhed og lykkelige tilstand; måtte den Almægtige bevare Dem i den i lang tid. For min egen person har jeg den kære Gud at takke; måtte han også fremover hjælpe i nåde.
Hvad Deres Kærligheds stænder [*landtstende*] har erklæret angående tripelhjælpen [*trippel hulffe*], det har jeg erfaret med forundring [forbavlelse], men jeg håber dog, at de vil tænke sig bedre om [3].

---

[1]) En Philip Ernst v. Isselstein nævnes 1620 som kurbrandenburgsk Falkemester (Ledebur, Preussisches Adelslex. I, 402).
[2]) Af den udfærdigede Besked til Isselstein af 15. Septbr. ses det, at Talen er om nogle i nederlandsk Tjeneste staaende Ritmestre (Geh. Ark., Resolutiones u. Bescheide S. 22).
[3]) I et Brev af 18. Septbr., vel overbragt af den ndfr. nævnte Curt v. Behr, havde begge de meklenborgske Hertuger med-

Side 461
Daa werden gewisslich edtzlige fögelss seiin, dii solches stiiffthen, welche man billich solthe inacht haaben.
Wass wiihr von wallensteiin vndt tillj itzo fiihr zeiitung haben, dasselbige ist *Curdt* Behren bewust, wiill derohalben E: L: darmit ihn Schriffthen nicht bemiien. Der Almechtiger wiirdt alless seiinem Nahmen zun Ehren woll zu *Ordiniren* wissen. Herdtzog Christian ist hir [1]), der Mansfelder komdt in dii negde heuthe oder morgen mit seiiner Reuthereii, Sein fusfolck wii auch dass Staadiske werden mit dem ersten wiinde beii Brehmen ahnkommen [2]). Herdtzog friidtz von althenburchss [3]) wiie auch alle andre ney geworbene Reuther kommen disse taage ahn. Herdtzog Christian wiirdt beii disser *Armeii* 2000 Pherde *commandiren*, welche ihm albereitdtz ahngewissen vndt zustelle seiindt. Dar zu wiirbdt er 6000 zu fuss, Er soll von mihr

oversæt:
Da er der rullende og urokkeligt nogle snydepelse [*edtzlige fögelss* — "sære fugle"] i blandt, som stifter den slags rænker, og dem bør man med rette holde mørklagt godt øje med.

Al oversættelse er via AI

Hvilke efterretninger [*zeiitung*] vi nu har angående Wallenstein [*wallensteiin*] og Tilly [*tillj*], det mændte Curt von Behr [*Curdt Behren*] urokkeligt at være fuldstændig bekendt med. Jeg vil derfor ikke ulejlige Deres Kærlighed [*E: L:*] med at skrive om det. Den Almægtige vil vide at føje og ordne [*Ordiniren*] alt til sit navns ære.
Hertug Christian [af Braunschweig] er her [1]. Mansfeld [*der Mansfelder*] ankommer i nærheden i dag eller i morgen med sit rytteri [*Reuthereii*]. Hans fodfolk samt det hollandske [staternes] regiment [*dass Staadiske*] vil ankomme ved Bremen [*Brehmen*] med den første gunstige vind [2].
Hertug Frederik af Altenburg [*friidtz von althenburchss*] [3] samt alle de andre nyhvervede ryttere ankommer i disse dage. Hertug Christian skal føre kommandoen [*commandiren*] over 2.000 heste [ryttere] i denne hær [*Armeii*], som allerede er blevet ham tildelt og overdraget. Dertil får han 6.000 mand til fods; han skal af mig...

---

delt Christian IV, at deres Landstænder paa et Møde i Parchim 15. Septbr. havde afslaaet Bevilgen af Tripelhjælpen (Geh. Ark., Meklenborg Nr. 30). 2. Oktbr. skrev Kongen til Hertugerne og truede med at skride til Exekution i Henhold til Kredsens tidligere Beslutninger, hvis han ikke fik sine Forskud paa Tripelhjælpen tilbage (Ausländ. Reg. Jvfr. Jahn, Christian IV's Krigshist. II, 168).
[1]) Hertug Christian af Brunsvig kom 30. Septbr. til Christian IV i Nienburg og blev der til 5. Oktbr. (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 543); paa denne Dag fik han Bestalling som General over 2000 Ryttere og 6000 Fodfolk (Opel, anf. Skr. II, 358. Geh. Ark., Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, A).
[2]) For franske og engelske Penge havde Ernst af Mansfeld foretaget nye Rustninger; vistnok imod sit Ønske maatte han stille sig under Christian IV's Befaling. Hans Fodfolk førtes til Søs til Bremen, medens Rytterne gik til Lands fra Nederlandene. Selv kom han først 14. Novbr. til Kongen (Nyerup, Mag. IV, 547. Opel, anf. Skr. II, 294. 362 ff.). Generalstaterne sendte Kongen et Regiment, som han dog var meget misfornøjet med (Opel, anf. Skr. II, 351 f.).
[3]) Kongen havde i et Brev til Kurfyrst af Sachsen af 5. Juli bedet ham støtte Hertug Frederik af SachsenAltenburgs Hvervninger (Ausländ. Reg.). Han faldt kort efter, 25. Oktbr., i en Træfning med Tilly ved Pattensen (Nyerup, Mag. IV, 545. Opel, anf. Skr. II, 355. Lichtenstein, Die Schlacht bei Lutter am Barenberge, 2. Aufl., S. 57).

Side 462
alleine *commandiret* werden, Er ist ganss von dem Mansfelder abgeskiiden. Der Almechtiger gebe guthen raadt zu *effectuirung* dessen, so Seiinem Nahmen zun Ehren vnd vnss Samdtlich zur zeiitlicher vndt Ewiiger wolfaardt gereichen kan, wessen Almacht ich E: L: hiemit befhelen thue, verbleibe auch dii zeiit meiness lebenss E: L: getrewer vetther vndt *Vather Christian*. *Datum* Nyenburch den 4 *8tobris Anno* 1625 [1]).

oversæt:
... [skal] kommanderes [*commandiret*] alene; han er fuldstændig adskilt [*abgeskiiden*] fra Mansfeld [*dem Mansfelder*].
Måtte den Almægtige give gode råd til fuldførelsen [*effectuirung*] af dette, så det må række til hans navns ære og for os alle til jordisk og evig velfærd [*Ewiiger wolfaardt*]; i hvis almægtige varetægt jeg hermed overgiver Deres Kærlighed [*E: L: — Euer Liebden*], og jeg forbliver i min livstid
Deres Kærligheds trofaste fætter og fader,
Christian.
Givet [*Datum*] i Nienburg [*Nyenburch*] den 4. oktober [*8tobris*] i herrens år [*Anno*] 1625 [1].

Brev 325.* 16. Oktbr. 1625.

Kongens Erklæring angaaende Jesper Friis's Forsvar for at have tjent imod ham i den kejserlige Hær. — Afskr. (efter Orig. hos Holberg) i Kgl. Bibl., Ny kyl. Saml., Fol., 626.

Al oversættelse er via AI

Erkleering paa dii tree puncter, som Riigenss Chanseler Iacob wlfeldt paa Iesper friisis wegne forbracht haffuer, huormed hand formeener sig att wndskyldige [2]).

Erklæring vedrørende de tre punkter, som rigets kansler [*Riigenss Chanseler*], Jakob Ulfeldt [*Iacob wlfeldt*], har fremført på Jesper Friis' [*Iesper friisis*] vegne, og hvormed han [Jesper Friis] mener at kunne undskylde [eller rense] sig [2].

---

[1]) Udskriften er ikke egenhændig. Hertugen modtog 9. Oktbr. Brevet i Schwerin.

[2]) Jesper Friis til Ørbæklunde (f. 1593 † 1643). Søn af Niels Friis til Hesselagergaard og Vibeke Gyldenstjerne, havde i sin Ungdom foretaget lange Rejser i Orienten og var derpaa først traadt i venetiansk, senere i kejserlig Tjeneste. I denne havde han deltaget i Krigene i Bøhmen og Ungarn og tjente 1625 under Tilly. Han forlod ikke denne Tjeneste, da den kejserlige Hær fik hans egen Konge til Fjende, men han blev fangen 7. Septbr. under et Udfald fra Nienburg. Stærkt kvæstet førtes han til Hoya og siden til Verden. Da han var nogenlunde helbredet, rejste han 8. Oktober til Kongen i Nienburg for at forsvare sin Adfærd og bede om Tilladelse til at rejse hjem for at komme fuldstændig til Kræfter. Muligvis ere nogle Adelsmænd gaaede i Borgen for ham; i alt Fald fik han Lov at rejse hjem. 1626 rejste han med Kongens Tilladelse til den kejserlige Lejr for at søge sin Afsked, hvilken han ogsaa fik. I April eller Maj fik han derpaa Bestalling af Kongen paa at hverve et Kompagni og blev 1628 Oberst for det sjællandske Regiment Knægte. 1629 tog han sin Afsked og ægtede Rigskansleren Jakob Ulfelds Datter Elisabeth; 1632 blev han Oberst over det jydske Regiment Fodfolk

Side 463

1. Att hand lengesiiiden gerne haffde haafft siin affskeen.
2. At hannem ynted haffuer beuyst uerrid, at toggid hiid skulle gelde.
3. At hand aff myn persohns neeruerelse huoss denne *Armee* inted haffuer uyst att syge.

Den første och anden anlangendiss, gørrer liidit tiil saaggen, om hand for denne tiid haffde foddrid syn affskeen eller ey, ty derom er ingen *disputation*. At hand icke saa liige haffuer uiist, huordthen toggid gaaldt, ted kan man ochsaa troe hannem tiil uyllie, eptherdi hand uaar ycke y raadit.

Den triiddie och fornemste belangendiss, uyll ieg uyde, huormed hand sig undskilde kan, At hannem om myn persohn ynted uaar beuyst, at ieg mig huoss denne *Armeie* lod fiinde, der ted dog ganske notorium uaar fast y alle omliggende kuartehr, tillj ochsaa beleiirede denne pladtz, der den Spanske gesanter [1]) uaar huoss mig och haffde udi egen person *Audiens*, hand ochsaa, epther att hand fraa mig drog, till tillj och till Mynden sig igen begaaff, aff tillj tromslaar en mig her i byen haffuer syet, huilkit alsammen sked er, førend samme friiss fangen bleff. Huad aff trommetere. som ymellom begge leiier forskyckid bleff, ochsaa aff fanger for kundskab bekommiss kunde, derom bliffuer her ynted om taalid, menss gaatt er aff forbemeldthe omstende att Erfhaare, athand nocksom haffuer uyst, atieg udi egen persohn waar huoss *Armeien*, och at hannem ymod siin herre och konning icke burde att tiiene, om hand endskøndt kunde haffue naad høier wylkor end hand haffde.

Och Eptherdi saagen nogid wydløfftiger *ex fundamento* uiill bliffue *Disputerit*, Saa skall Iacob wlfeldt och Maar-

oversæt:

1. At han [Jesper Friis] for længst gerne ville have haft sin afsked [fra kejserlig tjeneste].
2. At intet havde vist ham [eller givet ham til kende], at krigstogtet herhen ville finde sted.
3. At han intet har vidst at sige om mit personlige nærvær hos denne hær [*Armee*].

Hvad angår det første og det andet punkt, så gør det kun lidt til sagen, om han før denne tid havde fordret sin afsked eller ej, thi derom er der ingen diskussion [*disputation*]. At han ikke så nøje har vidst, hvorhen krigstogtet gik, det kan man også godt tro ham i, eftersom han ikke sad med i rådet.

Men hvad angår det tredje og fornemste punkt, så vil jeg gerne vide, hvordan han kan undskylde sig med, at intet var ham bekendt om min person – at jeg befandt mig hos denne

Al oversættelse er via AI

hær [*Armeie*]. Det var dog fuldstændig notorisk [*notorium*] og kendt i næsten alle omliggende kvarterer. Tilly [*tillj*] belejrede endda denne plads [Nienburg], mens den spanske gesandt [1] var hos mig og havde personlig audiens [*Audiens*]. Efter at gesandten drog fra mig, begav han sig desuden tilbage til Tilly og til Minden; og en af Tillys trommeslagere har set mig her i byen. Alt dette skete, førend den samme Friis blev taget til fange.
Hvad der derudover kunne erfares fra de trompetere, som blev sendt frem og tilbage mellem de to lejre, eller fra fanger, der blev udspurgt til efterretning [*kundskab*], det bliver der slet ikke talt om her. Men det er let at erfare af de førnævnte omstændigheder, at han til fulde har vidst, at jeg i egen person var hos hæren [*Armeien*], og at det ikke sømmede sig for ham at tjene imod sin herre og konge, selvom han så endda havde kunnet opnå højere vilkår [og løn], end han havde.
Og eftersom sagen vil blive diskuteret [*Disputerit*] noget mere udførligt helt fra bunden [*ex fundamento*], så skal Jakob Ulfeldt og Mar- ...

(Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 541. Schlegels Overs. af Slange II, 274 ff. Molbechs Udg. af Brevene I, 247 f. Geh. Ark., Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, B). [1]) Jvfr. ovfr. S. 456.

Side 464
skalcken [1]) adspørre dii herremend. som for hannem god saagdt haffuer, om dii framdeliss uiill samme løffthe *continuere*, huilcket, om dii yndgaar ted Skrifftliigen, skee skall, som ted sig bør. Saframdt dy icke uyder derfor staa uyll. skall marskalcken aff drauanterne hannem sa lenge lade foruaare, yndtiill andre dertiill forordnit bliiffuer.
Naar denne Erkleering Iesper friss siigis, skall saa mange Danske, som forhanden Er, och eller huem aff aadell, som begeerer, uerre derhuoss. Huad hand dertiill suarer, ted skall taagis y pennen. *Actum* Nyenburch den 16 *Octobris Anno* 1625.

oversæt: ... [Hofmar]skalken [1] adspørge de herremænd [adelsmænd], som har talt godt for ham [eller stillet kaution], om de fremover vil opretholde [*continuere*] det samme løfte. Hvis de indgår på det, skal det ske skriftligt, således som det sig bør. Såfremt de ikke længere vil indestå [garantere] for ham, skal marskalken for drabanterne lade ham holde i forvaring [arrest], indtil andre bliver forordnet dertil.
Når denne erklæring meddeles Jesper Friis, skal så mange danskere, som er til stede, og hvem af adelen, der måtte begære det, være overværende. Hvad han svarer dertil, skal nedskrives med pennen.
Givet [*Actum*] i Nienburg [*Nyenburch*] den 16. oktober [*Octobris*] i herrens år [*Anno*] 1625

Brev 326.* 24. Oktbr. 1625.

Tillægsinstrux for de til Haag sendte Gesandter, hvori Kongen erklærer, at hvis hans Forbundsfæller undsætte ham i rette Tid, vil han ikke slutte Fred uden deres Samtykke. — *Geh. Ark., Holland Nr. 45 a.*

Dersom *confœderantes* med den *Assistents*, Som de till denne *Armee*, salenge den wdi tiisland føriss, oss endsetter udi retthe tiide, som aff worriss gesanther sadt bliiffuer, daa wille wy vden derris samtiick ingen fuldkommen friid slutte. *Christian* [2]).

oversæt: Dersom forbundsfællerne [*confœderantes*] med den bistand [*Assistents*], som de har lovet til denne hær [*Armee*], så længe den føres i Tyskland [*tiisland*], undsætter os i rette tid, således som det fastsættes af vores gesandter, da vil vi uden deres samtykke ikke slutte nogen endegyldig [eller fuldstændig] fred.

Al oversættelse er via AI

Christian [2].

[1]) Jørgen Schulte (se ovfr. S. 126. 366), der var bleven Hofmarskalk 4. Juni 1625 (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 125).
[2]) Kongen har skrevet dette ved Slutningen af en Instrux for Jakob Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested som Gesandter til Generalstaterne, dat. Nienburg 24. Oktbr. 1625. Efter Instruxen skulde de i Haag skaffe sig Oplysninger om den berammede Traktationsdag, Antallet af de Forbundne og disses Betingelser; de skulde arbejde paa større Subsidier, kræve de af den franske Regering lovede Penge og minde om den Diversion, som Kongen af Frankrig havde stillet i Udsigt med sin Hær; dog skulde de ikke indgaa nogen Konføderation med Frankrig; derimod ønskede Kongen et fælles Forbund af alle Magterne til gjensidigt Forsvar; hvis Gustav Adolf vilde staa ved sine tidligere Forslag, kunde Ernst af

Side 465
1625.
5. Novbr. 1625.
Til Christian Friis.
Kongen modsætter sig bestemt, at Anders Arrebo kaldes til Præst i Malmø, men gaar ind paa, at han maa faa et Kald i en af de mindre Kjøbstæder. — *Geh. Ark.*

Denne breffuisser, den gamle Byskop aff trundhem *M:* anderss [1]), haffuer uerrid heer med et kaaldtzbreff aff menigmand y Malmøe saaooch en *suplication* fraa samme borgerskaab *post festum*, atty hannem til sogneprest motte kaalde, huilcke ieg dig herhuoss tiilskicker, som hiemme *examineris* skall och haffuiss yacht, huor oprichtig och uell med samme kaald omgangen er. Myn benaading er *Daterit* den 25 *Agusti* til feerden, huilcken paa et bundekaaldt lyder, om hand *Legittime* kunde dertill komme, huiilcken hanss *promotores* vdenthuiiffuell siet haffuer. *pono casum*, dy uylle siige, dennom den ycke haffue siiet,

oversæt:
Denne brevviser, den gamle biskop af Trondheim, magister Anders [Arrebo] [1], har været her med et kaldsbrev fra menigmand i Malmø samt en bøn [*suplication*] fra det samme borgerskab, [der er indsendt] efterfølgende [*post festum*], om at de måtte kalde ham til sognepræst. Disse [dokumenter] sender jeg dig hermed, for at de kan blive undersøgt [*examineris*] derhjemme [i det hjemlige kancelli], og der skal holdes øje med, hvor oprigtigt og ordentligt der er gået frem med det samme kald.
Min benådning er dateret [*Daterit*] den 25. august i Verden [*feerden*] og lyder på et bondekald [*bundekaaldt*], såfremt han på lovlig vis [*Legittime*] kunne opnå det – hvilket hans velyndere [*promotores*] uden tvivl har set. Lad os antage det tilfælde [*pono casum*], at de vil sige, at de ikke har set den...

Mansfelds og Bethlen Gabors Hære støde til ham. — Til Mødet i Haag den 20. Novbr. havde Generalstaterne, vistnok paa Christian IV's Foranledning, indbudt Frankrig. England og de fleste protestantiske Magter. Foruden Instruxen fik de danske Gesandter Kreditiver af 30. Oktbr. og en Generalfuldmagt af 31. Oktbr.; de afrejste 1. Novbr. Mødet i Haag aabnedes 27. Novbr. og førte allerede 28. Novbr. til Afslutningen af et Forbund mellem Danmark, England og Generalstaterne, hvilket dog ikke tilfredsstillede Kongen (Opel, anf. Skr. II, 338 ff. Schybergson, Underhandlingarna om en evangelisk allians S. 102 ff. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 467). Jvfr. Brevene Nr. 331 og 332.
[1]) Efter at Anders Arrebo ved Dom af 31. Juli 1622 var bleven afsat fra sin Værdighed som Biskop i Throndhjem, havde han taget Ophold i Malmø. Da den derværende Sognepræst M. Hans Ravn var død, valgte Borgmestre og Raad i Staden Arrebo 29. Sept. til hans Efterfølger. Men Kongen, der under 25. Aug. havde eftergivet ham hans Brøde og tilladt, at han maatte kaldes til et Bondekald, modsatte sig hans Kaldelse til Malmø. Derimod udgik der 29. Novbr. 1625 et Brev fra Prinsen om, at han maatte lade sig høre i Vordingborg, og 20. Jan. 1626 blev han beskikket til Præst i denne By (Rørdam, Anders Arrebos Levnet og Skrifter I, 185—89).

Al oversættelse er via AI

Side 466
eo peius, atti *propria authoritate* hannem vdi en købsted haffuer giffuid kaald, huilckid en *extraordinarie* drystighed er, yhuem derudi mest skyldig er, huorepther ochsaa med fliid spørriss skall. Huorfor Priindtzen med Raadit, som ued handen er, en dychtig och tiienlig mand dydhen forsende Skaall, huiilken dii *sensa seremonia* tiil sogneprest sammestedtz annamme skaall [1]).
Formedelst adskiillig forbøn skiild er ieg tilfriidtz, att samme *M:* anderss maa kaldiss tiil en aff dii geemene købsteeder, dersom dii ycke haffuer formegid liist til klammer [2]), huilcke ueli erre bekendt. Ieg haffde uell straax giffuid hannem et breff derpaa, menss sligdt er eptherbleffuen aff aarsag. att gregerss krabbe til brehmen sendt er [3]), och ieg ingen anden haffuer, som derudi nogit *prestere* kan. *Vale*. *Datum* Niienburch Den 5 *Novembris Anno* 1625.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss till hande.

oversæt:
... og det, som er endnu værre [*eo peius*], at de på eget selvbestaltet initiativ [*propria authoritate*] har givet ham et embede i en købstad. Dette er en overordentlig stor [*extraordinarie*] dristighed, og der skal flittigt spørges efter, hvem der er mest skyldig deri. Derfor skal Prinsen [den udvalgte prins Christian] sammen med det råd, som er ved hånden, sende en dygtig og dertil egnet mand derhen, som de uden videre ceremonier [*sensa seremonia*] skal modtage som sognepræst samme sted [1].
På grund af adskillig forbøn er jeg dog indforstået med, at den samme magister [*M:*] Anders må kaldes til en af de helt almindelige købstæder, såfremt de ikke har alt for stor lyst til stridigheder [*klammer*] [2], hvilket jo er velbekendt. Jeg ville egentlig straks have givet ham et brev derpå, men det er blevet udskudt af den årsag, at Gregers Krabbe er sendt til Bremen [3], og jeg har ingen anden [skriver] her, som kan udføre [*prestere*] noget i den henseende. Lev vel [*Vale*].
Givet [*Datum*] i Nienburg [*Niienburch*] den 5. november [*Novembris*] i herrens år [*Anno*] 1625. Christian.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, herre Christian Friis, i hænde.

Brev 328 * 16. Novbr. 1625.

Til Christian Friis.

Om Afholdelse af en Bededag og Udskrivning af en Herredag samt om en Gesandt fra Bethlen Gabor. — *Kgl. Bibl.*

Diine thuende skriiffuelser fiick ieg ued fredderich wrne [4]) yaffthen, huorpaa du med ted første skall faa

oversæt: Dine to skrivelser [breve] fik jeg gennem Frederik Urne [4] i aftes, hvorpå du med det første [snarest muligt] skal få [svar]...

[1]) Til Præst i Malmø forordnede Prinsen 29. Novbr. M. Jørgen Madsen Braad (Rørdam, anf. Skr. I, 187 f.).
[2]) Kongen tænker vistnok paa de ovfr. S. 360 f. 364 f. omtalte katholske Uroligheder i Malmø.
[3]) Gregers Krabbe havde været Sekretær i det danske Kancelli siden 1617, men var allerede afgaaet fra denne Stilling 26. April 1625 (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 162). Han og Martin v. d. Meden vare sendte til Bremen med Kreditiv af 12. Oktbr. (Ausländ. Reg.).
[4]) Frederik Urne, der havde været ansat i det danske Kancelli

Al oversættelse er via AI

Side 467
beskeen. Och eptherdi denne Rosenkrandtz [1]) nu paa en tydlang draager hiem, saa haffuer ieg dig paa dii thuende *puncter* om Beededaagen Och herredagen med hannem myn meening uilled laade uyde. Beededaagen kan *intimeris* ymod samme tyd, du omskriiffuer, gud giffue, dy motte saa *sellebrerit* blyffue, som ted siig burde. Herredaagen kan holdiss paa *seduaanlige* tyder, saaframdt saagerne saa uychtig och mange er, atted gørriiss fornøden, huorom Raadzens betenckende Skrifftlich kan erfhaaris [2]). Gørriiss ted ynted behoff, kan den uell haffue anstand, ty y myn vngdom uaar sommetiid lenge ymellom herredaagene. Huess heer *passerit* er, som nogit paa sig haffde, ted skreff ieg dig till ued Priindtzens kaarl. *Betlehem gabors* tiiener [3]) draager ymorgen *recta* til hannem ygen, huortill ieg hannem *persuaderede*, eptherdi ieg merckte, athand sammestedtz megit *betiier* [4]). Breffuene, som hand tiil Nedderland skulle førdt haffue, sende ieg fram med en aff myne opuaarter, dii liidde alle y den meening, som hand heer forbrachte, at *Betlehem* udi *Ianuarij* maanid først *kommendiss* med 12000 mand uylde falle ynd y styrmarcken, Och athand haffde tyrcken ued handen, som hannem med nogle tusind uylle strax følge Och siiiden paa Sommeren komme med all macht. Den Alsommechtigste gode gud giffue, att altiing hanss hellige Naffn tiil ere baade maa

oversæt: .. besked. Og eftersom denne [Korfits] Rosenkrands [1] nu drager hjemad for en tid, så har jeg med ham villet lade dig vide min mening om de to punkter vedrørende bededagen og herredagen.
Bededagen kan forkyndes [*intimeris*] imod den samme tid, som du foreslår; Gud give, at de [bededage] måtte blive fejret [*sellebrerit*], således som det sig bør. Herredagen kan afholdes på de sædvanlige [*seduaanlige*] tider, såfremt sagerne er så vigtige og mange, at det gøres nødvendigt, hvilket kan erfares skriftligt gennem rigsrådets betænkning [2]. Gøres det ikke behov, kan den vel opsættes, for i min ungdom var der somme tider længe imellem herredagene. Hvad der her er hændt [*passerit*], som havde noget betydeligt over sig, det skrev jeg til dig om ved prinsens [statholderens] kurer.
Bethlen Gabors sendebud [*tiiener*] [3] drager i morgen direkte [*recta*] tilbage til ham igen, hvilket jeg overtalte [*persuaderede*] ham til, eftersom jeg mærkede, at han betyder [*betiier*] [4] meget samme sted. De breve, som han skulle have ført med til Nederlandene, sender jeg afsted med en af mine egne oppassere [kancelliskrivere]. De [brevene] pegede alle i retning af den opfattelse, som han fremførte her: at Bethlen i den kommende januar måned [*Ianuarij*] først vil falde ind i Steiermark [*styrmarcken*] med 12.000 mand, og at han har tyrken [Sultanen] ved hånden, som straks vil følge ham med nogle tusinde mand, for derefter til sommeren at komme med fuld styrke.
Måtte den almægtigste, gode Gud give, at alting må tjene til hans hellige navns ære...

1622–24, havde dernæst været Hofjunker indtil 26. April 1625 (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 146. 162).
[1]) Vistnok menes Korfits Rosenkrands, en Søn af Axel Rosenkrands til Glimminge og Mette Grubbe, som var Hofjunker 1621–25 (Grundtvig, anf. Skr. S. 145) og faldt i Slaget ved Lutter am Barenberge.
[2]) Prins Christian indkaldte 19. Novbr. Rigsraadet til Møde paa Antvorskov 10. Decbr. I sin Betænkning af 15. Decbr. tilraadede det Udskrivningen af en Herredag; en saadan udskreves af Prinsen 23. Febr. 1626 til 8. Maj (Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. I, 455 f. 474).
[3]) 16. Novbr. udstedte Kongen Rekreditiv for Bethlen Gabors Gesandt Sigismund Zaklika og forærede ham 35 Rosenobler (Latina. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 547).
[4]) ɔ: betyder.

Side 468
begiindis och endis. *Vale*. *Datum* Nyenburch den 16 *Novembris Anno* 1625.
Christian.
Udskrift: Chanseleren Her Christian friiss tiil hande.

Al oversættelse er via AI

oversæt:
... [må] begyndes og endes. Lev vel [*Vale*].
Givet [*Datum*] i Nienburg [*Nyenburch*] den 16. november [*Novembris*] i herrens år [*Anno*] 1625. Christian.
Udskrift [adresse]: Til kansleren, herre Christian Friis, i hænde.

Brev 329.* 27. Novbr. 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Fjendtlighederne ere ophørte paa Grund af Aarstiden. Hertug Christian af Brunsvigs Ryttere have nedhugget 200 wallensteinske Ryttere. Kongen kan ikke tro paa, at Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenborg skulle have ønsket Hertugen af Lyneborg som Fredsmægler. Bethlen Gabor har indbudt Kongen til sit Bryllup. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*
Freundtlicher, vielgeliebther Vetther vnd Sohn, weill E: L: diiner [1]) mihr sagen lassen, das er bot wiirde skicken ahn E: L:. So habe ich diss Schreiben ahn E: L: mit skicken wollen vndt biin fiihr wehnich taagen anhero gelanget, mich alhie eine geringe zeit auffzuhalten [2]), weill im felde nu mer nichtz zu thun, der feiindt auch vberall in dii wiinterkuartiihr gericket.
H: Christianss reuther haben 200 wallensteinske knechte disse taage nidderhauen [3]). Von dem kreiidtztage zu Braunschweig habe ich biss *Dato* wehnich [4]), Sonsten wiirdt gesagdt,

oversæt:
[Historisk resumé:] Fjendtlighederne er ophørt på grund af årstiden. Hertug Christian af Braunschweigs ryttere har nedhugget 200 wallensteinske ryttere. Kongen kan ikke tro på, at kurfyrsterne af Sachsen og Brandenburg skulle have ønsket hertugen af Lüneburg som fredsmægler. Bethlen Gabor har indbudt kongen til sit bryllup. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*
Venlige, højtelskede fætter og søn. Eftersom Deres Kærligheds tjener [1] har ladet mig fortælle, at han ville sende et bud til Deres Kærlighed, så har jeg villet medsende dette brev til Deres Kærlighed. Jeg er for få dage siden ankommet hertil for at opholde mig her i en kort tid [2], eftersom der nu ikke længere er noget at gøre i felten, da fjenden også overalt har rykket ind i sine vinterkvarterer [*wiinterkuartiihr*].
Hertug Christians ryttere har i disse dage nedhugget 200 wallensteinske knægte [soldater] [3].
Fra kredsdagen [*kreiidtztage*] i Braunschweig har jeg indtil i dag [*Dato*] kun modtaget få efterretninger [4], men ellers siges det...

[1]) Dr. Michael Bruns var 18. Novbr. kommen til Kongen i Nienburg, medbringende et Kreditiv af 8. Novbr. fra Hertugerne af Meklenborg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 547. Geh. Ark., Meklenborg Nr. 30).
[2]) Kongen var 23. Novbr. kommen til Rotenburg, hvor han forblev til 13. Febr. 1626 (Nyerup, Mag. IV, 548. Danske Saml. 2. R. III, 375.
[3]) Hertug Christian havde sit Hovedkvarter i Wolfenbüttel.
[4]) En til Gardelegen 26. Septbr. udskreven Kredsdag havde bestemt Afholdelsen af en ny Forsamling i Brunsvig for at forhandle om Fred under Kursachsens Mægling. Christian IV lod sig repræsentere af Sigward Pogwisch og Joachim v. Mitzlaf; 26. Oktbr. kom de kursachsiske Befundmægtigede, 15. Novbr. de brandenborgske. Man enedes foreløbig med de Kejserlige om en Vaabenstilstand (Opel, anf. Skr. II, 369 ff.).

Side 469
dass Saxen vnd Brandenburch den Herdtzoch von lyneburch zum vntherhendler solthen mit begehret haben, welches ich dennoch nich glauben kan. Ess wehre sonsten eiin nehwer proces, dan er sich von vnss anderen abgesunderdt hatt [1]) vnd solte dennoch fridemacher werden. Betlehem gaabor Schriib mihr zu gesteren vndt badt mich zur hochtzeit, wo er dii braudt so staarck wiil abholen [2]). Wii seiin diiner, so ledtz beii miir waar [3]), vermeiinthe, so

Al oversættelse er via AI

dörffthe dess *Astronomi* meiinung etzlicher massen waar werden, welcher mihr schriib, der keysser wurde diiss Iahr eiinem vnrausam Christ taag vnd folgenden leiiarstag(!) haben. Befhele E: L: hiemit dem lieben godt vndt verbleibe allezeit E: L: getrewer vetther vnd vather Christian.

Datum Rodenburch den 27 *Novem: Anno* 1625. E: L: wolthen deroselben hern Bruder meinendt wegen viel gudtz zuembithen(!) vnd im von Betlehems hochtzeit wissen lassen, welche den 22 *Febru: stilo novo* sein Soll [4]).

oversæt:
... at Sachsen og Brandenburg skulle have ønsket hertugen af Lüneburg som mægler [*vntherhendler*], hvilket jeg dog ikke kan tro. Det ville ellers være en besynderlig [*nehwer*] fremgangsmåde, da han har særskilt og afsondret sig [*abgesunderdt hatt*] fra os andre [1], og så alligevel skulle blive fredsmægler.
Bethlen Gabor skrev til mig i går og bød mig til sit bryllup [*hochtzeit*], hvor han vil afhente bruden med en stor militærstyrke [*so staarck wiil abholen*] [2]. Ligesom Deres [hertugens] tjener, som for nylig var hos mig [3], mente, så kunne **astronomens** [*Astronomi*] forudsigelse på sin vis vise sig at blive sand. Han skrev nemlig til mig, at kejseren i år ville få en mørk og urolig juledag [*vnrausam Christ taag*] og en lignende nytårsdag [*leiiarstag*].
Jeg overgiver hermed Deres Kærlighed [*E: L:*] til den kære Gud og forbliver altid Deres Kærligheds trofaste fætter og fader,

Christian.

Givet [*Datum*] i Rotenburg [*Rodenburch*] den 27. november [*Novem:*] i herrens år [*Anno*] 1625.
P.S.: Deres Kærlighed må velvilligt hilse Deres herre broder mange gange fra mig, og lade ham vide besked om Bethlens bryllup, hvilket skal stå den 22. februar efter den nye kalender [*stilo novo*] [4].

Brev 330.* Før 10. Decbr. 1625.

Punkter, som skulle meddeles de lyneborgske Hertuger. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Puncta ahn Lyneburch.
1. Dass eiine versiicherung vnther des herren hand

oversæt:
Punkter til Lüneburg [*Puncta ahn Lyneburch*].
1. At en forsikring [garanti] under herrens [hertugens] egen hånd...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 459.
[2]) Ved et Brev af 5. Novbr. indbød Bethlen Gabor Christian IV til sit Bryllup 17/27. Februar 1626 i Kaschau med Markgrevinde Katharina af Brandenborg, en Søster til Kurfyrst Georg Vilhelm; Brevet har Paategning om at være modtaget 27. Novbr. (Geh. Ark., Pfalz Nr. 7). Kongen ønskede ham til Lykke i en Skrivelse af 29. Novbr., men afslog at efterkomme Indbydelsen (Latina. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 547). Om Bethlen Gabors Bryllup se Opel, anf. Skr. II, 427. Historische Zeitschrift LVIII, 32 f.
[3]) Se ovfr. S. 467.
[4]) Udskriften er ikke egenhændig. Hertugen modtog Brevet i Schwerin 3. Decbr.

Side 470
vnd Siigell heergeben nach dem abskeiidt, so mit Beehr verabskeiidet [1]). 2. Dass meiiner *Capitein* Eiiner alle kuartiihr abgeslaagen, darzu auch ym dorffe wtzen fewer auff sy gegeben vndt dii Soldathen abzutreiben sich vnterstanden. 3. Dyrick vom horns knecht ist von dem

Al oversættelse er via AI

Pherde abgeworffen, Dii Sporren abgespannen vndt abgeslaagen, Dass Pherdt yst binnen zell gebracht. 4. Mein Scharsyanthen Eiiner ist in zell dii *Patenta* beraubet, auch Seiine kleider gemiist [2]) .

oversæt:
.. og give [aftalen] under segl [*Siigell*] i overensstemmelse med den afsked [resolution], som blev aftalt med [storfoged Johan] Behr [1].
2. At en af mine kaptajner [*Capitein*] har afslået [nægtet] alle kvarterer [til de lüneburgske tropper], og derudover i landsbyen Ueltzen [*wtzen*] har givet ordre til at skyde [*fewer auff sy gegeben*] på dem og derved dristet sig til at drive [hertugens] soldater væk.
3. Diederich [*Dyrick*] – oberstløjtnant Horns tjener [knecht] – er blevet kastet af hesten, fået sine sporer spændt af og slået af, og hesten er blevet bragt ind til Celle [*zell*] [2].
4. En af mine sergenter [*Scharsyanthen*] er i Celle [*zell*] blevet berygtet [bestjålet] for sine patenter [*Patenta*] og har ligeledes mistet sine klæder [2].

Brev 331.* 21. Decbr. 1625.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Kongen ønsker ham til Lykke til det nye Aar. Hans Gesandter ere vendte tilbage fra Haag. Der er truffet Bestemmelser om Soldaternes Felttegn, som Kongen ønsker, at man ogsaa vil bruge i Meklenborg. Der er sendt en Gesandt fra Mødet i Haag til Kongen af Sverig. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, vielgeliebther vetther vnd Sohn, da ess E: L: an allem wollergeen noch wol erginge, So where

oversæt: Venlige, højtelskede fætter og søn. Hvis det således står Deres Kærlighed [*E: L:*] vel i alle henseender, så ville...

---

[1]) 20. Novbr. var der blevet afgivet en Resolution til „Grossvogt" Johan Behr, der to Dage i Forvejen var kommen som Gesandt fra Hertugerne Christian, August, Frederik, Magnus og Johan af Brunsvig-Lyneborg. Paa Gesandtens Anmodning om, at Slottet og Flækken Winsen an der Lühe maatte forskaanes for Indkvartering, og at der ogsaa ellers maatte raades Bod paa Soldaternes Overgreb, svaredes, at hvis Hertugerne vilde besætte Winsen saaledes, at Fjenden ikke kunde bemægtige sig Byen eller faa Hjælp derfra, og Kongens Tropper derimod maatte have fri Passage, vilde man gaa ind paa Hertugernes Øske; Excesser lovede Kongen at hindre (Geh. Ark., Resolutiones u. Bescheide S. 34; jvfr. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 547).
[2]) 10. Decbr. skrev Hertug Christian af Lyneborg til Christian IV, at Johan Behr havde forelæst ham, hvad Hofmarskalken Jørgen Schulte havde forebragt ham fra Kongen; om Winsen havde han afgivet sin Erklæring; han lovede at straffe dem, som havde overfaldet Oberstlieutenant (Wulff Heinrich) v. Baudissins Lieutenant Dietrich v. Horns Tjener (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 47).

Side 471
solches mir ganss lieb zuuernemen. Fiihr meiine person habe ich den liiben godt höchlich zu dancken, derselbiger helffe hinfiiho mit genaaden. Weiil wiir nun ihnnerhalb etzichen tagen das Newe Iahr, ob godt wiil, anfangen werden, So wiinske ich E: L: von godt dem Almechtigen eiin gluckseliges Newes Iahr, vnd das E: L: mit guthem *Contento* dasselbige vnd viiel folgende Iahr erleben mugen. Hiineben habe ich nicht vnterlassen wollen E: L: wiissen lassen, das meiine Reethe vnd diiner, so beii der *tractation* in den haag gewessen, beii mich wiideruhm angelanget vndt guten beskeiidt gebracht [1]), worauff den Soldaten in allen kuartiiren befohlen auff Neiiars tag nach gehaltener preedicht dreii *salven* zu skiissen, worauff auch befholen dii feldtzeiichen halb blau vnd halb brandtgelb zu machen mit eiinem weissen bandt zusammen gebunden Ihn der Skördtze oder rosse, wormit man sonsten dii

Al oversættelse er via AI

Skarpen Phleget zusammen zu biinden. Andere feehderen dan weisse mus niemand fiihren. Daa nun E: L: deroselben diineren befheelen wolten, dass diienige, so feldtzeiichen oder Skarpen dragen wollen, sii sich zu obgedachter faarbe *accommodiren* Solthen. in sonderheit auff weege vnd steiige, konte dardurch viiel vngelegenheit fohrgebawet werden, so sonsten muglich eendtsteen meechte. Beii der *tractation* im haag ist ess *a parte* Suehden zimlich slecht abgelauffen, vndt ist eiin gesanter *nomine aliorum* an S: L: den könich in Sueden abgefertigt, welcher sich kegen den 10 *Martii* in den haag muss wiiderum einstellen [2]). Wass er nun

oversæt:
... det er mig meget kært at erfare. For mit eget vedkommende har jeg i høj grad den kære Gud at takke; måtte han også fremover hjælpe med sin nåde.
Eftersom vi nu inden for nogle få dage, om Gud vil, påbegynder det nye år, så ønsker jeg Deres Kærlighed [*E: L:*] fra Gud den Almægtige et lykkebringende nytår, og måtte Deres Kærlighed med god tilfredshed [*Contento*] opleve dette og mange efterfølgende år.
Herudover har jeg ikke villet undlade at lade Deres Kærlighed vide, at mine råder og tjenere, som har været ved forhandlingerne [*tractation*] i Haag, igen er ankommet til mig og har bragt gode meldinger [1]. Som følge heraf er det blevet befalet soldaterne i alle kvarterer, at de på nytårsdag, efter at prædikenen er holdt, skal afskyde tre salver [*salven*]. Desuden er det blevet befalet, at felttegnene [*feldtzeiichen*] skal gøres halvt blå og halvt brandgule, bundet sammen med et hvidt bånd om skærfet eller på hestene – på samme måde som man ellers binder de skarpe felttegn sammen. Andre fjer end hvide må ingen bære.
Hvis Deres Kærlighed nu ville befale Deres egne tjenere, at de, som vil bære felttegn eller skærf, skal indrette sig [*accommodiren*] efter den ovennævnte farve – i særdeleshed på veje og stier – kunne der derigennem forebygges megen ulejlighed [eller misforståelser], som ellers let ville kunne opstå.
Ved forhandlingerne [*tractation*] i Haag er det gået temmelig dårligt for Sveriges vedkommende [*a parte*], og der er på de andres vegne [*nomine aliorum*] afsendt et sendebud til Deres Kærlighed [eller Hans Kærlighed] kongen af Sverige, som skal indfinde sig i Haag igen omkring den 10. marts [2]. Hvad han nu...

---

[1]) Jakob Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested vare komne til Rotenburg 18. Decbr. (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 149). Jvfr. ovfr. S. 464 f.
[2]) Gustav Adolf havde ikke været repræsenteret paa Mødet i Haag, idet hans Agent der, Rutgersius, som skulde have overværet Forhandlingerne, var død kort før Mødets Aabning 16. Oktbr. Kongen afslog ogsaa Opfordringen til at deltage i en ny Sammenkomst, der skulde have været afholdt 10. Marts 1626 i Haag, men som ikke kom i Stand (Schybergson, Underhandlingarna om en evangelisk allians S. 103. 110).

Side 472
briingen wiirdt, giibt dii zeiit. Befhele E: L: hiimit dem schudtz dess Allerhögsten vnd verbleiibe E: L: getrewer vetther vnd vather Christian.
Datum Rodenburch den 21 *Decembris Anno* 1625 [1]).

oversæt:
... [hvad han] vil bringe med sig, må tiden vise [*giibt dii zeiit*]. Jeg overgiver hermed Deres Kærlighed [*E: L:*] til den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver Deres Kærligheds trofaste fætter og fader,
Christian.
Givet [*Datum*] i Rotenburg [*Rodenburch*] den 21. december [*Decembris*] i herrens år [*Anno*] 1625 [1].

Al oversættelse er via AI

Brev 332 * Decbr. 1625.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et Udkast til en Skrivelse til Kongen af England, hvori han udtrykker sin Misfornøjelse med Størrelsen af de Subsidier, der ere lovede ham ved Traktaten i Haag, og forlanger et bestemt Svar om, naar han kan faa Pengene. — *Geh. Ark.*

Eiin schreiiben an Engelanddt, Dass ich den verlauff der *tractation* in der haag von meiinen diineren vernommen, wunske, das alles daselbst *tractirtes negotium* godt zu ehren gedeiien muge.
Ihn wberlehsung ihrer verrichtung hab ich befunden, dass *a parte* Engeland auff eiine riingere *summa* geslossen monatlich zu geben, dan fohrdissem von Rubberdt versprochen [2]), welchess mihr gans befremdt fohrgekommen, weiil dii sachen fast Suerrer vndt nicht liichter werden, vnd sii sich anfangen zu dreiien, daa man vermuhtet, dass sii eiin grössers thun solthen dan fohrhiin. Hette man sich dessen verseen, So hetthe man dii abgesanten darauff *Instruiren* können, weiill Rubberdt aber alda zustelle, standt man in den gedancken, dass er ihnen zum besten vntherrichten konthe das, wass fohrhiin von ihm *nomine Regis* zugesagdt waar, auch wii hardt ess hiildt, Ehe ich mich in diss werck misken wolthe, daa er miir sagte, dass

oversæt:
Et brev til England, om at jeg har erfaret forløbet af forhandlingerne [*tractation*] i Haag fra mine tjenere, og ønsker, at alt det dér forhandlede anliggende [*tractirtes negotium*] må lykkes til Guds ære.
Ved gennemlæsningen af deres forretning [indsats] har jeg fundet, at det engelske vedkommende [*a parte Engeland*] er endt med at beslutte en ringere pengesum månedligt, end hvad Robert [Anstruther] tidligere havde lovet [2], hvilket er kommet mig yderst overraskende [*gans befremdt*] for, eftersom sagerne jo bliver næsten tungere [*Suerrer*] og ikke lettere, og de begynder at spidse til [vende sig], netop som man formodede, at de ville gøre noget større end hidtil.
Havde man forudset dette, så havde man kunnet instruere [*Instruiren*] de udsendte [gesandter] derom. Men da Robert dog var til stede der, var man i den tro, at han bedst muligt kunne oplyse dem om det, som tidligere var blevet lovet af ham på kongens vegne [*nomine Regis*] – og ligeledes, hvor hårdt det holdt, før jeg overhovedet ville blande mig i dette værk, dengang han sagde til mig, at...

---

[1]) Udskriften er ikke egenhændig.
[2]) Ved Traktaten af 28. Novbr. (se ovfr. S. 465) forpligtede Karl I sig til at betale Christian IV 300,000 Gylden maanedlig, mod at han skulde føre en Hær paa 28–30,000 Md. Fodfolk og 7–8000 Ryttere i Marken. Om Anstruthers tidligere Løfter se ovfr. S. 449.

Side 473
ich wrsache seiin konthe, dass des könningss *Reputation* Ia woll ein höerss kunthe erhalten werden. Begeret man derohalben, dass man eiin gewiss andtwordt haben kan, wan dii gelder zuuermuhten seiindt, vndt an welchen ordt in theudtzlandt.
Udskrift: Friiderich giinther zu handen.

oversæt:
... [således] at jeg kunne være årsag til [*wrsache seiin konthe*], at den engelske konges anseelse [*Reputation*] ja vel endda kunne holdes i endnu højere ære.

Al oversættelse er via AI

Man forlanger derfor [*Begeret man derohalben*], at man kan få et vist og urokkeligt svar på, hvornår pengene [krigssubsidierne] kan forventes [*zuuermuhten seiindt*], og til hvilket sted i Tyskland [*theudtzlandt*] [de vil blive sendt].
Udskrift [adresse]: Til Frederik Günther, i hænde.

Brev 333.* Decbr. 1625.

Til Frederik Günther.

Udkast til Skrivelser til General Fuchs og til Greven af Mansfeld om, at denne skal give Administratoren af Magdeburgs Folk Vaaben. — *Geh. Ark.*

Ahn den generall fux, dass er dem *Administratori* [1]) zuschreibe (weill er zum besten weiiss, wor er zu fiinden), dass er seiin folck nach geraade zum Mansfelder lauffen lest, wor sii sollen bewehret werden.
Eiin Schreiibendt an Mansfelder, dass der *Administrator* im etzlich folck zulauffen lest, dass er ess dan ahnnehme vnd bewehre, welches im soll bezaalet werden [2]).
Udskrift: Friiderich giintter.

oversæt:
Til general [Ditlev] Fuchs, om at han skal skrive til administratoren [1] (eftersom han bedst ved, hvor han er at finde), at han efterhånden lader sit folk rykke over til [grev] Mansfeld, hvor de skal blive bevæbnet [udrustet].
En skrivelse til Mansfeld, om at administratoren lader en del folk støde til ham, og at han [Mansfeld] så tager imod dem og udruster dem, hvilket skal blive ham betalt [2].
Udskrift [adresse]: Frederik Günther.

---

[1]) Efter Kongens Opgivelse i sin Skrivkalender blev Administratoren Christian Vilhelm af Magdeburg 17. Juni 1625 antagen til Generallieutenant (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 533; jvfr. om Tilbudet desangaaende til ham Verbaal van de Ambassade van Gaspar v. Vosbergen S. 72); men der er nogen Grund til at tvivle paa, at han allerede den Gang virkelig har overtaget dette Hverv; thi ikke alene udstedte han først, efter at de wallensteinske Tropper havde besat største Delen af hans Stift, 29. Oktbr. en Revers om at hverve 3000 Mand til Fods for Kongen, men hans Revers for Bestallingen som Generallieutenant er først dateret 28. April 1626 (Geh. Ark., Krigsmin. Aflev., Indk. Sager, Christ. IV, A; jvfr. Opel, anf. Skr. II, 268. 360 f.).
[2]) Ernst af Mansfeld skrev 28. Decbr. 1625 fra Lauenborg, hvor han da havde sit Hovedkvarter (Opel, anf. Skr. II, 365 f.), til Kongen, at han paa hans Befaling vilde give det nye magde-

Side 474

Brev 334.* Decbr. 1625?

Udkast til en Skrivelse til Herman Müller i Bremen om Udboringen af nogle Kanoner. — *Geh. Ark.*

Ahn Möller zu Brehmen,
dass er mich soll wissen lassen, ob ich daa edtzliche Stiick geskiidtz kan geboret kriigen, welche itzo 18 ℔ skiissen vnd auff 35 ℔ solthen gebracht werden. *NB.* wii balde man sii wider bekommen kan, wass er fiihr ieder stiick begeret zu machen, *Item* wiiviell er von dem ausgebohrerem(!) zeiige gedencket wiiderum zu liiffueren oder dasselbige gudt in bezaalung fiihr seiiner arbeiidt ahnnehmen. Daa er ess nun annimdt zu machen, so muss er Das bohrzeiich gereiidt haben, also dass er ştrax damit ahnfangen kan, wan dii Stiick dordthiin gebracht [1]).

Al oversættelse er via AI

oversæt;
Til [Herman] Müller i Bremen, om at han skal lade mig vide, om jeg dér kan få udboret nogle stykker skyts [kanoner], som nu skyder med 18 punds [℔] kugler, og som skal bringes op på 35 pund [℔].
NB. [Bemærk:] Hvor hurtigt man kan få dem tilbage igen, og hvad han forlanger at få for at lave hvert enkelt stykke? Ligeledes [*Item*], hvor meget af det udborede materiale [*zeiige* / spåner] han har i sinde at levere tilbage, eller om han vil modtage det samme materiale som god betaling for sit arbejde?
Hvis han nu påtager sig at gøre det, så skal han have boreværktøjet [*bohrzeiich*] klar, således at han straks kan begynde på det, når stykkerne [kanonerne] bliver bragt dertil [1].

Brev 335.* 1625–26.

Til Henrik Rantzau? [2])

Om Forhandlingerne med den oldenborgske Raad Christopher Pflug om at træde i Kongens Tjeneste. — *Geh. Ark.*

burgske Regiment en Løbeplads og forsyne det med Geværer (Geh. Ark., Krigsmin. Aflev., Indk. Sager, Christian IV, A). Sandsynligvis er dette Brev et Svar paa Kongens ovfr. trykte Ordre.
[1]) I Forbindelse med den her meddelte Skrivelse staar vistnok en anden af 2. Januar 1626 til Herman Müller, Faktor og Medlem af Raadet i Bremen, hvori Kongen beder ham være Arkelimesteren Christoffer Schwencke behjælpelig med Udboringen og Transporten af nogle Kanoner. Samme Dag udgik der en Skrivelse til Raadet i Bremen om, at Kongen havde truffet Akkord med en Støber der i Staden, Jørgen Berckmann, om at udbore nogle Kanoner og sendt Schwencke dertil (Ausländ. Reg.). Det kan bemærkes, at Schwencke 11. Febr. 1626 fik Bestalling som Felttøjmester (Geh. Ark., Krigsminist. Aflev., Indk. Sager, Christian IV, B).
[2]) Brevet, som denne Efterskrift hører til, kan formodes at have været rettet til Henrik Rantzau til Schmol, da Efterskriften tidligere, i Rentekammerarkivet, har ligget sammen med flere Breve fra Kongen til ham.

Side 475
Ich habe fuhr dissem zu Rodenburch [1]) durch Sygfridt Paa wysken mit Christoffer Phlugen reden lassen, Dass er sich ihn meine thegliche diinste einlassen wolle, worauff ich dahmalss keine erklerung bekommen. Welches du nuhn bei obgemeltem Phlug *reasumiren* Sollest vndt daruber Seine gemudtz meinung vernehmen vndt mihr dieselbige bei zeigeren disses wissen lassen. *Datum ut in literis*.

oversæt:
Jeg har tidligere her i Rotenburg [1] via Siegfried Pawisch [*Sygfridt Paa wysken*] ladet tale med Christopher Pflug om, at han skulle træde i min daglige tjeneste [*thegliche diinste*], hvilket jeg dengang ikke fik nogen afklaring [*erklerung*] på.
Dette skal du nu genoptage [*reasumiren*] hos ovennævnte Pflug og derved erfare hans sande mening og sindelag [*gemudtz meinung*], og lade mig det samme vide via overbringeren af dette brev.
Dateret som i brevet [*Datum ut in literis*].

Brev 336.* 1625–26.

Udkast til en Skrivelse til den verdiske Kansler Martin v. d. Meden om at træffe Forholdsregler til at skaffe Tropperne Underhold. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Ein Schreibendt

Al oversættelse er via AI

Ahn M: v: der Meden, dass ich mit dem fohrderligsten darhin kommen werde, vndt dassie daselbst *praeparatoria* machen sollen, dass dass folck fuhr geldt dii Nodturfft bekommen können.

oversæt:
En skrivelse [*Ein Schreibendt*]
Til M[artin] v[on] der Meden, om at jeg vil komme dertil så hurtigt som muligt [*mit dem fohrderligsten*], og at de dér skal træffe forberedelser [*praeparatoria machen*], således at folkene [soldaterne] kan få deres fornødenheder [*dii Nodturfft*] mod betaling [*fuhr geldt*].

---

[1]) Kongen opholdt sig paa Rotenburg fra 13—17. Juni 1625 og fra 23. Novbr. 1625 til 13. Febr. 1626 (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 532. Ovfr. S. 468).

Side 476
Rettelser og Tilføjelser.
S. 99 L. 13 f. o. Den omtalte *Præceptor* var den tidligere Rektor paa Herlufsholm, Willichius Westhovius (Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 27).
205 Anm. 3. Er vist kun Auditør, jvfr. Nye Danske Magazin II, 162.
227 — 5. Hans Navn var Esaias Fleischer.
287 — 2. Den omtalte Forordning er af 20. Febr. 1621 (efter Meddelelse af Hr. Generalauditør Steffensen).
333 L 20 f. n. nyanrettede, *læs:* nyindrettede.
455 Anm. 2. Om Johan Puley *se* Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 199.

Side 477

Fortegnelse over de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, Nr. 288. 320, 322, 324, 329, 331.
v. Ahlefeldt, Baltser. Nr. 222 (Udkast).
v. Ahnen, Klavs, Nr. 32.
v. Aitzema, Foppius, Nr. 293 (Udkast).
Alexander, Hertug af Sønderborg, Nr. 205 (Udkast).
Anton Günther, Greve af Oldenborg. Nr. 273 (Udkast).
Arkelimestrene, Nr. 164.
Bartholomæus Haagensen, Nr. 179, 186.
Bremen By, Nr. 293 (Udkast).
v. Buchwald, Wulf, Nr. 307 (Udkast), 310 (Udkast).
Bülow, Bartel, Nr. 168 (Udkast).
Christian, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, Nr. 214 (Udkast), 217 (Udkast).
Christian, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, Nr. 201 (Udkast), 289 (Udkast).
Eathen (Eton?), Theophilus, Nr. 283 (Udkast).
Eggebrecht, Nicolaus, Nr. 218.
Elisabeth, Hertuginde af Brunsvig, Nr. 49.
Ernst af Mansfeld, Nr. 201 (Udkast), 204 (Udkast), 217 (Udkast), 224 (Udkast), 333 (Udkast).
Ferdinand II, Kejser, Nr. 223 (Udkast), 304 (Udkast), 305 (Udkast).

Al oversættelse er via AI

Frederik III, Hertug af Gottorp, Nr. 198, 287.
Frederik, Kurfyrste af Pfalz, Nr. 309 (Udkast).
Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig, Nr. 249 (Udkast), 250 (Udkast), 285 (Udkast), 289 (Udkast), 301 (Udkast).

Side 478

Friis, Christian, til Borreby, Nr. 29, 50, 53.
Friis, Christian, til Kragerup, Nr. 54 (Udkast), 55—58, 62—69, 71, 72, 79—81, 83—89, 91, 95, 96, 98, 102, 106, 109, 111, 112, 115, 137—139, 141, 144, 158—163, 165—167, 169—171, 181, 184, 188, 193, 197, 209, 229—232, 237—241, 243—245, 246(?), 247, 257, 259, 261, 263, 275, 277, 280, 290–92, 303, 314—16, 327.
Friis, Niels, Nr. 185, 199 (Udkast).
Fuchs, Johan Philip, Nr. 313 (Udkast), 333 (Udkast).
Geist, Bernt, Nr. 266.
Generalstaterne, Nr. 227 (Udkast), 297 (Udkast).
Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenborg, Nr. 306 (Udkast), 311 (Udkast).
Gottorpske Raader, Nr. 278 (Udkast).
Gustaf II Adolf, Konge af Sverig, Nr. 117 (Udkast).
Günther, Frederik, Nr. 189, 206, 207, 256, 262, 266, 286, 295(?), 296(?), 301, 304—6, 309, 318, 321, 332, 333.
v. Hagen, kaldet Geist, Henrik, Nr. 282 (Udkast).
Hans Mikkelsen, Nr. 180.
Henrik Frederik, Prins af Wales, Nr. 42.
Henrik Julius, Hertug af Brunsvig, Nr. 8, 41.
Hertugerne af Brunsvig-Lyneborg, Nr. 330 (Udkast).
Hvitfeldt, Hartvig, Nr. 143.
Høvedsmanden i Bützow, Nr. 281 (Udkast).
v. Isselstein, Philip Ernst, Nr. 323 (Udkast).
Jakob I, Konge af England, Nr. 1, 10, 14, 97.
Johan Frederik, Erkebiskop af Bremen, Nr. 200 (Udkast), 203 (Udkast), 217 (Udkast).
Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, Nr. 43, 45, 60, 61, 101, 203 (Udkast).
Kaas, Mogens, Nr. 108.
Karl I, Konge af England, Nr. 332 (Udkast).
Knud Hansen, Nr. 235 (Udkast).
Kommissærerne ved Grænsemødet 1624, Nr. 267—72.
Lange, Gunde Frederiksen, Nr. 92 (Udkast).
Lunge, Jørgen, Nr. 79, 80.
Mandix, Hans, Nr. 190.
v. d. Meden, Martin, Nr. 199 (Udkast), 336 (Udkast).
Meteren, Leonhard, Nr. 46 (Udkast).

Side 479

Müller, Herman, Nr. 334 (Udkast).
Nedersachsiske Kreds, Nr. 210 (Udkast), 221 (Udkast).
Nold, Thomas, Nr. 255, 294.
Oberberg, Johannes, Nr. 252.
Pentz, Marqvard, Nr. 46 (Udkast), 307 (Udkast), 310 (Udkast).
Pogwisch, Sigward, Nr. 284 (Udkast), 307 (Udkast).

AI oversættelse er via AI

Prælater og Ridderskab i Hertugdømmerne, Nr. 213 (Udkast).
Rantzau, Brejde, Nr. 26, 78 (Udkast), 85.
Rantzau, Ditlev, Nr. 135 (Udkast), 152 (Udkast).
Rantzau, Gert, Nr. 110 (Udkast), 225 (Udkast).
Rantzau, Henrik, Nr. 335(?).
Rentemestrene, Nr. 15, 118, 119, 123, 126.
Reventlov, David, Nr. 168 (Udkast).
Rigsraadet, Nr. 9, 11, 28, 31, 33, 52, 73, 74, 130, 148, 149, 157, 196, 208, 258.
Rosenkrands, Palle, Nr. 260.
v. Ruppa, Wenzel Vilhelm, Nr. 216.
Salisbury, Jarl af, Nr. 38.
Sefeldt, Jørgen, Nr. 255.
Sehested, Christen Thomesen, Nr. 93, 105, 107, 113, 116, 120, 121, 131, 133, 134, 136, 140, 142, 145, 147, 151, 153—55, 172—76, 178, 182, 187, 191, 192, 211, 215, 219, 225 (Udkast), 236, 300, 326.
Sinklar, Anders, Nr. 23, 36, 37, 39, 44, 100, 108.
Sigismund, Konge af Polen, Nr. 312 (Udkast).
Skeel, Albert, Nr. 75 (Udkast).
Sophie, Enkedronning, Nr. 2, 4—6, 12, 13, 20, 253, 265.
Sophie, Hertuginde af Meklenborg, Nr. 299.
Tolderne i Sundet, Nr. 70, 114, 122, 124, 125, 127, 128, 132.
Ulfeldt, Jakob, Nr. 326.
Ulrik, Hertug, d. æ., Nr. 16—19, 21, 22, 24, 25, 27, 35.
Ulrik, Hertug af Meklenborg, Nr. 3.
Urne, Christoffer, Nr. 212.
Valkendorf, Christoffer, Nr. 7.
v. Vosbergen, Kaspar, Nr. 318 (Udkast).

Side 480

Register*).

Aabenraa Amt 212 f.
Aaby, Nørre-, Sogn 257.
Aalborg, Hans, Boghandler i Kbhvn., 224, 228. — Niels Mikkelsen, Præst i Kbhvn., 204. — Peder Ibsen, Kaptajn, 141 f.
Aarhus 101 f., 221, 295. — Skole 46, 133.
Aarhus Len 162.
Aarslevgaard 209.
Abrahamstrup 318 f., 329 f., 332.
Abrahamstrup Len 199, 320.
Adolf, Hertug af Gottorp, 211, 412 f., 450.
Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, 197, 212, 214, 368, 403 f., 409, 425, 435, 456-62, 468-72.
Adrian Hansen, Borger i Ystad, 225.
Aggershus 2, 19, 148, 210.
Aggershus Len 249 f., 336.
Aggersvold 125, 138.
Agnes Hedevig, Hertuginde af Sønderborg, 113 f.

Al oversættelse er via AI

v. Ahlefeldt, Baltser, 80, 112, 307, 316. — Dietrich 167. — Henrik 149. — Jørgen 166 f. — Kaj 316, 415.

v. Ahnen, Klavs, 55.
v. Aitzema, Foppius, nederlandsk Resident i Hamborg, 410, 412 ff., 458.
Akeleie, Christen Knudsen, 99 f. — Sigvard Gabrielsen 61.
Albert Andersen 269.
Albrecht, Magnus, Rejsesvend, 55.
Alexander, Hertug af Sønderborg, 281.
Alexander, Skib, 137.
Alten Elv 39.
Amager 147, 326, 332. — Ladegaard 325 f.
Amsterdam 171 l., 215.
v. Ancken, Wibold, Borgmester i Glückstadt, 183.
Anders Bogensen, Skipper, 136. — Iversen 260. — Mikkelsen, Byfoged i Kbhvn., 83 f. — Nielsen, Borger i Ystad, 225. — Olsen (Vinskjænk), Renteskriver, 152, 225, 348, 432.
Angel 143.
Anhalt s. Agnes Hedevig; Christian.
Anhalt-Zerbst 215.
Ankes, Wibrand, Skipper, 154.

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. Dat. ved Stednavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider i Texten forekommer som Dateringssted.

Side 481

Anna, Dronning af England, 1 f., 10, 29 f., 134, 142 f., 148.
Anna, Hertuginde af Meklenborg, 5.
Anna, Dronning af Polen, 15.
Anna Kathrine, Dronning, 61, 92, 95, 179.
Anna Sophie, Hertuginde af Brunsvig, 212, 215, 400 f.
Anne Andersdatter 269. — Christensdatter 264. — Christensdatter 265. — Maria Pedersdatter 267. — Pedersdatter 263 f. — Rebslagers 264. — Remsniders 266.
Anrep, Johan, 33 f.* — Torkild 34.
Anstruther, Robert, engelsk Gesandt, 72, 87, 89, 133*, 171 f., 176, 182, 188, 196, 198, 383 ff., 402, 404, 420 f., 423, 449, 452-55, 472.
Anton Günther, Greve af Oldenborg, 280, 300 f., 316, 320 f., 382 ff., 407 f., 415, 437.
Antwerpen 315, 321.
Antvorskov 101, 117, 130, 137, 152 f., 157, 161, 179, 201, 246, 253, 283, 294, 316, 407, 451, 467. Dat. 102, 135, 297.
Antvorskov Len 118, 351.
Archa Rosse, Skib, 167.
Archangel 350.
Arenfeldt, Axel, 348, 367, 407. Jvfr. Rentemestrene.
Arent Arentsen, Bøsseskytte, 336.
Argo, Skib, 119.
Arnisæus, Henning, Livlæge, 177, 184 f., 368.
Arnsborg 238.
Arrebo, Anders, Biskop, 465 f.

Al oversættelse er via AI

Artois 218.
Assendrup 268.
Assenheim (i Hessen) 302.
Assens 282. Dat. 317.
August, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, 215.

August, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 416 f., 469 f.
August, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 84, 197, 409.
August, Pfalzgreve af Sulzbach-Neuburg, 176.
Augusta, Hertuginde af Gottorp, 102, 112 f., 123 f., 182 f., 276.
Averie, Joseph, engelsk Sekretær, 421, 455.

Baahus 61, 136 f.
Baahus Elv 136.
Baahus Len 74, 132.
Baarse Herred 435.
Badskjær, Diderik Johansen, Raadmand i Kbhvn., 227.
Bajern 386. Jvfr. Maximilian.
Ballerup Dat. 322.
Bamberg Stift 412.
Banke s. Barke.
Barchmann, Hans, Hofsnedker, 351, 430.
Barke (Banke), Søren, Borger i Malmø, 232.
Barnekov, Christian, 225.
Barnewitz, Joachim, 9*, 31, 356 ff., 373.
Bartholomæus Haagensen, Skriver, 233 f., 241.
Basel 114.
Basilius (Baseler), Adam, 315*.
Basse, Christoffer, 199, 241, 259. — Peder 127 f.
v. Baudissin, Wulf Heinrich, Oberstlieutenant, 470.
Bavelse 330.
Bebber (Bæver), Jørgen, Murmester, 193.
Beck, Baltser, 39. — Jakob 74, 237 f., 255. — Sivert 157, 255. Jvfr. Rentemestrene.
Becker, Herman, 340.
Behr, Burchard, Edelknabe, 246. — Curt, meklenborgsk Gesandt, 460 f. — Johan, lyneborgsk Kansler, 419, 470.

Side 482

Beldringe 238, 351.
v. Bellin, Christian, brandenborgsk Gehejmeraad, 447 f.
Belov, Vilhelm, 142 f.*
Bent Svendsen 255.
Berckmann, Jørgen, Støber i Bremen, 474.
Berg, Hertugdømme, 442.
Bergen 13, 57, 262, 328 f. — Bergenhus 262.
Bergen, Niels Jensen, 260.
Berlin 175, 180.
Berner, Henrik, Borger i Kbhvn., 228.

Al oversættelse er via AI

Bernt Petersen, Kaptajn, 293.
Bertel Fisker 347.
Besser (p. Samsø) 227.
Bethlen Gabor, Fyrste af Siebenbürgen, 197, 218, 348 f., 448, 455, 458, 465-9.
Bielefeld 447.
Bilde, Anders, t. Rosendal, 74, 106, 110, 127, 131, 140, 150 f. — Anne 60, 217. — Birgitte Mogensdatter 434. — Birthe 216 f. — Henrik 227. — Klavs 225. — Lisbet 217. — Marqvard 215 ff.*
Bjolderup Sogn 282.
Birgitte (Birthe) Andersdatter 266. — Børgesdatter 265.
Birkelse 111.
de Bitter, Baltser, Visitør i Sundet, 155, 220.
Blankenese 441.
Bleking 74, 120, 174, 200, 260, 265, 275, 322, 378.
Blois 151.
Blomme, Wenzel, Borger i Malmø, 232.
Blume, Clement, Kjøbmand i Kbhvn., 350.
Bo Mikkelsen, Borger i Ystad, 225.
Bogislav XIV, Hertug af Pommern, 277.
Bohl (Boel), Styring, 147*.

Boitzenburg 457.
Bolderslev 173, 282.
Bollerup 322, 335, 348.
Borchgreving (Burggrafing), Christian, Præst i Hornslet, 133. — Melchior, Kapelmester, 133*.
Borcht, Johan Maria, Herold, 9 f.
Bording, Christen, Livlæge, 46, 101.
Borgholm 65.
Bornholm 14, 34, 37, 137, 215 f.
Borreby 62, 89, 106.
Boshouwer, Marselis, Prins af Migomme, 144*.
v. Botmer, Vikar i Verden Kapitel, 311.
Botslot (i Bøking Herred) 394.
Bottheler, Kaptajn, 206.
Boufvert, Peiter, 338 f.
Bout, Hans, 341.
Bov Sogn 282.
Braad, Jørgen Jensen, Raadmand i Kbhvn., 237. — Jørgen Madsen, Præst i Malmø, 466.
Brabant 411.
Brahe, Birgitte Axelsdatter, 358 f. — Jørgen 118, 282. — Margrethe 224 f., 230. — Otte 128. — Sten 1, 85, 127, 150 f. — Tyge Axelsen 253.
Brake (ved Weser) 320.
Bramstedt 283.
Brandenborg 121, 460. Jvfr. Christian Vilhelm; Georg Vilhelm; Joachim Frederik; Johan Georg; Johan Sigismund; Katharina.
Brandenborg-Ansbach s. Joachim Ernst.
Brangstrup 257.
Brasilien 271.
Brask, Lyder, Handelsmand i Kbhvn., 152, 230.

Al oversættelse er via AI

Bratsberg Len 148.
Breda 411.

Side 483

Bredsted 112 f., 147, 159, 161, 165, 167, 171, 173, 219, 266, 303, 373. Dat. 114, 157, 173 f., 176, 219, 302.
Bredsted Amt 112.
Brejninge 125.
Breitenburg 162.
Breklum Sogn 159.
Bremen, By, 172, 205, 215 f., 285 ff., 413 f., 461, 466, 474.
Bremen, Stift, 126, 142, 149 f., 163, 165 f., 211 ff., 219 f., 223, 244, 269, 272 f., 279 f., 303, 310, 413 f. Jvfr. Johan Frederik. — Kapitel 212, 220, 448.
Brender, Jakob, Raadmand i Kbhvn., 236.
Brochmann, Jesper, Biskop, 126, 176 f.
Brock, Esge, 124, 251, 374-82.
Brockenhuus, Ejler, 217. — Susanne 217.
de Brower, Jakob, Dominikanermunk, 321.
Bruchhausen, Grevskab, 405.
Bruns, Michael, meklenborgsk Gesandt, 468.
Brunsvig, By, 19, 57, 63, 82, 96, 289, 297, 362, 374, 410, 458 f., 468.
Brunsvig, Hertugdømme, 62 f., 82, 209, 214, 245, 300, 448, 450. Jvfr. Brunsvig-Lyneborg; Brunsvig-Wolfenbüttel.
Brunsvig-Lyneborg 57, 165 f., 205, 209, 214, 244, 300, 317, 387 ff., 416, 418 f., 428. Jvfr. Christian; Frederik; Georg; Magnus; Johan.
Brunsvig-Wolfenbüttel 354, 417. Jvfr. Anna Sophie; Christian; Dorothea; Elisabeth; Frederik Ulrik; Henrik Julius; Philip Sigismund.
Bryssel 321, 369, 402, 418 f.

Brøders (Brodersen), Levin, i Bergen, 262 f.
v. Buchwald, Wulf, 246, 294, 440 f.
Bucquoi, Greve, tysk Feltherre, 218.
Budde, Familie, 238. — 238.
Bugge, Søren, Borger i Kbhvn., 231.
Bure (Buræus), Jonas, svensk Agent i Helsingør, 379, 406.
Burgraf, Herman, Borger i Kbhvn., 228.
Burgund 187, 190.
v. Busk, Kort, Slotsskriver i Kbhvn., 226, 388.
Bussier, Paul, Ingeniør, 315*.
Bussius, Theodor, gottorpsk Kansler, 410.
Buxtehude 279.
Bygholm Len 162.
Bülow, Adam, Staldmester, 94* f., 101, 141, 148, 161. — Bartold, meklenborgsk Gesandt, 211 ff., 457. — Christoffer Hans, bremisk Gesandt, 274. — Julius, lyneborgsk Statholder, 158, 419, 459.
Bützow 397 f. Dat. 20, 26.
Bækmark 358.
Bælt, Store, 137, 179, 283.
Bæver s. Bebber.

Al oversættelse er via AI

Bøgvad 169. — Johan 146, 169, 193 f., 199, 208, 229.
Bøhmen 166, 181, 197 f., 284, 298, 462. Jvfr. Frederik.
Bøking Herred 394.
Børge Andersen 339 f.

Calbe (i Magdeburg Stift) 448.
Camphein, Mikkel, Haandværksmester, 191 f.
v. Capitzon, Joachim, Oberst, 272.
Carisius, Jonas, Dr. jur., 10, 67*, 135, 224, 229.

Side 484

Carleton, Dudley, engelsk Statsmand, 131, 422, 457.
Carron, Villum, Herold, 132.
Caspar Adolf, Sadelmager, 430.
Casperliung, Hans, Skovrider, 434.
Cecil, Robert, s. Salisbury.
Ceilon 144.
Celle 206, 297, 419, 459.
Ceridon (Sheridan?), Kaptajn, 83 f.
de Chapellaine, Baron, 271.
Chemnitz, Martin, gottorpsk Kansler, 435.
Choritz s. Koris.
Christen, Kok, 322. — Andersen 256. — Christensen 258. — Hansen, Borger i Malmø, 226. — Jakobsen, Borger i Malmø, 226. — Madsen 342. — Nielsen 255. — Nielsen, Borger i Malmø, 226. — Olufsen, Borger i Malmø, 226. — Pedersen, Borger i Malmø, 226. — Rasmussen 343. — Steffensen 48. — Villadsen, Borger i Helsingør, 224, 226.
Christian III 84.
Christian IV's Børn 25, 85, 87 f., 92, 95, 99, 101-5, 126, 141, 152 f., 160-3, 170 f., 177, 182 f., 221 ff., 235 f., 241 f., 245 f., 303 ff., 324 f., 363 f., 370, 384.
Christian IV's Søskende 6, 87 f.
Christian, Prins, 31 f., 45-8, 89-92, 94 f., 98, 100-5, 117, 126 f., 137, 139 ff., 152 f., 160 ff., 173, 176-9, 182-5, 201, 220-3, 233, 235 f., 241, 246, 294, 297, 305, 328 f., 343, 431 f., 451, 465 ff.
Christian I, Fyrste af Anhalt, 149, 197, 352.
Christian, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 158, 197, 206, 244, 289, 293 f., 297, 302, 310, 399, 404 f., 410, 416 f., 459, 469 f.

Christian, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, 98 ff., 104, 212, 277 ff., 303, 308 f., 316 ff., 349, 354 f., 361-5, 373 f., 399 f., 417, 460 f., 468.
Christian Skræder(?), 103.
Christian Vilhelm, Markgreve af Brandenborg, Administrator i Magdeburg, 361 ff., 373, 409 f., 435, 448, 473.
Christianopel 59, 64, 120, 267. Dat. 65.
Christiansstad 366, 378 f.
Christiansstad Len 127, 207, 378.
Christine, Hertuginde af Gottorp, 116.
Christoffer Dideriksen, Renteskriver, 295. — Jensen, Skipper, 250 f. — Thorsen, Baadsmand, 338.
Cismar, Kloster, 7.

Al oversættelse er via AI

Clemens VIII, Pave, 15.
Cleve 442.
Condevin, Baltser, Handelsmand i Kbhvn., 103. — Klavs, Borger i Kbhvn., 103*.
Constantia, Dronning af Polen, 15.
Courmesvin s. Des Hayes
Cutzina, Ignato, russisk Tolk, 350.

Daa, Herluf, 138. — Klavs 235.
Dagelykke 219.
Dalum Kloster 118, 201, 318, 324 Dat. 180, 182, 290.
Dannevirke 282.
Danzig 36, 208, 247, 292, 366, 380, 388, 448.
David Kornelisen, Borger i Malmø, 227.
David, Lybske, Skib, 337.
Davinde 100.
Davisstrædet (Fretum regis) 199.
v. Delden, Herman, Borger i Kbhvn., 224, 228.
Side 485

Delmenhorst 272, 280.
Des Hayes de Courmesvin, fransk Gesandt, 402, 406, 426, 449.
Dichmann, Evert, Borgmester i Malmø, 227.
Diepholtz, Grevskab, 405.
Dieppe 271.
Dieskau, Hieronymus, brandenborgsk Gesandt, 121 f.
Dijck s. Dyck.
Dines Christensen, Borger i Kjøge, 227.
Dionysius, Albertus, Møntmester i Glückstadt, 183.
Diskant, Hest, 221.
Ditborn, Ebling, Borger i Malmø, 227.
Ditmarsken 76, 307.
Dobbelsten, Hein, Borger i Malmø, 228.
Dop, Villum, Borger i Kbhvn., 232.
Dorothea, Dronning, 84, 192.
Dorothea, Hertuginde af Brunsvig-Wolfenbüttel, 215.
Dragsholm Len 220 f., 262.
Drammen 174.
Dresden 198, 452.
Dronningborg Slot 251. Dat. 30.
Dueholms Kloster 342.
Duen, Skib, 10.
Dybæk 208, 378.
v. Dyk, Jacob, Dr. jur., 119*. — Johan (Nicolaus) 364.
Dünkercken 369.

Eathen (Eton?), Theophilus, 398 f.
Ebeltoft 267.
Egede 132.
Eger Præstegjæld 174.
Eggebrecht, Nicolaus, Kancellisekretær, 204*, 272, 303 f., 324, 327.

Al oversættelse er via AI

Eichsfeld 417.
Ejderen 307.

Eiderstedt 395.
Eineren, Stou Gystassen, Baadsmand, 336.
Eisenberg, Elias, Præst i Besser, 227. — Frands, Borger i Kjøge, 227.
Elben 162 f., 165 ff., 195, 214, 218, 320, 411, 439.
Elbing 36.
Elefanten, Skib, 336 f.
Elfsborg 40, 74, 131-4, 150 f., 380, 382.
Elfsborg Len 127, 132.
Elisabeth, Hertuginde af Brunsvig-Wolfenbüttel, 11, 82 f., 87, 98, 212, 214 f., 365.
Elisabeth, Hertuginde af Meklenborg, 5.
Elisabeth, Kurfyrstinde af Pfalz, 29 f., 67.
Else Jakobsdatter 360 f. — Jespersdatter 268.
v. Elvern, Hieronymus, Rigshofraad, 165.
Emden 157, 303.
Emdrup Sø 242 f.
Engel Jensen 339.
Engelbrecht, Johan, Møntmester, 333.
England 2, 9 f., 13, 29 f., 43 f., 54, 67, 70, 76, 82 f., 85 f., 89, 131, 133, 135, 143, 148, 171 f., 174 ff., 181 f., 188, 192, 209 f., 215, 220 f., 238, 384, 398, 411, 419, 421, 424, 436 f., 448, 458, 461, 465. Jvfr. Henriette Marie; Henrik Frederik; Jakob; Karl.
Enno, Greve af Ostfrisland, 301, 303.
Erik XIV af Sverig 15.
Eriksholm 132.
Erland, Skomager, Borger i Ystad, 227.
Ernst, Greve af Mansfeld, 218, 269, 272, 277-80, 298-303, 305-9, 320 ff., 326 f., 364, 411, 441 f.

Side 486

450, 452, 455, 457, 460 ff., 464 f., 473.
Ernst Kasimir, Greve af Nassau, 212, 214.
v. Erwitte, Dietrich Ostman, Oberst, 418, 436, 452.
Esrom 186. — Mølle 334.
Estvadgaard 1.
Eton s. Eathen.
Eutin 296.

Faaborg 217.
Fadder Madsen, Borgmester i Malmø, 227.
Fake (Vake), Bernt, Toldskriver, 171, 225.
Falster 6, 293, 407, 428.
Faxe 130.
Fechtel, Povl, Borger i Malmø, 227.
Ferdinand I, Kejser, 15.
Ferdinand II, Kejser, 164 ff., 187, 197 f., 215, 217 ff., 284 f., 307-10, 316 ff., 362, 364, 382-7, 405, 410-3, 418, 435 ff., 447, 450 ff., 462, 468 f
Fides, Skib, 138.

Al oversættelse er via AI

Fincke, Kaspar, Smed, 155 f. — Kornelius, Agent, 396 f.
Finmarkens Amt 38.
Finnerne 39.
Flaaden 9, 33 f., 37, 65, 68 f., 74, 77-81, 86, 109, 118 f., 138, 154, 180 f., 194 f., 199, 209 f., 214, 218, 238, 247, 260, 292, 320, 336, 374 f., 377-80, 382, 411, 449.
Flakkebæk 14, 35, 38, 49.
Fleischer, Esaias, Apotheker i Kbhvn., 227, 476.
Flensborg 114, 149, 168, 174, 209 f., 282, 291, 296, 341, 391, 414 f. Dat. 113, 168, 183, 320. — Krudtmøller 414. — Ramsharder Mark 414.
Flensborg Amt 316, 393.
v. Folkersahm, Otto Frederik, Edelknabe, 154.

Folskenk, Niels Hansen, Raandmand i Kbhvn., 230, 237.
Forveck(?) 221.
Frands II, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 84.
Frands Albrecht, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 84, 400.
Frands Carl, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 409.
Franken 450.
Frankrig 29, 269, 271 f., 285 f., 290 ff., 298 f., 306, 367, 369, 448 f., 451 f., 458, 461, 464 f. Jvfr. Henrik; Ludvig.
Frederik I 5.
Frederik II 22, 28, 87, 93, 99, 147, 243, 333.
Frederik (III), Hertug, 92, 94 f., 98, 101-5, 126 f., 149 f., 165 f., 211 f., 220, 242, 244 f., 304 f., 309 ff., 325, 361 ff., 366, 373 f., 417.
Frederik, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 244, 469 f.
Frederik III, Hertug af Gottorp, 105, 112 f., 115 f., 123 f., 211 ff., 215, 244, 270, 276, 296, 390-6, 402 f., 409, 412, 435.
Frederik V, Konge af Bøhmen, Kurfyrste af Pfalz, 30, 67, 187, 196, 206, 217 f., 284, 308, 382-6, 402 f., 420, 436 f., 441, 457 f.
Frederik, Hertug af Sachsen-Altenburg, 460 f.
Frederik Christian, Tømmermand, 351 — Ludvigsen, Borger i Halmstad, 443 f.*
Frederik Henrik, Prins af Nassau-Oranien, 457.
Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, 96, 197, 215, 244, 303, 308, 310, 354 f., 361, 365, 399 ff., 404 f., 409, 416 f., 427 f., 447.
Frederiksborg 46, 70, 84, 94 f., 101, 121, 126, 128, 146, 153, 155 f., 167 ff., 175, 177, 190-6, 199, 203, 221, 223, 234-7, 240

Side 487

ff., 249, 251, 259, 262, 266, 276, 281, 283, 316, 322, 325-9, 333 f., 345, 348, 351, 355, 387, 389, 396, 402, 404, 406, 428-31, 433 ff., 453. Dat. 5, 8, 10, 24, 26, 72, 77, 83, 93 ff., 99 f., 104 f., 117, 119, 122 f., 125, 129, 140 f., 145 f., 151 ff., 155 f., 164, 189, 194, 201, 203, 210, 221 ff., 233-6, 240-3, 247, 249, 325-8, 334, 348 ff., 353, 374, 379, 381, 389, 403. (Borggaard 249. Bryggers 234, 242 f. Galleri 194, 196. Hvælving 134. Kirke 351 (Alter 209 f.). Klokke 145. Mønt 247 f., 348. Neptunus-Brønd 169. Skriverstue 259.) — Badstue 195. — Beridergaard 429. — Blegehus 430. — Dyrehave 160, 233. — Jægergaard 432. — Kro 351 f. — Gamle Ladegaard 175, 207, 282, 408, 429, 431 f. — Lille Ladegaard 186, 195, 208, 234, 282. — Stald 429. — Strødam 194 f., 208. — Vandværk 195.
Frederiksborg Len 169, 320, 323, 408.
Frederiksstad 386.

Al oversættelse er via AI

Frederikssund 192.
Frederiksværk 331.
Frerslev (i Herlev Sogn) 429.
Fretum regis s. Davisstrædet.
Freville, Jacques, Lærer, 321.
Friis, Christian, til Borreby, 28, 43 ff., 48, 54, 60 ff., 67, 83 f., 89, 106. — Christian t. Kragerup 89-95, 98-107, 112-25, 128-32, 135 ff., 140, 142, 144-50, 164-76, 178-82, 188, 190 f., 194 f., 197-220, 234 f., 237-40, 242 f., 247-52, 254, 274 ff., 287, 290-3, 315-23, 325-34, 343, 348-53, 361, 365-71, 374-82, 384, 387-90, 396 f., 406-13, 433 f., 447 f., 449-52, 465-8.

Frederik 138 f. — Jesper 462* ff. — Jørgen 19, 118. — Niels 240 f., 277, 303, 306, 320, 359.
Frisland 283.
Fuchs v. Bimbach, Johan Philip, General, 444 ff., 473.
Fuglevad Mølle 209 f.
Fund, Morten, Murmester, 333.
Fursø 190.
Fyn 99 f., 123, 257 f., 371, 407.
Fynske Regiment 203.
Fyring, Diderik, Guldsmed i Kbhvn., 93.
Færøerne 138 f., 291.
Førslev 157.

Gagelmann, Peter, Apotheker, 323.
Galde, Else, 61.
Galt, Margrethe, 147 f. — Peder 186, 443.
Gammerdige (ved Elben) 166.
Gardelegen (Gardeleben) (i Brandenborg) 305 f., 468.
Gasen s. Gosen.
v. d. Geist, Bernt Hagen, Oberstlieutenant, 303* f., 308, 362 f., 373 f. — Henrik, Stiftshøvedsmand i Schwerin Stift, 397(?) f.
Georg, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 204 f., 459, 468 f.
Georg Frederik, Greve af Hohenlohe, 197*.
Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenborg, 179, 385, 400 f., 404 f., 411, 415, 420-4, 426, 437 ff., 442, 447, 468 f.
German Johansen, Borger i Malmø, 227.
Gers Herred 200.
v. Gersdorf, Christoffer, 331. — Kaspar 330.
Gert Frølichusen, Borger i Ystad, 227. — Zacharisen, Urtekræmmer i Kbhvn., 152.

Side 488

Gideon, Skib, 9.
Gjedde, Ove, 224, 240, 271.
Gjøde Pedersen, Foged i Sogn, 58.
Gjøe, Christoffer, 128, 156, 250.
Gladsaxe Len 216.
Glimminge 118, 225, 378, 467.
Glückstadt 162, 167, 173, 183, 196, 198, 214, 218.
Goldstein, Karl, sachsisk Gesandt, 96.
Gosen (Gasen), Tileman, i Bergen, 262.

AI oversættelse er via AI

Gottorp 76, 113 f., 116, 123 f., 164 ff., 213, 215, 276, 344, 390-96, 413. Jvfr. Adolf; Augusta; Christine; Frederik; Johan Adolf.
Gottorp Amt 112, 393.
Graa, Lavrits, Borger i Ystad, 230.
Graass, Mads, Borger i Ystad, 230.
Graatop, Jakob, Borger i Malmø, 231.
Grabow, Adolf Frederik, 129*, 169, 210. — Hans 358.
Gram Herred 282.
Gravile s. Griffel.
Gregor XV, Pave, 321, 364.
Grib, Skib, 137.
Griffel (Gravile), Peter, Billedhugger, 192, 321. 352, 432.
Grubbe, Jesper, 229. — Mette 467. — Sigvard 69, 94, 122, 127, 131, 328, 359 ff., 364.
Gryttentænger, Hans, Snedker, 104.
Grønkjær 34.
Grønland 199. Jvfr. Spitzbergen.
Gudbrand Sigvardsen 249.
Guinea 271.
Gulland 332, 348.
Gumløse Sogn 13.
Gunderslevholm 356.
Gustav I af Sverig 84.
Gustav, Søn af Erik XIV af Sverig, 15.

Gustav II Adolf af Sverig 65, 73 f., 83 f., 108, 119 ff., 125, 130, 134, 150, 158, 174 f., 179 ff., 189, 197, 200, 219, 238 f., 366 f., 376 f., 380, 406, 409, 419-24, 426, 437 ff., 443, 448, 450 f., 464, 470 f.
Gyldenløve, Christian Ulrik, 93, 248. — Hans Ulrik, 248.
Gyldenstjerne, Jytte Henriksdatter, 358. — Knud Axelsen 128, 251, 293 f. — Knud Henriksen 127 f. — Laxmand 230. — Vibeke 462.
Gyllenhjelm, Karl, svensk Rigsadmiral, 181.
Günther, Frederik, Kancellisekretær, 244 f., 273, 281-5, 308, 361-5, 370, 373 f., 401 f., 415 f., 417, 427, 435 f., 439, 441, 449, 452, 454 f., 457 f., 472 f.
Gønge Herred 200.
Gønge, Hans, Skrædder i Kbhvn., 267.
Göteborg 39 f., 119.
Göttingen 400.
v. Götze, Sigismund, brandenborgsk Gehejmeraad, 424 f., 438 f.

Haag 119, 171, 198, 206, 214, 364, 397, 411, 419 ff., 457, 464 f., 470 ff.
Haale (i Holsten) 307.
Habsburgerne 197.
Haderslev 20, 25, 84, 146 f., 149, 185, 207, 268, 270, 282, 297, 342, 365, 389 f., 434. Dat. 44, 105, 149, 171, 177, 184, 196, 206, 390.
Haderslev Amt 316.
v. d. Hagen, Klavs, 143. — Jvfr. Geist.
Hagenskov Len 118, 282.
Halberstadt, By, 373.
Halberstadt, Stift, 98, 309, 362,

AI oversættelse er via AI

373 f., 389. — Domkapitel 303, 361, 363.
Hald, Slot, 251.
Hald Len 162, 294.
Hald, Niels Pedersen, 251 f.
Halkjær 33.
Halland 82, 159.
Halmstad 62, 72, 151, 260, 78. Dat. 72.
Halmstad Len 118, 378.
Halsnæs 220, 331.
Halsted Kloster Len 346.
Halveg, Esbern Nielsen, Læge, 193.
v. Ham, Herman, Borger i Kbhvn., 228.
Hamborg 6, 70 f., 95 f., 136, 163, 165 f., 172, 174, 176, 212, 214 f., 287, 315, 320, 360, 362 ff., 390-3, 398, 421, 441, 449, 454 f.
Hameln (i Brunsvig) 455.
Hammer, Niels, Skibskaptajn, 167, 215, 218.
Hammershus Len 216.
Hanerau, Slot, Dat. 305.
Hans, Hertug, Søn af Frederik II, 28.
Hans d. yngre, Hertug af Sønderborg, 57, 113 f., 143, 284.
Hans Andersen 259. — Berntsen, Borger i Malmø, 228. — Borchardsen, Biskop, 311. — Christensen, Borger i Malmø, 228. — Christoffersen 340. — Cortsen, Borger i Ystad, 229. — Hansen 257. — Jensen, Borger i Kbhvn., 228. — Jørgensen 346 — Jørgensen, Smedesvend, 252. — Mandix (Mandixen), Skriver, 234, 245, 248. — Mikkelsen, Biskop, 123. — Mikkelsen, Skriver, 234. — Moritsen s. Morse. — Nielsen 253. — Nielsen 261. — Pedersen 347. — Pedersen, Kammertjener, 324, 332. — Povlsen 344. — Steffensen, Forstander i Sorø, 282, 351. — Svendsen, Snedker, 345. — Sørensen, Møntskriver, 333. -- Thomesen 338.
Hansestæderne 54, 56 f., 108, 110 f., 187, 214, 291, 299, 410, 426, 447 f.
Haraldsted 283.
Harlingen 155.
Hasebart, Jakob, Professor, 45, 48.
Hausbergen (i Westfalen) 454 f. Dat. 454.
Havgaard 111.
Hedevig, Hertuginde af Gottorp, 174, 176.
Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, 197.
Heidemann, Erik, Dr. jur., 419.
Heidenstrup (Heidersdorf), Reinhold, 148*.
Heiligenhafen 314.
Heiligenstedt Dat. 81.
v. Heinemark (Hunemark), Peter, Kaptajn, 66.
Heistermann, Ludvig, Dr. jur., 448.
Hektor, Skib, 10.
Helmstedt 177.
Helsingborg 74, 124 f., 140, 200. — Slot 344.
Helsingborg Len 129, 207, 266.
Helsingør 36, 92 f., 104, 130, 140, 194 f., 221, 223, 225 f., 254, 264 f., 267, 339, 341, 379, 388. Dat. 104. — Lundehaven 93. -- Toldbod 36.

Al oversættelse er via AI

Hemmestrup 111 f.
Henriette Marie, Dronning af England, 454.
Henrik IV af Frankrig 29.
Henrik Arentsen, Borger i Malmø, 228. — Gertsen, Borger i Ystad, 229. — Jensen 342.
Henrik Frederik, Prins af Wales, 72.

Side 490

Henrik Julius, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, 11, 19, 57, 63, 70 ff., 82, 87, 96, 98, 242.
Herford (i Westfalen) 450.
Herlev Sogn 429.
Herlufsholm 127.
Herman Nielsen, Professor, 228.
Herredage 105, 107, 153, 202, 209 f., 272, 288, 371, 381, 466 f.
Hess, Markus, Borger i Kbhvn., 6.
Hesselagergaard 462.
Hessen 302. Jvfr. Morits.
Hieronymus Thorkildsen, Foged paa Møen, 136 f.
Hildesheim 459.
Hildesheim, Johan, Sekretær, 281.
Hillerød 322, 334 — Kirke 193.
Hinze, Hans, Borger i Kbhvn., 228.
Hogenwald (Hogewold), Jakob, Barber, 46.
v. Hohenhouck, Kornelius, nederlandsk Gesandt, 214.
Hohenlohe s. Georg Frederik.
Hohenwestedt (i Holsten) 282.
Holbæk Len 251, 351.
Holck, Christen, 122, 374-82.
Holland 6, 119, 166, 190, 238, 314, 321, 330, 369. Jvfr. Nederlandene.
Holsten 7, 22, 49, 54, 64, 70 f., 113, 142 f., 159, 162 f., 165 f., 191, 201, 209, 214, 269 f., 273, 276, 281, 285, 287, 290 f., 296 f., 304, 339, 341 f., 390-6, 407, 416, 428.
Holsten Stift 296.
v. Horn, Dietrich, Lieutenant, 470. — Gustaf, svensk Feltherre, 150.
Horns Herred 256.
Hornslet 133.
Horsens 267, 269, 288, 291.
Hower (Höfer), Virgilius, Hofmester, 100.

Hoya, Grevskab, 310, 405, 418, 447.
Hoyers, Anna Ovena, 391.
Hummelken, Asverus, Borger i Kbhvn., 225.
Hundertmark, Peder, 66.
Hunemark s. Heinemark.
Husum (p. Sjælland) 256, 328.
Husum (i Slesvig) 112, 114 f., 124, 159, 174, 176, 391. — Slot 113, 276. Dat. 116.
Husum Amt 112.
Husum, Peder, Metalstøber, 148.
Hvalør, Anders Nielsen, Baadsmand, 346.
Hvas, Gunde, 73*.
Hvidkilde 217.

Al oversættelse er via AI

Hvitfeldt, Beate, 95*, 98, 101 f., 105. — Hartvig 173 f.
Höfer s. Hower.
Høg, Just, 212, 220, 350 f.
Høilicken, Peter, Tømmermand, 339.
Hørsholm 46, 94. Dat. 389.
Höxter (ved Weser) 455.

Ibstrup 118 f., 233, 247, 320, 322, 325 f., 328, 350 ff.
Immervad 282.
Ingeborg Jensdatter (g. m. Dr. Matthias Jakobsen) 101 f. — Pedersdatter 268 f.
Inger Christensdatter 265.
Ingolstadt 391.
Isabella Eugenia, Statholderinde i de spanske Nederl., 369, 447.
Ishav, det nordlige, 139.
Island 33, 138 f., 291.
Islandske Kompagni 194 f.
Issefjord 220.
v. Isselstein, Philip Ernst, 460.
Itzeho 81, 199. Dat. 81.
Iver, Styrmand, 148.

Jakob I af England 1 f., 12 f., 19, 30, 43 f., 56, 63 f., 67, 82, 85

Side 491

ff., 131, 133 f., 148, 158, 171 f., 176, 181. 188, 192, 206, 222, 374 f., 383-6, 421, 436.
Jakob Christensen 342. — Guttormsen 342. — Jensen, Kok, 253. — Jensen, Renteskriver, 77. — Klavsen s. Mylting. — Klavsen, Borger i Malmø, 229. — Matthisen (Madsen), Biskop, 102. — Mikkelsen, Borgmester i Kbhvn., 145. — Moritsen s. Morse. — Olsen, Hjulmager, 430.
Jan Albertsen, Skipper, 155.
Janssen, Nicolaus, Dominikanermunk, 321.
v. Jasmund, Eiler Weide, 61. — Wedige, Kaptajn, 61 f.
Jens Andersen 335. — Andersen, Kokkedreng, 253. — Gjødesen, Biskop, 101. — Jakobsen, Renteskriver, 434. — Lavritsen, Borger i Ystad, 229. — Nielsen, Sømkræmmer i Kbhvn., 152, 229. — Nielsen, Borger i Malmø, 229. — Jespersen 256. — Sørensen 260.
Jep Markussen 258.
Jersin, Jens Dinesen, Biskop, 247 f.*
Jesuter 15, 320 f., 360 f., 364, 412.
Joachim Ernst, Markgreve af Brandenborg-Ansbach, 412 f.
Joachim Ernst, Hertug af Pløen, 284 f.
Joachim Frederik, Kurfyrste af Brandenborg, 197.
Johan, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 469 f.
Johan IV, Hertug af Meklenborg, 425.
Johan III, Konge af Sverig, 15.
Johan, Hertug af Østergötland, 15, 134.
Johan Eriksen, Gjæstgiver i Kbhvn., 141, 148, 350. — Cornelisen 259. — Ettersen, Borger i Kbhvn., 229. — Petersen, Foged, 330.
Johan Adolf, Hertug af Gottorp, 8, 22, 55, 76, 84, 102, 113, 115, 176.
Johan Adolf, Hertug af Sønderborg, 281.

Al oversættelse er via AI

Johan Albrecht, Hertug af Meklenborg, 197, 212, 214, 306, 368, 404, 409, 425, 456 f., 468 f.
Johan Ernst, Hertug af Sachsen-Weimar, 452 f.*
Johan Frands, Erkebiskop af Patrasso, 321.
Johan Frederik, Erkebiskop af Bremen, 22 f., 55, 116, 165 f., 211, 214, 220, 269, 273 f., 277-80, 296, 302 f., 409 f., 414.
Johan Georg, Markgreve af Brandenborg, Hertug af Jägerndorf, 197*, 218.
Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, 73-6, 96 ff., 135 f., 197 f., 217, 279 f., 383, 385, 400, 451 f., 455, 461, 468 f.
Johan Kasimir, Pfalzgreve af Zweibrücken-Kleeburg, 130.
Johan Sigismund, Kurfyrste af Brandenborg, 121, 179, 215.
Johanne Christensdatter 268. — Svarvers 267.
Josaphat, Skib, 9.
Juel, Iver, 106, 110, 210. — Jens 66, 106, 110, 336, 356. Jvfr. Rentemestrene.
Julius Henrik, Hertug af Sachsen, 83 *f., 165.
Jydske Regiment 141, 203, 380, 462.
Jylland 248, 250.
Jägerndorf s. Johan Georg.
Jönköping 59, 62, 406.
Jørgen Danielsen, Borgmester i Kbhvn., 237. — Lavritsen, Student, 364. — Madsen 347. — Marqvardsen, Kandestøber, 170. - Olsen 258. — Povlsen,

Side 492

Borger i Kbhvn., 229. — Svendsen, Raadmand i Landskrone, 266.

Kaas, Jørgen Eriksen, 111 f.* — Kirsten 13. — Mogens 141 f., 203, 205, 367 f., 431, 433, 443. — Tale 34.
Kajaner 39.
Kallundborg 266, 269. -- Slot 253.
Kallundborg Len 253
Kalmar 59, 61-6, 68, 70, 73 f., 120, 180, 378. Dat. 63. — Slot 65 f., 74, 120.
Kamin Stift 277.
Kanariske Øer 238.
Kap Verde 271.
Karen Christensdatter 267. — Hansdatter 258. — Hansdatter 263. — Hartvigsdatter 264. — Jakobsdatter 360 f. — Jensdatter 268. — Lavritsdatter 268. — Niels's 265. — Nielsdatter 265. — Pedersdatter 263.
Karl I af England 131, 134, 172, 182, 216, 454 f., 458, 472 f.
Karl IX af Sverig 14 ff., 36-43, 49-54, 56, 59, 63 f., 67 ff.
Karl, Ærkehertug af Østrig, 15.
Karl Andersen 250.
Karl Philip, Hertug af Södermanland, 124 f., 239.
Karstofte 330.
Kaschau 469.
Kasper Eliesen 250
Kalø Len 250.
Kassuberne 439.
Katharina Markgrevinde af Brandenborg, 469.
Katharina, Dronning af Sverig, 84.
Katharina, Pfalzgrevinde af Zweibrücken-Kleeburg, 130.

Al oversættelse er via AI

Keith, Andreas, skotsk Baron, 29 f.*
Keksholm Slot 40.

Ketwich, Gregorius, 142 f.
Kiel 25, 32, 212 f., 276, 287, 310, 354, 363, 365.
Kikhavn 220.
Kildin (Kyldyn) (i Rusland) 139.
Kjerteminde 169.
Kirsten Christensdatter 267. — Jensdatter (Frederiksdatter) 266. — Madsdatter 266 f. -- Norges 268. — Svendsdatter 266.
Kjøbenhavn 2, 6 f., 10, 13 f., 34 f., 37, 49, 55, 62, 64 f., 70, 82 f., 89, 92-5, 104 f., 107, 111, 119, 122 f., 128-32, 139 ff., 144 f., 148, 152 f., 167 ff., 172, 174 ff., 179, 184, 186, 190-3, 209 f., 215, 221 ff., 225-32, 234-38, 240, 242, 246, 252, 255, 263 f., 267, 271, 289, 291, 293, 297, 305, 316, 321, 327 ff., 333, 338, 364, 366, 379-84, 390, 398, 406 f., 413, 424, 429 ff., 434, 443. — Boldhus 191. — Bremerholm 65, 191, 218, 243, 249-63, 275, 317, 326, 332, 335-48, 389 f., 431, 443 (Smedie 274 f., 346, 390). -- Bro 210. - Amager Bro 316. — Børnehuset 263-9, 326, 332, 408. — Børsen 351 ff., 432. — Christianshavn 315, 332 (Fæstningsværker 147). — Farvergaarden 192. -- Boldhusgade 333. — Højbrostræde 103, 140 f. -- Kjøbmagergade 194. — Læderstræde 141. — Silkegade 289. — Frue Kirke 45, 48, 175, 311. — Helliggejstes Kirke 48, 263. — Holmens Kirke 333. — Ladegaard 175, 191, 207, 247, 254, 274 f., 315, 318, 326-9, 343, 353, 431, 433. Dat. 371. -- Nyby Ladegaard 275 f., 315 f., 338. — Magistrat 190. — St. Jørgens Mark 175, 191. —

Side 493

Mølle 247, 276. — Trædemølle 326. — Valkemølle 326. — Lønporten 252. — Vesterport 194, 196, 247, 315, 317, 346, 348 — Raadhuskjælder 338. — Regensen 225. -- Slot 123, 129, 131, 170, 193, 207, 247, 257 f., 276, 320, 327, 332, 341-44, 348, 353, 360, 428, 431 f. Dat. 2 f., 7, 17 f., 20, 22 f., 27 ff., 34, 42, 54, 59, 66 f., 69, 73 f., 88, 99, 131, 136, 142, 154, 156, 164, 178, 185, 222, 237, 246, 295, 315, 322, 356, 358, 368, 373, 375, 378, 387, 389 (Bagers 247). Blaataarn 341, 344. Borgestue 192. Bryggerser 170, 194 f., 275, 378. Holm 333. Kancellibygning 333. Mønt 332 f., 348, 432. Gammel Raadstue 349. Renteri 333. Sølvkammeret 327. Vandmølle 326.) - Rosenborg 123, 142, 169, 190, 194, 208, 234, 245, 275, 315 f., 323, 352 ff., 428, 431 f. Dat. 21, 103, 245, 349, 367 ff., 426. (Haver 148, 320, 431. Stald 320). — Stalde 191. — Svovlhus 170. — Toldbod 333. — Tugthuset 128 f., 168, 192 f., 263-9, 274 ff., 326, 341 ff. — Tøjhuset 170, 191, 195, 219, 336, 415. — Universitetet 45, 101, 114, 225, 230, 248 (Bibliotheket 360). — Vandkunsten 326. — Vandledning 243. -- Volden 190, 353 f. (Helmers Bastion 326. Jermers Skanse 326).
Kjøbenhavns Len 169, 247, 253, 256, 258, 323, 335, 348, 433.
Kjøge 195, 210, 226 f., 230, 259, 265, 340, 379.
Kjøgegaard, Gammel-, 217.
Klarupgaard 138.

Klavs Albretsen 338. — Andersen, Borger i Ystad, 227. — Jakobsen s. Jakob Klavsen. — Johansen, Raadmand i Kbhvn., 226, 237. — Villumsen 341.
Kloumann, Verner, Borger i Kbhvn., 232.
Klædekompagniet 247 f.
Knibbe, Povl, Kancellisekretær, 1 f.*
Kniphausen, Dodo v. In-u.-, Oberst, 354 f.*
Knoff, Hans Christoffersen, Rektor paa Herlufsholm, 126 f.*

Al oversættelse er via AI

Knubbelykke Skovhus 358.
Knud Hansen, Opsynsmand paa Rosenborg, 323 f., 431. — Jensen, Præst i Ølsemagle, 338. -- Jørgensen, Ridefoged, 335. — Markussen, Borgmester i Kbhvn., 236.
Knudstrup 1.
Knærød 150, 374, 377, 380 ff. — Fred i, 134.
Kola (i Rusland) 41, 139.
Koldenbüttel (i Eiderstedt) 395.
Kolding 12, 105 f., 110, 158, 161, 163 ff., 173, 177, 270, 294. — Slot 270. Dat. 9, 107 f., 110, 112, 122, 170.
Kollekolle 190.
Kongsberg 174.
Kornelius Villumsen 268.
Korris (Choritz), Isak, Kandestøber i Kbhvn., 229.
Korselitze 18.
Korsør 157, 174, 209, 251, 283, 343.
Korsør Len 282.
Korsør, Søren Sørensen, Skipper, 174.
Kort Axelsen, Professor, 226.
Krabbe, Gregers, 466. — Mogens Tagesen 151.

Side 499

Puley, Johan, Oberst, 455, 476.
Putziger Wiek (ved Danzig) 448.
Pøl, Oluf, 261.

v. Qvalen, Otte, 73, 149*.
du Quesne, Abraham, Kaptajn, 271.
Qvest Nielsen 256.
Qvillichmeyer, Hartvig, Klokkestøber, 144 f.
Qvitzov, Ejler, 268.

Raabukken, Skib, 10.
Rabraham, Lylof, Borger i Malmø, 230.
Ramsø Herred 255.
Rande Gothard, Klejnsmed, 104, 233.
Randers 294.
Randulf, Enevold Nielsen, Præst i Roskilde, 324 f.*
Rantzau, Brejde, 1 f., 33 f., 45, 55, 64, 108 111 f., 118 f., 121, 123, 129, 135, 265, 286. — Ditlev 162 f., 183, 416. — Frands 286. — Frederik 127, 141, 239. — Gert 64, 74, 112, 115 f., 142 f., 213, 244, 274, 293 f., 309 ff., 316, 359, 372, 390, 394, 414. — Helveg 434. — Henrik 217, 310, 364, 410, 474 f. — Kaj 129, 131 f. — Kirstine 434.
Rantzauholm 1.
Raphael, Skib, 9, 167, 320, 346.
Rasmus 243. — Tømmermand, 192. — Christensen 343. — Jensen, Foged, 315 f., 338. — Jørgensen 343. — Pedersen, Bøsseskytte, 337. — Pedersen, Skomager, 346.
Ratziwill, Christoffer, polsk Adelsmand, 451.
Ravn, Hans, Borger i Malmø, 228. — Hans, Præst i Malmø, 465. — Mads, Borgmester i Kjøge, 230.

Al oversættelse er via AI

Reedtz, Frederik, 335.
Rees (i Westfalen) 441.
Regine (g. m. Adam Basilius) 314 f.*
Reinhold Hansen, Karmager i Kbhvn., 170.
Remmert Petersen, Kontrafejer i Kbhvn., 231.
Rendsborg 173, 199, 282, 291, 296, 304, 307
Rendsborg Amt 282, 307, 316, 393.
Rentemestrene (Axel Arenfeldt, Sivert Beck, Jens Juel, Enevold Kruse, Christoffer Urne) 20, 55, 151 f., 154, 156 f., 193, 234 f., 332 f., 371, 389, 407.
Resen, Hans Povlsen, Biskop, 164, 228, 434.
Reutze, Rasmus, Enkedronning Sophies Kansler, 27.
Reventlow, David, meklenborgsk Gesandt, 211 f., 214.
Rhinen 441.
Rhumann, Anna (g. m. Augustinus Sandt), 221 — Hans, Skræder, 221.
Ribbing, Bo, 374. — Linnorm 374.
Ribe 46, 269, 311, 344.
Riga 14, 35 ff., 41, 50, 219, 222.
Rigsraadet 11-9, 32, 35-43, 49-59, 85-9, 106 ff., 110, 121-4, 130, 135, 158 f., 179-82, 186-9, 200 ff., 207, 209 f., 213, 215 ff., 248, 269-74, 285-93, 365-8, 370 f., 374-82, 384, 387 f., 402, 433, 466 f.
Ringsted 252, 257, 283, 347.
Ringsted Kloster Len 282, 347.
Ris Herred 282.
Rode, Helmer, Borger i Kbhvn., 228.
Roholte Sogn 130.
Roland, Dr., i Malmø, 361.
Rolf Borchardsen Bøssestøber, 352.

Side 500

Rolfinck, Herman, Stenhugger, 333.
Rom 321.
Romler s. Rumler.
Ronneby 63, 65.
Rosenholm 118.
Rosenkrands, Axel t. Halkjær 33. — Axel t. Glimminge 225, 467. -- Erik 260, 378. — Holger Axelsen 118, 128 -— Holger Jørgensen 106 118 -124, 150 f., 165. 216, 223, 261, 282. 366. — Korfits 467. — Mette 178. — Niels 33*, 138 f., 320. — Palle 120 f., 128, 138. 368 f., 433 ff.
Rosensparre, Elisabeth, 434. — Oluf 121 f., 127 150 f.
Rosenvinge, Sten Villumsen, 192. 237 f. — Villum Mortensen, Tolder, 232.
Roskilde 133, 156, 210, 265, 283, 335 f., 347, 428 — Domkirke, 155, 324. — Fred i, 124. — Roskildegaard 257. Dat. 156.
Roskildegaard Len 118, 282.
v. Rossau, Nikolaus, magdeburgsk Hofraad, 435.
Rostock 31, 192, 287, 378 389.
Rotenburg 309-13, 454, 468, 471, 475. Dat. 322, 469. 472
Rothenburg, Theodorus af, 190.
Rothkirch, Henrik, 161. — Wenzel 160 f.*
Roult, John, 44.

Al oversættelse er via AI

Rubjerggaard 356-8, 373.
Rud, Borchard, 157.
Rudolf II, Kejser, 70 f.. 113.
Rugaard Len 100 217.
Rumler (Romler), Povl, Maler, 334*.
Rungsted Kro 132. Dat. 132.
v. Ruppa, Wenzel Vilhelm, Friherre, 298-302.
Rusland 9, 38, 40 f., 64, 84, 140 f., 158 f., 199, 235 f., 242 f., 269, 273, 350. Jvfr. Michael; Moskau.
Rutgersius, svensk Agent i Haag, 471.
Rygen 147.
Ryssby 64.
Rytseholm (Rössjöholm) 151.
Rødby 407.
Rødemis 124.

Sachsen 147, 405, 418 423. Jvfr. Johan Georg; Hedevig.
Sachsen-Altenburg s. Frederik.
Sachsen-Lauenborg 416. Jvfr. August; Frands; Frands Albrecht; Julius Henrik; Vilhelm.
Sachsen-Weimar 206. Jvfr. Johan Ernst.
Sachsenband (i Wilstermarsk) 395.
Salisbury, Robert Cecil Jarl af, 29 f., 44, 67.
Sallev (i Tune Herred) 347.
Saltens Fogderi 38.
Salters, Gert, Borger i Ystad, 227.
Samsø 227.
Sandby, Jakob Nielsen, Præst i Rødby, 407.
Sandsvær Præstegjæld 356.
Sandt, Augustinus, Præst i Helsingør, 221 f.
Satrup Kirke 281.
Satrupholm 149.
Savoyen 286, 298.
Schiøtt, Karsten, 341.
Schlesien 197 f., 217 f., 391, 439.
v. Schmalkalden, Hans Merckel. Slotsfoged, 257, 320, 344 f.
Schmol 474.
Schodz Matthias, 370.
Schrøder, Albert Samuelsen, Præst i Snesere, 434 f.* — Gert, i Bergen, 262.

Side 501

Schult (Schulte), Ditlev, 313. — Jørgen, 126*, 149 f., 311, 365 *f., 464, 470.
Schwabe (Svabe), Nikolaus, Møntmester, 231, 237, 240, 327, 332 ff.
Schwaben 391.
Schweiz 286.
Schwencke, Christoffer Arkelimester, 474
Schwenkfeldt, Caspar, 390 f.
Schwerin, By, 457, 462, 469.
Schwerin, Stift, 397 f.
Schönbach, Johan, Dr. jur., 409.

Al oversættelse er via AI

Schönburg, Johan Carl, spansk Gesandt, 456, 463.
Schöningen (i Brunsvig) 310, 354 f., 365.
Segeberg 76, 197 f., 200, 435. Dat. 198, 415 f.
Segeberg Amt 283.
Segeberg, Johan Soldat, 129.
Sefeldt, Jørgen, 359 f.
Sehested, Christen Thomesen, 98, 126 f., 139 ff., 146, 149 f., 152 ff., 160-4, 170 f., 173, 176-9, 182-5, 220-3, 233, 235 f., 241 f., 245 ff., 294 f., 297, 304 f., 309 ff., 325, 365 ff., 369, 402, 424, 426, 433, 437 ff., 451, 464 f., 470 f. — Jakob 293. — Niels 358 f. — Sten Maltesen 62, 106.
Sejerø 254.
Sejlstrup Len 118.
Selsø 330 f.
Sem, Johan, Ingeniør, 146 *f., 165, 168. — Johansen 147.
Senjens Fogderi 38.
Sheridan s. Ceridon.
Siebenbürgen 197, 349. Jvfr. Bethlen Gabor.
Sigismund, Konge af Sverig og Polen, 14 f., 20, 107 f., 111, 122, 158 f., 292, 380, 443.
Silkeborg Len 162.
Silkekompagniet 292 f.

Sinclair, Daniel, Skibsbygmester, 174*.
Sinklar, Anders, 12 *f., 19, 29 f., 63-9, 73 f., 127, 131, 133 ff., 141 f., 172, 216, 378. — Christian 29. — Jakob 29.
Sinklarsholm 13.
Sjælland 67, 101, 118, 176 f., 191, 217, 235, 247, 293, 326, 338, 371.
Sjællandske Regiment 462.
Skaane 13, 129, 151, 199 f., 207 f., 216, 235, 252, 293, 321, 350, 375, 378.
Skaanske Regiment 141.
Skanderborg 105, 118 f., 161, 274. Dat. 274, 276.
Skanderborg Len 162.
Skeel, Albert, 106, 108 ff., 124, 128, 165. — Jørgen 128.
Skinnerup 99 f.
Skivehus 253.
Skivehus Len 253.
Skjørringe 18.
Skotland 1 f., 7, 12, 30, 174. Jvfr. Jakob.
Skovgaard 434.
Skulrave, Tønnis, Smed, 430.
Skytte, Johan, svensk Adelsmand, 134.
Skønnek, Povl, Borger i Malmø, 231.
Slagelse 256, 267, 383.
Slangerup 255, 340. — Skole 48.
Slangerup Sogn 334.
Slesvig, By, 113. — Domkapitel 123 f.
Slesvig, Hertugdømme, 28, 49, 54, 64, 105, 112 f., 142, 159, 166, 191, 269 f., 273, 276, 281, 285, 287, 290 f., 296, 390-6, 407.
Slien 124.
Slitter, Gert, Borger i Malmø, 227.
Smed, Tønnis, Enspænder, 221.

Al oversættelse er via AI

Snesere 435.
Snoldelev Sogn 347.

Side 502

Sogn (i Norge) 58.
Solbjerg 175.
Soll, Klavs, Proviantskriver, 218, 226.
Sonneburg 50.
Sophie, Dronning, 3 f., 6-9, 17-21, 23-8, 30 ff., 130, 182, 202, 207, 215, 217, 242 f., 269, 272, 356 ff., 367-70, 372 f., 387 f.
Sophie, Hertuginde af Meklenborg, 425.
Sorø 274, 282 f., 305. — Akademi 269, 273 f., 351, 364. — Kloster 343, 351. — Skole 45, 343, 351.
Spanien 7, 15, 175, 188, 247, 298, 365 f., 369, 418. Jvfr. Margrethe; Philip.
Spanier, Walter, Borger i Malmø, 232.
Sparre, Jens, 68, 127, 132.
Sperling, Elsebe, 370.
Spinola, spansk Feltherre, 197, 206, 411 f.
Spirandt 95.
Spitzbergen 86, 174, 176.
Sporcke, Friedrich, Edelknabe, 246.
Stade 44, 70, 149, 279.
Stadtlohn, Slag ved, 355, 363.
Stavanger Kongsgaard 111.
Stavanger Len 111.
Stavanger, Mogens Jakobsen, Baadsmand, 338.
Stavern (i Nederlandene) 154.
Steenwinkel, Hans, Bygmester, 104, 169, 194, 196, 210, 249, 317, 352, 432. — Lorens 352.
Steffen Madsen, Sporemager, 430.
Steiermark 467.
Steinburg 80, 162, 203, 211, 214, 215-9, 281 ff., 286, 321, 416 433 f., 438. Dat. 211, 215, 220, 283, 305, 307, 441.
Steinburg Amt 183.

Sten Pedersen, Guldsmed i Kbhvn., 231.
Stenderup Aa 282.
Stenholt (i Nøddebo Sogn) 233.
Stenholtsvang 233.
Stensen 203. — Vincens 126.
Stettin, Fred i, 38, 41 f., 50, 179, 375.
Stjernsköld, Nils, svensk Adelsmand, 118 f.*
Stockholm 14, 175, 180, 186, 382, 388, 425, 439, 443.
Stolzenau (i Brunsvig) 418, 447.
Storeheddinge 130.
Stralsund 287.
Strick, Adrian, nederlandsk Agent, 171*.
Stuart, Andreas, 63 f. — Johannes 63 f. — Robert 64.
Stubenvoll, Oberst, 218.
Stør 167.

AI oversættelse er via AI

Størort 167.
Støvringgaard 141.
Sulzbach-Neuburg s. August.
Sundby Færge 192 f., 318 f., 433.
Sundtold 38, 40 f., 64, 154 f., 171, 177, 367, 376 f., 433 f. — Toldere 104, 137, 146, 154 ff., 160, 172, 178, 222, 232; jvfr. Villum Rosenvinge. — Visitør jvfr. de Bitter.
Surbæk, Margrethe Simonsdatter (g. m. Markus Hess), 6. — Simon, Borgmester i Kbhvn., 232, 236.
Svabe s. Schwabe.
Svabsted 20, 28, 32, 34, 113, 123 f., 212 f., 296, 390 f.
Sweis, Lorens Petersen, Billedhugger, 156, 160.
Svendborg 217.
Svenstrup 451.
Svenstrup Len 127.
Sverig 11, 13-7, 29 f., 35-44, 49-53, 55, 58 ff., 63 f., 66, 69, 73 ff., 84, 107 f., 110 f.,

Side 503

118-23, 133 f., 150 f., 175, 179 ff., 186 188 f., 199 f., 219 f., 234 f., 237, 239, 242, 285, 288, 290 ff., 350, 355, 367 f., 374-82, 384, 387 f., 406, 426, 433, 438, 442 f., 451 f., 454, 457. Jvfr. Gustav; Karl; Sigismund.
Süderhatstedt (i Ditmarsken) 307.
Syke Amt (i Grevskabet Hoya) 310, 354, 365, 417 f., 427 f., 436.
Sæbygaard Len 118.
Sæm Len 174.
Södermanland s. Karl Philip.
Søfde 125, 360.
Søllestedgaard 358.
Sølvitsborg Len 138, 207, 345.
Sønder Herred (p. Laaland) 356.
Sønderborg 114. Jvfr. Agnes Hedevig; Alexander; Hans; Johan Adolf; Philip.
Søren Aagesen 343 — Christensen, Borger i Malmø, 232. — Ibsen, Borger i Kbhvn., 231. — Jensen, Tømmermand, 335. — Lavritsen, Skræder i Ringsted, 257 f. — Madsen 254. — Mortensen 250. — Mortensen 346.

Taarnby Sogn 326.
Tage Andersen, Borger i Kbhvn., 232.
Tatere 250.
Teting, Nicolaus, fra Husum, 391.
Tevsinske Fred 38.
Thedinghausen Amt og Slot (i Bremen Stift) 279 f.
Thelling, Hans, 255.
Thomas Hansen, Voldmester, 319, 345 f., 354. — Thomesen, Maler, 240
Thor Smede, Klavs, Borger i Kjøge, 226.
Thott, Tage Andersen, 128, 132, 345. — Tage Ottesen 128, 131 f., 367 f.
Throndhjem 274, 345, 465.
Thrønner, Christoffer, Borger i Kbhvn., 226.
Thüringen 450.
Thæckier, Søren, 341.
Tillidse Sogn 356.

Al oversættelse er via AI

Tilly, Feltherre, 302, 307, 317 f., 411, 418, 427, 436 f. 447 f., 450 ff., 455, 459, 461 ff.
Tim 294.
Titisfjord s. Tysfjord.
Toberup 330.
Travemünde 57.
Trelleborg 208.
Trine Jakobsdatter 264 f.
Trip, Johan Borger i Malmø, 229.
Trittau 409.
Trost, Skib, 219.
Trudenleiden, Bjerg, 412.
Tryggevælde 178, 335.
Tune Herred 347.
Tungel, Lars Nilsson, svensk Sekretær, 443.
Tvis 331.
Tyskland 10, 33, 71, 96, 158, 167, 180, 186 f., 189, 196, 200, 202 f., 215, 279, 286, 298 ff., 306, 349, 359, 371, 382-7, 392, 406, 408, 421 f., 426, 430, 437, 440, 455, 464.
Tylling, Hans, Borger i Ystad, 229.
Tysfjord (Titisfjord) 38, 40.
Tønder 159.
Tønder Amt 394.
Tønder, Jakob Sørensen, Krudtmager, 129
Tønsberg Len 125, 342 f., 356, 371.

Udsen, Lavrits Ebbesen, 128.
Ulfeldt, Anne, 330 f.* — Christian Mogensen 330 f.* — Christoffer 451. - Elisabeth 462. –

Side 504

Jakob Jakobsen 64, 85, 111, 124, 127, 150 f., 165 f., 206, 216, 229, 282 f., 330 f., 365 f., 374-82, 448, 451, 456, 462-5, 470 f. — Jakob Korfitsen 229, 330. — Jakob Mogensen 330 f.* — Knud Ebbesen 95. — Korfits Mogensen 330.* — Mogens 33 f., 37, 106, 230, 328, 330 f.*
Ulfsbæk 150, 374, 376.
Ulm 436, 458.
Ulrik, Hertug, d. æ., 6, 20-8, 30-4, 55, 62 f., 74 f., 97, 113, 124, 213, 296, 397 f.
Ulrik, Hertug, d. y., 92, 102, 126 f., 142 f., 184, 277, 304 f., 309 ff., 366, 398.
Ulrik, Hertug af Meklenborg, 4 ff.
Ulrik, Hertug af Pommern, 277.
Ungarn 218, 349, 462.
Union, den evangeliske, 187, 206, 413.
Upland 119.
Urne, Axel, 282, 347, 408. — Christoffer 165, 167 f., 249, 295, 348, 407. Jvfr. Rentemestrene. — Ejler 356 ff., 373. — Erik 61, 167. — Frederik 466 f. — Jørgen 272, 277, 320, 408, 413, 431.
Urup 229, 330 f.
Utrecht, Simon, 133.
Utzen (i Brunsvig) 470.

Vake s. Fake.

AI oversættelse er via AI

Valby 253.
Walkeling, Cort, Borger i Malmø, 226.
Valkendorf, Christoffer, 9 f.
Wallenstein, Albrecht v., 84, 413, 450, 459, 468, 473.
Vallø 122.
Valsbøl (i Slesvig) Dat. 159 ff.
Walter, Simon, Skræder, 140.
Vandaas 225.

Vandhunden, Skib, 238.
Vanheila, Peter, i London, 10.
Varanger 39.
Varangerfjord 38.
Varberg Slot 339.
Vardøhus 41, 139.
Vardøhus Len 39 ff.
Vedsted Sogn 282.
Weichart (Weichent), Morten, Bygmester, 170.
Weier (Wojer, Weiser, Veicher), Hans, polsk Gesandt, 122 f.
Weigel, Valentin, 391.
Vejle 127.
Weimar s. Sachsen-Weimar.
Vendiske Stæder 285. Jvfr. Hansestæderne.
Vends Herred 257.
Venedig 198, 284, 298, 462.
Wensin, Godske, 112, 124.
Wentworth, John, engelsk Adelsmand, 215 f., 219.
Verden, By, 456, 462. Dat. 457, 459.
Verden, Stift, 242, 244 f., 304, 310 f., 414, 416 f., 440. Jvfr. Philip Sigismund.
Verninge 282.
Wesel (ved Rhinen) 441.
Weseren 279, 314, 320, 411, 439, 449, 454 f.
Vespenø 138 f.
Vestersøen 52, 138, 195, 218.
Vestervig Len 127.
Vestfrisland 119.
Westfalen 262, 418, 441, 450.
Westhovius, Willichius, Rektor, 99, 476.
Vestpreussen 439.
Vexø (i Kjøbenhavns Len) 258, 267.
Vibe, Mikkel, Borgmester i Kbhvn., 224, 230, 236, 449. — Peder, Rentemester, 449*, 452.
Wiblitz, Markus, Slotsforvalter,

Side 505

169, 194, 208, 275, 315 f., 320, 323.
Vibold Johansen, Teltmager, 205.
Viborg 31, 266 f. Dat. 31.
Viborg (i Finland) 40.
Wien 73, 198, 217.

Al oversættelse er via AI

v. Wietersheim, Julius Adolf, 217.
Viktor, Skib, 9, 12. Dat. 12.
Vildmand, Jens, 345.
Vilhelm d. yngre, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 416.
Vilhelm, Hertug af Kurland, 111.
Villads Grydestøber 261.
de Willem, David, hollandsk Kjøbmand, 171* f., 177 f. — Johan, Borger i Kbhvn., 171 f., 205, 447. — Povl, hollandsk Kjøbmand, 171 *f., 177 f.
Wilstermarsk 395.
Vind, Henrik, 138 f. — Jørgen 138 f., 314, 320. — Oluf, Hofpræst, 48. — Søren Povlsen 253.
Vindbyholt (p. Sjælland) Dat. 130.
Windheim (i Brunsvig) 449, 452. Dat. 447, 450.
Vindinge 257.
Winsen a. d. Lühe (i Brunsvig) 419, 470.
Vinskjænk, Anders, s. Anders Olsen.
v. Wippen, Diderik, Borger i Malmø, 227.
Vis Herred 282.
v. d. Wisch, Hans, 112.
Wismar 287, 438.
Wittenberg 73, 400.
Wittmund (i Ostfrisland) Dat. 301.
Wittstock (i Brandenborg) 420.
Wittynger, Henrik, 104.
Vlotho (ved Weser) 454 f.

Wojer s. Weier
Voldenberg, Peder, Hovmester, 286. — Povl, Kancellisekretær, 286.
Wolfenbüttel, By, 71, 401, 468. Dat. 19, 96 ff.
Wolfenbüttel s. Brunsvig-Wolfenbüttel.
Vordingborg 138, 165, 168, 178, 407, 465.
Vordingborg Len 250, 369, 435.
Worm, Knud, Skriver, 249, 26

Side 506

Ølskjøb (ved Hillerød) 322, 430.
Ørebro 50, 59
Øresund 38, 119, 136 f., 140, 155, 220, 379-82. Jvfr. Sundtold.
Ørsted (p. Sjælland) 255.
Øsel 50, 237 ff.
Østergötland s. Johan.
Østersøen 14, 37 f., 41, 49, 51 f., 57, 180, 186, 189, 208, 366, 377 f., 380.
Østofte 435.
Østrig 187, 298, 349, 402. Jvfr. Karl.

AI oversættelse er via AI